

שבוע פרשת חוקת

(26 June– 2 July 11)

כ"ד – ל' סיון ה'תשנ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתָם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יְאֹר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְּנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומולוה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בלדותו לכך זכה לשם:

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אִיכָיִךְ הַדָּם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רִדָּה בְּקֶרֶב אִיכָיִךְ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יְקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר
לְךָ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי
עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוּ מַלְכִּים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מֶלֶא גִוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל
בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּה־הָרָר פָּעֵלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נִחְלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שְׁלַח לְעַמּוֹ צוּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לְעַד:

מתוך פירוש רש"י

קי (ד) נשבע ה' ולא ינחם. לפי שהיה מתירא שלא יענש על האוכלסין שהרג נאמר לו (שם ט"ו) אל תירא אברם וגוי' לא ינחם על הטובה אשר דבר עליך: **אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק.** ממך תצא הכהונה ומלכות להיות בניך יורשין את שם אבי אביך הכהונה והמלכות שנתנו לו: **דברתי מלכי צדק.** יו"ד יתירה כמו רבתי עם (איכה א), על דברת מלכי צדק על פקודת מלכי צדק: **אתה כהן.** יש במשמע כהן כהונה ושררה כמו (שמואל ב מ) ובני דוד כהנים היו: (ה) **אדני.** אשר היה על ימינך במלחמה: **מחץ ביום אפּו מלכים.** את ארבעה מלכים הוא ידין בגוים מלא גויות זו היא בשורת ברית בין הבתרים שנאמר לו על מצרים וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (בראשית ט"ו):

קיא (ח) **סמוכים.** הם פקודיו על סמך עז מחוזקין בעונשין ואזהרות והפרשיות קבועות זו על זו כסדר ולדרוש וזהו שאמר שלמה שוקיו עמודי שש וגוי' (שה"ש ה'): (ב) **דור ישרים.** אשר יבורך יהיה זרעו: (ד) **זרח בחשך אור.** כמו הזרִיח, ומדרשו הוא עצמו כביכול נעשה להם אור כמו ה' אורי וישעי (לעיל כ"ז): (ה) **טוב איש חונן ומלוה וגוי'.** שחונן דלים ומלוה להם ואינו מדקדק לומר אין יכולת בידך, ואת דבריו הצריכין לו במאכל ובמשתה ובכסות מכלכל במשפט ובמדה וחס על נכסיו: **יכלכל דבריו במשפט.** מנהיג חפציו: (ז) **נכון לבו.** נאמן לבו ליוצרו: (ח) **סמוך לבו.** נשען ובטוח על הקב"ה: (י) **רשע יראה וכעס.** ל' פעל כמו ויכעס לפיכך נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קסה
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסה
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קסו
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קסח
- (כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קסט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קע
- (כו) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קע
- (כז) ספר המאמרים ה'תרצ"ז
אדמו"ר מוהריי"צ קעא
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קעב
- (כט) רשימת תרצ"ט
אדמו"ר מוהריי"צ קעג
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קעד
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ד קעה
- (לב) חומש לקריאה בציבור קעו
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת קפב
- (לד) סדר הדלקת נרות לשבת קודש קפג

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה מדי חודש וגו' (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת חוקת, א' דר"ח תמוז, ה'תשד"מ ה
- (ד) שיחת שבת פרשת חוקת, א' דראש חודש תמוז, ה'תשד"מ יג
- (ה) לקוטי שיחות פרשת חוקת (בלה"ק) כרך יח לח
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת חוקת מד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חוקת מה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת סט
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת חוקת ע
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חוקת עז
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עט
- שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חוקת פב
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חוקת קכ
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת חוקת קכז
- (טז) נביאים וכתובים שמואל-ב פרק ה, תהלים פרק כה קלה
- (יז) עין יעקב מסכת שבת קלז
- (יח) מסכת מנחות עם ביאורים מדף קט עד דף קי קלח
- (יט) מסכת חולין עם ביאורים מדף ב עד דף ו קמד

מבוא למאמר דא"ח – שבת פרשת חוקת, א' דראש חודש תמוז, ה'תשר"מ

ביאור בדרך אפשר

השבת: משמעותה של המילה שבת היא שְׁבִיטָה, כלשון הפסוק 'כי בו שְׁבַת מכל מלאכתו'. משמעותה של שביטה זו היא חֲזָרָת כל הדברים אל מקורם העליון. בדוגמת אדם חכם שטרוד בלהסביר רעיון עמוק לאיש פשוט. על האדם החכם להגביל את מחשבותיו העמוקות בתוך מילים פשוטות. בשעה זו מחשבתו של החכם איננה נמצאת במקורה המרום הטבעי לה אלא היא נתונה למטה בתוך הדיבורים המתאימים למקומו של הזולת. כשהאיש החכם מסיים את לימודו עימו, אזי מחשבתו 'שובתה' וְנָקָה, משמעותה של שביטה זו היא חזרתו של עולם המחשבה אל מקורו הראשון, העליון. דוגמה נוספת לכך, מאדם שטרוד בעשיית מלאכה או עסק מסוים. בשעת מעשה מחשבתו וכל כוחות נפשו 'מכווצים' ונתונים בתוך פְּרָטִי הפרטים של הדבר. לאחר שהאדם סיים והשלים את מלאכתו ואת עסקיו, אזי מחשבתו וכל כוחות נפשו 'שובתים', הם חוזרים לתנוחתם הראשונה, הנינוחה. כמו כן הדברים אמורים אודות ההבדל בין יום השבת לבין ששת ימות החול. במשך ימות החול החיות האלויות שפועלת בעולם היא מצומצמת ו'מכווצת' בתוך מסגרת הגבול של הנבראים. החיות האלויות יורדת ממקורה המרום, מְרָגֶת מחשבתו של הקדוש ברוך הוא, אשר שם מאירה רוממותו הבלתי מוגבלת, החיות יורדת לדרגת ה'דיבור' וה'עשייה' אשר בהם נעשית ההצטמצמות של האור האלוני בהתאם למגבלותם של הנבראים. ביום השבת מתבטלים כל הצמצומים, החיות האלויות חוזרת ל'מקורה' העליון. נעשית העלייה מְרָגֶת ה'עשייה' וה'דיבור' אל דרגת ה'מחשבה'. ביום השבת נעשית 'עליית העולמות', ביום זה העולמות עצמם ניוונים ומקבלים את חיותם ממחשבתו של הקדוש ברוך הוא. ראש חודש: כשם שביום זה מאיר אור חדש בלבנה, כמו כן מאירה בעולמות הארה אלונית עליונה יותר. לא מדובר ב'עליית העולמות', העולמות והנבראים נשארים במציאותם הגלויה, אלא שבתוך מציאות זו יורד ומאיר אור אין סוף ברוך הוא. בדרך כלל כשאדם מדבר עם זולתו, וכמו כן כאשר הוא עוסק בעשיית מלאכה כגון בניית בית, הרי מה שמניע את האדם לדבר דיבורים אלה וכמו כן מה שמניע אותו לעסוק במלאכה זו, אלה הן רגשות ליבו: האהבה לחבירו היא זו שמניעה את הדיבורים עימו, והחשק לכך שיהיה לו בית משלו הוא זה שמניע את התמסרותו למלאכת הבניה. רגשות אלה נובעים משכלו של האדם. יש לו הבחנה עמוקה בגודל מעלותיו של החבר, ומתוך כך מתעורר ליבו באהבה כלפיו, וכמו כן הוא מבין את החשיבות שקיימת בכך שיהיה לו בית משלו, הבנה זו מעוררת את ליבו לחשוך בדבר. בדרך כלל בדיבוריו של האדם בא לידי ביטוי רק מעט מרגש הלב, אך לא ניכרת בדיבורים אלו הסיבה השכלית העמוקה שהיא זו שעוררה את האהבה. כמו כן בהתעסקותו של האדם במלאכת הבניה. אך לעיתים הדיבורים והמעשים באים ממקום גבוה יותר בנפש, מתוך השכל עצמו. מתוך ההבנה השכלית שיש לאדם עוד לפני שהבנה זו עוררה את רגש ליבו. הוא מבין שכך נכון לדבר וכך נכון לעשות ובהתאם לכך הוא מדבר ועושה. בדומה לכך, הכוח האלוני שפועל בתוך הנבראים ואשר מכוחו הם חיים וקיימים כפי שהם, במציאותם המוגבלת, כוח זה נקרא בשם כוח הדיבור וכוח המעשה של הקדוש ברוך הוא. בדרך כלל ההתגלות האלונית שמאירה דרך כוח זה הינה בצמצום. בראש חודש הארה האלונית שמאירה בתוך כוח זה ואשר על ידו היא שוכנת בתוך העולמות כולם, הארה זו היא ללא צמצום וגבול, היא קשורה בדרגת המוחין של מעלה. יחידותיו של ראש חודש מתבטאת בכך שמצד אחד, לעומת השבת, הוא יום

ביאור בדרך אפשר

שבת זו הינה שבת-ראש-חודש וכמו כן הינה שבת-ערב-ראש-חודש. ראש חודש תמוז מְכִיל בתוכו יומיים: ל' בסיון וא' בתמוז. שבת זו קָלָה בל' בסיון, כך שמבחינת היום הראשון של ראש חודש היא 'שבת-ראש-חודש', ומבחינת היום השני של ראש חודש היא 'שבת-ערב-ראש-חודש'. כלומר, בשבת זו מתמזגים שלושה עניינים יחד: שבת, ראש חודש, וערב ראש חודש. דבר זה מתבטא בכך שבשבת זו קוראים בבית הכנסת את ההפטרה שמיוחדת לשבת-ראש-חודש שבה מוזכרת גם השבת וגם ראש חודש: 'והיה מְדִי חֶדֶשׁ קָדְשׁוֹ וּמְדִי שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ...' וכמו כן נוהגים להוסיף את הפסוקים שבהם פותחת ומסתיימת ההפטרה של 'שבת-ערב-ראש-חודש': 'ויאמר לו יהונתן מחר חודש...' במאמר זה מדובר אודות כך שלכל אחד משלושת העניינים האמורים: שבת, ראש-חודש, וערב-ראש-חודש, ישנה משמעות רוחנית מיוחדת משלו, ובשבת זו בוודאי שקיימים ביחד היתרונות והמעלות שבכל אחד מהם. הסברת משמעותם הרוחנית של שבת, ראש-חודש, וערב-ראש-חודש: ההבדל שבין השבת לבין ראש-חודש מתבטא בכך שהשבת קשורה במהלך השמש ומציאותו של ראש-חודש קשורה במהלך הירח. לאחר כל שש יממות, בהן השמש שוקעת וזורחת, מגיעה השבת. תחילתו של כל חודש הוא לאחר שהיה 'מוֹלָד' הַיָּרֵךְ מחדש. במהלך שלושים ימי החודש, בחמישה עשר הימים הראשונים אורה של הלבנה הולך וְגָדֵל ולאחר מכן חוזר ונעשה יותר ויותר קטן. בסיומו של החודש נעלמת הלבנה לגמרי עד 'ליתדה' מחדש בתחילת החודש הבא. הסיבה לשינויים אלה היא בגלל שאורה של הלבנה אינו שלה, היא מקבלת את אורה מהשמש. בהתאם למידת ההתקרבות וההתרחקות של הירח מול השמש, היא קֹטֶנָה וְגָדֵלָה. במילים אחרות: בדוגמת רב המלמד את תלמידו, שהרב נקרא בשם 'משפיע' והתלמיד נקרא בשם 'מקבל', כך השמש, שיש לה אור משל עצמה, היא בתפקיד של 'משפיע'. לעומתה, הירח, היא בבחינת 'מקבל'. הדברים האמורים הם בבחינת מִשָּׁל כלפי הקשר של המציאות כולה עם הקדוש ברוך הוא. מציאותם של הנבראים ושל העולמות כולם איננה באה מכוח עצמם, קיומו וחיותו של כל דבר ניתן לו מאת הקדוש ברוך הוא. הקדוש ברוך הוא בבחינת 'משפיע' והמציאות כולה היא בבחינת 'מקבל'. תכלית הכוונה אשר בשבילה הקדוש ברוך הוא ברא את העולמות כולם, הרי זה כדברי חכמינו ז"ל: 'נִתְאַוָּה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים'. כלומר התכלית היא בכך שהקדוש ברוך הוא כמו שהוא, בכל רוממותו הבלתי מוגבלת, יתגלה דווקא בתוך מציאותם של הנבראים התחתונים, המוגבלים. תשוקתו של הקדוש ברוך הוא היא שתהיה התאחדות מציאותם של הנבראים עם הבורא. האור האלוני שבכוחו בורא הקדוש ברוך הוא את העולמות ומחיה ומקיים אותם, אור זה כשלעצמו הינו אור אין-סוף. הקדוש ברוך הוא מצמצמו ומגבילו על מנת שמציאותם של הנבראים ומציאותם של העולמות תהיה בעלת גבול ומידה. כמו כן אור זה מסתתר בתוך מציאותם של הנבראים עד כדי כך שאינם חשים בו, הם חשים רק במציאות ובישות של עצמם, הם מרגישים כאילו הם דבר נפרד מהקדוש ברוך הוא. התאחדותו של הנברא עם הבורא יכולה להיות בשני דרכים: דרך אחת היא על ידי 'עלייתו' של הנברא כלפי מעלה, התאחדות זו הינה מהותה של השבת אשר בה מתרחשת 'עליית העולמות', והדרך השנייה היא על ידי 'ירידתו' של האור האלוני כלפי מטה, שזו מהותו הרוחנית של ראש חודש.

1 שמונת בעשיית מלאכה. מצד שני, בדומה לשבת, ראש חודש איננו אחד מימי
2 המעשה' אשר בשם זה נקראים בתנ"ך ימות החול הרגילים.
3 מצד אחד מאירה בו הארה עליונה יותר מזו שמסתתרת בתוך העולמות במשך ימי
4 השנה הרגילים. מצד שני, בראש חודש התגלותה של הארה זו איננה כרוכה
5 ביציאתם של הנבראים התחתונים ממקומם ועלייתם כלפי מעלה, דבר שהיה צריך
6 להתבטא בשכינתה ממלאכה, בראש חודש ההארה העליונה שוכנת בתוך עולם
7 ה'עשיה' שלהם, לכן יום זה מותר בעשיית מלאכה.
8 ערב ראש חודש: בערב ראש חודש הלבנה נעלמת לגמרי לפני התחדשותה למחרת
9 בראש החודש החדש. העלמות זו משמשת כהכנה להתגלותו של האור החדש,

10 ומכוחה הוא מאיר.
11 כאמור, השמש והירח הם בבחינת 'משפיע' ומקבל'. בכל מסגרת של 'משפיע'
12 'מקבל', תשוקתו של המקבל אל המשפיע היא זו שמעוררת את המשפיע וגורמת
13 לו לרדת ממקומו הרם אל המקבל. תשוקתו של המקבל אל המשפיע מתבטאת
14 בהתבטלות מציאותו של המקבל לגמרי, מכל וכל. העלמות הלבנה בערב ראש
15 חודש מבטאת את התבטלותה מכל וכל.
16 בדומה לכך, ההכנה שצריכה להיות אצל הנבראים על גנת שהם יהיו 'פלים' ראויים
17 להכיל את האור האלוני שיורד ושוכן בתוכם בראש חודש, לשם כך נדרשת
18 התבטלות לגמרי, ביטול הרגשת ישותם מכל וכל.

ביאור בדרך אפשר

19 וְהָיָה מִיָּדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִיָּדִי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל בְּשָׁר
20 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמְרִי ה'¹. הִנֵּה פָסוּק זֶה הוּא נֹאמֵר בְּסִיּוֹם
21 הַפְּטָרָה שַׁבַּת-רֹאשׁ-חֹדֶשׁ, וְשִׁיכוּתוֹ שֶׁל פָּסוּק זֶה לְשַׁבַּת-רֹאשׁ-
22 חֹדֶשׁ הִיא מִשּׁוֹם שֶׁנֶּזְכָּר בּוֹ עֲנִין רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וְכִמוֹ כֵּן נִזְכָּר בּוֹ
23 עֲנִין הַשָּׁבַת, כֹּאמֹר: 'חֹדֶשׁ
24 בְּחֹדְשׁוֹ וְשַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ'.
25 וְהִנֵּה מִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי
26 הַחֲסִידוֹת שֶׁנֹּאמְרוּ עַל יְדֵי
27 רַבּוֹתֵינוּ נִשְׁיָאִינוּ (הֵן
28 בִּמְאֵמְרֵי הַחֲסִידוֹת הַמְדוּפְסִים
29 בְּסֵפֶר 'לְקוּטֵי תוֹרָה'² שֶׁל
30 אֲדֹמָ"ר הַזֶּקֶן וְהֵן בְּדְרוּשֵׁים
31 שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ נִשְׁיָאֵנוּ בִּמְשַׁךְ
32 הַדְּרוּרוֹת שְׁלֹאֲחֲרֵי-זֶה³),
33 בִּמְאֵמְרֵי חֲסִידוֹת אֵלֶּה מְדוּבָר
34 אֹדוֹת הַהִבְדֵּל הָרוּחָנִי שֶׁבִין
35 הַשְּׁבַת וּבֵין רֹאשׁ-חֹדֶשׁ. דְּשַׁבַּת
36 עֲנִינָנוּ הוּא הַתְּגִלּוֹת אֱלֹקִית
37 בַּתְּנוּעָה שֶׁל הַעֲלָאָה וְעִלְיָה
38 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.
39 דְּבִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית
40 בִּמְשַׁךְ שֶׁשֶׁת הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ
41 שָׁמַיִם וָאָרֶץ, הִנֵּה בְּחִינַת
42 הַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַצְטַמְצוּמֹת שֶׁל
43 אֹרֶךְ הָאֵין-סוֹף בְּתוֹךְ עֲשִׂיָּה
44 גִּשְׁמִית, וְאַחֵר כֵּךְ בְּיוֹם
45 הַשָּׁבַת כְּתִיב⁴ 'וַיִּכְלּוּ
46 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל
47 צָבָאָם', מִשְׁמַעוֹתָהּ הַפְּנִימִית
48 שֶׁל הַמִּילָה 'וַיִּכְלּוּ' הוּא
49 מִלְּשׁוֹן 'כְּלִיּוֹן'⁵. כְּלִיּוֹן זֶה

בס"ד. שבת פרשת חוקת, א' דראש

חודש תמוז ה'תשר"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

וְהָיָה מִיָּדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִיָּדִי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל
בְּשָׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמְרִי ה'¹. הִנֵּה פָסוּק זֶה
הוּא בְּסִיּוֹם הַפְּטָרָה שַׁבַּת רֹאשׁ-חֹדֶשׁ, וְשִׁיכוּתוֹ לְשַׁבַּת
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הִיא מִשּׁוֹם שֶׁנֶּזְכָּר בּוֹ עֲנִין רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וְשַׁבַּת,
חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וְשַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ.

וְהִנֵּה מִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׁיָאִינוּ (בְּלְקוּטֵי
תוֹרָה² וּבְדְרוּשֵׁים שְׁלֹאֲחֲרֵי-זֶה³), דְּשַׁבַּת עֲנִינָנוּ
הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. דְּבִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית
הִיא בְּחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת אֵין-סוֹף בְּעֲשִׂיָּה גִשְׁמִית, וְאַחֵר
כֵּךְ בְּיוֹם הַשָּׁבַת כְּתִיב⁴ וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם,
וַיִּכְלּוּ הוּא מִלְּשׁוֹן כְּלִיּוֹן⁵, דְּבִשְׁשֶׁת נְקֻלָּים הַעֲוִלָּמוֹת
בְּבְחִינַת הַמַּחְשָׁבָה. וְכִמוֹ שֶׁהִיא בְּפֶעַם הָרִאשׁוֹנָה כֵּן הוּא
גַּם בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, דְּבִשְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה הָאֱלֹקִית
שֶׁבְּעוֹלָמוֹת מְלָכֵשׁ בְּבְחִינַת עֲשִׂיָּה, וּבְיוֹם הַשָּׁבַת מְתַעֲלָה
לְבְּחִינַת עוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה שְׁלֹמְעֵלָה מְעוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה.

וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא בְּבְחִינַת שָׁבַת לְעֻמַּת יָמוֹת הַחֹל, אֶךְ
בְּחִינַת רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הוּא עֲנִין אַחֵר שֶׁהָיָה הוּא מִתָּר

בְּעֲשִׂיַת מְלָאכָה⁶, וּמְכַל־מְקוֹם אֵינוֹ נִחָשֵׁב מִיָּמֵי הַמַּעֲשֵׂה, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁷ כֹּה אָמַר

ביאור בדרך אפשר

10 הוא בעל משמעות כפולה: מלשון 'עֲלָה' ומלשון 'הַתְּקַלְלוֹת' בדוגמת שלהבת
11 אש קטנה כאשר היא 'נְקַלְלָה' ומתמזגת בתוך אבוקה גדולה, כמו כן ההתגלות
12 האלונית ביום השבת גורמת לכך שהרגשת הישות של הנבראים 'מְתַקְלָה',
13 ודבר זה נובע מכך דְּבִשְׁשֶׁת נְקֻלָּים הַעֲוִלָּמוֹת בְּבְחִינַת וְיָגַת
14 הַמַּחְשָׁבָה. וְכִמוֹ שֶׁהִיא
15 כֵּן בְּפֶעַם הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁשֶׁת
16 יָמֵי בְּרֵאשִׁית הָרִאשׁוֹנִים, כִּמוֹ כֵּן
17 הוּא גַּם בְּכָל שָׁבוּעַ
18 וְשָׁבוּעַ, דְּבִשְׁשֶׁת יָמֵי
19 הַמַּעֲשֵׂה הָאֱלֹקִית הַכוֹחַ
20 האלוני שפועל בְּעוֹלָמוֹת
21 הוּא מְלָכֵשׁ בְּבְחִינַת
22 עֲשִׂיָּה, וּבְיוֹם הַשָּׁבַת
23 מְתַעֲלָה לְבְּחִינַת עוֹלָם
24 הַמַּחְשָׁבָה שְׁלֹמְעֵלָה
25 מְעוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה.
26 וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא כֹּאשֶׁר
27 מְדוּבָר בְּבְחִינַת 'שַׁבַּת'
28 לְעֻמַּת יָמוֹת הַחֹל, אֶךְ
29 בְּחִינַת רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הוּא
30 עֲנִין אַחֵר שֶׁהָיָה לְעוֹמַת יוֹם
31 הַשְּׁבַת שֶׁאִסּוּר בְּעֲשִׂיַת מְלָאכָה,
32 רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא יוֹם שְׁמִתָּה
33 בְּעֲשִׂיַת מְלָאכָה⁶, וּמְכַל-
34 מְקוֹם אֵינוֹ נִחָשֵׁב כֹּאחֵד
35 מִיָּמֵי הַמַּעֲשֵׂה, כִּמוֹ שְׁכָמוֹ
36 דְּבָר זֶה בִּלְשׁוֹן הַפָּסוּק, בְּמָה
37 שֶׁכְּתוּב⁷ בְּפִסְקִים הַמְדוּבָרִים
38 אֹדוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי:

(1) ישע'י, סו, כג. (2) ברכה צו, ד ואילך. (3) סה"מ תרע"ח ע' קעג ואילך. סה"מ עזר"ת ע' סט ואילך. (4) בראשית ב, א.
(5) ראה גם אוה"ת בראשית מ, ב. (6) ראה ערכין י, ב. חגיגה יח, א. וש"נ. (7) יחזקאל מו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'כֹּה אָמַר ה' שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר
2 שְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבָיִים הַשְּׁבֹת יִפְתָּח וּבָיִים הַחֲדָשׁ יִפְתָּח
3 (=כֹּה אָמַר ה': שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה לְכִיוּן מִזְרָח, יִהְיֶה סָגוּר בַּמָּשָׁךְ
4 שֶׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבָיִים הַשְּׁבֹת יִפְתָּח וְכִמוּ כֵן בָּיִם רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הוּא יִפְתָּח)
5 אֹדוֹת שֶׁעַר זֶה נֹאמַר שֶׁבִּדְרָךְ
6 כָּלֵל עָלָיו לִהְיוֹת סָגוּר כִּיוּן
7 שֶׁהוּא מַשְׁמֵשׁ עֲבוּר הַתְּגִלּוֹתוֹ שֶׁל
8 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּזְמָנִים
9 מִיּוֹחָדִים כְּאִמּוֹר 'אֵישׁ לֹא-יָבֹא
10 בּוֹ כִּי ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל קָא בּוֹ,
11 הָרִי מַלְשׁוֹן הַפְּסוֹק מִשְׁמַע
12 שְׁיִיִּם הַחֲדָשׁ
13 (=רֹאשׁ=חֹדֶשׁ) אֵינּוּ בָּכָלֵל
14 יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְהַעֲנִין
15 הַסִּבֵּר הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין רֹאשׁ חֹדֶשׁ
16 לְבֵין יָמֵי הַשָּׁנָה הַרְגִּילִים
17 הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם 'יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה'
18 יוֹכֵן עַל-דֶּרֶךְ מִשְׁלַב בְּאֶדָם
19 הַתַּחֲתוֹן הָאֵדָם הַגִּשְׁמִי נִקְרָא
20 בְּשֵׁם 'אֵדָם הַתַּחֲתוֹן' לְעֹמֶת עֶשֶׂר
21 סְפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם
22 'אֵדָם הַעֲלִיּוֹן', מִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל
23 הָאֵדָם הַתַּחֲתוֹן יִכּוֹלָה לִשְׁמֵשׁ
24 כְּמִשְׁלַב שֶׁעַל יָדוֹ נִיתַן לְהִבִּין מַעֵט
25 אֹדוֹת הַדְּבָרִים שֶׁנִּשְׁעִים בָּאֵדָם
26 הַעֲלִיּוֹן, הַמִּשְׁלַב הוּא: שְׁבֹת
27 הַדְּבָר שֶׁבּוֹ וְכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה
28 שֶׁלּוֹ הִנֵּה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל
29 (בְּאֶפֶן הַרְגִּיל) הַדִּיבּוּרִים
30 וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל הָאֵדָם הֵם

31 מְקַבְּלִים אֶת הַשְּׁפָעֶתָם וְהֵם נֹבְעִים מִבְּחִינַת הַמְּדוּת וּרְגֵשׁ הַלֵּב, הֵינּוּ
32 שֶׁהִסִּיכָה לָכֵן שֶׁהָאֵדָם מְדַבֵּר אִם עוֹשֶׂה הִרֵי זֶה מַשּׁוּם שֶׁהָאֵדָם מְרַגֵּשׁ
33 בְּתוֹךְ לִיבֹ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל הַדְּבָר וּמִתְעוֹרֵר בְּרֹגֶשׁ כִּלְפֵּי וּלְפִיכָף הוּא
34 מְדַבֵּר עֲבוּרֹ כְּלוֹמַר בְּדֶרֶךְ כָּלֵל דִּיבּוּרֵי שֶׁל הָאֵדָם נֹבְעִים מְרַגְּשׁוֹת לִיבֹ
35 וְלֹא מִמָּקוֹם יוֹתֵר עָלָיו בִּנְפֶשׁ שֶׁהוּא שָׁכְלוֹ שֶׁל הָאֵדָם. וְגַם בְּאֶשְׁרֵי מְדַבֵּר
36 בְּדְבָרֵי שָׁכָל כֹּאשֶׁר הָאֵדָם עוֹסֵק בְּלִהְסִבֵּר דְּבַר מִסּוּיִם לְחִבְרֵי, הִיָּה נִיתַן
37 לְחֻשׁבִּי שֶׁבִּמְקָרָה זֶה הַדִּיבּוּרִים שֶׁל הָאֵדָם אֵפֶן נֹבְעִים מִשְׁכָּלוֹ וְהֵם לֹא נֹבְעִים
38 רַק מִהִרְגָּשׁוֹת שֶׁבְּלִיבֹ, הֵינּוּ וְכֵן הִיָּה נִיתַן לְחֻשׁבִּי לֹא דִּקְקָא כֹּאשֶׁר
39 הָאֵדָם מְדַבֵּר אֹדוֹת שָׁכָל שֶׁבְּתוֹרָה אֲלָא אֶפְלוֹ כֹּאשֶׁר הוּא מִסְבִּיר שָׁכָל
40 מִחֲכָמוֹת הָעוֹלָם כְּמוֹ חֲכָמַת הַתְּכִינָה (=חֲכָמַת הָאֶסְטְרוֹנוֹמִיָּה)
41 וְחֲכָמַת הַרְפּוּאָה לְמֹרֶת שִׁחֲכָמוֹת אֵלֶּה הֵינּוּ חֲכָמוֹת אֲנוּשִׁיּוֹת וְאֵינּוּ חֲכָמוֹת
42 אֱלֹקִיּוֹת, כָּלֵל זֹאת בְּגִלְל שֶׁמְדוּבֵר בְּשָׁכָל לָכֵן הֵן קְשׁוּרוֹת בְּמָקוֹם מְרוֹמָם בִּנְפֶשׁ

43 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִרְגֵּשׁ הַלֵּב, וְאֵם כֵּן הִיָּה נִיתַן לְחֻשׁבִּי שֶׁהַדִּיבּוּרִים שִׁיּוּצִיִּים מִפִּי
44 שֶׁל הָאֵדָם בְּשֶׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר אֹדוֹת חֲכָמוֹת אֵלֶּה הֵם נֹבְעִים מִהִמָּקוֹם
45 הַמְרוּמָם שֶׁל הַשָּׁכָל וְלֹא רַק מִהִלָּב [הַהִתְיַחֲסוֹת לְחֲכָמוֹת הָעוֹלָם בְּתוֹר חֲכָמָה
46 אֲנוּשִׁית שֶׁהִיא לְמַטָּה מִחֲכָמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמָה אֱלֹקִית, הִרֵי זֶה אָף שָׁכָל

47 הַחֲכָמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם
48 מְקוֹרָם הוּא בְּתוֹרָה⁸,
49 וְכִמוּ חֲכָמַת הַתְּכִינָה
50 שֶׁמְקוֹרָהּ בְּתוֹרָה הוּא מָה
51 שִׁישְׁנָה מַצּוֹת-עֲשֶׂה לְחֻשׁבִּי
52 אֶת זְמָנִים שֶׁל תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה
53 וְלְחֻשׁבִּי אֶת מַהֲלָכֵי שֶׁל הַמַּזְלוֹת
54 בְּרִיקֵעַ וְכוּ'⁹, וְעַל-זֶה
55 שִׁחֲכָמַת הַתְּכִינָה הִיא חֵלֶק
56 מִחֲכָמַת הַתּוֹרָה נֶאֱמָר¹⁰ 'כִּי
57 הִיא חֲכָמַתְכֶם וּבִינְתְּכֶם
58 לְעִינֵי הָעַמִּים גו' פְּסוּק זֶה
59 נֹאמַר אֹדוֹת כֵּךְ שִׁחֲכָמַת הַתּוֹרָה
60 הִיא זֹו שֶׁנִּחְשַׁבְתָּ כְּחֲכָמָה אֵף
61 בְּעִינֵי אֲנוּמוֹת הָעוֹלָם. אֲנוּמִים עַל
62 כֵּךְ חֲזוּ'ל הַשְּׁדִבְרִים אֲנוּמִים
63 בְּעִקְרֵי אֹדוֹת 'חֻשׁבִּי תְּקוּפוֹת
64 וּמִזְלוֹת' שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי חֲכָמַת
65 הַתּוֹרָה כְּדֹאֲתָא (=כְּמִכּוּבָא)
66 בְּגִמְרָא¹¹. וּמִיּוֹכֵן
67 בְּפִשְׁטוֹת, שָׁכָל עֲנִינִי
68 חֲשָׁבוֹנוֹת הַתְּכִינָה
69 (=חֲשָׁבוֹנוֹת הָאֶסְטְרוֹנוֹמִיָּה)
70 שֶׁמְבֹאִים בְּהִלְכּוֹת קְדוּשָׁה
71 הַחֲדָשׁ לְהִרְמִיבָם, הִרֵי
72 בּוֹדֵאֵי תוֹרָה הֵם¹² מִהֶאֱמֹר
73 כְּסוּגִירִים אֵלֶּה מוֹכֵן שֶׁכֵּל הַחֲכָמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הֵינּוּ חֵלֶק מִהַתּוֹרָה, הֵן נֹבְעוֹת
74 מִמֶּנָּה. אֵךְ כָּלֵל זֹאת הֵן לְמַטָּה מִהַתּוֹרָה כְּשֶׁלְעֲצָמָה מֵאַחֵר הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָה
75 אֱלֹקִית מִמֶּנָּה. כָּלֵל אֲפֹפֶן, בֵּין אֵם הָאֵדָם מְדַבֵּר אֹדוֹת שֶׁכֵּל שֶׁל תּוֹרָה מִמֶּשׁ
76 וְכֵן אֵם הוּא מְדַבֵּר אֹדוֹת חֲכָמָה מִחֲכָמוֹת הָעוֹלָם, הִנֵּה לְמֹרֶת שֶׁהוּא מְדַבֵּר
77 אֹדוֹת שָׁכָל אֵךְ מָה שֶׁמִּנִּיעַ אוֹתוֹ לְדַבֵּר אֵין זֶה הַשָּׁכָל עֲצָמוֹ אֲלָא רֹגֶשׁ לִיבֹ,
78 כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּזֶה זֶהוּ מַשּׁוּם שֶׁעֲנִינֵן זֶה נִמְשָׁךְ מִמּוֹחוֹ אֵל לִיבֹ
79 וְגַרְמֵי לְהַתְעוֹרֵרוֹת בְּמִדּוּתֵי וּבִרְגִישׁוֹתֵי שֶׁבְּלִיבֹ, הֵינּוּ שִׁישׁ לֹו רִגְשׁ
80 לְדְבָר זֶה וּמַשּׁוּם זֶה מְדַבֵּר עֲבוּרֹ, אִם עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כֵּךְ שֶׁכְּסוּפֹ
81 שֶׁל דְּבַר מָה שֶׁמִּתְקַה' אֶת הַדִּיבּוּר אֵין זֶה הַשָּׁכָל הַמְרוּמָם אֲלָא רֹגֶשׁ הַלֵּב.
82 וְכִמְבָּאֵר בְּאֶרְכָּה בְּסִדּוּר שֶׁל אֲדוּמִ'ר הִזְקֵן בְּשֶׁעַר הַתְּקִיעוֹת¹³
83 (בְּדִירוֹשׁ שֶׁנֹּאמַר עַל יְדֵי אֲדוּמִ'ר הִזְקֵן וְנִכְתַּב עַל יְדֵי אֲדוּמִ'ר
84 הָאֲמָצְעִי), שֶׁסִּדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאֵדָם הוּא, לְמִשְׁלַב

(8) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 197. (9) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 184-183. (10) ואתחנן ד, ו. 11) שבת עה, א. וראה הנסמן בלקו"ש ח"י שם. (12) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 36 ואילך. וש"נ. (13) רמז, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 כְּשֶׁעוֹלָה בְּמִחְשַׁבְתּוֹ לִבְנוֹת בַּיִת, דִּבְתַּחֲלָה יִשְׁנֶה הַתַּעֲנוּג
2 שֶׁבְּדָבָר כּוֹחַ הַתַּעֲנוּג קָשׁוּר בְּמָקוֹם הַיּוֹתֵר פְּנִימִי בְּנֶפֶשׁ, וְאַחֵר כֶּף תַּעֲנוּג
3 זֶה נִמְשָׁךְ וְגוֹרֵם לַהֲתַעֲוֹרוֹת בְּרוּבֵר יוֹתֵר גְּלוּי בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, בְּכּוֹחַ הַרְצוֹן
4 שֶׁבְּנֶפֶשׁ. וְאַחֵר כֶּף הַרְצוֹן נִמְשָׁךְ וּמִשְׁפִּיעַ בְּתוֹךְ הַשִּׁכָּל שֶׁל הָאָדָם, הָאָדָם

5 מִתְבּוֹנֵן בְּשִׁכְלוֹ בַּחֲשִׁיבוֹת הַדָּבָר

6 שְׂאוֹתוֹ הוּא רּוֹצֵה וְכוּ הוּא מִתַּעֲנֵג
7 וְאַחֵר כֶּף הַהִכָּנָה שֶׁל הָאָדָם
8 יוֹרֵד וְגוֹרֵמֵת לַהֲתַעֲוֹרוֹת
9 בְּמַדּוֹת וּבְרִגְשׁוֹת הַלֵּב, וְרִק
10 אַחֵר כֶּף בָּא לְיָדֵי פֶּעַל
11 בְּמַעֲשֵׂה בַּהֲתַעֲסָקוֹת בְּבִנְיָן
12 הַבַּיִת (וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה סֹדֵר
13 הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת זֶה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
14 הוּא גַם כֵּן בְּדָבָר כִּשְׁעָה
15 שְׂאֵרֵם רּוֹצֵה לְדַבֵּר, הָרִי כִסּוּפֹ
16 שֶׁל דָּבָר דִּיבּוּרִי נּוֹבְעִים
17 מִמִּידוּתֵי וּרְגִישׁוֹתֵי שִׁכְלִיבוֹ).
18 אֲמָנָם לְפַעֲמִים מְקַבְּלִים
19 הַדָּבָר וְהַמַּעֲשֵׂה יִשָּׁר
20 מִבְּחִינַת הַשִּׁכָּל (שְׁלֵא
21 עַל-יְדֵי הַמַּדּוֹת וּרְגִישׁוֹת הַלֵּב),
22 שֶׁלִּפְעֻמִּים הָאָדָם מְדַבֵּר
23 וְעוֹשֶׂה מִשׁוּם שֶׁמִּבִּינֵן כֶּף
24 בְּשִׁכְלוֹ בְּתוֹךְ הַהִכָּנָה שֶׁכֵּן נִכּוֹן
25 לַעֲשׂוֹת וְכֵן נִכּוֹן לְדַבֵּר. וְזֶהוּ
26 עֲנִיָּן וְהַמַּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִיִּת שֶׁל
27 'שֹׁעֵר הַחֲצֵר הַפּוֹנֶה
28 קָדִים', 'שֹׁעֵר' מִסְמָל אֵת
29 הַפֶּתַח שֶׁדִּרְכוּ הַדְּבָרִים מִתְּגַלִּים
30 וְיוֹצֵאִים הַחוּצָה. אֲצֵל הָאָדָם,
31 דִּיבּוּרִי וּמַעֲשִׂי מִשְׁמָשִׁים
32 כִּשְׁעֵר שֶׁדִּרְכוּ מִתְּגַלֵּה מֵהַ
33 שְׂקִים בְּנֶפֶשׁוֹ פְּנִימָה. הַמִּילָה

34 'קָדִים' מִלְשׁוֹן 'קָדוֹם' רּוֹמֵז לְדִרְגּוֹת רּוּחָנִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, בְּדוּגְמַת הַשִּׁכָּל, שֶׁהֵן
35 מִשְׁמָשׁוֹת כְּשׁוֹרֵשׁ נִסְתָּר וְ'קָדוֹם' לְכָל מֵה שֶׁמִּתְּגַלֵּה מֵאוּחֵר יוֹתֵר בְּרִבְרִים
36 תַּחֲתוֹנִים יוֹתֵר. 'שֹׁעֵר הַפּוֹנֶה קָדִים' רּוֹמֵז עַל הַפַּעֲמִים שֶׁבֵּהֶם דִּיבּוּרִי וּמַעֲשִׂי
37 שֶׁל הָאָדָם קָשׁוּרִים בְּשִׁכְלֵ עֲצָמוֹ. הֵינִי הַמִּחְשָׁבָה וְהַשְׁפָּעָה מִהַשִּׁכָּל
38 אֶל הַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֵׂה שְׁלֵא עַל-יְדֵי הַמַּדּוֹת. בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֹׁעֵר זֶה בְּדֶרֶךְ
39 כָּל הוּא סֹגוּר, אֵךְ בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ הוּא פֶּתוּחַ.

40 עַל פִּי הָאִמּוּר עַד כָּאֵן מוֹבֵן שֶׁבְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ הָאָרֶז עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל אוֹר אֵין
41 סוּף בְּרוֹךְ הוּא יוֹרֵד וְשׁוֹכֵנֵת בְּתוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת, בְּדוּגְמַת הַשִּׁכָּל שֶׁמֵּאִיר לְמִטָּה
42 בְּתוֹךְ הַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֵׂה, כְּלוֹמֵר מִצַּד אֶחָד קִיַּמַת הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת וּבִיחָד
43 עִם כֶּךָ בְּתוֹךְ מִצִּיאוֹת זוֹ מֵאִירָה הָאָרֶז יִתִּירָה וְלִכֵּן מִצַּד אֶחָד רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
44 מִתֵּר בְּעֵשִׂית הַמְּלָאכָה, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ נִחָשֵׁב מִיָּמֵי
45 הַמַּעֲשֵׂה, לְפִי שֶׁהַמַּעֲשֵׂה בְּרֹאשׁ-חֹדֶשׁ הוּא כְּפִי שֶׁמִּקְבֵּל
46 מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה (הַשִּׁכָּל) שְׁלֵא עַל-יְדֵי אֲמָצְעוֹת הַמַּדּוֹת.

ביאור בדרך אפשר

47 וּבִזְוָה יוֹכֵן הַהֶפְרָשׁ בֵּין שַׁבַּת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, דִּבְכָּל אֶחָד מֵהֶם
48 יִשְׁנָה מַעֲלָה שְׂאִינָה בְּשָׁנִי, דִּישׁ בְּזֶה מֵה שְׂאִין בְּזֶה. הַמַּעֲלָה
49 שֶׁבְּשַׁבַּת הִיא מֵה שָׁבוּ מִתַּעֲלִים הָעוֹלָמוֹת וְהַמִּצִּיאוֹת כּוֹלָה לְעוֹלָם
50 הַמִּחְשָׁבָה שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מַעוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה, אָבֵל לְאִידֶךָ (=מִצַּד

51 שְׁנֵי) הָרִי אִז חֲסֵר הַמַּעֲשֵׂה

52 בְּשַׁבַּת הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלוּקִית
53 כְּרוּכָה בִּיִּצְיָאָה' שֶׁל הָעוֹלָמוֹת
54 מְגֻדָּרִים, בְּשִׁבְיָתָה מִמְּלָאכָה,
55 הַהָאָרָה הָאֱלוּקִית אֵינוֹ מֵאִירָה
56 בְּתוֹךְ גִּרְדִּיו שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחֲתוֹן.
57 וְהַמַּעֲלָה שֶׁבְּרֹאשׁ-חֹדֶשׁ
58 הִיא שְׂאִי דִרְגַת הַמַּעֲשֵׂה
59 עֲצָמוֹ כְּלוֹמֵר הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא
60 בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הוּא בְּתַכְלִית
61 הַשְׁלָמוֹת, מִשׁוּם שֶׁבְּרֹאשׁ
62 חוֹדֶשׁ הַמַּעֲשֵׂה מְקַבֵּל
63 מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין בְּאֶפֶן
64 יִשָּׁר שְׁלֵא בְּאֲמָצְעוֹת
65 הַמַּדּוֹת, אָבֵל מְכַל-מְקוֹם
66 אֵין בּוֹ הַמַּעֲלָה שְׂקִיַּמַת
67 בְּשַׁבַּת שְׂאִי עוֹלָם
68 לְעוֹלָם הַמִּחְשָׁבָה. הַמַּעֲלָה
69 שְׂקִיַּמַת בְּעִלְיָה לְעוֹלָם
70 הַמִּחְשָׁבָה הִיא בְּכֶךָ שֶׁשֶׁם
71 הַדְּבִיקוֹת בְּאֱלוּקוֹת הֵינָה נִיכְרָת
72 מֵה שְׂאִין כֵּן הַדְּבִיקוֹת שְׂקִיַּמַת
73 בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּתוֹךְ הַמַּסְגֶּרֶת שֶׁל
74 עוֹלָם הַזֶּה הֵינָה נִסְתָּרָה.

75 הַפְּסוּק שָׁבוּ פוֹתַח מֵאִמֵּר זֶה
76 'וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי
77 שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
78 לְהִשְׁפָּחוֹת לִפְנֵי אֲמֹר ה' מְדַבֵּר
79 אֹדוֹת הַגְּאוּלָּה הָעֵתִידִיָּה. עַד עַתָּה

80 בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קִיַּם הָעֲלִיָּה לְרַגֵּל הֵייתָה שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בְּשָׁנָה, בַּחֲג
81 הַפֶּסַח בַּחֲג הַשְּׁבוּעוֹת וּבַחֲג הַסּוּכוֹת. עַל פְּסוּק זֶה אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁלְעֵתִיד
82 בְּגְאוּלָּה הַשְּׁלִימָה הָעֲלִיָּה לְרַגֵּל אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תִּהְיֶה בְּכָל שַׁבַּת וּבְכָל יוֹם
83 חוֹדֶשׁ. הַדְּבָרִים נִעֲצָצִים בְּכֶךָ שֶׁמַּעֲלָת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וּמַעֲלָת הַשַּׁבַּת תִּהְיֶה עוֹד יוֹתֵר
84 מִמַּעֲלָת שְׂעֵד עַתָּה. מַעֲלָת הָעֵתִידִית רְמוּזָה בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק: 'שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ'
85 וְכֹמוֹ כֵּן 'חוֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ' כְּלוֹמֵר מְדוּבָר אֹדוֹת הַשַּׁבַּת שֶׁבְּשַׁבָּת וְאֹדוֹת הָרֹאשׁ
86 חוֹדֶשׁ שֶׁבְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ

87 וְהָיָה כָּל זֶה כָּל הַדְּבָרִים הָאִמּוּרִים עַד כָּאֵן הוּא גַם כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת
88 בְּחִינַת שַׁבַּת וְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ דְּעֻכְשׁוֹ עוֹד בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת. אֲמָנָם בְּחִינַת
89 וְדִרְגַת הַשַּׁבָּת וְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ דְּלֻעֲתִיד לְבָא הַשַּׁבַּת וְרֹאשׁ הַחוֹדֶשׁ שִׁיחֵי
90 בִּימּוֹת הַמִּשְׁחָה וּבְעוֹלָם הַבָּא הוּא עוֹד לְמַעֲלָה מְזֵה, שְׂאִי יְהִיָּה
91 כָּלשׁוֹן הַכְּתוּב: 'חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ' וְ'שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ', הֵינִי מְדוּבָר אֹדוֹת
92 חֹדֶשׁוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ כְּלוֹמֵר מְדוּבָר אֹדוֹת הַתַּחֲדָּשׁוֹת אֲשֶׁר הִיא נִחְשָׁבָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כחידוש גם לגבי דרגת ראש החודש שהיה עד עתה. וְשַׁבְתּוֹ שֶׁל שַׁבַּת
2 כלומר מדובר אודות 'שביתה' ועלייה עליונה יותר מה'שביתה' ומהעלייה
3 שקיימות בשבת עד עתה. (פִּמְבָּאָר עֲנִינָם בְּהַדְרוּשִׁים¹⁴), שְׁלֹכַן
4 דְּוָקָא אֲזִי יָבֹא כָּל בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי מַדִּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ
5 וּמַדִּי שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ, הֵינִי
6 דְּלַעֲתִיד לְבֹא תַּהֲיָה 1
7 הַעֲלִיָּה לְרָגֶל בְּכָל שַׁבַּת 2
8 וּבְכָל חֹדֶשׁ, עַל־דֶּרֶךְ עֲנִין 3
9 הַעֲלִיָּה לְרָגֶל בְּג' הָרָגְלִים 4
10 שֶׁהִיָּתָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, 5
11 כְּדֹאִיתָא בִּילְקוּט¹⁵ 11
12 (=כמובא בילקוט שמעוני). 6
13 וְזֶהוּ יְהִיָּה מַדִּי חֹדֶשׁ 7
14 בְּחֻדְשׁוֹ גו', דְּקָאִי (=שהוא) 8
15 מוֹסֵב עַל לַעֲתִיד לְבֹא, 9
16 וְלֹכַן נֶאֱמַר כָּאֵן יְהִיָּה 10
17 שְׁמִילָה זוּ הִיא בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, 11
18 וְיִהְיֶה מִתּוֹךְ שְׁמַחָה 12
19 שְׁהָרִי אֲדוּתָה כָּל מָקוֹם בְּתוֹרָה 13
20 שְׁבוּ מוֹפִיעָה הַמִּילָה 'וְהִיָּה' 14
21 אֲמֹרִים עַל כֵּךְ חֲכָמֵינוּ ז"ל 15
22 שְׁאִין מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל הַמִּילָה 16
23 'וְהִיָּה' אֵלָּא לִשׁוֹן 17
24 שְׁמַחָה¹⁶, וְכַמּוֹד בְּפִסְקוֹ אֲזִי 18
25 יָבֹא כָּל בֶּשֶׂר דְּוָקָא 19
26 כלומר דרגת ה'בשר' שמבטאת 20
27 את חומריותו של עולם הזה, גם 21
28 הִיא תְּבוּאָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת 22
29 לִפְנֵי, הֵינִי שְׁעָנִין 23
30 הַהִשְׁתַּחֲוָּאָה שֶׁמִּבְטָאֵת אֵת 24
31 הַהִתְבַּטְּלוּת הַמוֹחַלֶּטֶת בְּפִנֵּי 25
32 הַהִתְגַּלּוּת הָאֱלֹהִית יְהִיָּה גַם 26
33 בְּדִרְגָּא הִכִּי תַּחְתּוֹנָה, 27
34 בְּחִינַת בֶּשֶׂר. 28
35 וְהִנֵּה קִיָּם עוֹד עֲנִין בְּשַׁבַּת 29
36 זוּ (נוֹסֵף עַל־זֶה שֶׁהִיא 30
37 שַׁבַּת־רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, שְׁבוּ מִפְּטִירִין אֵת הַהִפְטָרָה שֶׁמִּתְחִילָה בְּמִילִים 31
38 'הַשְּׂמִים כְּסָאֵי גו' כּוֹלֵל הַפְּסוּקָה הָאֲמֹר 'וְהִיָּה מַדִּי חֹדֶשׁ גו' 32
39 שְׁמוֹפִיעַ בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק) בְּשַׁבַּת זוּ קִיָּם דְּבַר נוֹסֵף שֶׁהִיא גַם עֶרֶב רֹאשׁ 33
40 חֹדֶשׁ, דִּהְפָּטְרָת שַׁבַּת־עֶרֶב־רֹאשׁ־חֹדֶשׁ הִיא 'וַיֹּאמֶר לוֹ 34
41 יְהוָה לֵאמֹר מִחֹר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשְׁכֶךָ'¹⁷ בַּהִפְטָרָה זוּ 35

מסופר אודות דברי יהונתן, בנו של שאול, אֶל דוד. יהונתן מעוניין לבדוק את
יחסו של שאול אל דוד, לשם כך הוא מבקש מדוד שהוא 'פִּקְדָּה' כלומר
יחסר ויעדר, מסעודת ראש החודש שמתקיימת אצל שאול המלך. דווקא כסאו
הריק וְהַעֲדָרוֹתָיו שֶׁל דוד יגרמו לכך שהוא יהיה 'פִּקְדָּה' כלומר 'מתקן' אצל
המלך, שאול יזכר בו. וְיִדְוֶעַ
הַדִּיּוֹק בְּזֶה¹⁸ דְּלַכְּאוּרָה 42
הַמִּילִים 'וְנִפְקַדְתָּ' וְכִי 43
יִפְקַדְתָּ הֵם ב' הַפְּכִים, 44
מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל הַמִּילָה 45
'וְנִפְקַדְתָּ' הוּא עֲנִין 46
הַזְכָּרוֹן כלומר שנוכרים בדוד 47
ולא שוכחים אותו, דבר המבטא 48
את חשיבותו, מִה־שְׁאִין־כֵּן 49
מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל הַמִּילָה 'יִפְקַדְתָּ' 50
הוּא לְהַפְּךָ שְׁנִיחָסָר 51
מִצִּיאָתוֹ. וּמִבָּאָר עַל־זֶה 52
בְּהַדְרוּשִׁים¹⁹, שֶׁאֲדַרְבֵּה, 53
דְּעֲנִין 'וְנִפְקַדְתָּ' כלומר 54
הַתְּגַלּוּת חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל דוד המלך 55
נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי 'יִפְקַדְתָּ' 56
דְּוָקָא. שְׁדוּקָא עַל־יְדֵי 57
הַבְּטוּל בְּתַכְלִית עַד כְּדִי כֵךְ 58
שֶׁהוּא כְּכִיכּוֹל נְחָסָר, שׁוּ 59
הַמִּשְׁמַעוּתָהּ כִּאֲמֹר שֶׁל 'יִפְקַדְתָּ', 60
הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה דְּוָקָא 61
נַעֲשֶׂה הַזְכָּרוֹן שֶׁזֶהוּ כִּאֲמֹר 62
הַעֲנִין דְּ'וְנִפְקַדְתָּ'. וְזוּהִי 63
גַם הַשְּׂכִיכּוֹת שֶׁל הַמִּילִים 64
דְּ'וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַדְתָּ 65
לְמִחֹר חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ 66
חֹדֶשׁ הוּא מוֹלֵד הַלְּבָנָה, 67
כלומר שמתחדשת מציאותה, 68
שֶׁזֶהוּ עֲנִין 'וְנִפְקַדְתָּ'. וְזֶה 69
נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַבְּטוּל שֶׁל 70
הַלְּבָנָה שֶׁמִּתְרַחֵשׁ בְּעֶרֶב 71
רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁאֵז הַלְּבָנָה 72
הִיא בְּתַכְלִית הַבְּטוּל וְעַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִמֶּנָּה 73
וְרוּקָא עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מוֹלֵד הַלְּבָנָה שְׁבִרָאשׁ חֹדֶשׁ. 74
הַסְבֵּרַת הַדְּבָרִים הָאֲמֹרִים לְקַמֵּן: בַּהֲמִשָּׁךְ לְמוֹכָא בְּמִכּוּבָא לְמֵאמֹר, יִשְׁנוּ הַכּוֹחַ 75
הָאֱלֹהִי שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ כְּמִקּוֹר לְשַׁפֵּעַ שְׂמִחָה אֵת הָעוֹלָמוֹת כּוֹלָם. מֵאַחֵר 76
שֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵינָם בְּעִלֵּי גְבוּל וּמִידָה, לִכְן גַּם כּוֹחַ זֶה מִצְמָצֵם אֵת עֲצָמוֹ בַּהֲתַאֵם. 77

(14) לקו"ת שבהערה 2. דרושים שבהערה 3. ועוד. (15) ישעי' בסופו. תהלים רמז רמא. (16) ראה ויק"ר פ"א, ז. (17) שמואל א כ, יח. (18) סה"מ תקס"ז ע' נה. תקס"ח ע' תקמד. תו"ח שמות שעד, ב. אוה"ת בראשית יא, סע"ב ואילך. סה"מ עת"ר ע' סב. פר"ת ע' קנח. ועוד. (19) שם. ועוד.

והיה מדי חודש בחדשו

ביאור בדרך אפשר

1 כוח זה הוא בבחינת 'כלי' שמכיל בתוכו את ההארה שמושפעת בו מאור אין
2 סוף ברוך הוא. מבחינת הספירות העליונות, כוח זה הוא ספירת המלכות שהיא
3 התחתונה שבכולן, והיא בבחינת 'מקבל' שאין לו מצד עצמו כלום, היא
4 מקבלת בתוכה את ההארה העליונה שמאירה בה דרך הספירות שמעליה שהם

5 בבחינת 'משפיע'. נשמתו של

6 דוד המלך קשורה בספירת
7 המלכות. וְזֶהוּ²⁰ גַם הַקָּשֶׁר
8 בין העניין ד'מָחַר חֹדֶשׁ
9 וְנִפְקְדָתָּ לְיִיאֲמָר לוֹ
10 יְהוֹנָתָן (לְדוֹד) כְּלוֹמַר
11 הקשר הפנימי של המילים 'מחר
12 חודש ונפקדת' לזה שמדובר
13 בדיבורים של יחונתן אל דוד,
14 כִּי דָוִד הוּא בְּחִינַת
15 מַלְכוּת, שהיא נקראת בשם
16 'סִיְהָרָא' (=יָרֵחַ) ספירת
17 המלכות היא בדוגמת הלבנה
18 שאין לה מעצמה כלום, היא
19 בבחינת 'מקבל'. וְיְהוֹנָתָן בֶּן
20 שְׂאוּל הוּא בְּחִינַת שְׂמָשָׁא
21 (=שָׁמֶשׁ) כיוון שנשמתו קשורה
22 בספירות העליונות שהם בבחינת
23 'משפיע' אל ספירת המלכות,
24 שְׂמָמָנוּ נִשְׁפָּע לְדוֹד. ולכן
25 יחונתן הוא זה שאומר לדוד
26 'ונפקדת כי יפקד', שֶׁעַל־יְדֵי
27 הַבְּטוּל דָּוִד שֶׁהוּא
28 בְּחִינַת מַלְכוּת, בדוגמת מה
29 שְׂבַעְרֵב רֹאשׁ חֹדֶשׁ
30 מִסְתַּתֶּרֶת הַלְבָנָה
31 (מַלְכוּת) לְגַמְרֵי עַד שְׁאִין
32 בָּהּ אֶפְלוּ נִקְדָּה, הִנֵּה
33 עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מָחָר
34 חֹדֶשׁ, שְׂמָקְבֶּלֶת אֶת
35 הַהִשְׁפָּעָה הַחֲדָשָׁה שֶׁמֵּאִירָה

36 בראש חודש כו', וְהִתְרוֹמְמוֹתוֹ שֶׁל דוֹד, לאחר התבטלותו תחילה, היא עַד
37 כדי כך שהוא בעצמו מגיע בסופו של דבר לְבְּחִינַת 'משפיע' שדבר זה רמוז
38 בהמשך ההפטרה של שבת-ערב-ראש-חודש 'עַד דָּוִד הַגִּדְלִי', כְּמִבְּאֵר
39 בְּאַרְכָּה בְּהַדְרוּשִׁים.

40 וְהִנֵּה מֵה שְׁנֵתִבְאָר לְעִיל בְּעֵנִין 'וְהָיָה מֵדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמֵדִי
41 שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ גו'', וכמו כן מה שנתבאר בְּעֵנִין 'וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד
42 מוֹשֶׁכֶּךָ', הוּא תִכְן בְּאוֹר כְּתוּבִים אֵלָיו כִּי הַמְּבַאֵר בְּדְרוּשֵׁי
43 החסידות של רַבּוֹתֵינוּ נִשְׁיֵאִינוּ. וַיֵּשׁ לְהַעִיר בָּזָה, דְּלִכְאוּרָה
44 הַמְּבַאֵר בְּדְרוּשֵׁי החסידות אודות הפסוק 'וְהָיָה מֵדִי חֹדֶשׁ

ביאור בדרך אפשר

45 בְּחֹדְשׁוֹ, תִּכְנֶנּוּ הוּא רַק בְּאוֹר אִוְדוֹת עֵנִין 'שִׁבְתָּ' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ
46 וְבִאוֹר אִוְדוֹת עֵנִין 'רֹאשׁ־חֹדֶשׁ' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲכַל מִזֶּה
47 שְׂמִפְטִירִין כֶּךָ בְּשִׁבְתָּ רֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּלוֹמַר בִּשְׁבַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹרְאִים
48 אֶת הַפְּסוּק בְּשִׁלְמוֹתוֹ, מִזְכִּירִים גַּם אֶת הַשְּׁבַת וְגַם אֶת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ יַחַד, עַל

49 פִּי זֶה צָרִיף לֹאמַר שְׁגַם

50 מבחינה רוחנית בְּהַפְטָרָה
51 מְדַבֵּר בְּעֵנִין הַחִיבוֹר שֶׁל
52 רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ בִּיחַד, וְצָרִיף לְהִבִּין בְּאוֹר
53 הָעֵנִינִים כִּיצַד מִתְחַבְּרִים יַחַד
54 מַעֲלָת עֲלִיית הַעוֹלָמוֹת
55 שֶׁמִּתְרַחֶשֶׁת בִּשְׁבַת עִם הַהִתְגַּלּוּת
56 הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁמֵּאִירָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ
57 דווקא לַמַּטָּה. וְאִין כָּאֵן
58 מְקוֹמוֹ שֶׁל בִּאוֹר הַדְּבָרִים.
59 וְעַל־דִּרְדְּרָזָה בְּעֵנִין
60 'וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד
61 מוֹשֶׁכֶּךָ' שֶׁקְשׁוֹר בִּשְׁבַת עֶרֶב
62 רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהִי מְבַאֵר לְעִיל
63 שְׂבַעְרֵב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ הוּא
64 הַבְּטוּל, 'יִפְקֹד מוֹשֶׁכֶּךָ',
65 וְאֵלָיו הָעֵנִין דִּוְנִפְקְדָתָּ,
66 שֶׁהוּא הַזְכָּרוֹן וּמוֹלֵד
67 הַלְבָנָה, הוּא בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ
68 עֲצָמוֹ. וְעַל־פִּי־זֶה צָרִיף
69 בְּאוֹר מָהוּ הַטַּעַם לִכְךָ
70 שְׂאוּמֵרִים הַפְטָרָה זֹו
71 בְּעֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ כִּי בִּזְמַן
72 שֶׁבִּהְפָּטָרָה זֹו רְמוּז לֹא רַק מֵה
73 שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵלָּא
74 רְמוּזָה גַּם הַהִתְחַדְּשׁוֹת
75 שֶׁמִּתְרַחֶשֶׁת לְמַחֲרַת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ
76 עֲצָמוֹ, וְאֵם כֵּן בְּהִכָּרַח לֹאמַר
77 שְׂאֵכֵן גַּם בְּעֶרֶב רֹאשׁ־
78 חֹדֶשׁ כְּבָר יִשְׁנֹו הָעֵנִין

79 ד'מָחַר חֹדֶשׁ' כְּלוֹמַר כְּבָר בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, עוֹד בְּשִׁלֵּב הַהִתְבַּטְּלוּת,
80 לְמוֹת שֶׁשֵּׁלֵב זֶה כְּרוּךְ בַּחֲסוֹן וּבִהְעִדּוֹת, מִכָּל מְקוֹם בְּתוֹךְ שֵׁלֵב זֶה נִמְצָא
81 כְּבָר, בְּצוּרָה נִסְתָּרָה, הַהִתְחַדְּשׁוֹת שֶׁמֵּאִירָה לְבֹא לְאַחַר מִכָּן, וְכָל הָעֵנִינִים
82 כֹּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁאִמּוֹרוֹת לְהֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעִקְבוֹת
83 הַהִתְבַּטְּלוֹת בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, כּוֹלֵן נִמְצָאוֹת כְּבָר בְּעֶרֶב חֹדֶשׁ, עַד כִּי כֵן
84 שֶׁאִפְּלוּ הַהִגָּעָה לְבְּחִינַת 'עַד דָּוִד הַגִּדְלִי' שֶׁכֵּאֲמוֹר, זֹו רְמוּמוֹתוֹ הִיתִּירָה
85 שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא בְּכֵן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יִהְיֶה בְּבִחִינַת 'משפיע',
86 הִרִי גַם זֶה יִשְׁנו כְּבָר בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלִכְאוּרָה הִרִי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ
87 יִהְיֶה לְמַחֲרַת. וַיֵּשׁ לֹאמַר הַבְּאוֹר בָּזָה, דְּמָה שְׂמָחָר יִהְיֶה הַחֹדֶשׁ זֶהוּ עֵנִין

88 ד'מָחַר חֹדֶשׁ' כְּלוֹמַר כְּבָר בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, עוֹד בְּשִׁלֵּב הַהִתְבַּטְּלוּת,
89 לְמוֹת שֶׁשֵּׁלֵב זֶה כְּרוּךְ בַּחֲסוֹן וּבִהְעִדּוֹת, מִכָּל מְקוֹם בְּתוֹךְ שֵׁלֵב זֶה נִמְצָא
90 כְּבָר, בְּצוּרָה נִסְתָּרָה, הַהִתְחַדְּשׁוֹת שֶׁמֵּאִירָה לְבֹא לְאַחַר מִכָּן, וְכָל הָעֵנִינִים
91 כֹּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁאִמּוֹרוֹת לְהֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעִקְבוֹת
92 הַהִתְבַּטְּלוֹת בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, כּוֹלֵן נִמְצָאוֹת כְּבָר בְּעֶרֶב חֹדֶשׁ, עַד כִּי כֵן
93 שֶׁאִפְּלוּ הַהִגָּעָה לְבְּחִינַת 'עַד דָּוִד הַגִּדְלִי' שֶׁכֵּאֲמוֹר, זֹו רְמוּמוֹתוֹ הִיתִּירָה
94 שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא בְּכֵן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יִהְיֶה בְּבִחִינַת 'משפיע',
95 הִרִי גַם זֶה יִשְׁנו כְּבָר בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלִכְאוּרָה הִרִי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ
96 יִהְיֶה לְמַחֲרַת. וַיֵּשׁ לֹאמַר הַבְּאוֹר בָּזָה, דְּמָה שְׂמָחָר יִהְיֶה

ביאור בדרך אפשר

1 הראש חֲדָשׁ זהו עֲנִינִן התגלותו של הראש חֲדָשׁ בעולם, אָכֵל
2 בַּתּוֹרָה כָּכָר יִשְׁנוּ עֲנִינִן הראש חֲדָשׁ עוד בַּיּוֹם שֶׁלִּפְנֵי עַל־יְדֵי
3 שְׁאוּמְרִים זה בהפְּטָרָה.

4 אָכֵל עֲדִין צָרִיף בָּאוֹר מהו תָּכֵן הָעֲנִינִן וְמַה הַהִסְפָּרָה בְּמָה

5 שְׁבַעֲרַב רֹאשׁ־חֲדָשׁ כָּכָר

6 יִשְׁנוּ הָעֲנִינִן דְּרֹאשׁ־חֲדָשׁ.

7 וְאִין בָּאֵן מְקוֹמוֹ.

8 וְהִנֵּה בְּכָל הַנִּל, מְטָלָה

9 הַחוּבָה עַל כָּל אֶחָד

10 וְאֶחָד לְהַשְׁתַּדֵּל בַּהֲבִנָּת

11 הָעֲנִינִים שְׁמִיבֹאֲרִים בַּתּוֹרָה

12 הַחֲסִידוֹת, וְהָרִי הַרְצוֹן שֶׁל

13 רְבוּתִינוּ נְשִׂיאֵינוּ הוּא

14 שֶׁהַלְמוֹד שֶׁל כָּל אֶחָד מֵאֵתָנוּ

15 יְהִיָּה בָּאֵפֶן דְּהִכְנָה

16 וְהַשְׁגָּה בְּאִמְצָעוֹת כּוֹחוֹת

17 חֲכֻמָּה־בִּינָה־דַעַת

18 שְׁבַנְפֶּשֶׁת, וְמָה גַם שְׁרִבּוּתֵנוּ

19 נְשִׂאוֹנוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם

20 'נְשִׂאֵי חֲב"ד' דְּוִקָּא

21 שְׁמִנָּה מוֹכֵן שֶׁכָּל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת

22 שְׁנֵאמַרְתָּ עַל יָדֵם, צְרִיכָה לְהִיטֵן

23 מוֹכֵנָת בְּחִכְמוֹתָיו בִּינָתוֹ וְדַעַתוֹ שֶׁל

24 כָּל אֶחָד וָאֶחָד, וְלֹא שֶׁהֵם

25 מְגִלִּים לָנוּ אֶת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת

26 בָּאֵפֶן שֶׁל 'חֻקָּה חֻקָּתִי

27 גְּזֵרָה גְּזֵרָתִי' וְאִין לָךְ

28 רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ'.

29 דְּהֵן אִמָּת שְׁכֹאשֶׁר מְדוּבָר לֹא

30 אִוֹדוֹת לִימוֹד הַדְּבָרִים אֲלֵא

31 אִוֹדוֹת קִיּוֹם הַדְּבָרִים

32 בְּמַעֲשֵׂה אוֹי צָרִיף לְהִיטֵן

33 בָּאֵפֶן שֶׁל חֻקָּה חֻקָּתִי

34 מְבַלִּי לְהַקְשׁוֹת קוֹשִׁיּוֹת, וְגַם

35 כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אִוֹדוֹת לִימוֹד

36 הַדְּבָרִים, כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ הוּא

37 בְּוִדְאוֹת גְּמוּרָה שֶׁהַדְּבָרִים

38 שְׁנֵאמַרְוֹ עַל־יְדֵי רְבוּתֵנוּ

39 נְשִׂאֵינוּ שֶׁהֵם סְמוּכִים

40 אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבְּנוּ וּבְמִילָא כָּל דְּבָרֵיהֶם הֵם אֲמִתִּיִּים

41 בְּתַכְלִית, וְאִשְׁרֵי רְבוּתֵנוּ נְשִׂאֵינוּ (בְּעָלִי הַמְּאָמְרִים) בְּטַח

42 הִבִּינוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְהָאֵדָם הַלּוֹמֵד גַּם יוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיף לְהִיטֵן דִּיקוּן

43 בְּשִׁמְרִית דְּבָרֵי הָרֵב²³ לְשִׁמּוֹר וּלְדִיקוּן שֶׁהֵם מִשְׁתַּמְשִׁים רְבוּתֵנוּ

ביאור בדרך אפשר

44 נְשִׂאוֹנוּ, אָכֵל יָחִיד עִם זֶה צְרִיכָה לְהִיטֵן הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁהַדְּבָרִים
45 יְהִיוּ מְשֻׁגָּם וּמוֹכְנִים גַּם בְּשִׁכְלוֹ, וְכֹאשֶׁר אִינוּ מְבִין צָרִיף
46 לְבַקֵּשׁ (קוֹמָעֵן אוֹן קְלֹאפֶן אוֹיפֶן טִיר אִין מִיטֶן נֹאכֵט=לְבוֹא
47 וּלְדַפּוֹק עַל הַדֶּלֶת בְּאִמְצָע הַלֵּילָה וּלְתַבּוֹעַ) שֶׁיִּסְבִּירוּ לֹא אֶת הַדְּבָרִים.

48 וְנִקְוֶה זֶה, שְׁדוֹרִשִׁים אֶת הַבִּנְתּוֹ

49 שֶׁל כָּל אֶחָד וָאֶחָד, זֶה גּוֹפָא

50 (=עֲצָמוֹ) הִיא הַסְּבָה לְמָה

51 שֶׁלֹּא הַסְּבִירוֹ לֹא אֶת

52 הַדְּבָרִים, כִּדִּי שִׁיבֹא

53 וַיִּבְקֹשׁ (קוֹמָעֵן אוֹן

54 קְלֹאפֶן אוֹיפֶן טִיר=לְבוֹא

55 וּלְדַפּוֹק עַל הַדֶּלֶת), וּבְכָלֵל,

56 צָרִיף לְהִיטֵן הִיגִיעָה

57 בַּהֲבִנָּת הַדְּבָרִים, וְאִמָּרוֹ

58 רְבוּתֵנוּ ז"ל²⁴ יִגְעֶת

59 וּמִצָּאָתָא תִּאֲמִין' חֲכִמֵּינוּ ז"ל

60 מִשְׁתַּמְשִׁים בְּמוֹשֶׁג 'מִצִּיאָה'

61 דְּוִקָּא, הֵם אִינֵם אוֹמְרִים 'נִגְעָתָא

62 וְהַצִּלְחָתָא' אוֹ 'נִגְעָתָא וְהַשְׁגָּתָא' אֲלֵא

63 'נִגְעָתָא וּמִצָּאָתָא'. 'מִצִּיאָה' הִיא דְּבַר

64 שֶׁהָאֵדָם לֹא מִתְכַּנֵּן לְמוֹרָאָה, כְּמוֹ

65 כֵּן מְבַטְחִים חֲכִמֵּינוּ ז"ל שֶׁכֹּאשֶׁר

66 הָאֵדָם מִתְיַעַב הוּא יוֹכֵה

67 לְהַצִּלְחָה לֹא רַק בַּהֲתַאֵם לְמִידַת

68 הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ אֲלֵא הַרְבֵּה מֵעֵבֶר

69 לְכַךְ, בְּאוֹפֶן שֶׁל 'מִצִּיאָה'.

70 דְּמֵאֲמַר רַז"ל זֶה הוּא גַם

71 בְּנוֹגֵעַ לִיגִיעָתוֹ שֶׁל הָאֵדָם

72 בְּעִנְיַי הָעוֹלָם כְּגוֹן בְּעִנְיַי

73 עֲסָקִי וּפְרִסְתּוֹ וְכַדּוּמָה, וּמִזָּה

74 מוֹכֵן בְּקִלְיוֹחֵם שֶׁפֶן

75 הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַי הָעוֹלָם, וּמִזָּה מוֹכֵן בְּקִלְיוֹחֵם שֶׁפֶן

76 הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי הִיגִיעָה

77 שֶׁל הָאֵדָם בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה בָּאָה

78 הַמִּצִּיאָה, הִינֵנו שֶׁעַל־יְדֵי

79 הִיגִיעָה בָּאִים לֹא רַק

80 לְהַצִּלְחָה שְׁמוּדוּדָה בַּהֲתַאֵם

81 לְמִידַת יִגִּיעָתוֹ שֶׁל הָאֵדָם אֲלֵא

82 זֹכֶה גַם לְעִנְיַן שֶׁל

83 'מִצִּיאָה' כְּלוֹמֵר שֶׁאִינוּ בְּעֶרְף הִיגִיעָה, וְלִמְלַעְלַע מֵאִירִים לֹא

84 וּמֵאִפְשָׁרִים לֹא לְהִבִּין אֶת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּאוֹפֶן כֹּה שֶׁאִינוּ צָרִיף אֲלֵא

85 לְכּוֹפֶף עֲצָמוֹ וּלְהַגְבִּיָּה אֶת הַמִּצִּיאָה (עַר דְּאֶרְף זִין נֶאֱרָ

86 אֲנַבּוּיָגֶן אוֹן דָּאָס אוֹיפֶהוּיָבֶן).

הַחֲדָשׁ בְּעוֹלָם, אָכֵל בַּתּוֹרָה כָּכָר יִשְׁנוּ עֲנִינִן הַחֲדָשׁ בַּיּוֹם
שֶׁלִּפְנֵי עַל־יְדֵי שְׁאוּמְרִים זה בהפְּטָרָה. אָכֵל עֲדִין צָרִיף
בָּאוֹר תָּכֵן הָעֲנִינִן וְהַהִסְפָּרָה מָה שְׁבַעֲרַב רֹאשׁ־חֲדָשׁ כָּכָר
יִשְׁנוּ הָעֲנִינִן דְּרֹאשׁ־חֲדָשׁ. וְאִין בָּאֵן מְקוֹמוֹ.

וְהִנֵּה בְּכָל הַנִּל, מְטָלָה הַחוּבָה עַל כָּל אֶחָד וָאֶחָד
לְהַשְׁתַּדֵּל בַּהֲבִנָּת הָעֲנִינִים שֶׁבְּחִסְדוֹת, וְהָרִי רְצוֹן

רְבוּתֵנוּ נְשִׂאֵינוּ הוּא שֶׁהַלְמוֹד יְהִיָּה בָּאֵפֶן דְּהִכְנָה
וְהַשְׁגָּה בְּחֻמְכָּה־בִּינָה־דַעַת שְׁבַנְפֶּשֶׁת, וְמָה גַם שְׁנִקְרָאִים

בְּשֵׁם נְשִׂאֵי חֲב"ד דְּוִקָּא, וְלֹא בָּאֵפֶן שֶׁל חֻקָּה חֻקָּתִי
גְּזֵרָה גְּזֵרָתִי²¹ וְאִין לָךְ רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ²². דְּהֵן אִמָּת

שֶׁקִּיּוֹם הַדְּבָרִים בְּמַעֲשֵׂה צָרִיף לְהִיטֵן בָּאֵפֶן שֶׁל חֻקָּה
חֻקָּתִי, וְגַם יוֹדֵעַ הוּא בְּוִדְאוֹת גְּמוּרָה שֶׁהַדְּבָרִים

שְׁנֵאמַרְוֹ עַל־יְדֵי רְבוּתֵנוּ נְשִׂאֵינוּ שֶׁהֵם סְמוּכִים אִישׁ מִפִּי
אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבְּנוּ הֵם אֲמִתִּיִּים בְּתַכְלִית, וְאִשְׁרֵי רְבוּתֵנוּ

נְשִׂאֵינוּ (בְּעָלִי הַמְּאָמְרִים) בְּטַח הִבִּינוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְגַם
יוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיף לְהִיטֵן דִּיקוּן בְּשִׁמְרִית דְּבָרֵי הָרֵב²³, אָכֵל יָחִיד

עִם זֶה צְרִיכָה לְהִיטֵן הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁהַדְּבָרִים יְהִיוּ מְשֻׁגָּם
וּמוֹכְנִים גַּם בְּשִׁכְלוֹ, וְכֹאשֶׁר אִינוּ מְבִין צָרִיף לְבַקֵּשׁ

(קוֹמָעֵן אוֹן קְלֹאפֶן אוֹיפֶן טִיר אִין מִיטֶן נֹאכֵט) שֶׁיִּסְבִּירוּ
לֹא הַדְּבָרִים. וְזֶה גּוֹפָא הִיא הַסְּבָה לְמָה שֶׁלֹּא הַסְּבִירוֹ לֹא

אֶת הַדְּבָרִים, כִּדִּי שִׁיבֹא וַיִּבְקֹשׁ (קוֹמָעֵן אוֹן קְלֹאפֶן
אוֹיפֶן טִיר), וּבְכָלֵל צָרִיף לְהִיטֵן הִיגִיעָה בַּהֲבִנָּת הַדְּבָרִים,

וְאִמָּרוֹ רְבוּתֵנוּ ז"ל²⁴ יִגְעֶת וּמִצָּאָתָא תִּאֲמִין. דְּמֵאֲמַר רַז"ל
זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַי הָעוֹלָם, וּמִזָּה מוֹכֵן בְּקִלְיוֹחֵם שֶׁפֶן

הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי הִיגִיעָה בָּאָה
הַמִּצִּיאָה, הִינֵנו שֶׁעַל־יְדֵי הִיגִיעָה בָּאִים לְעִנְיַן שֶׁל מִצִּיאָה

שֶׁאִינוּ בְּעֶרְף הִיגִיעָה, וְאִינוּ צָרִיף אֲלֵא לְכּוֹפֶף עֲצָמוֹ
וּלְהַגְבִּיָּה אֶת הַמִּצִּיאָה (עַר דְּאֶרְף זִין נֶאֱרָ אֲנַבּוּיָגֶן אוֹן

דָּאָס אוֹיפֶהוּיָבֶן).

(21) במדב"ר ריש פרשתנו. תנחומא שם ג. ח. ועוד. (22) רש"י ריש פרשתנו (מיומא סז, ב.). (23) ראה סה"מ ה'תש"ח ע' 296 ואילך.

ובכ"מ. (24) מגילה ו, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 וַיְהִי־רָצוֹן שְׁעֵרָה עֲלֵיכֶם רוּחַ מִמָּרוֹם²⁵, מִרְבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ
2 שֶׁהֵם סְמוּכִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבָּנוּ שְׁלוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה,
3 וַיֵּתֶר עַל כֵּן, שִׁיכּוּתם לַמִּשָּׁה רַבִּינוּ הִיא בְּכוֹחַ זֶה 'דָּאֲתַפְּשׁוּתִיָּה
4 דְּמִשָּׁה בְּכָל דְּרָא וְדָרָא²⁶ (=יִשְׁנָה הַתַּפְּשׁוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר)

5 וּרְבּוּתֵנוּ נְשִׂאֵנוּ הֵם הַמִּשָּׁה

6 שֶׁבְּרֻבּוּתֵנוּ אֵלֶּה, וְהָרִי אֹדוֹת 1

7 נְשִׂא הַדּוֹר נֶאֱמַר 'הַנְּשִׂא 2

8 הוּא הַכֹּל²⁷ וּבְמִילָא 3

9 בִּיכּוּלָתָם לַתָּה אֵת הַכּוֹל, שֶׁהֵם 4

10 נֹתְנִים אֵת הַכֹּל, כּוֹלָל אֵת 5

11 זֶה שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּלְמָדִים 6

12 בְּחִסְדֵּי דֵּי מוֹכְנִים גַּם 7

13 בְּחִכְמָה־בִּינָה־דְּעַת 8

14 וּבְכַפְּרֵט בְּדַעַת שֶׁהוּא כִּלְשׁוֹן 9

15 הַזוּהָר 'מִפְתָּחָא דְּכָלִּיל 10

16 שִׁית²⁸ (=מִפְתָּח שְׁכוּלָל שֶׁשׁ, 11

12 הַכּוֹנוּנָה הִיא לַשֵּׁשֶׁת הַמִּידוֹת 12

13 שְׁכֵלֵב) כּוֹחַ הַדַּעַת הוּא זֶה 13

14 שֶׁמֶקֶשׁ אֵת הַמוֹחַ עִם הַלֵּב, 14

15 שֶׁמֶזֶה נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר לִימּוּדוֹ 15

16 שֶׁל הָאָדָם וְהַבְּנוֹתוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ גַּם 16

17 בְּמַדּוֹת²⁹ שְׁבִלִיבּוֹ, וְעַד 17

18 שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּלְמָדִים בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת יִהְיוּ דָם וּבִשְׁרֵ 23

24 כְּבִשְׂרוֹ³⁰ וַיִּמְשְׁכוּ וַיִּבְרְאוּ לִידֵי בִטּוֹי גַּם בְּמַעֲשֵׂה בִפְעַל, וַיַּחֲדְרוּ 24

25 בְּכָל מְצִיאֹתוֹ עַד כִּדִּי כֵן לְהִיּוֹת 'בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ³¹ כְּלוּמָר 25

ביאור בדרך אפשר

26 שֶׁגַם דְּרָכֵינוּ הַגִּשְׁמִיִּים, בְּצִרְכֵּי גּוֹפּוֹ בִּאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּייתוֹ, גַּם הֵם יִהְיוּ חֲדוּרִים
27 בִּידְעָתָה ה' עַל יְדֵי לִימּוּד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

28 וְעַל־יְדֵי לְמוּד הַחֲסִידוֹת וְהַשְׁתַּדְּלוּת בְּהַכְנַת הָעֲנִינִים
29 הַנִּלְמָדִים, שֶׁזֶּהוּ תַכְּן הָעֲנִין דְּהַפְּצַת הַמַּעֲיָנוֹת שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת

30 חוּצָה, אֲשֶׁר הַתְּשׁוּבָה שְׁנִיתָנָה

31 עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ צְדִיקֵנוּ לְשֹׁאֲלָתוֹ

32 שֶׁל הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב: 'אִמְתִּי

33 קָאֵתִי מַר?' (=מִתִּי יָבוֹא אֲדוֹנִי? 33

34 כְּלוּמָר, מִתִּי יָבוֹא מִשִּׁיחַ?), 34

35 תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ הִיִּתָּה: 35

36 'לְכַשְׁפּוֹצוֹ מַעֲיִינוֹתָי חוּצָה', 36

37 כְּלוּמָר, כְּשֶׁמַּעֲיִינוֹתָיו שֶׁל הַבֶּעַל

38 שֶׁם טוֹב, שׁוֹזוֹ תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, 38

39 יִגִּיעוּ וַיּוֹפְצוּ גַם ב'חוּצָה', אֹזִי 39

40 תְּבוּאָה הַגְּאוּלָּה. הַכּוֹנוּנָה בְּמִילָה 40

41 'חוּצָה' הִיא שְׁתוֹרַת הַחֲסִידוֹת 41

42 תִּגִּיעַ לְכָל אֶחָד וָאֶחָד גַּם לֵאלֹהִי 42

43 שֶׁמִּבְחִינָה רֻחָנִית הֵם נִמְצְאִים 43

44 ב'חֻץ', וְכֵמוֹ כֵּן תְּשׁוֹרַת 44

45 הַחֲסִידוֹת תִּגִּיעַ ל'חוּצָה' שֶׁבְּתוֹךְ 45

46 הָאָדָם עֲצוּמוֹ, כְּלוּמָר שֶׁהִיא 46

47 תַּחֲדוֹר בְּכָל מְצִיאֹתוֹ, גַּם בְּשִׁכּוֹל 47

48 הָאֲנוּשִׁי שְׁלֵגִבִּי נִשְׁמָתוֹ הָאֱלֹקִית הוּא בְּכַחֲשֵׁת 'חוּצָה'. עַל־יְדֵי־זֶה 'קָאֵתִי 48

49 מַר דָּא מְלָפָא מְשִׁיחָא³² (=יָבוֹא אֲדוֹנִי, זֶה מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ) בְּקָרוֹב 49

50 מִמֶּשֶׁ. 50

וַיְהִי־רָצוֹן שְׁעֵרָה עֲלֵיכֶם רוּחַ מִמָּרוֹם²⁵, מִרְבּוֹתֵינוּ
נְשִׂאֵינוּ שֶׁהֵם סְמוּכִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד
מִשָּׁה רַבָּנוּ, וַיֵּתֶר עַל כֵּן, דָּאֲתַפְּשׁוּתִיָּה דְּמִשָּׁה בְּכָל דְּרָא
וְדָרָא²⁶, וְהַנְּשִׂא הוּא הַכֹּל²⁷, שֶׁהֵם נֹתְנִים אֵת הַכֹּל,
כּוֹלָל זֶה שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּלְמָדִים בְּחִסְדֵּי דֵּי מוֹכְנִים גַּם
בְּחִכְמָה־בִּינָה־דְּעַת וּבְכַפְּרֵט בְּדַעַת שֶׁהוּא מִפְתָּחָא דְּכָלִּיל
שִׁית²⁸, שֶׁמֶזֶה נִמְשָׁךְ גַּם בְּמַדּוֹת²⁹, וְעַד שֶׁהַדְּבָרִים
הַנִּלְמָדִים בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת יִהְיוּ דָם וּבִשְׂרֵ כְּבִשְׂרוֹ³⁰
וַיִּמְשְׁכוּ גַם בְּמַעֲשֵׂה בִפְעַל, וַיַּחֲדְרוּ בְּכָל מְצִיאֹתוֹ לְהִיּוֹת
בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ³¹.

וְעַל־יְדֵי לְמוּד הַחֲסִידוֹת וְהַשְׁתַּדְּלוּת בְּהַכְנַת הָעֲנִינִים
הַנִּלְמָדִים, שֶׁזֶּהוּ תַכְּן הָעֲנִין דְּהַפְּצַת הַמַּעֲיָנוֹת
חוּצָה, עַל־יְדֵי־זֶה קָאֵתִי מַר דָּא מְלָפָא מְשִׁיחָא³², בְּקָרוֹב
מִמֶּשֶׁ.

הָאֲנוּשִׁי שְׁלֵגִבִּי נִשְׁמָתוֹ הָאֱלֹקִית הוּא בְּכַחֲשֵׁת 'חוּצָה'. עַל־יְדֵי־זֶה 'קָאֵתִי
מַר דָּא מְלָפָא מְשִׁיחָא³² (=יָבוֹא אֲדוֹנִי, זֶה מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ) בְּקָרוֹב
מִמֶּשֶׁ.

25) ע"פ לשון הכתוב - ישע' לב, טו. 26) זהר ח"ג רעג, א. ועוד. 27) פרש"י חוקת כא, כא. 28) זהר ח"ב קעז, א. 29) ראה תניא ספ"ג. 30) ראה שם ספ"ה. 31) משלי ג, ו. 32) אגה"ק דהבעש"ט הידועה.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

13 בסכין לחתוך איזה דבר ושחט קדשים בלי כוונה, שְׁהוּא פְּסוּל.
14 והשיב לו רב הונא, שְׁנֵאמַר בעולה (ויקרא א ה) 'וַשְׁחַט אֵת כֵּן הַבָּקָר'
15 וגו', שְׁתַּחֲא שְׁחִיטָה לְשֵׁם כֵּן בָּקָר וְלֹא לְשֵׁם דְּבַר אַחֵר. אָמַר לוֹ
16 שְׁמוּאֵל, זֶה בִּידְיָנוּ הוּא – רֵאִיָּה זֶה מוֹכֵרֶת לָנוּ, וַיִּדְעֵנוּ כִּבְר שְׁלּוּמִידִים
17 מִשֵּׁם שִׁשְׁחִיטָתָם צְרִיכָה כּוֹנוֹנָה לְכַתְּחִילָה, וּשְׁאֵלָתִי הִיְתָה, לְעֵכָב
18 מִנֵּין. הָשִׁיב לוֹ רַב הוֹנָא, תַּלְמוּד לִזְמַר 'לְרַצְנָכֶם תִּזְבָּחֻהוּ', שְׁפִירוֹשׁוּ
19 לְדַעְתְּכֶם זִבְחֻהוּ, הֵינּוּ מֵתוֹךְ כּוֹנוֹנָה לִזְבִּיחָה וְלֹא כְּמַתְעֶסֶק. וְכִיּוֹן
20 שְׁלִמְצוּהָ לְכַתְּחִילָה כִּבְר לְמַדְנוּהוּ מִיּוֹשָׁח אֵת בֵּן הַבָּקָר, עַל כִּרְחֻק
21 מֶה שֶׁשָּׁנָה בּוֹ הַכְּתוּב הוּא כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁמַּעֲכַב בְּדִיעְבַּד.

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

1 א) ה'האובל פֶּשֶׁר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֲשֶׁתָּה' – וְכִי אֲנִי אוֹכֵל
2 מִבֶּשֶׂר הַפִּרִּים הַשְּׂמִנִּים אוֹ שׁוֹתָה מִדָּם הַצֵּאֵן הַגְּדוּלִּים, הָרִי לֹא
3 אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם וְזָבַחוּ קֶרְבָּנוֹתֵיכֶם כִּדִּי שְׁתַּאמְרוּ – וַיִּשְׁאֲמַר כָּל אֶחָד
4 לְעַצְמוֹ 'אֲעִשֶׂה רָצוֹנוֹ לִזְבּוֹחַ לִפְנֵי הַלְּהָנָתוֹ וּבִזָּה אֲשַׁחֲדוּ וַיִּעֲשֶׂה
5 רָצוֹנוֹ', שְׁהָרִי לֹא לְרָצוֹנִי – לְצִרְכִּי וְלַהֲנָתִי אֲתֵם זֹבְחִים, אֲלֵא
6 לְרָצוֹנְכֶם – לְצִרְכְּכֶם אֲתֵם זֹבְחִים, כִּמּוֹ שְׁנֵאמַר בְּשִׁלְמִים (ויקרא יט טז)
7 'לְרַצְנָכֶם תִּזְבָּחֻהוּ', הֵינּוּ לְטוֹבַתְכֶם, כִּי בִשְׂכַר שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים מִצּוֹתֵי
8 לַהֲקָרִיבוֹ, נִמְחָלִים עֲוֹנוֹתֵיכֶם.
9 הַגִּמְרָא מְבִיאָה דְּרִשָּׁה אַחֶרֶת מִתִּיבּוֹת אֵלֶּה: דְּבַר אַחֵר, 'לְרַצְנָכֶם
10 תִּזְבָּחֻהוּ', הֵינּוּ שֶׁלְרַצְנָכֶם וְזָבַחוּ – שְׁתַּהֲיוּ רוֹצִים בּוֹבִיחָה, וְלִדְעָתְכֶם
11 וְזָבַחוּ וְלֹא בַחוּסֵר דַּעַת. וְעַנֵּין חוּסֵר הַדַּעַת, הוּא כְּדִבְעָא מִינֵיהּ – כְּפִי
12 שֶׁשָּׁאֵל שְׁמוּאֵל מִרַב הוֹנָא, מִנֵּין לְמַתְעֶסֶק בְּקִדְּשִׁים – שֶׁאֵם הַתַּעֲסָק

בס"ד. שיחת שבת פרשת חוקת, א' דראש חודש תמוז ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- א. מכיון שעל-פי תורה יש חשיבות מיוחדת לענין שהזמן גרמא - לכן, לכל לראש יש להתחיל עם ביאור המעלה המיוחדת דיום זה, שישנן בו כמה וכמה מעלות:
- (א) יום השבת, שענינו - "מקדשא וקיימא" מיד עם התחלת הבריאה, ויתירה מזה - כמבואר בספרי קבלה (ומרוז גם בנגלה!) שענין השבת היה עוד לפני ששת ימי בראשית, וממנו נמשכה ברכה לששת ימי בראשית, שכן, ענין השבת הוא ש"מיניה מתברכין כולו יומין"².
- (ב) מעלה נוספת ביום זה - להיותו (שבת) ראש חודש.
- (ג) בין ראשי חדשים גופא - הרי זה ראש חודש ד"חודש הרביעי", שבו יש מעלה גדולה ונפלאה, עוד יותר מאשר "חודש השלישי", היינו, שלאחרי כל העילויים דחודש השלישי, "ירחא תליתאי", הקשור עם נתנת "אוריאן תליתאי לעם תליתאי על-ידי תליתאי"³, כמדובר ומבואר בארוכה גודל מעלת הדבר - הנה בהתאם לציווי התורה "מעלין בקודש"⁵, בהכרח לומר שב"חודש הרביעי" ישנו ענין נעלה עוד יותר, כדלקמן (סעיף ב ואילך).
- (ד) בראש חודש הרביעי גופא, שבו ישנם ב' ימים ראש חודש - נמצאים ביום ראשון דראש חודש, שבו מעלה מיוחדת, כדלקמן (סעיף ח).
- (ה) בקביעות שנה זו קורין בשבת זו - א' דראש חודש תמוז - פרשת חוקת, כדלקמן (סעיף ט).
- ומובן, שבכל אחד מהענינים הנ"ל כפי שהוא בפני-עצמו ישנה מעלה מיוחדת, ומזה מובן גודל העילוי כאשר כל עניני מעלות אלו מצטרפים ובאים יחדיו⁶ ביום אחד.
- ב. כדי להבין את המעלה המיוחדת דחודש הרביעי - יש להקדים ולבאר תחילה את מעלתו של חודש השלישי, ועל-פי-זה יובן מהו העילוי שנוסף בדבר - "מעלין בקודש" - בבוא חודש הרביעי:
- העילוי דחודש השלישי הוא - ענין השלום, שכן, ענין השלום שייך רק כאשר ישנם ב' דברים מנוגדים, שאז בא השלישי ועושה שלום ביניהם. וזהו הענין דחודש השלישי שבו ניתנה התורה, "אוריאן תליתאי" - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"⁷, היינו, שעל-ידי-זה עושים דירה לו יתברך בתחתונים.
- ומובן גודל העילוי דעשיית שלום בעולם, דירה בתחתונים - מכיון ש"נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"⁸, ענין של תאוה ותענוג שבאין-ערוך לגמרי מכל שאר הענינים.
- ו"מבשרי אחזה אלקה"⁹: עצם מציאותו של האדם קשורה ובאה לידי ביטוי בענין התענוג דוקא, שהוא למעלה מכל הכחות, לא מבעי למעלה מכחות פנימיים, מדות ושכל, אלא אפילו למעלה מכח הרצון, שהרי התענוג הוא פנימיות הרצון.
- דהנה, יש רצון שאין בו חפץ ותענוג - שזהו חיצוניות הרצון, וכמבואר בספרי מוסר דוגמא לדבר - מאדם שעוסק בעניני מסחר, שהתעסקות זו אינה אלא מצד חיצוניות הרצון בלבד, היינו, שהחפץ והתענוג שלו אינו בענין המסחר עצמו, אלא ברווח שיבוא כתוצאה מזה, ואם כן, מה שרוצה לעסוק במסחר - אין זה אלא מפני ההכרח בלבד, ולכן, העסק בענין המסחר כשלעצמו הוא לטורח עליו, שהרי כדי לעסוק בעניני מסחר, עליו לרדת ממדרגתו ולעסוק בעניני העולם, ועד שצריך לבוא במגע עם אינם-יהודים, ולדבר בלשון עם ועם, עד ללשון שהוא היפך לשון הקודש,
- [כלומר, לא רק לשון הסכמי, שאינו "לשון הקודש", אלא מה שבני אדם הסכימו לקרוא לדברים אלו בשמות כך וכך, כדי שיוכלו להתדבר ביניהם, אלא עוד זאת, לשון שהוא היפך לשון הקודש, מפני שיש בו ביטויים

(6) ראה סוטה לד, א ובפרש"י.

(7) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(8) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג,

ו. תניא רפ"ו.

(9) איוב יט, כו. וראה אגה"ק רסט"ו.

(1) ביצה יז, א. וראה תו"א יתרו סט, ג ואילך. אוה"ת בהר ע' תריא ואילך. ובכ"מ.

(2) זח"ב סג, ב. פח, א.

(3) שבת פח, א.

(4) ראה בארוכה - שיחת ש"פ במדבר ש.ז. ס"א ואילך. ועוד.

(5) ברכות כח, א. וש"נ.

- 1 שהם היפך ענין הקדושה (ואף שבוודאי נזהר שלא להשתמש חס-ושלום בביטויים טמאים, מכל-מקום, הרי
- 2 סוף-כל-סוף מדבר בלשון כזה שיש בו ביטויים כאלו), שלכן, כללות לשון זה הוא היפך לשון הקודש¹⁰],
- 3 ומכל זה מובן, שהרצון בעניני המסחר כשלעצמם אינו אלא חיצוניות הרצון בלבד, שמצד עצמו אין בו
- 4 חפץ ותענוג. ולמעלה מזה - פנימיות הרצון, שזהו החפץ והתענוג שברצון.
- 5 וכשם שהוא באדם דלמטה, כן הוא גם למעלה - שהענין ד"נתאוה" מורה על ענין החפץ והתענוג, שלמעלה
- 6 מבחינת המדות ומוחין, ולמעלה אפילו מענין הרצון.
- 7 זאת ועוד: גם בענין התענוג עצמו - ישנו תענוג הקשור עם הרצון (חיצוניות התענוג), ולמעלה מזה - תענוג
- 8 בעצם, שאין לו קשר עם הרצון (פנימיות התענוג).
- 9 ולדוגמא: בשבת שענינו תענוג - ישנו בחינת התענוג ד"מעלי שבתא" (תענוג הקשור עם מנוחה ממלאכה)
- 10 וכן "יומא דשבתא", ולמעלה מזה - בחינת התענוג ד"רעוא דרעוין", תענוג בעצם¹¹.
- 11 וב' דרגות אלו (חיצוניות ופנימיות התענוג) אינן רק ב' דרגות זו למעלה מזו, אלא ריחוק הערך שביניהם
- 12 גדול ביותר - כמובן מהמבואר בספרי קבלה וחסידות¹², שכל הגילויים דזמן הזה אינם אלא מבחינת חיצוניות
- 13 עתיק, והגילוי דפנימיות עתיק יהיה רק לעתיד לבוא, כלומר, שריחוק הערך דבחינת פנימיות עתיק הוא עד כדי
- 14 כך - שהתגלותו יכולה להיות רק לעתיד לבוא.
- 15 ואף שגם הגילוי דבחינת פנימיות עתיק נפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו¹³]והשייכות שביניהם - מובנת על-פי
- 16 הידוע¹⁴ שפנימיות אבא הוא פנימיות עתיק, ועד שגם פנימיות בינה הוא פנימיות עתיק (כמבואר בכמה
- 17 מקומות¹⁵) - אבל אף-על-פי-כן, הגילוי דפנימיות עתיק (שנפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו) אינו יכול לבוא
- 18 במציאות העולם כפי שהוא בזמן הזה, כי אם לעתיד לבוא.
- 19 מציאות העולם כפי שהיא עכשיו - יכולה לסבול רק את הענינים שהם בבחינת הגילויים: הגילוי דעשר
- 20 ספירות (כולל פנימיותם - פנימיות אבא ופנימיות בינה); הגילוי דבחינת אריך (רצון), עד לגילוי דחיצוניות
- 21 עתיק (חיצוניות התענוג), לפי שבחינת אריך מגעת בבחינת חיצוניות עתיק. מה-שאינ-כן פנימיות עתיק - אין
- 22 העולם יכול לסבול, וענין זה יתגלה רק לעתיד לבוא.
- 23 ועל זה הוא כל ה"שטורעם" דהפטרת שבת זו אודות "השמים החדשים והארץ החדשה"¹⁶ - שלעתיד לבוא
- 24 יהיה עולם חדש לגמרי שיהיה בו הגילוי דפנימיות עתיק.
- 25 ומכל זה מובן גודל העילוי ד"נתאוה הקב"ה" - בחינת התענוג, עד לעצם ופנימיות התענוג דלמעלה.
- 26 ומה "נתאוה הקב"ה" - להיות לו יתברך דירה בתחתונים, "לעשות שלום בעולם", שזהו כללות הענין
- 27 ד"חודש השלישי".
- 28 והנה, כל האמור לעיל אודות העילוי דחודש השלישי, הרי זה כפי שהענין הוא מצד למעלה, "נתאוה
- 29 הקב"ה"; אמנם, כדי שענין זה יבוא בפועל, היינו, שהכוונה ד"נתאוה הקב"ה" תושלם ותבוא לידי פועל -
- 30 זקוקים למציאות העולם (תחתונים) בפועל ממש, וענין זה קשור עם חודש הרביעי, כדלקמן.
- 31 ג. ויובן בהקדם כללות החילוק שבין מספר ג' למספר ד'¹⁷:
- 32 ידוע ומבואר בכמה מקומות שהענינים כפי שהם למעלה הם במספר ג' - ג' הקוין דחסד גבורה תפארת,
- 33 וכאשר ענינים אלו נמשכים למטה - אזי נעשה מספר ד', היינו, ג' בחינות חסד-גבורה-תפארת, ונוסף לזה -
- 34 ענין רביעי, המשכה למטה (על-ידי ספירת המלכות).

(14) לקו"ת נצבים מט, ג. וש"נ. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בסה"מ ה'ש"ת ע' 49.

(15) המשך וככה תרל"ז פ"א (ע' יד). וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם ע' 50.

(16) ישע"י סו, כב.

(17) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 46, ס"ה. וש"נ.

(10) ראה מו"נ ח"ג פ"ח.

(11) ראה בכ"ז - סידור קצט, ג ואילך. ובארוכה - המשך תער"ב ח"ב ע' א' ואילך.

(12) פנ"ח שער הק"ש רפ"ו. לקו"ת שה"ש בסופו (מו, סע"ב. נא, ג).

(13) ראה תניא רפ"ז.

- וכידוע מה שכתב הרגצ'ובי¹⁸ בביאור החילוק שבין המנורה שיש בה ג' רגלים, לסולם דחלומו של יעקב שיש בו ד' שליכות - שבמנורה, ענין האור והחכמה, כלומר, שורש הדברים למעלה, ישנן ג' בחינות. וכאשר הדברים נמשכים למטה, אזי נוסף ענין רביעי, בדוגמת ד' השליכות דסולם, המורים על כללות הענין דסדר השתלשלות כו'.
- ומקור הדברים הוא - בגמרא, כמדובר כמה פעמים שכל הענינים מרומזים בנגלה דתורה, ואם תמצי לומר - אין זה רמז בלבד, כי אם דבר מפורש:
- איתא בגמרא¹⁹: "אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו . . גימ"ל דל"ת גמול דלים". כלומר, שאות ג' מרמזת על הגומל (הנותן), ואות ד' מרמזת על הדל (המקבל). וזהו היסוד להאמור לעיל שכאשר הדברים הם בשרשן, אצל המשפיע (הגומל) - הרי הם במספר ג', וכאשר נמשכים ובאים למטה בפועל, אל המקבל (הדל) - הרי הם במספר ד'.
- וזהו העיר, שענין זה מובן בפשטות לכל אחד ואחד מישראל, גם לפשוט שבפשוטים - כמודגש בדברי הגמרא שענין זה נאמר על-ידי "דרדקי", וכפי שרואים במוחש שההתעסקות בפירוש הרמזים שבאותיות אינה שייכת ל"רב" או "ראש-ישיבה" - הם צריכים לעסוק בענינים עמוקים שבתורה, ולכל היותר - בדיני כתיבת האותיות עם התגין וכו', ולא מתאים להם לעסוק בענינים פשוטים כפירוש האותיות... ומי עוסק בכגון דא - מלמדי תינוקות! וביחד עם זה מדגישה הגמרא ש"אפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו".
- ד. על-פי האמור לעיל יובן דבר פלא בקשר לענין ה"מרכבה": אמרו חכמינו ז"ל²⁰ "האבות הן הן המרכבה". ומכיון ש"אין קורין אבות אלא לשלשה"²¹, נמצא, שב"מרכבה" ישנן ג' רגלים בלבד.
- ולכאורה: כיצד יתאים זה עם הידוע שבמרכבה ישנן ד' רגלים!?
- ואין צורך לחפש בנוגע למרכבה כפי שהיא למעלה, מכיון שכן נמשך ומתגלה למטה - כמאמר רבותינו ז"ל²² בנוגע לד' דגלים דמחנה ישראל, שישראל נתאור לד' דגלים מפני שראו שכן הוא למעלה כו'.
- אלא הביאור בזה הוא - כאמור לעיל - שהמרכבה כפי שהיא בשרשה היא במספר ג', וכאשר נמשכת ומתגלה למטה בסדר השתלשלות אזי היא במספר ד'.
- ה. עוד ענין יובן על-פי האמור לעיל - בקשר להמבואר בספרי קבלה וחסידות אודות החילוק שבין ג' היסודות אש מים רוח - ליסוד הרביעי, יסוד העפר:
- ידועה הקושיא²³ "למה לא נזכר בכל ספר יצירה יסוד העפר שהוא יסוד ד' אל הבריאה", כי אם ג' היסודות אש מים רוח, והתירוץ לזה, מפני ש"יסוד העפר עם היותו יסוד רביעי הוא כלל שלשת יסודות הראשונים שהם מים אש אור, ומהם נהווה יסוד הד', ואמרו מופת לזה, שאם ירתיח אדם כלי של מים על האש באופן שלא ישקטו ולא ינוחו רתיחותיו לעולם, ואם יחסרו המים יוסיף עליהם עוד עד יעבור עליהם זמן מה, יתהווה בתוך המים עפרורית כדמות אבן".
- ולכאורה אינו מובן: מהו התירוץ שיסוד העפר כלול בג' היסודות הראשונים - הרי העפר הוא אחד מד' היסודות של הבריאה, ומכיון שכן, לא מספיק מה שהוא כלול בג' היסודות, אלא בהכרח שתהיה מציאות עפר בפני-עצמה, שרק אז שייך לומר שהוא "יסוד" לכל דבר שבבריאה!?
- והביאור בזה - על-פי האמור לעיל - שבשרש הדברים למעלה ישנו רק מספר ג', ובירידתן למטה אזי נעשה מספר ד':
- ספר יצירה הוא ענין השורש, ולכן לא נזכרו אלא ג' יסודות, ויסוד הרביעי נכלל בג' יסודות אלו; אמנם, כאשר הענינים נמשכים ומתגלים למטה בפועל - אזי נעשה יסוד הרביעי (מספר ד') בתור יסוד בפני-עצמו.

(22) במדב"ר פ"ב, ג. ויש"נ.

(23) פרדס ש' המכריעין פ"ג. הובא ונתבאר באוה"ת (שמות כו' ד') יתרו ע' ב'תרפה ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' לו ואילך. ובכ"מ.

(18) צפע"נ עה"ר ר"פ ויצא.

(19) שבת קד, א.

(20) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(21) ברכות טז, ב.

ליתר ביאור:

- 1 החילוק שבין מספר ג' לד' אינו רק ביחס לענין ההשפעה ("גמול דלים"), שבהיותה אצל המשפיע ("גמול")
- 2 יש ג' ענינים (ג' בחינות חסד-גבורה-תפארת) ובבואה אל המקבל נוסף ענין רביעי ענין ה"מקבל" (בחינת
- 3 מלכות), אלא חילוק זה הוא גם בנוגע למציאות המקבל גופא.
- 4 כלומר: גם באות ג' שמורה על המשפיע ("גמול") - יש בו בהעלם גם בחינת המקבל (בדוגמת התכללות
- 5 העפר בג' היסודות אש-מים-רוח), ואף-על-פי-כן נקרא הוא בשם "גמול", שקשור עם מספר שלשה (ג') - כי
- 6 שם, בחינת המקבל אינו ענין בפני-עצמו, כי אם ענין שכלול בהמשפיע, בדוגמת יסוד העפר כפי שהוא כלול
- 7 בג' היסודות אש-מים-רוח, ולכן, אין שם אלא מספר ג'. ורק לאחר שמציאותו של ה"מקבל" באה בפועל
- 8 ובגילוי, שאז היא נעשית למציאות בפני-עצמה - אזי דוקא נעשה מספר ד', בדוגמת המספר ד' יסודות, שמספר
- 9 זה הוא דוקא לאחר שגם יסוד העפר נמשך בפועל ונעשה יסוד בפני-עצמו.
- 10 ומזה מובן גם בענין מספר שלושה שבתורה ("אוריאל תליתאי"), שאף-על-פי שמספר זה קשור עם הענין
- 11 ש"ניתנה לעשות שלום בעולם" (כנ"ל סעיף ב), מכל-מקום, מזה גופא שהוא מספר שלשה (ולא מספר ארבעה),
- 12 מובן, שענין ה"שלום בעולם" (המרוז במספר זה) הוא כפי שהוא כלול עדיין בבחינת התורה (השפעת
- 13 המשפיע) - מה שתורה ניתנה לעשות שלום בעולם; מה-שאי-כן, כאשר ענין זה נמשך מהתורה בעולם, ונעשה
- 14 "שלום בעולם" (בהמקבל) - הנה ענין זה מרוז במספר ד'.
- 15 בסגנון אחר: מספר ג' מורה על הענין דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים - הענין ד"דירה
- 16 בתחתונים" כפי שהוא כלול ברצון ותענוג (נתאוה) הקב"ה; ואילו הענין ד"דירה בתחתונים" כפי שהוא בפועל
- 17 בעולם, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, מרוז במספר ד'.
- 18 ומכיון שנתאוה הקב"ה שיהיה "דירה בתחתונים" בפועל, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו -
- 19 הרי מובן, דבעשיית הדירה בפועל (מספר ד') יש מעלה על ענין הדירה כפי שהיא כלולה ב"נתאוה הקב"ה"
- 20 (מספר ג') - כיון שעל-ידי-זה (הדירה בפועל) דוקא, נשלם כביכול מה שנתאוה.
- 21 ו. האמור לעיל אודות החילוק שבין השורש בספר יצירה לענין הבריאה בפועל, ומעלת הבריאה בפועל -
- 22 מודגש גם בלשון הגמרא²⁴ - "עסקי בספר יצירה ומיברו להו עגלא תילתא":
- 23 כאשר הדברים נמצאים בשרשן, בספר יצירה - עדיין אין כאן ענין של בריאה (ולכן ישנו רק מספר ג'), ורק
- 24 לאחר-יזה בא ענין הבריאה בפועל, "מיברו להו כו".
- 25 ורק כאשר ישנו ענין הבריאה בפועל - אזי ישנו העילוי ד"יש מאין" (כפירוש הרמב"ן²⁵ שהלשון "ברא"
- 26 מורה על בריאת יש מאין), היינו, המעלה דיש הנברא הקשור עם יש האמיתי.
- 27 ובהקדים:
- 28 ידועה הקושיא בדרושי חסידות²⁶ מדוע נקראת הבריאה בשם "יש מאין", הרי האמת היא שלמעלה הוא
- 29 היש ולמטה הוא האין? והתירוץ לזה, שנקרא בשם "אין" מכיון שאינו מובן ומושג לנו כו'.
- 30 אמנם, תירוץ הנ"ל מבאר רק את הטעם לכך שמציאות הרוחני נקרא בשם "אין", אבל עדיין אינו מובן:
- 31 מדוע נקרא הנברא הגשמי בשם "יש" - אם ב"יש" עסקינן, הרי הרוחני, המקור שממנו נתהווה הגשמי, הוא
- 32 "יש" יותר מאשר הגשמי שנברא ממנו, ואם כן, כיצד ייקרא הגשמי בשם "יש" ביחס לרוחני?!
- 33 והביאור בזה - שהנברא הגשמי נקרא בשם "יש" להיותו קשור עם יש האמיתי, כדאיתא בביאורי הזהר²⁷.
- 34 ובזה גופא - עיקר העילוי הוא ביש הגשמי דוקא, היינו, לא רק בעולם הבריאה שלמטה מגן-עדן העליון
- 35 שבו, ולא רק בעולם היצירה שלמטה מגן-עדן התחתון שבו (או עולם העשיה - כמבואר בכמה מקומות²⁸
- 36 שגן-עדן התחתון הוא בעולם העשיה), אלא דוקא בעולם הזה הגשמי והחומרי שאין תחתון למטה ממנו, וטעם
- 37 הדבר - מכיון שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, במקום היש הגשמי דוקא, שאין תחתון למטה ממנו.
- 38

27 ביאור"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ועוד.
28 ראה אוה"ת שה"ש ע' תשעט. וש"נ.

24 סנהדרין סה, סע"ב.
25 בראשית א, א.

26 סה"מ תרנ"ט ע' מה ואילך. המשך תרס"ו ע' רכא. ובכ"מ.

והענין בזה:

1 "נתאוה הקב"ה - קשור עם עצמותו ומהותו יתברך, יש האמיתי, כפי שהוא למעלה מחכמתו ובינתו ודעתו
2 כו' - עד כמה ששייך לחלק בדבר, שהרי הוא וחכמתו אחד כו'. וכיצד "לוקחים" איפוא את עצמותו ומהותו
3 יתברך - הרי זה רק על-ידיזה שממלאים את הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים.
4

5 וכל זה נפעל על-ידי קיום התורה ומצוות בפועל ממש - בעולם הזה הגשמי והחומרי שאין תחתון למטה
6 ממנו:

7 עניני התורה ישנם גם כפי שהם ברוחניות הענינים למעלה, כמבואר בכמה מקומות²⁹ שישנו לימוד התורה
8 כפי שהוא בגן-עדן כו', וכמו כן ישנו הענין דהקב"ה מניח תפילין³⁰, המשכת ג' מוחין, ד' מוחין וכו'.

9 אמנם, הכוונה היא - שיהיה קיום התורה ומצוות למטה דוקא, ולדוגמא: מצות תפילין - "הוקשה כל התורה
10 כולה לתפילין"³¹ - על-ידיזה שיש עור של בהמה גשמית, דיו גשמי, קולמוס גשמי, וכתובה על-ידי אדם גשמי
11 - לא על-ידי נס כו', ועל-דרך-זה בנוגע לציצית מצמר גשמי דוקא, ותכלת מדמו של חלזון - שרץ טמא דוקא,
12 תחתון שאין למטה ממנו,

13 ודוקא על-ידי הירידה למטה מטה נשלם (כביכול) הענין ד"מצוותי" [כידוע³² שישנו הענין ד"מצוות הוי",
14 וישנו הענין ד"מצוותי" סתם (כמו שכתוב³³ "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי") - מצוות המאציל
15 ברוך-הוא, וענין זה נשלם דוקא על-ידי קיום המצוות במעשה בפועל בעולם הזה הגשמי (על-דרך הענין
16 דמוסיפין כח בגבורה של מעלה³⁴), מכיון שעל-ידיזה משלימים את הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך
17 דירה בתחתונים בפועל ממש.

18 ז. על-פי האמור לעיל יובן העילוי ד"חודש הרביעי" (ד') לגבי "חודש השלישי" (ג'):
19 חודש השלישי ענינו - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", נתינת התורה לבני ישראל, על מנת שעל-ידה
20 יעשו דירה לו יתברך בתחתונים, "שלום בעולם".

21 אמנם, עשיית הדירה במציאותו של התחתון בפועל (לא רק ה'פסק דין' ש"התורה ניתנה לעשות שלום
22 בעולם", אלא עשיית הדבר במציאותו של התחתון) - הרי זה החידוש ד"חודש הרביעי", שכן, עשיית הדירה
23 בפועל היא שלב הבא לאחר קבלת התורה (בחודש השלישי), ולכן, הרי זה התוכן דחודש הבא, חודש הרביעי.

והענין בזה:

24 חודש השלישי ענינו - קבלת התורה, היינו, עמידת בני ישראל במצב של "מקבלים", שהם עומדים מוכנים
25 לקיים את כל התורה ומצוותיה, אבל הקיום בפועל הוא - לאחר מכן.

26 ומכיון שענין העשיה בפועל התחיל לאחר קבלת התורה, נמצא, שענין זה אינו החידוש ד"חודש השלישי"
27 (שענינו קבלת התורה), אלא החידוש ד"חודש הרביעי".

28 כלומר: ענין העשיה בפועל היה אמנם גם בחודש השלישי (לאחר קבלת התורה), אבל אף-על-פי-כן, כאשר
29 מדברים אודות תוכנם וענינם של החדשים - הרי עיקר ענינו של "חודש השלישי" הוא קבלת התורה, ואילו
30 החידוש דענין המעשה בפועל ("שלום בעולם" בפועל) הוא ענינו של "חודש הרביעי".

בסגנון אחר קצת:

31 החילוק שבין "חודש השלישי" ל"חודש הרביעי" הוא - בדוגמת החילוק שבין לימוד התורה לקיום המצוות
32 בפועל:

33 "חודש השלישי" ענינו - "אוריאן תליתאי", ענין התורה, ולכן, גם המצוות כפי שהם בקבלת התורה ב"חודש
34 השלישי" [אנכי ה' אלקיך" - כללות רמ"ח מצוות-עשה, ו"לא יהיה לך" - כללות שס"ה מצוות לא-תעשה³⁵]
35 אינם מצוות בפועל, אלא מצוות כפי שהם בתורה. ואף שבעת קבלת התורה הקדימו ישראל נעשה לנשמע -
36

(32) תו"א מקץ לה, ג. לקו"ת במדבר ט, ג.

(33) שלח טו, מ.

(34) איכ"ר פ"א, לג. וש"נ.

(35) זח"ב צא, א. תניא רפ"כ.

(29) ביאורו"ז לאדהאמ"צ וישלח יט, ד ואילך. לקו"ת תזריע כג, א ואילך.

(30) ברכות ו, סע"א.

(31) קידושין לה, א.

- 1 הרי עדיין אין זה ענין העשיה בפועל, כי אם החלטה על ענין המעשה, היינו, ענין המעשה (מקבל) כפי שהוא
- 2 בכח השכל והמדות (משפיע) שלמעלה מהמעשה.
- 3 ו"חודש הרביעי", שעיקר החידוש שלו הוא מעשה בפועל - ענינו קיום המצוות במעשה בפועל, שבהם
- 4 מודגש מספר ד' דוקא.
- 5 ועל-פי-זה יובן מדוע מדגישה הגמרא רק את הענין ד"אוריין תליתא", ולא הוזכר מספר שלשה שבמצוות,
- 6 אף שגם הן מתחלקות לג' קוין, תורה עבודה וגמילות-חסדים - כי: בנוגע למצוות ישנו ענין רביעי, שהוא
- 7 הקיום במעשה בפועל, שהוא ענין נעלה יותר - שכן, דוקא על-ידי-זה משלימים את הכוונה דנתאוה הקב"ה
- 8 להיות לו יתברך דירה בתחתונים - בפועל ממש.
- 9 ובסגנון המשנה³⁶ - "על שלשה דברים העולם עומד (או "העולם קיים"³⁷) על התורה ועל העבודה ועל
- 10 גמילות חסדים": המצוות מתחלקות אמנם לג' עמודים, אבל ענינן הוא - "שעליהם העולם עומד", בדוגמת
- 11 ה"עמוד" שכל ענינו להעמיד את הדבר שעל גביו [הן כפשוטו של ענין, ובפרט על-פי המבואר ב'אגרת
- 12 הקודש"³⁸ בתוכן ענין ה"עמוד"], שזהו הענין הרביעי, מציאות המטה בפועל ממש, שעל-ידי באה הכוונה
- 13 דנתאוה הקב"ה לידי פועל ממש.
- 14 וענין זה (מספר ד' שבמצוות) בא לידי ביטוי במצות תפילין ("הוקשה כל התורה כולה לתפילין"):
- 15 בתפילין יש ד' בתים - כפי שלמדים מתיבת "טטפת", "טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים"³⁹, ושניהם
- 16 יחדיו - ד' בתים.
- 17 וכמו כן מצינו בתפילין של ראש שי"ן של ד' ראשין:
- 18 מבואר בזהר⁴⁰ שיש שי"ן של ג' ראשין ויש שי"ן של ד' ראשין. אמנם, בכל התורה כולה מצינו שי"ן של
- 19 ג' ראשין בלבד, ואילו המקום היחידי שבו מצינו שי"ן של ד' ראשין הוא - בתפילין של ראש [גם במצות
- 20 ציצית ישנו מספר ד' - ד' כנפות, אבל אין זה קשור עם שי"ן, כפשוט].
- 21 ובהדגשה - שמצד אחד ישנו שי"ן של ג' ראשין, וביחד עם זה ישנו שי"ן של ד' ראשין, להורות שאין
- 22 מספיק הענין דג' (ג' מוחין חכמה-בינה-דעת), אלא צריכים גם את הענין הרביעי - מעשה בפועל ממש.
- 23 וזוהי המעלה ד"חודש הרביעי" לגבי "חודש השלישי" באופן ד"מעלין בקודש" - שלאחרי העילוי ד"חודש
- 24 השלישי" שבו ניתנה התורה כדי "לעשות שלום בעולם", אזי באים ל"חודש הרביעי" שתוכנו עשיית שלום
- 25 בעולם, דירה לו יתברך בתחתונים, בפועל ממש.
- 26 ח. נוסף על כללות העילוי ד"חודש הרביעי", ובפרט "ראש חודש" שבו - ישנו עילוי נוסף ביום א'
- 27 דראש-חודש. ובהקדים:
- 28 כאשר ישנם שני ימים ראש-חודש - הרי העיקר הוא יום שני דראש-חודש, שממנו מתחילין למנות את ימי
- 29 החודש הבא, ואילו יום א' דראש-חודש הוא יום שלושים דחודש העבר, ואינו אלא מפני הספק כו' - לא מבעי
- 30 בעת שהיו מקדשין על-פי הראיה, שהיו עושים ב' ימים ראש-חודש מפני שלא היו יודעים אם החודש חסר או
- 31 מלא, אלא אפילו בימינו אלו כאשר מקדשים על-פי החשבון, כך שאין כל ספק בדבר, מכל-מקום, הרי כל
- 32 עיקרו של ענין זה אינו מיוסד אלא על הספק כו'.
- 33 וביחד עם זה, ישנו עילוי מיוחד גם ביום א' דראש-חודש - אשר להיותו יום השלושים דחודש העבר,
- 34 מודגש בו הענין ד"נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן"⁴¹.
- 35 והענין בזה:
- 36 כל "ראש חודש", הנה להיותו "ראש" והתחלה - בהכרח לומר שיש בו גם סוף החודש, שהרי ישנו הכלל
- 37 ד"נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן". אמנם, ענין זה אינו בגלוי, שהרי בגלוי רואים רק את "ראש" החודש,
- 38 ולא רואים את סופו.

(39) מנחות לד, רע"ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ בא (יג, טז).
(40) ח"ג רמז, א. רסב, ב.
(41) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(36) אבות פ"א מ"ב.
(37) שם מ"ח.
(38) סכ"ט.

וזהו העילוי דיום א' דראש-חודש, שבו רואים בגלוי את הקשר ד"ראש" החודש עם "סוף" החודש, שכן,¹
יום א' דראש-חודש הוא יום שלושים דחודש העבר, כלומר, סוף החודש, וביחד עם זה נקרא גם (יום א'²
ד)"ראש חודש" (הבא). וכן הוא לדינא - בנוגע לשטרות, שצריכים לכתוב שיום זה הוא יום שלושים דחודש³
פלוגי, וגם יום א' דראש-חודש פלוגי.⁴²

ואף שמדובר אודות התחלה וסוף של שני חדשים, סוף החודש הקודם והתחלת החודש הבא - הרי בנוגע
לעצם הענין ד"חודש" שוים הם, ומה גם שכן הוא בנוגע להקרבת הקרבנות במעשה בפועל - שהמעשה הוא
העיקר⁴³ - שענין זה הוא בשה מדי חודש בחדשו. - בנוגע לעניני כוונות שהיו מכוונים בעת הקרבת הקרבן,
הן כהנים בעבודתם, הן לויים בדוכנם והן ישראל במעמדם, יש לכל חודש כוונה פרטית כו', אבל בנוגע לענין
של מעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר" - שוים כל החדשים.

וענינו בעבודת האדם:

"סוף" מורה על ענין המעשה בפועל, ו"ראש" מורה על ענין המוחין כו'. והענין ד"נעוץ סופן בתחילתן
ותחילתן בסופן" (המודגש בגלוי ביום א' דראש-חודש) - מורה על חיבור שניהם יחדיו.¹²
וענין זה מודגש ביותר ביום א' דראש-חודש תמוז, היום שמחבר את "חודש השלישי" עם "חודש הרביעי",¹³
היינו, החיבור דענין המוחין (תורה) עם ענין המעשה בפועל.¹⁴

אמנם, הנתנית-כח לזה נמשכת כבר בשבת מברכים החודש, שאז לוקחים את הכת, החיות והאור (ג' ענינים)¹⁵
לעבודה זו, אבל אף-על-פי-כן, עיקר ההדגשה בזה היא - כאשר נמצאים ב"ראש חודש" דחודש הרביעי, שכן,¹⁶
בשבת מברכים ישנו רק ענין הדיבור אודות חודש הרביעי, ואילו בראש-חודש בא הדבר בפועל - על-כל-פנים¹⁷
כפי שהפועל הוא ב"ראש חודש".¹⁸

אלו ש"תואנה הם מבקשים", יטענו: מכיון שהעיקר הוא המעשה בפועל - צריכים להדגיש רק את מעלת
הסוף, ומדוע מדגישים אפוא (גם) את מעלת ה"ראש"? ועוד מוסיפים להקשות: אם בנוגע ל"ראש חודש"²⁰
דרושה הקדמת הברכה דשבת מברכים באופן של אתערותא-דלעילא כו', הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא²¹
בנוגע לסוף החודש, שהוא העיקר, עד ש"הכל הולך אחר החיתום"⁴⁴, ואם כן, מדוע עושים "שבת מברכים"²²
לפני התחלת החודש ולא לפני סוף החודש!...

אמנם, מובן ופשוט שאין צורך לבאר שיש מעלה ב"ראש" על ה"סוף". ואדרבה: בנוגע לרגל - יש צורך²⁴
בביאור והסבר שיש מעלה ברגל לגבי הראש, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁵ ב'דיבור המתחיל' אתם נצבים, אבל²⁵
בנוגע ל"ראש" - אין צורך בביאור והסבר שיש בו מעלה! כאשר ישאלו ילד קטן: ראש ורגל - מי מהם נעלה²⁶
יותר? הנה אם יענה שהרגל נעלה יותר - יסטרו לו! אמנם לא סטירה כפשוטה, שכן, אין זה מדרך החינוך,²⁷
אבל על-כל-פנים סטירה בדיבור, היינו, שיגערו עליו הייתכן שאומר שהרגל נעלה מהראש, בה בשעה שבראש²⁸
ישנם החושים המעולים, ראייה ושמיעה וכיוצא בזה!²⁹

ועל-דרך-זה מובן בעניננו, שעבודת האדם צריכה להיות בשני הענינים דראש ורגל גם יחד, וכאמור - ענין
זה הוא בהדגשה יתירה ביום א' דראש-חודש, חיבור סוף החודש עם התחלת החודש, ובמיוחד ביום א'³¹
דראש-חודש תמוז, היום המחבר את חודש השלישי עם חודש הרביעי, כנ"ל.³²

ט. נוסף על כל האמור לעיל - הרי זו גם שבת פרשת חוקת:

"חוקת" מורה על ענין החקיקה, היינו, שעניני התורה והיהדות חקוקים בעצם מציאותו, בדוגמת חקיקת³⁴
אותיות על-גבי אבן טובה, באופן שאי-אפשר להפריד ביניהם כלל וכלל.⁴⁶

וענין זה קשור עם הפירוש הפשוט ד"חוקת" - ענין החוקים, מצוות שהם למעלה מטעם ודעת, עד ש"השטן
ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה"⁴⁷ - כי: כאשר עניני התורה ומצוות³⁷
חקוקים בעצם מציאותו, אינו מתפעל כלל וכלל מדבריהם של השטן ואומות העולם, שכן, כאשר מדובר אודות³⁸
ענין הקשור עם עצם מציאותו - לא נוגע לו ולא איכפת לו כלל וכלל מה יאמרו הבריות!³⁹

(45) ריש פרשת נצבים (מד, א).

(46) לקו"ת ריש פרשתנו (נו, א). ובכ"מ.

(47) פרש"י ריש פרשתנו.

(42) טושו"ע או"ח סכ"ז.

(43) אבות פ"א מ"ז.

(44) ברכות יב, א.

- 1 כיצד נעשה איפוא דבר כזה, שעניני תורה ויהדות יהיו חקוקים בעצם מציאותו של יהודי - הנה ענין זה
- 2 בא כתוצאה מכך ש"נתאוהה הקב"ה כו":
- 3 כשם שאצל הקב"ה ישנו הענין ד"נתאוהה", תאוה ותענוג הקשורים עם מהותו ועצמותו יתברך - כמו כן
- 4 נעשה כן אצל בני ישראל, בניו של הקב"ה, שכן, "האב זוכה לבן כו"⁴⁸, שגם אצלם יהיה ענין של תאוה לעניני
- 5 קדושה, תאוה הקשורה עם עצם המציאות, באופן של חקיקה.
- 6 [אמנם, כדי שיוכל להיות ענין הבחירה, "ובחרת בחיים"⁴⁹, בהכרח (כביכול) שיהיה ענין של תאוה גם
- 7 ב'לעומת זה', אבל אף-על-פי-כן, התאוה לענינים ד'לעומת זה' אינה מציאותו האמיתית של יהודי חסד-שלום,
- 8 והראיה - מ'פסק דין' הרמב"ם הידוע⁵⁰ שכאשר "כופין אותו" אזי מתבטל הרצון ההפכי, ומתגלה רצונו הפנימי
- 9 והאמיתי, שזוהי התאוה לעניני קדושה].
- 10 ונמצא, שכאשר כל הענינים האמורים (שבת, ראש-חודש, יום א' דראש-חודש, וחודש הרביעי) הם בשבת
- 11 פרשת חוקת - אזי נעשים כל עניני העבודה האמורים לעיל באופן של חקיקה, וביחד עם זה - במעשה בפועל.
- 12 י. לאחר כל אריכות הדברים האמורים לעיל - הרי העיקר הוא שכל זה יבוא למעשה בפועל.
- 13 ולכן, גם אלו שלא שמעו את הדברים, מפני שכבר נרדמו... הנה כאשר יתעוררו משנתם - יאמרו להם
- 14 שבנוגע למעשה בפועל צריכים לעשות כך וכך. וכמו כן אלו שמחשבתם מונחת בענינים אחרים, ענינים נעלים
- 15 כמובן, עד לענינים ד"מעשה בראשית" ו"מעשה מרכבה" - צריכים לומר להם שיש לרדת למטה, עד לענינים
- 16 של מעשה בפועל, שכן, "המעשה הוא העיקר".
- 17 וההוראה מכל האמור - בפשטות:
- 18 יש לנצל את כל הענינים ד"יום זכאי" זה כדי להוסיף בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה, כולל - "כל מעשיך
- 19 יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"⁵¹, באופן שהם חודרים את כל מציאותו של האדם, מהדרגה הכי נעלית
- 20 שבו, אופן של חקיקה בעצם מציאותו, ועד לבחינה הכי תחתונה - מעשה בפועל.
- 21 ובמיוחד - בכל הקשור למילוי ההוראות והשליחות הנשיא דורנו, בעל המאסר והגאולה די"ב-י"ג תמוז,
- 22 היינו, להוסיף בהפצת המעיינות חוצה, וביחד עם זה - הפצת כל עניני תורה ויהדות חוצה.
- 23 ובלשון הידוע⁵² - "טאפארו-דא-פלאחו": "פלאחו" (בשפה האוקראינית) - הוא גולם-עץ, וכאשר מוצאים
- 24 יהודי שהוא בבחינת גולם-עץ (ביחס לעניני יהדות), היינו, במקום להיות במעלת "האדם עץ השדה"⁵³, הרי
- 25 הוא גולם-עץ, - צריכים לקחת את ה"טאפארו", שפירושו - "קרדום", שזהו ענין התורה, כמו שכתוב בפרק
- 26 דשבת ז'41: "קרדום לחתך בה" [כלומר, שאסור להשתמש ב"קרדום" זה להנאת עצמו כו', כי אם לצורך הראוי].
- 27 ואז - "טאפארו-דא-פלאחו", הקרדום על הגולם-עץ, היינו, שעושים מהגולם-עץ "מזבח" או "שולחן" למקדש
- 28 ומשכן, עד לכללות ענין המשכן שהיה עשוי מעץ.
- 29 ולהעיר, שגם בית המקדש שנעשה מאבנים, הרי היסוד שלו הוא המשכן (אף שהיה באופן של עראי), כמו
- 30 שכתוב⁵⁵ "ככל אשר מראה אותך את תבנית המשכן גו' וכן תעשו" (לדורות⁵⁶), וכמו כן מצינו שאף ש"אין
- 31 בונין בו עץ בולט כלל"⁵⁷, מכל-מקום, היה בו גם עץ מכוסה, כמו שכתוב⁵⁸ "ויספון את הבית גבים ושרות
- 32 בארזים". ומזה מובן גם בנוגע לבית המקדש דלעתיד, שיהיה בדוגמת בתי-המקדש שלפניו, כמובן מדברי
- 33 הרמב"ם⁵⁹ בנוגע לבית שני ש"בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל" אודות "בנין העתיד
- 34 להבנות".
- 35 ולהעיר, שגם בענין זה מודגש האמור לעיל שצריך להיות החיבור דענין המעשה עם הענינים שלמעלה
- 36 ממנו:

(54) אבות פ"ד מ"ה.
(55) תרומה כה, ט.
(56) פרש"י עה"פ.
(57) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ט.
(58) מ"א ו, ט.
(59) שם ה"ד.

(48) עדיות פ"ב מ"ט.
(49) נציבים ל, יט.
(50) ספ"ב מהל' גירושין.
(51) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
טושו"ע אור"ח סל"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.
(52) סה"ש תש"ד ע' 104.
(53) שופטים כ, יט. וראה תענית ז, א.

- 1 אבנים, סוג הדומם, קאי על ענין המעשה בפועל. ואילו עץ, סוג הצומח, קאי על הענינים שלמעלה ממעשה
2 - מוחין וכו'.
- 3 ונמצא, שחיבור ב' הענינים דאבן ועץ בבית המקדש, מורה על החיבור דענין המעשה עם הענינים שלמעלה
4 ממנו.
- 5 זאת ועוד: לעתיד לבוא יהיה הענין ד"מעשה גדול"⁶⁰, וביחד עם זה - "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים
6 לים מכסים"⁶¹.
- 7 ומכל זה מובן, שביחד עם ענין המעשה בפועל (אבן), שהוא העיקר, צריכים להיות גם הענינים שלמעלה
8 מזה (עץ), מדות ומוחין כו'.
- 9 וענין זה מודגש גם בפרשת חוקת: מצד אחד מדובר אודות ענין שלמעלה מהשכל, ש"אין לך רשות להרהר
10 אחריה", וביחד עם זה, הרי השכל עצמו מכריח, שלהיותו מוגבל בוודאי ישנם ענינים שלמעלה ממנו כו'.
- 11 והמעשה הוא העיקר - כאמור - להוסיף בכל הענינים דהפצת המעיינות חוצה והפצת התורה והיהדות חוצה,
12 ובאופן שיוצאים לחפש יהודי שבבחינת "גולם-עץ" כדי לעשות ממנו "מזבח" למשכן ומקדש.
- 13 ועל-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים - זוכים לבנין בית המקדש בפועל ממש, למטה
14 מעשרה טפחים, ותיכף ומיד - בשבת ראש-חודש זה, שהרי בית המקדש דלעתיד עומד בנוי למעלה⁶², ויכול
15 לרדת ולבוא תמיד, ללא כל הגבלות⁶³, ומה שמצינו הגבלות בנוגע לביאת משיח צדקנו ואלהיה הנביא בשבת⁶⁴
16 - הרי תשבי יתרץ כו'⁶⁵.
- 17 וכל זה - כאמור - תיכף ומיד, "ארו עם ענני שמיא"⁶⁶, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
18 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶⁷ - שלימות העם, שלימות כל עניני התורה ומצוותיה, ביחד עם
19 שלימות ענין הזמן - שבת וראש-חודש, וכן שלימות הארץ הלזו התחתונה, שעיקרה - ארץ ישראל, "ארץ אשר
20 גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶⁸, שמתמצינה שותה כל העולם כולו⁶⁹,
21 במהרה בימינו ממש.

* * *

- 22 יא. בהמשך להמדובר לעיל אודות המעלות דיום זה, ישנו ענין נוסף שלא הוזכר, והוא - שכל ענינים אלו
23 הם בשנת העיבור.
- 24 ואף שקביעות כזו (שבת ראש-חודש תמוז בפרשת חוקת) אפשרית רק בשנת העיבור - הרי דובר כמה
25 פעמים⁷⁰ שבעניני תורה לא שייך הכרח כלל, ומכיון שכן, הרי גם כאשר ישנו הכרח לכאורה על צירוף שני
26 ענינים יחדיו, מכל-מקום, גם צירוף זה הוא בהשגחה פרטית, ויש בו לימוד והוראה כו'.
- 27 ומזה מובן גם בעניננו, שיש לימוד והוראה גם מהענין דשנת העיבור (אף שלכאורה מוכרח הדבר), ולא
28 עוד אלא שהוראה זו פועלת עליו והוספה בכל שאר הענינים שבשבת זו, כדלקמן.
- 29 יב. תוכן הענין דשנת העיבור הוא - כפי שלומדים בשיעור הרמב"ם דימים אלו - כדי להשוות את החילוק
30 שבין שנת הלכנה לשנת החמה.
- 31 דרך אגב:
- 32 כאשר לומדים את השיעורים דימים אלו, רואים, שהטעם על עיבור השנה אינו רק דין וגדר בפסח, "כדי
33 שיהיה הפסח בחודש האביב"⁷¹, אלא ענין זה נוגע גם לחשבון השנים (בכללותם), ובלשון הרמב"ם⁷²: "שהיו
34 השנים שני החמה".

(66) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(67) בא י, ט.

(68) עקב יא, יב.

(69) תענית י, רע"א.

(70) ראה גם שיחת ש"פ קרח ס"א.

(71) הל' קידה"ח פ"ד ה"ב.

(72) שם ה"ד.

(60) ראה אוה"ת ר"פ ויגש. ואתחנן ס"ע רמז ואילך. סה"מ תרכ"ט

ע' יט. תרצ"ט ס"ע 193 ואילך. ובכ"מ.

(61) ישע"י יא, ט. רמב"ם סוף ספר היד.

(62) זח"א כח, א. ח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. ח"ג רכא, א.

(63) ראה פרש"י ותוס' - סוכה מא, סע"א.

(64) עירובין מג, ב.

(65) ראה לקו"ש ח"א ע' 272. ח"ב ע' 449.

- 1 ועל-פי-זה - לא זקוקים להביאור שנתבאר פעם⁷³ שהמנין דשנת החמה מצינו בנוגע לקטורת, ש"היתה
- 2 נעשית שס"ה מנה . כנגד ימות החמה"⁷⁴, אף שידעו תחילה שעל-פי חשבון זה ישאר "מותר הקטורת"
- 3 שיצטרכו לפדותו ולחללו כו'⁷⁵ - שכן, יש צורך "שיהיו השנים (עצמן) שני החמה".
- 4 [ואין להקשות מכך שפעם נתבאר באופן אחר כו' - מפני שבלימוד התורה צריך להיות תמיד ענין של
- 5 הוספה, ובהתאם לכך יכול להשתנות אופן הלימוד בעבר וכו'].
- 6 והנה, תוכן הענין דשנת העיבור (חיבור שנת החמה ושנת הלבנה) בעבודת האדם - דובר כבר כמה פעמים
- 7 במשך השנה, ולכן, יתבאר עתה רק נקודת הענין:
- 8 "חמה" ו"לבנה" הם משפיע ומקבל, שכן, הלבנה אין לה אור עצמי, "סיהרא לית לה מגרמה כלום"⁷⁶,
- 9 ומקבלת את אורה על-ידי השפעת אור החמה.
- 10 וענינם בעבודתו של יהודי - ב' אופני העבודה דמשפיע ומקבל:
- 11 ישנם ענינים שבהם יהודי הוא בבחינת "מקבל", ולדוגמא: כללות הענין דקבלת-עול לקבל על עצמו לקיים
- 12 את כל עניני התורה ומצוותיה; וישנם ענינים שבהם יהודי הוא בבחינת "משפיע", ולדוגמא: מצות הצדקה,
- 13 שיהודי נותן צדקה לעני מממונו דוקא, ממון שקיבל אמנם מהקב"ה, שכן, "ברכת ה' היא תעשיר"⁷⁷, אבל
- 14 הקב"ה נתן את הממון לו, שהוא יהיה 'בעל הבית' על ממון זה, וכאשר נותן צדקה לעני - אזי נותן מהממון
- 15 שלו (ועל-ידי-זה נוסף אצלו עוד ממון "עשר בשביל שתתעשר"⁷⁸).
- 16 ועל זה באה ההוראה דשנת העיבור - שצריך להיות חיבור ב' אופני העבודה דחמה ולבנה:
- 17 יהודי יכול לחשוב שכשם שהחמה והלבנה משמשים כל אחד ואחד בזמנו הוא, י"ב שעות היום - שייכים
- 18 לממשלת החמה, וי"ב שעות הלילה - לממשלת הלבנה, כמו כן יהיה גם בעבודתו, שחלק מסויים ביום תהיה
- 19 עבודתו באופן ד"לבנה" (מקבל) בלבד, וחלק מסויים ביום תהיה עבודתו באופן ד"חמה" (משפיע) בלבד, הנה
- 20 על זה באה ההוראה דשנת העיבור, שצריך להיות חיבור שני אופני עבודה אלו.
- 21 ולדוגמא: כאשר יהודי עוסק בעבודת התפילה, שאז נמצא הוא בתנועה של "מקבל" (ירח), ומרגיש שאינו
- 22 מציאות לעצמו כו', ובאמצע ניגש אליו עני ומבקש צדקה - יכול לטעון שכרגע הוא בבחינת "לבנה", ואינו
- 23 יכול לפעול על עצמו את הרגע ד"משפיע" (בחינת "חמה") הדרוש להשפעת צדקה, ולכן - טוען הוא - ימתין
- 24 העני עד שיסיים את תפילתו, ואז יוכל להתפנות ולעסוק בעבודה ד"חמה".
- 25 הנה על זה אומרים לו, שעליו לעסוק בב' אופני העבודה דחמה ולבנה בעת ובעונה אחת: אמנם, עסוק הנך
- 26 באמצע עבודת התפילה, עבודה שבבחינת לבנה (מקבל), אבל אף-על-פי-כן, מכיון שבהשגחה פרטית פונה
- 27 אליך העני ומבקש צדקה, הרי זו הוכחה שברגע זה נדרש ממך לעסוק בעבודה שבבחינת חמה (משפיע).
- 28 חמה ולבנה בעולם הם אמנם דברים נפרדים זה מזה, שלכל אחד נקבע תחום משלו, ובלשון חכמינו ז"ל⁷⁹:
- 29 "גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם לערב יום ולילה (בתמיה).. והוא שאמר הכתוב בתחלה⁸⁰ ויהי ערב
- 30 ויהי בוקר, ויבדל⁸¹ אלקים בין האור ובין החושך", אבל אף-על-פי-כן, עבודתו של יהודי היא באופן ד"אשר
- 31 ברא אלקים לעשות"⁸², שפירושו "לתקן"⁸³, היא - לחבר את ב' אופני העבודה דחמה (יום) ולילה (לבנה).
- 32 זוהי איפוא ההוראה שלמדים משנת העיבור, שלמרות היותה שבע פעמים בלבד בכל מחזור די"ט שנה⁸⁴,
- 33 הרי ההוראה שבדבר היא הוראה תמידית ונצחית.

(79) במדב"ר פי"ח, ז. תנחומא קורח ה. הובא בפרש"י עה"ת קורח טז, ה.

(80) בראשית א, ה.

(81) שם, ד.

(82) שם ב, ג.

(83) פרש"י לב"ר פי"א, ו.

(84) רמב"ם הל' קידה"ח פ"ו הי"א.

(73) שיחת ש"פ בראשית - ב - שנה זו ס"כ ואילך. לקו"ש חכ"ו ע' 67.

(74) כריתות ו, סע"א. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה.

(75) שקלים פ"ד מ"ה. כריתות שם.

(76) זח"א לג, ב. ח"ב רטו, א. ועוד. וראה ספר הערכים - חב"ד

ערך אור הלבנה ס"ב סק"א. וש"נ.

(77) משלי י, כב.

(78) שבת קיט, א. תענית ט, א.

יג. וענין זה קשור עם פרשת חוקת:

כאשר יהודי שואל: חמה ולבנה, משפיע ומקבל, הם שתי תנועות הפכיות, ואם כן, כיצד יכול הוא לעסוק בשני אופני עבודה הפכיים בעת ובעונה אחת, לכאורה, בהכרח שלכל אופן עבודה יהיה זמן קבוע שבו לא יעסוק באופן העבודה השני?!

והמענה לזה - פרשת חוקת:

מכיון שעבודתו של יהודי היא באופן של חקיקה, היינו, שעניני התורה ומצוות חקוקים בעצם נפשו, ובאופן כזה הוא הקיום שלהם בפועל - אזי אין מקום ל"שאלות" ו"חשבונות" אם ענין פלוני הוא בהתאם לסדר העבודה דעתה אם לאו, כי כאשר יהודי נמצא בתנועה שהוא מתאוה לעניני קדושה (כנ"ל סעיף ט), ומרגיש שזהו כל מציאותו וחיותו - הרי הוא חוטף ומקיים כל ענין של קדושה הבא לידו, ללא כל חשבונות אם הדבר הוא באופן של סדר כו', ובלשון הידוע⁸⁵: "חטוף ואכול חטוף ושתיו".

יד. בהמשך להמוזכר לעיל אודות שיעורי הרמב"ם דימים אלו - הרי כאן המקום להתעכב על ענין השייך לשיעור היומי. ובהקדמה:

הרמב"ם⁸⁶ מבאר את אופן החשבון דקביעת מולד החדשים, וזה לשונו: "כשתשליך ימי חודש הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע, ישאר יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים, סימן להם אי"ב תשצ"ג, וזו היא שארית חודש הלבנה. . כשיהיה עמך ידוע מולד חודש מן החדשים, ותוסיף עליו אי"ב תשצ"ג, יצא מולד שלאחריו, ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקים יהיה", ומבאר בארוכה את כל פרטי הדברים וחוזר על זה כו', כדי שכל הפרטים יהיו מובנים "לקטן ולגדול".

אמנם, הרמב"ם אינו מסתפק בכלל זה, אלא מביא דוגמא לדבר: "כיצד הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים, סימן להם אהק"ז, כשתוסיף עליו שארית חודש הלבנה והוא אי"ב תשצ"ג, יצא מולד אייר בליל שלישי חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים, סימן להם ג"ה תת"ק".

והנה, על-פי הידוע גודל הדיוק בלשונו של הרמב"ם - יש למצוא ביאור והסבר מדוע נקט דוגמא מסויימת דוקא, "הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים", ועוד מוסיף "סימן להם אהק"ז", אותיות שאין להם שום משמעות בתור תיבה בפני-עצמה, אלא בתור סימן לקביעות זו - ומסתבר לומר שגם הדוגמא שנקט הרמב"ם היא בתכלית הדיוק.

בשלמא בנוגע למולד בהר"ד - אין זו דוגמא כי אם דין, שהרי מולד זה הוא ה"מולד שהיה בשנה הראשונה של יצירה והוא היה בליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים, סימן להם בהר"ד וממנו הוא תחלת החשבון"⁸⁷; אבל הדוגמא ד"מולד ניסן באחד בשבת כו' סימן אהק"ז" - לכאורה, אין כל הכרח להביא דוגמא זו דוקא, ומכיון שכן, דרוש ביאור והסבר מדוע נקט הרמב"ם דוגמא זו דוקא.

ולעת-עתה - לא מצאתי מי שיתעכב על דיוק זה!

וכיוצא בזה מצינו בשיעור היומי⁸⁸ - "עשינו העיקר שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה מתחילת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחודש ניסן כו'". והעיר על זה בפירוש מהרלב"ח: "קשה לי למה עשה הרב העיקר מיום שלשה לחודש, והנכון היה לעשותו מיום אחד לחודש".

אבל בנוגע לדוגמא דאהק"ז - אינו מתעכב לבאר מהו הטעם שנקט הרמב"ם דוגמא זו דוקא.

טו. ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:

כשם שאת "שנת העיקר" קבע הרמב"ם בהתאם לזמנו, וכמו שכתב בפירוש: "דע שזה העיקר שהתחיל החכם רחוק מזמנינו זה הרבה, לפיכך אנו צריכין לעשות עיקר אחר שנתחיל ממנו, וכבר עשינו עיקר שני מתחלת ליל שלישי שיומו אחד לחודש ניסן משנת תשעה ממחזור רס"ט" - כמו כן יש לומר בנוגע לדוגמא דמולד שסימנו אהק"ז, שמולד זה אכן היה בפועל באותה תקופה שבה כתב הרמב"ם את חיבורו, ולכן, בחר הרמב"ם דוגמא ממולד שהיה זה-עתה, ולא ממולד שהיה בעבר או מולד שיהיה בעתיד.

(87) פ"ו ה"ח.
(88) פ"א ה"ט.

(85) עירובין נד, א. וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ע'
רסו. "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 22.
(86) פ"ו ה"ה ואילך.

- 1 אמנם, עדיין יש סתירה בכללות הענין:
- 2 בפרק הראשון דשיעור היום⁸⁹ כתב הרמב"ם "שנת תשע מאות ל' וארבעת אלפים ליצירה . . . שנת תתק"ל,
- 3 שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס", ועל-פי הנ"ל נמצא, שכתבת ענין זה היתה בשנת ד' אלפים תתק"ל. ואילו
- 4 בפרק האחרון דשיעור היום⁸⁸ כתב "לפיכך עשינו העיקר שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה . . . משנה זו
- 5 שהיא שנת י"ז ממחזור ר"ס, שהיא שנת תתקל"ח וארבעת אלפים ליצירה" - שמונה שנים לאחר-יזה!
- 6 והרי לא יתכן שמכתבת פרק ט' עד כתיבת פרק י"א נמשכו שמונה שנים - בה בשעה שהרמב"ם כותב⁹⁰
- 7 שכתבת כל חיבורו נמשכה עשר שנים!
- 8 ועוד ועיקר: גם לולי מה שכתב הרמב"ם דוגמא משנת ד'תתק"ל - הרי ידוע⁹¹ שעריכת חיבורו של הרמב"ם
- 9 נשלמה בקירוב לשנת ד'תתק"מ. ומכיון שהרמב"ם כתב את ספרו על הסדר - כיצד יתכן שכתבת הלכות קידוש
- 10 החודש תהיה בשנת ד'תתקל"ח, קרוב לסוף זמן הכתיבה?!
- 11 ויש לומר הביאור בזה⁹²:
- 12 ידוע שלאחרי שהרמב"ם כתב את ספר הי"ד, חזר והגיהו ותיקנו, וחזר ותיקנו כו', כך שהיו ב' או ג'
- 13 מהדורות. וכמו שכתב הרמב"ם בתשובתו לחכמי לונז⁹³ במענה לשאלתם על דין מסויים בספר הי"ד - "ודאי
- 14 אמת כדבריהם ובעיקר העתקתי לנוסחא שלי טעיתי וכך הם הדברים וכזה תיקנו הנוסחא כו'".
- 15 אמנם, מוכן שלא שינה הרמב"ם במהדורא שניה אלא הלכות הצריכות תיקון, אבל לא כל הכתב-יד (ובפרט
- 16 שכבר נתפשטו ההעתקות כו'), ויתירה מזו - אפילו ענינים המוכרחים להשתנות בהתאם לשינויים ששינה
- 17 הרמב"ם, לא תיקנם הרמב"ם בעצמו, מפני שממך שיבינו זאת לבד, וכיוצא בזה. וכפי שמצינו בצילומי כתב-יד
- 18 הרמב"ם שהעביר קו על כתב-יד שלו וכתב באופן אחר, ואף-על-פי-כן, לא שינה בהתאם לכך בפרקים
- 19 שלאחרי-זה כו'⁹⁴.
- 20 ובנוגע לעניננו:
- 21 מה שכתב הרמב"ם בסוף פרק י"א "עשינו העיקר . . . משנה זו שהיא שנת י"ז ממחזור ר"ס שהיא שנת
- 22 תתקל"ח וארבעת אלפים ליצירה" - היה זה בעת שהלכה זו תוקנה במהדורא שניה, ולכן, כאשר הוצרך לכתוב
- 23 שנה, כתב את השנה שבה עמד כאשר תיקן הלכה זו, שנת תתקל"ח, ולא כתב את התאריך הישן שבו נכתבה
- 24 מהדורא הראשונה - ח' שנים לפני-זה.
- 25 מה-שאינ-כן בפרק ט', ששם לא הוצרך לתקן ולהגיה דבר - אזי נשארה שנת הכתיבה דפערם הראשונה, שנת
- 26 תתק"ל*.
- 27 ועל-פי-זה - יש לומר כן גם בנוגע למולד שסימנו אהק"ז, שכן היה המולד דחודש ניסן באותה תקופה
- 28 שבה כתב הרמב"ם הלכה זו. וכדאי ונכון לעשות חשבון מדוייק ולברר אם אכן מתאים מולד זה לתקופה שבה
- 29 נכתב חיבורו של הרמב"ם - במהדורא ראשונה או השניה כו'.
- 30 טז. והנה, מכיון שספרו של הרמב"ם הוא "הלכות הלכות"⁹⁵ - מוכן, שגם בענין זה (כתיבת השנה שבה
- 31 עמד) יש ענין של "הלכה", לימוד והוראה בעבודת האדם.
- 32 וההוראה היא - בנוגע למאמר רבותינו ז"ל שהובא בפירוש רש"י על התורה⁹⁶ (פשוטו של מקרא) "בכל
- 33 יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוו עליהם":

(89) פ"ט ה"ה-ז.

(90) ראה שו"ת הרמב"ם ליפסא סי' מט (יב, ג).

(91) ראה סדה"ד ד"א תתקכ"ז.

(92) ראה גם לקו"ש ח"כ ס"ע 547 ואילך.

(93) שו"ת הרמב"ם פריימן סי' ב. הובא במגיד משנה הל' שבת

פי"ט הכ"ד. ובכס"מ הל' ציצית פ"ב ה"ב.

(94) ראה קונטרס שיחות בדבר לימוד הרמב"ם סוף הערה 10.

(95) הקדמת הרמב"ם לספר היד (סד"ה ובזמן הזה).

(96) תבוא כו, טז.

(* ואין להקשות משינוי הלשון שבפ"ט כתב "תקופת ניסן של שנת תתקל"ז, ובפי"א כתב "משנה זו . . . שהיא שנת תתקל"ח" - כי: מכיון שהרמב"ם לא אמר הלכות אלו להנחכים, אלא כתבו בפני-עצמו וידע שיגיע כתבו זה (פרק זה) לאחרים לאחר שנים - מה טעם לכתוב "שנה זו" מפני שכותב אז? אמנם, כאשר נמשך להזכיר בהלכות אלו (וכמה פעמים) "שנת העיקר" - מדגיש ששנת תתקל"ח זו היא שנת העיקר.

1 כאשר הרמב"ם הגיה ותיקן הלכה מסויימת - לא היה זה בבחינת תיקון והגהה של דבר ישן שנכתב לפני
2 ח' שנים, כי אם ענין חדש לגמרי, שכן, "בכל יום יהיו בעיניך חדשים", ומכיון שכן, פשיטא שיש לו לכתוב
3 את התאריך דיום זה, ולא את התאריך דח' שנים לפני-זה! ולכן, גם כאשר כותב על-גבי פיסת-קלף שבה מופיע
4 התאריך דשנת תתק"ל - כותב הוא את התאריך דיום זה, שנת תתקל"ח, מכיון שכתובה זו אינה הגהה של דבר
5 ישן, כי אם באופן ד"חדשים", ענין שאירע "בו ביום".

6 וזוהי ההוראה בנוגע ללימוד התורה דכל אחד ואחד מישראל:

7 גם כאשר חוזר על ענין שלמד כבר בעבר, ועד שחוזר על זה ק"א פעמים (בהתאם להוראת אדמו"ר הזקן
8 בתניא⁹⁷) - אין זה באופן שחוזר על דבר ישן, שהרי צריך להיות ענין של עבודה בדוגמת "עיבוד עורות"
9 (כמבואר ב'תורה אור' פרשת משפטים⁹⁸), ומכיון שכן, צריך להיות לימוד זה באופן ד"בכל יום יהיו בעיניך
10 חדשים".

11 כאשר יהודי מתעורר משנתו ואומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים כו'", ובפרט כאשר מתנהג על-פי סידורו
12 של אדמו"ר הזקן שמביא בהתחלת הסידור (השוה לכל נפש) את ענין ההתבוננות ד"שויתי הוי' לנגדי תמיד"
13 - אזי נעשים אצלו כל עניני התורה ומצוותיה באופן ד"חדשים", וכשם שלא צריך להסתכל ב"לוח" כדי לדעת
14 שזהו יום חדש, מכיון שמרגיש זאת בעצמו, כמו כן אינו צריך להתבוננות בחידוש דעניני התורה ומצוות, בידעו
15 שענינים אלו הם "חיינו ואורך ימינו"⁹⁹.

16 יז. וכמו כן בנוגע לכל הקשור עם מילוי השליחות דכ"ק מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו - שאין להתייחס
17 לדבר כאל שליחות שניתנה לפני משך זמן, כי אם באופן ד"חדשים", "כאילו בו ביום נצטווית עליהם".
18 ולפלא: למרות שמחזיק את עצמו ל"מקושר" ו"חסיד", ועל-כל-פנים בודאי יש אצלו הענין ד"מורא רבך
19 כמורא שמים" (כמו שכתוב בפרק דשבת זו¹⁰⁰),

20 - וראה לדבר, שכאשר קורה דבר מסויים, הרי הוא לומד פירושים ורמזים מענין פלוני ופלוני כו', גם
21 מענינים שאין להם כל קשר ושייכות, ובלשון העולם: "באבסקע מעשיות", היפך ציווי התורה "תמים תהיה
22 עם ה' אלקיך"¹⁰¹, וזאת - אפילו כאשר מדובר אודות ענינים שיש מקום להתפעל מהם, כמו: "אותות השמים",
23 ש"יחתו הגוים מהמה" (מה-שאיין-כן בני ישראל - "מאותות השמים אל תחתו")¹⁰², ועל-אחת-כמה-וכמה ענינים
24 של מה בכך כו' -

25 מכל-מקום, צריכים לעוררו שלא יאמץ לעצמו ענינים שמבחוץ - לא ענינים שמחוץ לגבול הקדושה
26 חס-ושלום, אמנם, עניני קדושה, דרך מסויימת בעבודת ה', אבל אף-על-פי-כן, אין זה "כרמי שלי" [כלשון
27 הכתוב¹⁰³: "כרמי שלי לא נטרתי גו'"] - מה יש לך לחפש בשדות אחרים!?

28 טענתו היא - שמכיון ששמע שפלוני עושה כך וכך, הרי זה בוודאי בהשגחה פרטית, ולכן הרי זה נוגע אליו
29 כו'. - אמנם כן הוא, דבר זה הוא בוודאי בהשגחה פרטית, אבל הכוונה בזה היא - שישלול דבר זה, שכן,
30 למרות שזוהי דרך ושיטה בעבודת ה', מכל-מקום, אין זה שייך ל"כרמי שלי"!

31 "מעשה רב" בגמרא¹⁰⁴ בנוגע לדיני הדס - "רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד (אף-על-גב דתלתא בחד
32 קינא כל שכן דכשר¹⁰⁵) הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא", שסבירא-ליה "אפילו תרי וחד" גם כשר.

33 והגע עצמך:

34 למרות שרב כהנא לא אמר שיש להדר ב"תרי וחד", אלא שגם "תרי וחד" כשר, למרות היותו "הדס שוטה",
35 ובוודאי סבירא-ליה ש"תלתא בחד קינא" כל-שכן דכשר - מכל-מקום, "הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא" -
36 רבו - ש"חד ותרי" גם כשר, לכן, הירד לקחת "תרי וחד" דוקא. וכאמור - ענין זה נכתב בגמרא, בתור הוראה
37 ד"מעשה רב".

(102) ירמ' י, ב. וראה שבת קנו, סע"א. סוכה כט, א.

(103) שה"ש א, ו.

(104) סוכה לב, סע"ב.

(105) פרש"י שם.

(97) פט"ו.

(98) עו, א.

(99) ראה נצבים ל, כט.

(100) אבות פ"ד מ"ב.

(101) שופטים יח, ג.

1 ומזה מובן במכל-שכן וקל-וחומר שכאשר דרכו של ה"רבי" שלך היא באופן כך וכך - בוודאי אין לך מה
2 לחפש בשדות אחרים, לכל לראש יש לשמור על "כרמי שלי"!
3 אצל יהודי לא קיים ענין של "שיתוף", ובלשון חכמינו ז"ל¹⁰⁶: "אנו אין לנו אלא ה' אחד כו' וכהן גדול
4 אחד!"

5 ונחזור לענינו - שמילוי השליחות דנשיא דורנו צריכה להיות באופן ד"חדשים".
6 ומטעם זה עושים "שטורעם" אודות מילוי השליחות הפצת המעיינות חוצה וכללות הפצת התורה והיהדות,
7 וחוזרים וצועקים על-זה עוד פעם ועוד פעם, דלכאורה, מהי תועלת בכך שחוזרין עוד פעם ועוד פעם -
8 ממה-נפשך: אם יועילו הדברים - יועילו כבר בפעמים הראשונות, ואם לאו חס-ושלום, מה תועיל הצעקה עוד
9 כמה וכמה פעמים? !
10 הנה המענה לזה - על-פי האמור לעיל שכל הענינים הם באופן ד"חדשים". וזאת - מלבד ההסברה שכאשר
11 "כואב" אזי צועקים! ...
12 יח. ויהי-רצון שמכל אריכות הדברים דלעיל - יהיו תוצאות חיוביות ומשמחות בנוגע למעשה בפועל, להוסיף
13 בכל עניני הפצת המעיינות והפצת התורה והיהדות בכל מקום ומקום. וכאמור לעיל - "טאפאר-דא-פלאחו".
14 ועל-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים - ממחרים את הגאולה האמיתית והשלימה עבור
15 כלל ישראל, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, בעגלא דידן ממש.

* * *

16 יט. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' והיה מידי חודש בחדשו גו'.

* * *

17 כ. נהוג בכל שבת לבאר פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי על
18 הזהר דפרשת השבוע, ובשבתות שלומדים פרקי אבות - גם משנה בפרק דשבת זו, וכן לבאר ענין ברמב"ם
19 השייך לשיעור היומי.
20 ובהקדים:

21 מובן וגם פשוט שאין זו דרך "להתחייב" שמוכרחים למצוא קושיא - גם כאשר לצורך זה צריכים "להמציא"
22 קושיא שאינה קיימת, ואחר-כך צריכים למצוא תירוץ - גם אם הוא דחוק, שהרי הנהגה כזו היא היפך דרך
23 הלימוד!

24 אבל לאידך, כאשר ישנה קושיא בענין מסויים, וישנו גם תירוץ שמתקבל על הדעת בתור תירוץ אמיתי -
25 אין כל סיבה להמנע מלומר זאת, ואדרבה כו'.

26 ובהדגשה - שכל מי שאין הדבר מתקבל אצלו, וחושב שיש לו תירוץ אחר, טוב יותר וכו', יכול לעורר על
27 כך, ואשמח לשמוע את דבריו כו'.

28 ישנם כאלו שכאשר שואלים אותם קושיא שמצליחים לתרצה - שמחים הם על שהצליחו להראות את
29 גאונותם, אבל לאידך, כאשר שואלים אותם קושיא על דבריהם ואינם מצליחים להשיב עליה, ובפרט כאשר
30 מוכיחים להם שנפלה טעות בדבריהם - הנה לא זו בלבד שאינם מסוגלים להודות על טעותם, אלא הם עוד
31 כועסים על השואל... היתכן שלמרות גדלותם כו' פגעו בכבודם?! ובפרט לאחר שמוסיפים בהכרת ערכם
32 העצמי, עד להוספה כזו שהיא מרובה על העיקר! ...

33 אודות משה רבינו - מספרת התורה ש"הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי"¹⁰⁷!

34 וכמו כן ידוע מה שכתב הרמב"ם באחת מתשובותיו¹⁰⁸ שאין להמנע מלעייין בדבריו ולהקשות על דברים
35 שאינם מובנים - "ראוי לחפש בדברי ולבדוק אחרי... הרי הרשתיו וכל מי שימצא דבר וידעני טובה יחשב
36 כו'".

(107) זבחים קא, רע"ב.

(108) נדפסה בשו"ת הרמב"ם ליפסא סי' מט (יב, ג).

(106) במדב"ר פי"ח, ח. תנחומא קרח ה. הובא בפרש"י עה"ת קרח

טז, ו.

וכמו כן מובן בנוגע לכל הענינים הנאמרים - שהרשות נתונה לשאול ולהעיר על דברים הדורשים ביאור והסבר כו', וזאת - בתנאי שלא תהיה זו שאלה של סתם מקשן כו'!

כא. בנוגע ללימוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י - נתעכב על הפסוק "ויתפלל משה בעד העם"¹⁰⁹, שעליו מפרש רש"י: "מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול". וצריך להבין:

בפרשיות שלפני-זה מצינו כמה וכמה מאורעות שבני ישראל פגעו בכבודו של משה רבינו, ואף-על-פי-כן, התפלל משה רבינו עבורם ודאג לכל צרכיהם כו'. ואם כן, מהו החידוש בפסוק שבפרשתנו ש"מכאן" דוקא למדים ענין חדש שלא למדנו עד עתה, "למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי למחול" - הרי רואים זאת בהנהגתו של משה רבינו בכמה וכמה מאורעות לפני-זה?!

קושיא זו גדולה יותר - כאשר מעיינים במקור לפירוש רש"י כפי שצויין על-ידי מפרשים - במדרש תנחומא [אף שרש"י אינו כותב "רבותינו דרשו" וכיוצא בזה, מכיון שפירוש זה מוכרח בפשוטו של מקרא], ששם מוסיף: "וכן הוא אומר¹¹⁰ ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו גו'", ואם כן, מכיון שמצינו כבר הנהגה זו ("למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי למחול") אצל אברהם אבינו, מדוע מפרש רש"י "מכאן למי שמבקשים ממנו כו'"?!

יתירה מזו - אצל אברהם מודגש הדבר עוד יותר מאשר בפסוק שבפרשתנו, ומב' טעמים: (א) הפגיעה באברהם אבינו בלקיחת שרה לבית אבימלך גדולה יותר מהפגיעה במשה רבינו על-ידי-זה שדיברו אודותיו, ואף-על-פי-כן התפלל אברהם עבור אבימלך, (ב) אצל אברהם נאמר "ויתפלל אברהם גו' וירפא אלקים גו'" ללא כל תנאי, ואילו בפרשתנו היה תנאי בדבר - "עשה לך שרף . . והיה כל הנשוק וראה אותו וחי"¹¹¹! וכפי שיתבאר לקמן.

כב. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו¹¹² מובא מאמר הזהר¹¹³ "רבי שמעון ורבי אבא ורבי אלעזר ורבי יצחק הוו שכיחי בבי רבי פנחס בן יאיר, אמר רבי פנחס לרבי שמעון . . בפרשתא דא אימא מלה חדתא . . אמר לרבי אלעזר בריה אלעזר קום בקיומך ואימא מלה חד בפרשתא דא". ומבאר אאמו"ר: "מה שביקש רבי פנחס בן יאיר שיאמר מלה חדתא בפרשת פרה אדומה דוקא, הוא כי רבי פנחס בן יאיר בחינתו היא על-דרך אברהם אבינו, כמו שכתוב בהקדמת הזהר . . דהא איהו בהאי דרגא קאים . . והנה באברהם כתיב¹¹⁴ ואנכי עפר ואפר, שבשביל שאמר אפר זכו בניו לאפר פרה, כדאימא בסוטה דף י"ז . . לכן ביקש שיאמר בפרשת פרה דוקא. וביקש שרבי שמעון דוקא יאמר, כי רבי שמעון הוא בחינת דעת, כמו שכתב בניצוצי אורות . . ודעת הוא סדר טהרות¹¹⁵, שזהו מה שפרה אדומה מטהר טומאת מת . . לכן ביקש שרבי שמעון דוקא יאמר. ורבי שמעון אמר לרבי אלעזר שהוא ידרוש, הוא על-דרך כמו שהפרה הראשונה נעשית באלעזר הכהן, כמו שכתוב¹¹⁶ ונתתם אותה אל אלעזר הכהן".

וצריך להבין:

(א) מכיון ש"רבי פנחס בן יאיר בחינתו היא על-דרך אברהם אבינו . . שבשביל שאמר אפר זכו בניו לאפר פרה" (שלכן ביקש שידרוש בפרשת פרה אדומה דוקא), אם כן, לשם מה הוצרך לבקש שרבי שמעון בן יוחאי יאמר "מלה חדתא" בפרשת פרה אדומה, הרי יכול היה לדרוש בעצמו בפרשה זו, מכיון שמצד בחינתו שייך הוא לענין דפרה אדומה?!

בשלמא אילו רבי שמעון בן יוחאי היה כהן - ניתן להבין שביקש שכהן ידרוש בפרשת פרה אדומה. אבל מכיון שרבי שמעון בן יוחאי לא היה כהן [כדמוכח מכמה וכמה סיפורי חכמינו ז"ל, כולל - סיפור הגמרא¹¹⁷ שבצאתו מן המערה טיהר מקום שהיה בו ספק טומאה שלא היו הכהנים יכולים לעבור דרכו, שלכן היה צריך

(114) וירא יח, כז.

(115) שבת לא, א.

(116) פרשתנו יט, ג.

(117) שבת לג, סע"ב ואילך.

(109) פרשתנו כא, ז.

(110) וירא כ, יז.

(111) שם פסוק ח.

(112) לקוטי לוי"צ ע' שפט.

(113) קעט, ב.

1 להכנס למקום זה, ולברר את כל פרטי הדבר כו' - דבר שאינו יכול להעשות על-ידי כהן, אם כן, לשם מה
2 הוצרך רבי פנחס בן יאיר לבקש שרבי שמעון בן יוחאי ידרוש בפרשת פרה אדומה, בה בשעה שיכול בעצמו
3 לדרוש מפני שמצד בחינתו שייך הוא לענין דפרה אדומה?!

4 (ב) מהי ההוראה שיש ללמוד מסיפור הזהר בנוגע לעבודת האדם.
5 וכפי שיתבאר לקמן.

6 כג. בשבת זו לומדים פרק רביעי דמסכת אבות - שבזה מודגש הקשר עם כללות הענין דחודש הרביעי.
7 וכמו כן מודגש ענין זה באחת המשניות דפרק זה - "רבי שמעון אומר שלשה כתרים הן, כתר תורה כתר
8 כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן", אשר מלבד ג' הכתרים (כתר תורה, כתר כהונה וכתר
9 מלכות), ישנו כתר נוסף - ענין רביעי - "כתר שם טוב", שאינו ענין בפני-עצמו, אלא "עולה על גביהן", היינו,
10 שכאשר הענין ד"שם טוב" בא כתוצאה מג' הענינים דתורה כהונה ומלכות - הרי זה דבר רצוי וטוב
11 [מה-שאינ-כן הענין ד"שם טוב" מצד עצמו - שאינו תמיד ענין של מעלה, שהרי ישנו הענין ד"נגד שמא אבד
12 שמי"ה¹¹⁸].

13 ועל-דרך המדובר לעיל (סעיף ז) בענין "על שלשה דברים העולם עומד" - שבעולם (ענין הד') ישנו עילוי
14 גדול יותר, מכיון שבו ועל-ידו נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, ולכן עומד הוא על גביהן.

15 והנה, מכיון שעל משנה זו דובר כבר פעמים רבות¹¹⁹, נתעכב עתה על משנה אחרת בפרק רביעי - משנה
16 י"ז, מספר ט"ו, בהתאם לחלוקת המשניות על-ידי אדמו"ר הזקן, חלוקה שנוגעת להלכה¹²⁰:

17 במשנה זו מובא מאמרו של רבי יעקב: "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
18 הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה".

19 והנה, מאמר חז"ל זה נתבאר בכמה מקומות ב'דברי-אלקים-חיים', אבל עדיין צריך להבין: מהו דיוק הלשון
20 "יפה שעה אחת כו'", דלכאורה, הלשון הרגיל בכגון דא הוא - טוב, חשוב או מעולה, וכיוצא בזה,
21 ואף-על-פי-כן, נקט הלשון "יפה" דוקא.

22 ויש לומר הביאור בזה, על-פי המבואר במאמר חדש של אדמו"ר הזקן - "מלה חדתא", "חדשים" ממש,
23 כך שאין צורך בציווי מיוחד ש"יהיו בעיניך חדשים" - שנדפס בספר מאמרי אדמו"ר הזקן על מאמרי חז"ל
24 כו'¹²¹, והובא מבית הדפוס לקראת שבת ראש-חודש תמוז, כדלקמן.

25 ואף שכללות התוכן דמאמר זה נתבאר כבר במאמרים שלפני-זה, כפי שכבר צויינו שם מראי-מקומות לשאר
26 הדרושים שבהם נתבאר ענין זה,

27 - ותבוא עליהם ברכה על שלא הסתפקו במראה-מקום אחד, אלא ציינו כמה מראי-מקומות, שכן, כל
28 מראה-מקום מסייע ומוסיף בהבנת הענין, ובלשון המשנה דהתחלת פרק רביעי: "איזהו חכם הלומד מכל אדם",
29 ומזה מובן במכל-שכן וקל-וחומר בנוגע ל"זאת התורה אדם"¹²², שכאשר ענין מסויים מתבאר בכמה מקומות,
30 יכולים וצריכים ללמוד ענין נוסף מכל מקום ומקום שבו נתבאר הענין, שכן, "אי-אפשר לבית המדרש בלא
31 חידוש"¹²³ -

32 הנה במאמר זה נוסף ענין חדש, שעל-ידו יכולים לבאר את דיוק הלשון "יפה שעה אחת כו'".

33 וכפי שיתבאר לקמן.

34 כד. בנוגע לשיעור היומי - הרי אף שכבר דובר לעיל (סעיף יד ואילך) אודות השיעור היומי, הרי ליפטר
35 בלא כלום אי-אפשר, ולכן, נתעכב על ענינים ששאלו בקשר ללימוד הרמב"ם.

36 בקשר להמדובר אודות לימוד ספר הרמב"ם, הלכות פסוקות ללא טעמים - הקשו מדברי הרא"ש¹²⁴ ועוד
37 פוסקים שאין להורות מדברי הרמב"ם וכו', וכן פוסק אדמו"ר הזקן¹²⁵. והוסיפו לשאול, שהמדובר אינו רק

(121) ע' קיב ואילך.

(122) פרשתנו יט, יד. וראה זח"ב קיז, רע"ב. ח"ג כט, ב. ובכ"מ.

(123) חגיגה ג, א. ירושלמי שם פ"א ה"ה.

(124) בשו"ת שלו כלל לא ס"ט.

(125) בקו"א להל' ת"ת רפ"ב.

(118) אבות פ"א מ"ג.

(119) ביאורים לפרקי אבות ע' 117 ואילך. וש"נ. וראה גם שיחת

ש"פ בשלה, יו"ד שבט ש.ז. סט"ו ואילך. שיחת ש"פ בחוקותי סכ"ג.
סל"ז.

(120) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1175. ועוד.

בנוגע ל'פסק דין' באופן "שמדמין לה דבר שאינו דומה", אלא כן הוא גם בנוגע ל'פסק דין' ברור, שאין צורך
לדמות לענין אחר, שגם בענין זה אין להורות (הן לאחרים, והן לעצמו) מתוך דברי הרמב"ם, מכיון שאי-אפשר
להיות בטוחים שהבינו את דבריו אל נכון, שהרי לא פירש את הטעם כו', ומכיון שכן - מקשים הם - כיצד
יכולים ללמוד פסקי הלכות בספרו של הרמב"ם?!

ומזה באו לשאלה נוספת: מכיון שאי-אפשר להיות בטוחים בהבנת דברי הרמב"ם, ובלשונו של הרא"ש:
"כל הקורא בו סבור שמבין ואיננו כן" – אם כן, מדוע נאמר שלכל לראש יש ללמוד את דברי הרמב"ם כפשוטן,
ורק אחר-כך יכולים ללמוד את דברי המפרשים (עד ללימוד באופן ד"לאפשה לה"126) - הרי לולי דברי
המפרשים אי-אפשר להבין את דברי הרמב"ם?!

והגדילו להקשות - כיצד נתבאר שבלימוד ספרו של הרמב"ם מקיימים את הענין ד"כל השונה הלכות בכל
יום כו"127, לכאורה, מכיון שאין להורות מדברי הרמב"ם, אין זה בגדר של "הלכות"?!

וראיה לדבר - מדברי ה'דרישה'128 (הובא בט"ז וש"ך129) בקשר לענין ד"כל השונה הלכות בכל יום כו",
ש"יש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה, כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן. . . דהא דתנא דבי אליהו כו'
כבר כתב רש"י שם כל השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות" - והרי לא הביא שיש ללמוד את ספר הרמב"ם!

וכן בהלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן130 בענין לימוד הלכות פסוקות, נאמר: "ובזמן הזה גם הלכות
פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור וה'שולחן ערוך' והגהותיו", ולא הזכיר את ספרו של הרמב"ם!
הנה התירוץ הפשוט לכל שאלות אלו הוא - "מיניה וביה אבא לשדייה ביה נרגא"131: השואל טוען שאין
ללמוד את ספרו של הרמב"ם מכיון שצריכים לדעת את טעם הדבר כו'. ובכן, מכיון שלא ראה השואל את
טעמי הדברים שמהם הקשה את קושיותיו, לכן הקשה מה שהקשה!

וכמדובר כמה פעמים ש"תופסים" כמה תיבות, מבלי לראות מהו התוכן דכללות הענין, ביחס לאיזה ענין
נאמרו תיבות אלו, וכיוצא בזה, ובהתאם לכך ממהירים להסיק מסקנות ולשאל קושיות, וזאת - בה בשעה
שהדברים פשוטים כל כך, עד שלא עלתה על דעתי שיש צורך להבהיר ולשלוש זאת, כדלקמן.

ולהעיר, שבענינים כגון דא - מתפקידה של ה"מערכת" (שלשולחנה מגיעות השאלות כו') שבר בבד עם
נתינת אפשרות לכל הרוצה להשמיע את דעתו, עליה גם לצרף את הערותיה, ובפרט כאשר מדובר אודות שאלות
בענינים הכי פשוטים, שאין כל מקום לשאלה כו'.

כה. לכל לראש - יש להעלות "חקירה" לאיזה חלק בתורה שייך ספר ה'יד' של הרמב"ם (לדעתו של השואל).
ובהקדים:

ישנם כאלו שצריכים לדבר עמהם בסגנון נעלה וגבוה במיוחד ("מיט הויכע ווערטער"), ובכן, נבחר את
הסגנון ד"חיוב ושלילה", השגת החיוב וידיעת השלילה - סגנון שמובא בספר "מורה נבוכים" להרמב"ם132.

ואלו שיטענו שצריכים סגנון של חסידות - הרי ענין זה (השגת החיוב וידיעת השלילה) הובא גם בחסידות,
ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי133.

ובענינו: כאשר רוצים לברר לאיזה חלק בתורה שייך ספר ה'יד' של הרמב"ם - יכולים לגשת לדבר באופן
של "השגת החיוב", ויכולים לגשת לדבר באופן של "ידיעת השלילה", היינו, שתחילה שוללים את כל חלקי
התורה שאי-אפשר לכלול בהם את ספרו של הרמב"ם, ובדרך זו מגיעים סוף-כל-סוף למסקנא שנשאר חלק
אחד שבו יכולים לכלול את ספרו של הרמב"ם.

ובכן: אם רוצים, יכולים לגשת לדבר בדרך של חיוב - שכן, הרמב"ם כותב בהקדמתו שספרו הוא "הלכות
הלכות"; ואם רוצים, יכולים לגשת לדבר בדרך של שלילה - שכן, ספר ה'יד' להרמב"ם אינו יכול ליכלל בחלק

130 רפ"ב.

131 ראה סנהדרין לט, ב.

132 ח"א פנ"ז ואילך. ועוד.

133 ג, ו.

126 זח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. וראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב

ה"ב. וש"נ.

127 נדה בסופה. וש"נ.

128 יו"ד רסרמ"ו.

129 יו"ד שם.

- 1 האגדה שבתורה, לא בחלק הרמז והסוד שבתורה, לא בדרך השקלא-וטריא והפלפול שבתורה, ומכיון שכן, הרי
- 2 לא נותר אלא הסוג של "הלכות" שבתורה!
- 3 אלא מאי - השאלה היא שאין יכולים לפסוק הלכה למעשה מספר היד' להרמב"ם, ובכן, מניין לקח השואל
- 4 לקבוע שבחלק ה"הלכות" שבתורה נכללים רק פסקי-דינים שמתנהגים על פיהם הלכה למעשה - פשיטא שגם
- 5 הלכות פסוקות שלא נפסק כמותם הלכה למעשה, נכללים גם הם בחלק ה"הלכות" שבתורה.
- 6 והגע עצמך:
- 7 בפירוש המאמר "כל השונה הלכות בכל יום כו'", מפרש רש"י: "הלכות - משנה וברייתא הלכה למשה
- 8 מסיני". ולכאורה, לדעתו של השואל - עדיפא הוי ליה להקשות: כיצד יכולים לומר ש"משנה וברייתא" נכללים
- 9 ב"הלכות" - הרי בכמה וכמה משניות יש פלוגתא בין שני תנאים, ובהכרח שנפסקה הלכה למעשה כדעה אחת
- 10 בלבד, ואם כן, הדעה הב' (שלא נפסקה הלכה כמותה) אינה בכלל "הלכות"?!
- 11 אודות דברי בית-שמאי אמרו חכמינו ז"ל¹³⁴ ש"בית-שמאי במקום בית-הלל אינה משנה", ואם כן, דעת
- 12 בית-שמאי שבמשנה אינה בכלל "כל השונה הלכות" - לדעתו של השואל!
- 13 זאת ועוד: מכיון שאסור להורות מתוך המשנה, שכן, המורים מתוך המשנה נקראים "מבלי עולם"¹³⁵ - הרי
- 14 לדעתו של השואל אי-אפשר לכלול את כל המשנה וברייתא (גם הדעות שנפסקה הלכה כמותן) בגדר ד"כל
- 15 השונה הלכות כו"!!
- 16 כו. והביאור בזה - בפשטות:
- 17 בלימוד הלכות התורה - ב' ענינים: (א) שעל-ידי לימוד זה יודעים את המעשה אשר יעשון, ומובן, שבענין
- 18 זה נכללים רק ענינים שנוהגים בהם הלכה למעשה, (ב) מעלה מיוחדת בחלק ה"הלכות" שבתורה, הנקראות
- 19 בשם "תגא וכתרה של תורה"¹³⁶, מפני שבהם מתגלה רצון העליון, שהרי "הלכה" פירושה - שרצון העליון
- 20 הוא שיש לעשות כך וכך (הלכה פסוקה ללא שקלא-וטריא), כמבואר בארוכה ב'אגרת הקודש'¹³⁷ בביאור מאמר
- 21 רבותינו ז"ל "כל השונה הלכות כו'", ומובן, שבסוג זה נכללת כל הלכה פסוקה שבתורה, גם כאשר לא נפסק
- 22 כן הלכה למעשה, מכיון שתוכנה הוא - גילוי רצון העליון, היינו, שלדעת תנא פלוני, רצון העליון הוא כך וכך.
- 23 כלומר: גם כאשר לומדים במשנה דעת בית-שמאי - שאין הלכה כמותן, וכן כאשר לומדים פלוגתא של
- 24 תנאים שההלכה היא כדברי אחד מהם, הרי למרות שלימוד זה אינו שייך למעשה בפועל, מכל-מקום, פשיטא
- 25 שזהו חלק מ"הלכות" התורה, שכן, הגדר של "הלכות" הוא - כאשר אומרים דבר ברור (ללא שקלא-וטריא)
- 26 שרצון העליון הוא באופן כך וכך, הלכה פסוקה, וזאת - ללא כל נפקא-מינה אם נקבעה הלכה למעשה כדעה
- 27 זו אם לאו.
- 28 ועל-דרך-זה (ובמכל-שכן וקל-וחומר) בנוגע ללימוד ספרו של הרמב"ם - שגם כאשר נוהגים הלכה למעשה
- 29 שלא כפסק-דין הרמב"ם, מפני שב'שולחן ערוך' נפסקה הלכה כדעת שאר הפוסקים כו', פשיטא שיש ללמוד
- 30 את ספרו של הרמב"ם (לא כדי לדעת את המעשה אשר יעשון, כי אם) מצד המעלה המיוחדת שבחלק ה"הלכות"
- 31 שבתורה, הנקראות בשם "תגא וכתרה של תורה", ועליהם אמרו "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא
- 32 בן עולם הבא".
- 33 וכאמור - לא עלתה על דעתי שיש צורך להבהיר דבר פשוט כזה, שגם "הלכה פסוקה" שאין נוהגים כמותה
- 34 הלכה למעשה היא חלק בתורה, ומברכים לפניה "ברכת התורה", ומכיון שכן, אינה שייכת אלא לחלק
- 35 ה"הלכות" שבתורה, שהרי אין בה שום שקלא-וטריא, כי אם הלכה פסוקה.
- 36 כז. על-פי-זה מובן בפשטות שאין מקום לקושיא מדברי הרא"ש (שהביאם אדמו"ר הזקן) ש"כל הקורא בו
- 37 סבור שמבין ואינו כן" - כי:
- 38 הרא"ש מדבר אודות לימוד ספרו של הרמב"ם כדי לפסוק הלכות, וביחס לכך אומר ש"סבור שמבין ואינו
- 39 כן"; אבל כאשר מדובר אודות עצם לימוד דברי הרמב"ם (לא כדי לפסוק הלכות) - פשיטא שיכולים ללמוד

ולהבין את דברי הרמב"ם כפשוטן, שכן, ספרו של הרמב"ם נכתב "בלשון ברורה ודרך קצרה", עבור כל אחד ואחד מישראל - "לקטן ולגדול", ללא צורך בפירושים נוספים (ורק לאחר הפירוש הפשוט יש להוסיף וללמוד פירושי המפרשים וכו').

וראיה לדבר - מהנהגתו של ה'בית יוסף' בפירושו על הרמב"ם ("כסף משנה"): ה'בית יוסף' - פוסק שלאורו הולכים כל בית ישראל - כתב פירוש על הרמב"ם, וזאת - כדי שילמדו את הרמב"ם, כי לולי זאת - אין צורך בכתיבת פירוש על הרמב"ם.

והנה, פירוש זה אינו על כל תיבה וענין שבספרו של הרמב"ם, ואדרבה - על רוב הענינים לא כתב שום פירוש.

ומכיון שכן, הרי פוסק ה'בית יוסף' שצריכים ללמוד את ספרו של הרמב"ם, וכמו כן פוסק שיכולים ללמוד ולהבין את דברי הרמב"ם כפשוטן, על-כל-פנים - בכל המקומות שבהם לא כתב שום פירוש!

ולכאורה, לדעת השואל הנ"ל - הרי זה בסתירה לדברי הרא"ש ש"סבור שמבין ואיננו כן"?!

אלא ודאי ערוב מושגים יש כאן, שכן, הרא"ש מדבר אודות לימוד כדי לפסוק הלכות, מה-שאינ-כן בנוגע לעצם לימוד הרמב"ם - בוודאי יכולים ללמוד ולהבין את דברי הרמב"ם כפשוטן (כמובן מהנהגת ה'בית יוסף').

כת. אמנם, עדיין לא תורצה השאלה מדברי ה'דרישה' (וכן הט"ז והש"ך) שבנוגע למאמר תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו', הזכירו את הרי"ף ומרדכי והרא"ש, ולא הזכירו את הרמב"ם:

והמענה לזה - כנ"ל - שהשואל לא שם לב מהו התוכן שאודותיו מובא ענין זה בדברי ה'דרישה', הט"ז והש"ך:

וזה-לשון ה'דרישה': "יש בעלי בתים נוהגין ללמוד בכל יום גופי-תורה ולא שאר פוסקים, ומביאין ראיה מהא דאמרין . . . תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, אבל לי נראה כי לא זאת המרגוע ולא בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע בספרי פוסקים דיני תורה, כגון האלפסי והמרדכי ורא"ש ודומיהן, דזהו שורש ועיקר לתורתנו, ואינם יוצאים כלל בלימוד גמרא-פירוש-תוספות, דהא דתנא דבי אליהו כו' כבר כתב רש"י שם כל השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות".

ומכיון שה'דרישה' קאי אודות בעלי בתים שיש להם קביעות ללמוד בכל יום גופי-תורה, ועל-זה אומר שאינם יוצאים כלל בלימוד זה, אלא צריכים ללמוד גם ספרי הפוסקים - מובן, מדוע מביא את האלפסי והמרדכי והרא"ש, שכן, פסקי-הדינים שלהם הם על סדר הגמרא, ולכן, כאשר לומדים גופי-תורה, יכולים להוסיף - בלימוד זה עצמו - גם לימוד בספרי הפוסקים על אתר, ומשום זה לא הביא את הרמב"ם - מכיון שספרו של הרמב"ם אינו על סדר הגמרא, ולזה יש צורך בקביעת לימוד מיוחד בפני-עצמו, כפשוט.

וכיוצא בזה להשאלה מדברי אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה שלו, שבנוגע ללימוד הלכות פסוקות לא הזכיר את הרמב"ם - שהשואל לא שם לב לכללות תוכן הענין המדובר שם:

החידוש של אדמו"ר הזקן הוא - ש"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור וה'שולחן ערוך' והגהותיו בכלל משנה יחשבו", היינו, שגם הפוסקים האחרונים (ביחס לזמנו של אדמו"ר הזקן), טור ו'שולחן ערוך' והגהותיו, יש להם הגדר ד'משנה'.

ומכיון שכן, מה מקום למנות גם את הרמב"ם - אדמו"ר הזקן מחדש חידוש גדול יותר, שאפילו הטור וה'שולחן ערוך' והגהותיו, שהיו לאחר הרמב"ם, והתבססו בפסקי-דינים שלהם (גם) על הרמב"ם, גם הם בכלל "משנה" (הלכות פסוקות), ועל-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לפסקי הרמב"ם.

ונמצא, שכאשר לומדים בטור ו'שולחן ערוך' פסקי-דינים שנלקחו מהרמב"ם - הנה ביחס לזה נכלל בלימוד הטור וה'שולחן ערוך' גם לימוד הרמב"ם, "יש בכלל מאתיים מנה"; אמנם, פסקי-דינים דהרמב"ם שלא הובאו בטור ו'שולחן ערוך' - יש ללמדם בספרו של הרמב"ם¹³⁸, וביחס לזה - הרי לימוד הרמב"ם הוא באופן ד"יש בכלל מאתיים מנה".

- 1 כט. בהמשך להמדובר אודות מעלת לימוד ההלכות (גם אלו שלא נקבעו באופן של הלכה למעשה בפועל),
- 2 הנקראות בשם "כתרה של תורה" - יש צורך להבהיר ולשלוש שלא יחשבו שבכל מקום שבו מופיע הביטוי
- 3 "כתר תורה", הכוונה - לחלק ה"הלכות" שבתורה.
- 4 ולדוגמא:
- 5 "בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן, כתר מלכות
- 6 זכה בו דוד, כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, כל מי שירצה יבוא ויטול, שנאמר¹³⁹ מורשה
- 7 קהלת יעקב"¹⁴⁰.
- 8 ומובן בפשטות, שהכוונה ב"כתר תורה" כאן - לא רק לחלק ההלכות שבתורה, כי אם לכל התורה כולה,
- 9 וזיל בתר טעמא - שכל התורה כולה היא "מורשה קהלת יעקב".
- 10 כאשר יהודי מברך "ברכת התורה" ואומר "נותן התורה" - הרי בוודאי נכלל בזה גם הענין ד"כתר תורה",
- 11 שהוא "מונח ועומד ומוכן לכל ישראל", ופשיטא שלא יתכן שהקב"ה נותן את כל עניני התורה מלבד "כתר
- 12 תורה" - היפך הענין דכל הנותן בעין יפה נותן¹⁴¹.
- 13 ואין לומר שהענין ד"כתר תורה" ניתן באופן של העלם כו', כמשל נתינת אבנים טובות בתוך קופסא סגורה
- 14 - כי: מה שיש לו את כל עניני התורה כפי שהם "סגורים בקופסא" מפני היותו "יורש" - הרי זה גם לפני
- 15 הלימוד, ואילו החיוב ד"ברכת התורה" אינו על נתינת דבר המונח בקופסא סגורה, כי אם על לימוד התורה
- 16 בפועל ובגלוי, כפשוט.
- 17 ל. כמו כן שאלו שאלה נוספת - בנוגע ללימוד הרמב"ם:
- 18 נתבאר כמה פעמים שעל-ידי לימוד ספרו של הרמב"ם מקיימים את החיוב דלימוד כל התורה כולה - שהרי
- 19 בהקדמתו כותב הרמב"ם שספרו "מקבץ לתורה שבעל פה כולה, עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות
- 20 משה רבינו ועד חיבור הגמרא, וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא".
- 21 ושאלו על זה: מכיון שבמשך הזמן - מזמנו של הרמב"ם עד לזמן חיבור ה'שולחן ערוך' ומפרשיו - נוספו
- 22 עוד פרטי דינים ומנהגות וכו', הרי גם כאשר לומדים את ספרו של הרמב"ם יחסרו עדיין כל ענינים אלו?!
- 23 הנה למותר להאריך עד כמה "קושיא" זו אינה במקומה:
- 24 משל למה הדבר דומה, לאחד שיקשה כך: מכיון שברמב"ם ישנם י"ד ספרים, וכל זמן שלא מסיימים את
- 25 כל י"ד הספרים עדיין לא סיימו את ספרו של הרמב"ם, אם כן, מהי התועלת בכך שלומדים י"ג ספרים? ...!
- 26 וכמו כן בנידון-דידן:
- 27 ספרו של הרמב"ם אינו כולל אמנם את הדינים והמנהגים שנתחדשו לאחר זמנו, אבל האם משום זה אין
- 28 תועלת בלימוד הרמב"ם בכך שספרו מקבץ את כל התורה שבעל-פה כולה מימות רבינו הקדוש ועד זמן הגאונים
- 29 - אתמהא!?
- 30 אם אכן יחברו ספר שיכלול את כל פסקי-דינים וההלכות דספר הרמב"ם, ביחד עם כל הדינים והמנהגים
- 31 שנתחדשו עד ימינו אלו - ילמדו גם ספר זה!
- 32 לא. כמו כן שאלו¹⁴² בנוגע להמדובר¹⁴³ אודות שיטת הרמב"ם בענין כוס חמישי, שיש למזגו ולא לשותותו
- 33 - דמכיון שישנם גאונים וראשונים הסוברים שיש לשותות כוס חמישי, היתכן לפרש את דברי הרמב"ם באופן
- 34 כזה שפליג עליהם וסבירא-ליה שיש רק למזגו ולא לשותותו, הרי ישנו הכלל שלא לאפושי מחלוקת.
- 35 הנה גם שאלה זו נובעת מתפיסת "תיבות" מבלי שימת-לב לתוכן:
- 36 הכלל "שלא לאפושי מחלוקת" אינו רק בנוגע למחלוקת בין גאונים וראשונים, כי אם בנוגע לענין של
- 37 מחלוקת בכלל, כולל - מחלוקת בין קהילות בישראל.

(142) בהערות וביאורים - אהלי תורה (גליון רמב - ס"ט).

(143) שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז ס"ט.

(139) ברכה לג, ד.

(140) רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד.

(141) ראה ב"ב נג, א. ויש"נ.

- ועל-פי-זה - הרי אדרבה, על-ידי הפירוש באופן האמור מקטינים וממעטים מחלוקת בישראל:
- כאשר ישנה פלוגתא בין רבנן לרבי טרפון, אם תיקנו ד' כוסות בלבד, או שתיקנו גם כוס חמישי, וכתוצאה מזה, יש קהילות שאצלם נתקבל ה'פסק דין' כדעת רבנן שאין להוסיף על ד' כוסות, ויש קהילות שאצלם נתקבל ה'פסק דין' כדעת רבי טרפון שיש לשתות גם כוס חמישי (על-כל-פנים - באופן של רשות) - הרי בפועל יש מחלוקת גלויה בין קהילות בישראל, אלו שותים ד' כוסות ואלו שותים ה' כוסות, וכאשר אחד מבני קהילה זו בא לקהילה השניה - מתעוררת שאלה כיצד עליו לנהוג, שכן, ישנו ענין "שלא יתראה בפניהם", "אל ישנה אדם מפני המחלוקת", ככל פרטי הדינים שבזה¹⁴⁴.
- מה-שאינ-כן לפירוש האמור שלדעת הרמב"ם יש למזוג כוס חמישי ולא לשתותו - הרי בכך מבטלים את המחלוקת הנ"ל (בגלוי על-כל-פנים) בין הנוהגים כדעת רבנן להנוהגים כדעת רבי טרפון, שכן, כאשר מביטים על השולחן - רואים אצל כולם ה' כוסות, ומה שבפועל אין שותים כוס חמישי - אין זו הוכחה שסבירא-להו כדעת רבנן שאין להוסיף יותר מד' כוסות, והראיה - שמזג כוס חמישי, ומה שאינו שותהו - הרי "הרבה בטלים יש למקום", אולי אינו יכול לשתות וכיוצא בזה.
- והעיקר - שמלשוננו של הרמב"ם נראה בבירור שזוהי כוונתו, שלכן שינה בלשוננו ולא כתב שמברך ושותה, כפי שכתב בכל שאר הכוסות.
- ומה שהקשו בנוגע להוכחה מכוס של ברכת המזון דסעודת ערב שבת שסיימה כשקידש היום, ששם טועמים על-כל-פנים לאחר קידוש, מה-שאינ-כן בנידון-דידן - הרי הטעימה שלאחרי הקידוש היא ענין בפני-עצמו, "למצוה מן המובחר" בלבד¹⁴⁵, ואם מעיקר הדין לא היתה קיימת אפשרות של מזיגת כוס מבלי לטעום ממנו - לא היתה מועילה הטעימה שלאחרי הקידוש, ולכן אתי שפיר ההוכחה לעניננו.
- לב. כמו כן העירו אודות הדוגמא שהובאה ל'פסק דין' הרמב"ם שלא לשנות ממנהג המקום מפני המחלוקת, מן חוץ-לארץ שבבואו לארץ ישראל יש לו לעשות יום-טוב שני בצינעא, "כדי שלא יתראה כו'" - מאופן ההנהגה כאשר בא עם בני ביתו כו'.
- הנה, כאשר נוסע עם בני ביתו - הרי זה באופן אחר לגמרי, שכן, במקרה כזה ישנם דינים וגדרים מיוחדים, ומכיון שבני ביתו נמצאים יחד עמו הרי זה פועל ענין של קביעות במקום זה, ואילו הרמב"ם מדבר באופן שצריך לנהוג כמנהג המקום שממנו בא ("נהרא ונהרא ופשטיה"¹⁴⁶), אלא שיש לו לעשות זאת באופן "שלא יתראה כו'", כדי לשלול ענין של מחלוקת - "לא תתגודדו", "אגודות אגודות"¹⁴⁷.
- לג. בהמשך להאמור אודות שינויי מנהגים ממקום למקום - יש להוסיף עוד פרט בקשר להמדובר לעיל אודות לימוד הרמב"ם:
- יש קהילות בישראל - אצל אחינו בני ישראל הספרדים - שמתנהגים בפועל ממש על-פי פסקי הרמב"ם. ומכיון שכן, הרי כאשר באים למקומות הנ"ל - הנה אף שבדרך כלל נוהגים כדעת חכמי אשכנז, אין לשנות ממנהג המקום וצריכים להתנהג כדברי הרמב"ם, מפני שכן נהוג במקום זה.
- ונמצא, שמלבד כל האמור לעיל שגם הלכה פסוקה שלא נקבעה באופן של הלכה למעשה היא בכלל חלק ה"הלכות" שבתורה, "כל השונה הלכות כו'", "כנ"ל בארוכה - יש לזה שייכות גם עם הלכה למעשה, בנוגע לאותם מקומות שבהם שיטת הרמב"ם היא - הלכה למעשה.
- ועל-פי שיטת הרמב"ם - יכולים להורות מתוך ספרו, שהרי "חיבר ספרו משנה תורה ועשאו להורות מתוכו לבדו, כמו שכתב בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו'"¹⁴⁸.
- לד. ויהי-רצון ש"תרבה הדעה והחכמה"¹⁴⁹, ובאופן ש"נשב פנויים ללמוד בחכמה כו'"¹⁵⁰ - עד כמה שהדבר שייך כאשר נמצאים עדיין בזמן הגלות,

(148) קו"א להל' ת"ת שם.

(149) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(150) שם ה"א.

(144) רמב"ם סוף הל' יו"ט.

(145) שו"ע אדה"ז או"ח סצ"ט ס"ז.

(146) חולין יח, ב. גז, א.

(147) ראה יד, א. ספרי עה"פ. יבמות יג, ב.

1 ובקרב ממש נזכה לקיום היעוד שבסיום וחותם ספר היד' להרמב"ם - "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב
2 ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה. . ולא יהיה עסק כל העולם כולו אלא לדעת
3 את ה' בלבד. . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים",
4 בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרב ממש.

* * *

5 לה. הביאור בפירוש רש"י - בהקדים "קלאץ-קשיא" נוספת:
6 בפסוק שלאחרי-זה נאמר: "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף גו". וצריך להבין: מהו הדיוק ד"עשה לך"
7 דוקא?!

8 ליתר ביאור:

9 הבן-חמש למקרא זוכר מה שלמד בפרשת בהעלותך¹⁵¹ "עשה לך שתי חצוצרות כסף גו", ששם מפרש
10 רש"י: "עשה לך - משלך". ועל-פי-זה - יפרש גם כאן "עשה לך שרף" - "משלך", היינו, שה"שרף" שנעשה
11 מנחושת, היה צריך להיות עשוי משל משה.

12 וצריך להבין: בשלמא בנוגע לחצוצרות - מובן הטעם שהיו צריכים לבוא משל משה דוקא, מכיון שמטרתם
13 "שהיו תוקעין לפניך כמלך", וגם: "אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר" (כמובא בפירוש רש"י בסוגריים);
14 אבל בנידון-דידן - אין כל סיבה (לכאורה) שה"שרף" יהיה משל משה דוקא, ואדרבה - מכיון שענינו לרפא
15 את אלו שנפגעו מהנחשים השרפים, כתוצאה מכך שפגעו בכבודו של משה, הרי מתאים יותר, לכאורה,
16 שה"שרף" יהיה משל ציבור, ולא משל משה, ומדוע נאמר "עשה לך", משלך?!

17 וכדי לתרץ קושיא זו - מקדים רש"י וכותב בהתחלת הענין "ויתפלל משה" [שתיבות אלו הם התחלת הענין
18 כולו], "מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול":

19 "מכאן", מפרשה זו, שבה מסופר אודות תפילתו של משה על בני ישראל, כולל המשך הענין, היינו, הציור
20 למשה רבינו "עשה לך שרף" שבו ועל-ידו יתרפאו בני ישראל, למדים אנו ענין חדש - "למי שמבקשים ממנו
21 מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול".

22 ביאור הענין:

23 עצם ההנהגה שאדם שפגעו בו ומבקשים ממנו מחילה, עליו להענות לבקשה זו - אינו חידוש שלמדים
24 בפרשתנו, שכן, ענין זה מצינו כבר אצל אברהם ואבימלך, שלאחרי שאבימלך ביקש מחילה מאברהם, נענה
25 אברהם לבקשתו והתפלל עבורו.

26 החידוש שבפרשתנו הוא, איפוא, בנוגע לאופן המחילה - "שלא יהא אכזרי מלמחול":

27 יתכן מצב שכאשר מבקשים ממנו מחילה - אומר שמוחל, ומוכן אפילו לעשות לו טובה (להתפלל עבורו,
28 וכיוצא בזה), אבל אף-על-פי-כן, בנוגע להרגש הלב - נשארה עדיין טינה בלבו על חבירו.

29 אמרו חכמינו ז"ל¹⁵² "הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין כו", עליהן הכתוב אומר¹⁵³ ואוהביו
30 כצאת השמש בגבורתו". אמנם, הדיוק הוא שאינם משיבים כו', אבל בנוגע להרגש שבלב - יתכן שעדיין נשארת
31 טינה וקפידא בלבו, אף שפעל בעצמו שהדבר לא יזיק לחבירו.

32 ועד כדי כך, שאמרו חכמינו ז"ל¹⁵⁴ "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש כו"!! - אמנם מדגישים
33 "כנחש", "שכל המינין נטעמין לו טעם אחד", טעם עפר¹⁵⁵, וענינו בנמשל - שאין לו שום פניה והנאה (טעם)
34 אישית מנקימה ונטירה זו, אלא עושה זאת אך ורק בשביל "כבוד התורה", אבל אף-על-פי-כן, סוף-כל-סוף
35 תנועת הנפש שלו היא באופן ד"נוקם ונוטר".

154 יומא כב, סע"ב ואילך.
155 פרש"י פרשתנו כא, ו.

151 י, ב.
152 שבת פח, ב. וש"נ.
153 שופטים ה, לא.

אמנם, מחילה כזו היא באופן של אכזריות - כי: מכיון שאינו משיב לו כגמולו חס-ושלום, ומוכן אפילו להתפלל עבורו שיהיה לו כל טוב, אם כן, מה איכפת לו להסיר מלבו כל שמץ של טינה וקפידא (לא רק שהקפידא לא תזיק, אלא שלא תהיה קפידא כלל)?! ומכיון שכן, הרי כאשר אינו מסיר מלבו טינה זו - אין זה אלא תנועה של אכזריות!

ועל זה בא הלימוד שלמדים מפרשתנו - "מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול":
ציורי הקב"ה למשה רבינו "עשה לך שרף", "משלך" דוקא - בא ללמדנו עד כמה נדרש להסיר את הטינה מלבו מכל וכל, עד כדי כך, שהקב"ה צוה למשה רבינו שה"שרף" שנועד לרפואת בני ישראל על דיבורם אודות משה רבינו - יהיה משלו דוקא, להראות שלא נשאר אצלו כל שמץ של טינה על בני ישראל.

ועל-פי-זה יש לבאר עוד כמה דיוקים נוספים בענין זה, אבל אין כאן המקום להאריך בזה.
לו. הביאור בהערות אאמו"ר:

מכיון ש"רבי פנחס בן יאיר בחינתו היא על-דרך אברהם אבינו", מובן, שאצלו היה בהדגשה כללות הענין דגמילות חסדים, שזהו קו העבודה של אברהם אבינו, שהאכיל והשקה לכל עובר ושב, אפילו לערביים המשתחוים לאבק רגליהם¹⁵⁶, שזוהי בחינה הכי תחתונה (לא רק רגל, כי אם אבק שברגל)¹⁵⁷ - גם אותם הכניס אברהם לביתו (לאחרי שאמר להם "רחצו רגליכם"¹⁵⁸), האכילם והשקם וכו'. וכמו כן מצינו אצל רבי פנחס בן יאיר - שהתעסק בענין דפדיון שבויים¹⁵⁹.

ונקודת הענין שבעבודה זו - שדואג לטובתו של הזולת גם כאשר לשם כך צריך לוותר על טובתו האישית, ולא רק בנוגע לטובה גשמית, אלא אפילו בנוגע לטובה רוחנית, כפי שלמדים מהנהגתו של אברהם אבינו ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה"¹⁶⁰, שכן, כאשר הקב"ה בא לבקר את אברהם אבינו, הניחו אברהם אבינו ויצא להתעסק בהכנסת אורחים, וזאת - למרות שנראו לו כערביים המשתחוים לאבק שברגליהם!
וענין זה מצינו גם בכללות העבודה דפרה אדומה - הקשורה אף היא עם בחינתו של אברהם אבינו, "שבשביל שאמר אפר זכו בניו לאפר פרה":

בפרה אדומה מצינו דבר פלא - מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים¹⁶¹, כלומר, שהכהן שעסק באפר הפרה היה נטמא עד הערב.

ונמצא, שכאשר היה צורך לטהר יהודי באפר הפרה - נדרשה מהכהן עבודה של "גמילות-חסד" רוחנית, היינו, להטמא למשך יום אחד, שאז לא יוכל לאכול קדשים כו', וכל זה - כדי לטהר יהודי.

וכמדובר כמה פעמים שאפילו כהן גדול שעוסק בעבודת יום הכיפורים בקדש הקדשים - יש לו לעזוב את כל הענינים כדי להציל יהודי שנפלה עליו מפולת, וזאת - גם כאשר ספק אם קיימת אפשרות להצילו!

לז. על-פי הקדמה זו - יובן מדוע לא דרש רבי פנחס בן יאיר בפרשת פרה אדומה, אלא ביקש מרבי שמעון בן יוחאי שידרוש בפרשה זו:

הן אמת שרבי פנחס בן יאיר היה יכול לדרוש בעצמו בפרשת פרה אדומה, שכן, "בחינתו היא על-דרך בחינת אברהם אבינו . . שבשביל שאמר אפר זכו בניו לאפר פרה", אבל אף-על-פי-כן, מכיון שרצה לפעול ענין של גמילות-חסדים ברוחניות - בנקודה המשותפת בעבודת אברהם אבינו ובעבודת פרה אדומה - לכן ויתר על טובתו האישית בשביל רבי שמעון בן יוחאי, בבקשו שהוא ידרוש בפרשת פרה אדומה.

ומה שביקש מרבי שמעון בן יוחאי דוקא - הרי זה מפני שהיה צריך למצוא מישהו ששייך (אף הוא) לענין פרה אדומה (שאז יוכל לומר "מלה חדתא" בפרשה זו), ולכן ביקש מרבי שמעון בן יוחאי דוקא, שהוא "בחינת דעת . . ודעת הוא סדר טהרות, שזהו מה שפרה אדומה מטהר כו'".

ומטעם זה עצמו - לפעול ענין של גמילות-חסדים ברוחניות - ביקש רבי שמעון בן יוחאי מרבי אלעזר בנו שהוא ידרוש כו'.

ומה שהיה יכול לבקש ממנו - הרי זה מפני שגם רבי אלעזר שייך לענין דפרה אדומה, "כמו שהפרה

(159) חולין ז, א.

(156) ב"מ פו, ב.

(160) שבת קכז, א. רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב.

(157) ראה לקו"ש ח"א ע' 28. ח"ו ס"ע 18.

(161) ראה במדב"ר פ"ט, ה. תנחומא פרשתנו, ז.

(158) וירא יח, ד ובפרש"י.

1 הראשונה נעשית באלעזר הכהן".

2 וההוראה מסיפור זה היא - עד כמה צריכים להשתדל בעשיית טובה וגמילות-חסדים לזולת, וזאת - לא רק
3 כאשר צריך לוותר על עניניו הגשמיים, אלא אפילו כאשר צריך לוותר על עניניו הרוחניים.

4 לח. הביאור בפרקי אבות:

5 במאמרו של אדמו"ר הזקן הנ"ל מבאר ש"לכאורה נפלא הדבר שיהיה עסק המצוות יפה ממתן שכרן, אך
6 הן אמת נודע ענין עולם הבא שנהנין מזיו כו', והזיו הוא הנהר היוצא מעדן . . חכמה עילאה ובינה, פירוש
7 שמבינים ומשיגים השגה עצומה ונפלאה ובה יתענג על ה' כו'".

8 וממשיך לבאר שם שתענוג זה הוא מההבנה וההשגה דטעמי המצוות, כי בעולם הזה לא נודע לנו עיקר
9 טעמי המצוות, מפני מה זה דינו כך וזה דינו כך, שהרי אף-על-פי שכתובים טעמים על קצת מצוות, כמו מצות
10 ציצית וכיוצא בזה, מכל-מקום, למי שבקי בהן ובהלכותיהן ידע באמת שאין מספיק הטעם בנגלה, כי על מצות
11 ציצית נאמר¹⁶² וראיתם אותו וזכרתם וגו', והרי בש"ס¹⁶³ חייבו הסומא מפני שישנו בראיה אצל אחרים, ומיעטו
12 כסות לילה אף-על-פי שיכול לראות בהם אצל הנר, וסומא אינו יכול לראות כלל, ומה לי אם יראו אחרים את
13 ציציותיו הרי מזה לא תהיה לו שום זכירה, ואף-על-פי-כן חייבוהו חכמינו ז"ל, וכן בכל המצוות שאי-אפשר
14 לדעת את עיקר טעמם. וזהו ענין עולם הבא שיבינו וישכילו טעמי המצוות שהם רצונו יתברך.

15 אמנם, כל זה אינו אלא "זיו", כי העיקר הוא - בחינת הכתר, רצון ה', שאינו מושג לא בחכמה ולא בבינה,
16 ולרום מעלות גדלו ועוצם בהירותו אי-אפשר שישג בו בעולמות העליונים, כי אם בסוף המעשה, שם נתלבש
17 רצון ה' במצוותיו הכתובים בתורה, שזה דינו כך וזה דינו כך, והכל הוא מפני שכך עלה ברצונו יתברך, הרי
18 שבסוף המעשה נוגע וניכר רצונו הקדוש יתברך, אף שאין ביכלתנו להבין רצון השם-יתברך.

19 וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים כו', שבערך זה טוב ויפה מעשים טובים של העולם הזה -
20 מפני שהרצון העליון כולו ניכר ונרגש במצוותיו, מה-שאינ-כן בעולם הבא אינו ניכר ונרגש כל הרצון, רק
21 שמבינים בהשכלה מהות ענינה מעט מזעיר כו'.

22 ומבאר זאת על-פי משל - "למלך שרוצה לעשות איזה דבר ואומר לאומנין שיעשו כך וכך, והמלאכה היא
23 חכמה גדולה ונפלאה, ולא ידעו ולא יבינו מה הוא, ונלאו האומנין לידע מה יהיה בסוף גמר תכליתה, עד אשר
24 יצא רצונו מכח אל הפועל, אז נראית וניכרת המלאכה, ואז נדע מה היה רצונו. וכן בנמשל, אי-אפשר שיתראה
25 ויתגלה רצונו יתברך כי אם בסוף גמר עשיה".

26 לט. והנה, על-פי משל הנ"ל - יש לבאר גם את דיוק הלשון "יפה שעה אחת כו'":

27 כאשר האומנין מסיימים וגומרים את המלאכה (בנין וכיוצא בזה) - הרי נוסף לכך שאז נשלם הדבר בבואו
28 מן הכח אל הפועל, ישנו בזה ענין חדש לגמרי - היופי שבדבר, שענין זה לא היה תחילה כלל.

29 והרי ענין היופי הוא ענין נעלה ביותר - אף שבפועל ממש לא נוסף בשלימות הדבר, כי אם ענין של יופי
30 בלבד. ועל-דרך "מלך ביפיו תחזינה עיניך"¹⁶⁴, כולל - היופי דכתר המלכות, שבו תלוי כללות ענין המלוכה,
31 כפי שמצינו במלכי בית דוד, שכאשר הכתר "הולמתו" - הרי זה סימן שהוא ראוי למלוכה¹⁶⁵.

32 וזהו דיוק הלשון "יפה שעה אחת כו'" - שכן, על-ידי העבודה דקיום התורה ומצוות בעולם הזה, סוף
33 מעשה, אזי נפעל גם ענין היופי.

34 ויש לקשר ענין זה גם עם סיום המאמר:

35 בסיום המאמר מבואר הענין ד"מימינו אש דת למו"¹⁶⁶, שבתורה ישנם ב' הענינים דחסדים (ימינו) וגבורות
36 (אש) - מצוות-עשה הם מצד החסדים, ומצוות לא-תעשה הם מצד הגבורות, וגם במצוות-עשה שהם מחסדי ה'
37 - נתלבשה מדת הגבורה, שכן, בכל מצוה ומצוה ישנן כמה וכמה הגבלות כו', שכל זה הוא מצד הגבורה כו'.
38 ומסיים, ש"אלו השנים, חסד וגבורה, לא יהיו יכולים להיות ביחד אם לא על-ידי האמצעי המכריע ביניהם,
39 ועל-ידי-זה יש כח ויכולת להיות שניהם גם יחד, והוא מדת התפארת כו'".

165 ע"ז מד, סע"א.

166 ברכה לג, ב. פרש"י עה"פ. ברכות סב, א.

162 שלח טו, ט.

163 מנחות מג, א.

164 ישעי' לג, יז.

- וזהו הקשר עם ענין היופי - שכן, ענין היופי נעשה על-ידי התכללות של כמה גוונים יחדיו, שזהו הענין דתפארת.
מ. על-פי-זה יש לבאר את השייכות דמאמר זה להנהגה ד"מילי דחסידותא"¹⁶⁷:
לכאורה, אינו מובן: מהו הענין ד"חסידותא" שבמאמר המשנה "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה"? ואם מפני שדיעה זו תוסיף חיות והתלהבות בקיום התורה ומצוות - אין בכך ענין של "חסידותא", שכן, כל מה שיהודי יכול לעשות כדי להוסיף בעניני תורה ומצוות, חייב הוא לעשות זאת!
והביאור בזה - שהמדובר אודות ענין היופי שבתשובה ומעשים טובים, היינו, שגם כאשר העבודה בענינים אלו היא בשלימותה, הנה מצד הענין ד"חסידותא", יש להוסיף בזה עוד ענין של יופי.
מא. והנה, מכיון ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", ולאידך, "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", מובן, שכאשר הקב"ה רוצה לתת ליהודי כל טוב, עליו לתת לו את שני הדברים גם יחד, הן הענין דתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, והן הענין ד"קורת רוח" של עולם הבא - שזהו הענין ד"עולמך תראה בחיך"¹⁶⁸, "הטעמן מעין עולם הבא" בשעה שנמצאים בעולם הזה¹⁶⁹.
ומכיון שבתשובה עסקינן, שהיא בשעתא חדא ביומא חדא ובריגעא חדא¹⁷⁰ - הרי אין כל מניעה בדבר, ומכיון שכן, הרי בשעתא חדא ובריגעא חדא "עושינן תשובה ומיד הן נגאלין"¹⁷¹,
וזוכים לתכלית שלימות השכר - בעולם התחיה, נשמות בגופים, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים, וכפי שאומרים בתפילת כל יום חול: "כי לישועתך קוינו כל היום", במהרה בימינו ממש, תיכף ומיד ממש.
כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

* * *

- מב. ישנו ענין נוסף שעדיין לא הוזכר אודותיו - מרוב הפשיטות שבדבר - שיש לעשות את כל ההכנות המתאימות לקראת ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, כל חד וחד לפום שיעורא דיליה.
ויתירה מזו - על-פי הוראת בעל הגאולה צריך כל אחד ואחד להשתדל ולעשות יותר משיעורא דיליה, ואז גם ההצלחה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, בדוגמת כללות הענין דימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, שהיתה באופן של נס שלמעלה מהטבע לגמרי, וזוהי נתינת-כח לכל אחד ואחד בעבודתו, שהרי "בחר רישא גופא אזיל"¹⁷².
ובקרוב ממש - "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁷³, ובעל הגאולה בתוכם, וביחד עמו חוגגים את ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז - בארצנו הקדושה,
- לאחר שכל בני ישראל יוצאים מהגלות, ובאופן שאומות העולם מסייעים בזה, כמו שכתוב בהפטרת שבת זו: "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים . . על הר קדשי ירושלים . . כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'"¹⁷⁴ -
וזוכים לקיום היעוד "קהל גדול" - לשון יחיד, באופן של אחדות, הרומז גם לבחינת ה'יחידה'¹⁷⁵ - "ישוּבו הנה"¹⁷⁶, וכל זה - תיכף ומיד, ב"שעה אחת", שהפירוש בזה - פנייה אחת ("מיט איין קער")¹⁷⁷, היינו, "אז מ'גיט זיך א קער" ורואים שנמצאים בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, ובבית המקדש, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁷⁸,
במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.
כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

(173) ישע' כו, יט.

(174) שם סו, כ.

(175) ראה תוד"ה עד אחת - מנחות יח, א.

(176) ירמי' לא, ז.

(177) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קצ.

(178) בשלח טו, יז.

(167) ראה ב"ק ל, א.

(168) ברכות יז, א.

(169) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(170) זח"א קכט, סע"א ואילך.

(171) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(172) עירובין מא, א. סוטה מה, ב.

לקוטי שיחות פרשת חוקת כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

גילה משה רבינו את הטעם לכל ישראל, כפי שהוא עשה
לגבי "פלפולא" דאורייתא¹¹, שניתנה על-ידי ה' רק למשה
ולמרות זאת הוא "נהג בה טובת עין" ומסרה "לישראל".

הכרחי לומר, שאי-גילוי טעם פרה אדומה, אינו מפני
שמשה לא רצה לגלותו, או מפני שה' לא ציווה בכך¹²,
אלא מפני שטעם זה אינו בתחום ההשגה השכלית של
הנבראים¹³. ולכן, לו היה משה רבינו מגלה את הטעם
לישראל, הם לא היו יכולים להבינו ולקבלו, כפי שאמר
ה' למשה על טהרת פרה אדומה – "חוקה היא וגזירה
גזרתי ואין כל בריה יכולה לעמוד על גזירתי"¹⁴.

משום כך לא יכול היה אפילו שלמה להשיג טעם פרה
אדומה בחכמתו – "היא רחוקה ממני"¹², ואפילו משה
רבינו, "שלימות מין האנושי"¹⁵, לא השיג זאת בכוחות
עצמו, כי אין זה בתחום שכלו של נברא, אלא הקדוש
ברוך-הוא, שהוא כל יכול, ואין לו שום הגבלות, גילה זאת
בנחוץ וביכולתו למשה רבינו – "לך אני מגלה טעם פרה",
למרות שהנברא אינו יכול להשיג זאת בכוחות עצמו¹⁶.

לפי זה מתעוררת השאלה: כשם שמשה רבינו לא
השיג את טעם פרה אדומה בכח עצמו, אלא הקדוש-ברוך-
הוא גילה לו אותו, בכוחו הבלתי-מוגבל, כך יכול היה
הקדוש-ברוך-הוא לגלות טעם זה גם לאחרים?

ג.

התורה והמצוות במהותן - נעלות מהבנה

ההסבר לכך הוא:

ידוע¹⁷ ההסבר על כך שלא נאמר "זאת חוקת הפרה"

א.

ה"חוקה" האמיתית - פרה אדומה, והשאלות המתעוררות

- 1 על הפסוק "זאת חוקת התורה" נאמר במדרש¹:
- 2 "ארבעה דברים יציר-הרע משיב עליהן דכתיב בהן חוקה,
- 3 אשת אח וכלאים ושעיר המשתלח ופרה אדומה"², שבכל
- 4 אלו קיימים דברים הנעלים מן השכל – דברים והיפוכם³.
- 5 אך מדברי שלמה המלך⁴ "על כל אלה עמדתי ופרשה
- 6 של פרה אדומה חקתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי⁵
- 7 אחכמה והיא רחוקה ממני" מובן, שעיקר ענין החוקה –
- 8 "חוקה חקתי גזירה גזרתי" – מתבטא דוקא בפרה
- 9 אדומה.
- 10 מכך ש"חוקת" הפרה מובדלת מחוקים אחרים, מובן
- 11 מדוע כתוב בענינה "זאת חוקת התורה", שמשמעותו
- 12 בפשטות היא: "זאת ולא אחרת, היא ה"חוקה" של
- 13 התורה⁶, כלומר, הענין האמיתי של חוקת התורה, שכלל
- 14 איננה בגבולות של השגה שכלית⁷, הוא אצל פרה
- 15 אדומה⁸.

ב.

הגילוי למשה רבינו - לא בכח עצמו

- 16 לפי זה יש להבין את דברי המדרש⁹ "אמר לו
- 17 הקדוש-ברוך-הוא למשה לך אני מגלה טעם פרה", שמכך
- 18 מובן שגם לחוקת הפרה יש טעם שכלי. ואם כך, קשה:
- 19 (א) מדוע לא יכול היה שלמה, שעליו נאמר¹⁰ "ויחכם מכל
- 20 האדם", להשיג את הטעם של פרה אדומה? (ב) מדוע לא

(1) במדב"ר פרשתנו פי"ט, ה. תנחומא כאן ז.

(2) ובימא סז, ב: את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהן ואלו
הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח

כו', וראה השינויים בפרש"י תולדות כו, ה. בשלח טו, כו. אחרי יח, ד.

(3) וראה במדב"ר שם (רפי"ט. תנחומא ג) ג"כ ד' דוגמאות בעניני טומאה
שנמצאו בהם דבר והיפוכו וא' מהם "העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין
בגדים היא גופה מטהרת בגדים אמר הקב"ה חוקה חקתי כו".

(4) במדב"ר שם, ג (בסופו). תנחומא ו.

(5) קהלת ז, כג.

(6) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח (ע' 128) שכ"ה גם ע"ד הפשט.

(7) ולא מצד הדבר והיפוכו ש"מטהרת את הטמאים ומטמאה את
הטהורים" * שהרי בזה: (א) שוה הוא לשאר החוקים שבמדרש שם, (ב)
ה"צה"ר משיב",

אלא מצד עצם ענין טהרתו כמובן מהמדרש דלקמן הערה 14 וכדלקמן
בפנים ס"ז. וראה לקו"ש שם ע"ד הפשט. אבל ראה אוה"ח כאן ד"ה "אשר
צוה" בסופו.

(* וראה לקו"ש שם הערה 17 שני"ד הפשט מובן הוא גם בשכל.

(8) הפירוש ב"זאת חוקת התורה" דפ' מטות (לא, כא) – ראה לקו"ש שם
ע' 187 ואילך. ועפ"י המבואר לקמן בפנים (ס"ז-ח) החוקה דטהרת פרה
אדומה, יובן גם שם.

(9) במדב"ר שם, ו. תנחומא ח.

(10) מ"א ה, יא. וממשיך שם: "מאיתן האזרחי והימן גר". ובפרש"י שם
(מפסיקתא): הימן זה משה.

(11) נדרים לח, א.

(12) אבל ראה אוה"ח שם.

(13) ראה ד"ה זאת חוקת תרע"ג בסופו. אבל ראה אוה"ח לקהלת ע' רנד.
ד"ה יבחר לנו תש"ג פי"א. וראה כלי יקר כאן.

(14) קה"ר פ"ח, א (ה). וראה פסיקתא (ופסיקתא דר"ב) פרה.

(15) פיה"מ להרמב"ם פ' חלק היסוד השביעי. וראה ר"ה כא, ב.

(16) ועפ"י מובן התיווך בין ב' פירושי המדרש (אם ידע משה טעם פרה).

ומתורצת הערת המפרשים בזה.

(17) לקו"ת ריש פרשתנו.

במהותם כל עניני התורה הם מעל להבנה: תורה היא
"חוקה".

יתר-על-כן: כל עניני התורה הם חוקה באופן של מצות
פרה אדומה, "זאת חוקת התורה", הנעלית לחלוטין מתחום
החכמה וההשגה השכלית.

ה.

ענין אחד בתורה צריך להיות "חוקה"

לפי האמור לעיל מובן, שלפחות ענין אחד בתורה צריך
להישאר "חוקה", ולהוכיח בכך שגם שאר עניני התורה
הם בעצם חוקה, מעל ההבנה, ולפיכך לא גילה זאת
הקדוש-ברוך-הוא לישראל²⁹:

לו היו כל עניני התורה "מתלבשים" בשכל הנכונים,
היה פגם באופן של קיום המצוות רק מפני שהן רצון ה',
ובנוסף לכך לא היה היהודי יכול להגיע לידי קיום תורה
ומצוות מתוך מסירות נפש, כיון שכל עניני התורה מובנים
בשכל, וכל התנהגותו על-פי התורה היא בהתאם לשכל.
דבר זה היה פוגם לא רק במסירות נפש למעשה, אלא גם
בפרטים רבים בקיום תורה ומצוות, כי כאשר בר-שכל
צריך לנהוג שלא על-פי השכל הרי זאת מסירות נפש
לגביו.

וכך יכול היה היהודי להגיע (כלשון הרמב"ן³⁰), עד
להיותו "נבל ברשות התורה", ח"ו, כי בהחשיכו רק טעם
שכלי בעניני התורה, ללא דרגה שמעל לשכל, הוא יכול
היה למצוא הסברים ונימוקים "תורניים" להתנהגות בלתי-
נאותה.

וכך גם לגבי לימוד התורה, כדי להגיע ל"ומצאת"
בתורה, "מציאה" שאיננה לפי השכל, מעל ההבנה, צריך
להיות "יגעת"³¹ – עמלים בתורה. כל עוד הוא מסתפק
בהעמקה הרגילה ובהבנתו בתורה אין זאת "יגיעה"
אמיתית.

רק כאשר יהודי עמל בלימוד התורה מעל להרגלו,
להיפך משכלו הטבעי והרגיל, רק אז הוא יכול להגיע
ל"ומצאת" הבא "בהיסח הדעת"³², מעל לשכל³³ (בדומה

1 וכדומה (כפי שנאמר¹⁸ "זאת חוקת הפסח") אלא "זאת
2 חוקת התורה", שמצות פרה אדומה היא "התורה" באופן
3 כללי, ומכך שענין זה מבוטא במילה "חוקה" מובן, שפרה
4 אדומה היא כללות התורה מצד החוקה שבה, זוהי הדגשה
5 שהחוקה היא ענין של כל התורה כולה¹⁹.

6 זאת, הן לגבי מצוות התורה והן לגבי התורה עצמה:
7 כבר הוסבר פעמים רבות²⁰, ש"מהותן" של כל המצוות,
8 גם מסוג העדות והמשפטים שיש להם טעם שכלי הוא
9 רצון הקדוש-ברוך-הוא, הנעלה מחכמה ומשכל. ה' רצה
10 שרצונו במצוות ירד ו"יתלבש" באופן שכלי, אך גם לאחר
11 ה"התלבשות" בטעם שכלי נשאר רצון ה' "במהותו"
12 ובפשיטותו"²¹ – נעלה מהבנה.

13 וכך גם לגבי התורה²²: גם הענינים שבתורה המובנים
14 בשכלו של האדם, נעלים בעצם מתחום ההבנה, שהרי
15 התורה היא חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, ומובן, ש"כשם"²³
16 שאין ביכולת שום שכל נכרא להשיג בוראו²⁴ כך אינו יכול
17 להשיג" חכמתו, כנאמר²⁵ "ונעלמה מעיני כל חי".

ד.

כל התורה - חוקה

18 ידיעה זו חשובה לכל יהודי בעבודתו בקיום תורה
19 ומצוות: קיום כל המצוות, גם אלה שיש להן טעם שכלי,
20 צריך להיות מתוך קבלת עול, מפני שהן ציווי ה'²⁶ –
21 "גזירה גזרתי חוקה חקקתי"²⁷ כנוסח של כל ברכות
22 המצוות: "וציוונו".

23 וכך, ואף יותר מכך, לגבי לימוד התורה: התורה היא
24 אינסופית, ולכן ככל שתגדל הבנתו בתורה, עדיין תהיה
25 ההבנה לקויה בחסר, ולפיכך עליו לעמול יותר, שמה שהיה
26 עד עתה למעלה מהשגתו השכלית יהיה מובן על ידו, וענין
27 החוקה שבתורה יתבטא אצלו בענינים נעלים יותר²⁸, עד
28 שיגיע לחוקה האמיתית של התורה, שהיא מעל לתחום
29 ההשגה השכלית.

30 לפיכך נאמר בפסוק "זאת חוקת התורה", למרות
31 שבתורה ישנם דברים ש"התלבשו" בשכל, בכל זאת

(18) בא, יב, מג. וראה שמו"ר (פי"ט, ב): שניהם דומים זל"ז בזה נאמר
כר.

(19) ראה אוה"ח כאן.

(20) ראה (בהבא לקמן) בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 28 ואילך
ובהנמנן שם. ח"ח [המתורגם] ע' 133 ואילך. ח"ג ע' 67.

(21) כי הרצון, גם כשיש עליו טעם, נשאר במהותו ובפשיטתו (ראה ד"ה
ואני תפלתי תרצ"ד. ועייג"כ אגה"ק סי"ט (קכח, א)).

(22) ראה לקו"ש ח"ז ע' 319 ואילך.

(23) ראה שער היחוד והאמונה פ"ד. שם פ"ח.

(24) ראה רמב"ם הל' יסודות פ"א ה"י. פ"ב ה"ה. ובכ"מ.

(25) איוב כח, כא. וראה תניא קו"א סד"ה דוד זמירות.

(26) אולי יש ליישב עפ"י הסתירה במו"נ ח"ג פי"ג לפכ"ה שם.

(27) לשון שהובא בכ"מ והוא במדרש תהלים (באבער) ט, ב.

(28) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 277 ואילך.

(29) ראה גם ערכי נחל פרשתנו (לבעהמ"ס לבושי שרד שהובא במאמרי

הצ"צ).

(30) ר"פ קדושים.

(31) מגילה ו, ב.

(32) סנהדרין צז, סע"א.

(33) ראה אגה"ק ס"ד.

1 ליתרון של התלמוד הבבלי על-פני התלמוד הירושלמי,
2 כמוסבר במספר מקומות³⁴.
3 כל זאת רק כאשר קיים בתורה בגלוי ענין הנעלה
4 לחלוטין מן השכל, ומכך יודע היהודי שבעצם כל עניני
5 התורה הם כך, וככל שיוכל להבין, עדיין יש דברים נעלים
6 יותר בתחום ההבנה השכלית, וזה מביאו לידי "יגעת",
7 ביטול ואי-החשבת שכלו. כך הוא יגיע לדרגת התורה כפי
8 שהיא בעצם, מעל ההבנה – "תכלית הידיעה שלא
9 נדעך"³⁵.

ו.

תמיהת משה על היטהרות מטומאת מת

10 לפי זה מתעוררת השאלה מצד שני: למשה רבינו גילה
11 ה' את טעם חוקת פרה אדומה, ויוצא, שלפי האמור לעיל,
12 היו פגומים ח"ו אצל משה הענין של מסירות-נפש בקיום
13 המצוות והיגיעה המושלמת בלימוד התורה? –
14 ובכלל, כיצד ייתכן לומר, שעלידי שה' גילה למשה
15 רבינו את הטעם, ייפגם אצל משה ענין חשוב בעבודת
16 התורה והמצוות³⁶.
17 דבר זה יובן³⁷ עלידי הנאמר במדרש³⁸, שכאשר שמע
18 משה רבינו אודות טומאת מת, הוא שאל את ה' אם נטמא
19 זה במה תהא טהרתו, לא השיבו באותה שעה, נתכרכמו
20 פניו של משה", אבל לאחר שאמר לו ה' שטהרתו היא
21 עלידי "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת", הוא שאל
22 "וכי טהרה היא"³⁹.
23 וצריך להבין:
24 הרי ישנן טומאות שבכמה פרטים עיקרים הן חמורות
25 יותר מטומאת מת, כגון טומאת זב ומצורע⁴⁰. לטמא מת
26 אסור לשהות במחנה שכינה בלבד, אך במחנה לויה מותר
27 לו להיות⁴¹, ואילו את הזב יש לשלח גם ממחנה לויה, יותר
28 חמור הוא מצורע שנשלח מחוץ לשלוש המחנות, גם מחוץ
29 למחנה ישראל; אצל זב ומצורע "טומאה יוצאה עליהן

(34) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ד"ה ויתן לך, ד"ה אמר רבא תש"ח פ"א.

(35) ראה בחינות עולם ח"ז פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.

(36) ועד"ז אי"מ בנוגע לכאורא: שממדרש (במדב"ר יט, ו) "דברים המכוסין מכס בעולם הזה עתידים להיות צופים לעולם הבא כהדין סמיא דצפ"י משמע שלעת"ל יתגלה לכאורא, ואין יתכן שיחסר (ועי"ז) או ענין עיקרי בישראל?

(37) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 278 באור"א קצת.

(38) במדב"ר שם, ד. תנחומא שם ו (בסופו). קה"ר שם.

(39) קה"ר שם.

(40) פסחים סז, א ואילך. רמב"ם הלי' ביאת מקדש פ"ג ה"ב ואילך.

(41) וגם המת עצמו (פסחים שם. רמב"ם שם ה"ד).

(42) בגמרא (שם) אי' זה ב"חומרי דוב מטמא מת", ובחומרי דמצורע מזב

מגופן⁴², ואילו טומאת טמא מת נובעת מנגיעה במת
ועוד. מדוע, אפוא, תמה משה דוקא על טהרתו של טמא
טומאת מת, עד אשר "נתכרכמו פניו", ולא על טומאות
אחרות, חמורות יותר, ובמיוחד כאשר הן מופיעות לפני
כן?

ז.

טומאת מת – ניתוק מכח אלקי

ההסבר לכך הוא⁴³:

35 כל הטומאות האחרות אצל ישראל קשורות לגוף חי
36 של יהודי, אשר יש בו נשמה, ולכן אף אם הגוף נטמא,
37 ניתן להבין, שמפני ששוכנת בו נשמה שהיא "חלק אלוקה
38 ממעל ממש"⁴⁴, והקדוש ברוך-הוא הוא כל יכול, הרי יש
39 לנשמה מלכתחילה כח אלקי שיכול להשפיע על הטומאה,
40 כך שהגוף יוכל בסופו של דבר להיטהר מן הטומאה
41 (באמצעות טבילה וכו').

42 לעומת זאת, טומאת מת היא טומאה הבאה מגוף מפני
43 שהוא איננו חי⁴⁵, גוף המופרד מן הנשמה, והוא עצמו אינו
44 יותר מאשר עפר מן האדמה. וכאן התעוררה אצל משה
45 השאלה: כיצד אפשר להיטהר מטומאה כזאת, הנובעת
46 מניתוק הקשר של הגוף עם הכח האלוקי – כח הנשמה?
47 ההסבר בפנימיותם של הענינים הוא:

48 הטומאה איננה כטיט גשמי שיש לשוטפו⁴⁶, זהו לכלוך
49 רוחני ופגם בדבקותו של היהודי באלקות, אשר בזכותה
50 נקראים ישראל – חיים⁴⁷, כנאמר⁴⁸ "ואתם הדבקים בה'
51 אלקיכם חיים...".

52 אך כאשר יהודי נכשל ח"ו בחטא ועוון⁴⁹, נחלשת
53 דבקותו ו"חיותו" והוא נטמא. ויש מספר דרגות בחומרת
54 הטומאה, לפי ההחלשות של דבקותו באלקות, אך גם
55 במקרה של טומאה חמורה ביותר, אם היהודי קשור עדיין
56 לה' ולתורה-ומצוות, הרי מובן שבכוחו להיטהר ולחזק את
57 דבקותו בתורה ובמצוות עד לשלימות.

"שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש" (שם, ב), וברמב"ם חומרי דובין "מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפי' מתחת האבן" (שם ה"ג. וראה תוד"ה מאי חומרא – שם סז, סע"א) וחומרי דמצורע "מפני שהוא מטמא בביאה" (שם ה"ב). אבל בפרש"י שם (סז, סע"ב) הוא כבפנים.

(43) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 326.

(44) תניא רפ"ב.

(45) וצ"ק מספרי זוטא הובא ביל"ש חוקת עה"פ הנוגע במת: נוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא. וכבר דשו בו רבים. וראה בארוכה בשיחה שלאח"ז (לקו"ש ח"ח ע' 259 ואילך).

(46) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות.

(47) אדר"ג ספ"ד.

(48) ואתחנן (ד, ד) הובא באדר"ג שם.

(49) ראה תניא ספכ"ד. אגה"פ פ"ד-ו.

חז"ל "צדיקים אינן מטמאין"⁵⁸, כי מהות גופו של צדיק היא הנשמה האלקית, כי "חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה"⁵⁹, ועל כך מתבססת חיות גופו⁶⁰, ומובן, שאף כאשר הנשמה יוצאת מן הגוף נשארת בו פעולה⁶¹ נצחית⁶².

אך כל זה הוא "חוקה" – נעלה משכל והבנה⁶³, כי לפי הבנת הנבראים, יכול דבר אחד להשפיע על האחר רק כאשר יש ביניהם קשר, ולא כאשר הם ניתקים ונעשים הפכיים⁶⁴, דבר כזה ייתכן רק מצד כוחו של הבורא⁶⁵, הנעלה מכל מגבלות⁶⁶.

ט.

משה רבינו - דרגת "חוקה"

לפי האמור לעיל מובן מדוע גילה ה' למשה רבינו את טעם פרה אדומה, ולא נפגמה על-ידי כך השלימות במסירות הנפש שלו לתורה ומצוות, כי אם להיפך: דרגת משה היא דרגת "החכמה"⁶⁷, אשר מפני התבטלותה שורה בה דרגת האינסופיות של ה' – אין-סוף ברוך-הוא, כדברי אדמו"ר הזקן⁶⁸ "אין סוף ברוך-הוא הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה".

1 לא כך הדבר כאשר יהודי עובר ח"ו על רצון ה', שהוא מתנתק לחלוטין מדבקות באלקות ובחיים רוחניים – אשר מיתה רוחנית היא הגורם למיתה גשמית⁵⁰, שממנה נובעת טומאת מת.

5 לפיכך, "נתכרכמו פניו של משה" והוא תמה: כיצד אפשר להיטהר מטומאת מת? מטומאה הבאה מגוף מת, שניתק לחלוטין מאלקות ומתורה-ומצוות (בעוד אשר הנשמה עצמה אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו⁵¹)?

ח.

השפעת הנשמה על הגוף בתמידיות - חוקה

9 על כך ענה ה' "זאת חוקת התורה" – זהו כוחה של התורה:

11 אף כאשר הגוף מנותק מן הנשמה ומן התורה-והמצוות⁵², יכולה הנשמה (אשר היא נצחית⁵³ – חלק אלוהי ממעל ממש) אשר בהיותה בגוף זה למדה תורה וקיימה מצוות⁵⁴, להשאיר בגוף⁵⁵ רושם נצחי⁵⁶ של קדושת הנשמה והתורה, גם כאשר הגוף מנותק ממנה, וכך יכולה להיטהר הטומאה הנובעת מגוף מת⁵⁷.

17 [ויש לומר, שזהו אחד ההסברים, (בפנימיות), למאמר

(60) להעיר מחילוק אופן בירור וזיכרון הגוף דמשה ואלי' – המשך תרס"ו ע' קנח ואילך. שמח תשמח תרנ"ז ע' 102 ואילך. ובכ"מ.

(61) וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 89 ובהנסמן שם, שמצד בחירת הקב"ה בהגוף (תניא פמ"ט. תורת שלום ע' 120) נעשה הגוף מצ"ע ענין נצחי. ודבר משנה הוא (סנה' ר"פ חלק): כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב (נשמות בגופים). וראה לקמן ע' 442 הערה 71.

(62) ראה בהנ"ל בחינוך (מצוה רס"ג): לפי שגופם טהור ונקי כו'. ולהעיר מרבינו בחיי (ויחי מט, לג) בזה שיעקב אבינו לא מת כי נפשו של יעקב הי' מרחפת על גופו תמיד כו', עיי"ש. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1260 ואילך. חט"ו [המתורגם] ע' 463 ואילך (ס"ו, ח).

(63) ועפ"ז מובן שאין לזה סתירה ממ"ש החינוך (מצוה שצו) שאין החוקה "מהייתה מטהרה בהגיע אפרה על גוף המטהר כו'".

(64) משא"כ בהענינים דפעולה נמשכת.

(65) ועד"ז הוא בחוקה של פרה שהיא נעשית בחוץ, שמכפר על גקח"ט (אגה"ק סכ"ח) דגם ניצוצות שנפלו בגקח"ט, שנכרתו לגמרי מקדושה ונעשים כמו רע, מהפכים לטוב, הטמא נהפך לטהור, מי יתן טהור מטמא לא אחד – יחידו של עולם – ראה בכ"ז לקו"ת פרשתנו נט, ד ואילך.

(66) ועפ"ז יומתק הדיוק בזה שלעת"ל כאשר "זאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" תשאר גם בחי' ארץ הלזו שהייתה בה טומאה (ויתרה מזו: מלאה הארץ דעה את ה') – דמכיון שכל העולם נברא בשביל ישראל ובשביל התורה, הרי ע"ז נמשך בה מהנצחיות דישראל ותורה. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 97, שהכוונה בשביל ישראל ובשביל התורה היא ענינה של הבריאה גופא.

(67) ראה לקו"ת מסעי פט, ד. צב, רע"א. ובכ"מ. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו (ע' 244 ואילך) מכמה מקומות דמשה הוא בחי' יסו"א.

(68) תניא פל"ה בהגהה.

(50) ראה אגה"ת שם. קוט"ב ומעין מאמר ז.

(51) תניא שם.

(52) ראה לקו"ש שם, שמטעם זה לא אמר הקב"ה למשה הטהרה מטומאת מת ביחד עם טומאתו כבשאר הטומאות, כי מכיון שיש כאן הפסק ודילוג בין הטומאה והטהרה, בא גם הפסק באמירת דיניהם.

(53) ראה סנהדרין ר"פ חלק. ובארוכה בהמובא בתשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד*) סי' ח'.

(54) להעיר מתניא פל"ד: שזכה להיות אושפזיכין לגבורה.

(55) ועפ"ז י"ל דזה ש"לא ידח ממנו נדח" (הל' ת"ת פ"ד ס"ג. תניא ספל"ט) – הוא (גם) מצד הגוף. וראה לקמן הערה 61.

(56) וראה תשובות וביאורים שם הערה 5, שמפשוטות הסוגיא בירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג) משמע, דאפילו ירבעם וחבריו גם גופם קם בתחת"מ.

(57) ובנוגע לטומאת מת עכ"ל י"ל, שמלכתחילה לא הי' קשה למשה, כיון שהטומאה בישראל באה דוקא מצד קדושתם (תורה, נשמתם) שנסתלקה כמו שהאריך באוה"ח ריש פרשתנו. שו"ע אדה"ז מהדו"ב סי' ד' ס"ב.

ומזה מובן במכ"ש בטומאה הבאה משרץ או נבילה שלא שאל משה איך אפ"ל לטהרה.

(58) ברמב"ן כאן "וטעם טומאת המת בעטיו של נחש כי הנפטרים בנושיקה לא יטמאו מן הדיו והוא שאמרו צדיקים אינן מטמאין" – ראה מדרש משלי פ"ט, ב. תורה מה במ קיד, ב. זח"א קכה, א. קסח, א (ובנצוצי זהר שם). חינוך שבהערה 62. וראה פנ"י ובכלי חמדה כאן. שדי חמד (כמסומן במפתח). שו"ת מנח"א ח"ג סי' סד. אלף המגן למטה אפרים סימן תקפ"א סק"א (וש"ן). – וראה שו"ת שארית יהודה – לאחי אדה"ז – (הוספות סי"ד סל"ה) שפוסק לאיסור אפילו הוא צד"ג, ומורה ע"ד בנין ציון אדה"ז באופן שיוכלו הכהנים לעמוד בהרחקה וכו'. – ואולי יש לקשר זה ולהסביר ע"פ סברת הספרי זוטא הנ"ל (הערה 43) ואכ"מ.

(59) ביאור לאגה"ק סי' ז"ך.

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמא ואילך. המור"ל.

והמצוות – כי בפנימיות הענין, הרי הגוף עצמו הוא מהות 29
אמיתית של אלקות. 30

בזמן הזה אין הדבר מאיר בגלוי, כי עתה השפעת 31
עצמיות האלקות אינה גלויה, ולכן מתאפשרת טומאת מות, 32
וההיטהרות ממנה היא חזקה, אך לעתיד לבוא, כאשר 33
ההשפעה מעצמיות האלקות תהיה גלויה, יהיה גילוי של 34
"פנימיות עתיק" 75, יוכר בגלוי שמהותו של הגוף היא 35
הנשמה האלקית שבו, ולא תתאפשר כלל טומאת מות 76. 36
חוקת ההיטהרות ממנה תתגלה אז לכל אחד 77. 37

יא.

מהות משה רבינו - מסירות נפש

לפי זה מובן, שהענין של "לך אני מגלה טעם פרה" 38
לא גרם ח"ו לפגם בשלימות מסירות-הנפש אצל משה 39
רבינו: 40

טעם פרה אדומה שנגלה למשה איננו טעם שכלי 12 41
ה"מלובש" בשכל, אלא נתגלה בשכלו של משה רצון 42
עצמיות ה', עד שזה נהפך גם למהות של שכלו. 43
ואדרבה: פגם במסירות נפש ייתכן אצל מי שמציאותו 44
היא עצמאית ונפרדת, והוא צריך למסור את נפשו 45
לאלקות, ולעמול היפך משכלו, כדי להבין את התורה 78. 46
לעומת זאת כל מציאותו של משה רבינו היא אלקות 79, 47
ולכן עצם מהותו היא מסירות נפשו 80. 48

יב.

הקשר ל"ב-י"ג תמוז

ויש לומר, שזהו הקשר 81 בין פרשת חוקת לבין 49
י"ב-י"ג תמוז, חג הגאולה של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר: 50
בעל השמחה והגאולה היה חדור בעבודה של מסירות 51
נפש בפועל 82, במיוחד בעבודה של הרבצת התורה במדינה 52
ההיא שבה היה המאסר (רוסיה), שבה נדרשה מסירות 53
נפש לכל ענין של תורה ומצוות – מן הכללי ביותר ועד 54
לפרט הקטן ביותר, 55

המשך בעמוד סו

תרס"ו שם.

76) וכמ"ש (ישעי' כה, ח) בלע המות לנצח. ונא' ואת רוח הטומאה אעביר
מן הארץ.

77) ראה לעיל הערה 36.

78) ראה המשך תרס"ו שם דע"י דרייק במילין דחוכמתא בבחי' יגיעה כו'
מגיעים לבחי' העלם העצמי דחכמה דפנימיות אבא.

79) וראה שרש מצות התפלה ספ"טו.

80) ועד"ז ביגיעת התורה דטעמי תורה שיתגלה לעת"ל שלא יהיו בבחי'
ענין שכלי כ"א מה שיתגלה בכל ענין בחי' התענוג העצמי הפשוט (המשך
תרס"ו שם).

81) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

82) ראה לקמן ע' 328 ואילך ע"ד הג' תקופות דימי נשיאותו (תר"פ-
תש"י).

1 יותר מכך: בלשון הקבלה 69, "פנימיות אבא" 70 הוא
2 פנימיות עתיק ממש" (=מקור החכמה הוא בדרגה הנעלית
3 ביותר של ה"כתר" של כביכול עצמיות הקדוש-ברוך-
4 הוא), ואחד ההסברים לכך הוא 71: בדרך כלל הקשר בין
5 דרגה גבוהה לנמוכה הוא באופן של משפיע ומקבל. וכיון
6 שהקשר הוא באופן של ירידה, מובן, שעוברת הארה
7 בלבד, כהשפעת שכלו של הרב לתלמיד 72. לא כך הוא
8 האופן שבו מושפע "פנימיות אבא" מ"פנימיות עתיק",
9 שעל כך נאמר, ש"פנימיות אבא הוא פנימיות עתיק" –
10 המהות האמיתית של "פנימיות עתיק".

11 מכך מובנים דברי ה' אל משה "לך אני מגלה טעם
12 פרה" – למשה נתגלתה "פנימיות אבא" – רצון ה' האמיתי
13 – ענין ה"חוקה" 73, כי זו היתה דרגת משה, וה' גילה לו
14 את מהות דרגתו באמת 74.

י.

ההיטהרות מטומאת מת נעשית שעל-ידי השפעה של עצם האלקות

15 זהו הסבר גם לכך שה"חוקה" שנתגלתה למשה קשורה
16 דוקא להיטהרות מטומאת מת:

17 כאשר ההשפעה היא באופן של משפיע ומקבל, והיא
18 נעשית בדרך של ירידה, מגיעה רק ההארה ולפיכך יש בין
19 הדברים קשר רק בעת ההשפעה ולא מאוחר יותר, כי
20 המקבל נשאר עדיין מציאות נבדלת מן המשפיע.

21 לעומת זאת, כאשר אין ההשפעה באופן של ירידה
22 והארה בלבד, אלא השפעה של עצם המהות ממש,
23 כבפנימיות אבא – אז אין לומר שההשפעה היא רק כאשר
24 יש קשר, ומציאות "המקבל" נשארת מובדלת. מקום
25 שמשפיעה העצמיות ממש, נעשה הכל למהות של עצם
26 האלקות.

27 כך מובן כיצד תיתכן היטהרות מטומאת מת, למרות
28 שבגלוי אין הגוף קשור לכח האלקי של הנשמה והתורה

69) ראה בהמובא בלקו"ת נצבים מט, ד. וראה סה"מ הש"ת ע' 49
בהערה.

70) בתו"א בשלח סו, ב לגבי משה.

71) ראה המשך תרס"ו ע' צה ואילך.

72) ראה גם ד"ה תקעו תרצ"ו פ"ב (נדפס בסה"מ ה'תשי"א).

73) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע צו ואילך), דבחי' רצה"ע שלמעלה
מהטעם הוא בחי' פנימיות אבא פנימיות עתיק.

74) ועפ"ז מובן גם מ"ש לך אני מגלה, דפשוטו דמקורם לזה לא ידע
(ובפרט ע"פ קה"ר שם), כי מתחילה לא הגיע לבחי' פנימיות אבא פנימיות
עתיק (ראה ד"ה אלה הדברים תרע"ג (נעתק בלקו"ש שם ע' 248) שזהו
שביקש הראני נא את כבודך), ורק בעת הסתלקותו זכה לשעה"ג (לקו"ת
להאריז"ל וס' הליקוטים ואתחנן ג, כו), ראה סה"מ ה'ש"ת שם. ובכ"מ.

75) פנ"ח שער הק"ש רפ"טו. לקו"ת שה"ש בסופו (נא, ג) וראה המשך

ואמימר אמר שהלכה כמותו, כי הוא גם קו השמאל,
 כי אמימר הוא אמ"י מ"ר.
 אמי — רומז על בינה.
 מר, לשון מרירות — היינו גם בינה, מקור הגבורות.
 ואמר זה מר זוטרא,
 מר — הוא גם לשון מרירות.
 זוטרא — הוא קטן וקצר, כמו הגבורות, חד קציר¹¹.
 (תורת לוי יצחק עמ' קסח)

רבי חנינא

אמרו עליו על רבי חנינא, שהיה בן שמונים שנה והיה
 עומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. אמר
 רבי חנינא, חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי, הם
 עמדו לי בעת זקנותי¹².

נרמז זה בשמו חנינא, שהיה חולץ מנעלו ונועל
 מנעלו,

כי עצם המלה הוא חנן, כמו שכתוב¹³ הילדים אשר
 חנן, הנה חנן ראשי תיבות חולץ נעל, נועל נעל (שהנ'
 משמשת לכאן ולכאן).

ונקט מנעלו, ולא נעלו, שנתוסף מ' ב' פעמים, אחת
 בחולץ ואחת בנועל, כי היה בן שמונים שנה, שהוא ב'
 פעמים מ'.

ונרמז גם החמין והשמן שסכתה לו אמו, שעמדה לו
 כשהיה בן שמונים,

כי שמונים הוא לשון שמן.

ושמונים הוא ב' פעמים מ',

הנה תצרף מ' אחת לאותיות חנ"י של חנינא —
 יהיה חמ"ן.

ומ' אחת לאותיות י"א של חנינא — יהיה אמ"י.

ועוד אות נ' בשמו — הוא ראשי תיבות נעל.

(תורת לוי יצחק עמ' רב)

רב הונא, רב חסדא

רב הונא בטל זמרא (גזר על דורו שלא יזמרו בביתם
 ובבית משתאות), אתא רב חסדא זלזיל ביה¹.

רב הונא — הוא בחינת דעת, כי הונא מלשון הון,
 וכתוב² ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים.

הונ"א — מספרו ב' פעמים א"ל, הוא חסד וגבורה
 שבדעת. חסד, כמו שכתוב³ חסד אל כל היום. וגבורה,
 הוא אל של שם אלקים.

זמרה — היא גבורות, כמו שהלויים, גבורה, היו
 משוררים ומזמרים בפה ובכלי. ורננא הוא ברמשא⁴, כי
 לילה וחשך הוא בחינת גבורות.

ומגבורות יש יניקה ללעומת זה, כמו שכתוב⁵ מצפון
 תפתח הרעה, וכמו עשו שיצא מיצחק.

לכן רב הונא דוקא, דעת, אסר זמרה, כי יש בו גם
 גבורה, אם כן כשתהיה זמרה, גבורות, יש חשש יניקה
 מגבורה.

אבל רב חסדא הוא חסד בלבד, כשמו, והוא רב
 חסדא, בחינת ורב חסד⁶.

ומאחר שיש חסד, ומה גם רב חסד, לא יזיק ואין
 חשש בזמרה כלל, כי הזמרה אז תהיה על דרך וחסידיך
 ירננו⁷.

וכתיב⁸ אלקים ברב חסדך, שמצד רב חסדך נמתק
 גם שם אלקים, השם של גבורה, ואז אין שום יניקה מן
 הגבורות, כי הגבורות עצמן נמתקו לגמרי.

(תורת לוי יצחק עמ' נט)

מר זוטרא, אמימר, שמואל

אמר ליה מר זוטרא לרב אשי, הכי אמר אמימר,
 הלכתא כוותיה דשמואל⁹.

שמואל — הוא בבינה¹⁰, קו השמאל.

(1) סוטה מח, א.

(2) משלי כד, ד.

(3) תהלים נב, ג.

(4) זח"א רכט, ב. וראה לקוטי תורה להאריז"ל תהלים פט.

(5) ירמיה א, יד.

(6) תשא לד, ו.

(7) תהלים קלב, ט.

(8) שם סט, יד.

(9) קידושין עט, א.

(10) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת לך.

(11) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(12) חולין כד, ב.

(13) וישלח לג, ה.

* * *

יט, ב – זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על

א. פרה זו מצרים², שנאמר עגלה יפפי מצרים (ירמי' מו, כ). אדמה זו בבל, שנאמר אנת הוא רישא ד' דהבא (דניאל ב, לח). תמימה זו מדי, דאמר רבי חייא בר אבא, מלכי מדי תמימים היו, ואין להקדוש ברוך הוא עליהן אלא שעבדו עבודה זרה שקבלו מאבותיהם בלבד. אשר אין בה מום, זו יון. אלכסנדרוס מוקדון כד הוה חמי לשמעון הצדיק, הוה קאים על רגלוהי, ואמר ברוך אלקי של שמעון הצדיק. אמרי לה בני פלטי' דידה, מן קמה דיהודא את קאי. אמר להון, כד אנא נחת לקרבא, כדמותה אנא חזי ונצח. אשר לא עלה עליה על (שם), זו אדום, שלא קבלה עליה עלו של הקדוש ברוך הוא. ולא די' שלא קבלה אלא מחרפת ומגדפת ואומרת מי לי בשמים וגו' (תהלים עג, כה).

ונתתם אתה אל אלעזר הכהן (במדבר יט, ג), [מפני מה נעשית באלעזר, ולא נעשית באהרן, מפני שהי' לו שותפות במעשה העגל]. והוציא אתה [אל] מחוץ למחנה, לפי שהוא עתיד לדחף את שרה ממחיצתו. ושחט אותה לפניו, שנאמר כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום (ישעי' לד, ו). אמר רבי ברכי' טבח גדול באדום. ושרף את הפרה לעיניו (במדבר יט, ה), ויהיבת ליקידת אשא³ (דניאל ז, יא). את ערה ואת בשרה ואת דמה (במדבר יט, ה) היא ודכסי⁴ ואפרכי⁵ [ואסטרטיליא]. הדא הוא דכתיב הונך ועזבוניך מערבך, מלחין וחבליך, (ו) מחזיקי בדקך, וערבי מערבך [וגו'] יפלו בלב ימים ביום מפלתך (יחזקאל כז, כז). אמר רבי שמואל בר יצחק, אפילו אותן שהיו חוץ מקהלך, ובאו נדבקו בקהלך, אף הם יפלו בלב ימים ביום מפלתך.

מדרש תנחומא ישן

אמר רבי ברכי' טבח גדול באדום, אבל בשמים יהי' ג"כ זבח מעט לשר שלהם, ודייק מדכתיב זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום.

זית רענן⁷ על ילקוט שמעוני

(1) יט, ב – זאת חוקת התורה...: עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיו, ביאור המשך הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי ז"ל לדרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מופני מזה צוהת התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) בכללות הסימן עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת חוקת סימן ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז. כ. כא. כב. מא. נג. סג. פו. פז. פח. פט. צח. (ובענין דפרה מרמז על הד' גליות, עיין גם ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן ז הערה 21. פרשת בשלח סימן שנח).

(3) ויהיבת ליקידת אשא: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת צו סימן כד. כה. כז. כח. כט.

(4) ודכסי: דוכס בל"י שר הצבא.

(5) ואפרכי: בל"י שר הפרשים.

(6) ואסטרטיליא: פי' בל"י נגיד מלחמה.

(7) מחבר ספר מגן אברהם על שולחן ערוך.

במדבר פרה זו מצרים, אדומה זו בבל כו', המכוון כמו שע"י פרה נמשך טהרת טמא מות, כמו"כ ע"י ד' גליות מתקנים נשמות ישראל מטומאתם כו' וכמ"ש וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו' והיינו ע"ד מ"ש בד"ה⁸ ואלה שמות בני ישראל שאברהם בחר לו השעבוד תחת גיהנם⁹ כו', והיינו שעל ידי זה מבררים קליפת נוגה שהיא הפרה, ואתי שפיר מחוץ למחנה וע' פנים יפות¹⁰ לא גלו ישראל כו', וזהו שע"י נמשכים מים חיים ושאתם מים בששון כו'.

אור התורה חקת עמוד תשצד

ג. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקיצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, תמימה אותיות המתים, כשיחיו המתים. אשר אין בה מום ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. אין בה אותיות הנביא.

[אשר אין בה מום, בה בגימטריא שבעה, ואותיות בה שטים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ד. הנוגע במות, הוא יתחטא בו במי אפר פרה שהיא מטהרת טמא מות. ומכאן יצא המנהג¹¹ שלנו ברחיצת ידים אחר שבאים מן המת, רמז למי אפר פרה¹², והוא גם כן רמז לתחיית המתים שכל העולם יהי' נטהר מן הטומאות, הוא שאמר הנביא: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם¹³. גם תלישת העשבים רמז לזה, כי העשב לעת ערב ימולל ויבש ובבקר יצין, על שם שכתוב: ויציצו מעיר כעשב הארץ¹⁴.

רבינו בחיי

(8) תורה אור מט, א.

(9) בראשית רבה פרשה מד. (עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת לך לך סימן רכו. רכז. רכט. רל. (קנה). פרשת פקודי סימן כח, ובהנסמן שם).

(10) וע' פנים יפות: עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן מה.

(11) יצא המנהג וכו'. בספרו "כד הקמח" סוף אות אהבה, בענין שאין הטומאה במת אלא מצד המלאך המות, כותב: "ומפני זה תקנו הגאונים ז"ל לרחוץ הידים לכל הנכנסים באהל המת כדי להטהר מן הטומאה ההיא". – ועיין "תורת האדם" להרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"ב עמוד קנה) שמביא תשובת גאון אחד שנשאל על מנהג זה, והשיב: אין צריכין לרחוץ ואם נהגו ורוחצין אין בכך כלום. – מכל זה ברור שלשון רבינו בחיי שלפנינו: יצא "המנהג" הוא יותר נכון ממה שכתב ב"כד הקמח": תקנו הגאונים.

(12) רמז למי אפר פרה וכו'. ב"תורת האדם" (שם עמוד קנו) מביא הרמב"ן טעם זה מפי אחד מרבותיו, "שהוא רמז לטהרת הטומאה לומר טומאה זו אינה נטהרת אלא בכענין שלשה דברים הללו, במים ואפר ואזוב" לפיכך רוחצים ידיהם במים ומקנחים בעפר ותולשין עשב מן המובחר. ומסיים הרמב"ן: "זהו טעם יפה". – וביורה דעה שעו, ד: ואחר כך תולשין עפר ותולשין עשבים ומשליכים אחר גוים ורוחצין ידיהם במים.

(13) יחזקאל לו, כה.

(14) תהלים עב, טז. (עיין כתובות קיא:).

♦ יום ראשון כ"ד סיון ♦

יט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא שלמקתא די לית בה מומא די לא סליק עלה נירא:

יט"א זאת חקת התורה לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה. ויקחו אליהם (במדבר רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר. אדמה תמימה שתהא תמימה באדמיות, שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1061)

פרה שעשה משה במדבר (רש"י יט, ב) מלת "במדבר" מיתרת לכאורה, שהרי הכל יודעים שמשה היה כל ימיו במדבר ובדאי שגם הפרה עשה שם. ויש לומר, דהנה אדם עלול לומר: איך בכחי לטהר גם יהודי שנמצא בדרך פחותה ביותר? על זה אומרים לו: הוי יודע, שהפרה נעשית במדבר, מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, ומאפר פרה זו מתקדשים הכהנים בעשית כל פרה ופרה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לעשות רצונו יתברך, והגם שיש לומר בזה דחיות אף על פי כן לפי מה שכתבנו יש טעם נכון לשבח, כי ישראל לא היו טמאי מת הגם שנגעו והאחילו על המת כי עדין לא קבלו התורה ודנו בהם אז דין גר שנתגזר ביום י"ד ששוחטין עליו ואין חוששין לטמא שנטמא קדם שנתגזר, ותמצא שאמרו בפסחים (צ"ב). וכתבו הרמב"ם בפרק ו' מהלכות פסח וזה לשונו גר שנתגזר ביום י"ד וקל וטבל אין שוחטין עליו את הפסח גזרה דלשנה הבאה יהיה טמא מת ויטבל לערב ויאמר אשתקד מי לא טבלתי וכו' עד כאן לשונו, ממה שנתן הטעם משום גזרה דלשנה הבאה מזה אתה למד כי זולת גזרה זו אין חוששין לטמא מת, וכמו כן ישראל כשעשו פסח מצרים אין בהם דין טמא מת, והוא מאמר ה' זאת חקת התורה:

ובדרך רמז ירצה באמרו חקת התורה שאם יקינו מצוה זו הגם היתה חקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קימו התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה:

אשר צוה ה' לאמר. צריך לדעת למה הצדק לומר מאמר זה והלא רואני כי ה' הוא המצוה לאמר שכן אמר וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל, עוד אומרו לשון נסתר אשר צוה ופי' ה' הוא המדבר והיה לו לומר אשר אנכי מצוה

(ב"מ קי"ד:) בפסוק אדם כי ימות וגו' ישראל מטמאים באהל ואין אמות מטמאין באהל: וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לב' כלים שהיו אצל בעל הבית אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל ופנה אותם והוציאם לחוץ מהחצר אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים ואתה שהיתה מלאה זבל הגם שינסו לה קצת מהרמשים לא ישנה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והערכה, בצאת הנפש ונתרונן הגוף יתקבצו הקלפות לאין קץ שהם כחות הטמאה התאבים תמיד להדבק בקדושה להנות מהערב, ולזה יטמא באהל ואפלו אלף בתים מקרים ואחת פתוחה לחברתה הטמאה תמלא כל החלל המקרה, מה שאין בן אדם לא מורע ישראל להיותו משלל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטמאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל הוא התורה:

ובזה מצאתי נחת רוח למה כשצוה ה' פסח במצרים הקפיד ה' על ב' דברים, הא' דין ערל וצוה למול כאמרו ז"ל (שמו"ר פ"ז) בפסוק ואעבר עליך וגו' דם פסח ודם מילה, והב' על דין בן גזר שאמרו ז"ל (שם פט"ז) בפסוק משכו וקחו לכם וגו' משכו ידיכם מעבודה וזה שצוה יצאו מקלל בן גזר, ועל דין ג' שהוא הטמאה לא מצינו שהקפיד ה', והגם שמצינו (פסחים ע"ו). שהפסח בא בטמאה בנטמא צבור, עם כל זה היה ה' יכול לצוות קדם שיזהרו משמאת מת ולעשות משה אפר פרה ואין מצוה לה'

(ב) זאת חקת התורה. צריך לדעת למה כנה למצוה זו שם כללות התורה, שהיה לו לומר זאת חקה וגו' או זאת חקת הטמאה או חקת השנהגה כדרך אמרו (שמות י"ב) זאת חקת הפסח, ואין לומר שנתבון להצריך טהרת אפר פרה לעסק בתורה, כי לא כן מצינו לר"ל שאמרו (ברכות כ"ב). שאדרבא אין דברי תורה מקבלין טמאה, ולכל סברות ר"ל (שם) אפלו להמקמרים בבבלי קריין מטעם שצריך באימה ויבוקא וכו' מודים בטמאי מת שמתירין בעסק התורה:

ויתבאר הענין על פי מה שאמרו בפרק בתרא דנזיר (ס"א): ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות טמאת מת שאין הבתי נעשה טמא מת, וזה לשונו שאם נגע במת או נשאו או האהיל עליו הרי הוא כמו שלא נגע הא למה זה דומה לבחמה שנגעה וכו' עד כאן. והנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגויים הוא באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל הגויים בית ישראל, ומעתה טעמנו צורך דבש אמרי אל בפה שאמר זאת חקת התורה פרוש חקה זו של הטמאה ותנאי טהרתה תסובב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להתדבק בהם להיותם חסידיה של קדושה עליונה בתייהם גם במוותם, בתייהם שנגוגע במת או יאהילו עליו וכדומה תדבק בהם הטמאה שבמת ולא תחפץ להפריד אם לא בכח גדול אשר חק ה' במצוה האמורה בענין של פרה אדמה, ובמותם גם כן תתברך הטמאה כאמרו ז"ל

(ג) וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחֲוֵיץ לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:

כז"י • אֱלֹעֶזֶר • (ספרי) • מִצֻּתָּהּ בְּסָגֶן. • אֶל־מַחֲוֵיץ לַמַּחֲנֶה. • (ויכא סח ספרי) • חוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחֻנוֹת. • וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו • (ויכא) • (כב) זֶר שׁוֹחֵט וְאֱלֹעֶזֶר רוֹאֶה. • אור החיים

(ד) וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָה שֶׁבַע פַּעַמִּים:

כז"י • אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד • עוֹמֵד בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם וּמִתְכַּוֵּן וְרוֹאֶה פֶתָחוֹ שֶׁל הַיֵּכָל בְּשַׁעַת הַזֶּזַת הַדָּם • (ויכא כח) •

(ה) וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בִּשְׂרָה וְאֶת־דָּמָה עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף: • אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

זאת ומה טעם יש בה: פרה אדמה וגו'. רואה אני כי כל סימניה מוכיחים על הדינים, אדמה כי הוא זה סימן תגברת הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) ב' שערות שחורות פסולות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפלו קרניה וטלפיה צריכים להיות אדמים, אבל שחורות ואין צריך לומר לבנות פסולות, אשר לא עלה עליה על פי העל יתקן הדינים בסוד מאמנם (בכרות ה'). יסורין מקרין כל צונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, גם שרפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהתקבצות הדינים באפר יעשו הכרחה לשמאה הדבוקה באדם מהמת שגם היא אינה אלא רצועה רצה מצד יסורי המשפט:

וראיתי בספרי וזוטא ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות פרה אדמה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שגאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד כאן, ולפי מה שאמרנו שכל מעשיהם בחינת המשפט יש טעם בדרך, כי שם פרה גיד מספר הידוע למספר בחינת הדינים כידוע ליודעי חן, לזה צוה ה' שיקנו אותה כשיש בבחינת מספרה מספר אשר תכנו אליו, אבל אם יקנו עגלה קונים דבר שאין בו המספר אשר אנו צריכים לו, וזהם שמגדלין אותה עד שנקראת פרה, אף על פי כן הקפיד ה' על שעת הקנן כדי שיהיו קונים דבר שהכנוהו בו שהם רפ"ה דינים:

(ג) ונתתם אותה. אמר אותה לפי מה שאמרו רז"ל (פרה פ"ד) שמפי השמועה למדו ששאר פרות נעשות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט דק לומר אותה אל אלו אלו אלו אלו וזהם שמהם חייב בסגן:

(ה) ושרף את הפרה לעיניו ואת ערה. הפסיק במאמר לעיניו בין זכרון הפרה לזכרון פרישה שהם ערה וגו', ויבאר על דרך מה

לו שיאמר להם מצוה זו בחקה, ומאמר דבר בא על עקר המצוה מצות ה' לשרוף, ולמד שיאמרו ישראל הרי העושה מצוה בלא ידיעת טעמה וסודה נחשבת המצוה כגוף בלא נשמה, לזה גמר אמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה וגו' פרוש יקחו למה שאתה יודע ומכונן בדרך להיותה יודע סוד הענין ופלאיו ובה תהיה המצוה נעשית שלמה במעשה ובמחשבה הצריכה, וכפי זה ידע על נכון אמרו ויקחו בתוספת וא"ו בתחלת הצווי להם, שנתכונן לומר שמלבד הקליקה עצמה שיקחו הפרה עוד יוסיפו שיכנונו בקליקתה למה שאליו באמור:

ואם תאמר תנח אותה פרה של אותו דור פרה שיעשו בכל דור ודור מה תהא עליה, אפשר שלא מכלל העלים ה' סודה אלא מכללות ישראל אבל למיחדים שהם אהרן וכיוצא בו נמסרו סודותיה והם ימסרו למיחדים הבאים אחריהם, או אפשר שבכל דור ודור יכנונו למה שידע משה, ומצאתי שאמרו במדרש (רבה כאן) וזה לשונם ויקחו אליה ללמד שכל הפרות שנעשו יהיו נקראים על משה, וצריך לדעת למה עשה ה' שנוי במצוה זו מכל המצוות שתקרא על שמו, ולדברנו יש טעם נכון בדרך כמו שפרשתי: או יאמר על פי דבריהם ז"ל (שם) שאמרו שאמות העולם מונים את ישראל מה מצוה היא זו וכו', לזה בא מאמר הכתוב כאן ואמר זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר פרוש שיאמרו ישראל לאמות כשהן מקנטרים אותם ואומרים להם מה מצוה היא זאת וכו' יאמרו להם חקה חקק ה' עלינו לעשות ואין אנו מהרהרין אחריו, ולפי זה אפשר שהרשעה משה לומר להם טעם המצוה וסודה אלא שלא יאמרו הטעם לאמות כשידחקו אותם בדברי קנטור מה מצוה היא

לאמר, עוד למה לא הספיק במה שאמר לאמר בפסוק ראשון וחסרו לומר פעם ב' לאמר, עוד צריך לדעת למה לא הקדים מאמר דבר אל בני ישראל קדם מאמר זאת חקת התורה על זה הדרך דבר וגו' זאת חקת התורה. אכן לצד שכל מצוות התורה הם שכליות ושמעיות, שכליות שהשכל מחיכם כגון כבוד אב ואם גובה גולה אונאה רציחה וכדומה, שמעיות שבת כי בו שבת הבורא, יום טוב על הנס שנעשה לנו בהם, עבודה זרה שלא לעבד זולת אלהינו כי הוא המוציא אותנו וגו' וכדומה לזה, וזה הוא טעם הנגלה, ואין לה מצוה ומצוה שאין בה עוד סודות נעלמים הנגלים למשה ולאדם ראוי המשיג לקנות קנן התורה במ"ח דברים השנויים במשנת חסידים (אבות פ"ו) שאז מגילין לו רזי התורה שגלה ה' למשה בסיני, ומשה גם כן גלה לישראל בני דורו סודות הנסתרים וטעמי המצוות ויסוד כל דבר:

ובמה שלפנינו צוה ה' אלו שיתם הדברים ויאמר להם הדבר בחקה בלא טעם, והוא מה שהעיר אותנו באומרו וידבר ה' אל משה לאמר לישראל פרוש ומה הוא המאמר שצוה לו לומר להם, זאת חקת התורה פרוש מצוה זו היא חקת התורה כן צוה ה' לאמר לכם, וכאלו אמר הכתוב אשר צוה ה' לאמר לכם הוא זאת חקת התורה, ומתוך הדברים אתה למד שגאמר למשה דברים מטעמים במצוה זו אלא שמה שצוה עליו לאמר הוא חקה, ובזה לא יתבעוהו ישראל לומר להם טעם הדבר כיון שה' צוה עליו לומר הדבר בחקה:

ובזה נתישב הדקדוקים, גם נתישב למה לא הקדים מאמר דבר וגו' למאמר זאת חקת וגו' כי מאמר זאת חקת התורה היא מצוה ה' על מצוה שיאמר לישראל שה' צוה

(ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲזוּב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ
אֶל־הַתּוֹךְ שְׂרַפַּת הַפָּרָה:

(ז) וְכַפֵּם בַּגְדֵי הַכֹּהֵן וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא
אֶל־הַמִּחֻנָּה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

כ"ט"א אֶל־הַמִּחֻנָּה • לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה, שְׁאִין טָמֵא מְשַׁלַּח חוּץ לְשְׁתֵּי מַחֲנוֹת, אֲלָא זָב וּבַעַל קָרִי וּמַצְרַע. וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד־הָעֶרֶב • סָרְסְהוּ וְדָרְשָׁהוּ: "וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמִּחֻנָּה".

(ח) וְהַשְׂרִף אֹתָהּ יָכֶם בַּגְדֵי בַּמַּיִם וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(ט) וְאַסֵּף אִישׁ מְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפָּרָה וְהַנִּיחַ מִחוּץ
לְמַחֲנֶה בְּמָקוֹם מְהוֹר וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת
לְמִי נִדָּה חֲטָאת הָוָא:

כ"ט"ב וְהַנִּיחַ מִחוּץ לְמַחֲנֶה • (פָּרָה פ"א) לְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים מִתְחַלֶּקֶת: אֶחָד נֶתֶן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק לְכָל
הַמִּשְׁמֶרוֹת, וְאֶחָד נֶתֶן בְּחֵיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמֶרוֹת הָיָה חוּץ לְעֹזָרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הַעֲזֵרוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין לְהַשְׁתָּר, וְזֶה
שֶׁבְּהַר הַמִּשְׁחָה – כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים לְפָרוֹת אַחֲרוֹת מְקַדְשִׁין הִימָנָה, וְזֶה שֶׁבְּחֵיל – נֶתֶן לְמִשְׁמֶרֶת מְגֻזְרֵת הַכְּתוּב,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נִדָּה • לְמִי הִזְיָה, כְּמוֹ (אִיכָה א): "וַיִּדּוּ־אָבֶן בִּי", (זְכַרְיָה ב): "לִיָּדוֹת
אֶת־קֶרְנוֹת הַגּוֹיִם" לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאת הָוָא • לְשׁוֹן חֲטוֹי כְּפָשׁוּטוֹ; וּלְפִי הַלְכוּתִיהָ קִרְאָהּ הַכְּתוּב "חֲטָאת", לומר
שֶׁהִיא כְּקֹדְשִׁים לְהֶאֱסֹר בְּהִנָּאָה.

(י) וְכַפֵּם הָאֵסֵף אֶת־אֶפְרַיִם הַפָּרָה אֶת־בַּגְדֵי וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם:

(יא) הַנִּגַּע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

(יב) הָוָא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר
וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

כ"ט"ג הָוָא יִתְחַטֵּא־בּוֹ • בְּאֶפְרַיִם הַפָּרָה (ס"א הָזָה).

(יג) כָּל־הַנִּגַּע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא
אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל
כִּי מִי נִדָּה לֹא־זֶרֶק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד טְמֵאָתוֹ בּוֹ:

כ"ט"ד בְּמַת בְּנֶפֶשׁ • וְאִיזָה מַת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהֵמָה,
שְׁאִין טְמֵאָתָהּ צָרִיכָה הִזָּאָה (וְלֹא טְמֵאָת שִׁבְעָה). דָּבָר אַחֵר: בְּנֶפֶשׁ, זֶה רִבִּיעִית דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁכָּן ה' טָמֵא •

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

על פְּרִשָּׁה יִשְׂרָאֵל. חֲזוֹר לומר יִשְׂרָאֵל פַּעַם ב' /
וְלֹא הִסְפִּיק בְּמָה שְׁאָמַר בְּתַחֲלָה וְשָׁרָף,
לְפִי מָה שֶׁפִּרְשִׁיתִי כִּי הַכְּתוּב יְדַבֵּר בְּב' סוּגִים
הָא' שְׂרַפַּת הַפָּרָה שְׁלֵמָה, וְהַב' אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁטָה

וְאָמַר וְשָׁרָף אֶת הַפָּרָה פְּרוֹשׁ כְּלָה יָמָה, וְאֶפְלוּ
עָבַר וְהִפְשִׁיטָה וְכו' וְעָשָׂה עוֹרָה לְבָד וּבִשְׂרָפָה
לְבָד וּפְרִשָּׁה לְבָד גַּם כֵּן לֹא הִפְסִיד, וְהוּא
מֵאֵמַר אֶת עֲרָה וְאֶת וְגו':

שְׁאָמַר בְּמִסְכַּת פָּרָה (פ"ד), וְכַתְּבוּ רַמְבַּם
בְּפֶקֶד ד' מַהֲלָכוֹת פָּרָה אֲדָמָה שְׂמִצּוֹת שְׂרַפָּתָהּ
שְׁלֵמָה וְאִם הִפְשִׁיטָה וְנִתְקָה וְשָׁרָף כְּלָה כְּשֶׁרָה
עַד כָּאן, לָזֶה הַבְּדִיל הַכְּתוּב בְּמַעֲשֵׂה הַמִּבְחָר

אם נכנס לעזרה אפלו בטבילה בלא הזאת שליש ושביעי. עוד טמאתו בו. אך-על-פי שטבול.

יד דא אורייתא אנש ארי זמות במשכנא כל
דעלל למשכנא וכל די במשכנא יהי מסאב
שבועא יומין:

(יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל בלהב אלהל
וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים:

כז"י בלהב אלהל בעוד שהמת בתוכו. אור החיים

טו וכל מן דחספ פתיח דלית מגופת שייע
מקף עלוהי מסאב הוא:

(טו) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא:

כז"י וכל כלי פתוח • (חולין כה א) בכלי חרס הכתוב מדבר, שאין מקבל

טמאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו יפה בחבור – טמא הוא. הא אם יש צמיד
פתיל עליו – טהור. פתיל • לשון מחבר, בלשון עברי. וכן (בראשית ל): "נפתולי אלהים נפתלתי", נתחברתי עם
אחותי.

טז וכל די יקרב על אפי חקלא בקטל חרפא
או במתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהי
מסאב שבועא יומין:

(טז) וכל אשר יגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת
או-בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים:

כז"י על-פני השדה • (חולין עב) רבותינו דרשו: לרבות גולל ודופק, ופשוטו: "על-פני השדה", שאין שם אהל –
מטמא המת שם בנגיעה.

יז ויסבון לדמסאב מעפר יקדת חטאתא
ויתנון עלוהי מי מבווע למן:

(יז) ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים
חיים אל-כלי:

♦ יום שני כ"ה סיון ♦

יח ויסב אזורא ויטבול במינא גבר דכי וידי
על משכנא ועל כל מינא ועל נפשתיא די
הוה תמן ועל דיקרב בגרמא או בקטלא או
במתא או בקברא:

(יח) ולקח אזור וטבל במים איש טהור והזה על-האהל
ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע
בעצם או בחלל או במת או בקבר:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יגיד שמאמר כל אשר וגו' הוא דין חדש:
אלא שבספרי ראיתי ב' הדרכים דרך הראשון
תנא קמא ודרך ב' רב אחא בר יאשיה,
וגמר אמר תנא קמא שטעם שהצריך הכתוב
לומר כל אשר באהל הגם שאמר כל הבא
שהוא בא מקצתו, משום שאין עונשין מן
הדין, וקשה לי הלא מה שאנו אומרים אין
עונשין מן הדין הוא על ענש מיתה של בית
דין של משה וכאן לו יהיה שנטמא ונכנס
למשכן טמא מיתתו בידי שמים, ועוד לכו
מזה כשנשכיל על דבר נראה כי מה שפלגינו
אינו נקרא עונשין מן הדין כי בכלל הבא כלו
יש מקצתו והרי מתחייב הוא על מקצתו כי כל
חלק וחלק שבו יקרא מקצתו ואין אנו עונשין
אותו מן הדין אלא מן הכתוב, ואולי שסובר
תנא זה שפלגנו כיוצא בזה נקרא עונשין מן הדין:

בפסוק זאת חקת התורה:

כל הבא וגו' וכל אשר באהל. קשה אם
הבא טמא מי גרע ממנו אשר באהל,
ויתבאר על פי מה שאמרנו בפסיקתא וזו
וזה לשונם כל הבא אל האהל שבא מקצתו
עד כאן, וכפי זה אם לא היה אומר הכתוב
אלא כל הבא הייתי אומר הבא כלו, הבא
מקצתו מניין ומפה שמאמר כל אשר באהל
הרי כלו אמור מה אני מקים כל הבא וגו'
זה הבא מקצתו. עוד שם בפסיקתא וזה
לשונם דבר אחר כל הבא וגו' לעשות קרקעו
של בית כמזהו עד הנהו עד כאן. נראה
שהקריחו לדרשא זו כי לסבא הראשונה היה
לו לומר הכתוב כל אשר באהל וכל הבא
אל האהל ויהיה הכתוב מתפרש בדרך לא
זו אף זו, אבל מפה שהקדים כל הבא זה

ונתתחה לזה אמר ישרף כנגד חלקה שניה.
עוד יתבאר על פי מה שאמרנו בתוספתא
דפרה (פ"ב) וכתבו רמב"ם בפרק ד' מהלכות
פרה אדמה וזה לשונם פקע מעורה וכו'
אפלו משערה פוית יחזיר ואם לא החזיר
פסולה עד כאן, והוא מאמר ישרף פעם ב'
לומר שהגם שפקע יחזיר וישרף לעכובא:
(יד) זאת התורה אדם כי ימות. אומר זאת
התורה, יתבאר גם כן על דרך שפרשתי
בפסוק זאת חקת התורה, והוא לצד שדקדק
לומר אדם כי ימות וגו' ודרשו ר"ל (ב"מ
ק"ד) אתם קרויים אדם וישראל מטמאין באהל
ואין אמות העולם וכו', לזה הקדים לתת הטעם
שסובב הדבר ואמר זאת התורה באהל אכל אמות
שאותו שנקרא אדם מטמא באהל אבל אמות
העולם שאין להם תורה וכו', ועין מה שכתבתי

יט וַיְדַבֵּר דָּבִיכָא עַל מִסְבָּא בְיוֹמָא תְּלִיתָא
ובְיוֹמָא שְׁבִיעָא וַיְדַבֵּר בְיוֹמָא שְׁבִיעָא
וַיַּצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי בְמִיָּא וַיְדַבֵּר
בְּרַמְשָׁא:

(יט) וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבֹּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר
בְּעָרָב:

כז"י וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • (ספרי) הוּא גָמַר טָהַרְתּוּ.

כ וַיְדַבֵּר דָּבִיכָא וַיִּסְתַּבּ וְלֹא יָדִי עָלוּהִי וַיִּשְׁתַּצֵּי
אִנְשָׁא הָהוּא מִגּוֹ קָהֵל אֲרִי יֵת מִקְדָּשָׁא
דְּיִי סָבַב מִי אֲדִיּוֹתָא לֹא אֲזִדְרִיקוּ עָלוּהִי
מִסְבָּא הוּא:

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִתּוֹךְ הַקָּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי יִהְיֶה טָמֵא מִי נִדָּה לֹא־זֶרֶק
עָלָיו טָמֵא הוּא:

כז"י וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְגו' • אִם נֶאֱמַר מִקְדָּשִׁי, לָמָּה נֶאֱמַר מִשְׁכַּן כו' ? כִּדְאִיתָא בְּשִׁבְעוֹת (דף טו).

כא וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הִנֵּדָה יְכַבֵּם בְּגָדָיו
וְהִנָּלַע בְּמִי הִנֵּדָה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

(כא) וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הִנֵּדָה יְכַבֵּם בְּגָדָיו
וְהִנָּלַע בְּמִי הִנֵּדָה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

כז"י וּמִזֶּה מִי־הִנֵּדָה • (נדה ט, יומא יד) רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ שֶׁהַמִּזֶּה טָהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִי חֲטָאת – טָמֵא טָמֵא
חֲמוּרָה לְטָמֵא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו, מֵה שָׁאִין כֵּן בְּנוֹגֵעַ. וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ בַּלְשׁוֹן "מִזֶּה", לֹאמַר לָךְ שָׁאִין מִטְמָאִין עַד שִׁיָּהָא
בְּהֵן שְׁעוֹר הַזֶּה. וְהִנָּלַע וְגו' יִטְמָא • וְאִין טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים.

כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּה מִסְבָּא יִהִי מִסְבָּא
וְאִנְשׁ דִּיקְרַב בֵּה יִהִי מִסְבָּא עַד רַמְשָׁא:

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא
עַד־הָעָרֶב: פ

כז"י וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא הָיָה שֶׁנִּטְמָא בְּמַת יִטְמָא. וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת • בּוֹ בְּטָמֵא מַת. תְּטָמֵא עַד־הָעָרֶב.
מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁהַמַּת אָבִי אֲבוֹת הַטָּמֵא וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵב הַטָּמֵא וּמִטְמָא אָדָם. וְהוּא פְּרוּשָׁה לְפִי מִשְׁמָעָה וְהַלְכוּתִיָּה.
וּמִדְּרַשׁ אֲגִידָה הַעֲתִיקִי מִסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁ, וְזֶהוּ: (ב) וַיִּקְחוּ אֱלִיָּה • מִשְׁלָהֶם, כֶּשֶׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נִזְמִי
הַזֶּהב לַעֲגֹל מִשְׁלָהֶם, כִּי יָבִיאוּ זֶה לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשֶּׁל לִבָּן שֶׁפָּחָה שְׁטוּף פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אָמְרוּ:
תָּבֵא אִמּוֹ וְחִקְנָם הַצּוֹאָה, כִּי תָבֵא פָּרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל. אֲדָמָה • עַל שֵׁם (ישעיה א): "אִם יֹאדִימוּ כְּתוּלַע", שֶׁהַחֲטָא
קְרוִי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים וְנִעְשׂוּ בּוֹ בַּעֲלֵי מוֹמִין – תָּבֵא זֶה וְתִכְפֹּר עֲלֵיהֶם וְיִחְזְרוּ
לְתוֹמֹתָם. לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל • כֶּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ מַעֲלִיָּהֶם עַל שְׁמֵי: (ג) אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן • כֶּשֶׁם שֶׁנִּקְלְחוּ עַל אֶהֱרֹן,
שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל. וּלְפִי שֶׁאֶהֱרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל לֹא נַעֲשִׂית עֲבוּדָה זֶה עַל יָדוֹ, שָׁאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר:
(ד) וְשִׁרְף אֶת־הַפָּרָה • כֶּשֶׁם שֶׁנִּשְׂרַף הָעֵגֶל: (ו) עֵץ אֲרִז וְאִזּוֹב וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת • שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין הִלְלוּ כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת
אֲלֵפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְּלוּ בָּעֵגֶל. וְאֲרִז הוּא הַגִּבָּה מִכָּל הָאֵילָנוֹת וְאִזּוֹב נִמּוֹךְ מִכָּל, סִימָן, שֶׁהַגִּבָּה שֶׁנִּתְגָּאָה וְחִטָּא, יִשְׁפִּיל
אֶת עֲצָמוֹ כְּאִזּוֹב וְתוֹלַעַת, וְיִתְכַפֵּר לוֹ: (ט) לְמִשְׁמֶרֶת • כִּמּוֹ שֶׁפִּשַׁע הָעֵגֶל שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת לְפָרַעְנוּת, שָׁאִין לָךְ פִּקְדָּה
שָׁאִין בֵּה מִפְּקֻדַּת הָעֵגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב): "וּבַיּוֹם פִּקְדִי וּפְקֻדָּתִי וְגו'". וְכֵשֶׁם שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין בּוֹ, כִּי
פָּרָה מִטְמָאָה כָּל הָעוֹסְקִין בֵּה, וְכֵשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּהֲרוּ בְּאִפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וְגו'", כִּי, "וְיִלְקְחוּ לְטָמֵא
מִצֵּפֶר שֹׁרֶפֶת הַחֲטָאת וְגו'".

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת 22 עמ' 128)

תָּבֵא פָּרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל (רש"י יט, כב) בָּאֵרוֹ הַמְּפָרְשִׁים, שֶׁלּוֹלֵא חֲטָא הָעֵגֶל לֹא הָיָה מִיתָה בִּישְׂרָאֵל, כִּי בְּמַתָּן תּוֹרָה זָכוּ
ל"חַרוֹת מִמִּלְאָף הַמּוֹת", וְהַחֲטָא גָרַם לְמִיתָה וְלִטְמָאָת מַת; וּמוֹבֵן אֲפּוֹא, שֶׁכִּפְּרַת הַחֲטָא מִבְּטָלַת בְּדָרֵךְ מִמִּילָא טְמֵאָת מַת. וְיֵשׁ
לֹאמַר, שֶׁזֶּהוּ שֶׁכָּתַב הַרְמָב"ם שֶׁהַפָּרָה הַעֲשִׂירִית יַעֲשֶׂה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִ: רַמְזוֹ רַמְזוֹ לָנוּ, שֶׁשְׁלֹמוֹת הַטְּהָרָה תִּהְיֶה בְּטוֹל הַמּוֹת לְגַמְרִי,
"בְּלַע הַמּוֹת לְנִצָּח".

א וַיָּבֵאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל פִּנְשֵׁתָא לְמַדְבָּרָא
דְּעִין בְּיִרְחָא קְדָמָאָה וַיִּתֵּב עֲמָא בְּרָקָם
וּמִיתַת תַּמָּן מָרִים וְאִתְקַבְּרַת תַּמָּן:

כ (א) וַיָּבֵאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מְדַבְּרִיצִין בְּחֻדְשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיִּשְׁבּ הָעָם בְּקֻדְשׁ וְתַמַּת שֵׁם מָרִים וְתִקְבֹּר
שָׁם:

כ"ה" – כל-העדה • עדה השלמה, שפבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים. ותמת שם מרים • (מ"ק כ"ח) למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדמה? לומר לה: מה קרננות מכפרין (ס"א כמו שפרה אדמה מכפרת), אף מיתת צדיקים מכפרת. ותמת שם מרים • (שם) אף היא בנשיקה מתה. ומפני מה לא נאמר בה: "על-פי ה'"? שאינו דרך כבוד של מעלה. ובאהרן נאמר (במדבר לג): "על-פי ה'", ב"אלה מסעי". אור החיים

(ב) ולא היה מים לעדה ויקהל על-משה ועל-אהרן: כ ולא היה מים לעדה ויקהל על-משה ועל-אהרן: כ ולא היה מים לעדה ויקהל על-משה ועל-אהרן: כ ולא היה מים לעדה ויקהל על-משה ועל-אהרן: כ

כ"ה" – ולא היה מים לעדה • מפאן, שפל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים.

(ג) וירב העם עם-משה ויאמרו ולא גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ג וירב העם עם-משה ויאמרו ולא גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ג וירב העם עם-משה ויאמרו ולא גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ג וירב העם עם-משה ויאמרו ולא גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ג

כ"ה" – ולו גוענו • הלואי שגוענו. בגוע אחינו • במיתת אחינו בדבר. למד שמיתת צמא מגנה ממנה. בגוע • שם דבר הוא, כמו "במיתת אחינו", ולא יתכן לפרשו "כשמתו אחינו", שאם כן היה לו להגיד "בגוע" (בחולם הנא"ו). אור החיים

(ד) ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ד ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ד ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ד ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ד

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בין הצדיקים, כי הצדיקים דומים לפני הקב"ה למרגליות המנצחים בארגו כשהוא חפץ באחת מהם הוא מוציאה מהארגו וקובעה בתכשיט אחד מתכשיטיו, ור"ל דרשו (מוע"ק שם) ותמת שם לגזרה שנה לומר שגם היא מתה בנשיקה, וע' פנים לתורה:

(ג) וירב העם וגו' ולו גוענו. פרוש נתרעמו עליו שהתפלל עליהם שלא ימותו בדבר: (ד) ולמה הבאתם וגו'. תרעמת ב' למה הביאום דרך מדבר שהוא מקום סכנת מיתת צמא שהיה להם להעלותם שלא על דרך המדבר, והפונה בזה בין שאין כח בידי משה לתת להם מים במדבר על מי סמוך להביאם דרך שם, ואומרים ולמה העליתנו וגו' פרוש ואם תשיבו אותנו כי אין דרך מבטח להעביר אתכם בו אלא דרך מדבר או הכרח היה הדבר שמתעברו דרך מדבר, לזה נתרעמו ואמרו אם כן לא היה לכם להעלותנו ממצרים כיון שהוא מקור להביא אותנו אל המקום הרע הזה שיש בו סכנה שאינו מקום זרע וגו' כאומרים ז"ל (תלין פ"ח:) מדבר אינו מעלה צמחים. ואמרו אל המקום בה"א הידיעה לומר שמדות רעות שבמדבר ידועות הם שאינו מקום וגו', ומים אין לשחות פרוש אפלו לשחות שהוא דבר ההכרחי ואם אינכם יכולין להמציא לנו מים, ולא היה מענה בפי משה ועמד בתפלה לפני ה' הוא ואהרן דכתיב ויפלו על פניהם:

(תענית ט'). ג' על פי דבריהם ז"ל (זלקוט) שאמרו שישאל לא הלבנו לגמל חסד עם מרים וקשנהלו על משה ועל אהרן חשב אהרן שבאו לגמל חסד עם מרים והם לא באו אלא לריב עמם כאמור בדבריהם ז"ל, ומעתה יש מקום לחשד בישאל שלא היו אז באותו מצב כשרים וזה לה האות שלא גמלו חסד עם הנביאה, לזה קדם והודיע כי כל העדה צדיקים אשר בשם ישראל יתכנו, וטעם שלא גמלו חסד אמר הכתוב בסמוך ותמת שם מרים ותקבר שם, ואמרו בגמרא (מוע"ק כ"ח.) וזה לשונם ותמת וגו' סמוך למיתה קבורה עד כאן, ולטעם זה לא הרגישו לבוא לגמל חסד, ובמשך זמן מועט עד שיעזו קפץ עליהם רגזו של צמא, והוא מה שאמר הכתוב סמוך למאמר ותקבר שם ולא היה מים וגו':

וישב העם בקדש. בא להודיענו שנתעכבו שם ימים רבים כאמרו (דברים א') ותשב בקדש ימים רבים פרוש וישב לשון עכבה:

ותמת שם וגו'. צריך לדעת טעם אומר שם, ור"ל דרשו (מוע"ק שם) שלא עכבה, ודרשה זו נשמעת מאמרו ותקבר שם, ונראה כי לצד שהזכיר מיתה חש על כבוד הצדקת שהרי אמרו (ברכות י"ח) צדיקים במיתתם קרויים חיים, לזה דקדק לומר שם פרוש שם הוא שמתה ולא נשארה ביניהם אלא במקום אחר ישנה

(א) ויבאו בני ישראל וגו'. צריך לדעת למה הצרך לומר כל העדה ולא הספיק במאמר בני ישראל שמן הסתם הם כל העדה, אכן לפי מה שקדם לנו מדבריהם (מד"ר סו"פ בלק) כי כשישראל הם במדרגת ישרים וצדיקים נקראים בני ישראל וכשאינם בגדר הנאות נקראים עם כאמרו (י"ד י"א) עד אנה ינאצני העם הזה והרבה פיוצא בזה, והרבה פעמים יקראם הכתוב עם בני ישראל הגם שימצאון בהם הרבה אשר אינם ראויים לגדר זה ויכונן הכתוב אל הרב הנשרים, וכאן הודיע הכתוב כי כל העדה ישנם בגדר זה שיקראו בני ישראל, והוא מאמר ויבאו בני ישראל כל העדה פרוש כלן נקראים בשם ישראל בגדר ישרים וצדיקים, וזה מבין לדברי רז"ל שאמרו וזה לשונם כל העדה עדה השלמה:

והם ז"ל נראה שדרשו תחת כל העדה עצמה שתגיד השלמות והקיום, וע' פנים לתורה. והפונה בהודעה זו היא לג' סבות. הא' לפי שהוא אומר בסמוך מעשה מי מריבה ואמרו ז"ל (דב"ר פ' ואתחנן) שנענש משה על ידם שאמר להם שמעו נא המורים לזה הקדים להודיע כי כל העדה היו צדיקים וזו היתה סבה שנענש משה שקראם מורים. ב' להגדיל מעלת מרים עליה השלום שהגם שכל העדה היו צדיקים לא עמד זכותם להעמיד להם באר המים שהיה בזכות מרים

ה' וְלָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה הִזָּה לֹא מָקוֹם זֶרַע וְתַאֲנָה וְגִפְלָן וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשִׁתּוֹת:

וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

• יום שלישי כ"ו סיון •

וּמִלֵּיל יָי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ח סב ית חטרא ואכגש ית כנשתא את אהרן אחורף ותמללון עם כיפא לעיניהון ויתן מוהי ותפק להון מיא מן כיפא ותשקי ית כנשתא וית בעירהון:

(ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל־הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן־הסלע והשקית את־העדה ואת־בעירים:

כ"ו וְאֶת־בְּעִירָם • (במדבר רבה) מִכָּאן, שְׁחַס הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וגו' ולא אמר בשם ה', כי ודאי הדבר ידוע הוא כי הוא שלוחו של מקום, ועוד במה שלפנינו מכרח היה לומר נוציא לכם להיות כי הם המוציאים בדבורם או בהקצאתם שה' נתן ההוצאה בידם, וידברו של הרב יוסף אלבו אין דעתי הולמו כי אחר שראה משה שה' נזע מזה מים מן הסלע הבאר איך יגש להוציא מים עד אשר ידע דעת הבורא ברור הוא, ומי יאמר כי ה' חפץ לנסות, לזה הכרח היה הדבר להשתמש לפני ה', וה' יעשה הטוב בעיניו. וידברו של בעל מעשה ה', עלה כל קמיונים ואין בו לא מלח ולא תכלין וכלני מזרועי לטרם לחדות הדברים הדחויים במחילה מכבודו ע"כ:

ותרתי לי מנוחה בדברי הראשונים ז"ל ואמצא במדרש (זלקוט) וזה לשונם יען לא האמנתם וגו' ד' חטאות כתובים כאן, לא האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מירתם, לא האמנתם שלא אמרתי לכם להכות והכיתם, לא קדשתם להביא מים מכל סלע שרוצים, מעלתם שאמרתם חזן הסלע הזה, מירתם שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ודברתם על דברי עד כאן לשונם, ועל פי מדרש זה נעמד על פרוש אמרי קדוש במאמר קח את המטה ודברתם אל הסלע וגו' והוצאת להם מים מן הסלע, ויש להעיר א' למה יצו ה' לקחת המטה בידו ושהוצאת מים הוא בדבור לבד, ב' למה חזר לומר והוצאת להם מים אחר שאמר ונתן מימיו, ג' הדבר לומר פעם ב' מן הסלע ולא הספיק בדבורה בסיפור, הנה לפי המדרש נתגלה לנו פונת הכתוב למפרע על נכון, כי מה שאמר

ח' רבי משה הכהן (הובא באבן עזרא) פרש שהקפדת ה' היתה על מאמר משה חזן הסלע הזה וגו', וכונת משה היתה לצד יכלתו אם לא בכח הנאדר וחשבו האנשים שלא יוכל ה' להוציא מים מן הסלע, וזה היא שגגת משה, והביא ראיה לפרושו ממה שאמר הכתוב (תהלים קו) כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו וגו':

ט' הרב יוסף אלבו בספר העקרים י' שב שהקפדת ה' היתה על שלא נתעוררו משה ואהרן מעצמן להוציא להם מים והיו מרעידים שה' יורה מעוט הבטחון וגו': י' בעל מעשה ה' (מקור"ר אליעזר) שפרש כי היה וכות בין משה ובין ישראל שישראל היו רוצים להוציא להם מים ממקום אחר שהפרו אותו הם ולא רצה משה לדבר לאותו סלע שהפרו הם ונתפעס משה וזרק המטה בידו לא להכות אלא בכעס ובדרך מקרה הנה המטה בסלע וכו' יען שם דבריו: הנה כל העשרה דרכים אינם מוציאים אותנו ידי חובת האמת, וצא וילמד מה שטען רמב"ן על ג' מהם ודחאם, ומה שטען רבי אברהם בן עזרא על ג' אחרים ודחאם, ואני טוען על השאר והם, דרך א' של רבנו חננאל שכתב לו רמב"ן שהקפדה היתה על שכן לעצמו המעשה ואמר נוציא וגו' הלא ידוע היה משה לשלוחו של מקום וכל מעשיו הנם בכח האל, ולו יהיה כי כחו של משה הוא הלא מגדלת העבד גדלת האדון נודעת בפרק מרבה, ועוד הלא תמצא מפרשת בא אל פרעה שאמר הכתוב (שמות י"ב) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו

ח קח את המטה וגו' ויקדש בם. פרשה זו רבו עליה כל מפרשי התורה, ותרתי בה לאור באור החיים, וקדם שנעמד על פשטן של כתובים נקדים להבין מה היתה שגגתו של משה בענין זה אשר היה סבה לגזירתו, וראיתי שנאמרו י' דרכים בענין בדברי מפרשי התורה והן הנה בקצרה: א' רש"י ז"ל פרש ששגגת משה היתה כי ה' אמר אליהם דברו והוא הפך:

ב' רבי אברהם אבן עזרא פרש שהשגגה היתה שגורם שלא נתנה הסלע מימיה עד הפאה שניה במה שאבד הפונה בפעם א' לצד מריבת העדה:

ג' הביאו הנזכר כי הקפדת ה' היתה על שהיה ב' פעמים שאם היה מכה פעם אחת לא היתה הקפדה כי הדבור לסלע היא ההפכה:

ד' הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שלא אמרו שירה על המים כמו עלי באר:

ה' הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שאמר לבני אל חי המורים ואין ראוי לאיש חסיד למעב ולזלזל בבני אברהם יצחק ויעקב וגו': ו' הרמב"ם (בשמונה פרקים) פרש כי הקפיד ה' עליו על אשר נתגזר על העדה ומסכה זו חשבו כי גם ה' בכעס עמהם אשר לא כן היה: ז' רבנו חננאל והסכים אליו רמב"ן שהקפדת ה' היתה על אשר אמר נוציא לכם מים ולא אמר יוציא לכם שמונה טעו ישראל וחשבו כי הם בחכמתם עושים את המעשה כי לא היה להם רמז כי ה' הוא העושה הנם ולזה הקפיד ה' ואמר לא האמנתם בי להקדישני וגו':

והגם שאמר אחר כך והוצאת להם מים מן הסלע פרוש מן הסלע הידוע האמור בסמוך, ונמצא שכל כונת משה לא היתה אלא לחוש על דבר כבוד שמו יתברך ויצתה השנגה באנס:

ובזה נמצאו טעם לכל שגגותיו של משה, טעם שהכה חץ למה שנשמע מדברי ה' שצריך הכאה ואם כן בלא הכאה לא יתן מימיו ומתחלל שם שמים, ומה שלא שנה פרק אחד אין זה פשט ודברתם ומשה לא הבין כן כיון שהבין שהמטה הוא להכות וכמו שכתבתי למעלה, וטעם שלא הוציא מים מסלע אחר כיון שאינו מכרח במשמעות מאמר והוצאת להם מים ששל סלע אחר הוא אומר יש מחוש שלא יתן ויש חלול ה' גדול, גם חשב כי למה יעשה נס חדש להוציא מים מסלע אחר באין צורך אליו, ודבר ידוע כי אין עושין נס אלא לצד הכרח גדול, ומעתה אין להאשימו על מאמרו המן הסלע וגו' כיון שאין החלט במאמר ה' שאמר לו כן, לזה נשכחו ואמרו הוצא לנו מסלע זה אמר להם שמעו נא המורים לשון המראה ולשון הנראה כי היו מתבוננים לנסות כח עליון אם יוציא מכל סלע או מסלע זה לבד, והיו מורים לו להוציא מסלע אחר, והקפיד משה על הדבר ואמר וגו':

ואל ירע בעיניך לומר שמשה לא הבין אמתות כונת ה', כי אין הנביאות באה להצדיק בעיניו ולזה תמצא שאמרו ז"ל (ב"ב) חכם עדיף מנביא, ובמה שלפנינו לא נעלם מעיני משה גם כן המשמעות שנתפנה אליו ה' אלא שנפל לו ספק במשמעות אחר ומשום מחוש כבודו יתברך הטה למה שעשה כנזכר ואחר שמצאנו טעם למעשה נביא אשא עיני להבין מאמרו יתברך בהקפדתו במאמר יען לא האמנתם בי להקדישני, פרוש אתם עשיתם ההכרעה לצד חששא שהסלע לא תתן מים אלא אם תהיה הסלע הידוע ודוקא על ידי הכאה ולא הכרעתם לצד קדשת שמי להקדישני בהוצאת מים מסלע אשר ירצו הם ובלא הכאה שבה הנה ה' מתקדש לעיניהם כשיראו שאפלו הדומם כל שהוא מפליא לעשות בדבור לבד ובהכרעה בשנות עליה פרק אחד, והיה לכם לבטל המחוש בעצם האמונה שהייתם צריכים לעשות ע"כ:

ולעמק הדברים הוא שאם היו משה ואהרן עושים קדוש ה' הגדול באמצעות שהיתה העדה גם כן פלה שלמה וצדיקים היו מחליטים אמונת ה' בלבם שלמה והיה נגרש מהם חלק הרע והיה כח בהם להעמיד אמונתם לדורי דורות, ומעתה היו משה ואהרן נכנסים לארץ והיה משה בונה בית המקדש ואין חשש להשכלת חמתו על ישראל כשהיה

והמשכיל בעין השכל יראה כי השתנות משמעות מאמר ודברתם ישתנה כפי כונת מאמר קח את המטה, כי הדעת נותנת שאין הסלע בעלת חי שתבין דבור בני אדם כשידבר אליו משה אלא באחד משתי דרכים, או באמצעות הכאה במטה אשר בו שם המפרש חקוק ועורר כח המחיה שבה, כמו שפרשתי במקום אחר שאין לך בצמחים שאין לו חלק חיוני כפי תכונתו, ואותו יעיר בהכאת משה שבו חקוק שם עליון כמו שכן הבין משה, או על ידי שישנו עליו פרק אחד, של תורה שהוא חיי עולם מפה קדוש ועורר כח שבדומם ומה יתעורר לתת מים, לזה אם נפרש קחת המטה שהיא על ההכאה אין צורך לשנות פרק אחד, שזה הוא הערתו, ואם נפרש קחת המטה אינה להכות נצטרך לפרש ודברתם לשנות עליו פרק אחד, ולזה דעת עליון כשאמר קח את המטה שהיתה כונתו קחה לבד היתה כונתו במאמר ודברתם לשנות פרק אחד מה שאין כן משה שהבין קחת המטה להכות פרש ודברתם כפשוטו:

ועל כל פנים לא נעלמו מעיני משה ב' הדרכים במאמר ה' קח את המטה, אבל פרוש ודברתם שהוא לשנות עליו פרק אחד אין זה פשטן של דברים שלא עלה על דעת משה פרוש זה, וכן בדעתו נביא ה' ואמר הנה לפני ב' דרכים, ואם אני עושה דבור לבד ולא הכאה אני חושש שמא הפרוש האמתי הוא להכות ומה גם שהוא יותר פשטי ועוד שהוא דבר רחוק שהדומם יתעורר בדבור כן אדם כמו שכתבתי בסמוך, לזה אם אני מדבר בלא הכאה שלא כדרך שאמר ה' אין הסלע נותן מימיו ויתחלל שם שמים חלול גדול לעיני העדה אשר אני עושה הנס לעיניהם ואתחייב ראשי למלה, לזה יותר אבחר להכות ואטה לפרוש היותר צורך במשמעות מאמר קח את המטה ויקים גם כן מאמר והוצאת להם מים וגו' כמו שפרשתי, ולא הכאה בלבד עשה אלא בשתוף הדבור הנה ואמר לסלע תן מימך, ובזה אין מחוש שלא תתן הסלע מימיה ולא יתחלל שם שמים גם הטה לפרוש כונת המאמר והוצאת להם מים שהוא על ההכאה הגם שנכנס אצלו בגדר ספק שהכונה הוא מסלע שהיה חפצים, מהטעם עצמו כי חש לפרוש שהבין שהוא להכאה ומה גם שהוא יותר מטה כנזכר, ואם כן נשיבוא להוציא מסלע אחר אפלו על ידי הכאה לא יתן מימיו לכשאמר שאין כונת ה' אלא על סלע הידוע ובזה יתחלל שם שמים ח"ו, לזה אבחר להוציא מהסלע הידוע וכמו שדיק אל עליון במאמר ונתן מימיו שזה יצדיק ששל סלע הידוע שבו מים הוא אומר והוא בארה של מרים שמנע מימיו,

קח את המטה הוא להקנותא דמלקא והוצאת היות בידו כח עליון ולא להכאה, ולא חש לטעות שהוא להכאה ממה שאמר בפרוש ודברתם ומשה לא עשה כן והנה והוא חטא הראשון שאמר בעל המדרש, ומאמר ודברתם אל הסלע הוא שישנה עליו פרק אחד ולא עשה כן והוא חטא הב', ומאמר והוצאת להם מים מן הסלע נתפנה במאמר זה לומר אפלו מסלע אחר כשהם חפצים להוציא להם ממנה הוציא להם מאיו סלע שירצו, ולזה גם כן הזכיר פעם ב' הסלע ולא סמך לזכרון הראשונה כי לא זאת הוא מה שהזכיר, והוא לא עשה כן והראה ממה שאמר להם שמעו נא המורים זה יגיד שהיו מורים אידה דבר, וממה שנמר אמר המן הסלע וגו' יגיד כי היו מורים בפלע לומר מסלע זה והוא אמרו המן הסלע הזה וגו' פרוש שסלע זה אינו ראוי להוציא מים, נמצאו ביד משה ב' שגגות אחרים, א' שה' אמר הוציא להם מסלע שיהפצו והוא לא עשה כן, ב' שעשה להם החלט האפשריות באומרו המן הסלע וגו', והם הב' חטאות שמהם בעל המדרש שני ושלילי ע"כ:

וחל עליו חובת גברא לתת טעם לאיש האלהים על ארבעת השגגות אשר אינו ראוי לאחת מהנה:

ונראה כי משה עמד על מאמר ה' בהכמה ולצד עצם יראתו בה' שגג, וזה יצא ראשונה, מה שאמר לו ה' קח את המטה הבין בו ב' דרכים, א' להכאה וא' להקנותא ולכח בידו שבאמצעות המטה שבו חקוק שם המפרש יעשה פלא, והאמת שיותר צורך פשטן של דברים על להכות בו כי לטעם הב' הוא צד רחוק קצת, והגם שמצינו שאמר לו ה' (שמות ד') ואת המטה הזה תקח בידך אשר וגו', שם הנה עושה פעולות במטה, וזכרון ההכאה בא במאמר ה' בסמוך והוצאת להם מים מן הסלע, שלא הנה צריך לומר אחר שאמר ודברתם וגו' ונתן מימיו וכמו שדיקנו למעלה, והבין משה כי כונת ה' היא לומר לו שלא דבור לבד יספיק אלא כח המעשה שיעשה שבו יוציא מים, ובזה גלה סופו על תחלתו כי לקיחת המטה היא לעשות בה מעשה להוציא המים מן הסלע, והגם שעלה על דעת משה פרוש שנתפנה לו ה' כמו שאמרנו שבה לומר שיוציא מסלע אשר יחפצו, הטה לפרש פרוש זה לצד שקדם לו מאמר לקיחת המטה לא נראה בעיניו שתהיה לקיחה לבד מבלי עשות בה דבר, והגם שאין הכרח זה הכרח, בסמוך אבאר על נכון טעם השתנו למה שעשה, ומאמר ודברתם וגו' פשט הענין הוא מלבד מעשה המטה עוד כי צריך שידברו לה בפרוש הוצא מימך, והוא מה שהבין משה ולא עלה על דעתו כי מאמר ודברתם הוא שישנו עליו פרק אחד:

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה בְּאֶשֶׁר צִוָּהוּ: אור החיים
ט וַיִּנָּסִיב מֹשֶׁה יָת חֲטָא מִן קִדְּם יִי כְּמָא דִּי פְקָדָה:
י וַיִּקְהָלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקֹּהֵל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמְרוּ
לָהֶם שְׁמַעוּ־נָא הַמּוֹרִים הַמֵּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

כז"י וַיִּקְהָלוּ וְגו' • (שם) זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִזְיֵק מֵעַט אֶת הַמִּרְבֵּה. הַמֵּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא • לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מִפְּרִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהִלֵּךְ הַסֵּלַע וַיִּשָּׁב לוֹ בֵּין הַסֵּלַעִים כְּשֶׁנִּסְתַּלַּק הַבָּאֵר, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָהֶם: מַה לָּכֶם? מֵאִיזָה סֵלַע תּוֹצִיאוּ לָנוּ מַיִם? לָכֵף אָמַר לָהֶם: "הַמּוֹרִים", סִרְבָּנִים, לְשׁוֹן יוֹנֵי שׁוּטִים – מוֹרִים אֶת מוֹרִיָּהֶם, הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה, שֶׁלֹּא נִצְטוּיָנוּ עָלָיו, נּוֹצִיא לָכֶם מַיִם?.

(יא) וַיֹּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֵּלַע בַּמַּטֶּהוּ פַּעַמִּים וַיִּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעִירָם:
כז"י פַּעַמִּים • לְפִי שֶׁבְּרֵאשׁוֹנָה לֹא הוֹצִיא אֶלָּא טַפִּין, לְפִי שֶׁלֹּא צִוָּה הַמָּקוֹם לְהַכּוֹת אֶלָּא "וַדְּבַרְתֶּם אֶל־הַסֵּלַע", וְהָמָּה דְּבָרוּ אֶל סֵלַע אַחֵר וְלֹא הוֹצִיא. אָמְרוּ: שְׁמָא צָרִיף לְהַכּוֹתוֹ כְּבִרְאשׁוֹנָה, שְׁנָאֲמַר (שְׁמוֹת יז) "וְהִכִּיתָ בַּצּוּר" – וַיִּנָּדֶמֶן לָהֶם אוֹתוֹ סֵלַע וְהִכָּהוּ. אור החיים

(יב) וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֵאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:
יב וַיֹּאמְרוּ יִי לַמֹּשֶׁה וְלֹא־הָרֹן חִלָּף דִּי לֹא הִמְנָתוּן בְּמִימְרֵי לְקַדְּשׁוֹתִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לֹא תַעֲלֹן יָת קֹהֵלֹא הָרֹן לְאַרְעָא דִּי יְהִבִּית לָהֶון:

כז"י יַעַן לֹא־הֵאֱמַנְתֶּם בִּי • גִּלָּה הַכְּתוּב שְׂאֵלֻלִי חֲטָא זֶה בְּלִבְד הָיוּ נִכְנָסִין לְאַרְץ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ עֲלֵיהֶם: כַּעֲשֹׂר דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְאַרְץ, כִּף הָיָה עוֹן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְהִלָּא (במדבר יא) "הִצֵּאנוּ וּבִקְרָא יִשְׁחַט" קִשָּׁה מִזֶּה? אֶלָּא לְפִי שֶׁבִּסְתֵּר – חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, וְכֵאֵן שֶׁבְּמַעֲמַד כָּל יִשְׂרָאֵל – לֹא חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, מִפְּנֵי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם. לְהַקְדִּישֵׁנִי • שְׂאֵלֻו דְּבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע וְהוֹצִיא, הִיִּיתִי מְקַדֵּשׁ לְעֵינֵי הָעֵדָה וְאוֹמְרִים: מַה סֵּלַע זֶה, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמְעִים וְאִינוּ צָרִיף לְפָרְנֶסָה, מְקַיֵּם דְּבוּרוֹ שֶׁל מָקוֹם, קַל וְחֹמֶר אָנוּ! • לָכֵן לֹא תָבִיאוּ • בְּשִׁבּוּעָה, כְּמוֹ (שְׁמוֹת א) א: "לָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי". נִשְׁבַּע בְּקַפִּיצָה, שֶׁלֹּא יָרְבוּ בַּתְּפִלָּה עַל כָּף. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

צוהוּ הָא לְמִדָּת שְׁמָה שְׁעִשָּׂה מֵאָז וְהִלָּא לֹא כְּאֶשֶׁר צִוָּהוּ, וְכֵמוּ שֶׁכְּתִבּוּ לְמַעַלָּה שְׁשָׁנָה בְּפִרְוֶשֶׁם שֶׁל דְּבָרִים:

(יא) בַּמַּטֶּהוּ פַּעַמִּים. טַעַם ב' פַּעַמִּים כְּעֶבֶד שְׁעִשָּׂה שְׁלִיחוֹת אֲדוֹנוֹ בְּזִרְזוֹת גְּדוּלָּה, וְרַבּוּתֵנוּ ז"ל (סְנֶהֲדִרִין ל"ד). דְּרָשׁוּ דְּרָשׁוֹת וּכְפִשִּׁישׁ וְגו':

(יב) וַיֹּאמְרוּ ה'. קִשָּׁה לְמָה שְׁקָדִם לָנוּ כִּי לְשׁוֹן אֲמִירָה יוֹרָה עַל דְּבָרִים וְהַסְעִדִים אֶת הַלֵּב וּגְדִלָּה וְכִבּוּד וְכִשּׁוֹר וְכֵאֵן וְאִינוּ שֶׁלֹּא אָמַר אֶלָּא בְּשׁוֹרֵת גְּזֵרָה רַעָה, וְיִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שְׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (במדבר פ"ט) שְׁאָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי ה' הִרִי גְזֵרָתָ עָלֵי לְמוֹת בְּמִדְבָּר עִם הַדּוֹר הָרַע הַזֶּה וְכֵן יֵאמְרוּ הַדּוֹרוֹת שְׁאֵנִי שׁוֹה לָהֶם יִכְתֹּב עָלֵי עַל מַה נִּגְנַשְׁתִּי לְפִיכָף כְּתִיב יַעַן לֹא הֵאֱמַנְתֶּם בִּי וְגו' עַד כָּאֵן, וְהָיוּ מִה שְׁרָמָה ה' בְּאוֹמְרוֹ וַיֹּאמְרוּ לְשׁוֹן רוֹמְמוֹת לְמֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן שֶׁנִּכְתַּב חֲטָאָם שְׁעָלֵי מָתוֹ שְׁהָיוּ יַעַן לֹא וְגו', וְלֹא יִחַשְׁבוּ הַדּוֹרוֹת שֶׁהֵם שׁוֹיִם לְדוֹר הָרַע ח":

בְּכַנּוּי, אוֹלֵי שְׁנִתְּפוֹן לֹא מִב' דְּרָכִים, אוֹ לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְמָאִים לְמַיִם יְצוֹ ה' לְהַשְׁקוֹתָם כְּשֶׁעוֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִזְוָקִין, כִּי זֹלַת זֶה אִם יִשְׁתּוּ כִּחְפָּצִים לְרַב צְמָאוֹנִים לְמַיִם יִשְׁתּוּ הַרְבֵּה וְיִסְתַּכְּנוּ וְיִמּוּתוּ. אוֹ יִרְצָה כִּי יִשְׁקֵם כָּל הַצָּרָף וְלֹא יִקְפִיד עַל הַזָּקֵם כִּי הַמַּיִם הֵם נִסִּים הֵם כָּל פְּרִטֵּיהֶם בֵּין בְּהוֹנֵתָן בֵּין בְּפַעֲלָתָם, וְהָיוּ אוֹמְרוּ וְהִשְׁקִיתָ שְׁהֵגִם שִׁירָצוֹ לְשִׁתּוֹת בְּהַסְפָּקוֹת אִתָּה הַשָּׁקָה אוֹתָם כָּל הַצָּרָף, וְהַצָּרָף לְהוֹדִיר עֲדָה וּבְעִירָם, לְהַקְדִּים הָעֵדָה לְכַהֲמוֹת, וְהֵגֵם שְׁאָמַר הַכְּתוּב וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְכַהֲמֶךָ וְאָכְלָתָ וְגו' וְאָמְרוּ ז"ל (בְּרִכוֹת מ'), שְׁצָרִיף לְהַקְדִּים מֵאֲכָל לְכַהֲמָתוֹ וְאַחֵר כִּף הוּא, כִּל זֶה אִם אֵין סִפְנָה בְּדָבָר אֲכָל כְּשִׁישׁ גָּדֵר סִפְנָה חֲזִיוֹ קוֹדֶמִין, וְעַיִן מַה שְׁפִרְשִׁיתִי בְּפִרְשָׁה דְּרָבָה (בְּרֵאשִׁית כ"ד) בְּהַשְׁקָאָת אֱלִיעֶזֶר וְגַמְלִיו:

ט) כְּאֶשֶׁר צִוָּהוּ. הַצָּרָף לֹמַר כֵּן, לֹמַר שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּב אֶלָּא סוּמָף לְצוּוֹיו יִתְבָּרָךְ לְקַח הַמַּטֶּה. עוֹד נִתְפַּנֵּן לֹמַר דְּבָר זֶה עֲשֵׂה כְּאֶשֶׁר

חֲטָאִים כְּאֵמֹר בְּדָבָרֵהֶם (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ע"ט), בְּפִסּוּק מִזְמוֹר לְאַסָּף וְגו' וְכַתְּבוּהוּ בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים, וְכֵינֵן שְׂבָא תִּקְוֵן הַדְּבָר עַל יְדֵיהֶם וְלֹא עֲשִׂאוּהוּ נִחְלֵט הַדְּבָר וְאָמַר ה' לָכֵן פְּרוּשׁ בְּשִׁבְלִי זֶה, גַּם לְשׁוֹן שְׁבּוּעָה שֶׁלֹּא יִבְיֹאוּ וְגו', כִּי רָאָה ה' מַה שְׁעִתִּידִין לַעֲשׂוֹת בְּאַחֲרִית הַיָּמִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵמוּ שְׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה עֲצִמּוֹ (דְּבָרִים ל"א) יִדְעִיתִי כִּי הִשְׁתַּחֲתִּיתֶנּוּ, וְלָזֶה אִם יִכְנָס מֹשֶׁה לְאַרְץ וְיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִצְטָרֵף ה' לְהַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם חֲמוֹתוֹ כְּשִׁירְשִׁיעוֹ וְלֹא עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִכְלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל ח", לָזֶה אָמַר לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְגו' וְדָדֵק לֹמַר אֶת הַקֹּהֵל הַזֶּה, אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (זִקְוֹט) הַזֶּה אֵינְכֶם מְבִאִים אֲכָל אִתָּם מְכִנִּסִים אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לְעִתִּיד לְבֹא דְּכִתִּיב וְעָנְתָה שְׁמָה כִּימִי נְעוּרֶיהָ זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַד כָּאֵן, וּמִתּוֹכֵיהֶם הַדְּבָרִים נִשְׁמַע שְׂאֵם הָיוּ מְקַדְּשִׁים שֶׁם שְׁמִים לְעִינֵיהֶם הָיָה הַדּוֹר הַהוּא כְּדוֹר שְׁבָן דּוֹר כָּאֵן שְׁעִבִיר ה' אֶת רֹחַ הַשְׁמָמָה וּמִלָּאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת ה': וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה. דְּדָדֵק לֹמַר וְהִשְׁקִיתָ

(יג) הָמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה יִגְאֹנוּן מִי מִצֹּתָא דִּי נָצוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ וְאֶתְקַדְּשׁ בְּהוֹן :
וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ס

כז"י הָמָּה מִי מְרִיבָה • הם הַנִּזְכָּרִים בַּמָּקוֹם אַחֵר: (סנהדרין ק"א ב) אֶת אֵלֹו רָאוּ אֶצְטַגְגִּינִי פְרַעָה, שְׁמוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹוֶקָה בְּמִים, לִכְךָ גִּזְרוּ (שמות א): "כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיָּאֵרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ". וַיִּקְדָּשׁ בָּם • שְׁמֹתוֹ מִשָּׁה וְאֶהְרֹן עַל יָדָם, (ובחי' קט"ו ב) שֶׁשֶּׁשֶּׁה־קְדוֹשׁ־כְּרוֹף־הוּא עוֹשֶׂה דִין בַּמִּקְדָּשׁ, הוּא יֵרָאוּי וּמִתְקַדָּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהילים סח): "נִוְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י'): "בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ". אור החיים

♦ יום רביעי כ"ז סיון ♦

(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל־מִלְכָּא אֲדוֹם כֹּה אָמַר אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּתְנוּ:

כז"י אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל • מָה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאֵן אַחֲוָה? אֵלָּא אָמַר לוֹ: אַחִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי אֲבֹרָהֶם, שְׁנֹאֲמַר לוֹ (בראשית טו): "כִּי־גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ" וְעַל שְׁנֵינוּ הִיָּה אוֹתוֹ הַחוּב לְפָרְעוֹ. אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה • לְפִיכָךְ פִּירַשׁ אַבִּיכֶם מַעַל אַבִּינוּ (שם לו): "וַיִּלְךָ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו" – מִפְּנֵי הַשָּׂטֵר חוּב הַמָּטֵל עֲלֵיהֶם, וְהַטִּילוּ עַל יַעֲקֹב. אור החיים

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַנִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וּלְאֲבֹתֵינוּ:

כז"י וַיִּרְעוּ לָנוּ • סְבֻלָּנוּ צְרוֹת רַבּוֹת. וּלְאֲבֹתֵינוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֵר כְּשֶׁפְּרַעְנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל.

(טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקִדָּשׁ עִיר קִצָּה גְבוּלָךְ:

כז"י וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ • בַּבְּרָכָה שֶׁבִּרְכָּנוּ אַבִּינוּ (בראשית כח): "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב", שָׁאֲנוּ צוֹעֲקִים וְנַעֲנִים. מַלְאָךְ • זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמֵר (ד"ה ב לו): "וַיְהִיו מַלְעָכִים בְּמַלְאָכֵי הָאֱלֹהִים".

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

על דרך מה שכתב בתוספות במסכת שבת (י'): בְּמָה שִׁאֲמָרוּ שֵׁם בְּגִמְרָא וְזֶה לְשׁוֹנָם לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנָה אָדָם אֵת בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים שֶׁבִּשְׂבִּיל ב' סְלָעִים מִילֵת וְכו' נִתְגַּלְגַּל הַדָּבָר וַיִּרְדּוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם עַד כָּאן, וְהִקְשׁוּ הַתּוֹסֵפוֹת וְהָלֹא הַגְּזוּה הִתְהַוָּה מִבֵּין הַבְּתָרִים, וְתִרְצוּ שֶׁאִם לֹא הִיָּה שְׁנוֹי שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב לְיוֹסֵף הִיָּה הַגְּלוּת בַּמָּקוֹם אַחֵר בְּלֹא כָל כֶּךָ תִּקָּף הַשְּׁעָבֹד אֲשֶׁר הִפְלִיאָו לְמִרְרַת חַיֵּיהֶם, מַעֲתָה הִיָּה הַגְּלוּת בְּמִצְרַיִם הוּא נֹסֵף עַל הַיָּדוּעַ בַּגְּזוּרָה, לָזֶה אָמַר וַיִּרְדּוּ וְגו' פְּרוֹשׁ וַעֲדוּ לָנוּ שֶׁהִתְהַוָּה הַתְּלָאָה בַּמָּקוֹם זֶה הִרַע יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ וְגו', וְנִתְכַּוְּנוּ גַם כֵּן בְּמִאֲמָר זֶה לֹוֶמַר שֶׁהֵם פְּרָעוּ שָׂטֵר חוּב וּמִצַּד זֶה זָכוּ בְּאֶרֶץ, וְהוֹדִיעוּם גַם כֵּן כִּי פְּרָעוּ פְּרָעוֹן גְּדוֹל בְּכָל כֶּךָ צִעַר זָמָן אֶרֶץ כְּאוֹמֵר יָמִים רַבִּים:

וְאָמַר לָכֵן וְגו', וַיִּנְוֹל אֲמָרוּ (שם) וַיִּקְדָּשׁ בָּם בְּמֹשֶׁה וְאֶהְרֹן שֶׁגִּזְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִבְיֹאוּ וְגו', וְע' פָּנִים תִּתְּנוּ:

(יד) אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ וְגו'. טַעַם אוֹמְרוֹ אַחִיךָ, גַּם אוֹמְרוֹ אַתָּה יָדַעְתָּ, לֹוֶמַר כִּי תִּלָּאָה זוֹ לֹא נִסְבְּכָה מִמֶּנִּי אֵלָּא מֵאֲבוֹתֵינוּ וְאֵיךְ וְאַתָּה אַחִים שׁוֹיִם בְּדָבָר, שֶׁשָּׂטֵר זֶה שֶׁל הַתְּלָאָה הִיָּה כְּתוּב עַל אַבִּינוּ וְאֶחָד מִן הָאֲחִים פְּרָעוּ, וְתִמְצָא שֶׁאֲמָרוּ ז"ל (כ"ד פפ"ב), בְּפִסְטוֹק וַיִּלְךָ אֶל אֶרֶץ זֶה לְשׁוֹנָם מִפְּנֵי הַחוּב שֶׁלֹא רָצָה לְפָרַע חוּב אֲבִיו עַד כָּאן, וְאוֹמְרוֹ אַתָּה יָדַעְתָּ פְּרוֹשׁ כְּכֹר קָדָם הִיָּה לָנוּ הַתְּלָאָה יָדַעְתָּ אוֹתָהּ שֶׁנִּגְזְרָה בֵּין הַבְּתָרִים, וְדָבָר זֶה דּוֹקָא הוּא שֶׁיָּדַעְתָּ, וְלָזֶה דָּקָךְ לֹוֶמַר אַתָּה, הַעוֹבְדֵי מוֹכְבִּים וּמַגְלוּת הִיוּ חוֹשְׁבִּים כִּי מִקְרָה הִיָּה הִיָּה לָהֶם לְהִיָּה עָבָדִים וְשִׁפְלִים, וְאוֹמְרוֹ וַיִּרְדּוּ אֲבוֹתֵינוּ וְגו' פְּרוֹשׁ מִלְכָּד הַגְּלוּת בְּמִצְרַיִם,

(יג) הָמָּה מִי מְרִיבָה וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה כָּפַל לֹוֶמַר מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ וְלֹא הִסְפִּיק לֹוֶמַר הָמָּה מִיִּם אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי וְגו', עוֹד מֵאוֹמְרוֹ רָבוּ אֵת ה' זֶה יִגִּיד שֶׁמִּדְּבַר עַל יִשְׂרָאֵל וּמֵאוֹמְרוֹ וַיִּקְדָּשׁ בָּם מִשְׁמַע שֶׁמִּדְּבַר עַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן. וְנִרְאָה שֶׁהַכְּתוּב כָּאֵת לִתֵּת טַעַם לְהַקְפִּדָּתוֹ וְהַכְּרָף עַל קִדְּשֵׁת שְׁמוֹ בַּעֲנָן זֶה, וְאָמַר הָמָּה מִי מְרִיבָה וְגו' וּמְרִיבָה זוֹ מִצְדִּיקָה הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר רָבוּ פְּרוֹשׁ שֶׁשָּׁעֲנוּ טַעֲנָה נִגְדַּח, וְצָדִיקוֹ בְּטַעֲנַת מְרִיבָתָם, וַיִּקְדָּשׁ בָּם פְּרוֹשׁ עָשָׂה ה' דְּבָרִים לְהַתְּקַדָּשׁ בִּינֵיהֶם פְּרוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל בְּמָה שֶׁאֲמַר לְמֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶל הַסָּלַע אֲשֶׁר יִרְצוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּנָה יָרְאוּ כֹחַ הַשְּׁלִיט שֶׁהֵגֵם שֶׁהִבְיָאָם בְּמִדְּבַר לֹא מִקְּדָם וְגו' וּמִיִּם אֵינִי יוֹצִיא לָהֶם בְּמִאֲמָרוֹ מִיִּם מִכָּל מִין סָלַע אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְפָנֵיהֶם, וּמִשָּׁה וְאֶהְרֹן לֹא עָשׂוּ כֵן לָכֵן הִקְפִּיד ה' עֲלֵיהֶם

(יז) **וַעֲבַרְה־נָא בְּאַרְצָךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶךָ וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בָּאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּךְ לֹא נִטְהַל יָמִין וּשְׂמָאוֹל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ:**

יז **וַעֲבַרְה־נָא בְּאַרְצָךָ** • אין לך לעורר על הירששה של ארץ־ישראל, כשם שלא פרעת החוב, עשה לנו עזר מעט לעבר דרך ארצך. **וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בָּאֵר** • (במדבר רבה) "מי בורות" היה צריך לומר, אלא כף אמר משה: אף־על־פי שיש בידינו מן לאכל ובאר לשותות, לא נשתה ממנו, אלא נקנה מכם אכל ומים להנאתכם. מכאן לאכסנאי, שאף־על־פי שיש בידי לאכל, יקנה מן החנוני, כדי להנות את אשפיו. דרך המלך גלך וגו' • אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכל. אור החיים

(יח) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן־יִפְחַדְכָּ אֲצֵא לִקְרֹאתְךָ:**

יח **פֶּן־יִפְחַדְכָּ אֲצֵא לִקְרֹאתְךָ** • אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואמרתם: "ונצעק אליה" וישמע קלנו", ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כז): "ועל חרבך תחיה".

(יט) **וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם־מִימֶיךָ נִשְׁתָּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתְתִּי מִכֶּרֶם רַק אֵין־דָּבָר בְּרִגְלִי אֶעֱבֹרָה:**

יט **רַק אֵין־דָּבָר** • אין שום דבר מזיקך.

(כ) **וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדֹם לִקְרֹאתוֹ בָּעֵם כְּבֹד וּבִיד חֲזָקָה:**

כ **וּבִיד חֲזָקָה** • בהבטחת זקננו (שם): "והידיים ידי עשו".

(כא) **וַיִּמָּאֵן אֲדֹם נִתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעֲלָיו: פ**

♦ יום חמישי כ"ח סיון ♦

(כב) **וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הָר הָהָר:**

כב **כָּל־הָעֵדָה** • כלם שלמים ועומדים להכנס לארץ, שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזרה עליהם, שפבר כלו מתי מדבר, ואלי מאותן שכתוב בהן (דברים ו): "חיים כלכם היום". הר הָהָר • הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול. ואף־על־פי שהענן הולך לפניו ומשנה את ההרים, שלשה נשארו בהן: הר סיני – לתורה, והר נבו – לקבורת משה. והר הָהָר – לקבורת אהרן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יז **וַעֲבַרְה־נָא בְּאַרְצָךָ** • ולא אמר נא נעברה, אם נפרשה לשון בקשה נתפנו להסמך הבקשה לארצו שהוא עקר השאלה שיהיה המעבר בארצו, ואם נפרשה לשון זמן יתבאר על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פ' כשיעברו לעתיד לבוא כי משה הוא אשר יהיה מושיע רב אז לא יקבל עליו כל התנאים אלא להורישם ולהקדם ולבוא בהם דכתיב (עובד' א') בית יעקב אש וגו' ובית עשו לקש וגו':

מ"ד) שאחד מג' עכ"ם שנתן ה' לזרעו של אברהם הוא אדום, לזה דקדק משה בשליחות זה ואמר שכל התנאים שהוא מתנה על עצמו לא נטה ימין ושמאל וגו' כל זה אינו אלא בהעברה של עתה, אבל

יז **וַעֲבַרְה־נָא בְּאַרְצָךָ** • ולא אמר נא נעברה, אם נפרשה לשון בקשה נתפנו להסמך הבקשה לארצו שהוא עקר השאלה שיהיה המעבר בארצו, ואם נפרשה לשון זמן יתבאר על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פ' כשיעברו לעתיד לבוא כי משה הוא אשר יהיה מושיע רב אז לא יקבל עליו כל התנאים אלא להורישם ולהקדם ולבוא בהם דכתיב (עובד' א') בית יעקב אש וגו' ובית עשו לקש וגו':

(בג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדָוִם לֵאמֹר:

כ"ח"על־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדָוִם • מַגִּיד, שֶׁמִּפְנֵי שְׁנֵתִּחְבְּרוּ כָּאֵן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הָרָשָׁע, נִפְרְצוּ מַעֲשֵׂיהֶם וְחִסְרוּ הַצְדִּיק הַזֶּה, וְכֵן הִנֵּכִיא אוֹמֵר לִיהוֹשֻׁפֶּט (ד"ה ב ט): "בְּהִתְחַבְּרָךְ עִם־אֲחֻזָּיהוּ פֶרֶץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ". אור החיים

(כד) וַיֹּסֶף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּי כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמִי מְרִיבָה: אור החיים

(כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנֵי וְהַעַל אֹתָם הַר הָהָר: כה דבר ית אהרן וית אלעזר ברה ותסיק יתהון להור טורא:

כ"ח"ע קח אֶת־אַהֲרֹן • בְּדַבְּרֵי נְחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיךְ שֶׁתִּרְאֶה כִּתְרֶךְ נִתּוֹן לִבְנֶךָ, מֵה שְׁאִין אֲנִי זָכַאי לָכֶּךָ.

(כו) וְהַפְּשַׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת־אַלְעָזָר בְּנֵי וְאַהֲרֹן יֹסֶף וּמַת שָׁם:

כ"ח"ע אֶת־בְּגָדָיו • אֵת בְּגָדֵי כְהֵנָה גְדוּלָה הַלְבִּישָׁהוּ וְהַפְּשִׁיטָם מַעֲלֵיו לְתַתָּם עַל בְּנֵי בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ: "הַכֵּנִס לְמַעְרָה", וְנִכְנַס. רָאָה מִטָּה מַצַּעַת וְגַר דְּלוּק. אָמַר לוֹ: "עֲלֶה לְמִטָּה" – וְעֲלָה, "פָּשַׁט יָדֶיךָ" – וּפָשַׁט, "קִמְצָן פִּיד" – וְקִמְצָן, "עֲצֵם עֵינֶיךָ" – וְעֲצֵם, מִיד חֲמַד מִשָּׁה לְאוֹתָהּ מִיתָה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (דברים לב): "כֹּאֲשֶׁר־נָתַת אַהֲרֹן אֲחִירָךְ" – מִיתָה שֶׁנִּתְאַוִּיתָ לָהּ. אור החיים

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלֵהוּ אֶל־הָהָר הָהָר: כו ויעבד משה כמא די פקיד וי וסליקו להור טורא לעיני כל כנשתא:

כ"ח"ע וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה • (במדבר רבה) אָף־עַל־פִּי שֶׁהִדְבֵּר קָשָׁה לוֹ, לֹא עָכַב.

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

את בְּגָדָיו שֶׁנִּרְאָה שֶׁהֵם ב' הַפְּשׁוּטוֹת, הֵגֵם שְׁאִין זֶה צִחֻת לִשׁוֹן עַם כֵּל זֶה אֲפֶשֶׁר שְׁנִתְּכֹנֶן לֹמֵר לוֹ שֶׁהַבְּגָדִים שִׁפְשִׁיט יִהְיוּ בְּגָדֵי כְהֵנָה לֹא בְּגָדֵי עַצְמוֹ, לִזֶּה אָמַר הַפְּשַׁט אֶת אַהֲרֹן לְגֹפּוֹ וְחִזּוֹ וְהִתְנַה שֶׁהַפְּשִׁטָּה הִיא אֶת בְּגָדֵי הַמִּיחָדִּים לוֹ לְאַהֲרֹן שֶׁהֵם בְּגָדֵי כְהֵנָה וְעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת אֲלֵעָזָר, וְזֶה לֹא הֵיךְ נִשְׁמַע אִם הֵיךְ אוֹמֵר וְהַפְּשַׁט אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו שְׁאִין כָּאֵן בְּכָאֵן יִתּוֹר לְדַרְשׁ מִמֶּנּוּ אֵלָּא הַדְּבָרִים כִּפְשָׁטָן, וְכֵאלוֹ אָמַר וְהַפְּשַׁט אַהֲרֹן מִבְּגָדָיו, וְכֵאלוֹ אֵלָּא מִבְּגָדָיו הוּא גִּזְרָת וְהַפְּשַׁט, מֵה שְׁאִין כָּן אוֹמְרוֹ וְהַפְּשַׁט אֶת אַהֲרֹן מֵאָמַר אֶת אַהֲרֹן הוּא גִּזְרָת וְהַפְּשַׁט וְנִשְׁאָר מֵאָמַר אֶת בְּגָדָיו מִיָּתֵר לְדַרְשָׁה:

עוֹד נִתְּכֹנֶן לֹמֵר עַל זֶה הַדְּבָרֶךְ הַפְּשַׁט אֶת אַהֲרֹן וְהַפְּשַׁטָּה זֶה אֵינֶנָּה אֵלָּא מִבְּגָדָיו וְהוּא אוֹמְרוֹ אֶת בְּגָדָיו, אֲכַל יֵשׁ לוֹ מִלְּבוּשׁ אַחֵר תִּכְף וּמִידָּה, וְהוּא מֵאָמַרְם ז"ל (יְלֻקוֹט כָּאֵן) וְזֶה לְשׁוֹנֵם הֵיךְ אַהֲרֹן מִתְּפַשֵּׁט וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּעֻנְיָ כְבוֹד, וּמַעֲתָה לֹא נִשְׁאָר אַהֲרֹן מִפְּשַׁט מִהַמְּלִבוּשׁ אֲפִלּוּ בַּעַת שֶׁהֵיךְ מִפְּשִׁיטוֹ מִשָּׁה לֹא הֵיךְ נִפְשַׁט אֵלָּא מִבְּגָדָיו וְהֵיךְ מִלְּבוּשׁ הַעֲנָן כֵּל חֶלֶק וְחֶלֶק הַנִּפְשַׁט מִמֶּנּוּ:

פִּי כְּנֶגֶד אֲשֶׁר אָמַר לָהֶם לְשׁוֹנוֹת פֶּרֶק אֶחָד עַל הַסֵּלַע בְּחֹר ה' לִיחַד פֶּרֶט זֶה לְמִיתַת אַהֲרֹן כִּי הוּא שְׁגִיזוֹן שְׁלֵם בְּעַרְףִּי אַהֲרֹן, שֶׁהֵגֵם שֶׁמִּשָּׁה לֹא שָׁנָה הֵיךְ לְאַהֲרֹן לְשׁוֹנוֹת הַפֶּרֶק וּכְשָׁלָא שָׁנָה הֵרִי הַמְּרָה אֵת פִּי ה', אֲכַל עַל ג' דְּבָרִים הִרְשׁוּמִים בְּדַבְּרֵיהֶם לֹא הֵיךְ אֵלָּא מִסְפִּים לְמַעֲשֵׂה מִשָּׁה, שֶׁהַמְּרָה מִשָּׁה לְכּוֹד הַפֶּה, וְהוֹצֵאת מִיָּם מִסֵּלַע שְׁלֹא הִיוּ רוֹצִים יִשְׂרָאֵל כֵּן הוּא מַעֲשֵׂה מִשָּׁה אֵלָּא שֶׁהִסְפִּים אַהֲרֹן, וְכֵן מֵאָמַר הֵמֶן הַסֵּלַע הַזֶּה הוּא דְּבָרֵי מִשָּׁה לְכּוֹד, וְתִמְצָא שֶׁפֶרֶט זֶה שֶׁל חֲטָא הֵמֶן הַסֵּלַע יִחַד ה' לְמִשָּׁה בְּשַׁעֲה שְׁאִמֵּר לוֹ (דְּבָרִים ל"ב) עֲלָה וְגו' וּמַת וְגו', עַל אֲשֶׁר מַעֲלָתָם וְגו' שֶׁפֶרֶשׁ בֵּה מַעַל, וְלְדַבְּרֵי הַמִּדְרָשׁ מֵאָמַר זֶה כָּאֵן עַל פֶּרֶט חֲטָא אוֹמְרוֹ הֵמֶן הַסֵּלַע שֶׁפֶרֶט, וְדָבָר זֶה בְּפֶרֶט אֵין חֶלֶק לְאַהֲרֹן בּוֹ כִּי לְמֵה יַעֲשֶׂה אַהֲרֹן אִם מִשָּׁה אָמַר דְּבוּר בְּלִתֵּי הִגּוֹן, בְּשִׁלְמָא בְּעֻנְיָן הַסֵּלַע וּבִהִפְּתָתָה הֵם דְּבָרִים שְׁבָא שְׁלִיחוֹת מֵה' לְאַהֲרֹן עַל יְדֵי מִשָּׁה וְעֻנְיָל עַל שְׁנוֹי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ מֵה שְׁאִין כֵּן אִם מִשָּׁה יְדַבֵּר דְּבָרִים לֹא הִגּוֹנִים אֵין אַהֲרֹן נִתְּפֵס עֲלָיו, אֵלָּא שֶׁכֻּלּוֹ ה' עִם מִשָּׁה לְצַד עֲקָר הַדְּבָר שֶׁשִּׁגְּגוּ בּוֹ יִחַד: כו) וְהַפְּשַׁט אֶת אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו. אָמַר אֶת אַהֲרֹן

כג) וַיֹּאמֶר ה' וְגו' עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדָוִם וְגו'. טעם שֶׁהִדְרָךְ לֹמֵר עַל גְּבוּל וְגו', פֶּרֶשׁ עַל סִבַּת הַגָּעֶתָם לְגְבוּל רִשְׁעָה נִסְתַּלַּק אַהֲרֹן, שׁוּב כָּאֵן לְיָדֵי מִדְרָשׁ אֶחָד (יְלֻקוֹט כָּאֵן) וְזֶה לְשׁוֹנֵם בְּהִתְחַבְּרָךְ לְרִשְׁעָה וְגו' בְּשִׁבִּיל שְׁנִתְּכֹבְרוּ לְאֲדָוִם חִסְרוּ צִדִּיק אֶחָד עַד כָּאֵן, וְהֵם הַדְּבָרִים עֲצֻמָּן שֶׁרַמְזוּנוּ בְּמֵאָמַר עַל גְּבוּל וְגו', וְלְדַרְךָ זֶה יִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ לֹא מֵאָמַר שִׁינּוֹ ה' לְמִשָּׁה לֹמֵר לִישְׂרָאֵל פֶּרֶט זֶה שֶׁרַמְזוּ בְּמֵאָמַר עַל גְּבוּל שֶׁהִתְחַבְּרָם לְרִשְׁעָה סִבַּב פְּטִירַת הַצְדִּיק, וְהֵגֵם שֶׁכָּבֵד נִגְזְרָה גְּזֵרָה זֹז עֲלָיו, אֲפֶשֶׁר שֶׁהֵיךְ חֵי עוֹד יָמִים, עוֹד לֹמֵר מִגְּלִילִין חוֹבָה עַל יְדֵי חֵיב, וּבְדִרְךָ רָמַז כִּינּוֹן שְׁאֲהֵרֶן עוֹמֵד עִם מִשָּׁה לְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה כְּאוֹמְרָם ז"ל (שֵׁם) בְּפִסּוּק וְעֻנְתָה שְׁמָה כִּימִי נַעֲוִירָה שֶׁכִּתְּבִיתִי לְמַעֲלָה, וְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה הִיא מִיד אֲדָוִם שֶׁהִיא מְלָכוֹת ס"מ לִזֶּה אָמַר עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדָוִם פֶּרֶשׁ עַל סִבַּת גְּבוּלָם אֲשֶׁר הִגְבִּיל ה' קֶץ לְאֲדָוִם לְמִסֵּר בִּיד יִשְׂרָאֵל לִזֶּה שֵׁם יֹאסֵף אַהֲרֹן, וְגִמַּר אָמַר אֵל עַמּוּי לְרַמֹּז לְעַמּוּי הַעֲתִידִים לְרִשַׁת אֶרֶץ אֲדָוִם ע"כ:

כד) עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי. לְפִי דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (שֵׁם) שֶׁכִּתְּבִיתִי לְמַעֲלָה שִׁיחַד מֵאָמַר מְרִיתֶם

כח וַאֲשַׁלַח מֹשֶׁה יֵת אֶהֱרֹן יֵת לְבוֹשׁוֹהִי וְאֶלְבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אֶלְעָזָר בְּרֵה וּמִית אֶהֱרֹן תִּמְן בְּרִישׁ טוֹרָא וְנָחַת מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן טוֹרָא:

(כח) וַיִּפְשַׁט מֹשֶׁה אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּמִית אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרִאשׁ הַהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר:

כט וַחֲזוּ כָל בְּנֵשֶׁתָא אֲרִי מִית אֶהֱרֹן וּבְכוֹ יֵת אֶהֱרֹן תְּלָתִין יוֹמִין כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

(כט) וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהֱרֹן וַיִּבְכוּ אֶת־אֶהֱרֹן שְׁלִשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

כ"י"א וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה וְגו' • (שם) כְּשָׂרְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים וְאֶהֱרֹן לֹא יָרַד, אָמְרוּ: הֵיכֵן הוּא אֶהֱרֹן? אָמַר לָהֶם: מֵת. אָמְרוּ: אֲפָשָׁר, מִי שֶׁעֲמַד בְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ וְעָצָר אֶת הַמַּגִּפָּה יִשְׁלַט בּוֹ מֶלֶךְ הַמָּוֶת? מִי־ד בְּקֶשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים וְהִרְאוּהוּ מֶלֶךְ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם לָהֶם מוֹטֵל בַּמָּטָה, רָאוּ – וְהִתְאַמְּנוּ. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל • הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים; לְפִי שֶׁהִיָּה אֶהֱרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֶהֱבָה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיבָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. כִּי גֹעַ • אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהִתְרַגַּם "דְּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֲלֹא אִם כֵּן מִתְרַגַּם וַיֵּרְאוּ – "וְאִתְחַזְּאוּ", שְׁלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה, "כִּי" זֶה מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "דְּהָא", אֲלֹא עַל מִדְּרַשׁ שְׁנִסְתָּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וְכִדְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ (רַאשׁ הַשָּׁנָה א): אַל תִּקְרִי "וַיֵּרְאוּ" אֲלֹא "וַיֵּרְאוּ", וְעַל לִשׁוֹן זֶה נֹפֵל לִשׁוֹן דְּהָא, לְפִי שֶׁהוּא נְתִיבָת טַעַם לְמַה שֶׁלְּמַעֲלָה הִימָנּוּ. לְמַה וַיֵּרְאוּ? לְפִי שֶׁהָרִי מֵת אֶהֱרֹן, אֲבָל עַל תְּרַגּוֹם "וַחֲזוּ כָּל בְּנֵשֶׁתָא" אֵין לִשׁוֹן דְּהָא נֹפֵל אֲלֹא לִשׁוֹן אֲשֶׁר, שֶׁהוּא מְגֻזֶּרֶת שְׁמוּשׁ אִי, שֶׁמְצִינּוּ "אִם" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר", כְּמוֹ (אִיּוֹב כא): "וְאִם־מִדּוּעַ לֹא־תִקְצַר רוּחִי". וְהִרְבָּה מִפְּרָשִׁים מִזֶּה הַלִּשׁוֹן (שם יד): "אִם חֲרוּצִים יָמִיו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענ"י 253)

ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (רש"י כ, כט) התבונות "בין בעלי מריבה" מיתרות לכאורה, שהרי החדוש הוא שגם הנשים בכו. ויש לומר, שגם לגבי האנשים היה חדוש: כלם בכו, כפתוב "כל" בית ישראל". והינו: כל - מרבה כל הזכרים. בית ישראל - מרבה גם הנשים.

א ושמע כנענאי מלכא דערד יתב דרומא ארי אתא ישראל ארץ מאלליא ואגח קרבא בישראל ושבא מנה שביא:

כא (א) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עַרֵד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב • מִמֶּנּוּ שָׁבִי:

כ"י"א וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי • שָׁמַע שְׁמַת אֶהֱרֹן וְנִסְתָּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד כּו', כְּדֵאִיתָא בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה (דף א). וְעַמְלֵק מַעֲוֹלָם רְצוּעַת מִרְדּוֹת לְיִשְׂרָאֵל, מִזְמָן בְּכָל עֵת לְפָרְעָנוֹת. יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב • זֶה עַמְלֵק, שְׁנֵאמַר (במדבר יא): "עַמְלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב", וְשִׁנָּה אֶת לִשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי, כְּדִי שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַת כְּנַעֲנִים בָּיִדָם, וְהֵם אֵינֶם כְּנַעֲנִין, רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוֹשִׁיהֶם כְּלָבוּשֵׁי עַמְלָקִים וּלְשׁוֹנָם לִשׁוֹן כְּנַעֲנִי; אָמְרוּ: "נִתְפַלֵּל סִתָּם", שְׁנֵאמַר: "אִם־נָתַן תַּתָּן אֶת־הַעֵם הַזֶּה בְּיָדִי". דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים • דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמְּרַגְלִים, שְׁנֵאמַר (שם): "וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב". דָּבָר אַחֵר: "דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים" דֶּרֶךְ הַתִּזְרֵן הַגָּדוֹל הַנוֹסֵעַ לְפָנֵיהֶם, שְׁנֵאמַר (שם י): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה". וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי • אֵינָה אֲלֹא שִׁפְחָה אַחַת (יְלֻקוֹט בַּשֵּׁם מוֹדֵרֵשׁ) • אוֹר הַחַיִּים

ב וקנים ישראל קנים קדם יי ואמר אם ממסר בתמסר ית עמא הדין בידי ואגמר ית קריהיון:

(ב) וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תַּתָּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת־עֲרֵיהֶם:

כ"י"א וְהִחַרְמֹתִי • אֶקְדִּישׁ שְׁלָלָם לְגִבָּה • אוֹר הַחַיִּים

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוֹת בַּלּוּם, אַבְרָמֹוֹבִיץ

שבא במלבוש כנעני, ולזה כשהתפללו ישראל שיתנהו בידם לא אמרו תתן את הכנעני הזה, מעתה לצד שלא היה מז' אמות שנתן להם ה' לא תתרגשו בראותו נוצח בפלחמה שהרי אין להם ממנו כלום עוד נראה שלא תתרגשו אלא אז כשנכנסו לארץ שהגיע זמן ששלם צון האמורי מה שאין כן קדם כשנכנסו לארץ שאפשר שצדין לא שלם צונו כדי שיתנהו ביד ישראל, ונזיל דרשו בזה הרבה דרשות: (ב) אם נתן תתן. כפל לומר נתן תתן, לצד

וישב ממנו שבי וגו'. יש להעיר למה לא תרדו ישראל בראותם ששם אחד לקח מישראל שבי ויאמרו אם עם אחד עשה בהם פרץ מה יעשו בכניסתם לארץ, וכמו שמצינו שנתרגש יהושע כשהכו אנשי העי גבור אחד מישראל כאמור שם (יהושע ז'), והגם כי אחר כך נתעצמו בתפלה ונתנו ה' בידם, סוף כל סוף לא מצינו שנתרגשו מקדם, ונראה על פי דבריהם (במדבר כא) שאמרו ששם זה עמלק היה, והגם שהכתוב קראו כנעני הוא לצד

א וילחם בישראל. טעם אמרו בישראל ולא אמר עם ישראל וכמו שאמר בפנישת בשלח ויבא עמלק וילחם עם ישראל, נתפון לומר כי הם היו סבה למלחמה זו לצד חטאם, גם מה שאמר בסמוך וישב ממנו שבי פרוש ממנו היה הסובב לשבות שבי, והחטא הוא שהם היו סבה להעדר הצדיק מחמת מי מריבה ודתיב (תהלים ק"ו) וינציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, ולא למשה בלבד אלא גם לאהרן כמובן מהענין אלא שמזכיר משה שהוא העקר:

(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחַרֶם אֹתָהֶם וְאֶת־עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה: פ
כ"י וַיַּחַרֶם אֹתָהֶם • בְּהִרְגָהּ. וְאֶת־עֲרֵיהֶם • חֲרָמִי גְבִהָ.

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהוּא בְּדֶרֶךְ יַם־סוּף לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בַּדֶּרֶךְ:
ד וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהוּא בְּדֶרֶךְ יַם־סוּף לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בַּדֶּרֶךְ:
ז וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בַּדֶּרֶךְ: בְּאֶרְחָא:

כ"י דֶּרֶךְ יַם־סוּף • כִּינן שְׁמַת אֶהְרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מִלְחָמָה זֹה, חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ יַם סוּף, הוּא הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מִרְגָּלִים, שְׁנֵאמַר (דברים א): "וַיִּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף". וְכָאן חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם (עין פ' פנחס) שְׁבַע מִסְעוֹת, שְׁנֵאמַר (שם ט'): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי־יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֵׁם מֵת אֶהְרֹן". וְכִי בְּמוֹסְרָה מֵת? וְהֵלֵא בְּהָר הַהוּא מֵת? אֵלֶּא שֵׁם חֲזָרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאִלּוּ הוּא בְּפָנֵיהֶם. וְצָא וּבִדֵּק בְּמִסְעוֹת וַתִּמְצָא שְׁבַע מִסְעוֹת מִן מוֹסְרָה עַד הָר הַהוּא. לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם • שְׁלֹא נִתְּנָם לַעֲבֹר בְּאֶרְצוֹ. וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בַּדֶּרֶךְ • בְּטֶרַח הַדֶּרֶךְ שֶׁהִקְשָׁה לָהֶם. אָמְרוּ: עֲכָשׁוּ הֵינּוּ קְרוֹבִים לְהַכְנִס לְאֶרֶץ וְאֵנּוּ חוֹזְרִים לְאַחֲרֵינוּ, כִּי חֲזָרוּ אֲבוֹתֵינוּ וְנִשְׁתַּהוּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה עַד הַיּוֹם, לְפִיכָף קָצְרָה נַפְשָׁם בְּעֻנֵי הַדֶּרֶךְ. וּבִלְשׁוֹן לַע"ז אֲנִקְרוּטְלוֹר. וְלֹא יִתְּכֵן לוֹמַר "וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי הָעָם בַּדֶּרֶךְ" – בְּהִיּוֹתָם בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא פִירַשׁ בּוֹ בְּמָה קָצְרָה, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָא קִיצוֹר נֶפֶשׁ בְּמִקְרָא, מְפֹרֶשׁ שֵׁם בְּמָה קָצְרָה, כְּגוֹן (זכריה יא): "וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי בָהֶם", וְכְגוֹן (שופטים ט'): "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל", וְכָל דְּבַר הִקְשָׁה עַל אָדָם נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן "קָצְרוּ נַפְשׁוֹ", כְּאִדָּם שֶׁהִטְרַח בָּא עָלָיו וְאֵין דַּעְתּוֹ רַחֲבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדְּבָר וְאֵין לוֹ מָקוֹם בְּתוֹךְ לְבוֹ לְגוֹר שֵׁם אוֹתוֹ הַצֶּעֶר. וּבַדְּבָר הַמְטִירִיחַ נּוֹפֵל לְשׁוֹן גְּדֹל, שֶׁגְּדוֹל הוּא וְכִבֹּד עַל הָאָדָם, כְּגוֹן (זכריה יא): "וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי" גְּדֹלָה עָלַי, (איוב ט'): "וַיִּגָּאֵה כִּשְׁחַל תְּצוֹדֵנִי". כָּלָלוּ שֶׁל פְּרוּשׁוֹ: כָּל לְשׁוֹן קָצְרוּ נַפְשׁ בַּדְּבָר – לְשׁוֹן שָׂאִין יְכוֹל לִסְבֹּלוֹ הוּא, שָׂאִין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ.

(ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה לֵּמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצְרָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל:
ה וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה לֵּמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצְרָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל:

כ"י בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה • הַשּׁוּר עֶבֶד לְקוֹנּוֹ (במ"ד). לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ • שְׁנֵיהֶם שְׁוִים. וְנַפְשֵׁנוּ קָצְרָה • אִף זֶה לְשׁוֹן קָצְרוּ נַפְשׁ וּמָאוֹס. בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל • (ע"ד ה') לְפִי שֶׁהָמָן נִבְלַע בְּאִיבָרִים, קָרְאוּהוּ "קְלוֹקֵל", אָמְרוּ: עֲתִיד הָמָן הַזֶּה שִׁיתְּפַח בְּמַעֲיָנוּ, כְּלוּם יֵשׁ יְלֹוד אִשָּׁה שֶׁמְכַנִּים וְאֵינוּ מוֹצִיא? • אִור הַחַיִּים

(ו) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשֶּׂרָפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל:
ו וַיִּגְרִי יְיָ בַּעֲמָא יֵת חוֹיִן קֶלֶן וְנִכְיָתוֹ יֵת עֲמָא וּמִית עִם סָגִי מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"י אֶת הַנְּחָשִׁים הַשֶּׂרָפִים • (במ"ד) שְׁשׂוּרָפִים אֶת הָאָדָם בְּאָרְס שְׁנֵיהֶם. וַיִּנְשָׁכוּ אֶת־הָעָם • יְבֵא נָחַשׁ שֶׁלָּקָה עַל

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לְאָכַל דְּבַר שֶׁהוּא קָצַת קֶשֶׁה לְהִתְעַפֵּל כִּי בְּאִמְצָעוֹת הַהִלָּכָה מִמֶּהָר לְהִתְעַפֵּל וְכָל שְׁנֵימִסְכָּל צְרִיכִין לְמִזִּין פַּעַם אַחֲרֵית וְלִזְהָר כְּשֶׁהֵם אוֹכְלִים לָחֶם הֵם מִתְחַזְּקִים וְהוֹלְכִים בְּכַח, מֵה שָׂאִין בֶּן בְּאִכְלִית לְמִן שֶׁהוּא דְּבַר וּרְחַנִּי וְתַכָּף מִתְעַפֵּל וְזֶה יְסוּבֵב שִׁיחִיָּה לָהֶם טֶרַח הַדֶּרֶךְ כִּי הִכְסֵּן רִיקְנִית, וְלִזְהָר הַקָּדִים הַכְּתוּב וְאָמַר לִסְבֹּב אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם וְגו' וְזֶה סִבָּה לְהִרְגָּשָׁת הָעָם שֶׁדְּבָרוֹ וְאָמְרוֹ אֵין לָחֶם וְגו', וְנַפְשֵׁנוּ קָצְרָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל פְּרוּשׁ שֶׁמִּתְקַלֵּק תַּכָּף וּמִדָּ וְאֵינוּ שׁוֹקֵה לְהִתְעַפֵּל, וְנִדְּוִל אָמְרוּ

הָיוּ לַעֲשׂוֹת גְּזֵרָה עֲלֵיהֶם כְּדֶרֶךְ שְׁאָמְרוּ הַמִּרְגָּלִים (י"ד ג') לָמָּה ה' וְגו' נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרִימָה אֵלֶּא כְּמִי שֶׁמִּתְרַעַם עַל חֲבֵרוֹ אֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה, וְזֶה יִקְרָא מִדְּבָרִי לְשׁוֹן הִרַע, וְלִזְהָר שֶׁלַּח ה' בָּהֶם נִחְשִׁים מִדָּה כְּנִגְדַּר מִדָּה כְּאִמְרַם ז"ל (תַּעֲנִית ח'). שְׁאֵלּוֹ לְנַחֵשׁ וְכו':

ה) וְנַפְשֵׁנוּ קָצְרָה וְגו'. אוֹלֵי שֶׁהִרְגִּישׁוּ לְצַד הַסְּבִיב שֶׁל אֶרֶץ אֲדוֹם וְקָצְרָה נַפְשָׁם בַּדֶּרֶךְ חֲשָׁבוּ כִּי זֶה נִסְבֵּב לְצַד הָיִית מוֹזֵנָם מִהֶפֶן וְלֹא מִהֶלֶם, וְהַשָּׁעַם כִּי מִשְׁבַּע הוֹלֵכִי דְרָכִים

שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִיזָה עִם הוּא לִזְהָר אָמְרוּ אִם נִתֵּן פְּרוּשׁ אִם הוּא בְּכָלֵל הַזֵּי אֲמוֹת הַנְּתוּנִים מֵה טוֹב וְאִם לֹא תִתֵּן, וְנִדְּוִל אָמְרוּ (מִדְּרַשׁ לִקַּח טוֹב כָּאן) נִתֵּן הַכְּנַעֲנִי תִתֵּן הַשֶּׁבִּיָּה:

ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה. הָגַם שִׁיּוּדְעִים שֶׁכָּל הַנְּהַגְתָּם הִיא עַל פִּי ה' וְאֵין מִשָּׁה עוֹשֶׂה דְּבַר מִדַּעְתּוֹ, אִף עַל פִּי כִּן הִתְרַעְמוּ עָלָיו שֶׁהִסְכִּים עַל דַּעַת קוֹנּוֹ וְלֹא הִפִּיל תַּחֲנוּנוֹ לְפָנָיו לְהִבְיֵאם דֶּרֶךְ נִכּוֹן לְמוֹעֲדֵי רָגֵל, וְנִרְאָה כִּי דְבָרֵיהֶם כָּאן לֹא

הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה, יבא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים. אור החיים

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶמְרֵהוּ חֲבֵרָה אֲתָרְעֻמָּנָה קָדָם יְיָ וְעַמְּךָ נִצְיָנָה צִלִּי קָדָם יְיָ וְיַעֲדֵי מִנָּנָה ית חוֹיָא וְצִלִּי מֹשֶׁה עַל עַמָּא:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶמְרֵהוּ חֲבֵרָה אֲתָרְעֻמָּנָה קָדָם יְיָ וְעַמְּךָ נִצְיָנָה צִלִּי קָדָם יְיָ וְיַעֲדֵי מִנָּנָה ית חוֹיָא וְצִלִּי מֹשֶׁה עַל עַמָּא:
וְכֵן הַתְּפִלָּה אֶל־יְהוָה וְיִסֵּר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנֶּחֱשׁ וְיִתְּפֹלֵל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

כ"י וַיִּתְּפֹלֵל מֹשֶׁה • מִכָּאן לְמִי שֶׁמְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 142)

מִכָּאן לְמִי שֶׁמְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל (רש"י כא, ז) מִכָּאן – וְלֹא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר לְעִיל "וַיִּתְּפֹלֵל אֲבִרְהָם אֶל הָאֱלֹקִים וַיִּרְפָּא אֱלֹקִים אֶת אֲבִירְמֶלֶךְ". כִּי אֲבִרְהָם הַתְּפִלָּה עַל בְּטוּל הַעֲנֹשׁ, וּמִמֶּנּוּ לומדים שֶׁיֵּשׁ לְמַחֵל כְּדִי לְהִסִּיר עֲנֹשׁ מֵעַל הַנֶּמְחֵל. אֲבָל מֹשֶׁה הַתְּפִלָּה עַל טוֹבַת הָעָם וְתַקִּינוֹם, "בְּעַד הָעָם" (לא רק עַל הַסִּרְת הַנֶּחֱשׁים), וּמִמֶּנּוּ לומדים שֶׁיֵּשׁ לְמַחֵל מַחִילָה גְּמוּלָה, כִּי שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בְּלִב קַפְיָה כִּלְפֵי הַנֶּמְחֵל וְאִף רוֹצִים בְּטוֹבָתוֹ. אור החיים

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ עֲלֵינָם וְהָיָה כָּל־הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וַחֲיוּ:

כ"י אֶל־נֶסֶם • עַל כְּלוּנָס, שְׁקוּרִין פִּירָק"א בְּלַע"ז, וְכֵן (ישעיה ל): "וְכִנָּס עַל־הַגְּבָעָה" (שם מט): "אָרִים נֶסֶם" (שם יג): "שְׂאוּ־נֶסֶם"; וְלִפִּי שֶׁהוּא גְּבִהָ לְאוֹת וְלִרְאָיָה, קוּרְאוֹ "נֶסֶם". כָּל־הַנְּשׂוּף • (במדבר רבה) אֲפֹלוּ כָּלִב אוֹ חֲמֹר נוֹשְׁכוֹ, הִיָּה נִזּוֹק וּמִתְנַוָּנָה וְהוֹלֵךְ. אֲלֹא נִשְׁכַּת הַנֶּחֱשׁ מִמֶּהֱרַת לְהַמִּית, לְכֵן נֶאֱמַר כָּאן: "וְרָאָה אֹתוֹ", רָאָיָה בְּעֵלְמָא. וּבִנְשִׁיכַת הַנֶּחֱשׁ נֶאֱמַר: "וְהָיָה אִם־נִשְׁף הַנֶּחֱשׁ אֶת־אִישׁ וְהָבִיט וְגו'", שֶׁלֹּא הִיָּה מִמֶּהֱרַת נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ לְהַתְּרַפְּאוֹת, אֲלֹא אִם כֵּן מִבֵּיט בּוֹ בְּכֻנָּה. וְאֶמְרֵהוּ רַבּוּתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית אוֹ מַחִיָּה? אֲלֹא בְּזִמְן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כִּלְפֵי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שֶׁבִּשְׂמֵימִם, הָיוּ מִתְּרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיוּ נְמוּקִים (נ"א נְזוּקִים). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אֲנִי לְמַדִּין אוֹתוֹ מִמָּה שֶׁאֲנִי רוֹאִים אַחֵר הָאָמָת, אֲבָל דִּחַק לֹאֵר שֶׁהָאֵמֶר לֹא כֵן לַעֲשׂוֹתוֹ מִשְׁלוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָסֵר בְּעִבּוּדַת דְּוִרוֹת הַבָּאִים וְצִרְיָה לְדַעַת לְמָה צִוָּה ה' כֵּן, עוֹד יֵשׁ לְהַעֲדִיר לְמָה ה' אֵמֶר לוֹ שֶׁרָף וּבִמְעֻשָּׁה מֹשֶׁה קוּרָא אוֹתוֹ נֶחֱשׁ, עוֹד יֵשׁ לְדַעַת טַעַם עֲנִיָּן זֶה שֶׁצִּוָּה ה' לַעֲשׂוֹת נֶחֱשׁ וְלִהְיוֹת כֵּן מִה יִעֲדֵל הַסְתַּכְּלוֹת בְּנֶחֱשׁ לְרִפְאוֹת הַנְּשִׁיכָה, וְכֵן לְאֵמֶר (ר"ה כ"ט). כֵּן זִמְן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כִּלְפֵי מַעֲלָה וְכֵן עַד כָּאן, וְאִם הִיָּה הַכֻּנָּה בְּזֶה לְהַסְתַּכְּלֵי כִלְפֵי מַעֲלָה לְבַד יוֹתֵר הִיָּה רָאוּי לְהַסְתַּכְּלֵי בְּשִׂמְיִם וְאִזְ תִּהְיֶה הַכֻּנָּה נִכְרַת לְעוֹשִׂיָה בְּיוֹתֵר מִהַסְתַּכְּלוֹת בְּנֶחֱשׁ:

וְנִרְאָה לִפִּי מִה שֶׁפִּרְשִׁיתִי שֶׁהֶעֱנִישָׁם ה' בְּנֶחֱשִׁים הַשָּׂרָפִים כִּנְגָד ב' עֲנוּת שֶׁעָשׂוּ שִׁדְּבָרוֹ בְּאֵלִים וּבִמְשָׁה לְזֶה בָּאָה הַתְּשׁוּבָה מִה' וְאֵמֶר לוֹ עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף כָּאֵן רְמֵז שֶׁעָשָׂה הַנֶּחֱשׁ בְּסִדְר שִׁיחֵיו רְמוּזִים ב' פְּרָטִי הַחֲטָא שֶׁהֵם שִׁדְּבָרוֹ בַּה' וְשִׁדְּבָרוֹ בְּמֹשֶׁה, כִּנְגָד מִה שִׁדְּבָרוֹ בְּמֹשֶׁה אֵמֶר עֲשֵׂה לָךְ פְּרוֹשׁ כִּנְגָד דְּבַר הַנּוֹגֵעַ לָךְ, וּכְנִגָד פְּרָט הַחֲטָא שִׁדְּבָרוֹ בַּה' אֵמֶר שָׂרָף פְּרוֹשׁ בְּדַמּוֹת שָׂרָף, כִּי צִרְיָה הִיָּה בְּדִבְרֵי שִׁיחֵיהָ בּוֹ הִכָּר לְב' דְּבָרִים שֶׁהֵם לְשׁוֹן הִרַע שִׁדְּבָרוֹ בְּאֵלִים וְגַם מִה שִׁדְּבָרוֹ בְּמֹשֶׁה מִשְׁעָם אֲשֶׁר אֲבָרָא, וְנִתְחַכֵּם מִשְׁה

(ז) הַתְּפִלָּה וְגו', וְיִסֵּר וְגו'. פְּרוֹשׁ הַתְּפִלָּה לְמַחֵל הַחֲטָא, וְהִנֵּה לְשִׁתְּנָה מִחִילַת הַחֲטָא קָדָם שֶׁיֵּצֵא מִתְּפִלָּה לְאַחֵר שֶׁיֵּצֵא שֶׁאִזְ הָגַם שֶׁנִּמְחַל הַחֲטָא צִרְיָה זְכוּת לְהִסִּיר הַמִּזִּיק, וּכְמִאֲמָרָם ז"ל (שְׁבַת ל"ב). וְזֶה לְשׁוֹנָם לְעוֹלָם יִבְקֹשׁ אָדָם רַחֲמִים קָדָם שֶׁיִּחַלֶּה שֶׁאִם יִחַלֶּה אוֹמְרִים לוֹ הִבָּא זְכוּת וְהַפְטָר, לְזֶה נִתְחַכְּמוֹ דוֹר דָּעָה וְאֶמְרֵהוּ כִּנְגָד מִה שֶׁצִּרְיָה זְכוּת לְהַצִּלָּתָם מִהַנְּחִישִׁים וְיִסֵּר פְּרוֹשׁ שִׁתְּפִלָּה גַם כֵּן לֵה' בְּזִכְרוֹתָ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִסִּיר וְגו':

אֵת הַנֶּחֱשׁ. נִתְחַכְּמוֹ לֹאֵר שֶׁיִּסִּיר אֲפֹלוּ הַזֶּק הַקָּטָן שֶׁהָיָה עֲקִיצָה הַהוּרָגָת, וְאִם הָיוּ אוֹמְרִים אֵת הַשָּׂרָף אוֹ נֶחֱשׁ הַשָּׂרָף הִיָּה נִשְׁמַע שֶׁעַל פְּרָט נֶחֱשׁ שֶׁהוּא שָׂרָף אֵת הַנֶּחֱשׁ הוּא שֶׁמְקַפְּדִים אֲבָל אִם זְכוּת כִּרְדָּף הַעוֹלָם אֵינָם מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ תִּלְמִיד לֹאֵר אֵת הַנֶּחֱשׁ אֲפֹלוּ פְּרָט הַנֶּחֱשׁ שֶׁהוּא הַעֲנֹשׁ הַמְּכַנֵּן כִּנְגָד מִה שִׁדְּבָרוֹ בְּמֹשֶׁה, גַּם דִּקְדָּקוֹ לֹאֵר לְשׁוֹן יַחֲדִיד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר אֲפֹלוּ נֶחֱשׁ אֶחָד כִּי אֶחָד יָכוֹל לְהַמִּית כִּפְהָ וְכִפְהָ:

(ח) עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף. אֵמֶר תַּבַּת לָךְ וְי"ל אֶמְרֵהוּ (יִלְקוּט ע"ז מד). וְזֶה לְשׁוֹנָם הִרַי הוּא אוֹמֵר לָךְ מִשְׁלָךְ וְאֵינְךָ אֵדָם אוֹסֵר דְּבַר שֶׁאֵינְךָ שֶׁלֹּא עַד כָּאן. פְּרוֹשׁ כִּיֵּן שֶׁעָשָׂא מֹשֶׁה אֵינְךָ נֶאֱסָר כְּשִׁיעֲבֹדוֹהוּ דְּוִרוֹת הַבָּאִים, וְעִנְיָן זֶה

(במד"ר כאן) כִּי הַמְּדַבְּרִים הָיוּ שִׁיחֵי הָעָם שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם גְּזֵרָה לְמוֹת בְּמִדְבָּר שֶׁלֹּא הִיָּה לָהֶם נַחַת רוּחַ בְּמִדְבָּר וְהָיוּ קָצִים בְּחִיָּהֶם מִה שֶׁאֵינָם כֵּן הַנֶּחֱשִׁים שֶׁהִיָּה לָהֶם נַחַת רוּחַ בְּמִדְבָּר ע"כ:

(ו) אֵת הַנֶּחֱשִׁים הַשָּׂרָפִים. נִרְאָה כִּי לְצַד שִׁיִּשְׂרָאֵל דִּבְרוּ בְּמֹשֶׁה וְהוֹסִיפוּ לְחֲטָא לְדַבֵּר בְּאֵלִים שֶׁלֹּא ה' בָּהֶם מִה שֶׁנִּלְדוּ מִחֲטָאֵם, כִּי כִּבְרַתְּנוֹ בְּמִקוּמוֹת אַחֲרִים כִּי מִהֶעֱבִרָה יוֹצֵא מִזִּיק, וְכֵן תַּעֲמֹד עַל אֲמַתָּה מִאֲמָרָם ז"ל (תַּעֲנִית שָׁם) שֶׁאֲמָרוּ שֶׁאֵלוּ לְנֶחֱשׁ אֲרִי דוֹרֵס וְאוֹכֵל וְכו', אֲתָה מִה הִנָּה יֵשׁ לָךְ וְהַשִּׁיב אֶמְרֵהוּ לְבַעַל הַלְשׁוֹן עַד כָּאן, פְּרוֹשׁ תְּשׁוּבָתוֹ כִּי יֵשׁ מִיָּן עֲבָרָה שֶׁמִּנְהָ יֵצֵא מִיָּן נֶזֶק שָׁבוּ, וְכָאֵן נִלְדוּ מִחֲטָאֵתָם ב' דְּבָרִים נֶחֱשׁ וְשָׂרָף נֶחֱשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵים מִמִּית אֶדָם וְשָׂרָף הַנֶּחֱשׁ, וְיִשְׁלַח ה' בָּם כְּאוֹמְרוֹ וְיִשְׁלַח ה' בָּעָם אֵת הַנֶּחֱשִׁים הַשָּׂרָפִים, וְאֵמֶר וְיִשְׁלַח עַל דָּרָךְ אוֹמְרוֹ (אִיוב ח') וְיִשְׁלַח בְּיַד פִּשְׁעָם, הַנֶּחֱשִׁים הֵם כִּנְגָד מִה שִׁדְּבָרוֹ בְּמֹשֶׁה שֶׁלֹּא הַמְּדַבֵּר לְשׁוֹן הִרַע בְּחִבְרוֹ וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּרִבּוֹ נֶחֱשׁ מִכִּישׁוֹ, וְהַשָּׂרָפִים הֵם כִּנְגָד מִה שִׁדְּבָרוֹ בְּאֵלִים. שׁוֹב רִאשִׁיתִי בְּמִדְבָּר (דְּבָרָה כָּאן) וְזֶה לְשׁוֹנָם הַשָּׂרָפִים שֶׁהֵם שׁוֹרְפִים הַנֶּחֱשׁ עַד כָּאן, וְזֶה מִכָּן לְדִבְרֵנוּ:

(מ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחֲשׁ נִחַשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַגָּם וַהֲהִיא אִם-נִשְׁךְ הַנַּחֲשׁ אֶת-אִישׁ וְהַבֵּיט אֶל-נַחֲשׁ הַנַּחֲשֶׁת וַחֲיִי: (שם) כִּי נַחֲשׁ נִחַשֶׁת • לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נַחֲשֶׁת, אֲלָא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ נַחֲשׁ וְאֵנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל נַחֲשֶׁת! לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

♦ יום שישי כ"ט סיון ♦

י ונטלו בני ישראל ושרו באבת:

(י) ויסעו בני ישראל ויחנו באבת:

יא ונטלו מאבת ושרו במקיזת עבראי במדברא די על אפי מואב ממדנח שמשא:

(יא) ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על-פני

מואב ממזרח השמש:

כִּי נַחֲשׁ נִחַשֶׁת • לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם עַיִים. וְעַי לָשׁוֹן חֲרָפָה הוּא, דְּכָר הַטָּאוּט בְּמִטָּאטָא, וְהַעֲיָן בּוֹ יִסּוֹד לְבִדְהָ, וְהוּא מְלָשׁוֹן "עַיִים" (ישעיה כח): "וַיַּעַז בְּרִיד". הַעֲבָרִים • דֶּרֶךְ מַעֲבָר הָעוֹבְרִים שֶׁם אֶת הָר נָבוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אַמּוֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמְּזָרְחַ הַשֶּׁמֶשׁ • בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וצא ולמד ממה שאומרים הכופרים בפלאי ה' שמבקשים חקמות כוזבים להכחיש בנס ולעשות הדבר דרך טבע שיהיה המעשה ההוא באותו זמן וכל השתנות טבעיות לא יתמיד, ואפשר ששרש לענה זה היה בלב המדברים תועה, לזה צוה ה' לעשות נס קבוע כאומרים ז"ל (במד"ר פ"ט) שצוה משה הנחש השמימא ועמד באויר ונשם קנה מקומו באין סומך והיה כל הנשויף יביט אליו ויכיר בהכחשת דעת טועה שהיתה לו מקום ויזמין כי ה' אשר הביאם למדבר עשה יעשה נסים בהתמדה עד גדר שישימשו הנסים כשבע הרגיל והיה המדבר כישוב לכל הצוף:

ו' להראותם כח התשובה על דרך אומרים ז"ל (יומא פ"א): שבעלי תשובה נעשים להם העברות זכיות כי לא לבר מחילת החטא אלא אדריבא עצמד לו זכות, והוא מה שהעיר בהבטה אל נחש הנחשת לומר שהנחש נשף והוא עצמו כשהוא בבחינת השתקה פרוש שלא ידבר עוד הגם שפבר דבר כי כל מין הנחש ידבר לשון הרע אף על פי כן הוא עצמו מתינה ונהפך מרעה לטובה:

ז' כי חפץ ה' שישירו בנסי אל בדרך פרט שכל אחד מהנשוכים יביט למעלה ויכיר בנסו ויבזה יצדיקו השגחה הפרטית:

והיה כל הנשויף. אמר והיה לשון שמחה על הנשיכה, לצד התועליות הנמשכות מהבטה אל נחש הנחשת בו' דברים אשר יכיר בהם בעל הנס כמו שכתבנו, ואמר כל הנשויף פרוש אפלו שפבר היה נשויף קדם מעשה נחש הנחשת, ואומר וחי בתוספת וא"ו להעיר גם על חיות הנפש כשכיר בנס ופרטים הרמוזים יצדיק עצמו ויחיה חיות הגוף וחיית הנפש:

והוא מה שמעיר נחש במקום גבוה, שזכירו שהם סבה במה שדברו לשון הרע להכניס נחש במקום גבוה, גם שעשו מעשה נחש שהוא לשון הרע במקום עליון שדברו באלהים, גם יש הערה שדברו במשה בראותם מין מחצב שממנו נעשה הנחש: ג' להעירם מה קרו דברים גבוהים מדברים ארציים כי נחש שלמשה ממת ונחש עליון מחיה, ובזה רגישו את אשר דברו רעה על המן שבא מן השמים שהוא לחם הקלקל ובוררים בלחם אשר תוציא הארץ, שעליהם נאמר (ישעיה ה') הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע:

ד' להעירם בתשובה מה שהתרעמו למה הביאם ה' דרך המדבר שאין שם ספוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם, כי ה' חפץ שיענייהם יהיו תלויות לאלהים יושב בשמים על מחלתם ועל כל צרכיהם באין מבטח וזולתו מהשעם עצמו שלא הסיר הנחשים והניחם לנשכם ויהיו מתרפאים כשנסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים, והוא מאמרים ז"ל (ר"ה כ"ט). אלא שלא פרוש ההערה שבדבר שהיא תשובה לדברי לשון הרע שדברו למה הביאם אל המדבר, שה' חפץ בזה כדי שיהיה להם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלח אביו ערב ובקר ובכל עת וזמן, ואם היה מביאם דרך ישוב לא היתה להם הדבקות בתמידות כשהיה מזמן לפנייהם ספקם, ומה מאד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהפכת השגחה הבורא ויאות רוממותו:

ה' להשיכם על מה שנקלל בתרעמת שאמרו למה הביאם דרך מדבר שכונתם היא שאין סומכין על הנס משעם שאין הנס מתמיד,

לעשות הפך למין חטא שדברו בו שהוא בחינת הנחש במה שעשאו מן הנחשת, כי זולת זה אין בדמיון השרף הפך לב' פרטי החטא, והוא מה שאמר ויעש משה נחש פרוש פרט זה של נחש שהוא הפך פרט החטא שדברו בו עשאו לשרף מנחשת ולא מדבר אחר, נמצא דגמת הנחש הוא כנגד הפך השרף שהרי הוא דומה לו בדמותו, והמין שממנו נעשה הנחש הוא כנגד הפך פרט הנחש שממנו הוא:

וטעם כל המעשה נראה בהעיר עוד למה לא הועילה תפלתו של משה להסיר הנחשים השרפים ולא יהיה נושף להצטרף לרפואתו, אלא ודאי זה גידר כי בעל המשפט כחן שלא עשו תשובה המספקת להם, והגם שאמרו חטאנו כי דברנו בה' ובה העקר חסר והוא העיוכה, ולא מצאנו שאמרו לא נשוב עוד לדבר הרע הזה, ולזה לא הוסר הנגע, לזה נתחכם הבורא ונתמצע למקנם על זה הדרך כי מי שתקן עצמו כראוי הנה הוא נצול ולא ישכנו נחש, ומי שלא נתקן כמצטרף ישכנו נחש לעוררו בתשובה, וצוה עליו להביט אל נחש וגו' ובזה תמן עצמו ושב ורפא לו: והבטתם לנחש תרמו לו' דברים:

הא' תשובת הגדר על זה הדרך הנה מי גורם לנחש לנשף הוא חטא בני אדם דכתיב (קהלת י') אם ישף הנחש בלוא לחש וכשאין לחש יעשה הנחש דומם פנחש אשר אליו יביטו כשינשכם נחש, וזו היא הערת הבטתם בנחש הדומם לומר אל זה אביט לעשות כמעשהו לדם מלדבר עוד, ובזה עושים עזיבת החטא: ב' להכיר חטאם על דרך אומרם וזהו (תקונים י"ג) על ההוא חזיא דמקנא במגדלא שהוא ס"מ הנמשל לנחש שפחה תחלה לאדם,

(יב) מִשֶּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֲל זָרָד: אור החיים

יב מתמכן נטלו ושרו בנחל זרד:

יג מתמכן נטלו ושרו מעברא דארנון די במדברא דנפק מתחום אמורא ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמורא:

(יג) מִשֶּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֲרֶנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֲרֶנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי:

כ"ט"י מגבל האמורי. תחום סוף מצר שלהם, וכן (דברים ב): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמורי, בצפונה של ארץ מואב. היצא מגבל האמורי. רצועה יוצאה מגבול האמורי, והיא של אמורים, ונקנסת לגבול מואב עד ארנון, שהוא גבול מואב; ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב, כי ארנון גבול מואב והם לא נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף על פי שלא פירשה משה, פירשה פתח, כמו שאמר פתח (שופטים יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". ומשה רמזה (דברים ב): "כאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער". מה אלו לא נתנום לעבר בתוך ארצם אלא הקיפוה סביב, אף מואב כן.

(יד) עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מַלְחַמַת יְהוָה אֶת-יְהוָה בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנַּחֲלִים אֲרֶנוֹן:

כ"ט"י על-כן יאמר. על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמת ה'. כשנספרי נסים שנעשו לאבותינו, יספרו "את-נהב וגו'". את-נהב. כמו "את ייב", כמו שיאמר מן יעד, ועד, כן יאמר מן ייב ונהב, והיי"ו יסוד הוא, כלומר: את אשר ייב להם ונהב נסים בים-סוף. ואת-הנחלים ארנון. כשם שנספרי בנסי ים-סוף, כך יש לספר בנסי נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים? אור החיים

(טו) וְאֲשֶׁר הַנַּחֲלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב:

כ"ט"י ואשר הנחלים. תרגום של "שפך". אשד – שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמורים, שהיו נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבהים והנחל עמק וקצר וההרים סמוכים זה לזה: אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בזה מזה, והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמורים: כשיכנסו ישראל (לארץ) לתוך הנחל לעבר, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמורים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושידים בולטין לחוץ. כיון שבאו ישראל לעבר, נזדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה, ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השידים לתוך אותן נקעים ונהרגו. וזהו: "אשר נטה לשבת ער", שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו, וזהו: "ונשען לגבול מואב". (בס"א א"י). (ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על ידי הבאר שנכנס לשם).

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מהלכים בסוף המנהג לצד היותם מצרעים והיו מודיעים הנס שהיו עושים פגיעת ההרים וכו': ונראה לפרש הכתוב בדרך פשוט, כי כיון שהזכיר ארנון גבול מואב ואמר עליה כי ארנון גבול מואב פרוש ואין להם בו לישראל חלק לזה גבול אחר על כן יאמר בספר פרוש בספר אשר לפני ה' בענין המלחמות אשר ינחיל לעמים ומוציא מזה ונותן לזה ושם גם כן יאמר אשר ינחיל ה' את ישראל מהאמות כאשר הבטיח להאבות ואמר יאמר כי שם בספר יאמר על גבול זה שיתנו לישראל בסופה, ולא בזמן שהוא אלא בבוא משיחנו אז ינחילנו ה' מואב וגבולו שהוא אחר מהג' הנושאים לנו לנחל אותם

שאמר הכתוב (ט"ו) על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, זה היה בכל המסעות חוץ מאלו. והשעם אפשר שב' המסעות הללו היו אחר שמות אחרן ונסלקו עניי כבוד, ונהגם שאמרו ז"ל (תענית ט'). שחזרו בזכותו של משה, אולי שהענין שהיו נוסעים וחונים על פיו נשאר מסלק בזמן שנסעו ב' מסעות הנזכרים: (יד) על כן יאמר וגו'. רז"ל דרשו ב' דרשות בכתוב, א' (קדושין ל'): שהכתוב מדבר במלחמתה של תורה שהיא מלחמת ה', שהגם שנעשים שונאים זה לזה בהלכה נעשים אוהבים לבסוף, והוא מאמר את נהב בסופה. ב' (ברכות נ"ד). כי ב' אנשים מצרעים היו בישראל אחד שמו את ואחד שמו נהב והיו

(יב) מִשֶּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ. יש להעיר למה שנה במסע זה ושלאתריו לומר בדרך זה משם וגו', ולא אמר בדרך שאמר במקרא שלפניו ושלפני פניו ויסעו וגו' ויסעו וגו'. ואולי כי ב' מסעות אלו של נחל זרד ושל נחל ארנון נסעו מעצמן ולא על פי הענינים כסדר הרגיל, ולזה שנה הכתוב ואמר משם נסעו פרוש מעצמן. וראיתי להוכיח כפרושו זה ממה שאמר הכתוב בפרשת דברים (דברים ב') עתה קמו ועברו לכם את נחל זרד וכתוב (שם) קומו סעו ועברו את נחל ארנון, הדברים יגידו שלא נסעו על פי הענין שאם היה על פי הענין מה מקום לדברי משה הלא כשהענין נוסע יסעו ולא היה צריך לומר להם קומו ועברו. ונהגם

(מ) וּמִשֶּׁם בָּאֵרָה הוּא הַבָּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה
אֲסַף אֶת־הָעָם וְאֶתְנַהֵלָה לָהֶם מִיָּם: ס

טו ומתמכן אתהיבת להון בירא היא בירא
די אמר יי למשה כנוש ית עמא ואיהב
להון מיא:

כז"י ומשם באר. משם בא האשד אל הבאר. ביצד? אמר הקדוש-ברוך-הוא: מי מודיע לכני הנסים הללו?
המשל אומר: "נתת פת לתינוק, הודיע לאמו". לאחר ששעברו – חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל
והעלתה משם דם ההרועים וזרועות ואיברים, ומוליכתן סביב המתנה, וישראל ראו ואמרו שירה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 154)

נתת פת לתינוק, הודיע לאמו (רש"י כא, טז) תפקידה של האם לספק את כל צרכי התינוק, וכאשר מישוה 'מחליפה' ונותן
לתינוק פת, דבר הכרחי, עליו להודיע לה. ואף כאן: הקב"ה נתן לישראל 'פת', ישועה מסכנה גדולה, שלא באמצעות האם,
משה, הרועה נאמן שדואג לכל צרכי ישראל. והקב"ה הודיע לו על כך: כאשר ישראל ראו את הדם ואת הזרועות, שאלו את
משה לפשר הדבר, כמובן, והוא הסביר להם את מה שקרה.

(י) אִזְּיִשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאֵר עֲנוּ־לָהּ:
יז ככן שפח ישראל ית תושבחתא הדא סקי
בירא שפחו לה:

כז"י עלי באר. מתוך הנחל, והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר
הודיעה להם? שנאמר "ומשם באר" (במ"ד). וכי משם היתה? והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמקם? אלא
שירדה לפרסם את הנסים. וכן (שבת לה): "אז ישיר ישראל" – השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה
להם מתחלת ארבעים, ומה ראה לכתב כאן? אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ומאמצעות דבר זה שנחלנו אל כמות נעשינו
במדרגה עליונה על המלאכים שבחר בנו ה'
יותר מהם. ואמרו ומבמות תגיא אשר וגו'
תבאר על פי מה שקדם לנו ששקר תכלית
שכר האדם במצותיו ואושריו אינם אלא
בעולם העליון אבל בעולם הזה אינו מקום
השגת אשר הרחני:

ומעתה הברח הוא להסתלק האדם מן העולם
הזה להשתלם גמוליו כי ה' הטובה,
ומה שאנו רואים שהמיתה נסבבה על חטא
האדם שנה יגיד שזולת זה היה האדם חי
תמיד ותאמר אם כן יהיה האדם חסר גמולו
הטוב, לזה אמרו בעלי הסוד כי זולת החטא
היה האדם עולה לרקיע ודר בעליה ובחצור,
ונה לך האות אליה הנביא שעלה השמימה
להשתלם גמולו ולא טעם טעם מיתה, והגוף
הנ אמת שאינו יכול לעמוד בעליה העליונה
הגם שנודפף הגוף ועמד בגדר רוחני אף על
פי כן בערך רוחניות עליון יחשב לגשם, אלא
שאמרו ז"ל (זו"ח ר"ט). במעשה אליהו
ז"ל כי בהגיעו לגלגל חמה שם נפשו מגופו
והניח אותו בגלגל חמה וכשהוא יורד למטה
לובשו ויורד בו, ואמרו ז"ל עוד שששנת ה'
תורה לישראל בהר סיני נעשו ישראל בני
חורין מהמיתה וחרון להיות פאדם קדם
שחטא דכתיב חרות על הלוחות ואמרו ז"ל
(שמו"ר פ' מ"א) אל תקרי חרות אלא חרות
חרות ממלאך המות, ובין שכן בעת הגיע
תכלית שלמותם היו עולים גוף ונפש ופושטים
גופם בגלגל חמה כאלהו, והוא מאמר הכתוב
כאן ומבמות תגיא פרוש ממדרגה העליונה

העוסקים בתורה, הצדיקים הראשונים שהיו
במדרגה גדולה הם שחפרו את הבאר וצאונה
לשמות ממנה והם האבות בסוד (בראשית
כ"ט) והאבן גדולה על פי הבאר ויגל את
האבן וישק את הצאן, ומאז היתה ראונה
התורה לנתן לישראל ועודנה לא היתה
בבחינת ההשגה לשמות ממנה עד שפרוה
נדיבי העם הם משה אשר הורידה לנו, ועמדו
אחריו מקבלים ממנו זקנים ונביאים ואנשי
כנסת הגדולה ופרשה גלגל מצפונות, והוא
אומרו פרוה נדיבי העם, כי תורה שבכתב
בלא תורה שבעל פה אין אדם יכול לשמות
ממיתה, ואמרו במחקק במשענתם הוא מה
שהוסיפו לחדש בתורה חכמי הדורות, ואין
זה אלא בחוקק בה חקיקה, ואינו כמדת
הראשונים שחפרו וברו, וגם זה אינו אלא
במשענותם של ראשונים שכל דקדוק ודקדוק
שידקדק בתורה צריך לפרשו על פי דבריהם,
וכל דבר שלא יהיה למסד על פי דברי
הקדמונים אין לסמוך עליו:

ואמרו וממדבר מתנה פרוש מה שזכו נחליה
לא זכו אלא לצד שהיו מחשיבין
עצמן כמדבר, וכמו שפרשנו בפסוק (שמות
י"ט ב') ויחנו במדבר שהתורה אינה נקנית
אלא באמצעות הענוה והשפלות, ואמרו
וממתנה נחליאל שבאמצעות התורה שנתנה
לנו נחל אותנו אל דכתיב (דברים ל"ב) יעקב
חבל נחלתו, גם ירצה שנחלנו אל להיות
מיוחד לנו לאלה דכתיב (תהלים קל"ה) כי
יעקב בחר לו זה, גם שכן בתוכנו ועוב מזור
עליו. ואמרו ומנחליאל כמות פרוש

שהם הקיני והקניזי והקדמוני, ופרוש תבת
והב מתפרש בב' דרכים, הא' לשון אהבה
על זה הדרך כי ה' אהב לתתה בסוף ולא
עתה, או לשון נתינה על דרך (דניאל ב')
והב חקמתא לחפזין ומצינו שהכתוב דבר
לפעמים תבה בלשון תרגום, כמו (בראשית
כ"א) מי מלל לאברהם, ואתה מרובת קדש
(דברים לג), ואמרו ואת הנחלים וגו' פרוש
בא לסדר הגבול של מואב שכתוב בספר
מלחמות ה' שעתיד ה' לתת לנו ואמר ואת
הנחלים של ארנון גם כן בכלל הנחל לישראל
גם אשר הנחלים אשר נטה וגו':

(יז) אז ישיר ישראל וגו'. צריך לדעת שירה
זו מה טיבה, גם למה לא אמרו שירה
על המן כמו שאמרו שירה על המים, גם כל
הפרשה צריכה באור, ואפשר כי שירה זו על
התורה אמורה, וכזה גם כן לא נקרא תגר
על הדור ההוא למה לא שוררו שירה חדשה
כשתנה להם תורה מורשה אשר לה נאווה
תהלה, כי ודאי היא זאת שירת התורה
שנקראת באר מים, נקראת באר על שם
המקור שהיא שכינה עליונה שנקראת באר,
גם (מים) לפי שהתורה נמשלה למים, ואמרו
עלי באר לשון עליה כי לא על באר שלמטה
הם אומרים אלא על באר עלי פרוש עליון,
ענו לה על דרך אומרו (שמות ט"ו) ותען
להם מרים שהוא דרך השרי:

ואמרו חפריה שרים וגו' יתבאר על פי
דבריהם (ב"ר ס"ד) שאמרו כי
באמצעות עסק התורה מתקנים מקור עליון
שנקרא באר, והתקון הוא כפי בחינת מעלת

(יח) בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה יח פִּירָא דְחֲפְרוּהָ רַבְרַבִּיא כְרוּהָ רִישֵׁי עַמָּא סְפִירָא בְחֻטְרֵיהוֹן וּמִמְדַּבְרָא אֲתִיבִית לְהוֹן:

כז"י ◀ בָּאֵר חֲפְרוּהָ • זאת היא הבָּאֵר אֲשֶׁר חֲפְרוּהָ שָׁרִים – מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן • בְּמִשְׁעָנֹתָם • בְּמִטָּה • וּמִמְדַּבְרָא • נִתְּנָה לָהֶם.

(יט) וּמִמֵּתָנָה נִחְלִיאֵל וּמִנְחִלִיאֵל בְּמֹת: יט וּמִדְּאֲתִיבִית לְהוֹן נִחְתָּא עֲמֵהוֹן לְנִחְלִיאֵל וּמִנְחִלִיאֵל סֻלְקָא עֲמֵהוֹן לְרִמְתָּא:

כז"י ◀ וּמִמֵּתָנָה נִחְלִיאֵל • כְּתַרְגוּמוֹ.

(כ) וּמִבְּמֹת הִגִּיאֵ אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה מוֹאֵב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וּנְשָׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן: כ וּמִרְמִתָּא לְחִילִיאֵל דִּי בְּחֻקְלֵי מוֹאֵב רִישׁ רִמְתָּא וּמִסְתַּכִּיא עַל אַפֵּי בֵּית יְשִׁימוֹן:

כז"י ◀ וּמִבְּמֹת הִגִּיאֵ אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה מוֹאֵב • כִּי שָׁם מֵת מִשֶּׁה וְשָׁם בְּטֻלָּה הַבָּאֵר. דְּבָר אַחֵר: כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם – כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא, כְּשֶׁהֵיוּ חוֹנִים, נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁף אֶצֶל דְּגָלוֹ וּמִחְנֵהוּ, וּמִי הַבָּאֵר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבְאִין לְפָנֵי חֲנִית כָּל שָׂבֵט וְשָׂבֵט. בְּמַחֲקָה • עַל־פִּי מִשֶּׁה שְׁנִיקָא: "מַחֲקָה", שְׁנַאָמֵר (דְּבָרִים לג): "כִּי־שָׁם חָלָקְתָּ מַחֲקָה סִפּוֹן". וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מִשֶּׁה בְּשִׁירָה זֹאת? לְפִי שְׁלָקָה עַל יְדֵי הַבָּאֵר. וּבִינָן שְׁלָא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מִשֶּׁה, לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהֵיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שָׁם – אֲנִי שָׁם, וְאִם לֹא – אֲנִי הוֹלֵךְ! • רֹאשׁ הַפִּסְגָּה • כְּתַרְגוּמוֹ: "רִישׁ רִמְתָּא". פִּסְגָּה • לְשׁוֹן גְּבוּהָ, וְכֵן (תְּהִלִּים כח): "פִּסְגּוֹ אֲרָמְנוֹתֶיהָ" – הַגְּבִיחוֹ אֲרָמְנוֹתֶיהָ. וְנִשְׁקָפָה • אוֹתָהּ הַפִּסְגָּה עַל־פְּנֵי הַמָּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ יְשִׁימוֹן וְהוּא לְשׁוֹן מִדְּבָר, שֶׁהוּא שְׁמֵם. דְּבָר אַחֵר: וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאֵר עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן, שְׁנַגְנִיזָה בִּימָה שֶׁל טַבְרִיָּה, וְהַעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימוֹן מֵבִיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֶרֶה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאֵר, כֶּף דֶּרֶשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

• שבת קודש ל' סיון •

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים • וּבְמָקוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשֶּׁה, שְׁנַאָמֵר (דְּבָרִים ב): "וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְּבָר קְדָמוֹת", וְכֵן (בְּמִדְבָר כ): "וַיִּשְׁלַח מִשֶּׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם", וּבִקְפֹתָהּ הוּא אוֹמֵר: (שׁוֹפְטִים יא): "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגו'". הַכְּתוּבִים הֵלְלוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה: זֶה נוֹעִל וְזֶה פּוֹתַח, שְׁמִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרָאֵל הֵם מִשֶּׁה, לוֹמַר לָךְ שְׁנִשְׂיָא הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר, כִּי הַנָּשִׂיא הוּא הַכֹּל.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת י עמ' 133)

לוֹמַר לָךְ, שְׁנִשְׂיָא הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר (רש"י כא, כא) מִלִּים אֵלֶּה מִתְּרוֹת לְכַאוֹרָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְנֶה זֶה שְׁמִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרָאֵל הֵם מִשֶּׁה, מִתְּרַץ רַק שְׁנִתָּן לְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל" עַל מִשְׁלַחַת שְׁשִׁלַח מִשֶּׁה. אֵךְ עֲדִין קוּשָׁה - מִדּוּעַ שְׁנֵה הַכְּתוּב וְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל". עַל זֶה מִתְּרַץ, שְׁשִׁנּוּי זֶה בָּא לְמַדְּנֵנוּ ("לוֹמַר לָךְ") שְׁנִשְׂיָא הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

מִצְלָעוֹתָיו וְאִין אִשָּׁה בְּעוֹלָם שְׁבָאָה כְּדֶרֶךְ זֶה מִצְלָעוֹת הָאָדָם כִּי אִם זֹאת, וְהִיא הִיָּתָה סִבַּת הַמָּוֶת לְהַפִּיל הַעֲצָמוֹת בְּגִיאָה, מַעֲתָה בְּאִמְצָעוֹת הַשִּׁנָּה הַתּוֹרָה יִחְזַר הַדְּבָר לְקִדְמוֹתוֹ קִדְם שְׁחֻטָּאָה תְּנָה וְיִהְיֶה הַגּוֹף כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּגִיאָה לְמַעֲלָה, וְאִין אֲנִי יוֹדֵעַ גְּדָר מָקוֹם זֶה שֶׁהוּא אוֹמֵר רֹאשׁ הַפִּסְגָּה שְׁאִמְרָנוּ בְּמָקוֹם גְּלָגֵל חֲמָה וְהוּא אוֹמֵר רֹאשׁ הַפִּסְגָּה שְׁמָא הוּא לְמַעֲלָה בְּמָקוֹם הַנִּשְׁמוֹת, לָזֶה אָמַר וְנִשְׁקָפָה

וְגו' עַל פְּנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא נִקְרָא יְשִׁימוֹן לְשׁוֹן שְׁמֵמָה שְׁעֲתִיד לְהִיֵּת שְׁמֵם, אוֹ נִקְרָא כֵּן לְפִי שְׁשִׁלַּח בּוֹ יֵצֵר הָרַע הַשּׁוֹמֵם אֶת הַנִּבְרָאִים, וְאִי זֶה מָקוֹם שֶׁהוּא נִשְׁקָף עַל פְּנֵים שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הוּא גְּלָגֵל חֲמָה שֵׁם גִּיחַ מַה שֶׁהִיא רְאוּי לְהִיֵּת בְּגִיאָה, וְנִמְצָא כִּי בְּאִמְצָעוֹת תּוֹעֲלִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּמַצְטָרֶךְ יֵשֵׁג לְהַנְחִיל הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף בְּחַיִּים:

חֲסִיל פֶּרֶשׁת חֲקַת

שֶׁהִשְׁגִּנוּ בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה יֵשׁ עוֹד הַשִּׁנָּה אַחֲרָת מִצַּד דְּבָר זֶה שֶׁהוּא הִגִּיאֵ שֶׁהִיא יְרִידַת גִּשְׁמָנוּ בְּגִיאָה שֶׁהִיא הַקֶּבֶר, אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה מוֹאֵב שֶׁהָאֶרֶץ חֲקָרָא שְׂדֶה, וְאוֹמְרוּ מוֹאֵב שְׁבָרָאָה אֵב הָעוֹלָם:

אוֹ יִרְמְזוּ לְהַאֲשִׁיחַ שְׁנִקְרָאָתָם גַּם כֵּן שְׂדֶה כְּאִמּוֹר בְּדְבָרֶיהֶם (זוּח"א ל"ו): וְהַפְּנוּהָ הִיא עַל זֶה הַדְּרֶךְ: הִגִּיאֵ אֲשֶׁר בָּא מִפֶּתַח הָאֲשָׁה שֶׁהִיא תְּנָה שְׁבָאָה מֵאֵב כָּל הַנִּבְרָאִים שְׁלִקְחָהּ ה'

(כב) אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נִטְהַר בְּשִׁרְהָ וּבְכֹרֶם לֹא נִשְׁתַּחֲוֶה מִי בָּאָר בְּדֶרֶךְ הַמִּלֵּךְ גִּלְדָּךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ:
 כ"א אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ • אף על פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום, בקשו מהם שלום.

(כג) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאמְרוּ סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל הַמְדַבֵּרָה וַיָּבֵא יֵהֱצֶה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:
 כג וְלֹא־נָתַן סִיחֹן וּגו'. לפי שכל מלכי פנען היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גיסות. פִּינֹן שָׁאֲמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל עַצְמִי אֵינִי יוֹשֵׁב כָּאֵן אֶלָּא לְשִׁמְרָם מִפְּנֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כֵּן? !. וַיֵּצֵא לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל. אלו היתה חשבון מלאה יתושין, אין כל ברירה יכולה לכבשה, ואם היתה סיוחון בכפר חלש, אין כל אדם יכול לכבוש, וכל שכן שהיה בחשבון! אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מִה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בְּנֵי כָל זֹאת לַצּוֹר עַל כָּל עִיר וָעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לַצָּאת מִן הָעִירֹת וְנִתְקַבְּצוּ בָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשֵׁם נָפְלוּ, וּמִשָּׁם הֵלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵין עוֹמֵד לְנִגְדָם, כִּי אֵין שָׁם אִישׁ אֶלָּא נָשִׁים וְטָף.

(כד) וַיַּבְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֹשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרֹנָיִם עַד־יִבְכֹּךְ עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:
 כד וַיַּבְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֹשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרֹנָיִם עַד־יִבְכֹּךְ עַד־בְּנֵי עַמּוֹן: שָׁאֲמַר לָהֶם (דברים ב): "אֶל־תִּצְרֹם וְגו'".

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בַחֲשׁוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הַנָּתִיחַ:
 כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בַחֲשׁוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הַנָּתִיחַ: כָּפְרֵי־הַסְּמוּכִים לָהּ.

(כו) כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא גִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנוֹן:
 כו כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא גִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנוֹן: כ"א וְהוּא גִלְחָם • (חולין ס"ב) לְמַה הִצְרַךְ לְהַכְתֵּב? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "אֶל תִּצְרֹם אֶת־מוֹאָב" — וְחֲשַׁבּוֹן מִשָּׁל מוֹאָב הִיְתָה, כִּתְּבֵנוּ לָנוּ שֶׁסִּיחֹן לָקַחָהּ מֵהֶם, (גישין ל"ח) וְעַל יָדוֹ טַהֲרָה לְיִשְׂרָאֵל. מִיָּדוֹ • (ב"מ נ"ח) מְרֻשּׁוֹתוֹ.

(כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלֵיִם בָּאוּ חֲשַׁבּוֹן תַּבְּנָה וְתַכּוֹנֵן עִיר סִיחֹן:
 כז עַל־כֵּן • עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחֹן בְּמוֹאָב. יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלֵיִם • בָּלָעַם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ". הַמִּשְׁלֵיִם • בָּלָעַם וּבַעֲזוֹר, וְהֵם אָמְרוּ. בָּאוּ חֲשַׁבּוֹן • שֶׁלֹּא הָיָה סִיחֹן יָכוֹל לְכַבֵּשׁה וְהִלָּךְ וּשְׁכַר אֶת בָּלָעַם לְקַלְלוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר לוֹ בָּלָק (שם כב): "כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו'". תַּבְּנָה וְתַכּוֹנֵן • חֲשַׁבּוֹן בְּשֵׁם סִיחֹן לְהִיּוֹת עִירוֹ.

(כח) כִּי־אֵשׁ יֵצְאָה מִחֲשַׁבּוֹן לְהַבִּיהַ מִקְרִית סִיחֹן אֲכָלָהּ עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אֲרֹנָן:
 כח כִּי־אֵשׁ יֵצְאָה מִחֲשַׁבּוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחֹן. אֲכָלָהּ עַר מוֹאָב • שֵׁם אוֹתָהּ הַמְדִינָה קְרוִי "עַר" בְּלָשׁוֹן עִבְרִי, וְ"לִחְיִית" בְּלָשׁוֹן אֲרָמִי. עַר מוֹאָב • עַר שֶׁל מוֹאָב.

כח אֲרִי קִידוּם תְּקִיף כְּאֵשׁ נִפְק מִחֲשַׁבּוֹן עֲבָדֵי קִרְבָּא פְּשֻׁלוֹבִיתָא מִקְרִיתָא דְּסִיחֹן קִטְּלוּ עֲמָא דִּשְׁרוּ בְּלִחְיִית מוֹאָב כּוּמְרִיא דְּפִלְחִין בֵּית דִּחְלָא רְמֵתָא דִּארְנוֹן:
 כח אֲרִי קִידוּם תְּקִיף כְּאֵשׁ נִפְק מִחֲשַׁבּוֹן עֲבָדֵי קִרְבָּא פְּשֻׁלוֹבִיתָא מִקְרִיתָא דְּסִיחֹן קִטְּלוּ עֲמָא דִּשְׁרוּ בְּלִחְיִית מוֹאָב כּוּמְרִיא דְּפִלְחִין בֵּית דִּחְלָא רְמֵתָא דִּארְנוֹן:

(כט) **אִוִּי־לֶךְ מוֹאָב אֲבֹדָה עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנָיו פְּלִיטִם**
וּבְנֵתָיו בַּשָּׁבִית לְמֶלֶךְ אֲמֹרִי סִיחוּן:
 כט"ו לכונו מואבאי אבדתון עמא דפלחין
 לכמוש מסר בנוהי צירין ובנתה בשביא
 למלכא דאמוראה סיחונו:

כט"ו **אִוִּי־לֶךְ מוֹאָב** • שקללו את מואב שימסרו בידו. **כְּמוֹשׁ** • שם אלהי מואב. **נָתַן** • הנותן את בניהו של מואב.
פְּלִיטִים • נסים ופליטים מחרב ואת בנותיו בשבית וגו'.

(ל) **וַנִּירָם אֲבֹד חֲשָׁבוֹן עַד־דִּיבֶן וְנָשִׁים עַד־נָפֹחַ אֲשֶׁר**
עַד־מִידְבָּא:
 ל ומלכו פסקת מחשבון עדא שולטן
 מדיבון וצדיאו עד נפח דסמיה עד מידבא:

כט"ו **וַנִּירָם אֲבֹד** • מלכות שלהם. **אֲבֹד חֲשָׁבוֹן עַד־דִּיבֶן** • מלכות ועל שהיה למואב בחשבון אבד משם, וכן
 "עד דיבן", תרגום של "סר" – "עד", כלומר סר ניר מדיבן. **נִיר** – לשון מלכות ועל וממשלת איש, כמו (מלכים
 א יא): "למען היות־נִיר לְדוֹד־עַבְדִּי". **וְנָשִׁים** • שיי"ן דגושה, לשון שממה: כך יאמרו המושלים: ונשים אותם.
עַד־נָפֹחַ • השמונום עד נפח.

(לא) **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי:**
 (לב) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתֶיהָ וַיּוֹרֶשׁ**
אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם:
 לא ויתב ישראל בארע אמוראה:
 לב וישלח משה לאללא ית יעזר וכבשו
 בפרנהא ותריף ית אמוראה די תמן:

כט"ו **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזֹר** • המרגלים לכדוה, אמרו: לא נעשה כראשונים, בטוהים אנו בכת תפלתו
 של משה להלחם.

(לג) **וַיַּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם**
הוא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:
 לג ואתפניאו וסליקו לארע מתנן ונפק עוג
 מלכא דמתנן לקדמותהון הוא וכל עמה
 לאגחא קרבא לאדרעי:

(לד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידִי נָתַתִּי**
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן:
 לד ואמר יי למשה לא תדחל מנה ארי בידך
 מסרית יתה וית כל עמה וית ארעה ותעבד
 לה כמא די עבדת לסיחונו מלכא דאמוראה
 די יתב בחשבון:

כט"ו **אֶל־תִּירָא אֹתוֹ** • (נד סא) שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד): "וַיָּבֹא
 הַפְּלִיט" – הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדלעמר וחבריו בעשתרות קרנים, שנאמר (דברים א): "וַיִּקְרַע־עֹג מֶלֶךְ
 הַבָּשָׁן נָשָׂא מִיֵּתֵר הָרַפָּאִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 136)

שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יֵרָא לְהִלָּחֵם (רש"י כא, לד) תבת "משה" נראית כמיתרת. ויש לומר, שבאה להדגיש שרק משה היה ירא. שכן, כל
 ישראל, שראו בעוג גוי בעל קומה, לא יראו ממנו, כי היו בטוהים בכת תפלתו של משה. אבל משה, שראה בו את זכותו של
 אברהם, היה ירא שמא תעמד לו זכות זו.

(לה) **וַיִּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הַשְׁאִיר־לּוֹ**
שָׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ:
 לה ומחו יתה וית בנוהי וית כל עמה עד
 דלא אשתאר לה משויב ויריתו ית ארעה:

כט"ו **וַיִּכּוּ אֹתוֹ** • משה הרגו, כדאיתא בברכות (דף נד) בהרואה, עקר טורא בר תלתא פרסי וכו'.

כב (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֶבֶר
לִירְדֵּן יַרְחוֹ:
 א ונטלו בני ישראל ושרו במשראי דמואב
 מעברא לירדנא דירחו: ס ס ס

הפטרה לפרשת חקת לשנים מקרא ואחד תרגום בשופטים פרק יא

יא א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן-אשה זונה וילד גלעד את-יפתח: ב ותלד אשת-גלעד לו בנים ויגדלו בניה-אשה ויגרשו את-יפתח ויאמרו לו לא-תנחל בבית-אבינו כי בן-אשה אחרת אתה: ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקמו אל-יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ד ויהי מימים וילחמו בני-עמון עם-ישראל: ה ויהי כאשר-נלחמו בני-עמון עם-ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את-יפתח מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל-יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד: ט ויאמר יפתח אל-זקני גלעד אם-משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש: י ויאמרו זקני-גלעד אל-יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם-לא כדברך בן נעשה: יא וילך יפתח עם-זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את-כל-דבריו לפני יהוה במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל-מלך בני-עמון לאמר מה-לי ולך כי-באת אלי להלחם בארצי: יג ויאמר מלך בני-עמון אל-מלאכי יפתח כי-לקח ישראל את-ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד-היבק ועד-הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: יד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל-מלך בני עמון: טו ויאמר לו כה אמר יפתח לא-לקח ישראל את-ארץ מואב ואת-ארץ בני עמון: טז כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר ערבים-סוף ויבא קדשה: יז וישלח ישראל מלאכים אל-מלך אדום לאמר אעברה-נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש: יח וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא-באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: יט וישלח ישראל מלאכים אל-סיחון מלך-האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל נעברה-נא בארצך עד-מקומי: כ ולא-האמין סיחון את-ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחון את-כל-עמו ויחנו ביהצה וילחם עם-ישראל: כא ויתן יהוה אל-הי-ישראל את-סיחון ואת-כל-עמו ביד ישראל ויכום ויירש ישראל את כל-ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: כב ויירשו את כל-גבול האמרי מארנון ועד-היבק ומן-המדבר ועד-הירדן: כג ועתה יהוה אל-הי ישראל הוריש את-האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: כד הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך אותו תירש ואת כל-אשר הוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו נירש: כה ועתה הטוב טוב אתה מבלק

בִּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹב רַב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחָם נִלְחָם בָּם: כו בַּשָּׁבֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֲשׁוֹן
וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְעֶרְעוֹר וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אֲרָנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ
לֹא־הִצַּלְתָּם בָּעֵת הַהִיא: כז וְאַנְכִי לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֲשֵׂה אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי יִשְׁפֹּט
יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי
יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כט וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר
אֶת־מִצְפֵּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֵּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: לו וַיֵּדֶר יִפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן
תֶּתֶן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בִּידִי: לא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי בֵיתִי לְקָרְאֹתִי בְּשׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם
מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: לב וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם
יְהוָה בְּיָדוֹ: לד וַיָּכֻם מְעֹרְעָר וְעַד־בְּאֶךְ מְנָת עֶשְׂרִים עִיר וְעַד אַבֵּל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה
מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום שמואל א פרק כ

כ יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחֱרָד חֲדָשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶיךָ: יט וְשִׁלְשַׁת תִּרְדּוּ מְאֹד וּבֹאֲתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ אֶצֶל הָאֲבֵן הָאֵזוּל: כ וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת
הַחֲצִים צָדָה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנָּעַר לָךְ מֵצֵא אֶת־הַחֲצִים
אִם־אָמַר אִמֹּר לְנָעַר הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּךָ וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבָר
חִי־יְהוָה: כב וְאִם־כָּה אָמַר לְעָלֶם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שַׁלַּחְךָ יְהוָה: כג וְהַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֲדָשׁ
וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלָּחֶם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כְּפָעַם | כְּפָעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר
וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מֵצַד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבַר שְׂאוֹל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי מְהוּר הוּא כִּי־לֹא מְהוּר: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי
וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשְׂרָאֵל גַּם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלָּחֶם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מֵעַמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר
שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צֹוֶה־לִּי אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאָה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שַׁלְחָן הַמֶּלֶךְ: לו וַיַּחֲרִי־אָף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲוֹת הַמִּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשְׂרָאֵל לְבִשְׁתְּךָ וּלְבִשֵּׁת עֲרוֹת
אִמְךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשְׂרָאֵל חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָכּוֹן אֶתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שָׁלַח
וְקַח אֹתוֹ אֵלָי כִּי בְּנֵי־מָוֶת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֶת
מִה עָשִׂה: לד וַיִּטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה מֵעַם אָבִיו
לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לה וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשַּׁלְחָן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי

לָחֶם כִּי נַעֲצֵב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לֹא וַיְהִי בִּפְקֹד וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
וַנֶּעַר קָמָן עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר לְנִעְרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ
וְהוֹאֲרֶה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אֶחָרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אֶחָרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חֹשֶׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקֹט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כְּתִיב תַּחֲצִי קְרִי הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע
מֵאוֹמֶה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מִיָּתֵן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הֵבִיא הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר פֶּאֶר דָּוִד קָם מֵאֲצֵל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ
שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקּוּ | אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּכְפּוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: מִבַּיָּא וַיֹּאמֶר
יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינֵינוּ
וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

הפטרה לשבת ראש חודש נדפסה בעמ' קפ

לקוטי־שיחות – פרשת חוקת

המשך מעמוד מב

- 1 לפיכך היתה הגאולה מן המאסר באופן, שביחד עם
- 2 היותה נס גלוי שמעל לטבע, היא "התלכשה" והתיישמה
- 3 בטבע.
- 4 ההסבר לכך הוא: בהנהגת ה' את העולם יש מספר
- 5 אופנים⁸³, כדלהלן: הנהגה טבעית, הנובעת משם
- 6 "אלקים"⁸⁴ (בגימטריא "הטבע"), דרגת האלקות
- 7 ה"מלובשת" בעולם, והעולם תופס מקום – דרגת "ממלא
- 8 כל עלמין";
- 9 הנהגה ניסית, כאשר הנהגת הטבע מתבטלת. זו נובעת
- 10 משם "הוי" שמעל לטבע, דרגת האלקות שמעל לעולם –
- 11 דרגת "סובב כל עלמין", ולכן היא מתבטאת בביטול
- 12 הטבע;
- 13 וניסים ה"מלובשים" בטבע, הנובעים מדרגה אלקית
- 14 גבוהה יותר, הנובעת משם "אלקים" ומשם "הוי"⁸⁵, ולכן

נובעים משם הניסים הנעלים מן הטבע, אך מיושמים
בלבוש טבעי. כלומר, הנס משפיע על הטבע, כך שהטבע
עצמו מסכים לנס.

כדוגמת נס פורים, שהיה רצוף ניסים המיושמים בדרכי
הטבע, עד כדי כך, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר⁸⁶.
בדומה לכך היתה גאולת בעל השמחה, שאותם
האנשים⁸⁷ אשר ציוו לאוסרו, הם עצמם הוכרחו לצוות על
שחרורו⁸⁸.

וזו בדומה לענין של "פנימיות אבא פנימיות עתיק":
כאשר ירד שפע כזה לעולם באמצעות מסירות נפש מעשית
של בעל השמחה והגאולה, שזאת היתה מהותו, לא ביטל
הדבר את טבעו של העולם, אלא דבר זה עצמו הפך
למציאות של טבע, שסייעה לקדושה.

(משיחות ש"פ פרה, תשכ"ח. ש"פ חז"ב, י"ב תמוז, תשכ"ט)

דהגאולה. ולכן הגאולה די"ב"ג תמוז ה' ע"ד "אומר לצפון תני", ככהגאולה
העתידה.

(87 ראה לקו"ש שם. ועד"ז בלקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 125 ואילך.
(88 והיינו אף שה' מלבוש בטבע ה' נראה בחוש שכל הסיבות היו
למעלה מהטבע ועד"ד אופן הנס דפורים (תו"א צג, ג. ק, א. ועוד).
(89 ראה תו"א (צט, ד ואילך) דפורים ע"י המסנ"פ הגיעו לעצמות וא"ס
שלמעלה מבחי' שם הוי', וזוהו נמשכו הנסים המלובשים בטבע. ובהמשך
שמח תשמח שם (ע' 101) ועוד, שעי" מסנ"פ בפועל מגיעים לעצמות א"ס
דפנימיות אבא כו'.

(83 ראה אוה"ת אחרי ע' תקסד. ועוד. ובאוה"ת בראשית יח, ב ואילך.
ד"ה החודש הזה תרס"ו בתחילתו וסופו (ב' אופנים דלקמן – טבע ונס).

(84 ראה טושר"ע אוה"ת ס"ה בפ' שם אלקים.
(85 תו"א צט, ד ואילך (ועוד) לענין הנס דפורים, אוה"ת שם (מג"א
ב'שלו) ובכ"מ. ובאוה"ת אחרי שם, דנסים המלובשים בטבע הם מבחי' שם
שד"י.

(86 תו"א צד, ב. ושם, שזוהו כענין אתהפכת חשוכא לנהורא שיהי' לעת"ל
(שלמעלה מאתכפא). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד (ע' 46 ואילך) שהנסים
לצדיקים שבדור האחרון לפני ביאת משיח הוא הקדמה והכנה להנסים

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - כ"ז סיון מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום ראשון - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום חמישי - כ"ח סיון מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שני - כ"ה סיון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שישי - כ"ט סיון מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום שלישי - כ"ו סיון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - ל' סיון פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	

יום ראשון כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

ל"היכל" שלו. והנה, מלכד שאי אפשר כלל לומר ענין הצמצום
כפשוטו שהוא ממקרי הגוף – מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול
להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן,
ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר – דבר זה אי אפשר,
אבל, לומר כלל על הקדושה

ברוך הוא, הנבדל מהם –

ממקרי הגוף, רבוא רבבות

הקדלות עד אין קץ; נוסף

על כך, אף גם זאת, לא

ברעת ידברו, מאחר שהם

מאמינים בני מאמינים

שהקדוש ברוך הוא יודע

כל היצורים שפעולם היה

השפל ומשגיה עליהם, –

הרי שהם מודים שידיעתו

והשגחתו ישנן כאן בעולם

הזה השפל, ועל כרחך – מן

ההכרח לומר שאין ידיעתו

אותם – את כל הנבראים,

מוסיפה בו רבוי וחדוש, –

וכל זה מדוע? מפני שיודע

הכל בידעת עצמו – אילו

ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו

משום ריבוי וחדוש: נוספה ידיעה זו, והיא ענין של חידוש, שהרי לפני

כן לא היתה ידיעה זו ועתה היא כן ישנה; אך כיוון שמושלל למעלה

לגמרי ענין של ריבוי וחדוש, מן ההכרח שידיעת הקב"ה את

הנבראים היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו – וממילא, הרי

בכובל מהותו ועצמותו – הוא עצמו, וידעתו – שידוע את

הנבראים שבעולם הזה, הכל אחד. – כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן

בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו

בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מודים, כמלך היושב בהיכל ורק

השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום

שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא

נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על ידי עבודה צריכים לעשות

את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי הוא

עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא נמצא

בעולמות העליונים.

74

1 והנה, מכאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד
2 עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חס ושלום ענין של
3 ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא אחד
4 הפשוט – הנה מענין זה, יש להבין שגגת מקצת חכמים פגיגיהם,

5 – וכיוון שגם שוגג זקוק

6 לכפרה, לכן ה' יכפר בעדם,

7 – על טעותם, שישנו וטעו

8 בעיונם בכתבי הארז"ל,

9 והבינו ענין הצמצום

10 המוכר שם בפשוטו, –

11 בכתבי הארז"ל מוזכר,

12 שבתחילת בריאת העולמות,

13 היה אור אין סוף ממלא

14 "מקום" העולמות, ולא היה

15 שום נתינת מקום למציאות

16 העולמות, שכן עולמות הם

17 בבחינת גבול – ואור אין סוף

18 ברוך הוא, הוא הרי אין סוף,

19 בלי גבול. לכן, נאמר שם,

20 היה ענין הצמצום, שאור אין

21 סוף "נסתלק", כדי שיהיה

22 מקום למציאות העולמות.

23 לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אין סוף "נסתלק" היא, שאור אין

24 סוף אינו מאיר בגילוי – "אין סוף" ו"בלי גבול" אינם בהתגלות – רק

25 מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות עולמות בעלי גבול. –

26 ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות

27 הוא שם במובנם הפשוט – שהקדוש ברוך הוא סלק עצמו

28 ומהותו חס ושלום מעולם ההוה¹⁹, – שלא כפי האמת, שמשמעות

29 "סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין אור

30 אין סוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא סילק חס

31 ושלום את עצמו מעולם הזה, רק שמשגיה מלמעלה בהשגחה

32 פרטית על כל היצורים בלם, אשר בשמים ממעל ועל הארץ

33 מתחת. – על כל אלה משגיה הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך

34 כיצד מתבטא הדבר? לפי סגנונו הוא למשל כמלך היושב בהיכלו

35 ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו

36 נמצא מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם

37 אומרים, משגיה הקב"ה על כל הנבראים שהם חס ושלום מחוץ

18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שידוע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"יתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצמו"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנכבדים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתו. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ו ומ"ר שמקשה

יום שני כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, ו"ש בתקונים... עד עמ' 166, דממלא לון.

היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס
ולחבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין
דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו
פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי
הוא נתפס ביצירתו, הוא
משתנה לפי מה שיצירת
הדבר דורשת. ואילו
פעולתו של הקב"ה
בהתהוות והחייאת כל
הנבראים, אינה פועלת בו
שום תפיסה ושינוי – בכך
מתבטאת הרבותא של
העולמות התחתונים, שגם
הם, שליצירתם נדרש יותר
צמצום והתלבשות, ובכל
זאת גם הם אינם פועלים בו
יתברך שום תפיסה ושינוי.
וכדלהלן: וְגַם בְּתַחְתּוֹנִים,
– אין אף אחד שיתפוס בו,
אֲפִי-עַל-גֹּב דְּאִיהוּ מְמַלָּא
כָּל עֲלָמִין – למרות שהוא
יתברך "ממלא" את כל
העולמות והנבראים,
ומחיה אותם בחיות
מותאמת לכל נברא,
והחיות מתלבשת בפנימיות
בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך
מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים,
אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין – אִינוּ
בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – המתלבשת תוך גופו, שְׁהִיא – הנשמה, נְתַפְסָת
תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שְׁנוּיִם מְשֻׁנוּיִי הַגּוּף
וְצִדּוֹ, מִחֲבָאוֹת – שהגוף מקבל, או קְרִירוֹת – שהגוף סובל, או
מְיֻמּוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. מֵה
שְׁאִין בֵּין בְּחֻקֵּי-פְרוּדֵי-הוּא, – שלמרות שהוא ממלא כל
העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה
הדבר בהקב"ה, שְׁאִינוּ מְקַבְּלִים שׁוּם שְׁנוּי – ואינו מושפע מְשֻׁנוּי
עוֹלָם הָהָא, מן השינויים המתהווים מִקִּיץ לַחֲרֹף וּמִיּוֹם לַלַּיְלָה,
בְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "גַּם חֲשֹךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ, וְלַיְלָה
בְּיוֹם יֵאֵר", לְפִי שְׁאִינוּ נִתְפָּס בְּלֹל תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֲפִי-עַל-גֹּב
דְּמִמְלָא לֹון. – למרות שהוא "ממלא" אותם.

וְהוּא שֶׁתּוֹב בְּתַקּוּנֵים תִּקּוּן נֹו: "לֵלִית אֲתֵר פְּנוּי מִיְנִיה, לֹא
בְּעֵלְאִין וְלֹא בְּתַתְּאִין"; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא
בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זוהר, שְׁהוּא עֲצֻמו
נִמְצָא בְּעוֹלְמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים; וְכִרְעִיא מְהִימָנָא פְּרִשְׁת פִּינְחָם: –
כתוב: "אִיהוּ תְּפִים בְּכָלָא
וְלִית מָאן דְּתְּפִים בִּיה
כו', – הוא (הקב"ה) תופס
בכל דבר ואין מי שיתפוס
בו, אִיהוּ סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין
כו', – הוא (הקב"ה) "סובב"
ומקיף את כל העולמות כו',
וְלִית מָאן דְּנִפִּיק
מִרְשׁוּתִּיה לְבָר, – ואין מי
שיוצא מחוץ לרשותו, אִיהוּ
מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין כו', –
הוא (הקב"ה) ממלא את כל
העולמות, ומחיה אותם
בחיות פנימית מותאמת לכל
נברא, אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמְיַחֵד
וְיֵנָא לְוִיגִיה עָלָא וְתַתָּא, –
הוא (הקב"ה) מקשר ומייחד
מין אחד במין שני, את
העליון עם התחתון, וְלִית
קוֹרְבָא בְּר' יְסוּדִין, אֵלָא
בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּר'
אִיהוּ בְּיִנְיָהוּ, – ואין שום
קירבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על
ידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על ידי כוח האין-סוף בארבעה
היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם
הפכיים אחד לשני, כמו אש ומים, עַד כָּאן לְשׁוֹנו – של זוהר
שם. וְרוּצָה לִזְמֵר: – במה שהוא אומר, "לִית מָאן דְּתְּפִים בִּיה"
– הכוונה היא, שְׁאִין מִי שִׁתְּפָס בְּהִשְׁנָת שְׁכָלוּ מְכָל שְׁכָלִים
הָעֲלִיּוֹנִים, – גם בין ה"שכליים העליונים", של הנבראים
מהעולמות העליונים (שהם בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי
שיתפוס בשכלו בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ
שֶׁתּוֹב בְּתַקּוּנֵים: – ב"תיקוני זוהר": "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, –
שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את
הקב"ה והוא "סתום" מהם, וְלִית מִחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בְּךָ כָּלָל. –
אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס"
בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא

יום שליש כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

22 שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל,
23 מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידיעתו שיועד כל
24 הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא
25 – המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל
26 ממש. – שלא כפי שהדבר
27 אצל האדם, שהדבר
28 המצוייר עצמו אינו נמצא
29 במחשבתו ואין מחשבתו
30 משפיעה על הדבר, רק
31 ציורו של הדבר נמצא
32 במחשבתו. ואילו המחשבה
33 שלמעלה מקיפה את
34 הנברא ממש, והיא
35 משפיעה בנברא להוותו
36 מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך
37 אין זה באופן שהחיות
38 מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו
39 של הנברא, אלא חיות זו נשארת במדרגתה הנעלה, שהיא
40 למעלה מעלה מלחצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות
41 בפנימיותו של הנברא – ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא
42 את ענין ההתהוות והחיות.

1 וזהו גם כן ענין "סוכב כל עלמין", – שהוא מקיף וסובב את
2 כל העולמות, פרוש, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא
3 נמצא חס ושולם בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע
4 בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דרך ממשל, פשארם
5 מתבונן באיזה דבר
6 חכמה בשכלו או בדבר
7 גשמי במחשבתו, ואין
8 שכלו ומחשבתו מקיפים
9 על הדבר ההוא המצוי
10 במחשבתו או בשכלו, –
11 שהרי הדבר נמצא בשכלו
12 ובמחשבתו, אך אין –
13 השכל והמחשבה, מקיפים
14 על הדבר ההוא ממש
15 בפעל ממש; – הם
16 מקיפים רק את ה"ציור" של
17 הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר
18 גשמי, שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר,
19 לא במחשבתו, שבה נמצא רק "ציור" של הדבר, ורק את ה"ציור"
20 בלבד מקיפה מחשבתו, אבל הקדוש־ברוך־הוא דכתיב ביה –
21 שלגביו כתוב²¹: "כי לא מחשבתו מחשבתכם וגו'".

שער היחוד והאמונה

וזהו ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן
באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו
אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצוייר
במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא
ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא
מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיועד
כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי
היא היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

יום רביעי כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, וממלא כל עלמין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

61 הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית ככמותו, –
62 בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים בגדל כדור הארץ²²,
63 ואיכותו ומעלתו, – של
64 השמש, הוא אור, גם כן
65 יש לו גבול עד כמה יוכל
66 להאיר, כי לא יאיר
67 לבלתי תכלית, מאחר
68 שהוא נברא – ונברא הוא
69 הרי מוגבל – ואם אמנם
70 השמש מאירה למרחק רב,
71 אבל בכל זאת בהגבלה. וכן
72 כל הנבראים הם בעלי
73 גבול ותכלית, כי מהארץ
74 לרקיע מהלך ת"ק שנה
75 כו'. – וכך בין רקיע לרקיע
76 גם כן מהלך ת"ק שנה. ואם
77 כן – שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות המלכשת בהם –
78 בפנימיותם, היא כפחית צמצום רב ועצום, כי צריכה תחלה

שער היחוד והאמונה

וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך
עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב
כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית
בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחשיבותו כגון השמש
שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ז
פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו
ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר
לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים
הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק
שנה כו'. וא"כ החיות המלוכשת בהם היא בבחי'
הממשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו – של הנברא, שגם
האיכות והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף

43 ו"ממלא כל עלמין" – היא פחיתת החיות המתלבשת בפנימיותו,
44 תוך עצם הנברא, שהיא – החיות שמבחינת "ממלא כל עלמין",
45 מצמצמת בתוכו – של
46 הנברא, בצמצום רב, כפי
47 ערך מהות הנברא, – שכן,
48 כיוון שעל החיות להתלבש
49 בפנימיותו של הנברא
50 ולהתאחד אתו, מן ההכרח
51 שהיא תצטמצם לפי ערך
52 מדותיו של הנברא – והנברא
53 הוא הרי בעל גבול, הרי מן
54 ההכרח שחיות זו תבוא
55 באופן של גבול, בצורה
56 מוגבלת, כדלהלן שהוא –
57 הנברא, בעל גבול ותכלית
58 ככמותו ואיכותו, דהיינו –
59 המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו – של הנברא, שגם
60 האיכות והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף

21. ישעיה נה, ח. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסוה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתוב: קסו ושלוש שמיניות פעם".

בעלת תכלית, וכדי
שיתהווה ממנה נברא
מוגבל, מן ההכרח שהיא
תצטמצם בצמצומים רבים,
עד שתוכל להתלבש בנברא
ולהתאחד אתו – כפי
שיוסבר להלן:

שער היחוד והאמונה

צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם
צמצומים רבים ועצומים עד שיתהווה מכחה ואורה
עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

1 לְהִתְצַמֵּץ
2 רְבִים וְעֲצוּמִים, עַד
3 שִׁיתְהוּהָ מִכְחָהּ וְאוֹרָה –
4 שֶׁל חַיּוֹת זֶה, עֲצָם הַנִּבְרָאִים
5 כְּמוֹת שֶׁהֵם, בְּעֲלֵי גָבֹל
6 וְתִכְלִית – שֶׁהֵרִי הַחַיּוֹת
7 עֲצֻמָּה אֵינָה מוּגַבֶּלֶת וְלֹא

יום חמישי כ"ח סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' 168, שהן מדותיו.

נבנה על ידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם – מחסד ומדבר
ה' (מלכות) – אלא הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר ה'
ו"רוח פיו" – שהתהוות היא, בְּדִבְרֵי ה' וְרוּחַ פִּי ה' תִּנְעָשָׂה כְּלִי וְלִבִּי
לְחֶסֶד זֶה, – שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּתוּבִין קִמְצָא דְלִבְוִשִׁי מִיְנִיה
וְכִיָּה) 25. – כאותו צב,

שער היחוד והאמונה

כי
מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש
בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול
להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין
קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא
הי' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך
כל מדותיו ופעולותיו דאיהו וגרמוהי חד היינו החיות
הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו
הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו
כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה'
ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא
דלבושיה מיניה וביה) אלא שצמצם הקב"ה האור
והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך
צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן
בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן
שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות
ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות
ברואים שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה
ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות
ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש
הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו

15 כִּי מְקוֹר הַחַיּוֹת הוּא רוּחַ פִּי שֶׁל תְּקוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַמֵּתִלְבֵּשׁ
16 בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה, – בָּהֶם נִבְרָאוּ כָל הַנִּבְרָאִים, וְרוּחַ פִּי
17 יִתְבָּרַךְ הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּשֵּׁט לְאֵין קֵץ וְתִכְלִית, וְלִבְרֹא עוֹלָמוֹת
18 אֵין קֵץ וְתִכְלִית לְכְמוֹתָם וְאִיכוּתָם, וְלִהְיוֹתָם עַד־עַד, – לֹא כְּפִי
19 שֶׁהֵם כֶּתֹת, מוּגַבִּלִּים בְּכֹמוֹת
20 וּבְאִיכוֹת וְקִיּוּמָם אֵינוֹ נִצְחִי;
21 וְאִילוּ מִבְּחִינַת "רוּחַ פִּי" הָיָה
22 יָכוֹלִים לְהִיבְרֹא עוֹלָמוֹת
23 בְּלִי מוּגַבִּלִּים בְּכֹמוֹתָם
24 וּבְאִיכוּתָם וּבְעֲלֵי קִיּוּם נִצְחִי,
25 וְלֹא הָיָה נִבְרָא עוֹלָם תְּוֹה
26 כָּלֵל – עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכֵּל
27 הַנִּבְרָאִים שָׁבוּ הֵם בְּעֲלֵי גָבֹל
28 וְתִכְלִית. וּמִחֻמָּת הַצְטַמְצוּמוֹת
29 הַחַיּוֹת שֶׁמִּן־רוּחַ פִּי" יִתְבָּרַךְ,
30 נִתְהוּוּהָ הָעוֹלָם הַזֶּה עִם
31 נִבְרָאִים בְּעֲלֵי גָבֹל וְתִכְלִית.
32 טַעְמוֹ שֶׁל דִּבְרִי, מִדּוּעַ הָיָה
33 יָכוֹלִים לְהִיבְרֹא עוֹלָמוֹת בְּלִי
34 גָבֹל וְתִכְלִית מִבְּחִינַת "רוּחַ
35 פִּי" יִתְבָּרַךְ (בְּלִי צְמֻצְמוּמִים) –
36 אוֹמֵר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּמוֹסָגְרִי:
37 (שֶׁכְּמוֹ) שֶׁתְּקוּשׁ־בְּרוּךְ
38 הוּא נִקְרָא "אֵין־סוּף", כִּי
39 כָּל מִדּוּתָיו וּפְעֻלּוֹתָיו, – הֵן
40 אֵין סוּף, דְּאֵיְהוּ וְנִגְמָוִה
41 תָּד, – הוּא וּמִדּוּתָיו הֵם דָּבָר
42 אֶחָד, תִּינּוּ – כְּלוּמֹר, תִּחְיִית
43 תִּנְשָׁכֶת מִמִּדּוּתָיו, שֶׁהֵן
44 חֶסֶד וְרַחֲמִים וְשָׂאֵר מִדּוּתָיו תְּקוּשׁוֹת, – נִמְשַׁכְת הַחַיּוֹת מִזֶּהן עַל
45 יְדֵי הַתִּלְבָּשׁוֹת שֶׁמֵּתִלְבָּשׁוֹת – הַמִּדּוּת בְּרוּחַ פִּי – בְּסִפְרֵית
46 הַמַּלְכוּת, הַהִתְהוּוֹת הֵיא מִמֵּאֲמֵר ו"רוּחַ פִּי" יִתְבָּרַךְ, כְּתוּב 23: "כִּי
47 הוּא אָמַר וַיְהִי, וַיְעוֹלָם" – עַל יְדֵי – "חֶסֶד יִבְנֶה" 24, – שֶׁהָעוֹלָם

ומעלת הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה
מאמרות, שֶׁכְּהֵן – ב"עשרה מאמרות", מְתִלְבֵּשׁ תְּקוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
בְּכָבוֹד וּבְעֲצָמוֹ שֶׁהֵן מִדּוּתָיו – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבָּרַךְ "בְּכָבוֹד
ובעצמו".

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 168, והחשבון מורה על... עד עמ' פה, האותיות עצמן:

31 [נִרְאָה דְּצִרְדָּה לְהִיטָה: "לְמַעַם"] תִּדְוֹעַ לִיּוֹצְרָהּ. – מִדְּוֹעַ נֹסֵף
32 לְמִלָּה "אָבִן" הָאֵלֶּהָ, לְמִרְוֹת שֶׁשֶׁרְשָׁה הוּא מִשּׁוּם בִּין, בְּלִי אֶלֶף.
33 וְהֵנָּה, שֶׁם בִּין בְּעֶצְמָו הוּא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מֵאֵד, – כִּינֵד,
34 אִיפֹא, מִתְהוּוּה מִמֶּנּוּ אָבִן גְּשִׁמִּית? רַק שְׁעַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים
35 וְעִצּוּמִים מְמֻדָּגָה – עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, לְמֻדָּגָה, – תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר, יָרֵד
36 מִמֶּנּוּ – מִדְּהֵם בִּין שֶׁבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, חִיּוֹת מוֹעֵט בְּמֵאֵד מֵאֵד,

ולהוות את הנבראים, ⁴¹ היא

והאמונה בְּחִינַת "מַמְלָא" בָּל 42

והחשבון מורה ¹ על־מין, - ממלא כל ⁴³

נוט אחר מינוט עד שלא ² העולמות. מה שאין כן ⁴⁴

רונה שהיא בחי' החשבון 3 בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין". 45

46 – בה החיות אינה מצומצמת

יִשְׁלַח תִּיבָה וְזוֹ (וְאַחֵר כָּל) ⁵ בְּהֵתָאם לִנְבְּרָא, אֵלָא הִיא ⁴⁷

בְּאִשֶּׁר גִּזְרָה חֲכָמָתוֹ יִת' 6

תִּלְהַתְּ לְבָשׁ גַּם בְּתַחֲתוֹנַי׃ 7

הרי שמבחינת צמצום. 8

במספרו ושוד אלה נוספת ⁹ החיות היו יכולים להתהוות ⁵¹

עולמות בלי גבול ותכלית, ⁵² ל"ל [למען] הידוע ליוצרה. ¹⁰

53 ודוקא כשהיא מתלבשת 11 בשולמות עליונים מאד

54 באותיות "עשרה מאמרות" 12 עיונים ממדרגה למדרגה

כִּמְאֵד מֵאֵד עַד שִׁיבֹל¹³ וּבַחֲלוּפֵיהֶן וּחֲלוּפֵי

55 וְאֵשׁ הַדְּרוֹמָה הַמִּזְמִינָה 14 וְמִהֶרָה

⁵⁸ וּבְמִשְׁלָל יוֹן הַיָּם הָיָה בְּתוֹךְ

וְיָבֹל בָּהּ וּמְדַרְגָּהּ יָבֹל¹⁶ וְיִמְדְּדוּהָ

דְּרַגָּה וְ יָם בֵּן לְאִי בְּנֵי 17

לְהַחֲיוֹת עֲדֵי עַד מְאֹד 18

צֶל מְרוֹם פִּיּוֹ וְאֵיזִי מַעֲצוֹר 19 וְהִנֵּה אֲנִי בְּיָמָיו וְהִנֵּה אֲנִי בְּיָמָיו

63 במעלה גדולה ב"ב 20 מדבר " יש לי לאני ב"ב

64 בָּלֹא לְהִרְאֹת מַחֲבִי' בָּם 21 וְכִרְלִים וְכִרְמִינִים

65 תָּיִתּוּ עֲצָמוֹ: 22 וַיִּזְכְּרוּם לְדִבְיֹתָם - אֲנִיחָם

66 עֲדֵי עֵד מִשְׁמֵר זְשׁוּמָה פֶּה

ה' המהפאשט ונאצטל - ומופרכט מרוב פנים - וואס מעצור בול' - 67

אין מעצור לפנינו מלחמפשוטן בארבע בונ. **אל** **של** **ימים** **יבנותם** 68

69 בַּמִּצְלָה נִדְּוָה כָּל כֹּהֵן בְּלִיָּוִת וּמִצְלָת בְּרוּאִים שִׁיבְלִי

70 לְהַפְרֹאֹת מַעֲשֵׂיהֶם בְּתֵּם וּמִדְּבַר הַאֲוִיּוֹת עֲצִימוֹ: – וְאֵילָן

הנבראים המתהווים מחילופי האותיות, ומדגם מחשבוני האותיות.

הם למטה באיכות ובמעלה.

אבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב).

ו"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"י בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאו"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

יום שבת קודש ל' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פה, פרק ח. והנה... עד עמ' פו, ומקור החיות:

44 וּבְרִשְׁעֵתָם" – הרי יש כאן שני הענינים, מה שהוא רוצה ומה
45 שהוא לא רוצה ו"מִהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת בְּרַע" – דבר שאין הוא
46 רוצה בו. הרי שמייחסים להקב"ה גם מדות, גם חכמה ושכל וגם
47 רצון – אך אֵין רְצוֹנוֹ וְחֻקְמָתוֹ וּמִדַּת חֶסֶדוֹ וְרַחֲמָנוּתוֹ וְשֹׁאֵר

1 פֶּרֶק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו חזקוני, שמשמעות הכתוב "אני
2 ה' לא שניתני" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של
3 הקב"ה – לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר,
4 שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה – ידיעת

48 מְדוּתָיו מוֹסִיפִים בּוֹ רַבּוֹי

49 וְהִרְבֵּה חֶסֶד וְשִׁלּוֹם

50 בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ, אֲלֵא

51 עֲצָמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ

52 וְחֻקְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ,

53 וּמִדַּת חֶסֶדוֹ וּגְבוּרָתוֹ

54 וְרַחֲמָנוּתוֹ, וְתַפְאֲרָתוֹ

55 הַכְּלוּלָה מִחֶסֶדוֹ וּגְבוּרָתוֹ,

56 וְכֵן שֹׁאֵר מְדוּתָיו

57 הַקְּדוּשׁוֹת – הרי עצמותו

58 ומהותו וכל כוחותיו, רצון

59 וספירות, חב"ד ומדות, הם

60 חֶסֶד אַחֲדוּת פְּשׁוּטָה

61 מְמֻשָּׁה, שֶׁהִיא הִיא עֲצָמוּתוֹ

62 וּמַהוּתוֹ, וְכֵמוֹ שֶׁתִּבְרַח

63 הֶרֶמְבֵּ"ם וְ"ל, שֶׁדָּבָר זֶה –

64 שדעתו וכדומה של הקב"ה,

65 הם דבר אחד אתו, אֵין בֶּחַ

66 בִּפְשָׁה לְאֶמְרוֹ, וְלֹא בְּאֶזְנוֹ

67 לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם

68 לְחִיּוּרָיו עַל בּוֹרְיוֹ. – וכל

69 כך למה? כִּי הָאָדָם מַצִּיר

70 בְּשִׁבְלוֹ כָּל הַמְּשֻׁבָּלוֹת

71 שְׂרוּצָה לְהַשְׁבִּיל וּלְהַכִּין –

72 חֶסֶד בְּמִוֶּת שֶׁהֵם בּוֹ, – כל

73 רעיון והבנה שהוא רוצה

74 להבין הוא מציר אותו

75 לעצמו כפי שהוא בו עצמו,

76 בְּגוֹן שְׂרוּצָה – האדם, לְצִיר

77 בְּשִׁבְלוֹ מַהוּת הָרָצוֹן, אוֹ מַהוּת חֻקְמָה, אוֹ בִינָה, אוֹ דַעַת, אוֹ

78 מַהוּת מִדַּת חֶסֶד וְרַחֲמִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן – שאר המדות, הוא

79 מַצִּיר בְּלֵן בְּמִוֶּת שֶׁהֵן בּוֹ. – ולכן כשם שהדבר הוא ביחס לשכל

80 ומדות סתם, כך גם כשרוצה האדם להבין הענין של שכל ומדות

81 שלמעלה, שהוא מנסה להשיג אותם על ידי ציורו את מהות השכל

82 והמדות כפי שהם בו. אֲבָל בְּאֶמֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרִיךְ הוּא הוּא רֵם

83 וְנִשְׂא וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ, כְּלוּמָר שֶׁהוּא – הקב"ה, קָדוֹשׁ וּמְבָרָךְ רַבּוֹא

84 רַבְּבוּת עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית מִדְּרָגוֹת הַבְּדֻלוֹת, לְמַעַל מַעַל

85 מַעַרְךָ וְסוּג וּמִיֵּן כָּל הַתְּשַׁבְּחוֹת וְהַמַּעֲלֹת שִׁיבְלוֹ הַנִּבְרָאִים

86 לְהַשִּׁיג וּלְצִיר בְּשִׁבְלוֹם. – לכן הוא נקרא "הקדוש ברוך הוא", כי הוא

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו

ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש

אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל כן הענין ממש

בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים

והכינויים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום

וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב

וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו

וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו

חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע

אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר

מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו

אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו

ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה

מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל

אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו

וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו

ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו

כי האדם מציר בשכלו כל המושכלות שרוצה

להשיכל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה

לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה

או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן

הוא מציר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש

ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש

ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות

הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות

והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם

5 הנבראים – הנה באמת אין

6 הדבר כך, שכן, הידיעה

7 שלמעלה היא דבר אחד עם

8 הקב"ה עצמו (אין זה כמו

9 שהדבר אצל האדם, שהידיעה

10 היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו

11 של האדם היא מורכבת, ולא

12 אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו

13 יתברך היא אחדות פשוטה, בלי

14 שום הרכבה, מן ההכרח לומר

15 שידיעתו היא סוג ידיעה אחד

16 לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע

17 כל הנבראים המתהווים ממנו,

18 ו"ידיעת עצמו" הרי ישנה גם

19 לפני שנתהוו הנבראים, כך

20 שבידיעת הנבראים לא נוסף בו

21 שום דבר. אופן זה של ידיעה,

22 הסביר, אין ביכולת השכל

23 האנושי להבין ולהשיג. בפרק

24 זה, פרק ח', יסביר רבנו חזקוני,

25 שמה שאומר הרמב"ם בנוגע

26 לידיעה שלמעלה: "הוא המודע

27 הוא הידוע בו" הוא לא רק

28 ביחס לדעתו של הקב"ה, אלא

29 הדבר הוא כך גם ביחס לכל

30 מדותיו ושמותיו, וגם ביחס

31 לחכמתו ולרצונו, שהם כולם

32 דבר אחד עם הקב"ה עצמו.

33 וְהִנֵּה, מֶה שֶׁתִּבְרַח הֶרֶמְבֵּ"ם

34 וְכִרְוֹנוֹ לְבִרְכָּה שֶׁהַקְּדוֹשׁ – בְּרִיךְ – הוּא מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ וְדַעַתוֹ

35 חֶסֶד אֶחָד מְמֻשָּׁה, אַחֲדוּת פְּשׁוּטָה וְלֹא מְרֻכָּבָה כָּלֵל – כֵּן הָעֵינָן

36 מְמֻשָּׁה בְּכָל מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ – בְּרִיךְ – הוּא, וְכָל שְׁמוֹתָיו

37 הַקְּדוּשִׁים וְהַכְּנוּיִים שֶׁכֵּנוּ לוֹ הַנְּבִיאִים וְחֻקְמָנוּ וְכִרְוֹנָם לְבִרְכָּה,

38 כְּגוֹן – מֶה שֶׁהַנְּבִיאִים וְחֻקְמָנוּ ז"ל מַכְנִים אֶת הַקְּב"ה בְּתוֹר: "חֲנוּן"

39 וְ"רַחוּם" וְ"חֶסֶד" וְכִיּוּצָא בְּהֵן, – מִדּוֹת בְּהֵן מַכְנִים אֶת הַקְּב"ה,

40 וְכֵן מֶה שֶׁנִּקְרָא – הַקְּב"ה, "חֶסֶם", דְּכִתְיִב: – כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְגַם"

41 הוּא חֶסֶם וְגו'", וְכֵן – גַּם, רְצוֹנוֹ – כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי רֹצֵה ה'

42 אֶת יִרְאָיו" וְ"חֲפִץ חֶסֶד הוּא"³ – לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם נִבְרָאִים,

43 וְ"רֹצֵה בְּתִשְׁבּוּכָתָם שֶׁל רָשָׁעִים וְאֵינוֹ חֲפִץ בְּמִיתָתָם

1 קדוש ומובדל מכל מדריגה ומעלה שבגדר השגתו של נברא; כִּי
2 המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא החכמה, שלכן
3 נקראת – החכמה, "ראשית", – "ראשית חכמה"⁶, ועל "בראשית
4 (ברא אלקים)" אומר תרגום יונתן: "בחיכמתא" – משמעות המלה

5 "ראשית" היא לא רק
6 ראשונה, אלא – הנעלית
7 ביותר והמקור של כל
8 השאר, ובגלל כך נקראת
9 חכמה "ראשית", כִּי בְּאֵמֶת
10 היא – חכמה, ראשית
11 ומקור כל החיות
12 בנבראים, כִּי מהחכמה
13 נמשכות בינה ודעת, ומִן
14 – (מחכמה) בינה ודעת,
15 נמשכות כל המדות
16 שבנפש המשפלה, כמו
17 אהבה וחסד ורחמים
18 וכיוצא בזה, – כל המדות
19 באות מהשכל – חכמה, בינה
20 ודעת. ונקראה – כפי
21 שרואים, בחוש, שחֲקֵן
22 שאין בו דעת הוא בכעס
23 תמיד ואכזרי, וגם אהבתו
24 היא לדברים קטנים שאין
25 ראוי לאהבה, וכל כך למה?
26 מפני שאין בו דעת לאהב
27 דברים הראויים לאהבה,
28 שהאהבה כפי הדעת. –
29 כשיש לאדם יותר דעת,
30 מתבטאת גם אהבתו לדברים
31 יקרי ערך יותר; ואם דעתו
32 פחותה, גם אהבתו היא
33 לדברים פחותי ערך. כלומר,
34 המדות תלויות בשכל, בדעת

35 – מפני שהן נמשכות משכל ודעת. וממדות שבנפש נמשכות בה
36 תבות ואותיות המחשבה, – מן המדות נוצרות בנפש האותיות
37 והמלים של המחשבה, שֶׁנֶפֶשׁ מְחַשֶּׁבֶת בְּדָבָר שְׂאוֹהֶבֶת, או אֵיךְ
38 לַפֶּעַל הַחֶסֶד וְרַחֲמִים, וְכֵן בְּשָׂאֵר מִדּוֹת. – שמִּן באות האותיות
39 שבמחשבה, ומחשבתו של אדם קשורה במדות. ובכל מחשבה
40 שבעולם – מלבד בה איזו מדה המביאה לחשב מחשבה זו,
41 ומִדָּה זו היא חיותה של מחשבה זו. – המדה שהביאה את
42 המחשבה הזו היא המחיה אותה, ומאותיות המחשבה – שהאדם
43 חושב, נמשכות אותיות הדבור, – שהאדם מדבר, וְהֵן – האותיות
44 שבמחשבה, חיותן ממש. – של אותיות הדבור שהאדם דובר.
45 וְהַדְּבּוּר מְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה וְחֶסֶד, כִּגְזוֹן הַמֶּלֶךְ שֶׁמַּצִּיחַ
46 לַעֲבָדָיו לִיתֵן. – דבר של טוב וחסד, הרי זה, שציווי המלך "פועל"

שמחשבת המלך תבוא על ידי דיבורו במעשה בפועל, וגם פֶּשְׁהָאֲדָם
עוֹשֶׂה בְּעֶצְמוֹ אֵיךְ דָּבָר – את מזה שהוא חושב לעשות – שבמקרה
זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך הדיבור, אלא ממחשבה מיד
למעשה: הוא חושב לעשות מעשה והוא עושה אותו, מוסבר מיד

שער היחוד והאמונה

כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא
החכמה שלכן נקראת ראשית כי באמת היא ראשית
ומקור כל החיות בנבראים כי מהחכמה נמשכות
בינה ודעת ומהן נמשכות כל המדות שבנפש
המשכלת כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן
וכנראה בחוש שהקטן שאין בו דעת הוא בכעס
תמיד ואכזרי וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין
ראוי לאהבה מפני שאין בו דעת לאהוב דברים
הראויים לאהבה שהאהבה כפי הדעת ומהמדות
שבנפש נמשכות בה תיבות ואותיות המחשבה
שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת או איך לפעול
החסד ורחמים וכן בשאר מדות ובכל מחשבה
שבעולם מלובשת בה איזו מדה המביאה לחשוב
מחשבה זו ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו
ומאותיות המחשבה נמשכות אותיות הדבור והן
חיותן ממש והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד
כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן וגם כשהאדם עושה
בעצמו איזה דבר הרי כח הנפש וחיותה המתלבש
בעשיה זו הוא כאין ממש לגבי כח הנפש וחיותה
המתלבש בדבור האדם וכערך ומשל הגוף לגשמה
וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה וכן ערך
אותיות המחשבה למדות המדה המלובשת בה
ומחיה אותה וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי
החכמה ובינה ודעת שכללותן הוא השכל שממנו
נמשכה מדה זו וכל זה בנפש האדם ונפש כל
הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם
החכמה היא ראשית ומקור החיות:

לגבי אותיות המחשבה, וכן ערך אותיות המחשבה למדות המדה
המלבשת בה ומחיה אותה, – כאמור לעיל, שהמדה היא החיות
של המחשבה שהוא חושב, כך שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי
המדה, וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי החכמה ובינה ודעת,
שכללותן הוא השכל שממנו נמשכת מדה זו – הרי, שבכל סדר
יירדת המדרגות מלמעלה למטה, אין למדרגה התחתונה שום ערך
כלל לגבי המדרגה שמעליה: למדות אין שום ערך לגבי שכל,
למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי המחשבה,
ולמעשה לגבי דיבור. וכל זה – הוא, בנפש האדם ונפש כל
הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים, שכלם החכמה
היא ראשית ומקור החיות: – ואילו הקב"ה – יסביר רבנו הזקן בפרק
הבא – הוא כל כך נעלה מחכמה, שהיא לגבי כעשיה ממש.

יום ראשון	יום ראשון	כד סיון	ה'תש"ג
ראשון	שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיג-קח. תניא: והנה מכאן . . . 166- הכל א'.		
	השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. ..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יהיו, בלמודם ובהתנודותם, ומקים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.		

יום שני	יום שני	כה סיון	ה'תש"ג
שני	שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש בתקונים . . . 166- דממלא לון.		
	"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, ויפירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.		

יום שלישי	יום שלישי	כו סיון	ה'תש"ג
שלישי	שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: וזה ג"כ ענין . . . פד- בפועל ממש.		
	"וירדו חיים שאולה" – שגם בשאול חושבים שהם חיים. הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזהו הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.		

יום רביעי	יום רביעי	כז סיון	ה'תש"ג
רביעי	שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: וממלא . . . פד- ותכלית.		
	כתיב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". האדם, עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הפלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת דאונאה כו', הינו שיהיה הפל על פי דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה ברוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.		

יום חמישי	יום חמישי	כח סיון	ה'תש"ג
חמישי	שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: כי מקור . . . 168- מדותיו.		
	הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פארדינען זיבעציג קאפיקעס (מטבע קטנה ברוסיה) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אפען.		

היום יום . . .

כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

ה"צמח צדק" בספרו לבנו אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] מארע מחייו, סיים: בזה שמסיעים ליהודי בפרנסתו, אפלו להריות שבעים "קאפיקעס" (מטבע קטנה ברוסיא) בסחר עגלים, כל שערי ההיכלות העליונים פתוחים עבורו.

כעבור כמה שנים ספר אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] כל הנזכר לעיל לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב], והוסיף: צריך גם לדעת את הדרך להיכלות העליונים, אך אין זה משנה, צריך שיהיה העקר לסייע בלבב שלם ברגש, שיהיה תענוג בעשית טובה ליהודי.

יום	יום שישי	כט סיון	ה'תש"ג
שישי	שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.		
		עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אפשר זה אך זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.	

שבת	שבת	ל סיון, שר"ח	ה'תש"ג
קודש	שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"הקנ. תניא: פרק ת. והנה . . . ומקור החיות.		
		העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.	
		מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאָס וואָס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.	
		אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אָבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.	

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עלוי מצין ובעל כשרון מפורסם, כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הם הפכים בעצם מהותם. מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות.

בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' יגיע אחד כזה למדרגות הגבוהות ביותר. אָבֿל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהיה, רחמנא לאלן, יורד ונופל.

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"א

אשה מועדת

מדאורייתא יש הבדל בין זמן הוסת לזמן אחר. ומבאר הגר"ח מבריסק (פ"ד הי"ב): כאשר רואה שלוש פעמים בזמן מסוים נעשה זמן זה מוחזק לראיית דם מדין תורה, ואף שעדיין אין זה מחייב להניח שכך יקרה, מכל מקום, כשקרה כך, יש להניח שאכן ראתה מחמת הוסת. וכן בדין שור המועד, שהגמרא (ב"ק לו, ב) מדמה אותו לדין וסת באשה, אין צריך מלכתחילה לחשוש שיגה יותר משור אחר (וכמבואר בגמרא (ב"ק מ"ה ע"ב) שאין צורך לשמור שור מועד יותר משור תם), אלא שכאשר נגח תולים לאחר מעשה שנגיחתו נובעת מהיותו מועד לכך, ולכן משלם עליו נזק שלם. ובכך מבוארים פסקי הרמב"ם: אמנם מלכתחילה החיוב לחשוש שתראה בשעת הוסת הוא מדרבנן, אך מכל מקום הבא עליה אז וראתה דם אינו נחשב אנוס שהרי ראתה בזמן הראוי ועומד לכך.

הלכות איסורי ביאה פרק ח, הלכה י"ד: וכן אשה שראתה דם מחמת מכה... אף על פי שראתה בשעת וסתה – היא מזהרה, והתם מזהר. שהוסתות מדבריהם. בדין זה נחלקו תנאים (גדה ט"ז, א): יש אומרים שוסתות מדאורייתא, היינו שמהתורה חייבת לחשוש לראיית דם בשעת הוסת וכל זמן שלא בדקה הרי היא טמאה. ויש אומרים שוסתות מדרבנן, ולא תיקנו אלא שתבדוק, אך אם לא בדקה אינה טמאה. והרמב"ם פסק כדעה השניה. אך לעיל (פ"ד הי"ב) כתב: "אסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה שמה תראה דם בשעת תשמיש שנאמר 'והזרתם את בני ישראל מטומאתם'". דהיינו, איסור מהתורה! וכן מבואר בגמרא (שבועות י"ח ע"א) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם פטור מקרבן, שלא היה עליו לחוש שתראה והוא אנוס, אך הבא עליה סמוך לוסתה וראתה דם מביא קרבן, כי אף שאינו מזיד (כי לא ידע שתראה) אינו אנוס, כי יכול היה להעלות בדעתו שתראה, אלא שוגג. ומכאן שגם

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"א

כך מדד אדמו"ר הזקן את שיעור הגריס

"צוה לי אחי הרב למדוד בעצמי שטח מקום השערות כפי שהן מפוזרות בקנה הזרוע. וצוה לי לגלח השערות שלא יבלבלו השערות עצמן את מקומן, ולהעמיד המחוגה על מקום סיום השש השערות עם היניקה. וצוה לי ליקח את ראובן הסופר המובהק שלו – שהוא אומן גדול – להעמיד המחוגה ולעשות קו ריבוע בצמצום. ואחר כך עשיתי עיגול כערך הריבוע, ועלתה מדת הגריס כמידת מטבע 'פיטאצאק' של כסף שהיה בימי הקיסרית. ותמיד היתה בידו מטבע 'פיטאצאק' לשער בו" (שארית יהודה סי' יא). ומסיים, ששיעור זה קטן מהשיעור המובא בשולחן ערוך אדה"ז, אשר נכתב לפני שנעשתה המדידה האמורה.

הלכות איסורי ביאה פרק ט, הלכה ו': הנמצא על הנדן – אינו מטמא עד שיהיה פגרים תקילין. מהו 'גריס הקילקי'? הכוונה למקום בו צומחים פולים גדולים, וחצי פול, הקרוי 'גריס', יש בו כדי צמיחת שש על שש שערות (ש"ע אדה"ז י"ד קצ, סק"ג). לאמיתו של דבר, השיעור המדויק הוא 'גריס ועוד' – יותר מגריס (ש"ע י"ד קצ, ה). חכמים שיערו שדם 'מאכולת' (מין יתוש) יכול להתפשט לא יותר משטח של גריס, ולכן עד שיעור זה ניתן לתלות במאכולת (גדה נח, ברש"י). בענין זה יש עדות מעניינת ממנהרי"ל אחיו של אדמו"ר הזקן:

יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"א

קרבן הגר שמת

ולפי זה יש לומר כי כיוון שגירות בזמן הזה מושלמת ומוחלטת ללא חסרון, אלא שיש עליו חיוב להביא קרבן, הרי כשמת הגר פקע חיובו זה – כי פנים חדשות באו לכאן. אמנם, מדברי התוס' בכריתות (ט, א ד"ה צריך) שגר בזמן הזה צריך להפריש קרבן כדי להתירו בקהל, משמע שלפי שיטתם כשיבנה בית המקדש יהיה הגר שוב אסור לבוא בקהל, כי יהיה חסר ב'ישראליות' שלו. ולפי שיטה זו מסתבר כי מאחר שהגירות אינה מושלמת עד שיביא קרבן, יצטרך להביא קרבנו גם אחרי שיקום בתחיית המתים.

הלכות איסורי ביאה פרק יג, הלכה ה': מהו קרנן הנדן? עולת בהמה, או שתי תורים או שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרנן – צריך מילה ומכילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרנן. יש להסתפק בגר שמת ולא הביא קרבנו – האם כשיקום בתחיית המתים עדיין יהיה חייב להביא קרבן? ולכאורה יש לומר על פי מה שביאר הרבי (לקד"ש כ"ו עמ' 163) שגם בזמן הזה חלה הגירות בשלימות גם בלי הקרבן ולא חסר בה דבר וגם כשיבנה בית המקדש הרי הוא מותר באכילת קדשים אף בטרם הביא קרבן כי הוא גר צדק גמור ככל כשרי ישראל והקרבן נועד למצוה בעלמא.

נאמנות האב על בנו

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"א

להעיד על עצמו שעשה איסור הוא משום פסול 'קורבה' (כלומר, כשם שאינו נאמן להעיד על קרובו אינו נאמן להעיד על עצמו), אך פסול זה אינו שייך בדין 'יכיר' שהרי מדין קרוב היה צריך להיפסל לעדות על בנו וגזירת הכתוב היא שנאמן. וכיון שבעדות זו התורה הכשירה קורבה, אין הבדל בין קורבה אחת לשתיים (ריטב"א ב"ב קכ"ז ע"ב. שו"ת מהרי"א סי' ל"ה).

אך יש מהראשונים הסבורים שרק באופן הראשון נאמן מדין 'יכיר', כי גם לפי דבריו הוא בנו אלא שכאשר טוען שאינו בנו אינו נאמן שהרי לפי דבריו אינו אביו ואין לו נאמנות מדין 'יכיר'.

ולדעת הרמב"ם הסובר שאף באופן זה נאמן, מדייקים האחרונים מלשונו "האב שהוחזק שזהו בנו ואמר בני זה ממזר" שהנאמנות הוא משום שמוחזק לנו כבנו כיון שגדל בביתו עם אשתו, אך כשלא גדל אצלו ואינו מוחזק כאביו אינו נאמן עליו (אמרי משה סי"א. אג"מ אה"ע ח"ד סכ"ג).

הלכות איסורי ביאה פרק טו, הלכה ט"ז: **אָבֵל הָאָב שֶׁהֻזַּק שָׁוָה בְּנוֹ, וְאָמַר: בְּנִי זֶה מְמוֹר הוּא – נֶאֱמָן... וְכֵן אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעַבְרָת – נֶאֱמָן לֹמֵר: עֶבֶר זֶה אִינוּ בְּנִי וּמְמוֹר הוּא.**

מדברי הרמב"ם מבוארים שני אופנים שבהם אדם מעיד על בנו שהוא ממזר: א) שאומר שהוא אכן בנו, אלא שנולד מאשה האסורה לו. ב) שאומר שאינו בנו כלל ואשתו ילדתו מאיש אחר (וכיון שנולד מאשת איש הרי הוא ממזר).

אך הטור והשולחן ערוך (אהע"ז ס"ד סכ"ט) נקטו רק את האפשרות השניה והשמיטו את הראשונה. ובטעמים ביאר ה'פני יהושע' (קידושין ע"ח ע"ב) שאם האב מעיד שהוא בנו מאשה האסורה עליו אינו נאמן כי 'אין אדם משים עצמו רשע'. ולשיטת הסוברים שנאמן בטענה זו יתכן לפרש בשני אופנים:

א) מדובר כשאומר שהיה שוגג, ולכן אינו משים עצמו רשע בטענתו.

ב) אפילו כשאומר מזיד הייתי, נאמן, כי הטעם שאינו נאמן

ספיקא דאורייתא

יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"א

בהכרח לומר שאין חוששים, כי הולכים אחר הרוב ורוב בהמות אינן טריפות.

ואם מן התורה הספק מותר, מנין שהולכים אחר הרוב, הרי גם אם לא נלך אחר הרוב, אלא ספק טריפה היא אין העגלה פסולה לעגלה ערופה?

ומיישב ה'חוות דעת' (יור"ד סי' ק"י, בית הספק סק"ג):

לשיטת הרמב"ם, משמעות שאלת הגמרא - מדוע אין חוששים שהעגלה טרופה היא - היא: איך ניתן לקבוע ש"הנחל שנערפה בו העגלה אסור בזריעה ועבודה לעולם" (הל' רוצח פ"י ה"ט), והרי יתכן שהעגלה היא טריפה, ואם כן ספק אם נעשתה עריפת עגלה בנחל, ומכיון שהנחל הוא בחזקת היתר איך יכולים אנו לאסרו מספק, והרי ספק איסור מן התורה מותר? אלא מכאן שהולכים אחר הרוב וכיון שרוב הבהמות אינן טריפה כן בוצעה עריפת עגלה כדין.

הלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז: **אִסּוּר כָּל הַפְּסָקוֹת בְּלֵן מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, לְפִיכָּךְ תִּקְלוּ בְּשִׁבּוּתָהּ.**

זו שיטת הרמב"ם (ראה הל' טומאת מת פ"ט ה"ב, ועוד), שהכלל "ספיקא דאורייתא לחומרא" (ביצה ג, ב) הוא רק מדרבנן, שהחמירו בספיקות של איסורי תורה, אבל מן התורה הספק מותר, ולא אסרה תורה אלא איסור ברור.

אבל לשיטת הרשב"א (תורת הבית בד שער א. קידושין עב, א) מן התורה צריך להחמיר בכל הספיקות.

והקשה על הרמב"ם מסוגיית הגמרא (חולין יא, א), המחפשת מקור לכלל שיש ללכת אחר הרוב, ואחת הראיות היא מדין 'עגלה ערופה' - לערוף עגלה בנחל ליד העיר שנמצא בה חלל. ושואלת הגמרא: מדוע אין חוששים שמא העגלה טריפה ופסולה לעריפה? ואי אפשר לנתחה ולבודקה באיברים הפנימיים לאחר השחיטה כיון שהיא צריכה להיות שלימה גם לאחר עריפתה ("הערופה - כשהיא שלימה תהיה")! אלא

יחוד עם בת

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"א

הבת) למי שמתבייש להיזהר בכך שלא יחשב כאומר על עצמו שקיים חשש שיבוא לידי עבירה, ולכן הביא את דברי 'גדולי החכמים' ואם הם לא התביישו אין לאף אחד להתבייש. ויש אומרים שגם אותם החכמים עצמם סברו שהדבר מותר מן הדין ונהגו כך רק ממידת חסידות. ואם כן הדבר שנוי במחלוקת בין הרמב"ם שהביא חומרא זו לשאר הפוסקים שלא הזכירוה.

ובטעם המחלוקת יש לבאר:

לדעת האומרים שיש בכך מידת חסידות, החשש שמא יבוא לידי איסור קיים גם בבתו ובאמו והראיה שלגבי איסור קירבה

הלכות איסורי ביאה פרק כב, הלכה כ: **גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִים לְתַלְמִידֵיהֶם: הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בָתִּי, הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בָלְתִי. כְּדִי לִלְמַד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבָּשׂוּ מִדְּבַר זֶה, וְיִתְרַקְּנוּ מִן הַיַּחְדּוּ. יֵשׁ לְתַמּוּהָ: לַעֲלֹל (הלכה א') פֶּסֶק הַרְמַב"ם שְׁמוֹתָהּ לְהַתִּיחֵד עִם הַבֵּת, וְאִם כֵּן לִמָּה הֵבִיא אֶת דְּבָרֵיהֶם שֶׁל 'גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים' שֶׁלֹּא אִסְרוּ אוֹסְרִים יַחְדּוּ עִם הַבֵּת?**

יש מפרשים שכוונתו ללמד כי אף שהדבר מותר, מידת חסידות להיזהר (ראה ציצן אליעזר ח"ו סי' מ', יד). אך הפוסקים לא הזכירו איסור יחוד עם הבת ולא נהוג להחמיר בכך. ולכן יתכן לפרש שכוונת הרמב"ם לחזק את איסור הייחוד בכלל (לא עם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ

יצרו של אדם תוקפו על כך, ומכל מקום איסורי קירבה בעריות נאסרו בהם כי הקירבה עלולה לגרום לתקיפת היצר, אך בייחוד ללא קירבה אין חשש ואין איסור אפילו ממידת חסידות.

(דבר יהושע ח"ג אהנ"ז סי' יז)

לעריות אסור אף באמו ובתו ורק ביחוד התיירו, כי קשה שהבן והבת לא יוכלו לחיות לצד הוריהם בלי אחר עמם, ומכל מקום, מידת חסידות להיזהר בכך.

אך לדעת המתירים, באמו ובתו אין חשש כלל כיון שאין

שבת קודש לי סיון ה'תשע"א

הנגלה והנסתר בגזירת חכמים

"איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה" – "שחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אין הטעם שמא יערבו בו חלב טמא, כי זה הטעם גילו חכמים רק לפני העולם, אלא שיש טעם כמוס בדבר..." והרבי כתב בשם הרבי הרי"צ (שערי הלכה ומנהג ג, עמ' לו): "שחלב עכו"ם מעורר ספיקות באמונה".

והגר"מ פיינשטיין (אגרות משה יו"ד א סי' מז) רצה להתיר חלב של גוי, במקום שיש פיקוח ממשלתי על מפעל החלב שלא יערבו חלב טמא והעובר על כך צפוי לעונש, בנימוק שהדבר מהווה הוכחה שלא יערבו חלב טמא. והביא ראיות שהוכחה וודאית, אף מבלי ראיית עין, נחשבת כראייה והרי חז"ל אסרו רק "אם אין ישראל רואהו". והסיק כי אמנם "לבעלי נפש מן הראוי להחמיר" אך "הרוצה לסמוך ולהקל יש לו טעם גדול...".

אך הגר"י ברייש (חלקת יעקב סי' לו) דחה את דבריו, וסובר שגם הוכחה וודאית אינה כראייה, וראיה מדברי הרמ"א (יו"ד שם סו"ב) שחלב שנחלב לעשיית גבינה אסור לשתותו אם לא היה ישראל בשעת החליבה, והרי בחליבה לעשיית גבינה מסתבר בוודאות שלא יערב בו חלב טמא, כיון ש"אין חלב בהמה טמאה מתגבן", הרי שחלב של גוי מותר אך ורק אם "ישראל רואהו" בשעת החליבה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה יג: כָּל חָלֵב הַנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת – אָסוּר, שָׁמָּה עָרַב בּוֹ חָלֵב בְּהֵמָה טְמֵאָה.

ולהלן (ה"י) הוסיף: "ישראל שישב בצד העדר של גוי והלך הגוי והביא לו חלב מן העדר... הרי זה מותר".

והנה, לדעת ה'פרי חדש' (יור"ד סי' קטו ס"ק ה), כיון שהאיסור הוא מחשש תערובת חלב טמא, בעיר שאין בהמה טמאה מצויה החלב מותר גם אם אין ישראל יושב בצד העדר. וכן אם חלב טמא יקר יותר מחלב טהור יש להתיר, כי אין לחשוש שהגוי יערב חלב טמא.

אך רבים מגדולי הפוסקים סוברים שאין להתיר אף במקרים אלו, וה'ערוך השולחן' (יור"ד סי' קט"ו סע"ה) ציין לכמה ראשונים ואחרונים שלדעתם "אפילו במקומות דלא שכיח כלל דבר טמא בעיר באופן שאין חשש לתערובת חלב טמא מכל מקום אסור כשהישראל לא עמד עכ"פ מבחוץ בשעת החליבה". והוסיף (בה"י): "כך מקובלני שכל גזירת חכמים לבד טעמים הנגלה יש עוד הרבה טעמים כמוסים שלא גילו אותם, והשומע ישא ברכה מאת ה'".

ובספר 'דרכי חיים' (שיחות ועובדות) הביא בשם הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו, שקבלה בידו מחותנו בעל ה'ברוך טעם'

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב שמקבלים אותו להמחנה גן ישראל, אבל אינו כותב על פרטים בזה.

ויהי רצון שישתדר באופן הכי טוב לעצמו ולטובת הזולת באופן שהמחנה תתאים לשמה, גן ישראל, שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל כמבואר בדא"ח הענין בזה.

במה שכותב אודות שינוי נוסח התפלה. - נכון הענין וכיון שע"פ המבואר בכ"מ, אפשר לשנות מנוסח אשכנז לספרד או מספרד לנוסח אר"י אבל לא להיפך, צריכה להיות החלטתו ברורה, שהשינוי יהי בר קיימא ומכאן ולהבא יתפלל בנוסח אר"י (שכפי המסורה דחסידי בירר אותו רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) מששים נוסחאות).

בודאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ד-ל' סיון ה'תשע"א

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"א

הלכות איסורי ביאה

פרק ששי

- 1 **א.** דם הנדה ודם הנזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם טהר
2 של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומעין
3 אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו, ותהיה רואה
4 דם - זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.
5 **ב.** כיצד? כשתראה האשה דם תחלה⁴, או כשתראה בשעת
6 וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת
7 הימים, בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טפה
8 ראשונה בלבד. ראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם זיבה,
9 מפני שהוא בלא עת נדיתה⁵.
10 **ג.** וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה לוסת
11 נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין
12 זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.
13 **ד.** כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן
14 הנקראין ימי נדיתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן
15 דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני שהן ראויין לנדתה,
16 וכל דם שתראה בהם - דם נדה יחשב.
17 **ה.** וכל אחד עשר יום שאחר השבעה - הן הנקראין ימי
18 זיבה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה נקראין ימי
19 זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם
20 זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהן: ימי נדיתה וימי
21 זיבה.
22 **ו.** כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד
23 שיעקר הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבעה מתחלת יום
24 הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן] שבעה, ואחריהן
25 אחד עשר. ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם אם
26 בימי נדה ראתה או בימי זיבה. שכל ימיה של אשה בן
27 הן: שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן
28 הפסיקה הלדה, כמו שיתבאר.
29 **ז.** אשה שראתה דם בימי זיבה יום אחד בלבד או שני

- 30 ימים זה אחר זה - נקראת זבה קטנה, ונקראת שומרת יום
31 כנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו זבה
32 גמורה, והיא הנקראת זבה גדולה, ונקראת זבה סתם.
33 שגאמר: ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים. מעוט 'ימים'
34 - שנים, 'רבים' - שלשה.
35 **ח.** אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת שבעה
36 והכאת קרבן: שזבה גדולה צריכה לספור שבעה ימים
37 נקיים, וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזבה
38 גדולה מביאה קרבן כשתטהר, [וזבה קטנה אינה מביאה
39 קרבן כשתטהר]. אבל לענין טמאה ואסור ביאה - שתייהן
40 שוות.
41 **ט.** כיצד? ראתה דם בימי זיבה, בין שראתה בתחלת
42 הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו היום כלו טמא,
43 וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה עד ששקעה החמה,
44 ומשמרת כל הלילה. ואם לא ראתה כלום בלילה - משקמת
45 למחר וטובלת אחר שתנץ החמה, ומשמרת כל היום. אם
46 לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום
47 הטמא⁸, והרי היא מתרת לבעלה לערב.
48 **י.** ראתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו אחר
49 שטבלה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל שליש⁹.
50 אם לא ראתה - משקמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה,
51 ומשמרת כל היום. אם לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד
52 טהור כנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.
53 **יא.** ראתה דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו - הרי זו
54 זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים טהורים¹⁰ בלא דם;
55 שגאמר: וספורה לה שבעת ימים וגומר. וטובלת ביום
56 השביעי אחר הגז החמה, והרי היא מתרת לבעלה לערב.
57 וביום השמיני מביאה קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.
58 **יב.** זבה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או זבה
59 גדולה שטבלה בליל שביעי - כאלו לא טבלה, והרי היא
60 כנדה שטבלה בתוך שבעה.
61 **יג.** הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר
62 שטבלה, או על זבה קטנה ביום השמור אחר שטבלה -
63 פטור מן הכרת; כיון שטבלה בזמן הראוי לטבילה -

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

- (1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טהור הכל אחד; ימים הנקראים ימי נדיתה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר הטבילה; זבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם עולין לשבעה נקיים. (2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי". (3) "מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו". (4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בענין זבה. (6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדתה. וראה לקמן בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו. (7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים שלאחריהם, דם זיבה הוא. (8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום. (9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע. (10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

- 1 טהורה. ולאשה זו יהיה לה תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה
2 ומגעה תלוין¹².
- 3 **יד.** כיצד הן תלוין? אם נשלם היום אחר הטבילה ולא
4 ראתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור,
5 ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה כלום¹³; ואם
6 ראתה דם ביום זה אחר שטבלה - נמצאת זכה למפרע, וכל
7 שנגעה בו למפרע - טמא, והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴.
8 ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה
9 לידי ספק¹⁵.
- 10 **טו.** זכה שספרה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראתה דם,
11 אפלו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל, וחוזרת למנות
12 מאחר היום הטמא שבועה ימים נקיים.
- 13 **טז.** פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת יום
14 אחד; מפני שהוא כזב שראה קרי, שסותר יום אחד¹⁷.
15 ראתה דם בעשירי מימי זיבתה ובאחד עשר ובשנים עשר,
16 אף על פי שראתה שלשה ימים זה אחר זה - אינה זכה
17 גדולה, אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר
18 מתחלת נדתה, והרואה בימי נדתה - אינה זכה, כמו
19 שבארנו¹⁸.
- 20 **יז.** ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על נדתה?
21 שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי זו זכה. כגון
22 שראתה בשמיני לנדתה ובשביעי ובשמיני, שהן ראשון
23 ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהן ימי זיבתה. ראתה דם
24 באחד עשר מימי זיבתה וטבלה לערב, שהוא ליל שנים
25 עשר, ושמשוה מטתה, אף על פי שהיא טמאה ובעלה טמא
26 ועושין משכב ומושב - אינם חיבים ברת¹⁹; מפני שאין יום
27 שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זכה, הועילה
28 לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.
- 29 **יח.** טבלה ביום שנים עשר אחר שתגז החמה - הרי זו
30 אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זכה קטנה²⁰; ואם עבר
31 ובעלה - שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראתה דם אחר שבא
32 עליה ביום שנים עשר - אין בכך כלום²¹; שזה דם נדה
33 הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.
- 34 **יט.** ראתה דם בסוף שבועי לנדתה בין השמשות²², וראתה
35 בתשיעי ובשמיני - הרי זו ספק זכה²³; שמא ראיה ראשונה
36 בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה שלשה ימים זה אחר
37 זה מתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראתה דם בתשיעי ובשמיני
38 מימי זיבתה, וראתה בסוף יום אחד עשר בין השמשות -
39 הרי זו ספק זכה; שמא ראיה אחרונה ביום אחד עשר
40 היתה, והרי ראתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.
41 **כ.** נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם,
42 ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או הזידה ולא בדקה עד
43 לאחר נדתה²⁵ ימים רבים, וכשבדקה מצאה טמאה - אין
44 אומרים: שמא כל אותן הימים היתה טמאה ויתהיה זכה,
45 אלא כל אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה²⁶. בדקה
46 עצמה ומצאה טמאה, אפלו בדקה בשביעי לנדתה, וכן
47 השמשות לא בדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה, אלא
48 המתניה ימים ואחר כך בדקה ומצאה טהורה - הרי זו ספק
49 זכה. ואם מצאה טמאה - הרי זו זכה ודאית; שביין
50 שבתחלה מצאה טמאה ולבסוף טמאה - הרי זו בחזקת
51 שלא פסק. ויום ראשון של נדה, אף על פי שמצאה בו
52 טהורה - הרי זו כמי שמצאה טמאה; שיום ראשון כלו
53 החזק המעין פתוח.
- 54 **כא.** זכה שבדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה
55 טהור, ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו
56 בחזקת טהרה, וכאלו בדקה כל שבועה ומצאה טהור.
57 **כב.** וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה
58 טהור, וביום השמיני²⁷ ומצאה טהור - הרי זו בחזקת
59 טהרה. בדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם,
60 ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה²⁸
61 ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. והוא הדין לזכר בכל
62 אלו הבדיקות, שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה.
- 63 **כג.** כל אשה שהיא ספק נדה ספק זכה - צריכה לישב
64 שבועת ימים נקיים מספק, וטובלת בליל שמיני²⁹, ואחר כך
65 תהיה מתרת לבעלה. ומביאה קרבן זכה ואינו נאכל, כמו
66 שיתבאר במקומו.

מתוך רמב"ם לטעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- 11 כלומר, לימוד וחינוך רע. 12 תלוי ועומד עד שיבורר. 13 לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. 14 כבא על הזבח.
15 "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק". 16 והרי היא כאיש שיוצאת
ממנו שכבת זרע. 17 ומה שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום
השביעי, היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. 18 למעלה הלכה ד: "וכל
דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב". 19 ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן. 20 אף על
פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. 21 כלומר אינה
זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה. 22 "משתשקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא
"בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". 23 גדולה, וסופרת שבעה נקיים
ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק. 24 אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעין פתוח כמו שמסיים
בסוף ההלכה. 25 לאחר שבעת ימי נדתה. 26 כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.
27 אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. 28 שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.
29 כנדה שאינה טובלת ביום.

פרק שביעי

ו. כיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבעת ימים נקיים - הרי עשרה; וצדין היא אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר היא כנדה. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב לספירת שבעה אחר שבעה של זכר ואחר ארבעה עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת שבעה, כמו שיתבאר.

ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר, אלא כל דם שתראה - כדם זיבה הוא. אבל אם ספרה שבעת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהר.

ח. ספרה שבעה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד; שכל ימי טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה. אבל עצמו של דם - טמא ומטמא, כדין דם הנדה, עד שתטבל.

ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלה נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים - הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי לנפלים; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהר - טהור הוא, עד שתפיל הולד. וכשתפיל - תהיה טמאה לדה: אם הפילה זכר - טמאת זכר, ואם הפילה נקבה - טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי מלאת מולד שני. אפלו היו תאומים, והפילה היום אחד והפילה האחר אפלו אחר כמה ימים - מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.

י. זכה שפסק זוכה, והתחילה למנות שבעת ימים נקיים, ובא לה דם קשי בתוך ימים נקיים - אינו סותר, וימי הקשי עולים למנין שבעה. וכן אם ילדה בשבועה ימים נקיים - אין הלדה סותרת, וימי הלדה עולין לה למנין שבעה, אף על פי שהיא טמאה בהן. שנאמר: ואת טהרה מזוכה. כינון שטהרה מזוכה, אף על פי שהיא טמאה טמאה אחרת, כגון טמאת לדה או טמאת נדה או טמאת צרעת - הרי זו סותרת בהן, ואין טמאות אלו וכיוצא בהן סותרין הספירה.

יא. ימי לדתה וימי נדתה, אם לא ראתה בהן דם - הרי אלו עולין לה לספירת שבעת ימים נקיים; ואם ראתה בהן דם - אין עולין לה ימי הראיה ולא סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסק הדם. שאין סותר הפל אלא ראיה של זכר, אבל אלו סותרין יומן בלבד.

יב. מאחר שתבין כל העקרים שבארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחד יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זכה. כיצד? שנים לפני נדתה, ושבועה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי

א. מעברת שהתחילה להצטרע ואחזקה חבלי לדה, והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם הוא הנקרא דם הקשי. והיאך דינו? אם בא בימי נדתה - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאה נדה; ואם בא בימי זיבתה - הרי זו טהורה. שנאמר בזכה: דם יהיה זוכה בבשרה. מפני השמועה למדו: זוכה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ובלבד שתלד ולד חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים. אפלו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצטרע ארבעה עשר יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי וטהור; אבל אם התחיל הדם קדם הלדה בחמשה עשר יום או יתר - הרי זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב.

ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הצירים והחבלים והצטרע, אלא מתקשה והולכת עד שילדה; אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה בצער וחבלים, ופסק לה הצער ורוח לה מן החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים וארבע שעות או יתר, אף על פי שלא פסק הדם ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר עשרים וארבע שעות - הרי זו זכה; שאילו היה הדם מחמת הולד - לא פסק הצער ולא החבלים. ואם ילדה אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה, או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפי סמוך ללדה - הרי זו יולדת בזוב.

ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה, אפלו כל היום בלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום הלדה סמוך לקשי. ראתה שני ימים ובשלישי הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת וספק זכה.

ה. כיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישוב שבועה ימים נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה, ואחר כך יהיה לה דם טהר, ומביאה קרבן זכה וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק הדם ביום הלדה, סופרת שבעת ימים נקיים וטובלת; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר.

שבויע תשיעי, שהיא רואה בו - חמשה ימים ממנו מימי
נדה, ושנים מתחלת ימי זיבה; משמרת יום אחד מן השבוע
העשירי הטהור, ומשמשת ששה. שבויע אחד עשר, שהיא
רואה בו - שנים מסוף ימי זיבה, וחמשה מתחלת ימי נדה;
ומשמשת חמשה ימים משבוע שנים עשר הטהור. שבויע
שלשה עשר - זבה, ושבויע ארבעה עשר - לספירה. וכן
שבוע חמשה עשר - זבה, ושבויע ששה עשר - לספירה,
ושבוע שבעה עשר - זבה, ושבויע שמונה עשר - לספירה.
וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר: שבכל שמונה
עשר שבועות משמשת שמונה עשר יום. ואלו לא ארע לה
חלי זה, והיתה שבויע נדה ואחד עשר יום טהורה - היתה
משמשת בכל השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות,
שהן שבעה ושבעים יום.
כא. ובזמן שהיא רואה שבויע טמא ושבויע טהור -
משמשת שמונה עשר יום, שהם כמו רביע הימים. וזו היא
שארם חכמים: משמשת רביע ימיה.
כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור -
הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה
ימים. כיצד? שמונה טמא שבתחלה - שבעה מהן ימי
נדתה, ויום אחד זיבות סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד
מן השמונה הטהורין, ומשמשת שבעה. ואחר כך יבואו לה
שמונה טמאין - מהן שנים תשלום ימי זיבתה, וששה מימי
נדתה. ויבואו שמונה טהורין - יום אחד מהן תשלום ימי
נדתה, ומשמשת שבעה שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה
טמאים - מהן ארבעה תשלום ימי זיבתה, וארבעה מימי
נדתה. נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבעה. יבואו לה
שמונה טהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשת יום אחד.
נמצאת משמשת חמשה יום בכל ארבעים ושמונה.
כג. היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים טהורין
- משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם.
כיצד? תשעה הטמאים - שבעה מהן נדתה, ושנים זיבות
סמוך לנדתה; משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין,
ומשמשת שמונה. וכן לעולם.
כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור, ומעשרה
ולמעלה אפלו אלף יום טמא ואלף יום טהור - יהיה ימי
שמושה כמנין זיבתה. כיצד? עשרה הטמאים - מהם
שבעה נדה ושלשה זיבה; עשרה הטהורים - סופרת מהן
שבעה, ומשמשת שלשה; נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי
הזיבות שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין: ומאה
הטמאין - שבעה מהן לנדתה, ותשעים ושלשה זיבות;
המאה הטהורין - שבעה מהן לספירה, ותשעים ושלשה
לשמוש. וכן אלף. וכן כל מנין ומנין על דרך זו.

פרק שמיני

א. יש אשה שיש לה נסת, ויש אשה שאין לה נסת, אלא

נדתה, וארבעה עשר קשי, ושמונים של נקבה, ושבעה ימי
נדה, ושנים אחר ימי נדה. הא למדת, שכל דם שתראה
האשה אחר יום מלאה - הוא תחלת נדתה, ואין משגיחין
על נסתות שמקדם. לפיכך, הרואה דם בסוף יום מלאה בין
השמשות - הרי זו ספק נדה; שמא בלילה ראתה הדם,
שהוא תחלת ימי נדתה.
יג. כבר בארנו, שהנדה שראתה דם כל שבעה - מתרת
לשמש בליל שמיני אחר שתטבל. וזבה קטנה - משמרת
יום אחד טהור וטובלת, ומתרת לשמש לערב. וזבה גדולה
- סופרת שבעת ימים נקיים וטובלת, ומתרת לשמש בליל
שמיני. ואין בין זמן נדה לנדתה אלא אחד עשר יום בלבד,
ובאותן האחד עשר תהיה זבה קטנה או גדולה.
יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרים, יתבאר לך זה
שאמרו חכמים: האשה שהחזקה כל ימיה יום תראה דם
ויום לא תראה - בתחלה משמשת בליל שמיני וביום
שמיני, שהוא יום אחד אחר ימי נדתה. ומשמשת בכל
שמונה עשר יום ארבעה לילות בלבד. ואינה יכולה לשמש
בימים הטהורים, שהיום הטהור הוא שומר ליום הטמא.
לפיכך, אם היתה רואה דם בכל יום טמא מתחלת הלילה
- אינה משמשת אלא בשמיני בלבד, שהוא יום אחד אחר
ימי נדתה.
טו. היתה רואה שני ימים טמאין ושני ימים טהורים -
משמשת בשמיני ובשנים עשר ובששה עשר ובשעורים.
טז. היתה רואה שלשה ימים טמאין ושלשה טהורין -
משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין שאחר ימי נדתה;
שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכין לנדתה. ושוב
אינה משמשת לעולם; שהרי החזקה זבה גדולה, ואין לה
שבעת ימים נקיים.
יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים וארבעה ימים טהורין
- משמשת יום אחד שאחר נדתה, ושוב אינה משמשת
לעולם.
יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורים
- משמשת השלשה הסמוכים לנדתה, ושוב אינה משמשת
לעולם.
יט. היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין -
משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה תחלה, ושוב אינה
משמשת לעולם.
כ. היתה רואה שבעה טמאין ושבעה טהורין - משמשת
השבוע הראשון הטהור הסמוך לנדתה, ויבוא אחרי שבויע
טמא - תקבע בו זבה, והשבוע הטהור שיבוא אחרי -
לספירה, ואסורה לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטה
בארבעה שבועות אלא שבוע אחד. וכל ימיה משמשת
שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד? שבויע
חמישי - הרי היא זבה. שבויע ששי, שהיא בו טהורה -
לספירה. שבויע שביעי - זבה. שבויע שמיני - לספירה.

וְרֵאֵתָהּ - טַהַר יוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים; שֶׁהָרִי חֲזָרָה לְוִסְתָּהּ 47
הַקְּבוֹעַ, וְנִעְקַר שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים מִפְּנֵי שְׁלֹא נִקְבַּע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. 48
ט. אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְסֵת בְּתוֹךְ יָמֵי נִדְתָּהּ שֶׁרֵאֵתָהּ 49
בָּהֵן; בִּיּוֹן שֶׁרֵאֵתָהּ יוֹם אֶחָד - אֵינָה קוֹבַעַת לָהּ וְסֵת בְּכָל 50
הַשָּׁבָעָה. וְכֵן אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וְסֵת בִּימֵי זִיבָתָהּ, שֶׁהֵן אֶחָד 51
עֶשֶׂר יוֹם. אֲבָל קוֹבַעַת הִיא וְסֵת בִּימֵי נִדְתָּהּ שֶׁאֵינָה רוֹאֶה 52
בָּהֵן. וְאֵם נִקְבַּע לָהּ וְסֵת בִּימֵי זִיבָתָהּ - הָרִי זֶה חוֹשֶׁשֶׁת 53
לְוִסְתָּהּ. וְכָל וְסֵת שֶׁקְבָעָה בִּימֵי זִיבָתָהּ, אֵם נִעְקְרָה אֲפֹלוּ 54
פַּעַם אַחַת - נִעְקְרָה, וְאֵינָה צָרִיכָה לְהַעְקֹר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, 55
שֶׁחֻזָּקַת דְּמִים מְסַלְקִין הֵן בְּיָמִים אֵלּוּ. 56
י. כִּיצַד חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסְתָּהּ? אִם רֵאֵתָהּ דָּם בְּוִסְתָּהּ זֶה אֲפֹלוּ יוֹם 57
אֶחָד - תִּשָּׁב בְּנִדְתָּהּ מִסְּפֵק, וְאִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, 58
וְאֲפֹלוּ לֹא רֵאֵתָהּ בְּשָׂאֵר יָמֵי הַוִּסְתּוֹת. וְאִם רֵאֵתָהּ שְׁלֹשָׁה 59
יָמִים - הָרִי זֶה זָכָה. 60
יא. כָּל אִשָּׁה שֶׁמִּרְבָּה לְבִדּוֹק עֲצָמָה תָּמִיד - הָרִי זֶה מְשַׁבַּחַת, 61
וְאִף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ וְסֵת קְבוּעָה; שֶׁאֲפָשָׁר שִׁיבּוֹא דָם בְּלֹא 62
שַׁעַת הַוִּסְתָּהּ. וְכָל אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שֶׁל יָמֵי זִיבָתָהּ - הָרִי הִיא 63
בָּהֵן בְּחֻזָּקַת טְהוּרָה, וְאֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה; אֲבָל אַחֵר יָמֵי 64
זִיבָתָהּ - צָרִיכָה לְבִדּוֹק. 65
יב. שֶׁכָּחָה וְלֹא בְּדָקָה, בֵּין בְּאֵנָס בֵּין בְּרִצּוֹן - הָרִי זֶה 66
בְּחֻזָּקַת טְהוּרָה, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טְמֵאָה. 67
יג. הָאִשָּׁה שְׁלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה בְּשַׁעַת וְסֵתָהּ, וְלֹא אַחֵר יָמִים 68
בְּדָקָה וּמִצָּאָה טְמֵאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה לְמַפְרַע עַד שַׁעַת 69
וְסֵתָהּ, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּעֵינֵי טְמֵאָה וְטְהוּרָה - הָרִי זֶה אֵינָה 70
מִטְמֵאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ לְמַפְרַע. וְאֵינָה מוֹנֶה אֲלֵא מִשְׁעָה שֶׁרֵאֵתָהּ 71
דָּם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוּרָה - הָרִי זֶה בְּחֻזָּקַת טְהוּרָה. 72
יד. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁרֵאֵתָהּ דָּם מִחֻמַּת מִכָּה שֵׁשׁ לָהּ בְּמִקּוּר, אִף עַל 73
פִּי שֶׁרֵאֵתָהּ בְּשַׁעַת וְסֵתָהּ - הִיא טְהוּרָה, וְהַדָּם טְהוּר. שֶׁהַוִּסְתּוֹת 74
מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּהַלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. 75
טו. הַסּוּמָא - בּוֹדֵקַת עֲצָמָה וּמִרְאָה לְחִבְרָתָהּ. אֲבָל הַחֲרָשֶׁת 76
וְהַשּׁוֹטָה - צָרִיכּוֹת פְּקָחוֹת לְבִדּוֹק אוֹתָן וְלִקְבַּע לָהֶן וְסֵתוֹת, 77
וְאַחֵר כֹּף יֵהִיו מִתְּרוֹת לְכַעֲלֵיהֶן. 78
טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁטַּעַתָּהּ וְלֹא יָדְעָה עַת וְסֵתָהּ, וְרֵאֵתָהּ דָּם - 79
חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת. לְפִיכָךְ, אִם רֵאֵתָהּ יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - 80
יִשָּׁבֵת תְּשֻׁלוֹם שֶׁבָעָה, שֶׁמָּא דָּם זֶה בִּימֵי נִדְתָּהּ הִיא; וְאִם 81
רֵאֵתָהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוֹפֶרֶת שֶׁבָעַת יָמִים נְקִיִּים, שֶׁמָּא בִּימֵי 82
זִיבָתָהּ הִיא עוֹמֶדֶת. 83
יז. וְכִיצַד הִיא עוֹשָׂה לְתֵלֶן וְסֵתָהּ, וְלִידַע אִם הִיא זָכָה וְדֹאֵית 84
אוֹ סֵפֶק זָכָה, וְלִידַע יָמֵי זִיבָתָהּ? הַכֹּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאֶה 85
בָּהֵן. כִּיצַד? רֵאֵתָהּ יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - מְשַׁלֶּמֶת עֲלֵיהֶן 86
הַשָּׁבָעָה, וְתִתְחִיל לְמִנּוֹת הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מֵאַחֵר הַשָּׁבָעָה. 87
יח. רֵאֵתָהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֶה סֵפֶק זָכָה; שֶׁמָּא יוֹם אֶחָד 88
מֵהֵן קָדָם נִדְתָּהּ, וְשְׁנַיִם בְּתַחֲלַת הַנִּדָּה. וְכֵן אִם רֵאֵתָהּ 89
אַרְבָּעָה - שֶׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם הַנִּדָּה, וְשְׁנַיִם מִתַּחֲלַת הַנִּדָּה. 90
וְיוֹשֶׁבֶת חֲמִשָּׁה תְּשֻׁלוֹם יָמֵי נִדָּה, וְאַחֵד עֶשֶׂר יָמֵי זִיבָה אַחֵר 91
הַחֲמִשָּׁה. 92

1 לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה יום קבוע
2 לראיתה. וזו שיש לה וסת, היא שיש לה יום קבוע, או
3 מעשרים יום לעשרים יום, או מארבעה ועשרים יום
4 לארבעה ועשרים יום, או פחות או יותר.
5 ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקחת ומתעטשת
6 וחוששת פי כרסה ושפולי מעיה, ויסתמר שערות בשרה או
7 יחס בשרה, וכיוצא במאצעות אלו. ויבואו לה וסתות אלו
8 או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה.
9 ג. כבר בארנו, שכל אישה שאין לה וסת - אסורה לשמש
10 עד שתבדק עצמה תחלה; ויש לה וסת - אסורה לשמש
11 בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום - אסורה לשמש כל אותו
12 היום, ואם וסתה בלילה - אסורה לשמש כל אותו הלילה.
13 ומתחלת יום הוסת תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם.
14 ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בוסתות, עד שתדע היום
15 והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרכה לראות ביום עשרים,
16 וכא יום עשרים ולא ראתה, וכא יום שלשה ועשרים
17 וראתה - הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים שניהן
18 אסורין. וכן אם ראתה פעם שניה ביום שלשה ועשרים,
19 ולא ראתה ביום עשרים - עדין שניהן אסורין. ראתה פעם
20 שלישית ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים -
21 טהר יום עשרים, ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין
22 האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים, ואינה
23 מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים.
24 ה. כל וסת שנקבע מחמת אנס, אפלו ראתה בו כמה
25 פעמים - אינו וסת; שמפני האנס ראתה. קפצה וראתה,
26 קפצה וראתה - קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד?
27 קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה
28 באחד בשבת וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום
29 השבת ולא ראתה דם, ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה -
30 הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע שהיום גרם
31 לה לראות ולא הקפיצה, וכבר נקבע יום זה שלש פעמים.
32 וכן כל כיוצא בזה.
33 ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה עשר
34 בחדש של אחריו, ויום שבעה עשר בחדש של אחריו, ויום
35 שמונה עשר לחדש של אחריו - הרי קבעה לה וסת לדלוג.
36 בא חדש רביעי וראתה ביום שבעה עשר - עדין לא נקבע
37 לה וסת, וכל יום שראתה בו חוששת לו להבא. ביון שיגיע
38 אותו היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין
39 צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים.
40 ז. הנה דרכה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה לששה
41 עשר - שניהם אסורין. שנתה לשבעה עשר - הטר ששה
42 עשר ונאסר שבעה עשר, וחמשה עשר באסורו עומד.
43 שנתה לשמונה עשר - נאסר שמונה עשר, והתרו כלם.
44 ח. הנה דרכה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים
45 ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה, שנים
46 ועשרים וראתה - עדין שניהן אסורין. הגיע יום עשרים

ב. ומדברי סופרים: שכל הרוצה כחם דם על בשרה או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפניו בבשרה. וטמאה זו בספק, שמא כחם זה מדם החדר בא. ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרוצה דם בלא עת וסטה, וכל הרוצה כחם - טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לביתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הכחם. וכל הרוצה כחם - הרי זו מקלקלת (למנינה), שמא מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶. ד. הרוצה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע, אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה וזקנה - דין שעתה⁸, ואינו מטמא למפרע. איזו היא מעברת? משני עברה, והוא שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפילו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰. ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מזימה, אף על פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעברת ומניקה וזקנה - כחמן כראיתן, ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מזימה ועדין היא קטנה - כחמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות. ו. מה בין כחם הנמצא על בשרה לבין הנמצא על בגדה? שהכחם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³, והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה כגריס הקילקי¹⁴, שהוא¹⁵ מרבע שיש בו כדי תשע עדשות, שלש על שלש. הנה

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם ימי נדה, ושבעה של נדה. ומתחלת למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם. וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים של אחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה תשעה. כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ודאית. שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה - הרי שלשה לאחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - נשאר לה מימי זיבתה שבעה, והן ימי הספירה. כא. משכה בראית הדם, אפילו ראתה אלה יום - כשיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים, ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה לזו שטענה. כב. הנה למדת, שכל הטועה - אינה מונה משיפסק הדם פחות משבעה ולא יותר על שבעה עשר, ויבואו ימי נדתה. פיצד? ראתה יום אחד ופסק הדם - מונה שבעה עשר: ששה לתשלום נדתה, ואחד עשר ימי זיבתה, ויבואו ימי נדתה. ואם ראתה שלשה עשר או יותר - מונה שבעה משיפסק הדם ויבואו ימי נדתה, כמו שבארנו.

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדקה ומצאה הדם לפניו כפוזדור - הרי זה בחזקת שפא בהרגשה, כמו שבארנו⁴.

נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין; ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה. (1) יבאר הרואה כחם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגיש בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעת; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זה אחר זה ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו. (2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק הלכה ב "שם נעקר מן הרחם ולא שנת הואיל ויצא מבין השניים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זו בחזקת שפא בהרגשה מן החדר. (5) "מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת". פקידה משמעותה בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה תוך מעת לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה. (7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת, שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסולקים ממנה ודייה שעתה. (9) "אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים". (10) "שאין הטעם תלוי בניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי". (11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלשה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלוש יום בין ראייה לראייה. (13) "הרואה כחם על בשרה, ספק טמא טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמר שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. (15) כלומר, לא שהגריס

יא. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה³⁰ - כל מקום³⁶
 שימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלה - כל מקום שימצא³⁷
 בו הדם טמאה³¹.
 יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה ימים או³⁹
 יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו שלשה פתמים,⁴⁰
 או פתם אחד גדול שיש בו שעור שלשה פתמים³³ - הרי⁴¹
 זו ספק זבה; שמה פתם נטף ממנה בכל יום. וכן אם לבשה⁴²
 שלשה בגדים בדוקים³⁴, ושהה עליה שלשה ימים בימי⁴³
 זיבתה, ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שהיה כנגד⁴⁴
 זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.
 יג. מצאה פתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים³⁶: אם⁴⁶
 בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון ומצאה⁴⁷
 טהור, ולא בדקה חלוקה, וכיום השלישי מצאה זה הפתם⁴⁸
 שאינו בשלשה פתמים - אינה חוששת לזיבות; ואם לא⁴⁹
 בדקה עצמה כל בין השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה⁵⁰
 ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות,⁵¹
 ואף על פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.
 יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר כך שני⁵³
 ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים, וכיום השלישי⁵⁴
 ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.
 טו. הרואה פתם ואחר כך ראתה דם - תולה פתמה⁵⁶
 בראיתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת שמצאה⁵⁷
 הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל הרואה פתם אחר⁵⁸
 פתם בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה פתם בכתם,⁵⁹
 אלא אם כן בדקה ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין⁶⁰
 הפתמים - אין מצטרפין למנן זיבות.
 טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום,⁶²
 אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה אם טהורה היא⁶³
 אם טמאה, וראתה דם אחר כך עד שעה ראשונה מיום⁶⁴
 השבת - אינה מונה לפתם, אלא תולה הפתם בראיה. ואם⁶⁵
 ראתה באחד בשבת ובשני בשבת - תהיה זבה. ראתה דם⁶⁶
 ביום שבת בשעה שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב⁶⁷
 שבת שמצאה בו הפתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין⁶⁸
 שניהם בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת -⁶⁹
 חוששת לזיבות.⁷⁰

פחות משעור זה - טהור. נמצא טפין טפין - אין¹
 מצטרפות¹⁶; הנה ארף¹⁷ - הרי זה מצטרף.
 ז. פתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה³
 חוששת לו. כיצד? ישבה על כלי אבנים, כלי אדמה וכלי⁴
 גללים, או על עור הדג, או על כלי חרש מגבו¹⁸, או על⁵
 בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא⁶
 עליהן דם - טהורה. אפלו בדקה הקרקע וישבה עליה,⁷
 ונמצא פתם על הקרקע כשעמדה - הרי זו טהורה. שכל⁸
 שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שימצא בו. ולא⁹
 במקבל טמאה²⁰, אלא אם כן היה לכן; אבל כלי צבעונין¹⁰
 - אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים,¹¹
 שתלבוש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מדין הפתמים.¹²
 ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה תטמא משום¹³
 פתם, עד שימצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד? נמצא על¹⁴
 עקבה - טמאה, שמה נגע בבית תרפה בעת זיבתה. וכן¹⁵
 אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים, והם¹⁶
 המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל¹⁷
 ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה -¹⁸
 טמאה, שמה נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל¹⁹
 מקום שאפשר שיגזרו עליו דם נדתה כשתהלך, ונמצא שם²⁰
 דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על ידיה, אפלו על קשרי²¹
 אצבעות ידיה - טמאה; שהידים עסקניות הן²². אבל אם²³
 נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן²⁴
 הצדדין²⁴, ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה²⁵
 - הרי זו טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שגזרו עליה ממקום²⁶
 אחר.
 ט. הפתם הנמצא על בשרה שהוא ארף כרצועה או עגל,²⁷
 או שהיה טפין טפין, או שהיה ארף הפתם על רחב ירכה,²⁸
 או שהיה נראה כאלו הוא ממשטה למעלה²⁶, הואיל והוא²⁹
 כנגד בית תרפה - הרי זו טמאה; ואין אומרים: אלו נטף³⁰
 מן הגוף - לא היה כזה. שכל דם הנמצא במקומות אלו -³¹
 מחמירין בו אף על פי שהוא ספק²⁷.
 י. הפתם הנמצא על החלוק שלה: מחגורה ולמטה -³³
 טמאה, מחגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית יד שלה:³⁴
 אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹, ואם לאו - טהורה.³⁵

הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף
 לכגרים מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור.
 (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגרים הקילקי. (18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום איש אפילו לעני
 ואינו מקבל טמאה. (20) כלומר, בדבר שמקבל טמאה. (21) בית הערווה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה בבית
 התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השררה". (25) שאין דם זה בא מגופה. (26) כלומר, נראה כאילו מתחיל
 למטה ונמשך למעלה ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק
 טמא ספק טהור, טמא". (28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה. (29) שאנו חוששין שמה שחתה ונגעה בבית התורפה.
 (30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם. (32) בימי זיבתה.
 (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי. (34) ואפילו אם לבשה אותם בבית אחת. (35) ואפשר לומר שהכל כתם אחד הוא והדם חדר
 דרך שלושת הבגדים. (36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה. (38) אם
 ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא מהדם ואינה טמאה למפרע.

כד. וכן תולדה בכנה ובכעלה. אם היו עסוקין בדם, או
 שהיו ידיו מלכלכות, או שהיתה בהן מכה – תולדה בהן
 ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מחמתן הוא.
כה. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו. כיצד?
 היתה לה מכה בכתפה, ונמצא פתם על שוקה – אין
 אומרים: שמא בידה נגעה במכה ונגעה במקום זה. וכן כל
 פיוצא בזה – אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה.
כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע
 דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם כסלע – שתייהן
 טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר שיהיה ממנו פתם
 אלא כגריס, ונמצא עליה פתם בשני גריסין – הרי זו תולה
 כגריס בדם שנתעסקה בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הפתם
 יתר מכשני גריסין – טמאה⁴⁹.
כז. נתעסקה באדם – אין תולה בו שחר. נתעסקה בעוף
 שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן –
 תולה בו. היתה לובשת שלשה חלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות
 – תולה אף בתחתון, ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ – אינה תולה
 אף בעליון. כיצד? עברה בשוק של טבחים, אף על פי
 שנמצא הפתם על התחתון לבדו – תולה בדם הטבחים; לא
 עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא הפתם
 בעליון לבדו – הרי זו טמאה. ספק עברה⁵² ספק לא עברה,
 ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה – אינה תולה.
כח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם פאין לה תמיד – אין
 חוששין⁵⁴ לכתמיה הנמצאין בחלוקה.
כט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין עובדת כוכבים
 ומזלות בין ישראלית, וחזרה ולבשה אותו קדם בדיקה⁵⁵,
 ומצאה עליו פתם – הרי זו תולה בנדה שלבשה אותו.
 השאילה אותו לזבה קטנה ביום הטמא שלה⁵⁶, או ליושבת
 על דם טהר, או לכתנולה שדמיה טהורין⁵⁷ – הרי זו תולה
 בה. אבל אם השאילה אותו לזבה קטנה ביום השמור⁵⁸,
 או לזבה גדולה בשבעה ימים נקיים, וחזרה ולבשה אותו
 קדם בדיקה, ונמצא עליו פתם – שתייהן מקלקלות⁵⁹:
 השואלת והמשאלת אותה, שמא מזו שמא מזו. השאילה
 אותו ליושבת על הפתם – אינה תולה בה; שאין תולין פתם
 בכתם.
ל. בדיקה חלוקה ובדיקה עצמה ומצאה טהור, והשאילה

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה פתם אחר בשעה
 ראשונה מיום השבת: אם בדיקה עצמה בערב שבת ומצאה
 טהור – אינה מונה אלא לכתם אחד, שהוא ביום השבת,
 הואיל ושניהם בתוך מעת לעת; ואם לא בדיקה, ולא ידעה
 אם הפסיקה טהרה ביניהן אם לא הפסיקה – הרי זו מונה
 לערב שבת, ואם ראתה באחד בשבת – חוששת לזיבות.
יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין בדיקה
 בין לא בדיקה – הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין שניהם
 בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד בשבת אחר מעת לעת
 – חוששת לזיבות. ראתה בשעה ראשונה מיום אחד בשבת
 פתם שלישי: אם הפסיקה טהרה ביניהן – אין מצטרפין,
 ואינה חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה – חוששת לזיבות.
יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש לה דבר
 לתלות בו ולומר: שמא פתם זה מדבר פלוני הוא – אם
 נמצא על הגדר – הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים בדבר
 להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה – ספקו טמא³⁹,
 ואינה תולה בו. ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר
 מחלוקה – אף על בשרה תולה, וספקו טהור.
כ. כיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה
 בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן, או שעברה בשוק
 של טבחים, ונמצא דם על חלוקה – טהורה, ותולה בדרים
 אלו שממנה בא הפתם.
כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אם הפתם מחגור
 ולמטה⁴¹ – טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² – אפלו מחגור
 ולמעלה טמאה. שאלו היה דם זה מן השחיטה או מן
 השוק – היה לה שיימץ גם על בגדיה; והואיל ונמצא על
 בשרה ולא בבגדה – טמאה.
כב. היתה בה מכה, אף על פי שחיתה, אם יכולה להתגלע
 ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה – תולה במכה⁴³. וכן כל
 פיוצא בזה.
כג. נמצא הפתם על בגדיה ובשרה באחד – תולה בכל
 שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא בעת שישבה
 נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא. ועד כמה? עד
 פגריס. אבל אם מצאה הפתם יתר מפגריס – אינה תולה
 במאכלת. ואפלו היתה מאכלת רצוצה בפתם, הואיל והוא
 יתר מפגריס – אינה תולה במאכלת.

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה. (41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאודקרא", "זקפה עצמה לאחוריה". (43) ודווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם. (44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, ודווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה. (46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן בדם ציפור, מה ראית לתלות בזה? תולה בשנייה. (47) אשה אחת. (48) שבכגריס אנו תולים במאכלת. (49) שאין במה לתלות. (50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר. (52) שספק אם יש לתלות או לא. (53) חזירים אוכלים שקצים ומתוים דם. (54) כי אומרים שזה בא מהחזירים. (55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדיק. (56) ביום ראייתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראייתה. (59) כלומר,

1 החלוק לחברתה ולבשתו, ונמצא עליו פתם פשהחזירתי לה
2 - השואלת טמאה; ואינה תולה בכעלת החלוק, שהרי
3 בדיקה אותו קדם שתשאילהו לה.
4 לא. ארבה שלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו פתם: אם
5 מגיע כנגד בית התרפה⁶⁰ - טמאה⁶¹, ואם לאו - טהורה⁶²;
6 שפתם זה של קצרה הוא.
7 לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זה אחר זה ואחר כך
8 נמצא עליו פתם, וכן אם ישנות במטה אחת כאחת⁶³ ונמצא
9 דם תחת אחת מהן - בלן טמאות. ואם בדיקה אחת מהן
10 עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה - הרי השתים טהורות⁶⁴.
11 לג. בדיקו בלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי שאינה
12 ראויה לראות דם במי שהיא ראויה, ותהיה שאינה ראויה
13 טהורה, והראויה טמאה. כיצד? היתה אחת מעברת ואחת
14 אינה מעברת - המעברת טהורה, ושאונה מעברת טמאה.
15 מניקה ושאונה מניקה - המניקה טהורה. זקנה ושאונה
16 זקנה - הזקנה טהורה. בתולה ושאונה בתולה - הבתולה
17 טהורה. הוי בלן מעברות, בלן זקנות, בלן מניקות, בלן
18 בתולות - הרי בלן טמאות.
19 לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו בלן,
20 ונמצא דם תחת האמצעית - שלששתן טמאות. תחת
21 הפנימית⁶⁵ - היא ושבצדה טמאות, והחיצונה⁶⁶ טהורה.
22 תחת החיצונה - היא ושבצדה טמאות, והפנימית טהורה.
23 ואם לא עלו דרך מרגלות המטה, שהרי אין להם סדר,
24 ונמצא דם תחת אחת מהן - בלן טמאות.
25 לה. כמה דברים אמורים? שבדיקו בלן ומצאו טהור, ולא
26 תוכל אחת מהן לתלות בבחירתה, כמו שבארנו; אבל אם
27 בדיקה אחת ומצאה עצמה טהורה, ובחירתה לא בדיקה -
28 תולה הטהורה בזה שלא בדיקה, והרי זה שלא בדיקה טמאה.
29 לו. כל פתם שנמצא על הגד שאין לו כמה יתלה - אינו
30 מטמא עד שינודע שהוא דם. ואם נסתפק להם שמא הוא
31 דם או צבע אדם - מעבירין עליו שבכה סמנין אלו על
32 הסדר: אם עבר או כהה עינו - הרי זה פתם דם וטמאה;
33 ואם עמד כמות שהוא - הרי זה צבע וטהורה⁶⁷.
34 לז. ואלו הן השבכה סמנים על סדרן: רק תפל, ולעיסת
35 גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, וברית, ונתר,
36 וקימוניא, ואשילג. וצריך לכסס⁶⁸ שלש פעמים על כל סם
37 וסם, ומוליך ומביא בכל כסוס. העבירן שלא על הסדר,
38 או שהעבירן באחד - לא עשה כלום. הקדים האחרונים

39 לראשונים - אלו שהעביר באחרונה, שהן הראשונים, עלו
40 לו, וחזרו ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד שיעברו
41 השבכה על הסדר.
42 לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם כלום מתחלת הלילה,
43 והיה לשן מחצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל נקרא
44 רק תפל. והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום.
45 ואם השקים וישנה פקרו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל,
46 שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו כמים. ואי זה היא לעיסת
47 גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק
48 הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה
49 ימים או יתר.
50 לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה הפתם
51 בימי נדתה - הרי זה ספק נדה, ויושבת עליו שבכה ימים,
52 וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם
53 מצאה אותו בימי זיבתה - הרי זה ספק זבה גדולה או
54 קטנה, כמו שנתבאר בפירק זה ויושבת יום אחד, אם היתה
55 קטנה, או שבעת ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והכל
56 מדברי סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בודון -
57 מכין אותו מפת מרדות⁶⁹, ופטרין מקרבן⁷⁰.

פרק עשירי

58 א. כל יולדת - טמאה בנדה, ואף על פי שלא ראתה דם.
59 ואחד היולדת חי או מת או אפלו נפל. אם זכר - יושבת
60 לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא שתגמר צורתו. ואין
61 צורת הנולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד
62 הנקבה.
63 ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה. אפלו
64 ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש
65 - הרי זה ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה. היתה
66 צורת האדם דקה ביותר ואינה נפרת בעליל - הרי זה תשב
67 לזכר ולנקבה. וזהו הנקרא שפיר מרקם.
68 ג. אי זה הוא שפיר מרקם? תחלת ברייתו של אדם - גופו
69 כעדרשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב מרחקות זו מזו, שני
70 חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט
71 השערה, וחתוף ידים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו יתר
72 מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו
73 במים אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו
74 חלק ומנונע באותו מקום מלמעלה למטה, אם מסכסך -

שאינה תולה בשואלת לבד. (60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיקן טמאות, שמא מזו ושמה מזו. (62) הארוכה. (63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף בחלוק אם אחת מהן בדיקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות. (65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר. (67) גם לבעלה. (68) לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא". (69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג. (1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת ויורד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שליית ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

כמו לשון השור, ותהיה פרוכה על מקצת הולד. והיא
הנקראת סנדל. ולעולם לא יעשה סנדל זה אלא עם ולד.
אבל חתיכה שנוצרה לבדה בלא ולד - אינה נקראת סנדל.
ורב העפרים לא יהיה עמהם סנדל. ופעמים יכה המעברת
דבר על בטנה, ויפסד העבר ויעשה כסנדל זה. ופעמים
ישאר בו הכר פנים, ופעמים ייכש הולד וישתנה, ויקפאו
עליו הדמים, עד שלא ישאר בו הכר פנים. לפיכך, המפלת
זכר וסנדל עמו, אף על פי שאין הכר פנים לסנדל - הרי
זו תשוב לזכר ולנקבה, שמה סנדל זה נקבה היה. וחקמרא
החמירו בו לטמאה בו משום ולד אף על פי שאין בו צורת
פנים, הואיל והיא טמאה לדה מפני הולד שעמו.
יג. החותלת העכה, שהיא כמו חמת, שבתוכה נוצר הולד,
והיא מקפח אותו ואת הסנדל, אם היה עמו סנדל, ויכשיגוע
זמנו לצאת קורע אותה ויוצא - היא הנקראת שליא. ותחלת
ברייתה דומה לחוט של ערב, וחלולה פחוצה, ועכה
כקרקבן הפרגולים. ואין שליא פחותה מטפח.
יד. המפלת שליא - תשוב לזכר ולנקבה. לא שהשליא ולד,
אלא שאין שליא בלא ולד. הפילה גפל ואחר כך הפילה
שליא - חוששין לשליא והרי הוא בולד אחר. ואין אומרים:
זו שלית הגפל; שאין תולין את השליא אלא בולד של
קמא. לפיכך, אם ילדה ולד של קמא והפילה שליא, אפלו
אחר שלשה ועשרים יום - תולין אותו בולד, ואין חוששין
לולד אחר; שהולד קרע השליא ויצא.
טו. הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה ולד של קמא -
חוששין לשליא שהיא ולד אחר, ואין תולין אותה בולד
הפא אחריה; שאין דרכה של שליא לצאת לפני הולד.
יצאת מקצת השליא ביום הראשון ומקצתה בשני - מונין
לה מיום הראשון, ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום
שני, להחמיר.
טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה בו -
אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה בו - מטילין עליה
חמר שתי ולדות. שאני אומר: שמה נמוח שפיר מרקם
שהיה בשליא זו, ושמה נמוחה השליא של שפיר זה שהוא
דמות בהמה וחיה.
יז. כל אלו שחוששין לשליא - אין נותנין להן ימי טהרה.
וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים
יום שעדיין לא נגמרה צורתו: אם יצא עמו דם - הרי זו
נדה או זבה, ואם יצא יבש בלא דם - הרי זו טהורה.
יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשוב לנקבה. ילדה
טמטום או אנדרוגינוס - תשוב לזכר ולנקבה. ילדה תאומים,
אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשוב לזכר
ולנקבה. האחת נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשוב
לנקבה בלבד. שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הן, שמה זכר
הן שמה נקבה.
יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה ילדה,
כגון שעברה בנהר והפילה שם, או שהפילה לבור, או
שהפילה וגררתה חיה - הרי זו בחזקת שהפילה ולד, ותשוב

בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעברה סדוקה -
הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקימות של
נפלים - אין נותנין להן ימי טהרה עד שישעיר הולד.
ד. הפילה חתיכה לבנה, אם נקרה ונמצא בה עצם - הרי
זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא מים, מלא דם, מלא
גנונים, מלא בשר, הואיל ואינו מרקם - אינה חוששת
לולד.
ה. יוצא דפן - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי טמאה
וימי טהרה; שנאמר: אשה פי תוריע וילדה זכר - עד שתלד
מקום שמורשת. המקשה וילדה ולד דרך הדפן - הרי דם
הקשי הכא דרך הרחם ויבות או נדה. ודם היוצא דרך הדפן
- טמא. ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה,
אף על פי שהדם שיצא מדפנה טמא; שאין האשה טמאה
עד שיצא מדנה דרך ערותה.
ו. נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר, בין שיצא על סדר
האיברים, כגון שיצאה הגול ואחריה השוק ואחריה היד,
בין שיצא שלא על הסדר - אינה טמאה לדה עד שיצא
רבו. ואם יצא ראשו בלו כאחד - הרי זה כרבו. ואם לא
נחתך ויצא כדרכו - משתצא רב פחתה הרי זה כילוד, אף
על פי שנחתך אחר כך.
ז. הוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה מדברי
סופרים. ואין לה ימי טהרה עד שיצא הולד בלו או רבו, כמו
שאמרנו.
ח. המפלת כמין בהמה חיה או עוף: אם היו פניו כפני
אדם - הרי זה ולד. אם זכר - תשוב לזכר; ואם נקבה תשוב
לנקבה; ואם אינו נפר בין זכר לנקבה - תשוב לזכר ולנקבה.
אף על פי ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף.
ואם אין פניו כצורת פני האדם, אף על פי ששאר הגוף
גוף אדם שלם, וידי ורגליו ידי ורגלי אדם, והרי הוא זכר
או נקבה - אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה.
ט. אי זו היא צורת פני האדם? שהיה המצח והגבנין
והעינים והלסתות וגבות הנקן כצורת האדם; אבל הפה
והאזנים והאף, אף על פי שהן כשל בהמה וחיה - הרי זה
ולד.
י. המפלת דמות נחש - אמו טמאה לדה, מפני שגלגל
עיניו עגל כשל אדם. המפלת דמות אדם שיש לו כנפים
של בשר - אמו טמאה לדה. נברא בעין אחת ודרך אחת:
אם היה מן הצד - הרי הוא פחצי אדם, ואמו טמאה לדה;
ואם היה באמצע - אמו טהורה, שהרי זו בריה אחרת.
יא. נברא וישט שלו אטום, או שהיה חסר מטבורו ולמטה
והרי הוא אטום, או שהיתה גלגלתו אטומה, או שהיו פניו
טוחות ואין בהן הכר פנים, או שיש לו שני גבין ושתי
שדרות, או שהפילה ברית ראש שאינו חתוף, או יד שאינו
חתוף - כל גפל מאלו אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה. אבל
אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה - הרי חזקתה מולד
שלם, ומצטרפין לרב איבריו.
יב. פעמים יקפה משאר הדמים שנוצר מהם האדם חתיכה

1 לזכר ולנקבה. אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין
2 ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה
3 ולגדה.

4 כ. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - ביצד דינה?
5 תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - כיוולדת נקבה.
6 שבעה הראשונים ודאי, והשבעה האחרונים ספק. ואין
7 נותנין לה ימי טהר אלא עד ארבעים יום - כיוולדת זכר.
8 ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר,
9 אלא ספק דם גדה או ספק דם זיבות, אם בא בימי הזיבה,
10 כמו שבארנו. וכן אם ראתה דם יום אחד ושמונים בלבד
11 - הרי זו ספק גדה, ותשב שבעת ימי הגדה; שמה נקבה
12 ילדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו.
13 כא. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולגדה - ביצד
14 דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - כיוולדת
15 נקבה. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים - הרי זו ספק
16 גדה. וכן אם ראתה ביום ארבעה ושבעים וביום אחד
17 ושמונים - הרי זו ספק גדה. וכן אם ראתה ביום אחד
18 וארבעים, אף על פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי
19 זו ספק גדה, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים -
20 כיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל - בגדה, והרי
21 היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד
22 שמונים יום: אם בא בימי גדתה - הרי זו ספק גדה מאחר
23 השבעה מיום שהפילה, ואם בא בימי זיבתה - הרי זו ספק
24 זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה ביום
25 אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה ספק גדה, כמו
26 שבארנו, אף על פי שלא ראתה אלא יום אחד. וכשיקבע
27 לה הוסת אחר השמונים - יסור קלקולו, ותחזור להיות גדה
28 ודאית או זבה ודאית. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים
29 ותהיה גדה ודאית, אם הפילה בתוך ימי גדתה, כמו
30 שבארנו.

פרק אחד עשרי

31 א. כל שאמרנו בגדה וזבה ויולדת - הוא דין תורה.
32 וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין,
33 והיו שם חכמים גדולים שפסירים הדמים, ואם נולד להם
34 ספק בראיות או בימי גדה וזיבה - יעלו לבית דין וישאלו.
35 כמו שהבטיחה תורה עליהן, שנאמר: כי יפלא ממך דבר
36 למשפט בין דם לבין דין לדין - בין דם גדה לדם זיבה.
37 ובאותן הימים היו בנות ישראל נזירות מדבר זה,
38 ומשמרות וסותותיהן, וסופרות תמיד ימי הגדה וימי הזיבה.
39 ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי
40

ספק. שאפילו ראתה הבת דם ביום הלדה - מאותו היום
מתחילין למנות לה ימי גדה וימי זיבה, כמו שבארנו.
ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת עשרה ימים. שאם
ראתה ביום שנוולדה - הרי זו גדה שבעת ימים; ושלשת
ימים סמוך לגדתה - הרי עשרה ימים. הגה למדת,
שמתחלת ראיה מתחלת למנות ימי גדה וימי זיבה כל ימיה,
ואפילו ראתה והיא קטנה.

ג. ובימי חכמי הגמרא נסתפק הדבר הרבה בראית הדמים
ונתקלקלו הוסתות, לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות
ימי גדה וימי זיבה. לפיכך החמירו חכמים בדבר זה, וגזרו:
שיהיו כל ימי האשה בימי זיבתה, ויהיה כל דם שתראה
ספק דם זיבות.

ד. ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על
זה, ונהגו כלם בכל מקום שיש ישראל: שכל בת ישראל
שרואה דם, אפילו לא ראתה אלא טפה פחדל בלבד ופסק
הדם - סופרת לה שבעה ימים נקיים. ואפילו ראתה בעת
גדתה, בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה כלן או
יתר - משיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים בזבה
גדולה. וטובלת כליל שמיני, אף על פי שהיא ספק זבה,
או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו, ואחר כך
תהיה מתרת לבעלה.

ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא כיוולדת בזוב,
וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שבארנו. ומנהג פשוט
בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב: שאם ראתה דם
בתוך ימי מלאת, אף על פי שראתה אחר שספרה שבעת
ימים נקיים וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר
שיפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא כל דם
שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר - הפל טמא,
וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסק הדם.

ו. ודין זה בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו שלא יהיה שם
דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא
- אינו אלא בראיה דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעה
נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה -
אין לחוש לו, שאין ימי טהר ראויין לא לגדה ולא לזיבה,
כמו שבארנו.

ז. ושמענו, שבצרפת בועלים על דם טהר פדין הגמרא עד
היום, אחר ספירה וטבילה משמאת יולדת בזוב. ודבר זה
תלוי במנהג.

ח. וכן דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה קטנה
שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה - בועל
בעילת מצנה ופורש. וכל זמן שתראה הדם מחמת המכה

1 - הרי היא טמאה. ואחר שפיסק הדם - סופרת שבעת ימים
2 נקיים.
3 ט. יתר על זה: כל בת שתבעוה להנשא ורצתה - שוהה
4 שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תהיה מתרת
5 להבעל; שפא מחמורה לאיש ראתה דם טפה אחת ולא
6 הרגישה בה. בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה
7 - צריכה לישב שבעה נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך
8 תטבל ותבעל.
9 י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל
10 מימי חכמי הגמרא, ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך, כל
11 אשה שרצתה כשתבעוה להנשא - לא תנשא עד שתספור
12 ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכם - מתרת להנשא מיד,
13 ותספור מאחר שנשאתה ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא
14 אסורה, ונוהר מזה, ולא יקרב לה עד שתטבל.
15 יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו, ואין בדבר
16 חדוש ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה -
17 הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו טמאה: (אם אין בפתם
18 שעור כדי לחוש לזיבות) - סופרת שבעת ימים מיום
19 שנמצא בו הפתם; ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות
20 - סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הפתם. שאין
21 הרוצה דם פרוצה פתם.
22 יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה - הרי היא
23 טהורה בזמן הזה. וכן האשה שראתה לבן או דם ירק או
24 שהשליכה חתיכה אדמה שאין עמה דם - הרי היא טהורה
25 אף בזמן הזה; שלא החמירו אלא ברוצה דם טמא, ואין
26 זה דם טמא.
27 יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה, או
28 שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהורה. ולא נתחדש
29 דבר, אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל רוצה דם טמא,
30 כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים טמאים.
31 יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת שבעת
32 ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא יום אחד,
33 ואחר השבעה תשב שבעת ימים נקיים - אין זה מנהג, אלא
34 טעות הוא ממי שהורה להם כך, ואין ראוי לפנות לדבר זה
35 כלל. אלא אם ראתה יום אחד - סופרת אחריו שבעה
36 (נקיים), וטובלת בליל שמיני, שהוא ליל שני שלאחר
37 נדתה, ומתרת לבעלה.
38 טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות

39 למקצת הגאונים, שיוולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף
40 ארבעים, ויוולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא
41 ראתה דם אלא בתוך השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות
42 הוא באותן התשובות, ודרך אפיקורוסות באותן המקומות,
43 ומן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכופן כדי להוציא
44 מלבן, ולהחזירין לדברי חכמים שתספור שבעה ימים נקיים
45 בלבד, כמו שבארנו.
46 טז. אין האשה עולה מטמאתה ויוצא מידי ערוה עד
47 שתטבל במי מקנה פשר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה
48 ובין המים. ובהלכות מקנאות יתבאר המקנה הפשר
49 והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החיצויה. אבל אם רחצה
50 במרחץ, אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם - הרי היא
51 אחר הרחיצה כמות שהיתה קדם הרחיצה בכרת. שאין לה
52 דבר שמעלה מטמאה לטהרה אלא טבילה במי מקנה או
53 במעין או בימים שהם כמעין, כמו שיתבאר בהלכות
54 מקנאות.
55 יז. כל שבעת ימים נקיים שבזמן הזה, אף על פי שהן
56 ספק, אם טבלה בהן - פאלו לא טבלה. ואם טבלה
57 בשביעי, אף על פי שאסור לעשות כן לכתחלה שפא יבוא
58 לבעל בשביעי אחר הטבילה, הואיל וטבלה בזמנה אפלו
59 היתה זבה ודאית - הרי זו עלתה לה טבילה.
60 יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו שבעת ימים נקיים אלו,
61 ואף על פי שהיא בכסותה והוא בכסותו, ולא יקרב לה ולא
62 יגע בה אפלו באצבע קטנה, ולא יאכל עמה בקערה אחת.
63 כללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג בימי
64 נדה; שעדין היא בכרת עד שתטבל, כמו שבארנו.
65 יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה
66 לבעלה, חוץ מהרחצת פניו ידיו ורגליו, ומציבת הכוס,
67 והצעת המטה בפניו. גזרה שפא יבוא לדבר עברה. ומפני
68 זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה, מפני
69 הרגל עברה. וכן שבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש
70 מלאכות אלו. ומתיר לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא
71 תתנגנה על בעלה.
72 יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"א
73 פָּרָק שְׁנֵים עָשָׂר
74 א. ישראל שבעל עובדת כוכבים ומזלות² משאר האמות³

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה שקנאין פוגעים בו – כיצד; הבעל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגייירו. (2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". נדעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגייירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגייירו הם כישראל לכל דבר.

1 לְהַרְגֵּם אֶת הַבּוֹעֵל, וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבּוֹעֵל וְהָרֵג הַקָּנָאִי כְּדִי לְהַצִּיל
2 עַצְמוֹ מִיָּדוֹ - אֵין הַבּוֹעֵל נִהְרֵג עָלָיו¹⁹. וְהָבָא עַל בֵּת גֵּר
3 תּוֹשֵׁב²⁰ - אֵין הַקָּנָאִין פּוֹגְעִים בּוֹ; אֲכַל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
4 מִרְדּוֹת²¹.
5 ו. לֹא פָגְעוּ בּוֹ קָנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ - הָרִי עָנְשׁוּ
6 מִפֶּרֶשׁ בְּדִבְרֵי קְבֻלָּה²⁴ שֶׁהוּא בְּכֶרֶת. שְׁנֵאמַר: כִּי חָלַל יְהוּדָה
7 קֹדֶשׁ יְיָ אֲשֶׁר אֱהָב וּבָעַל בֵּת אֶל נָכַר, יִכָּרֵת יְיָ לְאִישׁ אֲשֶׁר
8 יַעֲשֶׂה עֵר וְעוֹנָה. אִם יִשְׁרָאֵל הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר²⁵
9 בְּחֻכָּמִים וְלֹא עוֹנָה בְּתַלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא - לֹא יִהְיֶה
10 לוֹ מְגִישׁ מִנְחָה לַיְיָ צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמַדְתָּ, שֶׁהַבּוֹעֵל כּוֹתֵית
11 כְּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לַעֲבוּדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת; שְׁנֵאמַר: וּבָעַל בֵּת
12 אֶל נָכַר. וְנִקְרָא מְחַלֵּל קֹדֶשׁ ה'.

13 ז. עוֹן זֶה, אִף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל יְהִי קֹל
14 בְּעֵינֶיךָ; אֲלֹא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד²⁶ שְׁאִין בְּכָל הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ.
15 שֶׁהֵבֵן מִן הָעֲרֻה - בְּנוֹ הוּא לְכָל דָּבָר, וּבְכָלל יִשְׂרָאֵל נִחָשֵׁב,
16 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמוֹרָ; וְהֵבֵן מִן הַכּוֹתֵית - אֵינוֹ בְּנוֹ,
17 שְׁנֵאמַר: כִּי יִסִּיר אֶת בְּנוֹ מֵאֲחֵרִי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהוּיֹת
18 אֲחֵרֵי יְיָ.

19 ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת,
20 שֶׁהִבְדִּילָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוּב מֵאֲחֵרֵי יְיָ וְלִמְעַל
21 בּוֹ.

22 ט. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הָבָא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל: אִם אֶשֶׁת
23 אִישׁ הִיא - נִהְרֵג עָלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא - אֵינוֹ נִהְרֵג.

24 י. אֲכַל יִשְׂרָאֵל הָבָא עַל הַכּוֹתֵית, בֵּין קִטְנָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
25 וְיוֹם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אֶשֶׁת אִישׁ, וְאֶפְלוֹ
26 הִיא קִטָּן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁸, בֵּין שָׂבָא עַל הַכּוֹתֵית

1 דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעֲלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת
2 דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הָרִי אֵלָיו לּוֹקֵץ מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: לֹא
3 תִּתְחַתֵּן כִּסֵּי, בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לְבָנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִתֵּן לְכֹהֵן. אֶחָד
4 שֶׁבָּעָה עִמָּמִין וְאֶחָד כָּל אֲמוֹת בְּאִסּוֹר זֶה⁶. וְכֵן מִפֶּרֶשׁ עַל
5 יְדֵי עֲזָרָא⁷: וְאֲשֶׁר לֹא נִתֵּן בְּנִתְּנוֹ לְעַמִּי הָאֶרֶץ, וְאֶת בְּנִתְּהֶם
6 לֹא נָקַח לְכַנְיָנוּ.

7 ב. וְלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֲלֵא דֶּרֶךְ חֲתָנוּת; אֲכַל הָבָא עַל
8 הַכּוֹתֵית דֶּרֶךְ זְנוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁸ מִדְּבָרֵי
9 סוֹפְרִים. גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֵא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִתְּנָה לוֹ בְּזָנוּת⁹ -
10 חֵיב עָלֶיהָ מָשׁוּם נִדָּה¹⁰, וּמָשׁוּם שִׁפְחָה, וּמָשׁוּם כּוֹתֵית,
11 וּמָשׁוּם זוֹנָה¹¹. וְאִם לֹא יִתְּנָה לוֹ, אֲלֵא נִקְרָאת מְקַרָּה - אֵינוֹ
12 חֵיב אֲלֵא מָשׁוּם כּוֹתֵית. וְכָל חֵיבִין אֵלָיו מִדְּבָרֵיהֶן.

13 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיא הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל; אֲכַל כֵּהֵן
14 הָבָא עַל הַכּוֹתֵית - לּוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה מָשׁוּם זוֹנָה. וְאֶחָד זוֹנָה
15 כּוֹתֵית וְאֶחָד זוֹנָה יִשְׂרָאֵלִית. וּבִכְעִילָהּ¹² בְּלִבָּד לּוֹקֵה, שֶׁהָרִי
16 אֵינָה בֵּת קְדוֹשִׁין.

17 ד. כָּל הַבּוֹעֵל כּוֹתֵית, בֵּין דֶּרֶךְ חֲתָנוּת בֵּין דֶּרֶךְ זְנוּת, אִם
18 בְּעִלָּה בְּפִרְהֶסְיָא¹³, וְהוּא שֶׁיִּבְעֵל לְעֵינֵי עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ
19 יֵתֵר, אִם פָּגְעוּ בּוֹ קָנָאִין וְהִרְגוּהוּ - הָרִי אֵלָיו מִשְׁבָּחִין
20 וְזִרְזִין. וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי הוּא. רְאִינָה לְדָבָר זֶה:
21 מַעֲשֶׂה פִּינְחָס בְּזִמְרִי.

22 ה. וְאֵין הַקָּנָאִי רִשְׁאִי לְפָגַע בְּהֵן אֲלֵא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה,
23 כְּזִמְרִי; שְׁנֵאמַר: וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קִבְּתָהּ. אֲכַל אִם פֶּרֶשׁ¹⁴ -
24 אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ¹⁵; וְאִם הָרֵגוּ - נִהְרֵג עָלָיו¹⁶. וְאִם כָּא
25 הַקָּנָאִי לְטַל רִשׁוֹת מִבֵּית דִּין לְהָרְגוֹ - אֵין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאִף
26 עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם כָּא הַקָּנָאִי

(4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיותו ולא בגיותו וברוך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תתן לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן בס". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים. (8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשגד" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה. (12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מִישראל. (13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל". (14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (זה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחין" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי ורשות לא לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס ורודף הווה, שהרי אין מצוה להרוג [=לזמרי] אלא רשות בעלמא הוה, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות. (22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים". (26) לעם ישראל כולו. (27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה.

1 ולד עובדת פוכבים ומזלות בולד ישראלית⁴⁴ - מטבילים
2 את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.
3 יז. כל העובדי פוכבים כלם כשיתגירו ויקבלו עליהן כל
4 המצות שבתורה, והעבדים כשיתגוררו⁴⁷ - הרי הן
5 כישוראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה אחת יהיה לכם.
6 ומתגין להפנס בקהל יי מיד. והוא⁴⁸ שישא הגר או
7 המשתחרר בת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשתחררת. חוץ
8 מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם;
9 שהאמות האלו, כשיתגיר אחד מהן - הרי הוא כישוראל
10 לכל דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.
11 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורן אסור עולם. זכרים
12 ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי וגומר.
13 הלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא
14 שאסור לעולם לשא בת ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף
15 העולם; אבל עמונית ומואבית מתרת מיד כשאור האמות.
16 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור ראשון
17 ודור שני - אסורין לבא כישוראל, ודור שלישי - מתר;
18 שנאמר: בנים אשר יולדו להם וגומר.
19 כ. מצרית מעבדת שנתגירה - בנה שני. מצרי שני שנשא
20 מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה -
21 הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו להם - הכתוב תלצן
22 בלדה⁵¹.
23 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר מצרי
24 שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל: באמות - הלף
25 אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר הפחות.
26 כב. מי שנתגיר משכבה עממין - אינן אסורין מן התורה
27 לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן אלא הגבעונים,
28 ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא בקהל, אחד זכרים

1 בודון²⁹ - הרי זו נהרגת³⁰, מפני שבא לישראל תקלה על
2 ידיה, כבהמה. ודבר זה מפרש בתורה, שנאמר: הן הנה היו
3 לבני ישראל בדבר בלעם, וכל אשה ידעת איש למשכב זכר
4 הרגו.
5 יא. העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות, וקבלו עליהם
6 מצות שהעבדים חייבים בהם³¹ - יצאו מקלל העובדי
7 פוכבים ומזלות, ולכלל ישראל לא באו. לפיכך השפחה³²
8 אסורה³³ לכן חורין, אחד שפחתו ואחד שפחת חברו³⁴.
9 והבא על השפחה - מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים.
10 שהרי מפרש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבדו
11 העברי והיא מתרת³⁵, שנאמר: אם אדניו יתן לו אשה.
12 יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה³⁶. ולא חייבה תורה מלקות
13 בשפחה, אלא אם כן היתה נחרפת לאיש³⁷, כמו שבארנו.
14 יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן
15 התורה, שגם זה גורם לבן לסור מאחרי יי. שהבן מן
16 השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש
17 להתחלל ולהיותם עבדים. הרי אנקלוס³⁸ המתרגם כלל
18 בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.
19 יד. הבא על שפחה ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה - אין
20 הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך חתנות - אינו
21 לוקה מן התורה. שמעת שטבלה וקבלה מצות יצתה מקלל
22 העובדי פוכבים ומזלות.
23 טו. נתערב ולד ישראלי בולד שפחה - הרי שניהן ספק,
24 וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל השפחה ומשתחרר
25 את שניהם. ואם היה הבן ההוא בן האדון⁴¹ של עבד -
26 כשיגדלו⁴² לשחררו זה את זה, ויהיו מתגין לבא בקהל.
27 טז. הוי התערבות בנות - הרי שתיהן ספק שפחות⁴³,
28 והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד. וכן אם נתערב

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין הבהמה נסקלת" (30) והוא - הבעול - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת. (31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה. (36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי. (38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו "לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה - ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם לזרע הקודש להתחלל". (39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבעול ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים. (40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני. (42) אבל בהיותם קטנים שנים יכולים לשחרר, שקטן אינו יכול לשחרר. (43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן. (47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשיתחחר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ. (50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית". (51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלצן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל. (52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגיר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגיר מותר לבוא בקהל.

1 ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה. והואיל והדבר צריך בית
2 דין - אין מטבילין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה.
3 ואם הטבילוהו - הרי זה גר.
4 ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות היא
5 לו. מעברת שנתגירה וטבילה - אין בנה צריך טבילה. טבל
6 בינו לבין עצמו ונתגיר בינו לבין עצמו, ואפלו בפני שנים
7 - אינו גר. בא ואמר: נתגירתי בבית דינו של פלוני
8 והטבילוהו - אינו נאמן לטביל בקהל עד שיביא עדים.
9 ח. היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים, ואמר:
10 נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את עצמו, ואינו
11 נאמן לפסל את הבנים. וחזר וטבל בבית דין.
12 ט. גיורת שראינה נזהגת בדרך ישראל תמיד, כגון
13 שתטבל לנדחה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה; וכן
14 גר שנוהג בדרך ישראל, שטובל לקריו ועושה כל המצוות
15 - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים
16 שמעידין לפני מי שנתגירו. ואף על פי כן, אם באו
17 להתערב בישראל - אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או
18 עד שיטבילו לפנינו; הואיל והחזקו עובדי כוכבים ומזלות.
19 י. אבל מי שבא ואמר שהיה עובד כוכבים ומזלות ונתגיר
20 בבית דין - נאמן; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. במה
21 דברים אמורים? בארץ ישראל ובאותן הימים, שחזקת הכל
22 שם בחזקת ישראל; אבל בחוצה לארץ - צריך להביא
23 ראיה ואחר כך ישא ישראלית. ואני אומר: שזו מעלה
24 ביוחסין.
25 יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין
26 את העבדים הנלקחים מן העובדי כוכבים ומזלות לשם
27 עבדות. הלוקח עבד מן העובדי כוכבים ומזלות, וקדם
28 העבד וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו; והוא שיאמר בעת
29 טבילה: הריני טובל בפניכם לשם גרות. ואם טבל בפני
30 רבו - אינו צריך לפרש, אלא כיון שטבל נשתחרר. לפיכך
31 צריך רבו לתקפו במים עד שיעלה והוא תחת שעבודו,
32 ומודיעו בפני הדין שלשם עבדות מטבילו. ואין העבד
33 טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר; שמקצת גרות הוא.
34 יב. כשישתחרר העבד - צריך טבילה אחרת בפני שלשה
35 ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה כישא. ואין צריך לקבל
36 עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת, שפכר הודיעוהו כשטבל
37 לשם עבדות.
38 יג. ובמקוה הפשוט לטבילת נדה - שם מטבילין את הגרים
39 ואת העבדים ואת המשתחררים. וכל דבר שחוצץ בנדה -
40 חוצץ בגרים ובעבדים ובמשתחררים.
יד. אל יעלה על דעתך, ששמשון המושיע את ישראל או

1 ואחד נקבות. ולא אסר אותם אלא בזמן שיש מקדש;
2 שנאמר: וחטבי עצים ושאבי מים לבית אלהי - תלה
3 הרחקתם במקדש.
4 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת המקדש.
5 בא דוד וגזר עליהם שלא יפנסו בקהל לעולם, ואפלו בזמן
6 שאין מקדש. וכן מפרש בעזרא: ומן הנתינים שנתן דוד
7 והשרים לעבדת הלוים. הא למדת, שלא תלה אותם
8 במקדש.
9 כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה עזרא
10 ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני שאול בחיר
11 ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם.⁵⁵
12 כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וערכם
13 זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו המקרים שבארץ
14 מצרים עתה - אנשים אחרים הם⁵⁶, וכן האדומים שבשדה
15 אדום. והואיל ונתערכו ארבע אמות האסורים בכל אמות
16 העולם שהן מתרים - התר הכל; שכל הפורש מהן להתגיר
17 - חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגיר הגר בזמן הזה
18 בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין מואבי, בין
19 פושי בין שאר האמות, אחד הנקרים ואחד הנקבות -
20 מתירין לטביל בקהל מיד.

פרק שלשה עשר

21 א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה וטבילה
22 וקרבן.
23 ב. מילה היתה במצרים, שנאמר: וכל ערל לא יאכל בו.
24 מל אותם משה רבנו. שכלם כשלו ברית מילה במצרים,
25 חוץ משכט לוי. ועל זה נאמר: ובריתך יצארו.
26 ג. וטבילה היתה במקדש קדם מתן תורה, שנאמר:
27 וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם. וקרבן, שנאמר:
28 וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת. על ידי כל ישראל
29 הקריבום.
30 ד. וכן לדורות, כשיקצה העובד כוכבים ומזלות להכנס
31 לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו על תורה
32 - צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן. ואם נקבה היא -
33 טבילה וקרבן. שנאמר: ככם כגר. מה אתם - במילה
34 וטבילה והרצאת קרבן, אף הגר לדורות - במילה וטבילה
35 והרצאת קרבן.
36 ה. ומהו קרבן הגר? עולת בהמה, או שתי תורים או שני
37 בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרבן - צריך
38 מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן.
39 ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול

אומרים לו: מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע
שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסחרפין ומטרפין
ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואני כדאי -
מקבלין אותו מיד.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחיד השם ואסור
עבודת כוכבים ומזלות, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין
אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ואין
מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עונשן של מצות. כיצד? אומרים
לו: הרי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב -
אי אתה ענוש כרת, אם חללת שבת - אי אתה ענוש
סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר, אם אכלת חלב - אתה ענוש
כרת, אם חללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרביץ
עליו, ואין מדקדקין עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו
מדרך טובה לדרך רעה. שבתחלה אין מושכין את האדם
אלא בדברי רצון ורבים. וכן הוא אומר: בחבלי אדם
אמשכם, ואחר כך בעבותות אהבה.

ג. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות, כך מודיעין אותו
שכרן של מצות. ומודיעין אותו שבפעשית מצות אלו יזכה
לחיי העולם הבא, ושואין שום צדיק גמור אלא בעל
החכמה שעושה מצות אלו ויודען.

ד. ואומרים לו: הרי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא
לצדיקים, והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער בעולם
הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה
בעולם הזה כאמות, שמא ירום להם ויתעו ויפסידו שכר
העולם הבא, כענין שנאמר: וישמן ישרון ויבצעט.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות, כדי
שלא יאבדו; אלא כל העובדי כוכבים ומזלות פלין, והן
עומדין. ומאריכין בדבר הזה, כדי לחככן. אם חזר בו ולא
רצה לקבל - הולך לדרך; ואם קבל - אין משהין אותו,
אלא מלין אותו מיד. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם
ברית. ומשהים אותו עד שיתרפא ורפואה שלמה, ואחר כך
מטבילין אותו.

ו. ושלשה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות
קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה, והוא עומד בפנים.
ואם הייתה אשה - נשים מושיבות אותה בפנים עד צוארה,
והדינין מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות
וחמורות, והיא יושבת בפנים, ואחר כך טובלת בפניהם. והן
מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן
המים.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד כוכבים ומזלות שקבל
עליו שלא יעבד כוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו
בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא

שלמה מלך ישראל שנקרא ידי יי נשאו נשים נכריות
בגיות. אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה, כשיבא
הגר או הגיורת להתגיר - בודקין אחריו שמא בגלל ממון
שיטל או בשביל שורה שיזכה לה או מפני הפחד בא
להכנס לדת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שמא עיניו נתן
באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שמא עיניה נתנה
בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עלה - מודיעין
אותן כבד על התורה וטרח שיש בפעשיתה על עמי
הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו ולא פרשו, וראו אותן
שחזרו מאהבה - מקבלין אותן; שנאמר: ותרא כי
מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה.

טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה.
בימי דוד - שמא מן הפחד חזרו; ובימי שלמה - שמא
בשביל המלכות והטובה והגדלה שהיו בה ישראל חזרו.
שכל החזר מן עבודת כוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי
העולם - אינו מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה
מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיטות. והיו בית דין
הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל
מקום, ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא,
והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי
בית דין גירום - חשכן הכתוב באלו הן עובדות כוכבים
ומזלות ובאסורן עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן,
שהן עובדות כוכבים ומזלות שלחן, וכוונן להן כמות.
והעלה עליו הכתוב כאלו הוא בנאן, שנאמר: אז יבנה
שלמה במה.

יז. גר שלא ביקר אחריו, או שלא הודיעהו המצות וענשן,
ומל וטבל בפני שלשה הדיטות - הרי זה גר. אפלו נודע
שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל ומל וטבל - יצא מכלל
העובדי כוכבים ומזלות, וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו.
ואפלו חזר ועבד כוכבים ומזלות - הרי הוא כישלאל מומר,
שקדושיו קדושין ומצוה להחזיר אבדתו. מאחר שטבל -
נעשה כישלאל. ולפיכך קימו שמשון ושלמה נשותיהן, ואף
על פי שנגלה סודן.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים לישלאל
כנגד צרעת. שרפן חזרין בשביל דבר, ומטעין את ישראל,
וקשה הדבר לפרש מהם אחר שנתגירו. צא וילמד מה ארע
במדבר במעשה העגל ובקברות התאנה, וכן רב הנסיונות
האספסוף היו בהן תחלה.

פרק ארבעה עשר

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבא אחד להתגיר מן
העובדי כוכבים ומזלות, ויבדקו אחריו ולא ימצאו עלה -

1 מחסירי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר
2 לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות
3 עבודת כוכבים ומזלות.
4 ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; אבל
5 בזמן הזה, אפילו קבל עליו כל התורה כלה חוץ מדקדוק
6 אחד - אין מקבלין אותו.
7 ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות - אין אומרים
8 לו: מה ראית שבאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס
9 לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הפשרים או לא? אם רצה -
10 מודיעין לו עקרי הדת, ומקצת מצוות קלות וחמורות, וענשן
11 ושכרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר,
12 ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל -
13 מגלגלין עליו כל שנים עשר חדש ומוכרו לעובד כוכבים
14 ומזלות, ואסור לקימו יותר על כן. ואם התנה עליו מתחלה
15 שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב - מותר לקימו
16 בעבודתו כשהוא גר תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא
17 בזמן היובל.
18 י. העובדי כוכבים ומזלות אין אסורים עליהם משום ערוה
19 אלא אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר,
20 ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמותיהן; אבל
21 שאר עריות - מתירין להן.
22 יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגייר ועבד שנשתחרר - הרי
23 הוא כקטן שגולד, וכל שאר פשוט שהיו לו כשהוא עובד
24 כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר פשוט, ואם
25 נתגייר הוא והם - אינו חייב על אחת מהם משום ערוה כלל.
26 יב. דין תורה, שמותר לעובד כוכבים ומזלות שישא אמו
27 או אחותו מאמו שנתגייר; אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי
28 שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה; שאמש
29 היתה לו זו אסורה, והיום מתרת. וכן גר שבא על אמו או
30 אחותו והיא בגייתה - הרי זה כבא על הנכרית.
31 יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר פשוט? אם היה נשוי
32 כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או לאחותו ונתגייר -
33 מפרשין אותו, כמו שבארנו; ואם היה נשוי לשאר עריות
34 ונתגייר הוא ואשתו - אין מפרשין אותו. גר אסור בשאר
35 האם אחר שנתגייר מדברי סופרים, ומותר בשאר האב. אף
36 על פי שיוצא בנדאי שזה שאר מאביו, כגון תאומים,
37 שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן
38 לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו

39 מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על
40 פי שנשא את לאחיו או לאביו או לאחיו אביו או לבנו אחר
41 שנתגייר. וכן אחות אמו מאביו, ואחותו מאביו, ובתו
42 שנתגייר - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו,
43 ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנשא אביו
44 מאמו אחר שנתגייר; אבל אם נשא אביו כשהוא עובד
45 כוכבים ומזלות - הרי זה מתרת לו.
46 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורגת שלא בקדשה ולדתן
47 בקדשה - חייבין משום אשת אח.
48 טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם
49 - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה. נשא גיורת ומתה -
50 הרי זה מותר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בחייהן.
51 ומותר לאדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו
52 בשאר האב, כמו שבארנו.
53 טז. השניות כלן - לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך מותר הגר
54 לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם אמה או בת בת בתה.
55 וכן בשאר השניות.
56 יז. העבד מותר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר
57 בתו ואחותו וכיוצא בהן. שפכר יצא מקלל עובד כוכבים
58 ומזלות, ואין העריות האסורות על העובדי כוכבים ומזלות
59 אסורות עליו; ולא בא לכלל ישראל, כדי שיאסרו עליו
60 עריות האסורות על הגרים.
61 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה - יתרגו;
62 שאסור שתי עריות אלו שיהו בכל האדם.
63 יט. עבדים שנשתחררו - הרי הן כגרים. כל שאסור לגרים
64 - אסור להן, וכל המותר לגרים - מותר להן. נותן אדם
65 שפחתו לעבדו או לעבד חבירו, ומוסר שפחה אחת לשני
66 עבדים לכתחלה, ואינן צריכין שום דבר, אלא הרי הן
67 כבהמות. ושפחה שהיא מיחדת לעבד או שאינה מיחדת -
68 אחת היא; לפי שאין אישות אלא לישראל או לעובדי
69 כוכבים ומזלות על העובדי כוכבים ומזלות, אבל לא
70 לעבדים על העבדים ולא לעבדים על ישראל.

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"א

פרק חמשה עשר

72 א. אי זהו ממזר האמור בתורה? זה הבא מערוה³ מן
73 העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו ממזר⁵.

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה. (2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין.

הולד עובד כוכבים ומזלות. הלך אחר האם. אכל עובד
כוכבים ומזלות הפא על שפחה עובדת כוכבים ומזלות²⁴,
או עבד עובד כוכבים ומזלות²⁵ שפא על עובדת כוכבים
ומזלות בת חורין - הלך אחר הזכר²⁶.
ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר. והבנים
משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום. שפאמר:
בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי קהל יי.
ח. גיורת שפאאת לגר והולידו בן, אף על פי שהורתו
ולדתו בקדשה - הרי זה מתר בממזרת. וכן בן בן בנו, עד
שששתקע שם גרותו ממנו ולא יודע שהוא גר, ואחר כך
יאסר בממזרת. ואחד הגרים ואחד העבדים משחררין דין
אחד לכלן²⁷.
ט. גר שפאאת פת ישראל²⁸ או ישראל שפאאת גיורת²⁹ -
הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת.
י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר
מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שפא מן הערנה
הנדאית, כמו שפאנו. וממזר ספק - זה שפא מספק ערוה,
כגון הפא על האשה שנתקדשה ספק קדושין או נתגרשה ספק
גרושין, וכיוצא בהן. מדברי סופרים - כגון האשה ששפעה
שמת בעלה ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, ובא בעלה הראשון
עליה והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים.
יא. פנויה שנתעברה מזנות, אקרו לה: מהו העבר הזה או
הילוד הזה? אם אמרה: בן כשר הוא, ולישראל נבעלתי -
הרי זו נאמנת, והבן כשר. ואף על פי שרוב העיר שזנתה
בה פסולים³¹.
יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת או
אלמנה או שוטה, או שאמרה: לפלוני הממזר נבעלתי³², או
לפלוני הנתיך, אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממנו - הרי

אכל הפא על שאר העריות, בין באנס⁶ בין ברצון, בין
בזדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות
אסורין לעולם; שפאמר: גם דור עשירי. כלומר, לעולם.
ב. אחד ממזר שפא ישראלית או ישראלית שפא ממזרת,
פיון שפאעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש ולא בעל - אינו
לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינו לוקין משום ממזרות¹⁰;
שפאין לך בכל חבכי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא
קדושין אלא כהן גדול באלמנה, כמו שיתבאר. הממזר
גרושתו משפאאת - הולד כשר¹¹, שהרי אינה ערוה.
ג. עובד כוכבים ומזלות ועבד הפא על פת ישראל - הולד
כשר; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס בין ברצון.
עובד כוכבים ומזלות ועבד הפאים על הממזרת - הולד
ממזר¹²; וממזר הפא על העובדת כוכבים ומזלות - הולד
עובד כוכבים ומזלות. נתגיר - הרי הוא כשר, כשאר גרים.
ואם פא על השפחה - הולד עבד. שחררו - הולד כשר,
כשאר עבדים משחררין, ומתו בבת ישראל.
ד. זה הפלל: בן הפא מן העבד או מן העובד כוכבים
ומזלות או מן השפחה או מן פת עובדת כוכבים ומזלות -
הרי הוא באמו, ואין משגיחין על האב. לפי דבר זה,
התירו¹³ לממזר לשא שפחה, כדי לטהר את בניו; שהרי
הוא משחרר אותם ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על
השפחה¹⁴ לממזר, מפני תקנת הבנים.
ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הפא על אשת איש -
אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד ממזרות¹⁸ וצד
פשוטות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹
במותו לעולם²².
ו. עובד כוכבים ומזלות הפא על השפחה שטבלה²³ - הרי
זה עבד; ועבד שטבל שפא על עובדת כוכבים ומזלות -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין. (7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'" "וביאה בקהל לא היא אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדן שאר חייבי לאוין. (12) מפני שהוולד כמוה. (13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו. (15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו. (16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישורל הבא על אשת איש שהוולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור. (22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה. (23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות ושפחות. (27) "עבדים שנשחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן". (28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור בממזרת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל. (30) כלומר, שלא גרשה, שמדברבן היא צריכה גט מהשני, והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא אסורה לחזור לראשון, אין הוולד ממזר, שלא גרע ממחזיר גרושתו שאין הוולד ממזר. (31) ממזרים או נתינים. (32) האשה נאמנת רק להכשיר את הוולד אבל לא לפוסלו, שרק לאב נתנה התורה

1 זה הילוד ספק ממזר. כלשם שזנתה עם זה שהודה לה, כף
2 זנתה עם אחר³³. וזה הוא הנקרא שתוקי, שמכיר את אמו
3 ואינו מכיר את אביו ודאי.
4 יג. וכן הדין הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי - הרי הוא
5 ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא.
6 יד. פנויה שזנתה, ואמרה: בן זה בן פלוני הוא, אם אותו
7 פלוני כשר - הרי הדין כשר³⁴, ואינה נאמנת³⁵ להיות זה בנו
8 של פלוני. ויראה לי, שחוששין לדבריה³⁶, ויהיה הדין אסור
9 בקרובות אותו פלוני מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה
10 נאמנת להיות הדין ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא
11 יהיה ספק ממזר.
12 טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: בני זה ממזר הוא
13 - נאמן. ואם יש לבן בנים - אינו נאמן. שלא האמינה אותו
14 תורה אלא על בנו, שנאמר: כי את הבכור בן השנואה יכיר
15 - יכירנו לאחרים.
16 טז. וכשם שנאמן לומר: בני זה בכור, כן נאמן לומר: בני
17 זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו
18 מעברה - נאמן לומר: עבר זה אינו בני וממזר הוא, ויהיה
19 ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר - נאמן³⁷ לאסור
20 עצמו בבת ישראל, ואסור בממזרת³⁸ עד שיודע ודאי שהוא
21 ממזר. וכנו כמותו³⁹. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן
22 לפסל בני בניו⁴⁰, ולא יפסל אלא עצמו.
23 יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הילד בחזקת
24 ממזר⁴¹, ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת. ואם נבדקה
25 אמו ואמרה: מארוסי נתעברתי - נאמנת, והילד כשר. ואם
26 הכחישה הארוס ואמר: מעולם לא באתי עליה - הרי הילד
27 ממזר; שאפילו היה בחזקת בנו, ואמר: בני זה ממזר -
28 נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת⁴² לומר:
29 לארוס נבעלתי, ואינה זונה. ואם נשאת לכהן - לא תצא⁴³,
30 וילדה ממנו - כשר⁴⁴.
31 יח. היו העם מרובים אחריה, והיא ארוסה⁴⁵, עם ארוסה
32 ועם אנשים אחרים⁴⁶, אף על פי שבא עליה ארוסה בבית

33 חמיו - הרי זה ספק ממזר; כלשם שהפקירה עצמה לארוסה,
34 הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם נבדקה ואמרה: עבר זה מארוסי -
35 הרי זה כשר, כמו שבארנו.
36 יט. אשת איש שהיתה מעברה, ואמרה: עבר זה אינו
37 מבצלי - אינה נאמנת לפסלו, והרי הדין בחזקת פשרות;
38 שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: אינו בני, או
39 שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בחזקת ממזר⁴⁸. ואם
40 אמרה: מעובד כוכבים ומזלות ועבד נתעברתי - הרי הילד
41 כשר⁴⁹; שאין הפעל יכול להכחיש בדבריה. ואין העבר
42 משתתה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰.
43 כ. אשת איש שיצא עליה קול שהיתה זונה תחת בעלה,
44 והכל מרובין אחריה - אין חוששין לבניה שפא ממזרים
45 הם, שרב בעילות אצל הפעל, ומתר לשא בתה לכתחלה.
46 אבל היא עצמה - חוששין לה משום זונה⁵¹. ואם היתה
47 פרוצה יותר מדי - אף לבניה חוששין⁵².
48 כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל; שנאמר:
49 לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל,
50 ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין, ואסרו גם
51 הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי - מתר לשא
52 ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק או שתוקי או אסופי - אסור
53 לשא בת ישראל.
54 כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפילו ממזרת מספק אסורה לו,
55 שפא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של
56 דבריהם - מתר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר
57 הספקות - אסורין לשא זה מזה.
58 כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים - אסורים
59 לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקימו, אלא יוציאו בגט⁵⁴.
60 והילד ספק באבותיו. ואין לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא
61 שישאו מן הגרים. והילד הולך אחר הפגום.
62 כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת,
63 או גר ומשחרר שנשא שתוקית או אסופית - הילד שתוקי
64 או אסופי.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

נאמנות לפסול את בנו, אבל לא לאם, ממה שאמרה תורה "יכיר" יכירנו לאחרים, לכן הוא ספק ממזר. (33) שמא אביו כשר ובנו אסור בממזרת, ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר. (34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו מן הייבום או לירשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה. (37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד: "שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו לפסול. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים. (41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר ודאי. (42) שאינו נאמן לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל. (45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, הוולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה. (48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר. (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. (50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו. (51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירים. (53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי. (54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחייבי לאווין. (55) לשאת אשה.

באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. 30
הא למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר פשוט 31
בספק, עד שיגדע בודאי שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר 32
כן, כל התומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם היו אסורין 33
להנשא בכל מקום, שמה יפגעו בערוה. 34
ל. הולד שהיה משלף בדרך, ובא אחד ואמר: בני הוא 35
ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, 36
ובאו אביו ואמו אחר כן ואמרו: בננו הוא - אין נאמנין, 37
הואיל ויצא עליו שם אסופי. ובשני רעבון - נאמנין; 38
שמפני רעב השליכוהו, והן רוצין שיזונו אותו אחרים, 39
ולפיכך שחקו עד שנאסף. 40
לא. נמצא הולד מהול, או שהתחלל⁶⁸ או שהתחלל⁶⁸, או 41
שהיה הפחל⁶⁹ בעינו או הקמיעין בצוארו, או שנמצא תחת 42
אילן מסבך שאין חיה נכנסת לו והיה סמוך לעיר, או 43
שנמצא בבית הכנסת הסמוך לרשות הרבים או בצדי רשות 44
הרבים - אין כאן משום אסופי; מאחר שהן משמרין אותו 45
שלא ימות, בחזקת פשוט הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלף 46
באמצע הדרך, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן⁷¹, או 47
בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת 48
לו - הרי זה אסופי. 49
לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הבן כזה הוא או לוי או נתיק 50
או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסין. במה 51
דברים אמורים? בשהחזקה בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ 52
אדם; אבל אם ערער עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה 53
- אינה נאמנת, והרי הבן בחזקת פשוט⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵. 54
לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, ואסופי 55
אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל ממזרים ודאים 56
ונתינים - מתרים לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי 57
ואסופי - מתרין בנתינים ובשאר הגרים, והולד ספק. 58

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות, 1
בין שהיה רב עובדי כוכבים ומזלות או רוב ישראל - הרי 2
זה ספק עובד כוכבים ומזלות לענין יוחסין. קדש אשה - 3
צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו - אינו נהרג עליו⁵⁷. 4
כו. הטבילהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או ששכל משהגדיל 5
- הרי הוא⁵⁹ בשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה 6
רב העיר עובדי כוכבים ומזלות⁶⁰ - מתר להאכילו נבלות⁶¹. 7
היה רבן ישראל - מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה על 8
מחצה - מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל 9
בשבת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון: המוציא 10
מחברו עליו הראיה⁶³. 11
כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או עובדת 12
כוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל והאסופי הנמצא שם 13
ספק עובד כוכבים ומזלות או ספק עבד, כשישא הגירות 14
כמו שבארנו - הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; 15
שאין הורגין על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה 16
שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת איש; 17
שאין קדושין תופסין בעריות. 18
כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל 19
אשה שהיה אביה או אחיה קים בשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל 20
אשה שנתגרה או נתאלמנה⁶⁶, שמה אשת אביו היא או 21
אשת אחי אביו. 22
כט. ומנין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל 23
אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי הפשוט שנבדקה 24
אמו - אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו; 25
והרי נאמר בתורה: אל תחלל את בתך להזנותה, ואמר 26
חכמים: שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא 27
אחותו; ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי 28
- אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא היינו 29

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

(56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אבידוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטת ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הבריתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביחוסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמה יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל. (58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמה הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמה אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמה הוא ממזר אינו אוסרו מן התורה כשאר ספקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב פאז, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראיה שישאל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם, שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל הנזק. (64) ואפילו בעיר שרובה ישראל. (65) ושמה אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם היה קיים כשנתעברה בו אמו. (67) מעוטף ומכורב בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי שיתקשר איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול. (70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי וממזר. (72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיון שהוכחשה על ידי עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן. (76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

פרק שש עשר

1 א. פצוע דכא וכוות שפכה שנשא או בת ישראל ובעלו -
 2 לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכוות שפכה בקהל יי.
 3 ומתרין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו כהן שהוא פצוע דכא
 4 מתר לשא גיורת ומשחררת, לפי שאינו בקדשתו. ואפלו
 5 נתינה או אחד מן הספקות מתרת לו.
 6 ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על
 7 הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכוות שפכה
 8 אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה.
 9 ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו. וכוות
 10 שפכה? כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה איברי אפטר
 11 שיפסל הזכר: בגיד, ובביצים, ובשבילין שבהן תתפשל
 12 שכבת זרע, והן הנקראין חוטי ביצים. וכיון שנפצע אחד
 13 משלשה איברי אלו או נדף - הרי זה פסול.
 14 ד. כיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנכרת העטרה או
 15 למעלה מעטרה - פסול. ואם נכרת מראש העטרה ונשתרר
 16 ממנה אפלו כחוט השערה מקף לכל הגיד - פשר. נכרת
 17 הגיד למעלה מעטרה פקלמוס או כמזוב - פשר.
 18 ה. נקב למטה מעטרה - פשר. נקבה העטרה עצמה, אם
 19 פשרא קרי תצא שכבת זרע מן הנקב - פסול. נסתם הנקב
 20 - חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפנגדו למעלה בתוך
 21 העטרה - פסול; שהעטרה כלה מעצבת.
 22 ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל
 23 שמשתיין בו - הרי זה פסול.
 24 ז. נכרתו הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת מהן, או
 25 שנדוקה אחת מהן, או שחטרה או שנקבה - הרי זה פסול.
 26 נכרתו חוטי ביצים או אחת, או שנדף או נפצע - הרי זה פסול.
 27 ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא
 28 מטיל מים משני מקומות: משביל המים ומשביל שכבת
 29 זרע - הרי זה פשר.
 30 ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - כשלא היו בידי שמים,
 31 פגון שפכתו אדם או פלב או הפהו קוצ וכיוצא בדרך
 32 אלו; אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא, או שנולד
 33 בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים
 34 אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן - הרי זה
 35 פשר לבוא בקהל; שכל אלו בידי שמים.
 36 י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בבהמה חיה
 37 ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ ישראל בין
 38 בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר: ובארצכם לא תעשו -
 39 מפי השמועה למדו, שדבר זה נוהג בכל מקום. וענין
 40 הכתוב: לא יעשה זאת בישראל, בין בגופן בין בגוף

אחרים. וכל המסרס - לוקה מן התורה בכל מקום. ואפלו
 מסרס אחר מסרס - לוקה.
 יא. כיצד? הרי שבא אחד ונכרת את הגיד, ובא אחר ונכרת
 את הביצים או נתקן, ובא אחר ונכרת חוטי ביצים; או שבא
 אחד ומעף את הגיד, ובא אחר ונתקן, ובא אחר ונכרתו -
 כלן לוקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס. בין
 באדם בין בבהמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין
 באדם בין בשאר מינים - פטור.
 יב. המשקה עקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו -
 הרי זה אסור, ואין לוקין עליו. ואשה - מתרת לשנות
 עקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי שפכה את האדם
 ושסה בו פלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה,
 או שהושיבו במים או בשלג עד שבטל ממנו איברי
 תשמיש - אינו לוקה, עד שיסרס בידו. וראוי להכותו מפת
 מרדות.
 יג. אסור לומר לעובד כוכבים ומזלות לסרס בהמה שלנו.
 ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם הערים ישראל
 בדבר זה - קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר. ואפלו לבנו
 הגדול מתר למכרה. אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא
 נוהגה לו.

פרק שבעה עשר

א. שלש נשים נאסרו על כל הפהנים: גרושה, זונה וחללה.
 ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלש והאלמנה. אחד כהן
 גדול משוח בשמן המשחה או חמרה בגדים, ואחד כהן
 העובד ואחד כהן גדול שמונהו ועבר, וכן כהן משוח
 מלחמה - כלן מצוין על הבתולה, ואסורין באלמנה.
 ב. כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו, בין גדול בין
 הדיוט, ובעל - לוקה. ואם בא עליה דרך זנות - אינו לוקה
 משום זונה או גרושה או חללה; שנאמר: לא יקחו - עד
 שיקח ויבעל.
 ג. אבל כהן גדול שבא על אלמנה - לוקה אחת, אף על
 פי שלא קדש; שנאמר: לא יחלל - בין שבעלה חללה
 ופסלה לכהנה. אבל זונה וחללה וגרושה - הרי הן מחללות
 ועומדות קדם בעילתו. ולפיכך לוקה כהן גדול לבדו על
 בעילת אלמנה לבדה, אף על פי שאין שם קדושין; שהרי
 חללה, והוא מזוהר שלא יחלל פשרים, לא אשה ולא זרעו.
 ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שנים: אחת
 משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל. ובין כהן
 גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל -
 אינו לוקה.
 ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה; וכל מקום שהוא

אשה - לא קטנה, בביתוליה - ולא בוגרת. הא כיצד? יצאת
מכלל קטנות, ולכלל בגרות לא באה. זו נערה. ואינו נושא
שתי נשים לעולם כאחת; שנאמר: אשה - אחת ולא שתיים.
יד. כהן גדול לא ישא מפת עץ, אף על פי שלא נבעלה.
[נבעלה שלא בדרבא - הרי זו נבעלה בדרבא. נבעלה
לכהן - הרי זו מתרת].
טו. כהן גדול שנישא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא
בגט. נשא בוגרת או מפת עץ - הרי זה יקנס. ארס בעולה
ונתמנה כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה.
טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה, אפלו אנסה או פתה
אותה כשהוא כהן הדיוט ונתמנה כהן גדול קדם שיקנס -
הרי זה לא יכנס; ואם כנס - מוציא.
יז. ארס את הקטנה ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי זה
לא יכנס, מפני שנשנתנה גופה; ואם כנס - לא יוציא.
יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין. אבל
הממאנת, אפלו גרשה בגט והחזירה ומאנה בו - הרי זו
מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי שאינה
ראויה לחליצה, אם נחליצה - לא נפסלה לפניה.
יט. יצא עליה קול: איש פלוני כהן כתב גט לאשתו או
נתן גט לאשתו, והרי היא יושבת תחתיו ומשמשו - אין
מוציאין אותה מתחת בעלה. ואם נשאת לכהן אחר - תצא
מן השני.
כ. יצא שמה בעיר שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין -
חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. אבל אם יצא
עליה קול שהיא חלוצה - אין חוששין לה.
כא. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה - אין חוששין לה,
ותנשא לכהן גדול. יצא עליה קול שהיא שפחה - אין
חוששין לה, ותנשא אפלו לכהן. יצא לה שם מזונה בעיר
- אין חוששין לה. ואפלו הוציאה בעלה משום שעברה על
דת יהודית או בעדי דבר מכער, ומת קדם שיתן לה גט -
הרי זו מתרת לכהן. שאין אוסרין אשה מאלו אלא בעדות
בורה או בהודאת פיה.

יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"א

פרק שמונה עשר

א. מפי השמועה² למדנו, שהזונה האמורה בתורה היא כל
שאינה בת ישראל; או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא
אסורה להנשא לו⁴ אסור השנה לכל; או שנבעלה לחלל⁵,
אף על פי שהיא מתרת להנשא לו⁶. לפיכך, הנרפעת

אינו לוקה - היא אינה לוקה. שאין הפרש בין איש לאשה
לענישין, וזלתי בשפחה חרופה בלבד, כמו שבארנו.
ו. כל כהן הכא על הכותית, בין גדול בין הדיוט - לוקה
משום זונה; שהרי אינה בת קדושין, והוא אסור בבעילת
זונה בין ישראלית בין כותית.
ז. החלוצה - אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני שהיא
כגרושה, ומכין אותו מפת מרדות מדבריהם. כהן שנישא
ספק חלוצה - אין מוציאין אותה מתחתיו, והיא כשה
וילדה כשר; מפני שלא גזרו על ספק חלוצה, אלא על
חלוצה ודאית. וכן מי שהיה ספק גרושה או ספק אלמנה
או ספק זונה וספק חללה - מכין אותו מפת מרדות, ומוציא
בגט.
ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור חל
על אסור, אלא אם כן היו שני אסורין באין כאחת, או
שהיה האסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו האסור,
או אם היה כולל דברים אחרים עם אסור זה.
ט. י לפיכך, אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה, ונעשת
חללה, ונעשת זונה, ובא עליה כהן גדול אחר כך - לוקה
ארבע מלקיות על ביאה אחת. לפי שהאלמנה אסורה לכהן
גדול, ומתרת להדיוט. חזרה להיות גרושה - נוסף בה אסור
ונאסרת לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה אסור אחר על אסור
האלמנה. ועדין היא מתרת לאכל בתרומה. נעשת חללה -
נוסף בה אסור, שהרי נאסרת בתרומה. ועדין היא מתרת
לישראל. נעשת זונה, הואיל ויש שם זנות שאוסרה על
ישראל, אם זנתה אשתו בראון - נוסף בה אסור אחר. והוא
הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר
כך זונה, שהוא לוקה שלש על ביאה אחת. אבל אם נשתנה
סדר זה - אינו לוקה אלא אחת.
יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה מאנשים
הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה. אלמנה
בין מן הארוסין בין מן הנשואין - אסורה.
יב. כהן גדול שמת אחיו, אף על פי שהוא מן הארוסין -
הרי זה לא ייבם, אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא כהן
הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול, אף על פי שעשה בה
מאמר כשהוא כהן הדיוט - הרי זה לא ייבם אחר שנתמנה.
אבל אם ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול - הרי
זה יכנס אחר שנתמנה. היתה מקדשת ספק קדושין, ומת
ארוסה - הרי זו ספק אלמנה.
יג. מצות עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה,
ומשתכר - תאסר עליו. שנאמר: והוא אשה בביתוליה יקח.

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קדשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות. (2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה". (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשוחחרת ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן

ברצון, בין בודון בין בשגגה, [בין כדרכה בין שלא כדרכה] 32
 - משהערה בה נפסלה משום זונה, ובלבד שתהיה בת 33
 שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה הבועל כן תשע שנים ויום 34
 אחד ומעלה¹⁷. לפיכך, אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס 35
 בין ברצון - נפסלה לכהנה. 36
 ז. אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה. 37
 שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה 38
 להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה. הכל בכלל, שאם 39
 נבעלו - אסורין על בעליהן¹⁸. פרט לך הכתוב באשת 40
 ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: והיא לא 41
 נתפשה; אבל אשת כהן - באסורה עומדת, שהרי היא 42
 זונה¹⁹. 43
 ח. אשת ישראל שנאנסה, אף על פי שהיא מתרת לבעלה 44
 - אסורה לכהנה²⁰. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי או 45
 שנגנתי ובא עלי אחד, או שבא עד אחד והעיד לו עליה 46
 שזנתה, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו; 47
 שמה עיניה נתנה באחר²¹. ואם היא נאמנת לו או העד 48
 נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת 49
 ידי²² ספק. 50
 ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אף על פי שהיא 51
 מתרת לבעלה כמו שבארנו²³ - הרי היא אסורה לכל כהן 52
 שבעולם אחר שנימות בעלה²⁴; שהרי הודת שהיא זונה, 53
 ואסרה עצמה, ונעשת פחיתתה האסורה. 54
 י. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן²⁵ בא עליה וטען 55
 שמצאה דרוסת איש²⁶ - נאסרה עליו מספק, שמה קדם 56
 קדושין נבעלה²⁷ או אחר קדושין²⁸. אבל ישראל שטען 57
 טענה זו - לא נאסרה עליו. שיש כאן שני ספקות: שמה 58
 קדם קדושין ושמה אחר קדושין; ואפילו נאמר לאחר 59
 קדושין, שמה באנס שמה ברצון. שהאנוסה מתרת 60
 לישראל, כמו שבארנו. 61
 יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת 62

לכהנה, אף על פי שהיא בסקילה - לא נעשת זונה⁷ ולא 1
 נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, 2
 אף על פי שהיא בכרת - לא נעשת זונה ולא נפסלה 3
 לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. 4
 ב. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה שהפקירה 5
 עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ - לא נעשת זונה 6
 ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל 7
 הנבעלת לאחד מאסורי השוין בכל ואין מיחדין 8
 בכהנים, או מאסורי עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא 9
 אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ומזלות ועבד - 10
 הואיל והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה. 11
 ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפילו נתגיירה ונשתחררה 12
 פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל - הרי 13
 זו זונה, ואסורה לכהן. מכאן אמרו: עובד כוכבים ומזלות 14
 או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי 15
 ראשון ושני או פצוע דבא וכורות שפכה או חלל שפאו על 16
 היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה. ואם היתה 17
 כהנת - פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שבא עליה זר - 18
 עשאה זונה. והאילונית¹² - מתרת לכהן, ואינה זונה. 19
 ד. הבא על אחת מהשניות¹³ וכיוצא בהן, כגון הבא על 20
 קרובת חלוצתו¹⁴ או על חלוצתו¹⁵ - לא עשה אותה זונה, 21
 שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כמו שבארנו 22
 בהלכות יבום. 23
 ה. הא למדת, שאין היותה זונה תולה בבעילה של אסור. 24
 שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת לכהנה - 25
 נבעלה בעילה של אסור ולא נעשת זונה; ומי שנשא 26
 לחלל - נבעלה בעילה של הותר, כמו שיתבאר, ונעשת 27
 זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה, ומפי השמועה למדו 28
 שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו 29
 שאמרנו. 30
 ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באנס בין 31

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ומותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ. (8) משום
 הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי. (10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא
 בתרומת הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה
 לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאווין כמבואר בפרק
 ד' מהלכות אישות הלכה י"ד: "נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוץ) כשאר חייבי לאווין או אין קידושין
 תופסין בה כערוה", ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין. (12) אשה שאינה ראויה מטבעה ללדת, כאיל זכר:
 דוכרניתא דלא ילדה. (13) "שהו אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ...
 קרובותיה אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ". (16) שפחות מזה
 אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין ביאתו ביאה. (18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין ברצון. (19) כלומר
 ולוקה אף משום זונה. (20) אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד
 אינו נאמן לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו. (22) כלומר
 לצאת ידי שמים. (23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמה עיניה נתנה באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה
 שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה. (25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא מצאה בתולה.
 (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

- 27 אחד ועבד וכיוצא בהן - הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן;
28 שפל הקבוע - כמחצה על מחצה הוא⁴³. ואם נשאת - לא
29 תצא, הואיל והיא אומרת: לכשר נבעלתי.
30 טז. היתה אלמת או חרשת, או שאמרה: איני יודעת למי
31 נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין פשר לפסול -
32 הרי זו ספק זונה⁴⁴. ואם נשאת לכהן - תצא. אלא אם כן
33 היו שני הרבין המצויין אצלה פשרים⁴⁵.
34 יז. השבוייה⁴⁶ שפגדית והיא בת שלש שנים ויום אחד⁴⁷ או
35 יתר - אסורה לכהן; מפני שהיא ספק זונה, שמה נבעלה
36 לעובד כוכבים ומזלות. ואם יש לה עד שלא נתיחד העובד
37 כוכבים ומזלות עמה - הרי זו פשרה לכהן. ואפלו עבד
38 או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה
39 כל אחת מהן לחברתה - הרי אלו נאמנות. הואיל ואסור
40 כל הספקות בלן מדברי סופרים⁴⁸, לפיכך הקלו בשבוייה.
41 יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו⁴⁹ - נאמן. מעשה⁵⁰
42 באחד שנשבה הוא ואמו, ובנה מסיח לפי תמו ואמר:
43 נשבינו לבין העובדי כוכבים ומזלות אני ואמי, יצאתי
44 לשאב מים ודעתי על אמי, ללקט עצים ודעתי על אמי;
45 והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו.
46 יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבוייה שלא נטמאה,
47 שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה. אבל
48 שפחת בעלה - מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי
49 תמה - נאמנת.
50 כ. כהן שהעיד לשבוייה שהיא טהורה - הרי זה לא ישאנה,
51 שמה ענינו נתן בה. ואם פגדה והעיד בה - הרי זה ישאנה;
52 שאלו לא ידע שהיא טהורה - לא נתן בה מעותיו.
- 1 שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה
2 עליו מספק²⁹; שאין כאן אלא ספק אחד: שמה באנס שמה
3 ברצון³⁰, וספק אסור של תורה - לחמרא.
4 יב. כל אשה שקנא³¹ לה בעלה ונסתרה³², ולא שנת מי
5 סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק זונה³⁵. בין שלא
6 רצת היא לשנות, בין שלא רצה להשקותה, בין שהיתה
7 שם עדות³⁶ שמונעה מלשנות, בין שקנאו לה בית דין³⁷,
8 בין שהיתה מן הנשים שאין ראיות לשנות - הואיל ולא
9 שנת מכל מקום, הרי זו אסורה לפניה מספק.
10 יג. פנויה שראוה שנבעלה לאחד והלך לו, ואמרו לה: מי
11 הוא זה שבה עליך? ואמרה: אדם כשר - הרי זו נאמנת.
12 ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה: ממי
13 נתעברת? ואמרה: מאדם כשר - הרי זו נאמנת, ותהיה³⁸
14 מתרת לכהן.
15 יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו
16 פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברין שם, והיו
17 רב העוברים שם כשרים, ורב העיר שפרשו אלו העוברים
18 ממנה פשרים. שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני
19 רבות³⁹. אבל אם היו רב העוברים פוסלים אותה, כגון
20 עובדי כוכבים ומזלות או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי
21 שרב המקום שבאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי
22 המקום פסולין, אף על פי שרב העוברים שם פשרים -
23 חוששין לה שמה למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא
24 לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹.
25 טו. ראוה שנבעלה בעיר⁴² או נתעברה בעיר, אפלו לא
26 היה שוכן שם אלא עובד כוכבים ומזלות אחד או חלל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין. (31) "קינוי האמור בתורה וקינוא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני". (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתיסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים". (33) שאלו שתתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין". (38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה. (39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להנישא לכהן, שהוולד הוא כדעבר. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן. (42) שאין לתלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואינו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא ניגש ובא, אם הוא הרוב או המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחר הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאם הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחר הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה. (44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים. (46) בת ישראל שנשבת בין הגויים. (47) שהיא כבר ראויה לביאה. (48) שזה רק חשש שמה נבעלה לגוי. (49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח לפי תומו.

כא. האשה שאמרה: נשביתי וטהורה אני - נאמנת; שהפה
שאסר הוא הפה שהתיר. אפלו היה שם עד אחד שמעיד
שהיא שבויה⁵¹. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית - אינה
נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. היו שם שני
עדים שנשבית, ועד אחד מעיד שנאמנת, ואחד מכחיש
אותו ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתיחד עמה עובד
כוכבים ומזלות עד שנפדית, אפלו זה שמעיד שהיא טהורה
אשה או שפחה - הרי זו מתרת⁵².

כב. מי שאמרה: נשביתי וטהורה אני, והתירוה בית דין
להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשבית - הרי זו תנשא
לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה שבאי,
והרי היא שבויה לפנינו כיד אדוניה - הרי זו לא תצא
מהתרה שהתירוה. ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.
כג. באו לה שני עדים אחר כך שנאמנת, אפלו נשאת
ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא עד אחד - אינו
פלוס. אמרה: נשביתי וטהורה אני, ויש לי עדים שאני
טהורה - אין אומרים: נמתין עד שיבואו העדים, אלא
מתירין אותה מיד. ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול
שיש עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו.
שבשבויה הקלו.

כד. האב שאמר: קדשתי את בתי וגרשתי, והרי היא
קטנה - נאמן⁵³. קדשתי וגרשתי כשהיתה קטנה, והרי
היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה⁵⁴. נשבית
ופדיתה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן.
שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות,
שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום
זנות.

כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל והדבר
ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחדר אחת; ובלבד שהיה
עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.

כו. עיר שפאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי כוכבים
ומזלות מקיפין את העיר מכל רוחותיה, כדי שלא תמלט
אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה ברשותן - הרי כל
הנשים שבתוכה פסולות לכהנה בשביות, שמא נבעלו
לעובדי כוכבים ומזלות. אלא מי שהיתה מבית שלש שנים
ולמטה, כמו שבארנו.

כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או
שתהיה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה
אחת - הרי זו מצלת על הכל.

כח. כיצד מצלת? שכל אשה שאמרה: טהורה אני -
נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שיכולה לומר:
נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבוא הייתי ונצלתי,
נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי.
כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהם
מתישבים בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין להם שמא
בעלו; אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ונטף ועבר -
לא נאסרו הנשים, מפני שאין להם פנאי לבעל, שהן
עוסקים בשלל ובורחין להם. ואם שבו נשים ונעשו
ברשותן, אף על פי שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן
מידם - הרי הן אסורות.

ל. האשה שנחבשה ביד עובדי כוכבים ומזלות, על ידי ממון
מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לכהנה. ולפיכך, אם היה
בעלה כהן - נאסרה עליו⁵⁶. במה דברים אמורים? בזמן שיד
ישראל תקיפה על העובדי כוכבים ומזלות והם יראין מהם;
אבל בזמן שיד העובדי כוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על
ידי ממון, כיון שנעשית ברשות עובדי כוכבים ומזלות
נאסרה. אלא אם בן העיד לה אחד, כשבויה, כמו שבארנו.

פרק תשעה עשר

א. אי זו היא חללה? זו שנולדה מאסור כהנה. וכן אחת
מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן - נתחללה. אבל
הכהן עצמו שעבר העברה - לא נתחלל.

ב. ובין שנבעלה באנס או בשגגה, [בין בדרבה בין שלא
בדרבה] - משהערה בה נתחללה. והוא שהיה כהן בן תשע
שנים ויום אחד ומעלה, ונתהיה זו האסורה לו בת שלש
שנים ויום אחד ומעלה.

ג. כיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הגרושה
או על הזונה, וכהן גדול שפא עליהן, או על האלמנה, או
שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם. ואם
הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל.
אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או
נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת, אף על פי
שלא נבעלה - נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה היא,
אף על פי שנמצאת בתולה.

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מפת עץ - לא חללה. וכן
אם בעל בעולה בלא נשואין - לא חללה.

ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מגדה, או על אחת
מחבי לאוין השוין בכל - עשה אותה זונה, כמו שבארנו.

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמאה, בא תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד להכשירה אפילו בהכחשה. (53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב רק בבתו הקטנה ולא בגדולה. (55) שמפחדים שיפסידו ממונם אם יבעלו אותה. (56) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמה נתרצתה היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל. (1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה בין זה לזה; ספק חלל וגרים ומשוחררים שנשאו אלו מאלו; כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את אחרים שחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל – ושותק; ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל.

הולך אחר הזכר. (לויים וישראלים וחללים - מתירים לבוא
 זה בזה, והולך הולך אחר הזכר.) שגאמר: ויתלדו על
 משפחתם לבית אבתם - בית אביו הוא משפחתו, ואין בית
 אמו משפחתו.
טז. לויים וישראלים וחללים, גרים ועבדים משחררים -
 מתירים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר שנשא לוייה או
 ישראלית או חללה - הרי הן ישראליות. וישראל או לוי או
 חלל שנשא גיורת או משחררת - הולך הולך אחר הזכר.
יז. כל המשפחות בחזקת פשרות, ומתיר לשא מהן
 לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראיית שתי משפחות שמתגרות
 זו בזו תמיד, או ראיית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה
 תמיד, או ראיית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועו פנים
 ביותר - חוששין להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו סימני
 פסולות הם. וכן הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ
 במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהן ממזרים -
 חוששין לו שמא ממזר הוא; ואם אמר להן שהם עבדים
 - חוששין לו שמא עבד הוא. שכל הפוסל - במזמו פוסל.
 וכן כל מי שיש בו עזות פנים או אכזריות ושונא את
 הבריות ואינו גומל להם חסד - חוששין לו ביותר שמא
 גבועני הוא. שסימני ישראל האמה הקדושה: בישנין,
 רחמנים וגומלי חסדים; ובגבוענים הוא אומר: והגבוענים
 לא מבני ישראל המה, לפי שהעצו פניהם ולא נתפסו ולא
 רחמו על בני שאול, ולא גמלו לישראל חסד למחל לבני
 מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיום בפתחיה.
יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים
 שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן עבדות - הרי זה
 ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא ממנה אשה עד
 שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמנה: אמה, ואם אמה,
 ואם אבי אמה, ואם אם אבי אמה; וכן הוא בודק על אם
 אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה, ואם אם אבי אביה.
יט. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לויים או
 ישראלים - מוסיף לבדק להם זוג אחד, ונמצא בודק עשור
 אמהות. שהערוך בלויים וישראלים יתר מן הכהנים.
כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים, כל עת
 שיריבו זה עם זה, יחרף את חברו בפסול שיש ביחוסו;
 ואלו היה שם פסול - היה נשמע. אבל הנשים אין מחרפות
 ביוחסין.
כא. ולמה יבדק האיש כשירצה לשא ממשפחה זו
 שהורעה חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא לה? מפני שלא
 הורהו פשרות להנשא לפסולין.
כב. כל שקורין לו ממזר ושותק, או נתיב ושותק, או חלל
 ושותק, או עבד ושותק - חוששין לו ולמשפחתו, ואין
 נושאין מהן אלא אם כן בודקין, כמו שבארנו.
כג. משפחה שנתערב בה ספק חלל - כל אלמנה מאותה
 משפחה אסורה לכהן לכתחלה. ואם נשאת - לא תצא,
 מפני שהן שתי ספקות: שמא זו אלמנת אותו חלל שמא
 אינה אלמנתו; ואם נאמר שהיא אלמנתו, שמא חלל הוא

חזר ובא עליה ביאה שניה, בין הוא בין כהן אחר - נעשית
 חללה, ונרעו ממנה חללים. לפיכך, כהן שבא על זקוקה
 לזכר ונתעברה מביאה ראשונה - הולך כשר, לפי שאינו
 מאסורי כהנה, ונעשית זונה. חזר ובא עליה ביאה שניה,
 נתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי שהוא
 מאסורי כהנה.
ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה, ונרעו
 ממנה חללים. כהן הבא על הנדה - הולך כשר ואינו חלל,
 שאין אסור הנדה מיחד בכהנים, אלא שנה בכל.
ז. כהן שנשא גרושה מעברה, בין ממנו בין מאחר, וילדה
 כשהיא חללה - הולך כשר, שהרי לא בא מטפת עברה.
ח. כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך,
 כהן שבא על החלוצה - הרי זו חללה ונרעה מכהן חללים,
 והכל מדבריהן. אבל כהן שבא על אחת מהשניות - היא
 כשרה ונרעו ממנה כשרים; שאסור השניות - אסור השנה
 בכל הוא, ואינו מיחד בכהנים.
ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או משחררת,
 או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שבא על ספק
 אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה ספק חלל.
י. נמצאו החללים שלשה: חלל מן התורה, וחלל
 מדבריהם, וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו חמרי
 כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה, ולא מטמא
 למתים, ונושא אשה הראויה לכהן. ואם אכל או נטמא או
 נשא גרושה - מכין אותו מכת מרדות. והוא הדין בחלל
 של דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי - הרי הוא כזר,
 ונושא גרושה ומטמא למתים; שגאמר: אמר אל הכהנים
 בני אהרן - אף על פי שהם בני אהרן, עד שיהיו ככהנים.
יא. כהן זכר שהוא אסור לשא זונה וחללה - אסור בגיורת
 ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל הכהנת מתרת
 להנשא לחלל ולגר ולמשחרר. שלא הורהו פשרות להנשא
 לפסולין; שגאמר: בני אהרן - ולא בנות אהרן. נמצא הגר
 מתיר לשא ממזרת ולשא כהנת.
יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת, אפלו
 לאחר כמה דורות, הואיל ולא נתערב בהן זרע ישראל -
 הרי אותה הבת אסורה לכהן. ואם נשאת - לא תצא, הואיל
 והורתה ולדתה בקדושה. אבל גר או משחרר שנשא בת
 ישראל, או ישראל שנשא גיורת או משחררת - בתו כשרה
 לכהנה לכתחלה.
יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני שנשא בת
 ישראל, אף על פי שביאתם בעברה והרי נשותיהן זונות,
 כמו שבארנו - בנותיהם פשרות לכהנה לכתחלה.
יד. חלל שנשא כשרה - נרעו ממנה חללים. וכן כן בן בנו,
 ואפלו אחר אלה דור. שכן החלל הזכר הוא חלל לעולם.
 ואם היתה בת - אסורה היא לכהנה, שהרי היא חללה. אבל
 ישראל שנשא חללה - הולך כשר. לפיכך, אם היתה בת -
 הרי זו תנשא לכהנה לכתחלה.
טו. כהנים ולויים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה, והולך

1 שְׁמָא אֵינוּ חָלָל. אָבֵל אִם נִתְעַרַב בָּהּ חָלָל וְדַאי - כָּל אִשָּׁה
2 מִהֵן אֲסוּרָה לְכַהֵן עַד שִׁיבְדֵק; וְאִם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא. וְהוּא
3 הַדִּין אִם נִתְעַרַב בָּהּ סֶפֶק מִמּוֹר אוֹ מִמּוֹר וְדַאי; שְׁאִשְׁת
4 מִמּוֹר וְאִשְׁת חָלָל לְכַהֵן אֲסוּר אַחַד הוּא, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

6 א. כָּל כֹּהֲנִים בְּזִמְנָה הִזָּה - בַּחֲזָקָה הֵם כֹּהֲנִים, וְאִין אוֹכְלִין
7 אֶלָּא בְּקֻדְשֵׁי הַגְּבוּל. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה תְרוּמָה שֶׁל דְּבָרִיָּהִם;
8 אָבֵל תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה וְחֻלָּה שֶׁל תּוֹרָה - אִין אוֹכֵל אוֹתָהּ
9 אֶלָּא כֹהֵן מִיָּחָס.

10 ב. אִי זֶהוּ כֹהֵן מִיָּחָס? כָּל שֶׁהֵעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהוּא כֹהֵן
11 בֶּן פְּלוּנִי הִכֵּהוּ, וּפְלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי הִכֵּהוּ, עַד אִישׁ שֶׁאֵינוּ צָרִיף
12 בְּדִיקָה, וְהוּא הִכֵּהוּ שֶׁשָּׁמַשׁ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; שְׁאֵלוּ לֹא
13 בְּדִקָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אַחֲרָיו - לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד.
14 לְפִיכָף, אִין בּוֹדְקִין מִהַמִּזְבֵּחַ וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסַּנְהֶדְרִין
15 וּמַעֲלָה; שְׁאִין מְמַנִּין בַּסַּנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹהֲנִים לְוִיִּם
16 וַיִּשְׁאָלִים מִיָּחָסִין.

17 ג. חֻלָּה בְּזִמְנָה הִזָּה, וְאֶפְלוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה שֶׁל תּוֹרָה.
18 שְׁנֵאמַר: בְּבִאָכֶם אֶל הָאָרֶץ - בִּיאַת בְּלָכֶם וְלֹא בִיאַת
19 מִקְצַתְכֶם; וְכִשְׁעַלּוּ בִימֵי עֲזָרָא - לֹא עָלוּ בָלָם. וְכֵן תְּרוּמָה
20 בְּזִמְנָה הִזָּה - שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּלְפִיכָף אוֹכְלִים אוֹתָהּ
21 הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּזִמְנָנָה שֶׁהֵן בַּחֲזָקָה.

22 ד. מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו [שְׁנֵי] עֲדִים שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהִיָּה אוֹכֵל
23 בַּתְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי זֶה מִיָּחָס. וְאִין מַעֲלִין לְיוֹחֲסִין לֹא
24 מְנִשְׂיָאֵת פְּסִים, וְלֹא מְקַרְיָא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן, וְלֹא מַחֲלוּק
25 תְּרוּמָה בְּבֵית הַגִּירָנוֹת, וְלֹא עַל פִּי עַד אַחַד.

26 ה. כֹהֵן מִיָּחָס שְׁאֵמַר: בְּנִי זֶה כֹהֵן הוּא - אִין מַעֲלִין אוֹתוֹ
27 לְיוֹחֲסִין עַל פִּי, עַד שִׁיבְיָא עֲדִים שֶׁהוּא בְּנוֹ.

28 ו. כֹהֵן מִיָּחָס שִׁנְעָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שִׁנְדְּעוּ שֶׁהִיא כֹשֶׁרָה
29 לְמַדִּינָה אַחֲרָת, וּבָא הוּא וְהִיא וּבָנִים כְּרוּכִין אַחֲרֵיהֶן,
30 וְאָמַר: אִשָּׁה שִׁנְעָאֵת עָמִי הִיא זֹו וְאֵלוּ בְּנֵיהָ - אֵינוּ צָרִיף
31 לְהִבְיָא עֲדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה וְלֹא עַל הַבָּנִים. מֵתָה וְאֵלוּ בְּנֵיהָ
32 - צָרִיף לְהִבְיָא עֲדִים שְׁאֵלוּ בְּנִיו, וְאֵינוּ צָרִיף לְהִבְיָא עֲדִים
33 עַל אִמָּן שֶׁהִיא כֹשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד הַחֹזֵק שִׁנְעָא מַעֲמָנוּ
34 כְּאִשָּׁה כֹשֶׁרָה.

35 ז. יֵצֵא כֹהֵן מִיָּחָס לְמַדִּינָה אַחֲרָת, וּבָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵיו,
36 וְאָמַר: אִשָּׁה זֹו נִשְׁאֵתִי וְאֵלוּ בְּנֵיהָ - צָרִיף לְהִבְיָא רְאִיָּה
37 שְׁאִשָּׁה זֹו כֹשֶׁרָה, וְאֵינוּ מְבִיא עֲדִים שְׁאֵלוּ בְּנֵיהָ. וְהוּא
38 שִׁנְהִיו כְּרוּכִין אַחֲרֵיהָ. וְאִם בָּא בִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְהִבְיָא רְאִיָּה
39 עַל הָאֲחֵת, אִף עַל פִּי שֶׁהַבָּנִים קָטְנִים וְכְרוּכִין אַחֲרֵיהָ -
40 צָרִיף לְהִבְיָא רְאִיָּה עָלֵיהֶם; שְׁמָא בְּנֵיו מִן הָאֲחֵת הֵם
41 וְנִכְרְכוּ אַחֵר זֹו הַמִּיָּחָסֵת.

42 ח. בָּא הוּא וּבְנֵיו, וְאָמַר: אִשָּׁה נִשְׁאֵתִי וְמֵתָה וְאֵלוּ בְּנֵיהָ -
43 מְבִיא עֲדִים שְׁאֵלוּתָהּ הָאִשָּׁה כֹשֶׁרָה הִיָּתָה וְאֵלוּ בְּנֵיהָ. וְכַדִּין
44 הִזָּה דִּין בִּישְׁרָאֵל מִיָּחָס וּבְלִי מִיָּחָס. וְאַחֵר כָּף נָעִיד עַל
45 בְּנוֹ זֶה שֶׁהוּא מִיָּחָס, כְּדִי שִׁיָּהִי רְאוי לְסַנְהֶדְרִין.

46 ט. אִין מַעֲלִין מִשְׁטָרוֹת לְכַהֵן. כִּיצַד? הָרִי שִׁיָּהִי כְּתוּב
47 בְּשִׁטָּר: פְּלוּנִי כֹהֵן לְזֶה מִפְּלוּנִי וְהִלְוִהוּ כָּף וְכָף, וְהָעֲדִים
48 מְלַמְטָה - אִין מַחֲזִיקִין בָּהֶם כֹהֵן זֶה שֶׁהוּא מִיָּחָס, שְׁמָא לֹא
49 הֵעִידוּ אֶלָּא עַל הַמִּלּוּחַ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְעִנְיָן יָחוּס:
50 אָבֵל לְחֻזָּקָה שִׁיָּהִי כֹהֵן כִּכְהֵנִי זִמְנָה, וְיֹאכֵל תְּרוּמָה וְחֻלָּה
51 שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים וּבְשִׁטָּר קֻדְשֵׁי הַגְּבוּל - מַעֲלִין מִן
52 הַשְׁטָרוֹת, וְעַל פִּי עַד אַחַד, וּמְנִשְׂיָאֵת פְּסִים, וּמְקַרְיָא
53 בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן.

54 י. וְכֵן כָּל כֹהֵן שְׁאֵמַר: בְּנִי זֶה כֹהֵן - נֶאֱמָן לְהִאֲכִילוֹ
55 בַּתְּרוּמָה וְלִהְיוֹתוֹ בַּחֲזָקָת כֹהֵן, וְאֵינוּ צָרִיף לְהִבְיָא רְאִיָּה לֹא
56 עַל הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה.

57 יא. שְׁנֵים שֶׁבָּאוּ לְמַדִּינָה, זֶה אוֹמַר: אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן, וְזֶה
58 אוֹמַר: אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן, אִף עַל פִּי שְׁנֵאֲרִין כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת
59 זֶה - הָרִי אֵלוּ נֶאֱמָנִין, וּשְׁנֵיהֶם בַּחֲזָקָת כֹהֲנִים. וְכֵן עַד
60 שְׁאֵמַר: רְאִיתִי זֶה שֶׁנִּשְׁאָא כְּפִי, אוֹ שֶׁאָכֵל בַּתְּרוּמָה, אוֹ
61 שֶׁחָלַק עַל הַגֶּחֱן, אוֹ שֶׁקָּרָא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו לְוִי
62 - מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּכַהֵן עַל פִּי. וְכֵן אִם הֵעִיד שְׁנֵה קָרָא
63 שְׁנֵי בַּתּוֹרָה אַחֵר כֹהֵן - מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּלוּיָהּ.

64 יב. הֵעִיד שְׁרָאָה זֶה שֶׁחָלַק עִם אַחִיו בְּבֵית דִּין תְּרוּמָה
65 שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן הִכֵּהוּ - אִין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן בְּעֵדוּת
66 זֹו; שְׁמָא חָלָל הוּא, וְלִקְחָ חֶלֶק יִרְשָׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמִכְרָה.

67 יג. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָה הִזָּה וְאָמַר: כֹהֵן אֲנִי - אֵינוּ נֶאֱמָן, וְאִין
68 מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְלֹא יִקְרָא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן,
69 וְלֹא יִשָּׂא אֶת כְּפִי, וְלֹא יֹאכֵל בְּקֻדְשֵׁי הַגְּבוּל, עַד שִׁיָּהִי לוֹ
70 עַד אַחַד. אָבֵל אוֹסֵר עַצְמוֹ בְּגִרוּשָׁה וְזוֹנָה וְחֻלָּלָה, וְאֵינוּ
71 מִטְּמֵא לְמֵתִים. וְאִם נִשָּׂא אוֹ נִטְמָא - לוֹקָה, וְהַנְּכַעֲלֵת (לוֹ)
72 סֶפֶק חֻלָּלָה.

73 יד. וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ - נֶאֱמָן. כִּיצַד? מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד
74 שֶׁהָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ וְאָמַר: זָכוֹר אֲנִי כְּשֶׁהֵייתִי תִינוּק
75 וְהֵייתִי מֶרְכָּב עַל כֶּתֶפוֹ שֶׁל אָבִי, הוֹצִיאֵנִי מִבֵּית הַסֶּפֶר
76 וְהַפְּשִׁטוּנִי בְּתַנְתִּי וְהַטְבִּילוּנִי לְאָכֵל תְּרוּמָה לְעֶרֶב, וְחִבְרִי
77 בּוֹדְלִין מִמֶּנִּי וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחֵן אוֹכֵל חֻלוֹת. וְהָעֵלָהוּ
78 רְבֵנוּ הַקְדוֹשׁ לְכַהֵן עַל פִּי עֲצָמוֹ.

79 טו. נֶאֱמָן גְּדוֹל לִזְמוֹר: זָכוֹר אֲנִי כְּשֶׁהֵייתִי תִינוּק וְרִאִיתִי
80 פְּלוּנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בַּתְּרוּמָה לְעֶרֶב, וּמַחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּכַהֵן
81 בְּעֵדוּתוֹ. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָה הִזָּה וְאָמַר: כֹהֵן אֲנִי, וְעַד אַחַד מֵעִיד
82 לוֹ: שְׁאֵנִי יוֹדֵעַ שְׁאָבִיו שֶׁל זֶה כֹהֵן - אִין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן
83 בְּעֵדוּת זֶה, שְׁמָא חָלָל הוּא, עַד שִׁנְעִיד שְׁנֵה כֹהֵן הוּא. אָבֵל

- 1 אם החזק אביו כהן, או שבאו שנים והעידו שאביו של זה
2 כהן - הרי הוא בחזקת אביו.
3 טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן
4 גרושה או חלוצה - חוששין לו ומורידין אותו. בא עד
5 אחד אחר כך והעיד שהוא כשר - מעלין אותו לכהנה
6 על פיו. באו שנים עדים אחר כך והעידו שהוא חלל -
7 מורידין אותו מן הכהנה. בא עד אחד והעיד שהוא כשר
8 - מעלין אותו לכהנה. שזה האחרון מצטרף לעד ראשון,
9 והרי שנים מעידין שהוא כשר ושנים מעידים שהוא
10 פסול; ידחו אלו ואלו, וידחה הקול, שהשנים במאה,
11 וישאר כהן בחזקת אביו.
12 יז. אשה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה וילדה,
13 ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון,
14 והיה אחד מהן כהן והשני ישראל - הרי זה ספק כהן. וכן
15 אם נתערב ולד כהן בולד ישראל והגדילו התערובות - כל
16 אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל וחמרי
17 כהנים: נושאין נשים הראויות לכהנה, ואין מטמאים
18 למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה - מוציאין
19 ואינן לוקנין.
20 יח. שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן שלא
21 שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת לכהן אחר ואין
22 ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון -
23 נותנין לו על הולד חמרי שניהם: הוא אוגן עליהם, והן
24 אוגנין עליו; הוא אין מטמא להם, והם אינן מטמאין
25 לו; ועולה במשכרו של זה ושל זה, ואין חולק. ואם
26 היו שניהם במשכר אחד ובית אב אחד - נוטל חלק
27 אחד.
28 יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מפת
29 נשואין; אבל בנות - גזרו חכמים שמשחקין אותו
30 מדין כהנה כלל, הואיל ואינו יודע אביו הנדאי.
31 שנאמר: והיתה לו ולזרעו אחריו - עד שהיה זרעו
32 מיחס אחריו.
33 כ. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי
34 הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו
35 שיתיחס לו - משתקין אותו מדין כהנה, ואינו עובד ולא
- 36 אוכל ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה - לוקה,
37 שאין כאן ספק היתר.
38 יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"א
39 פרק אחד ועשרים
40 א. כל הבא על ערוה² מן העריות דרך איברים, או שחבק
41 ונשק דרך תאנה ונהנה בקרוב כשר - הרי זה לוקה³ מן
42 התורה. שנאמר: לבלתי עשות מחקות התועבת וגומר.
43 ונאמר: לא תקרבו לגלות ערוה - כלומר: לא תקרבו
44 לדברים המביאין לידי גלוי ערוה⁴.
45 ב. העושה דבר מחקות אלו - הרי הוא חשוד על העריות.
46 ואסור לאדם לקרץ בידי וברגליו או לרמו בעיניו לאחת
47 מן העריות, או לשחק עמה⁵ או להקל ראש. ואפלו להרים
48 בשמים שעליה או להביט בקניה - אסור. ומכין⁶ למתכונן
49 לדבר זה מפת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של
50 אשה ונתכונן להנות - כמי שנסתכל במקום התרף⁷. ואפלו
51 לשמע קול הערוה או לראות שער - אסור.
52 ג. והדברים האלו אסורין בחיבוי לאוין. ומתיר להסתכל
53 בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה, כדי שיראה
54 אם היא נאה בעיניו וישאנה, ואין בזה צד אסור. ולא עוד,
55 אלא שראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרך זנות. הרי הוא
56 אומר: ברית כרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה.
57 ד. ומתיר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי
58 שהיא ערוה. ואף על פי שיש לו הנאת לב ממנה בראיה,
59 הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן - אינו בא בזה לדבר
60 מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל
61 לעברה.
62 ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
63 שפחה בין משחררת, שמא יבוא לידי הרהור. באי זה
64 שמוש אמרו⁸? רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת מטה
65 לפניו, ומזיגת הכוס, שאין עושה לאיש דברים אלו אלא
66 אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
67 ידי שליח.
68 ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו⁹

מתוך רמב"ם לטעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה; אם מותר להסתכל בבתולה או באשתו נדה; אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן; נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן; אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום; וכל הנהגת האדם עם אשתו בתשמיש המטה; אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת; אסור לעבור על פתח זונה; אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי; שישא בניו סמוך לפרקן; ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר; אם ישא אשה ודעתו לגרשה; ואשה שנשאת לשני אנשים ומתו; לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת תלמיד חכם. (2) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת "וזהם האמורים בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה. (3) אבל מיתת בית דין וכרת אינו חייב אלא בביאה או בהעראה. ודברים אלה אסורים גם בחייבי לאווין, אבל אינו לוקה אלא בחייבי כריתות בלבד. (4) מנהגים המביאים לתועבות הזימה. (5) מדרבנן. (6) "שחק וקלות ראש מרגילין לערוה". (7) ככל העובר על דברי חכמים. (8) ערוותה. (9) כלומר, גם בחייבי לאווין. וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחייבי לאווין איסורין מדרבנן. (10) שאסור. (11) כלומר, אין לבו חרד שיבוא לידי חטא.

תקנו בראשונה¹⁷ לבעלי קריין שלא יקראו בתורה עד
 שיתבטלו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
יב. וכן אסרו חכמים, שלא ישמש אדם מטתו ולבו מחשב
 באשה אחרת, ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
 ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה על פרחה והיא יראה
 ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מגדה, ולא יבוא עליה אחר
 שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הפנים אינן הגונים,
 אלא מהן עני פנים ומהן מורדים ופושעים.
יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תוכעת
 תשמיש המטה בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או
 המתכונן לבוא על רחל אשתו וכא על לאה אשתו, ומי שלא
 שהתה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים והרי הפן ספק -
 כל אלו הפנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים
 שיסורי הגלות בוררין אותן.
יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות או
 בגנות ובפרדסין, אלא בבית דירה; שלא יראה פנותה,
 וינגילו עצמם ליד ננות. והבועל את אשתו במקומות אלו
 - מפני אותו מפת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש
 בשוק¹⁸, והמקדש בלא שדוף - מפני אותו מפת מרדות.
טו. ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שיחזר לביתו. וכן
 אסרו חכמים על האיש שיחדור בבית חמיו, שזו עזות פנים
 היא. ולא יכנס עמו למרחץ.
טז. ולא יכנס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל אחותו,
 ולא עם תלמידו. ואם היה צריך לתלמידו - מתר. ויש
 מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד למרחץ.
יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי¹⁹ ראש בשוק, אחת
 פנויה²⁰ ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק ובנה
 אחריה. גזרה שמא תפשו בנה, ותלך אחריו להחזירו,
 ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא יהיה
 אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
 ראויה לילד. אבל אלו שמנאפין בידי ומוציאין שכבת זרע
 - לא די להם שאסור גדול הוא, אלא שהעושה זה - בנדוי
 הוא יושב²¹, ועליהם נאמר: ידיכם דמים מלאו, וכאלו הרג
 הנפש.
יט. וכן אסור לאדם שיבקש עצמו לדעת או יביא עצמו
 לידי ההור. אלא אם יבוא לו ההור - יסיע לבו מדברי
 הבאי (והשתתה) לדברי תורה²², שהיא אילת אהבים ויעלת
 חן. לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד
 שיטה מעט, כדי שלא יבוא לידי קשוי.

עליהן, או שנשק לאחת מהן, כגון אחותו הגדולה ואחות
 אמו וכיוצא בהן, אף על פי שאין שם תאוה ולא הנאה
 כלל - הרי זה מגנה ביותר, ודבר אסור הוא, ומעשה
 טפשים הוא. שאין קרבין לערוה כלל, בין גדולה בין
 קטנה, חוץ מהאם לבנה והאב לבתו.
ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו ולנשקה, ותישן עמו בקרוב
 בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם קטנים. הגדילו
 ונעשה הפן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים נכנו ושערך
 צמח - זה ישן בכסותה, והיא ישנה בכסותה. ואם היתה
 הבת בושע לעמד לפני אביה ערמה, או שנשאת¹², וכן אם
 האם בושע לעמד בפני בנה ערמה, ואף על פי שהם קטנים
 - משהגיעו להפלים מהן אין ישינים עמהם אלא בכסותה.
ח. נשים המסוללות¹³ זו בזו - אסור, ומעשה מצרים הוא
 שהזכרנו עליה, שנאמר: כמעשה ארץ מצרים לא תעשו.
 אמרו חכמים: מה היה עושים? איש נושא איש, ואשה
 נושא אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי שמעשה
 זה אסור - אין מלקין עליה, שאין לו לאו מיתה, והרי אין
 שם ביאה כלל. לפיכך אין נאסרות לכהנה משום ננות, ולא
 תאסר אשה על בעלה בזה, שאין כאן ננות¹⁴. וראוי להכות
 מפת מרדות, הואיל ועשו אסור¹⁵. ויש לאיש להקפיד על
 אשתו מדבר זה, ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה
 ומלצאת היא אליהן.
ט. אשתו של אדם - מתרת היא לו. לפיכך כל מה שאדם
 רוצה לעשות באשתו - עושה: בועל בכל עת שירצה,
 ומנשק בכל אבר ואבר שירצה, ויבא עליה בדרך ולא
 בדרך¹⁶; ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה. ואף על
 פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש
 עצמו בשעת תשמיש, כמו שבארנו בהלכות דעות, ולא
 יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות
 ולרבות.
י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר. הרי שהיתה שפת
 ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק - הרי זה לא ישמש
 כלל. וכן אסור לישראל לשמש מטתו ביום, שעזות פנים
 היא לו. ואם היה תלמיד חכם, שאינו בא להמשך בכך -
 הרי זה מאפיל בטליתו ומשמש. ואין נזקקין לדבר זה אלא
 מפני צרך גדול¹⁶. ודרך קדשה לשמש באמצע הלילה.
יא. אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה בתשמיש
 המטה ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול, ופגום הוא עד
 מאד, ומעשה בורים הוא. אלא כל הממעט בתשמיש - הרי
 זה משבח; והוא שלא יבטל עונה [אלא] מדעת אשתו. ולא

(12) ואפילו נתקדשה. (13) "מביאות אשה על אשה ... וזה שקוראין חכמים נשים המסוללות זו בזו". (14) "פריצותא בעלמא" ומשום פריצותא אין אשה נאסרת על בעלה. (15) ככל העובר על איסור מדבריהם. (16) "כמו דרך הרפואה". (17) אחר כך בטלוה. (18) "אפילו בכסא דמנהג זילות ופריצות הוא". (19) מגולות שער. (20) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל בתולה מותרת לצאת פרוצת ראש. (21) כלומר, שחכמים נידו כל מי שיעשה כן. (22) "משכהו לבית המדרש".

מנדין אותן או מפין אותן מפת מרדות³⁰. ואם נתגרשה מן
הארוסין - מתרת לתבעו בדין ולדור עמו. ואם היה לבו
גס³¹ בה - אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי? היא
נדחית מפניו. ואם היתה החצר שלה - הוא ידחה מפניה.
כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה; שנאמר: אל
תחרש על רעך רעה וְהוּא יוֹשֵׁב לְכַטֵּחַ אֶתְּךָ. ואם הודיעה
בתחלה שהיא נושא אותה לזמים - מתר.
כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת;
שנא יאריכו הימים, ונמצא אה נושא אחותו ואחות אמו
ואחות אביו וכיוצא בהן, ואינו ידוע. ואם היה אדם גדול
ששמו ידוע, והרי זרעו מפרסמין וידועין - הרי זה מתר.
ל. לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא ממשפחת
נכפין³². והוא שהחזקו שלשה פעמים³³ שיבואו בניהם כף.
לא. אשה שנשאת לשני אנשים ומתו - לשלישי³⁴ לא
תנשא; ואם נשאת - לא תצא. ואפילו נתקדשה - יכנס. ולא
ישא ישראל עם הארץ כהנת, שהיה כמו חלול לזרעו של
אהרן. ואם נשא - אמרו חכמים: אין זיוגן עולה פה, אלא
מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או קטטה תהיה
ביניהם³⁵. אבל תלמיד חכם שנשא כהנת - הרי זה נאה
ומשבח, הרי תורה וכהנה כפחד.
לב. לא ישא אדם בת עמי הארץ; שאם מת או גולה -
בניו עמי הארץ יהיו, שאין אמן יודעת פתר התורה. ולא
ישא בתו לעם הארץ. שכל הנותן בתו לעם הארץ - כמי
שקפחה ונתנה לפני הארץ; מפה וכו', ואין לו בשות פנים.
ולעולם ימכר אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם;
שאם מת או גולה - בניו תלמידי חכמים. וכן ישא בתו
לתלמיד חכם; שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של
תלמיד חכם.

פרק שנים ועשרים

א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין
ילדה; שדבר זה גורם לגלות ערוה. חזק מהאם עם בנה,
והאב עם בתו, והפעל עם אשתו נדה. וחתן שפרסה אשתו

כ. ולא יסתפל בבהמה ובחיה ועוף בשעה שמדקקין זכר
לנקבה. ומתר למרביעי בהמה להכניס במכחול בשפופרת,
מפני שהן עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי הרהור.
כא. וכן אסור לאדם להסתפל בנשים בשעה שהן עומדות
על הכביסה. אפילו להסתפל בבגדי צמר של אשה שהוא
מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך אחריה, אלא
רץ ומסלקה לצדיד או לאחוריו. וכל המהלך בשוק אחרי
אשה - הרי זה מקלי עמי הארץ. ואסור לעבר על פתח
אשה זונה עד שירחק ארבע אמות, שנאמר: ואל תקרב
אל פתח ביתה.
כג. ואסור לאדם שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו, שלא
יבוא לידי הרהור. ואפילו מתחת טבורו לא יכניס²³ ידו,
שנא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא יאחז באמה
וישתין. ואם היה נשוי - מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי
- לא יושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך
לנקביו.
כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד
מהם שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומתן מי שהתפאר
שלא התבונן מעולם בצורת אשתו²⁴. מפני שלבו פונה
מדברי הבאי לדברי האמת, שהן אוזנות לבב הקדושים.
כה. מצות חכמים, שישא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן;
שאם יניחן - יבואו לידי זנות או לידי הרהור. ועל זה
נאמר: ופקדת נוף ולא תחטא. ואסור להשיא אשה לקטן²⁵,
שהיה כמו זנות היא.
כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה. ולא ישא עקרה
וזקנה שאינה ראויה לילד²⁶. ורשות לאשה שלא תנשא
לעולם או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה²⁷, ולא ישא
זקן ילדה; שדבר זה גורם לזנות.
כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
בפחצר, שנא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן²⁸ - לא תדור
עמו במכויו²⁹. וכפר קטן נדון כמכויו. היה לה מלוה אצלו
- עושה שליח לתבעו. וגרשה שבאה עם המגרש לדין -

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(23) "לא כתב (רבינו) אסור (כמו בתחילת ההלכה) ... דבזה אין איסור רק מצד תוספת קדושה (שלכן קראו לרבי יהודה הנשיא רבינו הקדוש "שלא הכניס ידו תחת אבנטו". (24) "מעשה באדם שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה (במומה) עד יום מותה ... כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו". (25) לפני שנת השלוש עשרה. (26) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. (27) אפילו הראייה לילד. (28) שיש עליו גם איסור גרושה. (29) בתים שלהם היו בנויים על פי תכנית שכזו: בתים אחדים פתוחים לחצר אחת וחצרות אחדות פתוחות למבוי. (30) "ואי אתי לקמן לדינא (ואם באו לפנינו לדין) רב פפא אמר שמותי משמתנין להו (מנדין אותן, נידוי הוא חרם קל), רב הונא בריה דרב יהושע אמר נגודי מנדינן להו" (מכין אותן). ומכיוון שבגמרא לא נפסקה ההלכה, פסק רבינו או נידוי או מכין. (31) "לבו קרוב לה" (32) מחלת הנפילה, ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע". (33) ואף על פי שרבינו פוסק שבשתי פעמים הוזה חזקה, אולם להחזיק את המשפחה צריך שלוש פעמים. (34) שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי הנושא אותה. (35) "או מביאתו לידי עניות", ורבינו כותב "קטטה תהיה ביניהם", מפני שעניות מביאה לידי קטטה, כמו שאמרו "כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא" (=כאשר נגמרים השעורים בכד באה מריבה לבית) ודעת רבינו שמריבה גרועה מן העניות. וכאשר משבח רבינו ביתו של תלמיד חכם הוא כותב: ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם. (1) יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר; איסור ייחוד ישראלית עם הגויים וכן

1 נדה קדם שיכעל - אסור להתניח עמה, אלא היא ישנה
 2 בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה
 3 ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתניח עמה.
 4 ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה. לפיכך
 5 אין אסור להתניח עמה. ואם נתרחק אפלו מיוחד זכור
 6 ובהמה - הרי זה משכב. וגדולי החכמים היו מרחיקין
 7 הבהמה כדי שלא יתניחו עמה. ואסור יחוד העריות מפי
 8 הקבלה.
 9 ג. כשארע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד
 10 פנויה. ואף על פי שאינה ערוה - בכלל יחוד עריות היא.
 11 ושמאי והלל גזרו על יחוד כותית. נמצא, כל המתניח עם
 12 אשה שאסור להתניח עמה, בין ישראלית בין כותית -
 13 מפין את שניהן מבת מדרות, האיש והאשה, ומכריזין
 14 עליהן. חוץ מאשת איש, שאף על פי שאסור להתניח עמה,
 15 אם נתיחד - אין לוקין; שלא להוציא לעז עליה שזנתה,
 16 ונמצאו מוציאים לעז על הפנים שהן ממזרים.
 17 ד. כל אשה שאסור להתניח עמה, אם היתה אשתו עמו
 18 - הרי זו מתרת להתניח, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא
 19 תתניח ישראלית עם הכותי ואף על פי שאשתו עמו, שאין
 20 אשתו של כותי משמרתו ואין להן בושח.
 21 ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר וללמדו
 22 אמנות, מפני שכלן חשודין על משכב זכור. ואין מצמידין
 23 בהמה בפנדקיות של כותים, ואפלו זכרים אצל זכרים
 24 ונקבות אצל נקבות.
 25 ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כותי, אפלו זכרים
 26 לכותים ונקבות לכותית. מפני שכלן חשודין על הרבעה
 27 בהמה, וכבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר:
 28 ולפני עור לא תתן מכשל.
 29 ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לכותית? מפני שכלן
 30 בזהקת נואפים, וכשיבוא הנזאף לשכב עם הכותית זו,
 31 אפשר שלא ימצאנה וישכב עם הבהמה. או אפלו ימצאנה
 32 ישכב עם הבהמה.
 33 ח. לא תתניח אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה, עד
 34 שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכן לא יתניח איש אחד
 35 אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה - אין
 36 חוששין ליחוד. היו האנשים מבחזין והנשים מבפנים, או
 37 האנשים מבפנים והנשים מבחזין, ופרשה אשה אחת לבין
 38 האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד. אפלו
 39 איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים - אסור לו להתניח עם
 40 הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה
 41 למלאכה אחרת.
 42 ט. מתר להתניח עם שתי יבמות, או עם שתי צרות, או
 43 עם אשה וחתונה, או עם אשה ובת בעלה, או עם אשה

ובת חמותה; מפני ששונאות זו את זו, ואין מחפות זו על
 44 זו. וכן מתר להתניח עם אשה שיש עמה תינקת קטנה
 45 שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה; שאינה
 46 מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את סודה.
 47 י. תינקת מבת שלש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה - מתר
 48 להתניח עמה; שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה
 49 לביאה, ואיש הראוי לביאה.
 50 יא. אנדרוגינוס אינו מתניח עם הנשים, ואם נתיחד - אין
 51 מפין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש המתניח עם
 52 האנדרוגינוס ועם הטמטום.
 53 יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד,
 54 מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה
 55 עמו או שהיתה קרובתו - לא יתניח עמה ואף על פי
 56 שבעלה בעיר. וכן כל המתניח עם אשה, והיה הפתח פתוח
 57 לרשות הרבים - אין חוששין משום יחוד.
 58 יג. מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות
 59 הפנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים.
 60 וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהן שהן באין בגלל
 61 בניהם, ונמצאו מתניחים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה
 62 אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא
 63 מלמד במקומו.
 64 יד. תקנו חכמים, שתהינה הנשים מספרות זו עם זו בבית
 65 הכסא, כדי שלא יכנס שם איש, משום יחוד.
 66 טו. אין ממנין אפלו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר
 67 שיש שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ; שאין
 68 אפטרופוס לעריות. ואסור לאדם למנות אפטרופוס על
 69 ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה.
 70 טז. אסור לתלמיד חכם לשכן בחצר שיש בה אלמנה, אף
 71 על פי שאינו מתניח עמה, מפני החשד; אלא אם כן היתה
 72 אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני החשד.
 73 ולא תקנה אשה עבדים זכרים, אפלו קטנים, מפני החשד.
 74 יז. אין דורשין בסתרי עריות בשלשה, מפני שהאחד טרוד
 75 בשאלת הרב, והשנים נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתם
 76 פנויה לשמע. שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם
 77 נסתפק לו דבר ששמע - מורה להקל. לפיכך אין דורשין
 78 אלא לשנים, כדי שיהיה האחד השומע מפנה וידע
 79 מה שישמע מן הרב.
 80 יח. אין לך דבר בכל התורה בלה שהוא קשה לרב העם
 81 לפרש אלא מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים:
 82 בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו, וקבלו מצוה זו
 83 בתרעמת ובכיה; שנאמר: בכה למשפחתיו - על עסקי
 84 משפחות.
 85 יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות - נפשו של אדם מתאווה

ובין העוף הטמא לטהר. ונאמר: להבדיל בין הטמא ובין
 הטהר ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל.
 ב. סימני בהמה וְחיה נִתְּפָּרוּשׁוּ בַתּוֹרָה, וְהֵם שְׁנֵי סִמְנֵי:
 מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וּמַעֲלַת גֶּרָה. עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם. וְכָל בְּהֵמָה
 וְחִיָּה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֶּרָה - אֵין לָהּ שְׁנַיִם בְּלִחֵי הַעֲלִיּוֹן. וְכָל
 בְּהֵמָה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֶּרָה - הִרִי הִיא מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה, חוּץ מִן
 הַגָּמֶל. וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה - הִיא מַעֲלַת גֶּרָה,
 חוּץ מִן הַחֲזִיר.
 ג. לְפִיכָף, הַמוּצָא בְּהֵמָה בַּמְדָּבָר וְאֵינוֹ מִפִּירָה, וּמִצָּאָה
 חַתּוּכָת הַפְּרִסוֹת - בּוֹדֵק בִּפְיָה: אִם אֵין לָהּ שְׁנַיִם לְמַעֲלָה -
 בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְהוּא שׂוֹפֵר גָּמֶל. מִצָּא בְּהֵמָה שְׁפִיָּה
 חַתּוּף - בּוֹדֵק בְּפִרְסוֹתֶיהָ: אִם הִיא שְׂסוּעָה - טְהוֹרָה. וְהוּא
 שׂוֹפֵר חֲזִיר. מִצָּא פִּיהָ חַתּוּף וְרַגְלֶיהָ חַתּוּכוֹת - בּוֹדֵק בָּהּ
 אַחֵר שֶׁשָּׂחָטָה בְּכַנְפֵי הָעֵקֶץ: אִם מִצָּא בְּשִׁרָה שֶׁם מִהֲלָף
 שְׁתֵּי וְעָרֵב - טְהוֹרָה. וְהוּא שׂוֹפֵר עֶרֶד, שֶׁכֵּן הוּא בְּשִׁירוֹ
 שְׁתֵּי וְעָרֵב.
 ד. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵף עַל פִּי
 שֶׁאֵינוֹ מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וְלֹא מַעֲלָה גֶרָה, אֲלֹא כְּמִין סוֹס אוֹ
 חֲמוֹר לְכָל דָּבָר - הִרִי זֶה מֵתָר בְּאֲכִילָה. בְּמָה דְּכָרִים
 אֲמוּרִים? בְּשִׁילְדָה לְפָנוּי; אֲבָל אִם הֵנִיחַ פֶּרֶה מִעֲבֶרֶת
 בְּעֶדְרוֹ, וּבָא וּמִצָּא כְּמִין חֲזִיר כְּרוּף אַחֲרֶיהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 יוֹנֵק מִמֶּנָּה - הִרִי זֶה סָפֵק, וְאִסוּר בְּאֲכִילָה; שְׁמָא מִן
 הַטְּמֵאָה נוֹלֵד, וְנִכְרָף אַחֵר הַטְּהוֹרָה.
 ה. בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אֵף עַל פִּי
 שֶׁהוּא מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וּמַעֲלָה גֶרָה, וְהִרִי הוּא כְּמִין שׁוֹר לְכָל
 דָּבָר אוֹ כְּמִין שֶׁהוּא - הִרִי זֶה אִסוּר בְּאֲכִילָה. שֶׁהַגָּדֵל מִן
 הַטְּמֵאָה - טְמָא, וּמִן הַטְּהוֹרָה - טְהוֹר. (לְפִיכָף) דָּג טְמָא
 שֶׁנִּמְצָא בְּמַעֲי דָג טְהוֹר - אִסוּר, וְדָג טְהוֹר הִנֵּמְצָא בְּמַעֲי דָג
 טְמָא - מֵתָר; לְפִי שֶׁאֵין גְּדוּלָּה, אֲלֹא בִלְעוּ.
 ו. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה אוֹ שֶׁנִּמְצָא בָּהּ בְּרִיָּה שֵׁשׁ לָהּ שְׁתֵּי
 גִבִּין וּשְׁתֵּי שִׁדְרוֹת - אִסוּרָה בְּאֲכִילָה. וְזוֹ הִיא הַשְּׂסוּעָה
 שֶׁנִּאֲסָרָה בַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֶּרָה
 וּמִמִּפְרִיסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׂסוּעָה. כְּלוּמָר: בְּרִיָּה שֶׁנּוֹלְדָה שְׂסוּעָה
 לְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת.
 ז. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דְּמוּת עוֹף, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹף
 טְהוֹר - הִרִי זֶה אִסוּר בְּאֲכִילָה. לֹא הִתֵּר מִן הַנִּמְצָא בְּבְּהֵמָה
 אֲלֹא מֵה שֵׁשׁ לוֹ פֶּרֶסָה.
 ח. אֵין לָךְ כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁמֵּתָר בְּאֲכִילָה חוּץ
 מִעֲשֶׂרֶת הַמִּינִין הַמְּנוּיִין בַתּוֹרָה. שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה, וְהֵם:
 שׁוֹר, שֶׁהוּא יָעוֹז; וְשִׁבְעָה מִינֵי חִיָּה: אֵיל, וְצִבִּי, וְיִחְמוּר, וְאָקוּ,
 וְדִישׁוֹן, וְתֵאוֹ, וְזִמְרָה. הֵם וּמִינֵיהֶן. כְּגוֹן שׁוֹר הֶבֶר וְהֶמְרִיא,
 שֶׁהֵן מִמִּין הַשׁוֹר. וְכָל הַעֲשָׂרָה מִינֵין וּמִינֵיהֶם - מַעֲלָה גֶרָה
 וּמִפְּרִיס פֶּרֶסָה. לְפִיכָף, מִי שֶׁהוּא מִפְּרִיס - אֵינוֹ צָרִיף לְבִדֵּק
 לֹא בָּפָה וְלֹא בְּרַגְלִים.

לֶחֶן וּמִחְמֶדֶתָן. וְאֵין אֹתָהּ מוּצָא קֹהֶל כָּל זֶמֶן וְזֶמֶן שֶׁאֵין
 בָּהֶן פְּרוּצִין בְּעֲרִיּוֹת וּבִיאוֹת אִסוּרוֹת. [וְעוֹד] אֲמָרוּ חֲכָמִים:
 רֹב - בְּגוֹל, מַעוּט - בְּעֲרִיּוֹת, וְהַכֹּל - בְּאֲבָק לְשׁוֹן הָרֶעַ.
 כ. לְפִיכָף רָאוּי לוֹ לֵאמֹר לִכְף יִצְרוּ בְּדָבָר זֶה, וְיִלְהַרְגִיל
 עֲצָמוֹ בְּקִדּוּשָׁה יִתְּרָה וּבִמְחֻשָּׁבָה טְהוֹרָה וּבִדְעָה נְכוֹנָה, כְּדִי
 לְהַנְצִיל מִהֵן. וְיִזְהָר מִן הַיָּחִיד, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל. גְּדוּלֵי
 הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִים לְתַלְמִידֵיהֶם: הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בְּתִי,
 הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בְּלִחִי. כְּדִי לִלְמַד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּשְּׁשׁוּ
 מִדְּבָר זֶה, וְיִתְרַחֲקוּ מִן הַיָּחִיד.
 כא. וְכֵן יִנְהַג לְהִתְרַחֵק מִן הַשְּׂחֹק וּמִן הַשְּׂכָרוֹת וּמִדְּבָרֵי
 עֲגָבִים, שֶׁאֵלּוּ גּוֹרְמִין גְּדוּלִּים וְהֵם מַעֲלוֹת שֶׁל עֲרִיּוֹת. וְלֹא
 יֵשֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה, שֶׁמִּנְהֶג זֶה גּוֹרֵם לְטִהָרָה יִתְּרָה. גְּדוּלָה מִכָּל
 זֹאת אֲמָרוּ: יִפְנֶה עֲצָמוֹ וּמִחְשָׁבָתוֹ לְדְבָרֵי תוֹרָה, וְיִרְחִיב
 דַּעְתּוֹ בְּחֻקָּהּ; שֶׁאֵין מִחְשָׁבֶת עֲרִיּוֹת מִתְּנַבֶּרֶת אֲלֵא בְּלֹב
 פְּנוּי מִן הַחֻקָּה. וּבְחֻקָּהּ הוּא אוֹמֵר: אֵילָת אֲהָבִים וְיַעֲלַת
 חֵן, וְדִידָה יָרוּף כָּל עֵת, בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגָּה תְּמִיד.
 סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת אִסוּרֵי בִיָּאָה בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

הלכות מאכלות אסורות

יֵשׁ בְּכָלֶן שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים מִצְּוֹת. אַרְבַּע מִצְּוֹת עֲשֵׂה,
 וְאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מִצְּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א)
 לְבִדֵּק בְּסִמְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵאָה לְטְהוֹרָה.
 (ב) לְבִדֵּק בְּסִמְנֵי הָעוֹף לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא לְטְהוֹר. (ג)
 לְבִדֵּק בְּסִמְנֵי חֲגָבִים לְהַבְדִּיל בֵּין טְמָא לְטְהוֹר. (ד) לְבִדֵּק
 בְּסִמְנֵי דָגִים לְהַבְדִּיל בֵּין טְמָא לְטְהוֹר. (ה) שֶׁלֹּא לֵאכֹל
 בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה. (ו) שֶׁלֹּא לֵאכֹל עוֹף טְמָא. (ז) שֶׁלֹּא
 לֵאכֹל דָּגִים טְמָאִים. (ח) שֶׁלֹּא לֵאכֹל שֶׂרֶץ הָעוֹף. (ט) שֶׁלֹּא
 לֵאכֹל שֶׂרֶץ הָאָרֶץ. (י) שֶׁלֹּא לֵאכֹל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ. (יא) שֶׁלֹּא
 לֵאכֹל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת בְּשִׁתְּצָא לְאוֹרִי. (יב) שֶׁלֹּא לֵאכֹל שֶׂרֶץ
 הַמַּיִם. (יג) שֶׁלֹּא לֵאכֹל נֶבֱלָה. (יד) שֶׁלֹּא לְהַנּוֹת בְּשׁוֹר
 הַנֶּסֶקֶל. (טו) שֶׁלֹּא לֵאכֹל טְרֶפֶה. (טז) שֶׁלֹּא לֵאכֹל אֶבֶר מִן
 הַחִי. (יז) שֶׁלֹּא לֵאכֹל דָּם. (יח) שֶׁלֹּא לֵאכֹל חֵלֶב בְּהֵמָה
 טְהוֹרָה. (יט) שֶׁלֹּא לֵאכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה. (כ) שֶׁלֹּא לֵאכֹל בֶּשָׂר
 בְּחֵלֶב. (כא) שֶׁלֹּא לְבַשְׁלוֹ. (כב) שֶׁלֹּא לֵאכֹל לֶחֶם תְּבוּאָה
 חֲדָשָׁה. (כג) שֶׁלֹּא לֵאכֹל קְלִי מִן הַחֲדָשׁ. (כד) שֶׁלֹּא לֵאכֹל
 פֶּרֶמֶל מִן הַחֲדָשׁ. (כה) שֶׁלֹּא לֵאכֹל עֶרְלָה. (כו) שֶׁלֹּא לֵאכֹל
 כְּלָאֵי הַפֶּרֶס. (כז) שֶׁלֹּא לֵאכֹל טֶבֶל. (כח) שֶׁלֹּא לְשִׁתּוֹת יַיִן
 נֶסֶף.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מִצְּוֹת עֲשֵׂה לִידַע הַסִּמְנִין שֶׁמְבַדִּילִין בָּהֶן בֵּין בְּהֵמָה
 וְחִיָּה וְעוֹף וְדָגִים וְחֲגָבִים שֶׁמֵּתָר לֵאכֹלָן וּבֵין שֶׁאֵין מֵתָר
 לֵאכֹלָן. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה

יז. לפי שאין בכל אלו המינים האסורין מין שאינו דורס
וְיֵשׁ בוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ חוּצַי מִפֶּרֶס וְעֻזְנִיהָ, וּפֶרֶס
וְעֻזְנִיהָ אֵינָן מְצוּיִין בְּיָשׁוּב, אֲלָא בְּמַדְבָּרוֹת אֵיזֵי הֵימָּן
הֶרְחוֹקוֹת עַד מָאָד, שֶׁהֵן סוּף הַיָּשׁוּב.
יח. הִיָּה הֶקְרָקֵבֵן נִקְלָף בְּסָפִין וְאִינוּ נִקְלָף בֵּיד, וְאִין בוֹ
סִימָן אַחֵר, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ דוֹרֵס - הֲרִי זֶה סָפֵק. הִיָּה חֹזֵק
וְדָבֵק, וְהִנִּיחוּ בְּשֹׁמֵשׁ וְנִתְרַפֵּה וְנִקְלָף בֵּיד - הֲרִי זֶה מִתָּר.
יט. אָמְרוּ הַגָּאוֹנִים: שְׁמִטָּה הִיא בִּידֵיהֶם, שְׁאִין מוֹרִין
לְהַתִּיר עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד, אֲלָא אִם הִיָּה אוֹתוֹ סִימָן
שֶׁנִּקְלָף קֶרֶקֶבֵנוּ בֵּיד; אֲבָל אִם אִינוּ נִקְלָף בֵּיד, אֵף עַל פִּי
שֵׁישׁ לוֹ זָפֵק אוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה - מַעֲוֵלִים לֹא הִתִּירוּהוּ.
כ. כָּל עוֹף שֶׁחֹלֵק אֶת רִגְלָיו כְּשִׁמּוֹתֵהֶן לוֹ חוּט שְׁתִּים
לְכָאן וּשְׁתִּים לְכָאן, אוֹ שֶׁקּוֹלֵט מִן הָאֵוִיר וְאוֹכֵל בְּאֵוִיר -
הֲרִי זֶה דוֹרֵס, וְטָמֵא. וְכָל הַשּׁוֹכֵן עִם הַטְּמָאִים וְנִדְמָה לָהֶם
- הֲרִי זֶה טָמֵא.
כא. וּמִינֵי חֲגָבִים שֶׁהִתִּירָה תוֹרָה - שְׁמוֹנָה, וְאֵלּוּ הֵן: (א)
חֲגָב. (ב) מִין חֲגָב, וְהוּא הַרְּבִנְיָה. (ג) חֲגָל. (ד) וּמִין חֲרָגֵל,
וְהוּא עֲרַצְבֹּכְיָא. (ה) אֲרָבָה. (ו) וּמִין אֲרָבָה, וְהִיא צִפְרָת
כְּרָמִים. (ז) סִלְעָם. (ח) וּמִין סִלְעָם, וְהִיא יוֹחֲנָא יְרוּשְׁלָמִית.
כב. מִי שֶׁהוּא בָּקִי בִּהְיוֹת וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - אוֹכֵל. וְהַצִּיד נֶאֱמָן
עֲלֵיהֶן, כְּעוֹף. וּמִי שְׁאִינוּ בָּקִי בִּהְיוֹת - בּוֹדֵק בְּסִימָנֵי. וְשִׁלְשָׁה
סִימָנֵי יֵשׁ בִּהְיוֹת: כָּל שֵׁישׁ לוֹ אֲרָבַע רִגְלִים, וְאֲרָבַע כְּנָפִים
שֶׁחּוֹפּוֹת רֵב אֲרָף גּוֹפּוֹ וְרֵב הֶקֶף גּוֹפּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעִים
לְנִתֵּר בָּהֶם - הֲרִי זֶה מִין טְהוֹר. וְאֵף עַל פִּי שְׁרָאֲשׁוּ אֲרָף
וְיֵשׁ לוֹ זָנָב, אִם הִיָּה שְׁמוֹ חֲגָב - טְהוֹר.
כג. מִי שְׁאִין לוֹ עֶכְשׁוֹ כְּנָפִים אוֹ כְּרָעִים, אוֹ שְׁאִין לוֹ כְּנָפִים
הַחוּפִין אֶת רֵבּוֹ, וְעֵתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחֵר זָמַן כְּשִׁיגְדִיל -
הֲרִי זֶה מִתָּר מֵעֵתָה.
כד. וּבְדָגִים שְׁנֵי סִימָנֵי: סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת. וּסְנִפִיר הוּא
שְׁפוֹרֵחַ בּוֹ, וְקִשְׁקֶשֶׁת הִיא הַדְּבֻקָה בְּכָל גּוֹפּוֹ. וְכָל שֵׁישׁ לוֹ
קִשְׁקֶשֶׁת - יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר. אִין לוֹ עֶכְשׁוֹ וְכִשְׁיגְדִיל יִהְיֶה לוֹ,
אוֹ שֵׁישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת כְּשֶׁהוּא בֵּים וְכִשְׁיַעֲלֶה יִשִּׁיר קִשְׁקֶשְׁשׁוֹ
- הֲרִי זֶה מִתָּר. וּמִי שְׁאִין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁים הַחוּפִין אֶת כָּלּוֹ -
מִתָּר. אֲפִלּוּ אִין בוֹ אֲלָא סִנְפִיר אֶחָד וְקִשְׁקֶשֶׁת אַחַת - הֲרִי
זֶה מִתָּר.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"א

פרק שני

א. מְקַלֵּל שְׁנֵאֲמָר²: וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה
שְׁתֵּי פֶרֶסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה, שׁוֹמֵעַ³ אֵיזֵי שְׁכַל שְׁאִינָה מַעֲלַת גֵּרָה
וּמִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה - אֲסוּרָה. וְלֹא הָבָא מְקַלֵּל עֲשֵׂה⁴ - עֲשֵׂה

ט. אֵף עַל פִּי שֶׁפָּלַן מִתָּרִין בְּאֲכִילָה, צָרִיכִין אָנוּ לְהַבְדִּיל
בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיהָ טְהוֹרָה. שֶׁחֵתִּיה - חֲלָפָה מִתָּר,
וְדָמָה טְעוֹן כְּסוּי; וְהַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה - חֲלָפָה בְּכֵרֶת, וְאִין
דָּמָה טְעוֹן כְּסוּי.
י. וְסִימָנֵי חֵיהָ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה הֵן: כָּל מִין שֶׁהוּא מִפְּרִיס
פֶּרֶסָה וּמַעֲלָה גֵּרָה וְיֵשׁ לוֹ קֶרְנִים מְפָצְלוֹת, כְּגוֹן הָאֵיל - הֲרִי
זֶה חֵיהָ טְהוֹרָה בּוֹדֵאִי; וְכָל שְׁאִין קֶרְנָיו מְפָצְלוֹת, אִם הִיוּ
קֶרְנָיו כְּרוּכוֹת כְּקֶרְנֵי הַשּׁוֹר, וְחֲרוּקוֹת כְּקֶרְנֵי הָעֵז, וְיִהְיֶה
הַחֶרֶק מְקַלֵּעַ בִּהְיוֹת, וְהַדּוֹרוֹת כְּקֶרְנֵי הַצִּבִּי - הֲרִי זֶה חֵיהָ
טְהוֹרָה. וּבְכָלכּוּ שִׁיְהִיָּה כְּקֶרְנִים שְׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ: כְּרוּכוֹת,
חֲרוּקוֹת וְהַדּוֹרוֹת.
יא. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּ? בְּמִין שְׁאִינוּ מִפִּירו; אֲבָל שְׁבָעָה
מִינֵי חֵיהָ הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, אִם הִיָּה מִפִּיר אוֹתָן, אֲפִלּוּ לֹא
מֵצֵא לוֹ קֶרְנִים - הֲרִי זֶה אוֹכֵל חֲלָבּוֹ, וְחֵיב לְכִסּוֹת דָּמוֹ.
יב. שׁוֹר הֶבֶר - מִין בְּהֵמָה הוּא. וְהַקָּשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין
לוֹ אֲלָא קֶרֶן אַחַת - הֲרִי הוּא חֵיהָ. וְכָל שִׁסְתַּפֵּק לָּהּ אִם
הוּא מִין חֵיהָ אוֹ מִין בְּהֵמָה - חֲלָבּוֹ אֲסוּר, וְאִין לוֹקִין עֲלָיו,
וּמַכְסִין אֶת דָּמוֹ.
יג. כָּלֵאִים הָבָא מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה עִם חֵיהָ טְהוֹרָה - הוּא
הַנִּקְרָא כּוּי. חֲלָבּוֹ אֲסוּר, וְאִין לוֹקִין עֲלָיו, וּמַכְסִין אֶת דָּמוֹ.
וְאִין מִין טָמֵא מִתְּעַבֵּר מִמִּין טְהוֹר כָּלּוֹ.
יד. סִימָנֵי עוֹף טְהוֹר לֹא נִתְפָּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא מִנָּה מִנֵּן
טָמֵאִים בְּלָבָד, וְשֶׁאֵר מִינֵי הָעוֹף - מִתָּרִין. וְהַמִּינִין הָאֲסוּרִין
אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) נֶשֶׁר. (ב) פֶּרֶס. (ג) עֻזְנִיהָ. (ד)
דָּאָה. וְהִיא הָרָאָה הָאֲמוּרָה בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה. (ה) אֵיָה. וְהִיא
הַדִּיהָ הָאֲמוּרָה בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה. (ו) מִין הָאֵיָה. שֶׁכֵּן כְּתוּב בָּהּ:
לְמִינָהּ, מְקַלֵּל שֶׁהוּא שְׁנֵי מִינֵין. (ז) עוֹרֵב. (ח) יוֹרִזִיר. שֶׁכֵּן נֶאֱמָר
בְּעוֹרֵב: לְמִינוֹ - לְהִבִּיא אֶת הַיּוֹרִזִיר. (ט) יַעֲנָה. (י) תַּחֲמָס. (יא)
שַׁחַף. (יב) גִּז. (יג) וְשִׁנְקָא, וְהוּא מִין הַגִּז. שֶׁכֵּן כְּתוּב בּוֹ:
לְמִינָהּ. (יד) כּוֹס. (טו) שֶׁלֶף. (טז) יָנְשׁוּף. (יז) תַּנְשִׁמָּה. (יח) קָאֵת.
(יט) רַחֲמָה. (כ) חִסְדָּה. (כא) הָאֲנָפָה. (כב) מִין הָאֲנָפָה. שֶׁכֵּן
נֶאֱמָר בָּהּ: לְמִינָהּ. (כג) הַדּוּכִיפָת. (כד) הָעֶשְׂטֵלֶף.
טו. כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֵלּוּ וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - הֲרִי זֶה
אוֹכֵל עוֹף שְׁאִינוּ מִהֶם, וְאִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה. וְעוֹף טְהוֹר נֶאֱכָל
בְּמִסְתָּה. וְהוּא שִׁיְהִיָּה דְּכָר פְּשׁוּט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁזֶה עוֹף
טְהוֹר. וְנֶאֱמָן צִיד לֹמֵר: עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצִּיד. וְהוּא
שִׁיְחֹק אוֹתוֹ צִיד שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֵלּוּ וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן.
טז. מִי שְׁאִינוּ מִפִּיכֵן וְאִינוּ יוֹדֵעַ שְׁמוֹתֵיהֶן - בּוֹדֵק בְּסִימָנֵין
אֵלּוּ שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דוֹרֵס וְאוֹכֵל - בִּידוּעַ שֶׁהוּא
מֵאֵלּוּ הַמִּינֵין, וְטָמֵא; וְשְׁאִינוּ דוֹרֵס וְאוֹכֵל, אִם יֵשׁ בוֹ אֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ - הֲרִי זֶה עוֹף טְהוֹר. וְאֵלּוּ הֵן: אֶצְבַּע
יְתֵרָה, אוֹ זָפֵק, וְהִיא הַמְרָאָה, אוֹ שֶׁהִיָּה קֶרֶקֶבֵנוּ נִקְלָף בֵּיד.

לכם לא יאכלו. ואי זהו שרץ העוף? כגון זבוב או יתוש
וצרעה ודבורה וכיוצא בהן.
ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: וכל השרץ
השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל. ואי זהו שרץ הארץ?
כגון נחשים ועקרבים וחפושית ונדל¹⁹ וכיוצא בהן.
ז. ושמנה שרצים האמורים בתורה, שהן: החלד והעכבר
והצב והאנקה והלח והלטאה והחמט והתנשמת, האוכל
מבשרם²⁰ כעדשה - לוקה. שעור אכילתו כשעור טמאתו.
וכלם מצטרפין זה עם זה כעדשה²¹.
ח. כמה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתתו²²; אכל
החיות אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו - אינו לוקה עליו עד
שיהיה בו פזית בשור²³. וכלן מצטרפין לכזית. אכל אבר שלם
מן השרץ אחר שמת - אינו לוקה עד שיהיה בו כעדשה.
ט. דם שמנה שרצים ובשרן - מצטרף כעדשה. והוא שיהיה
הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש²⁴ מצטרף לבשרו לכזית
ולוקה עליו, לפי שאין בשרו חלוק מדמו. ואף על פי שאינו
מטמא. וכן כל פיוצא בו משאר שרצים שאין מטימאין²⁵.
י. דם שרצים שפרשו, וכןסו ואכלו - לוקה עליו ככזית²⁶.
והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אכל אם התרו בו משום
אוכל דם - פטור²⁷, שאין חזקין אלא על דם בהמה חיה ועוף.
יא. כל השעורין ומחלקותם²⁸ - הלכה למשה מסיני.
יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה. שנאמר:
אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו
בהם; הרי כל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים.
אי זהו שרץ המים? אלו הבריות הקטנות, כמו התולעים
והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביתר, שהן חיות המים.

הוא⁵. ובגמל ובחזיר ובאננבת ובשפן נאמר: את זה לא
תאכלו מבעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגומר. הרי למדת
שהן בלא תעשה, ואף על פי שיש בהן סימן אחד. וכל שכן
שאר בהמה טמאה וחיה טמאה, שאין בה סימן כלל⁶, שאסור
אכילתם בלא תעשה, יתר על עשה הבא מפלל אתה תאכלו.
ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה פזית -
לוקה מן התורה. בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן
החלב⁸. לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרם לחלבם.
ג. האדם, אף על פי שנאמר בו: ויהי האדם לנפש חיה⁹
- אינו מפלל מיני חיה בעלת פרסה¹⁰, לפיכך¹¹ אינו¹² בלא
תעשה. האוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין
מן המת - אינו לוקה¹³, אכל אסור הוא בעשה; שהרי מנה
הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן: זאת החיה אשר
תאכלו¹⁴, הא כל שהוא חוץ מהן¹⁵ - לא תאכלו, ולא הבא
מפלל עשה - עשה.
ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
שנאמר: ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו. והרי עבר
על עשה, שנאמר: כל צפור טהרה תאכלו, הא טמאה - לא
תאכלו. וכן האוכל פזית מדג¹⁶ טמא - לוקה, שנאמר:
ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו. ועבר על עשה,
שנאמר: כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו, מפלל שמי
שאיין לו סנפיר וקשקשת - לא יאכל. הא למדת, שכל
האוכל דג טמא או בהמה וחיה טמאה או עוף טמא - ביטל
מצות עשה ועבר על לא תעשה.
ה. חגב טמא - הרי הוא בכלל שרץ העוף, והאוכל פזית¹⁷
משרץ העוף - לוקה, שנאמר: כל¹⁸ שרץ העוף טמא הוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב בלשון עשה. (5) ואם עשה לא
כציווי התורה הוא עובר על עשה. (6) שאין מפורשות בתורה. (7) "כל השיעורין כולן בכזית". (8) כלומר, רק משום לאו של
בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב. (9) ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא תעשה של "את זה לא
תאכלו". (10) והתורה כתבה: אך את זה לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. (11) כלומר, מפני שהמין שאינו בעל פרסה אינו בכלל
פרשה זו. (12) האדם. (13) וגם משום בשר מן החי אינו חייב, שזה אינו אלא בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו
אלא במינים טהורים. (14) ה"לאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א', כי
מקרא זה מדבר בבעלי פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה, כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה אשר תאכלו" ואדם
נקרא חיה כאמור למעלה. (15) אפילו לא מבעלי פרסה. (16) רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ובעוף, מפני שלא
בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני אדם. (17) גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי חגבים לא נקראו
בשם בשר. (18) בספר ויקרא לא נזכר לאו על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד. (19) בלשון הפסוק: מרבה רגלים. (20) לאחר
מיתתו. (21) שאם יש בין כולם ביחד כעדשה - האוכל מהם לוקה. (22) והטעם, שבמיתתו הם מטמאים לכן שיעור אכילתו
כעדשה, משום שהוקשה לטמאה, אבל בחייהם אינם מטמאים ולפיכך שיעור אכילתם בכזית בכל איסורי אכילות שבתורה. (23) ואף
על פי שאברים מטמאים בכל שהוא: "האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברייתו", אין לוקין על אכילתו בכל שהוא, שלא
אמר "שיעור אכילתו כשיעור טמאתו" אלא כעדשה, שזהו חידוש בשרץ, אבל טמאת האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים
משאר הטומאות, שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין אנו אומרים באברים שיעור אכילתו כשיעור טמאתו, והשיעור
בכעדשה, גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה בכעדשה ולא בכזית? מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר שלם שיעורו גדול יותר
מחתיכת אבר. (24) שהוא מן השרצים ששיעורם בכזית. (25) "ואין לך בכל השרצים מה שמטמא במתו חוץ משמנת המינין
המפורשין בתורה". אבל אסורים באכילה ושיעורם בכזית, ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין. (26) אפילו בשמנה שרצים
שיעורן בכעדשה. (27) לא כרת ולא מלקות. (28) כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו למעלה: זה בכזית וזה
בכעדשה.

1 פתולעת שבתוכן. וכן המים שפפלים שהשריצו - הרי אותן
2 שרצים מתר לשותות עם המים. שנאמר: וכל אשר לו
3 סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו.
4 כלומר: במים ובימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש
5 לו ואין אתה אוכל את שאין לו; אבל בפלים, בין שיש לו
6 בין שאין לו - מתר.
7 יח. שרץ המים הנכבד בבורות ובשיחין ובמערות, הואיל
8 ואינו מים נובעין והרי הן עצורים⁴¹ - הרי הן כמים
9 שפפלים ומתר. ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף על פי
10 שפולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.
11 יט. במה דברים אמורים? שלא פשו ממוקם בריקן; אבל
12 אם פשו השרץ, אף על פי שחזר לתוך הפלי או לתוך הבור
13 - אסור. פרש לדפני החבית וחזר ונפל לתוך המים או לתוך
14 השכר - מתר⁴². וכן אם פרש לדפני הבור או המערה וחזר
15 למים - מתר.
16 כ. המסנן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל את
17 היבחושים או את היתושין והתולעים שסנן - לוקה משום
18 שרץ המים⁴³ או משום שרץ העוף ושרץ המים⁴⁴. אפלו
19 חזרו לכלי אחר שסנן, שהרי פשו ממוקם בריקן⁴⁵. אבל
20 אם לא סנן - שוחה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.
21 כא. זה שאמרנו בפרק זה האוכל פזית - כשאכל פזית מבריה
22 גדולה, או שצדף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמינה⁴⁶
23 עד שיאכל פזית; אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה כלה
24 - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה מן החרדל⁴⁷.
25 בין שאכלה מתה⁴⁸ בין שאכלה חייה. ואפלו סתה הבריה⁴⁹
26 ונשתנית צורתה⁵⁰, הואיל ואכלה כלה - לוקה.
27 כב. נמלה שחטרה אפלו אחת מרגליה - אינו לוקה עליה⁵¹
28 אלא בכזית. לפיכך⁵², האוכל זבוב שלם או יתוש שלם, בין
29 חי ובין מת - לוקה משום שרץ העוף.
30 כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ

1 כלל של דבר: כל שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג
2 טהור, כגון כלב המים והדלפון²⁹ והצפרדע וכיוצא בהן.
3 יג. אלו המינין שנכראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
4 רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נכראין מזכר ונקבה אלא
5 מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנכראין ורמש על
6 הארץ. והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: ולא תטמאו את
7 נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ, ואף על פי שאין
8 פרין ורבין. אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפדה ורבה
9 מזכר ונקבה.
10 יד. אלו המינין הנכראין בפרות ובמאכלות: אם פשו
11 ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוך האכל, מי שאכל
12 מהן פזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ השורץ על הארץ -
13 לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא פשו - מתר לאכל
14 הפרי והתולעת שבתוכו.
15 טו. במה דברים אמורים? שהתלע האכל אחר שנעקר מן
16 הארץ; אבל אם התלע והוא מחבר - אותה התולעת
17 אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נכראת, ולוקין
18 עליה³¹. ואם ספק - אסורה³². לפיכך, כל מיני פרות שדרכן
19 להתלע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו,
20 שמא יש בו תולעת³³. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים
21 עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו
22 מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.
23 טז. פשו לאור ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו מקצתן
24 לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על
25 הגרעין מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל אחר
26 - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן³⁶.
27 יז. תולעת³⁷ הנמצאת במעי הדגים ובמח שבראש
28 הבהמה³⁸ והנמצאת בפשו³⁹ - אסורה. אבל דג מליח
29 שהתלע - הרי התולעת שבו מתרת⁴⁰; שהן בפרות
30 שהתלעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתר לאכלן כלן כאחת

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(29) "דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג". (30) לא דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על הפרי.
(31) משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. (32) ככל ספק של איסורי תורה. (33) ואם יש בו אסור מספק. (34) הני תמרי
דכדא (שהתלעו) לבתר תריסר ירחי שתא שריין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין). (35) כלומר, שלפני שהגיעו לארץ
קלטה בפיו לבולעה. (36) שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו בהתלעו בתלוש, אבל אם התלעו במחובר פסק
רבינו שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה. (37) "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם מתהווים ממנו אלא
נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ. (38) שבוודאי דרך הנחיריים נכנסה. (39) מפני שנתהוו בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה
ניתרת באכילה בשחיטה וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. (40) אם התולעת עורנה
מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה. (41) מכונסים. אבל אם אינם עצורים, כגון חריצים ונעיצין של מים הנמשכים,
דינם כימים, אף על פי שאינן נובעין. (42) "היינו רבייתה", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידולן, ודרכו לפרוש לדפני הכלי או
הבור ולחזור למים ולפיקך אף על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחורי הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו
מקום גידולו. (43) ביבחושים. (44) ביתושים, שהוא גם שרץ העוף. ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים.
(45) כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו. (46) כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין" אבל שני
מינים אינם מצטרפים לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא. (48) "טמאה בין בחייה בין במיתה בכל שהוא".
(49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל אם סתה עד כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר להלן פרק
י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור". (50) נשתנית, אבל לא נתרסקה.
(51) בעיית בגמרא: אם חשובה ברייה או לא, ולא נפשטה, ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה שלימה

1. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין
מן התורה - אין לוקין עליהם; שנאמר: מבשרם לא תאכלו
- על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה על הביצה ועל החלב.
והרי האוכל אותן - כאוכל חצי שעור, שהוא אסור מן
התורה ואינו לוקה, אבל מפני אותו מפת מרדות.
ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים במעייהם
- כאוכל קרבי דגים טמאים, ולוקה מן התורה. וכן ביצי
העוף הטמא התלויות באשכול, שעדין לא פָּרְשוּ ונגמרו,
האוכל אותן - לוקה, כאוכל בני מעים שלהן.
ח. ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה
- לוקה משום אוכל שרץ העוף. אבל ביצת העוף טהור
שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה - מפני אותו מפת
מרדות.
ט. נמצא עליה קרט דם: אם על החלבון - זורק את הדם
ואוכל את השאר, ואם על החלמון - אסורה כלה. ביצה
המוותרת - הנפש היפה תאכלנה.
י. אפרוח שנולד, אף על פי שלא נפתחו עיניו - מתר לאכלו.
בהמה טהורה שנטרפה - חלבה אסור כחלב בהמה טמאה.
וכן ביצת עוף טהור שנטרף - כביצת עוף טמא, ואסור.
יא. אפרוח שנולד מביצת טרפה - מתר, שאין מינו טמא.
היה העוף ספק טרפה, כל הביצים שתלד בערמה ראשונה
- משהיון אותן: אם טענה ערמה שניה והתחילה לילד -
התרו הראשונות, שאם היתה טרפה - לא היתה יולדת עוד;
ואם לא ילדה - הרי הן אסורות.
יב. חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה.
ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה, כשתצמיד
אותו - יצמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקום
של גבינה.

יג. ומפני זה יתן הדין: שכל חלב הנמצא ביד עובד
כוכבים ומזלות - אסור, שמא ערב בו חלב בהמה טמאה;
וגבינת העובד כוכבים ומזלות - מתרת, שאין חלב בהמה
טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת
העובדי כוכבים ומזלות ואסרום, מפני שמעמידין אותה
בעור קבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: והלא
עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד כחלב שעמד בו, ולמה

הארץ, כגון שהיו לה כנפים⁵³, והיא מהלכת על הארץ
כשאר שרצים⁵⁴, והיתה רבה במים⁵⁵, ואכלה - לוקה שלש
מלקיות⁵⁶. ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבדלו בפרות
- לוקה עליה ארבע מלקיות⁵⁷. ואם היתה מן המינין שפרין
ורבין - לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על
היותה משרץ העוף - לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף
טמא, ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ
המים, ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות. בין
שאכלה כלה בין שאכל ממנה כזית. לפיכך, האוכל נמלה
הפורחת הגדלה במים - לוקה חמש מלקיות.
כד. רס"ק⁵⁸ נמלים והביא אחת שלמה וצרפה לאלו
שנדרסו ונעשה הכל כזית ואכלו - לוקה שש מלקיות:
חמש - משום הנמלה האחת, ואחת - משום כזית מנבלת
הטמאים⁵⁹.

פרק שלישי

א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שולקין על
אכלתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון
חלב בהמה וחייה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים.
שנאמר: ואת בת היענה - זו ביצתה. והוא הדין לכל האסור
כיענה, ולכל הדברים הדומין לביצה.
ב. חלב האדם מתר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור
באכילה, וכבר בארנו שהוא בעשה.
ג. דבש דבורים ודבש צרעים - מתר, מפני שאינו מתמצית
גופן, אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהו ומקיאין
אותו בפירות, כדי שיקצאו אותו לאכל ממנו בימות
הגשמים.
ד. אף על פי שחלב אדם מתר, אסרו חכמים לגדול לינק
אותו מן השדים, אלא חולקת אשה לתוך הפלי ושותה.
וגדול שניק מן השד - פיוגק שרץ, ומפני אותו מפת מרדות.
ה. יונק תינוק והולף אפלו ארבע או חמש שנים. ואם
גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר, מחמת בריו לא מחמת
חליו - אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר עשרים
וארבעה חדש; אבל בתוך זמן זה, אפלו גמלוהו חדש או
שנים - מתר לחזר וליונק עד סוף עשרים וארבעה חדש.

כל שהיא. (53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על הארץ".
(55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיתא לוקה ארבע, נמלה לוקה חמש, צרעה לוקה
שש". דעת רבינו שאם יש בדבר אחד כמה לאווין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות
אלו יש בהן תכונות שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה על כל הלאווין ואין זה דומה כלל למקרה של
לאווין הרבה על איסור אחד ולפיכך הדגיש כאן את התכונות השונות. (58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין
של אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום נבלת
הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את נפשותיכם. (1) יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם לרדב דבורים
וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר לאכול או לינק אותו מהשדים; חלב וביצים הבאים מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא
עליו קורט דם; ודין אפרוח שנולד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות
פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם.

1 לא יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד הגבינה, והואיל
2 ודבר האסור הוא שהעמיד - הרי הפל אסור, כמו שיתבאר.
3 יד. גבינה שמעמידין אותה העובדי כוכבים ומזלות
4 בעשבים או במי פרות, כגון שרף התאנים, והרי הן נפרין
5 בגבינה - הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה. שפכר גזרו
6 על כל גבינת העובדי כוכבים ומזלות, בין שהעמידוה
7 בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר, גזרה משום
8 שמעמידין אותה בדבר האסור.
9 טו. האוכל גבינת העובדי כוכבים ומזלות, או חלב שחלבו
10 עובד כוכבים ומזלות ואין ישראל רואהו - מכין אותו מכת
11 מרדות. החמאה של עובדי כוכבים ומזלות - מקצת
12 הגאונים התירוה; שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב
13 הטמאה אינו עומד. ומקצת הגאונים אסרוה, מפני צחצוחי
14 חלב שישאר בה. שהרי הקום שבהמאה אינו מערב עם
15 החמאה כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלחן חוששין לו
16 שפא ערבו בו חלב בהמה טמאה.
17 טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן העובד כוכבים ומזלות
18 ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב - הרי זו מתרת. שאם
19 תאמר: נתערבו עמה ונתבשלו פלן - בטלו במעוטם. אבל
20 החמאה שפשלו אותה עובדי כוכבים ומזלות - אסורה
21 משום געולי עובדי כוכבים ומזלות, כמו שיתבאר.
22 יז. ישראל שישב בצד העדר של נכרי, וכא הנכרי והביא
23 לו חלב מן העדר, אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה -
24 הרי זה מותר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב. והוא
25 שיכול לראותו כשהוא חולב כשיעמד; שהנכרי מתירא
26 לחלב מן הטמאה, שפא יעמד ויראה אותו.
27 יח. ביצה ששני ראשיה בדין או ששני ראשיה חדין, או
28 שהיה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים - בידוע שהוא ביצת
29 עוף טמא. ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ
30 וחלמון מבפנים - אפשר שהיא ביצת עוף טמא ואפשר
31 שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך שואל לציד ישראל
32 שמוכרה: אם אמר לו: של עוף פלוני הוא ועוף טהור הוא
33 - סומך עליו; ואם אמר: של עוף טהור, ולא אמר לו שמו
34 - אינו סומך עליו.
35 יט. לפיכך אין לוקחים ביצים מן העובדי כוכבים ומזלות,
36 אלא אם היה מכיר אותן ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי
37 עוף פלוני הטהור. ואין חוששין להן שפא הן ביצי טרפה
38 או ביצי נבלה. ואין לוקחין מן העובדי כוכבים ומזלות
39 ביצה טרופה כלל.
40 כ. ביצי דגים - סימניהם כסימני ביצי העוף. אם היו שני
41 ראשיה בדין או חדין - טמאה. אחד פד ואחד חד - שואל
42 לישראל המוכר: אם אמר לו: אני מלחמים והוצאתים מדג

טהור - אוכל על פיו; ואם אמר לו: טהורין הם - אינו
נאמן, אלא אם כן היה אדם שהחזק בכשרות.
כא. וכן אין לוקחין גבינה וחתוכת דג שאין בה סימן אלא
מישראלי שהחזק בכשרות. אבל בארץ ישראל, כשהיתה
רבה ישראל - לוקחין מכל ישראלי שבה. והחלב - לוקחין
אותו מכל ישראל מכל מקום.
כב. הכובש דגים טמאים - צירן אסור. אבל ציר חגבים
טמאים - מותר, מפני שאין בהם לחלוחית. לפיכך אין
לוקחין ציר מן העובד כוכבים ומזלות, אלא אם כן היה בו
דג טהור משוטט בו, אפלו דג אחד.
כג. עובד כוכבים ומזלות שהביא ערבה מלאה חביות
פתוחות של ציר, ודג אחד טהור באחת מהן - פלן מתרות.
היו סתומות, פתח אחת ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא
בה טהור - פלן מתרות. והוא שיהיה ראשו של דג ושרו
קיים, כדי שיהא נכר שהוא דג טהור. לפיכך אין לוקחין
דגים מרצצין מלוחין מן העובד כוכבים ומזלות. והם
הנקראים טרית טרופה. ואם היה ראש הדג ושרו נכר, אף
על פי שהוא מרצץ - מותר לקח אותו מן העובד כוכבים
ומזלות.
כד. עובד כוכבים ומזלות שהביא גרב של חתיכות דג
שחתוכן שוה, והן נפרין שפלן מדג אחד, ומצא בחתוכה
אחת מהן קשקשין - הרי פלן מתרות.

פרק רביעי

א. האוכל פזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או
עוף שמת - לוקה, שנאמר: לא תאכלו כל נבלה. וכל שלא
נשחטה כראוי - הרי זו מתה. ובהלכות השחיטה יתבאר
השחיטה שהיא כראוי ושאניה כראוי.
ב. אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורים בלבד, מפני
שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה יהיו
מתרין באכילה; אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת
בהן, בין שנשחטה כראוי בין שמתה בדרך בין שחתך
בשור מן החי ממנה ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה,
אלא משום אוכל בשר טמאה.
ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא - לוקה משום אוכל
נבלה, ואף על פי שאין בו פזית, הואיל ואכלו פלו. ואם
אכלו אחר שמת - עד שיהיה בו פזית. ואף על פי שאין
בכלו בשור פזית, הואיל ויש בכלו פזית - חייב עליו משום
נבלה.
ד. האוכל פזית מבשר נפל בהמה טהורה - לוקה משום
אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנולדה עד ליל
שמיני; שכל שלא שקה שמונה ימים בבהמה - הרי זה

לי במקצתה? הרי הוא אומר: וכשר בשדה טרפה לא
תאכלו - בין שנעשית בהמה בשר בשדה הרי היא טרפה.
יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה למות,
הואיל ולא ארעה מכה באבר מאיבריה הממיתים אותה -
הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא כעין טרפת חית
היער, שהרי עשת בה מכה הממיתה אותה.
יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו אוכלין
מבהמה שממנה הין ושוטטין אותה כדי שלא תמות, ואף על
פי שפרקסה בסוף שחיטה. ודבר זה אין בו אסור, אלא כל
הרועה להחמיר על עצמו בדבר זה - הרי זה משבח.
יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם - הרי אלו
מתרין, ואין אומרין שמא מתים היו. וכן השוחט את
הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסכנת, והיא:
כל שמעמידין אותה ואינה עומדת, אף על פי שהיא אוכלת
מאכל בריאות, אם שחטה ולא פרקסה כלל - הרי זו נבלה,
ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך שיהיה
הפרקס בסוף השחיטה, אבל בתחלתה - אינו מועיל.
יד. כיצד הוא הפרקס? בבהמה דקה ובחיה גסה ודקה:
בין שפשטה ידה והחזירה, או שפשטה רגלה אף על פי
שלא החזירה, או שפפפה רגלה בלבד - הרי זה פרקס
ומת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה,
שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד. ובבהמה גסה: אחד היד
ואחד הרגל, בין שפשטה ולא פפפה בין פפפה ולא פשטה
- הרי זה פרקס ומתרת; ואם לא פשטה לא יד ולא רגל
ולא פפפה כלל - הרי זו נבלה. ובעוף: אפלו לא רפרף
אלא כעינו ולא כשפש אלא בזנבו - הרי זה פרקס.
טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרקסה או
לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה ואסורה.
טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה, חוץ
מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם. לפיכך, הלוקח מעט חלב
ומעט דם ומעט בשר בהמה טמאה ומעט בשר נבלה ומעט
בשר דג טמא ומעט בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר
האסורין וצריך מן הכל כזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדן
אוכל חצי שעור.
יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. ונבלה מצטרפת עם
טרפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים - מצטרפין זה עם זה.
אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה - אין מצטרפין.
כיצד? הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול,
וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי
זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית
מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה, ואכלו
- לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת, שקבץ מכלם
כזית ואכלו - לוקה. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור
וחצי זית מבשר הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל כיוצא בזה.
וכן בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר שניהן
מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד מהן בלאו
בפני עצמו, כמו שבארנו. אבל כל העופות הטמאין -

כנפל. ואין לוקין עליו. ואם נודע לו שפלו לו חדשיו בבטן
ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה
לדקה - הרי זה מתר ביום שנולד.
ה. השליא שיצאת עם הנולד - אסורה באכילה. והאוכלה
- פטור, שאינה בשר.
ו. האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים
שנטרפו - לוקה, שנאמר: וכשר בשדה טרפה לא תאכלו,
לכלב תשליכו. וטרפה האמורה בתורה - זו שטרפה
אותה חית היער, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן. וכן עוף
שטרף אותו עוף הדורס, כגון גז וכיוצא בו. ואין אתה יכול
לומר שטרפה אותה והמיתה אותה; שאם מתה - הרי היא
נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הבה בסוף והמיתה
או שברה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא בשטרפה ולא
מתה.
ז. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר
הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ודרף אדם והצילו מפיו,
היה אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: וכשר בשדה טרפה
וגומר לכלב תשליכו. עד שיעשה אותה בשר הראוי
לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה
אותה חית היער ושברה אותה ונטת למות ועדין לא מתה.
אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי זו אסורה
משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבאה
עליה.
ח. נמצאת למד: שהתורה אסרה המתה, והיא הנבלה,
ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על פי שעדין לא
מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במיתה בין מתה
מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקתה עד שמתה,
בין שדרסתה חיה והרגתה; כך לא תחלק בנוטה למות בין
שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב
צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו איבריה, בין שהרק בה חץ
ונקב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי מחמת עצמה ונקב
לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל
והיא נוטה למות מכל מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה
הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה
נאמר בתורה טרפה? דבר הכתוב בהנה. שאם לא תאמר
כן, לא תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה, אבל אם נטרפה
בבית - לא תאסר. הא למדת, שאין הכתוב מדבר אלא
בהנה.
ט. וענין הכתוב: שהנוטה למות מחמת מכותיה ואי אפשר
לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו חכמים:
זה הכלל: כל שאין כמות חיה - טרפה. ובהלכות שחיטה
יתבאר אי זה חלי עושה אותה טרפה ואי זה חלי אין עושה
אותה טרפה.
י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו הבשר
טרפה, והאוכל ממנו כזית - לוקה משום אוכל טרפה.
שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, מה לי
טרפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין? מה לי בכלה מה

מִצְטָרְפִין, כְּמוֹ שֶׁמִצְטָרְפִין כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמְאִין. זֶה
הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁאִסּוּרֵן בְּלֹא אֶחָד - מִצְטָרְפִין, בְּשָׁנֵי לֹאִין -
אֵין מִצְטָרְפִין; חוץ מִנְבֵּלָה וְטֶרְפָּה, הוֹאִיל וְהַטְּרָפָה תַּחֲלַת
נִבְלָה הִיא.

יח. הָאוֹכֵל מִנְבֵּלָה וְטֶרְפָּה אוֹ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמְאִים מִן
הָעוֹר וּמִן הַעֲצָמוֹת וּמִן הַגִּידִים, וּמִן הַקֶּרְנִים וּמִן הַטְּלָפִים,
וּמִן הַצִּפְרָנִים שֶׁל עוֹף מִמְקוֹמוֹת שֶׁמִּבְּצִיץ מִשֶּׁם הַדָּם
כְּשִׁיחֲתָכוּ, וּמִן הַשְּׂלֵאָה שֶׁלֶּהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר - הָרִי
זֶה פְטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוֹ אֵינֶן רְאוּיִין לְאַכִּילָה. וְאֵין מִצְטָרְפִין
עִם הַבֶּשֶׂר לְכַזְוִית.

יט. קִבְּת הַנִּבְלָה וְקִבְּת הַטְּמְאָה - מִתְּרַת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּשֶׁאֵר
טִנְפַת שְׂבָגוּף. וְלִפְיָכֶּךָ מִתֵּר לְהַעֲמִיד הַגִּבִּינָה בְּקִבְּת שְׂחִיטָה
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת, וּבְקִבְּת בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמְאָה. אֲבָל
עוֹר הַקִּבְּה - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲסִים, וְאִסּוּר.

כ. עוֹר הַבָּא כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל חֲמוֹר - מִתֵּר בְּאַכִּילָה, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא כְּמוֹ הַפֶּרֶשׁ וּמִי רְגָלִים שֶׁהֵן מִתְּרִין. יֵשׁ עוֹרוֹת שֶׁהֵן
כְּבֶשֶׂר, וְהָאוֹכֵל מִהֵן כְּזִית - כָּאוֹכֵל מִן הַבֶּשֶׂר. וְהוּא

כְּשִׁיאֵכָל אוֹתָן כְּשֶׁהֵן רַכִּים.
כא. וְאֵלּוֹ שְׁעוֹרוֹתֵיהֶן כְּבֶשֶׂרֶן: עוֹר הָאָדָם; וְעוֹר הַחֲזִיר שֶׁל
יֶשׁוּב; וְעוֹר חֲטוּטָרֶת שֶׁל גִּמְלָה שֶׁלֹּא טִעְנָה עָלָיו מִשָּׂא מַעֲוָלָם
וְלֹא הִגִּיעַ לְמִשָּׂא, שְׁעָדִין הִיא רַכָּה; וְעוֹר בֵּית הַבִּשְׁת; וְעוֹר
שֶׁתַּחַת הָאֵלֶּיָּה; וְעוֹר הַשְּׂלִיל; וְעוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה
וְהַחֲמָט. כָּל אֵלּוֹ הָעוֹרוֹת, כְּשֶׁהֵן רַכּוֹת - הָרִי הֵן כְּבֶשֶׂר לְכָל
דָּבָר, בֵּין לְאִסּוּר אֲכִילָה בֵּין לְטְמְאָה.
כב. נֶאֱמַר בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל: וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בֶּשְׂרוֹ. וְהִיאֵךְ הָיָה
אֲפֻשֶׁר לְאַכְלוֹ אַחֵר שֶׁנִּסְקָל וְהָרִי הוּא נִבְלָה? אֲלֵא לֹא בָּא
הַכְּתוּב אֲלֵא לְהוֹדִיעַךְ: שֶׁכֵּינֶן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה נֶאֱסַר,
וְנִעֲשָׂה בְּבִהֵמָה טְמְאָה, וְאִם קִדְּם וְשִׁחֲטוּ שְׂחִיטָה כְּשֶׁרָה -
הָרִי זֶה אִסּוּר בִּהְנִיָּה, וְאִם אָכַל מִבֶּשְׂרוֹ כְּזִית - לֹקָה. וְכֵן
כְּשִׁיִּסְקָל לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְכָלְכִים וְלֹא לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
וּמִזְלוֹת. לְכָךְ נֶאֱמַר: לֹא יֵאָכֵל אֶת בֶּשְׂרוֹ. וּפָרֵשׁ שֶׁל שׁוֹר
הַנִּסְקָל מִתֵּר בִּהְנִיָּה. נוֹדַע שֶׁהוּא פְטוּר מִסָּקִילָה אַחֵר
שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּמָּו הָעֲדִים - יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדֶר. וְאִם
נוֹדַע אַחֵר שֶׁנִּסְקָל - הָרִי זֶה מִתֵּר בִּהְנִיָּה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד-ל' סיון ה'תשע"א

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"א

הלכות חובל ומזיק

פרק שני

א. הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ חִבְּלָה שֶׁהוּא רָאוּי לְשֵׁלֶם הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים
כֻּלָּם - מִשְׁלֵם חֲמִשָּׁה. הַזִּיקוֹ נִזְק שֶׁאֵין בּוֹ אֲלֵא אַרְבָּעָה -
מִשְׁלֵם אַרְבָּעָה. שְׁלֹשָׁה - מִשְׁלֵם שְׁלֹשָׁה. שְׁנַיִם - מִשְׁלֵם
שְׁנַיִם. אֶחָד - מִשְׁלֵם אֶחָד.

ב. כִּיצַד? קֹטֵעַ יָד אוֹ רֶגֶל אוֹ אֶצְבַּע מִהֵן, אוֹ שֶׁסָּמָא עֵינוֹ
- מִשְׁלֵם חֲמִשָּׁה: נִזְק, וְצַעַר, וְרַפּוּי, וְשִׁבְתָּה, וְבִשְׁתָּה. הִכָּהוּ עַל
יָדוֹ וְצִבְתָּה, וְסוּפָה לְחֹזֶר; עַל עֵינוֹ וּמִרְדָּה, וְסוּפָה לְחִיוֹת -
מִשְׁלֵם אַרְבָּעָה: צַעַר, וְרַפּוּי, וְשִׁבְתָּה, וְבִשְׁתָּה. הִכָּהוּ עַל רֹאשׁוֹ
וְצִבְתָּה - מִשְׁלֵם שְׁלֹשָׁה: צַעַר, וְרַפּוּי, וְבִשְׁתָּה. הִכָּהוּ בְּמִקוֹם
שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה, כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בֶּרֶכְיוֹ אוֹ בְּגִבּוֹ - מִשְׁלֵם
שְׁנַיִם: צַעַר וְרַפּוּי. הִכָּהוּ בְּמִטְפַּחַת שְׁבִידוֹ אוֹ בְּשִׁטְר וְכִיּוּצָא
בְּאֵלּוֹ - נוֹתֵן אַחֲתָה, וְהִיא הַבִּשְׁתָּה בְּלִבָּר.

ג. כְּנֹאָהוּ בְּשִׁפּוֹד אוֹ בְּמִסְמָר עַל צִפְרָנָיו, בְּמִקוֹם שֶׁאֵינוֹ
עוֹשֶׂה חֲבוּרָה וְלֹא מַעֲכָב מְלֹאכָה - מִשְׁלֵם הַצַּעַר בְּלִבָּר.
הַשְּׂקָהוּ סָם אוֹ סָכוּ סָם, וְשִׁנְיָה מִרְאָה עוֹרוֹ - מִשְׁלֵם לוֹ רַפּוּי
בְּלִבָּר, עַד שֶׁיִּחְזוֹר מִרְאָהוּ כְּשֶׁהִזִּי. אִסְרוֹ בְּחֶדֶר - נוֹתֵן לוֹ
דְּמֵי שִׁבְתָּה בְּלִבָּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוֹ.

ד. הַמְגַלֵּחַ שֶׁעַר רֹאשׁ חֲבֵרוֹ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי בִשְׁתּוֹ בְּלִבָּר,
מִפְּנֵי שֶׁסּוּפוֹ לְחֹזֶר. גָּלַחוֹ בְּסָם אוֹ שֶׁכְּנֹאָהוּ עַד שֶׁאֵין סוּף

הַשֶּׁעַר לְחֹזֶר - חִיב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים: כְּנִזְק בְּצַעַר וְרַפּוּי -
שְׁהָרִי יִתְחַמֵּם רֹאשׁוֹ מִן הַכּוּפָּה אוֹ מִן הַסָּם, וְנִמְצָא חֵשׁ
בְּרֹאשׁוֹ; וּמִשְׁלֵם לוֹ שִׁבְתָּה - שְׁהָרִי הוּא רָאוּי לְרַקֵּד וּלְנָדֵד
דִּלְתָה רֹאשׁוֹ בְּשַׁעַת רְקוּד, וְנִמְצָא בְּטֵל מִמְּלָאכָה זֶה; וּבִשְׁתָּה -
שֶׁאֵין לָךְ בִּשְׁתָּה גְדוֹל מִזֶּה.
ה. הָא לְמִדָּתָה, שֶׁכָּל הַמַּחֲסֵר חֲבֵרוֹ אֵיכָר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר - חִיב
כָּל הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. אֲפִלּוֹ הַפִּיל שֶׁנֹּ - חִיב בְּכָל, שֶׁאֵי
אֲפֻשֶׁר שֶׁלֹּא יִחַלֶּה פִּיו שֶׁעָה אַחֲתָה. אֵף עַל פִּי שֶׁהִשָּׁן אֵין לוֹ
רְפוּאָה, בְּשׁוֹר הַשְּׁנַיִם צִרִיף רְפוּאָה.
ו. אֲפִלּוֹ חֲסָרוֹ כְּשֶׁעָרָה מַעוֹר בְּשָׂרוֹ - חִיב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים;
שְׁהָעוֹר אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלֵא צִלְקָתָה. לְפִיכֶךָ, הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וְקָרַע
הָעוֹר וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם - חִיב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים.
ז. הַמְכַבֵּיעַ חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁחִלָּה מִן הַפֶּחַד - הָרִי זֶה
פְטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחִיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְהוּא, שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ,
אֲלֵא כְּגוֹן שֶׁצָּעַק מֵאֲחֻזָּתוֹ אוֹ שֶׁנִּתְרָאָה [לוֹ] בְּאַפְלָה וְכִיּוּצָא
בְּזֶה. וְכֵן אִם צָעַק בְּאֲזָנוֹ וְחָרְשׁוֹ - פְטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחִיב
בְּדִינֵי שָׁמַיִם. אֲחֻזָּה וְתַקַּע בְּאֲזָנוֹ וְחָרְשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּגַּע בּוֹ וְדִחְפוֹ
בַּעַת שֶׁהִבְעִיתוֹ, אוֹ שֶׁאֲחֻזָּה בְּכַדָּיו, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוֹ -
חִיב בְּתִשְׁלוּמֵין.
ח. יִרְאָה לִי, שֶׁהִנְחֵל שֶׁאֲמַר: נִתְחַרְשְׁתִּי אוֹ נִסְמִית עֵינִי,
וְהָרִי אֵינִי רוֹאֶה אוֹ אֵינִי שׁוֹמֵעַ - אֵינוֹ נֶאֱמָר; שְׁהָרִי אֵין אָנוּ
מִפְּרִיֵן הַדָּבָר, שֶׁמָּא יַעֲרִים. וְאֵינוֹ נוֹטֵל הַנֶּזֶק עַד שֶׁיִּבְדֹּק וְכֵן
מִרְבָּה, וְהִיא מִחוּץ שֶׁאֲבָד מֵאוֹר עֵינָיו אוֹ נִתְחַרְשׁ, וְאַחֵר
כֶּךָ יִשְׁלֵם זֶה.

מחמת המכה - חייב לרפאותו, ואינו נותן לו דמי שבתו. 48
עבר על דברי רופא והכביד עליו החלי - אינו חייב לרפאותו. 49
כ. כשפוסקין בית דין על המזיק ומחזיקין אותו לשלם - 50
גובין ממנו הכל מיד, ואין קובעין לו זמן כלל. ואם נתחייב 51
בכשת בלבד - קובעין לו זמן לשלם, שהרי לא חסרו ממון. 52

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"א

פרק שלישי

א. כיצד משערינן הבשת? הכל לפי המביש והמתביש. אינו 55
דומה מתביש מן הקטן למתביש מאדם גדול ומכבד, שזה 56
שבישו זה הקל בשתו מרבה. 57
ב. המביש את הערם או מי שהוא במרחץ - פטור. נשבה 58
הרוח והפכה שוליו על פניו והרי הוא ערם, והוסיף זה 59
בהפשטתו - חייב בבשת; ואינו דומה מביש את זה שנעשה 60
ערם למביש את שאינו ערם. וכן אם הגביה בגדיו לירד 61
לנהר או שעלה מן הנהר, ובישו - חייב; ואינו דומה מביש 62
זה למביש את המכסה בגדיו. 63
ג. המביש את הישן - חייב בבשת. ואם מת בתוך שנתו, 64
ולא הקיץ ולא הרגיש בזה שבישו - אין גובין בשת זה מן 65
המביש; ואם תפשו היורשין - אין מוציאין מידן. 66
ד. המביש את השוטה - פטור; והמביש את החרש - חייב. 67
המביש את הגר או את העבד - חייב. המביש את הקטן: 68
אם כשמקלימין אותו נכלם - חייב, ואם לאו - פטור. ומכל 69
מקום, אינו דומה המביש את הקטן למביש את הגדול, ולא 70
המביש את העבד למביש את בן חורין, ולא מביש חרש 71
למביש פקח. 72
ה. המביש את חברו בדברים, או שרקק על בגדיו - פטור 73
מן התשלומין. ויש לבית דין לגדר בדבר בכל מקום ובכל 74
זמן כפי שיראו. ואם ביש תלמיד חכם - חייב לשלם לו 75
בשת שלמה, אף על פי שלא בישו אלא בדברים. ככר 76
נפסק הדין, שכל המביש תלמיד חכם, אפלו בדברים - 77
קונסין אותו וגובין ממנו משקל שלשים וחמשה דינר מן 78
הזהב, שהוא משקל תשע סלעים פחות רביע. וקבלה היא 79
בידנו, שגובין קנס זה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה 80
לארץ. 81
ו. מעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד. ויש תלמידי 82
חקמים שהיו מוחליין על זה, וכך נאה להם; ויש שתובע 83
ועושין פשרה ביניהן. אבל הדינים היו אומרים למביש: 84
חייב אתה לתן לו לטרא זהב. 85
ז. אף על פי שהמביש שאר העם בדברים פטור מן 86
התשלומין - עון גדול הוא. ואינו מחרף ומגדף לעם אלא 87
רשע שוטה. ואמרו חכמים הראשונים, שכל המלביין פני 88
אדם פשוט משראל בדברים - אין לו חלק לעולם הבא. 89
ח. יש הפאות רבות, שיש בהן בוזי וצער מעט, ואין בהן 90
גנוח. וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים. וכל המכה 91
לחברו הפאה מהן - משלם אותו הממון הקצוב. וכלן 92

ט. כמה הוא הצער? הכל הוא לפי הנזק: יש אדם שהוא 1
רף וענג מאד ובעל ממון, ואלו נתנו לו ממון הרבה לא 2
היה מצטער מעט; ויש אדם שהוא עמלן וחזק ועני, ומפני 3
זו אחד מצטער צער הרבה. ועל פי הדברים האלה אומדין 4
ופוסקין הצער. 5
י. כיצד משערינן הצער במקום שחסרו איבר? הרי שקטע 6
ידו או אצבעו - אומדים כמה אדם בזה רוצה לתן בין 7
לקטע לו איבר זה בסוף או לקטע אותו בסם, אם גזר עליו 8
המלך לקטע ידו או רגלו, ואומדין כמה יש בין זה לזה 9
ומשלם המזיק. 10
יא. כיצד משערינן השבת? אם לא חסרו איבר אלא חלה 11
ונפל למשכב, או שצבתה ידו וסופה לחזר - נותן לו דמי 12
שבתו של כל יום ויום כפועל בטל של אותה מלאכה 13
שבטל ממנו; ואם חסרו איבר או שקטע ידו - נותן דמי 14
ידו, שהוא הנזק, ושבת - רואין אותו כאלו הוא שומר 15
קשואים, ורואין כמה הוא שכר שומר קשואין בכל יום, 16
ועושין חשבון כל דמי חלו של זה, ונותן לו. וכן אם קטע 17
רגלו - רואין אותו כאלו הוא שומר על הפתח. סמא עינו 18
- רואין אותו כאלו הוא טוחן ברחים. וכן כל פיוצא בזה. 19
יב. הכה את חברו על אָזְנוֹ, או אחוזו ותקע באָזְנוֹ, וחרשו 20
- נותן לו דמי פלו; שהרי אינו ראוי למלאכה כלל. 21
יג. סמא את עינו ולא אמדוהו, קטע את ידו ולא אמדוהו, 22
וקטע את רגלו ולא אמדוהו, ואחר כך חרשו - הואיל ולא 23
אמדוהו לכל גזק וגזק, נותן לו דמי פלו. אמדוהו לכל גזק 24
וגזק ואחר כך אמדוהו לכל - אין גובין ממנו אלא דמי 25
פלו בלבד; ואם תפוש הנזק גזק כל איבר ואיבר ודמי פלו 26
- אין מוציאין מידו. 27
יד. כיצד משערינן הרפוי? אומדין כמה ימים יחיה זה 28
מחלי זה וכמה הוא צריך, ונותן לו מיד. ואין מחזיקין אותו 29
לתן דבר יום ביומו. ודבר זה תקנה היא למזיק. 30
טו. וכן השבת - אומדין אותה ונותן הכל מיד. אם היה 31
מתגלגל בחליו והולך, וארץ בו החלי יתר על מה שאמדוהו 32
- אינו מוסיף לו כלום. וכן אם הכריא מיד - אין פוחתין 33
לו ממה שאמדוהו. 34
טז. כמה דברים אמורים? בשרצה המזיק, שזו תקנה היא 35
לו; אבל אם אמר המזיק: אין רצוני בתקנה זו, אלא 36
ארפאנו דבר יום ביומו - שומעין לו. 37
יז. אמר לו הנזק: פסק עמי ותן על ידי, ואני ארפא את 38
עצמי - אין שומעין לו; שהרי אומר לו: שמא לא תרפא 39
עצמך, ואחזק אני כמזיק. אלא נותן לו דבר יום ביומו, או 40
פוסק על הכל ונותן דמי הרפוי על ידי בית דין. 41
יח. אמר לו המזיק, אני ארפא אותך, או יש לי רופא 42
שמרפא בחנם - אין שומעין לו; אלא מביא רופא אמן 43
ומרפאהו בשכר. 44
יט. הרי שלא פסק עמו, אלא היה מרפא יום ויום, ועלו 45
בו צמחים מחמת המכה, או נסתרה המכה אחר שחיתה - 46
חייב לרפאותו ולתת לו דמי שבתו. עלו בו צמחים שלא 47

1 קנסות הן. ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבשת
2 והרפוי והשבת. בין צריך לרפואה ושבת בין לא צריך -
3 כזה הוא משלם.

4 ט. וכמה הוא משלם? הבועט בחברו בגללו - משלם חמש
5 סלעים. הכהו בארבעתו - משלם שלש סלעים. קבץ
6 אצבעותיו כמו אוגד אגדה והכהו בידו כשהיא אגודה -
7 משלם שלש עשרה סלעים. תקע את חברו בכפו - משלם
8 סלע. סטרו על פניו - משלם חמשים סלעים. סטרו מאחורי
9 ידו - משלם מאה סלע. וכן אם צרם באזנו, או תלש
10 בשערו, או שרקק והגיעו [הרק בבשרו, או העביר טלית
11 מעליו, ופרע ראש האשה] - משלם מאה סלע. וכזה הוא
12 משלם על כל מעשה ומעשה. כיצד? כגון שבעט בחברו
13 ארבע בעיטות, אפלו זו אחר זו - משלם עשרים סלעים.
14 סטרו על פניו שתי סטירות - משלם מאה סלע. וכן בשאר.
15 י. כל אלו הסלעים הם מכסף ארץ ישראל באותו הזמן,
16 שהיה בכל סלע חצי דינר כסף ושלשה דינרין ומחצה
17 נחשת. לפיכך, מי שנתחבב בהפאות אלו לשלם מאה סלע
18 - הרי זה משלם שתיים עשרה סלע ומחצה כסף נקי.

19 יא. כמה דברים אמורים? במכבד; אבל אדם שהוא מבזה
20 ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהן - אינו נוטל
21 אלא לפי מה שראוי לו, וכמו שיראו הדינים שהוא ראוי
22 לטל. לפי שיש בני אדם כעורין, שאין מקפידין על בשתם,
23 וכל היום מבזים עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק וקלות
24 ראש, או כדי לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקים
25 עמם.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"א

פרק רביעי

28 א. הנוגף את האשה ויצאו ילדיה, אף על פי שלא נתכנן
29 - חיב לשלם דמי ולדות לבצל, ונזק וצער לאשה.
30 ב. וכיצד משערין דמי ולדות? שמין האשה כמה היתה
31 יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה, ונותנין לבצל.
32 אם מת הבצל - נותנין ליושרים. ואם נגפה אחר מיתת
33 הבצל - נותנין אף דמי ולדות לאשה.

34 ג. היתה נשואה לגר, וחבל בה בחיי הגר - נותן דמי ולדות
35 לבצל. מת הגר - פטור. ואם חבל בה אחר מיתת הגר -
36 זכתה היא בדמי ולדות.

37 ד. היתה שפחה או עובדת כוכבים בשעת היריון, ובשעת
38 נגיפה נשתחררה או נתגירה - הרי דמי הולדות שלה.

39 ה. הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה, אף על פי שהיה
40 שוגג - הרי זה פטור מן התשלומין ואינו משלם כלום;
41 שנאמר: ולא יהיה אסון ענוש יענוש. לא חלק הכתוב בין
42 שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת בית דין לפטרו מן
43 התשלומין.

44 ו. כמה דברים אמורים? כשנתכנן לאשה; אבל אם נתכנן

45 לחברו ונגף את האשה, אף על פי שמתה - הואיל והמיתה
46 בלא פגנה, הרי זה פדבר שאין בו מיתת בית דין, ומשלם
47 דמי ולדות.

48 ז. המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה - חיב בחמשה
49 דברים. אבל אם עשה בהם חבורה, או שחבל בחברו
50 בשבת, אפלו היה שוגג - פטור מן התשלומין, מפני שהוא
51 עון מיתת בית דין. וכבר בארנו, שלא חלק הכתוב בדבר
52 שיש בו מיתת בית דין בין שוגג למזיד לפטרו מן
53 התשלומין.

54 ח. והלא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקלין בשבת
55 פטורין מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו
56 מיתת בית דין? הואיל ועשה נחת רוח ליצרו הרע בעת
57 שחבל בחברו - הרי הוא כמתקן, ונמצא עון מיתה, לפיכך
58 פטור מתשלומין.

59 ט. החובל בחברו ביום הכפורים, אפלו במזיד - חיב
60 בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא חיב עליה
61 מלקות. והלא כל המחביב מלקות ותשלומין - לוקה ואינו
62 משלם, שאין אדם לוקה ומשלם? כך הם הדברים בכל,
63 חוץ מחובל בחברו שהוא משלם; שהרי בפרוש רבתי
64 תורה חובל בחברו לתשלומין, שנאמר: רק שכתו יתן.

65 י. החובל בעבד כנעני שלו - פטור. חבל בעבד עברי שלו
66 - חיב בכלן חוץ מן השבת. החובל בעבד כנעני של חברו
67 - רבו של עבד נוטל חמשה דברים. ואפלו צערו בסם
68 ונתרפא במהרה - הרי כל רפואתו לרבו.

69 יא. כל עבד שיצא לחרות ועדין לא הגיע גט שחרור לידו
70 - אין לו קנס. ואחרים שחבלו בו - אינו יכול להוציא מהן
71 לעצמו, שעדין לא נגמר שחרורו; ולא האדון יכול להוציא
72 מהן, שהרי לא נשאר [לו] בו קנין. לפיכך, המפיל שן עבדו
73 ואחר כך סמא עינו - יוצא בשנו, ואינו נותן לו דמי עינו;
74 ואם תפש - אין מוציאין מידו.

75 יב. מי שחציו עבד וחציו בן חורין שבשיו אדם או צערו
76 או שנגחו שור וכיוצא באלו: אם ארעו זה ביום של רבו
77 - לרבו, ביום של עצמו - לעצמו.

78 יג. החובל בעבד עברי של חברו - חיב בחמשה דברים.
79 וילקח בהן קרקע, ורבו אוכל פרותיה, ולכשיצא העבד
80 לחרות יצא השדה מתחת רבו. הזיקו הזק שאינו מעפב
81 מלאכה כלל, כגון שקטע ראש אָנו או ראש חטמו - הכל
82 לעבד, ואין לרבו בהן פרות.

83 יד. החובל בבת קטנה של אחרים: אם נזק הפוחת אותה
84 מכספה הוא - הרי הוא של אב; וכן שבתה - של אב,
85 שהרי מעשה ידיה וכסף מכירתה של אביה הוא; אבל צער
86 ובשת ורפוי - הרי הוא שלה; וכן נזק שאינו פוחתה
87 מכספה - הרי הוא שלה. וכן החובל בבתו - משלם צער
88 ורפוי ובשת.

89 טו. החובל באשת איש - השבת והרפוי לבצלה, והצער
90 שלה. והבשת והנזק: אם בגלוי הוא, כגון שחבל בפניה

1 תעשה, שנאמר: לא יסיף להכתו. אם הזהירה תורה
2 מלהוסיף בהפאת החוטא, קל וחמר למכה את הצדיק.
3 ב. אפלו להגביה ידו על חברו - אסור. וכל המגביה ידו
4 על חברו, אף על פי שלא הפכו - הרי זה רשע.
5 ג. המכה את חברו הפכה שאין בה שנה פרוטה - לוקה;
6 שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה נתן לתשלומין.
7 ואפלו הפכה עבד חברו הפכה שאין בה שנה פרוטה -
8 לוקה; שהרי ישנו במקצת מצות. ועובד כוכבים שהפכה את
9 ישראל - חייב מיתה; שנאמר: ויפן כה וכה ויך את המצרי.
10 ד. קנס קנסו חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע, שיהא
11 הנחבל נאמן; ונשבע בנקיטת חפץ שזה חבל בו חבל זה,
12 ונוטל מה שראוי לו. והוא, שיהיו שם עדים. כיצד? היו
13 שני עדים מעידים אותו שנכנס לתוך דו שלם ויצא חבול,
14 ולא ראוהו בעת שחבל בו, והוא אומר: לא חבלתי, והלה
15 אומר: אתה חבלת בי - הרי זה נשבע ונוטל.
16 ה. במה דברים אמורים? כשהיתה המכה במקום שאפשר
17 לו להכות בעצמו, או שהיה עמהם שלישי, שאפשר שזה
18 הנחבל אמר לו לחבל בו ולהתרעם על אחר; אבל אם אין
19 עמהם אחר, והיתה המכה במקום שאינו יכול לעשות
20 בעצמו, כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה - הרי
21 זה נוטל בלא שבועה.
22 ו. הודה החובל שהוא חבל - משלם חמשה דברים; שהרי
23 העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בשעת המריבה ויצא
24 חבול. אבל אם לא היו שם עדים כלל, הוא אומר: חבלת
25 בי, והודה מעצמו - פטור מן הנזק ומן הצער, וחייב בשבת
26 ובבשת ובפרוי על פי עצמו. לפיכך, אם פיר ואמר: לא
27 חבלתי - נשבע שבועת הסת.
28 ז. ולמה משלם אדם שלשה דברים אלו על פי עצמו?
29 שהשבת והפרוי ממון הוא ולא קנס; שאם לא יתן לו, הרי
30 חסרו ממון שהוא מתרפא בו ונטל ממלאכתו. והבשת לא
31 הגיעה לו אלא בשעה שהודה בפניו שהוא חבל בו;
32 שהנחבל שלא חבל בו [בפני] אדם - אין לו בשת, והודאתו
33 בבית דין היא שבישה אותו.
34 ח. נמצאת למד, שאין הפרש בבשת בין בשת המגיע לו
35 אם חבל בו בפני אחרים ובין בשת המגיע לו בעת שהודה
36 בפני אחרים שחבל בו. לפיכך משלם אדם בשת על פי
37 עצמו.
38 ט. אינו דומה מזיק חברו בגופו למזיק ממנו. שהמזיק
39 ממון חברו - פיון ששלם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו;
40 אבל חבל בחברו, אף על פי שנתן לו חמשה דברים - אין
41 מתכפר לו. ואפלו הקריב כל אילי נביות - אינו מתכפר לו
42 ולא נמחל עונו, עד שיבקש מן הנחבל וימחל לו.
43 י. ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחל. אין זו דרך זרע
44 ישראל. אלא פיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם
45 ראשונה ושניה, וידע שהוא שוב מחטא ונתם על רעתו -
46 ימחל לו. וכל הממנהר למחל - הרי הוא משבח, ורוח
47 חכמים נוחה הימנו.

1 ובצוארה או בידה וזרועותיה - השליש שלה ושני
2 שלישים לבעל; ואם בסתר הוא הנזק - השליש לבעל ושני
3 שלישים לאשה. של בעל - נותנין לו מיד, ושל אשה -
4 ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פרות.
5 טז. במה דברים אמורים? כשחבלו בה אחרים; אבל
6 הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל
7 הבשת והצער, והכל שלה, ואין לבעל בהן פרות. ואם
8 רצתה לתן הדמים לאחר - נותנת. וכזה הורו הגאונים.
9 והבעל מרפא אותה, בדרך שמרפא כל חליה.
10 יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה - חייב בנזקה.
11 יח. האשה שחבלה בבעלה: אם היה תוספת בכתבה -
12 מחיבין אותה למכור התוספת לבעלה בטובת הנאה, וגובה
13 ממנה, אם רצה הבעל; ואם רצה לגרשה ולגבות מן הכל
14 - גובה. ואם לא היה לה תוספת - אינה יכולה למכור לו
15 עקר כתבה, שאסור לו לאדם לשהות את אשתו שעה
16 אחת בלא כתבה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה;
17 אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר בדמי חבלו, או
18 מגרשה ונוטל מכתבתה הראוי לו.
19 יט. החובל בבניו הגדולים, אם אין סומכין על שלחנו -
20 נותן להם מיד. והקטנים - ילקח בהן קרקע בנזקן, והן
21 אוכלין פרותיו. וכן הדין באחרים שחבלו בהן. ואם היו
22 סומכין על שלחנו וחבל בהן - פטור, בין שהיו גדולים בין
23 שהיו קטנים. ואם חבלו בהן אחרים: בגדולים - יתן להם
24 מיד, ובקטנים - ילקח בהן קרקע, והן אוכלין פרותיה עד
25 שיגדילו.
26 כ. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב, והן
27 שחבלו באחרים - פטורין. אף על פי שנתפתח החרש
28 ונשתפה השוטה והגדיל הקטן - אינם חייבין לשלם,
29 שבשעה שחבלו בהן לא היו בני דעת.
30 כא. העבד והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן - חייב, והן
31 שחבלו באחרים - פטורין. אבל משלמין לאחר זמן, אם
32 נתגרשה האשה או מת בעלה או נשתחרר העבד; שהרי בני
33 דעה הן, והרי הן כבעל חוב שאין לו מה יגבה, שאם
34 העשיר חייב לשלם.
35 כב. עבדו של אדם - בגופו, ובהמתו - בממונו. כיצד? הרי
36 שהניח גחלת על לב עבדו של חברו, ומת; או שדחפו לים
37 או לאש, והוא יכול לעלות משם ולא עלה, ומת - פטור
38 מן התשלומין. ואם עשה כן לבהמת חברו - כאלו הניח
39 הגחלת על בגדו ונשרף, שהוא חייב לשלם. וכן כל פיוצא
40 בזה.

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"א

פרק חמישי

43 א. אסור לאדם לחבל בין בעצמו בין בחברו. ולא החובל
44 בלבד, אלא כל המכה אדם בשר משרא, בין קטן בין
45 גדול, בין איש בין אשה, דרך נציון - הרי זה עובר בלא

1 **יא.** ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו. שהאומר
2 לחברו: סמא את עיני, קטע את ידי, על מנת שאתה פטור
3 - הרי זה חייב בחמשה דברים, שהדבר ידוע שאין אדם
4 רוצה בכך; אבל האומר לחברו: קרע את כסותי, שבר את
5 כדי, על מנת שאתה פטור - הרי זה פטור. ואם לא אמר
6 לו 'על מנת שאתה פטור' - הרי זה חייב לשלם, אף על פי
7 שהרשהו להשחית.
8 **יב.** במה דברים אמורים? כשבאו הפלים לידו תחלה
9 בתורת שמירה, כגון שהיו שאולין או מפקדין אצלו, ואמר
10 לו: שבר וקרע, ועשה כן - חייב לשלם, עד שיאמר לו: על
11 מנת שאתה פטור; אבל אם אמר לו: קח כלי זה ושברו,
12 בגד זה וקרעו, ועשה כן - הרי זה פטור.
13 **יג.** האומר לחברו: שבר כליו של פלוני על מנת שאתה
14 פטור, ועשה - הרי זה חייב לשלם. וכאלו אמר לו: סמא
15 עינו של פלוני על מנת שאתה פטור. ואף על פי שהעושה
16 הוא חייב לשלם, הרי זה האומר לו שתפסו בעון ורשע הוא;
17 שהרי הכשיל עור, וחזק ידי עוברי עברה.

יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"א

פרק ששי

19
20 **א.** המזיק ממון חברו - חייב לשלם נזק שלם. בין שהיה
21 שוגג בין שהיה אנוס - הרי הוא כמזיד. כיצד? נפל מן הגג
22 ושבר את הפלים, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי
23 ושברו - חייב נזק שלם. שנאמר: ומכה בהמה ישלמנה. לא
24 חלק הכתוב בין שוגג למזיד.
25 **ב.** ואחד ההורג בהמתו של חברו או השובר כליו או
26 הקורע בגדיו או קוצץ נטיעותיו - הכל דין אחד הוא.
27 **ג.** במה דברים אמורים? ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק
28 - אינו חייב לשלם אלא אם הזיק בידון, אבל בשגגה או
29 באנס - פטור. וכן אם היו שניהן ברשות או שניהם שלא
30 ברשות, והזיק אחד מהן ממון חברו שלא בכונה - פטור.
31 **ד.** היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה מתחתיו ונפלה
32 והזיקה: אם לא היתה מהדקת וחזקה - חייב; היתה חזקה
33 ומהדקת, ונשמטה או שהתליעה - הרי זה פטור, שזו מכה
34 בידי שמים היא. וכן כל פיוצא בזה. כל אלו הדברים -
35 ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק - פטור, עד שיתכנס
36 להזיק, כמו שבארנו.
37 **ה.** הרי שמלא חצר חברו כדי זין ושמן, אפלו הכניסם
38 ברשות - הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמר, הרי זה
39 נכנס ויוצא בדרך; וכל שישתבר מן הפדים בכניסתו
40 וביציאתו - הרי הוא פטור עליהן. ואם שברן בכונה, אפלו
41 הכניסם בעל הפדים שלא ברשות - הרי זה חייב לשלם.
42 [וכן כל פיוצא בזה].
43 **ו.** שור שעלה על גבי שור להרגו ברשות המזיק, שהוא
44 בעל התחתון, בין שהיה תם בין שהיה מועד, ובא בעל

45 התחתון ושטט את שורו להצילו, ונפל עליו ונת - הרי
46 זה פטור.
47 **ז.** דחפו לעליון ומת: אם היה יכול לשטטו ולא שטטו -
48 הרי זה חייב; ואם לא היה יכול לשטטו - הרי זה פטור.
49 **ח.** שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, זה בא בתביתו וזה
50 בא בקורתו, ונשברה תביתו של זה בקורתו של זה - פטור;
51 שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל הקורה
52 ראשון ובעל התבית אחרון, ונשברה תבית בקורה - פטור.
53 ואם עמד בעל הקורה לנוח מכבד משאו - חייב. ואם הזהיר
54 לבעל התבית ואמר לו: עמד - פטור. עמד לתקן משאו -
55 הרי הוא כמהלך ופטור. ואף על פי שלא הזהיר לבעל
56 התבית; שהוא טרוד בדרך. היה בעל תבית ראשון ובעל
57 קורה אחרון, ונשברה תבית בקורה - חייב; שזה כמו
58 ששברו בידו בכונה. ואם עמד בעל תבית לנוח - פטור.
59 ואם הזהיר לבעל הקורה ואמר לו: עמד - הרי זה חייב.
60 ואם עמד לתקן משאו, אף על פי שלא הזהיר לבעל הקורה
61 - הרי הוא חייב. וכן זה בא בגרו וזה בא בפשתנו. וכן כל
62 פיוצא בזה.
63 **ט.** שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, אחד רץ ואחד
64 מהלך, והזק אחד מהן בחברו שלא בכונה - זה הרץ חייב,
65 מפני שהוא משנה. ואם היה ערב שבת בין השמשות -
66 פטור, מפני שברשות הוא רץ, כדי שלא תכנס השבת והוא
67 אינו פנוי. היו שניהם רצים והזקו זה בזה - שניהם פטורין,
68 ואפלו בשאר הימים.
69 **י.** אחד המזיק בידו, או שזרק אבן או ירה חץ והזיק בו,
70 או שפטר מים על חברו או על הפלים והזיק, או שרק או
71 נע והזיק בכיחו וניעו בעת שהלכו מכוון - הרי זה כמזיק
72 בידו. והם תולדות של אדם. אבל אם נח הרק והפית על
73 הארץ, ואחר כך נתקל בהן אדם - הרי זה חייב משום בורו;
74 שכל תקלה תולדת בור היא, כמו שבארנו.
75 **יא.** לוטש שהיה מכה בפטיש, ויצא גץ מתחת הפטיש
76 והזיק - הרי זה חייב, כמי שזרק אבן או חץ. וכן הפנאי
77 שקבל עליו את הכתל לסתרו, ושבר את האבנים או הזיק
78 - חייב. היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר - פטור. ואם
79 מתמת המכה - חייב; שזה כוזק חץ והזיק בו הוא.
80 **יב.** הכובש בהמת חברו במים, או שנפלה ומנעה מלעלות,
81 עד שמתה במים; או שהניחה בחמה וצמצם עליה המקום
82 כדי שלא תמצא צל עד שהרגתה החמה - חייב לשלם. וכן
83 כל פיוצא בזה.
84 **יג.** שנים שהמיתו את הבהמה כאחת או שברו את הכלי
85 כאחת - משלשין ביניהן.
86 **יד.** חמשה שהניחו חמש תבילות על הבהמה ולא מתה,
87 ובא זה האחרון והניח תבילתו עליה ומתה: אם היתה
88 מהלכת באותן התבילות, ומשהוסיף זה תבילתו עמדה ולא
89 הלכה - האחרון חייב; ואם מתחלה לא היתה מהלכת -
90 האחרון פטור; ואם אין ידוע - כלן משלמין בשוה.

היפה שבנכסיו, כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא
המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם
הראשון - חייב. כיצד? הוזק כלי שלו מראש הגג על גבי
כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסלק את הכרים מעל הארץ,
ונחבט הכלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם כאלו שברו
בידו; שסלוק הכרים והכסתות גרם לו שישבר. וכן כל
כיוצא בזה.
ח. הוזק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות
של בעל הכלי, וקדם בעל הכלי והסיר הכרים - הוזק
חייב; שזיקתו הוא הגורם הראשון לשבירת הכלי. ואם
קדם אחר וסלקן - שניהן חייבין, הוזק והמסלק; ששניהם
גרמו לאבד ממונו של זה.
ט. וכן השורף שטרותיו של חברו - חייב לשלם כל החוב
שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממונו, הרי גרם
לאבד הממונו. ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקיים היה,
וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששטרפו הוא אינו יכול
לגבות החוב; אבל אם לא האמינו - אינו משלם לו אלא
דמי הנזק בלבד.
י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחזר
אחר שמכרו ומחלו לשמעון - הרי נפטר שמעון, כמו
שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה
שבשטר; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו
ששטרפו. וכן אם מחלו יורש ראובן - משלם המוחל מן
היפה שבנכסיו.
יא. וכן העושה עבדו אפותיקי, וחזר ושחררו - חייב
המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבודו וגרם
לאבד ממונו. וכופין את בעל חוב גם הוא לשחרר העבד,
כדי שלא יפגע בו ויאמר לו: עבדי אתה. וכן הדוחף מטבע
חברו, ונתגלגל ונרד לים - חייב לשלם. וכן הצורם און
הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה. וכן המרקע
דיגרי חברו והעביר צורתו - חייב לשלם משום גורם. וכן
כל כיוצא באלו הדברים.
יב. הוזק כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו כלים,
וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר קדם שיגיע לארץ
- הרי זה הראשון פטור; שלא שבר אלא כלי שסופו
להשבר מיד בודאי, ונמצא בשובר כלי שבור, ואין זה
כגורם. וכן כל כיוצא בזה - פטור.
יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את
הבריות, ואילן העומד לקצצה מפני שהוא מזיק את
הרבים, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא
מדעת הבעלים - חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדנינים;
שהרי הפקיען מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: אתה אמרת
לי להרגו ולקצצו - הואיל והוא עומד לקצ, הרי זה פטור.
יד. וכן מי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכסה הדם שלא
מדעת השוחט - חייב לתן כמו שיראו הדנינים. ויש מי
שהורה, שהוא נוהג קנס קצוב, והוא עשרה זהובים. וכן
הורו, שכל המונע הבעלים מעשות מצות עשה שהן ראויין

טו. וכן חמשה שישבו על הפסא ולא נשבר, ובא אחרון
וישב עליו ונשבר, אף על פי שהיה ראוי להשבר בהן קדם
שישב, הואיל וקרב את שבירתו - האחרון חייב; שהרי
אומרים לו: אלו לא נסמכת עלינו, היינו עומדים קדם
שישבר. ואם ישבו כאחת ונשבר - כלן חייבין. וכן כל
כיוצא בזה.

טז. אדם ושור שדחפו בהמה או אדם או כלים או בהמת
פסולי המקדשין לבור, והזק הנדחה בבור או מת או
נשתברו הכלים: לענין נזקי אדם או הזק בהמה - שלשתן
חייבין: האדם הדוחף ובעל השור ובעל הבור, ומשלשין
בניהן; לענין דמי ולדות וארבעה דברים - אדם חייב, ובעל
השור ובעל הבור פטורין; לענין כפר ושלשים של עבד -
בעל השור חייב, ואדם ובעל הבור פטורין; לענין כלים
ופסולי המקדשין - אדם ובעל השור חייבין, ובעל הבור
פטור.

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"א

פרק שביעי

א. המזיק ממונו חברו הזק שאינו נכר - הואיל ולא נשתנה
הדבר ולא נפסדה צורתו, הרי זה פטור מן התשלומין דין
תורה. אבל מדברי סופרים אמרו: הואיל והפחית דמיהן,
הרי זה חייב, ומשלם מה שהפחית מדמיהן.
ב. כיצד? הרי שטמא אכלין טהורים של חברו, או שדמע
לו פרות, או ערב לו טפת זין נסך בתוך יינו, שהרי אסר
עליו הכל, וכן כל כיוצא בזה - שמיין מה שהפסיד, ומשלם
נזק שלם מן היפה שבנכסיו, כדרך כל המזיקין.
ג. ודבר זה קנס הוא שקנסוהו חכמים, כדי שלא יהיה כל
אחד מן המפחיתים הולך ומטמא טהרותיו של חברו,
ואומר: פטור אני. לפיכך, אם מת זה שהזיק הזק שאינו
נכר - אין גובין הנזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים אלא זה
שעבר והזיק, אבל הירש שלא עשה כלום - לא קנסוהו.
וכן המזיק הזק שאינו נכר בשגגה או באנס - פטור; שלא
קנסו אלא המתכוון להזיק מדעתו.
ד. הפהנים שפגלו את הזבח: במזיד - חייבין לשלם, בשוגג
- פטורין. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת:
במזיד - חייב לשלם, בשוגג - פטור.
ה. הכניס פרה למרפק כדי שתינק ותדוש, והסיח דעתו
ממי חטאת - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.
ו. המנסף זין חברו לעבודה זרה - לא נאסר היין; שאין
אדם מישאל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו
שתפות, או שהיה מומר, שהרי הוא כעובד כוכבים, או
שהתרו בו וקבל ההתראה, שהרי הוא מומר - הרי זה אוסר
היין, וחייב לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא
מתחייב בנפשו? מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם, ואינו
מתחייב בנפשו עד שישפך.
ז. כל הגורם להזיק ממונו חברו - חייב לשלם נזק שלם מן

1 לעשותה, וקדם אחר ונשאה - משלם לבעלים עשרה
2 והובים.

3 טו. שמין למזיק בידו בדרך ששמן לו אם הזיק ממנו.
4 כיצד? הרי שהרג בהמת חברו או שבר כליו - שמין כמה
5 היתה הבהמה שנה וכמה הנבלה שנה, וכמה היה הפלי
6 שנה והוא שלם וכמה שנה עתה, ומשלם הפחת לנזק עם
7 הנבלה או הפלי השבור. בדרך שבארנו בשורו שהזיק,
8 שדין אחד הוא. דרך ענבים של חברו - שמין לו הנזק. וכן
9 כל פיצא בזה.

10 טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו.
11 אם אין לו מטלטלין - גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס
12 והמפתה והמוציא שם רע - בלן גובין מהן מן היפה
13 שבנכסיו.

14 יז. כל המזיק ממון חברו ואינו יודע מה הזיק - הרי הנזק
15 נשבע בתקנת חכמים ונוטל כמו שטיען הנגול. והוא,
16 שטיען דברים שהוא אמוד בהן, כמו שבארנו בנגול.

17 יח. כיצד? לקח פיס חברו והשליכו לים או לאש, או
18 שמסרו ביד אנס ואבד, בעל הפיס אומר: והובים היה מלא,
19 והמזיק אומר: איני יודע מה היה בו, שמא עפר או תבן
20 היה מלא - הרי הנזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל. והוא,
21 שטיען דברים שהוא אמוד בהן או אמוד להפקידן אצלו,
22 ודרך להניחן בכיס וכיצא בו; אבל אם אין דרך להניחן
23 בכלי זה - הוא פשע בעצמו. כיצד? הרי שחטף חמת או
24 סל מלאים ומחפים והשליכם לים או שרפן, וטען הנזק
25 שמרגליות היו בתוכן - אינו נאמן, ואין משיעין אותו על
26 כף; שאין דרך בני אדם להניח מרגליות בסלים ובחמתות.
27 ואם תפש - אין מוציאין מידו, אלא נשבע שמרגליות היו
28 בה ונוטל ממה שיש אצלו. וכן כל פיצא בזה.

29 יט. ידע המזיק שהפסיד היה בו והובים, אבל אינו יודע
30 כמה היו, ואומר הנזק: אלה היו - נוטל אלה בלא שבועה.
31 ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר בענין הפקדון.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"א

פרק שמיני

34 א. המוסר ממון חברו בידי אנס - חייב לשלם מן היפה
35 שבנכסיו. ואם מת - גובין מיורשיו, כשאר כל המזיקין. בין
36 שהיה האנס עובד פוכבים בין שהיה ישראל, הרי זה
37 המוסר חייב לשלם כל מה שלקח האנס. אף על פי שלא
38 נשא המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל בלבו.

39 ב. כמה דברים אמורים? כשהרגא המוסר מעצמו; אבל
40 אם אנסוהו עובדי פוכבים או ישראל אנס להראות, והרגא
41 - הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא ונתן ביד, אף על
42 פי שהוא אנוס - חייב לשלם. המציל עצמו בממון חברו -
43 חייב לשלם.

44 ג. כיצד? הרי שגזר המלך להביא לו זין או תבן וכיצא
45 בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר זין

46 או תבן במקום פלוני, והלכו ולקחוה - חייב לשלם. אנסו
47 המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות זין או תבן, או עד
48 שיראה לו ממון חברו שהוא בורח מלפניו, והראה לו מפני
49 האנס - הרי זה פטור; שאם לא יראה לו - יבהו או ימיתו.
50 ד. נשא ממון חברו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל
51 מקום, אף על פי שהמלך אנס להביא. כמה דברים
52 אמורים שאם אנס להביא והביא חייב? בשלא הגיע הממון
53 לרשות האנס; אבל אנס שאנס ישראל עד שהראהו, ועמד
54 האנס על הממון ונעשה ברשותו, ואנס את ישראל עד
55 שהוליכו לו למקום אחר, ואפלו הוליכו זה המוסר
56 שהראהו - הרי זה פטור מלשלם; שכיין שעמד האנס בצד
57 האוצר כבר אבד כל מה שיש בו, וכאלו נשרף.

58 ח. בעלי דין שהיתה ביניהם מריבה על הקרקע או על
59 מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן
60 ומסרה ביד עובד פוכבים - מנדין אותו שיחזיר הדבר לכמו
61 שהיה, ויסלק יד אנס מביניהם, ויעשו דין בישראל.
62 ו. מי שנתפש על חברו, ולקחו עובדי פוכבים ממון ממנו
63 בגלל חברו - אין חברו חייב לשלם. אין לה מי שנתפש על
64 חברו ויהיה חברו חייב לשלם. חוץ מן הנתפש מפני המס
65 הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה, או הנתפש על התשורה
66 שנותן כל איש ואיש למלך בעברו עליהם הוא או חילותיו
67 - הרי זה חייב לשלם לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל
68 פלוני בפני עדים.

69 ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממון חברו, כגון שהראה
70 מעצמו או שנאנס ונשא ונתן, ולא ידעו העדים כמה
71 הפסידו במסירתו, והנמסר אומר: כף וכף הפסידני, והמוסר
72 כופר כמה שטענו: אם תפש הנמסר - אין מוציאין מידו,
73 אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה כמה שתפש; ואם לא תפש
74 - אין מוציאין מן המוסר אלא בראיה ברורה.

75 ח. אין משיעין את המוסר שהראה מעצמו לא שבועה
76 חמונה ולא שבועת הסת, מפני שהוא רשע ואין לה פסול
77 יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או להביא ונשא
78 ונתן ביד, אף על פי שהוא חייב לשלם - אינו רשע, אלא
79 בן תשלומין הוא בלבד, ומשיעין אותו כשאר הפשעין.

80 ט. אסור למסר האדם ביד עובד פוכבים, בין בגופו בין
81 בממונו. ואפלו היה רשע ובעל עברות, ואפלו היה מצר לו
82 ומצער. וכל המוסר ביד עובד פוכבים, בין בגופו בין
83 בממונו - אין לו חלק לעולם הבא.

84 י. מתר להרג המוסר בכל מקום, ואפלו בזמן הזה שאין
85 דנין דיני נפשות. ומתר להרגו קדם שימסר. אלא כשאמר:
86 הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו, ואפלו ממון קל -
87 התיר עצמו למיתה. ומתירין לו ואומרין לו: אל תמסר. אם
88 העז פניו ואמר: לא כי, אלא אמסרנו - מצוה להרגו. וכל
89 הקודם להרגו זכה.

90 יא. עשה המוסר אשר זמם ומסר - יראה לי, שאסור
91 להרגו; אלא אם בן החזק למסר - הרי זה יענש, שמא ימסר
92 אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב לענש המוסרים

12 חביב מגופו. ואם שבר פלים אחרים - חביב; שהמצייל עצמו
13 בממון חברו - חביב.
14 יד. מי שרדף אחר הרודף להושיע הנרדף, ושבר את
15 הפלים, בין של רודף בין של כל אדם - פטור. ולא מן
16 הדין, אלא תפנה היא, שלא ימנע מלהציל או יתמהמה
17 ויעיין בעת שירדף.
18 טו. ספינה שחשבה להשכר מכבד המשו, ועמד אחד מהן
19 והקל ממשה והשליך בים - פטור; שהמשא שבה כמו
20 רודף אחריהם להרגם. ומצוה רבה עשה שהשליך
21 והושיעם.
22 סליקו להו הלכות חובל ומזיק בסייעתא דשמיא

1 שהחזקו למסר ממון בני אדם, ולמסר המוסרים ביד
2 העובדי כוכבים לענשם ולהכותם ולאסרם כפי רשעם. וכן
3 כל המצר לצבור ומצערן - מתר למסרו ביד העובדי
4 כוכבים להכותו ולאסרו ולקנסו. אבל מפני צער יחיד אסור
5 לאסרו. ואסור לאבד ממנו של מוסר, ואף על פי שמתר
6 לענשו; שהרי ממנו לירשיו.
7 יב. רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו או לדבר עברה,
8 ושבר את הפלים, בין של נרדף בין של כל אדם - פטור
9 מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו; שפיון שרדף
10 התיר עצמו למיתה.
11 יג. נרדף ששבר פלים של רודף - פטור; לא יהיה ממנו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' סיון ה'תשע"א

47 אשת האח, והוא אמרו: "ערוך אשת-אחיד לא
48 תגלה" (שם, טז). והעובר על לאו זה, בכרת אם
49 היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.
50 המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
51 אחות האשה בחיי האשה, והוא אמרו יתעלה:
52 "ואשה אל-אחיתה לא תקח" (שם, יח), והעובר על
53 לאו זה במזיד — חייב כרת; ואם היה שוגג —
54 מקריב חטאת קבועה.

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"א

55 מצות לא תעשה שמח. שמיט.
56 שנ. שאנ.
57 המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
58 הבהמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו
59 "ובכל-בהמה לא-תתן שכבתך" (ויקרא יט, כג)
60 והעובר על זה בידון — חייב סקילה, ואם לא
61 נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה שוגג —
62 מקריב חטאת קבועה.
63

64 המצוה השמ"ט — האזהרה שהזהרנו הנשים
65 מלהביא עליהן בהמות, והוא אמרו יתעלה:
66 "ואשה לא-תעמד לפני בהמה לרבעה" (שם, וגם
67 זו מצוה בפני עצמה ואינה נכללת במצוה
68 שקדמה לה. כי באסרו על הזכרים לבוא על
69 הבהמות לא נאסר על הנשים להביא בהמות
70 עליהן, לולא הלאו המיוחד שבא בכך. ובתחילת

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"א

23 מצות לא תעשה שמ. שמא.
24 שמב. שמג. שדמ. שמה.
25 המצוה הש"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
26 אחות האב, והוא אמרו: "ערוך אחות-אביך לא
27 תגלה" (ויקרא יח, יב) והעובר על זה אם היה מזיד
28 — חייב כרת; ואם היה שוגג מקריב חטאת
29 קבועה.
30

31 המצוה השמ"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
32 אחות האם, והוא אמרו יתעלה: "ערוך אחות-
33 אמי לא תגלה" (שם, יג). והעובר על לאו זה
34 במזיד — חייב כרת; ואם היה שוגג — מקריב
35 חטאת קבועה.

36 המצוה השמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
37 אשת אחי האב, והוא אמרו: "אל-אשתו לא
38 תקרב ודתך הוא" (שם, יד). והעובר על לאו זה,
39 בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב
40 חטאת קבועה.

41 המצוה השמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
42 אשת הבן, והוא אמרו: "ערוך כלתך לא תגלה"
43 (שם, טו). והעובר על זה — בסקילה. ואם לא
44 נתקיימה העדות או שלא נודע — הרי הוא בכרת
45 אם היה מזיד; ובשוגג — מקריב חטאת קבועה.
46 המצוה השד"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על

40 שִׁיחָהּ הָבֵא עַל אֲבִיו חֵיב שְׁתִּים: מִשּׁוּם שׁוֹכֵב עִם
41 זָכָר וּמִשּׁוּם מְגִלָּה עֲרוֹת אֲבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִין
42 (נרד). נִתְבָּאָר שְׁמִמָּה שְׁנֵאֲמָר: "עֲרוֹת אֲבִיךָ לֹא
43 תְּגַלֶּה — אֲבִיךָ מִמֶּשׁ". וְהִקְשׁוּ שָׁם וְאָמְרוּ: "הֲאִי
44 מ'וְאֵת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" נִפְקָא (אִפְשָׁר לִלְמוֹד זֹאת
45 מ'וְאֵת זָכָר גו'?) וְהִשְׁיבוּ: "לְחֵיבֻ שְׁתִּים וְכִדְרֵי
46 יְהוּדָה דָּאָמַר: גוֹי הָבֵא עַל אֲבִיו חֵיב שְׁתִּים". וְשָׁם
47 בְּאֵרוֹ וְאָמְרוּ "מִסְתַּבְּרָא מְלִיתִיה דְּרֵבִי יְהוּדָה (דְּבִרִי
48 רִבִּי יְהוּדָה מִתַּאפְשָׁרִים) בִּישְׁרָאֵל וּבִשְׁוֹגָא וּלְקַרְבָּן,
49 וְהֲאִי דָאָמַר "גוֹי" לְשָׁנָא מְעֵלְיָא" (וְהִטְעַם לְבִיטוּי
50 "גוֹי" — כִּי זֹהִי לְשׁוֹן נְקִיָּה שְׁלֹא לְהִתְבַּטֵּא בַּמְפּוֹרֶשׁ
51 יְהוּדִי בַּעֲנִי חֲטָא), כְּלוּמַר: שָׁאֵם שְׁגָג בְּאֲבִיו —
52 יָבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת כְּמִי שֶׁשְׁגָג בְּשְׁתֵּי עֲרִיּוֹת; וְאֵין
53 בֶּן הַשְׁוֹגָג בְּזָכוֹר דְּעֵלְמָא (זָכָר סֵתָם שְׁאִינוֹ אֲבִיו),
54 שְׁאִינוֹ מִבִּיא אֵלָא חֲטָאת אַחַת.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"א

מצות לא תעשה שנב.

שמז. שמו.

58 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹאֵל עַל
59 אַחֵי הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אַחֵי-אֲבִיךָ לֹא
60 תְּגַלֶּה" (וִיקְרָא יח, יד) עַד שֶׁגַּם שְׁוֹגָג בְּאַחֵי אֲבִיו
61 חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּאֲבִיו. וּבִגְמָרָא
62 סְנֵהֲדִין (כד). אָמְרוּ: הָבֵא עַל אַחֵי אֲבִיו — חֵיב
63 שְׁתִּים לְדִבְרֵי הַכֹּל, דְּכַתִּיב: "עֲרוֹת אַחֵי-אֲבִיךָ לֹא
64 תְּגַלֶּה".

65 וְדַע שֶׁעֲנִין אֲמָרִי "נִתְקַיְמָה הָעֵדוּת" (בְּכָל אִיסוּרֵי
66 עֲרִיּוֹת — כְּתָנָאֵי לְקִיָּים בְּהֵם דִּינֵי מִיתָה) הוּא שְׁיִהְיוּ
67 שָׁם שְׁנֵי עֲדִים כְּשֶׁרִים מִתָּרִים בּוֹ אוֹ יוֹתֵר, וּבֵית
68 דִּין כְּשֶׁר שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה שֶׁהָעֵדוּת נִגְבִּית
69 לְפָנֵיהֶם, וְיִהְיֶה זֶה בְּזִמָּן (שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים,
70 וְתַנְאִים נֹסְפִים) שֶׁדִּינֵי נִפְשׁוֹת נֹהֲגִים.

71 וּפְשׁוּט הוּא, שֶׁכָּל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדַם זִכְרָן
72 (שֶׁהִזְכַּרְנוּ קוּדֶם) נִאָּמַר בְּהֵן הַכָּרַת בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה,
73 וְהוּא אָמְרוּ אַחֵר שְׁמִנָּן: "כִּי כָל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל
74 הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת" (שם, כט),
75 וְכֵן כָּל-מָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִהֵן שְׁחֵיבִים עָלָיו
76 מִיתַת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אֲבָל שְׁנוּי
77 מִיָּנִי הַמִּיתָה שְׁאִמְרָנוּ מִקְצָתָן בִּסְקִילָה וּמִקְצָתָן

1 כְּרִתוֹת אָמְרוּ: "שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרִתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹרָה
2 וּמִנּוֹ אוֹתָן בְּכָלֶלֶן הָבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְאִשָּׁה
3 הַמְּבִיאָה אֶת-הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ אֶף-עַל-פִּי (לְמִירוֹת)
4 שְׁמִנּוֹ שָׁם כָּלִלֵי הָעֲנִיָּנִים (שֶׁהַמִּשְׁנָה מוֹנֶה רַק
5 קְבוּצוֹת כִּלְלִיּוֹת שֶׁל חֵיבֵי כֶּרֶת וְלֹא מִפְּרִטָּה לְפִרְטִים)
6 כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּפִירוּשָׁנוּ ("פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנׁוֹת") הִנֵּה
7 נִתְבָּאָר שֶׁהִיא מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה מְכַלֵּל מִצְוֹת
8 לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה.
9 וְאֵם לֹא נִתְקַיְמָה הָעֵדוּת — הָרִי הִיא בְּכָרַת אִם
10 הִיתָה מְזִידָה; וְאֵם הִיתָה שְׁוֹגָגָת — מְקַרִּיבָה
11 חֲטָאת קְבוּעָה.

12 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹאֵל עַל
13 הַזָּכָר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֵת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי
14 אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הוּא" (שם, כב) וּכְכֹר נִכְפַּל הֲלֹאֹ
15 בְּעִנִּין זֶה בְּעֲצָמוֹ וְאָמַר: "וְלֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי
16 יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים כג, יח) וְזֹהִי הַסְּבָרָא הַנִּכְוֶנָה
17 שֶׁלֹּא זֶה נִכְפַּל לְחֻזֵּק, לֹא שֶׁהוּא אֲזִהְרָה לְנִשְׁכָּב;
18 וּמִמָּה-שְׁאָמַר: "לֹא תִשָּׁכַב" נִלְמְדָה אֲזִהְרָה לְשׁוֹכֵב
19 וְנִשְׁכָּב. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִין (נרד): נִתְבָּאָר שְׁרֵפִי
20 יִשְׁמַעְעָל הוּא שְׁעוּשָׁה "לֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אֲזִהְרָה
21 לְנִשְׁכָּב, וּלְפִיכָךְ הָבֵא עַל הַזָּכוֹר וְהִבִּיא זָכוֹר עָלָיו
22 בְּהֵעֲלֵם אֶחָד (מִכַּח אוֹתוֹ הָעֵלֶם — אוֹתָהּ טַעוֹת) —
23 חֵיב שְׁתִּים לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעְעָל, וְרַבִּי עֲקִיבָא
24 אוֹמַר: אֵינוֹ צָרִיךְ, (פְּסוּק מִיּוּחָד לְהִטִּיל לֹאֹ עַל
25 הַנִּשְׁכָּב) הָרִי הוּא אוֹמַר בַּתּוֹרָה: "וְאֵת-זָכָר לֹא
26 תִשָּׁכַב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשָּׁכַב, לְפִיכָךְ הָבֵא עַל
27 הַזָּכוֹר וְהִבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּהֵעֲלֵם אֶחָד — לְדַעַתוֹ
28 אֵינוֹ חֵיב אֵלָא אַחַת. אָמְרוּ בְּטַעַם עֲנִין זֶה: לֹא
29 תִשָּׁכַב וְלֹא תִשָּׁכַב — חֲדָא הִיא, וְלְדַעַתוֹ כֹּא "לֹא
30 יִהְיֶה קֹדֶשׁ" לְחֻזֵּק, כְּמוֹ שְׁאָמַר: "לֹא תִנָּאֵף" וְהוּא
31 אֲזִהְרָה לְאַשְׁתִּי אִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ (מִצְוָה שְׁמוֹ),
32 וְאָמַר (פְּסוּק נֹסֵף לְחִיּוּזֹק): "וְאֵל-אִשְׁתִּי עֲמִיתָךְ
33 לֹא-תִתֵּן שִׁכְבָּתְךָ", וְרַבִּים כְּמוֹ זֶה כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ
34 בְּכָלֶל הַתְּשִׁיעִי. וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה.
35 וְאֵם לֹא נִסְקַל — הָרִי הוּא בְּכָרַת אִם הִיא מְזִידָה;
36 וְאֵם הִיא שְׁוֹגָג — מְקַרִּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

37 הַמִּצְוָה הַשְּׁא"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹאֵל עַל
38 הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אֲבִיךָ לֹא תְּגַלֶּה" (וִיקְרָא
39 יח, ז), וְגַם הָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה, עַד

תתן שְׂכָבְתָךְ לְזֹרַע" (ויקרא יט, כ). וַיֵּשׁ בְּעֶנֶשׁ
הַעֹבֵר עַל לֹא זֶה הַפֶּרֶשׁ, וְהוּא: אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ
אִישׁ זֶה נִעְרָה מֵאֲרָשָׁה (אחר קידושין לפני נשואין)
— שְׁנֵיהֶם חֵיבִים סְקִילָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב
(דברים כב, כא); וְאִם הָיְתָה בֵּת כֹּהֵן — הִיא
נִשְׂרָפָה, וְהוּא בִּחְנֹק, כְּלוּמֹר: הַבּוֹעֵל; וְאִם הָיְתָה
בֵּת יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה בְּעוֹלָה (נשואה) — חֵיבִים
שְׁנֵיהֶם חֲנֹק כָּל־זֶה אִם נִתְקַיְמָה הָעֵדוּת; אָבָל אִם
לֹא נִתְקַיְמָה — הָרִי הוּא בְּכָרֶת. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה מִזִּיד, וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקָּרִיב
חֲטָאת קְבוּעָה. וּבְכָר נִכְפַּל הַלֹּא בַּעֲבָרָה זֶה וְהוּא
אֲמָרוֹ בַּעֲשֻׁרֵת הַדְּבָרוֹת: "לֹא תִנָּאֵף" (שמות כ, יד;
דברים ה, יז), כּוֹנֵנוֹ בְּזֶה הָאֲזִהְרָה עַל בִּיאַת אִשְׁתּוֹ
אִישׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו שם): "לֹא
תִנָּאֵף, לְמָה נִאָּמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (ויקרא כ, י)
עֲנֵשׁ שְׁמַעְנֹה, אֲזִהְרָה לֹא שְׁמַעְנֹה — תִּלְמֹד לֹמֵר:
"לֹא תִנָּאֵף". וּבִסְפָּרָא: "אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ
אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ" וְגו' ("מוֹת־יִוִּמָת הַנָּאֵף
וְהַנָּאֵפָה") (שם), עֲנֵשׁ שְׁמַעְנֹה אֲזִהְרָה לֹא שְׁמַעְנֹה
— תִּלְמֹד לֹמֵר "לֹא תִנָּאֵף", אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד
הָאִשָּׁה. וְלֹא עָשׂוֹ "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן
שְׂכָבְתָךְ" (ויקרא יח, כ) אֲזִהְרָה — לְפִי שֶׁהוּא לֹא
שָׂאִינוֹ כּוֹלֵל נוֹאֵף וְנוֹאֵפָה, אֶל־אִשְׁתּוֹ לְנוֹאֵף
בְּלִבָּד. וְכֵן בִּשְׁאָר הָעֲצִיּוֹת אִי אֶפְשָׁר לָהֶם שְׁלֹא
יִלְמְדוּ אֲזִהְרָה גַּם לֹא־שָׂאִה, אֲמָרוֹ (ספרא): "לֹא
תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֵרוֹה" (שם, ו) — הָרִי כָּאֵן שְׁנֵים
לְהִזְהִיר הָאִישׁ עַל־יְדֵי הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה עַל־יְדֵי
הָאִישׁ. וּבִגְמָרָא סְנֵהְדִּין (נא): אֲמָרוֹ: "הַכֹּל הָיָה
בְּכִלְל נוֹאֵף וְנוֹאֵפָה, הוֹצִיא הַפְּתוּב (פרט בנפרד)
אֶת־בֵּית כֹּהֵן לְשִׂרְפָה וְאֶת־נִעְרָה מֵאֲרָשָׁה
לְסְקִילָה". וּבְכָר קָדָם לָנוּ (הפסוק): "אֲשֶׁר יִנָּאֵף ..
מוֹת יִוִּמָת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֵפָה" פֶּרוֹשׁ דְּכָר זֶה בְּהַקְדָּמַת
מֵאֲמָר זֶה (השורש (הכלל) (השביעי)).

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
הַנִּדָּה בְּזִמְנֵי טְמֵאָתָהּ, כְּלוּמֹר: כָּל־שִׁבְעַת הַיָּמִים.
וְהוּא אֲמָרוֹ: "וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב"
(ויקרא יח, יט); וְגַם כָּל־זִמְנֵי שֶׁלֹּא תִטְבּוֹל אַחֵר
שִׁבְעַת הַיָּמִים הִיא נִדָּה. וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה אִם הָיָה
מִזִּיד חֵיב כְּרַת; וּבִשְׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.

בְּחֹנֶק וּמִקְצָתוֹ בִּשְׂרָפָה, הָרִי יֵשׁ מֵהֶם שֶׁבָּאוּ
בְּקִבְלָה (חו"ל) וּמֵהֶן מִפְּרָשִׁים בְּפִתּוּב. וּבְכָר
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי כָל־הָעֲצִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמַסְכַּת סְנֵהְדִּין
וּמַסְכַּת כְּרִיתוֹת וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּכְתוּבוֹת
וְקִדּוּשִׁין.

וּבְכָר נִתְבָּאָר בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (משנה ב) שֶׁכָּל־חֲטָא
שֶׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה
— חֵיבִים עַל "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כאשר הוא מסופק
אם חטא) אֲשֶׁם תְּלוּי. וְעִנִּין אֲמָרָם "חֲטָאת
קְבוּעָה" הוּא שֶׁתִּהְיֶה מִן־הַבְּהֵמָה דּוֹקָא: כְּשֶׁבָּה
אוֹ שְׁעִירָה. וְאִם תִּעֲיֵן בְּכָל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה אַחַת
אַחַת וְתִתְּבוּנֵן בְּעֶנְשֵׁים שֶׁנִּזְכְּרוּ בְּכָל־מִצְוָה וּמִצְוָה
מֵהֶן תִּמָּצָא, שֶׁכָּל־חֲטָא שֶׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרַת
וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת — אוֹתָהּ הַחֲטָאת — חֲטָאת
קְבוּעָה, חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שֶׁחֵיבִים עַל זְדוּן
כָּל־אֶחָד מֵהֶם כְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת שְׂאִינָה
קְבוּעָה, אֶל־אִם הִיא "עוֹלָה־וְיֹרֵד" (= קרבן המשתנה
לפי יכולת המקריב); וְאוֹתָם שְׁנֵי הַחֲטָאִים הֵם
טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קִדְּשִׁי (לֹא תַעֲשֶׂה עֹז, וּקְבֹט).
כּוֹנֵנִי בְּאֲמָרֵי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ: טְמֵא שֶׁנִּכְנַס לְעוֹרָה:
וְטְמֵאָת קִדְּשִׁי; טְמֵא שֶׁאֲכָל בִּשְׂרֵי קִדְּשׁ.

וְכֵן יִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁכָּל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁחֵיבִין עַל
זְדוּנָה כְּרַת חֵיבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֲטָאת, חוּץ מִחֲטָא
אֶחָד, וְהוּא: הַמְגִדֵּף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שֶׁזְדוּנוֹ בְּכָרֶת
וְאִין חֵיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת. וְכֵן יִתְבָּאָר לָךְ,
שֶׁכָּל־אָדָם שֶׁחֵיב מִיתַת בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיתָה
שֶׁתִּהְיֶה — הָרִי אוֹתוֹ אָדָם בְּכָרֶת גַּם כֵּן אִם לֹא
הִמִּיתוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ שֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ, חוּץ
מִעֲשָׂרָה שֶׁהֵם מַחֲיִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין וְאִין עֲלֵיהֶם
כְּרַת, וְהֵם: מִסִּית, וּמִדִּיחַ, וּנְבִיא־שֶׁקֶר, וּמִתְנַבֵּא
בְּשֵׁם עֲבֹדָה זָרָה, וְזִקֵּן מִמָּרָא, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה,
וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵחַ, וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ
וּמַקְלֵל אָבִיו וְאִמּוֹ. כָּל־אֶחָד מֵאלוֹ אִם נִתְקַיְמָה
עָלָיו הָעֵדוּת — נִהְרַג וְאִם לֹא יָדְעוּ בּוֹ אוֹ שֶׁלֹּא
הָיָה אֶפְשָׁר לְבֵית דִּין לְהִרְגוֹ — הָרִי הוּא מִתִּיר
עֲצָמוֹ לְמִיתָה, אֶל־אִם שְׂאִינוֹ עוֹמֵד בְּכָרֶת. דַּע כָּל־לֵאמֹר
אלו וְזֵכְרָם.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְהוּא אֲמָרוֹ: "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"א

1 המצוה הנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן
2 בכוֹפְרִים, והוא אִמְרוּ יתעלה: "ולא תתחתן בם"
3 (דברים ז, ג), ובאר ההתחנות מה היא ואמר:
4 "בתך לא-תתן לבנו ובתו לא-תקח לבנך" (שם)
5 ובפרוש אִמְרוּ במסכת עבודה זרה (לו:): "דרך
6 חתנות אסרה תורה". העובר על לאו זה יש
7 בענישו הפרש והוא: אם בא עליה בפרהסיא
8 (לעיני רבים) — הרי ההורגו בשעה שהוא עושה
9 את-העברה, כבר קיים את-ענישו כמו שעשה
10 פינחס בזמרי (במדבר כה, ח) אִמְרוּ (סנהדרין פא:):
11 הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, ודוקא בתנאים
12 שאִמְרוּ, והם: שִׁיבְעוּל בפרהסיא ובשעת מעשה
13 וכמעשה שהיה (בדיוק כפי שהתרחש אצל פנחס
14 וזמרי) אֲבָל אם לא עשה זה בפרהסיא, או שפרש
15 ולא פגעו בו קנאים — הרי הוא מחיב כרת.
16 אֲבָל לא נתבאר בו כרת זה בלשון התורה.
17 אִמְרוּ: "לא פגעו בו קנאים מהו?" ונתבאר
18 שהוא בכרת, שִׁנְאָמַר: "כי חלל יהודה קדש ה'
19 אשר אהב וגו' יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער
20 וענה" (מלאכי ב, יא-יב), אִמְרוּ: מִכָּלֵל דִּבְכָּרָת.
21 כְּשֶׁמִּתְבָּרר אם כן שאדם בעל ארמית בעדים
22 והתראה — לוקה מדאורייתא, ודע זאת. וכבר
23 נתבארו דיני כל-הדברים האלה בעבודה זרה
24 (לו: ובסנהדרין פב:).

28 המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן
29 בזכרי (גברים של) עמון ומואב דוקא — אִפְלו
30 אחר שנתגירו, והוא אִמְרוּ יתעלה: "לא-יבא
31 עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד) העובר על
32 לאו זה — לוקה, כלומר: שגר עמוני ומואבי
33 שבעל ישראלית בנשואין — לוקין שניהם
34 מלקות דאורייתא וכבר נתבארו דיני מצוה זו
35 בפרק ח' מיבמות (עו: ובסוף קדושין (עד:).

36 המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק
37 את-המצרים ומלהתרחק מלהתחתן בהם אחר
38 שנתגירו, והוא אִמְרוּ יתעלה: "לא-תתעב

39 מצרי" (שם, ח) וכבר נתבארו דיני שתי המצוות
40 האלה, כלומר: דיני מצרי ואדומי (אזהרה נד,
41 נדפסה לקמן), בפרק ח' מיבמות (שם) ובסוף
42 קדושין (עו:).

43 המצוה הנ"ד — אזהרה שהזהרנו מלהרחיק זרע
44 עשו אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזוהרים לכל
45 נתיחך מלהתחתן בהם אחר שנתגירו, והוא אִמְרוּ
46 יתעלה: "לא-תתעב אדמי כי אחיד הוא" (שם).

47 המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהר הממזר
48 מלבוא על בת ישראל, והוא אִמְרוּ יתעלה:
49 "לא-יבא ממזר בקהל ה'" (שם, ג). והעובר על
50 לאו זה — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
51 בפרק ח' מיבמות (עח: ובסוף קדושין (עד:).

52 המצוה הש"ס — האזהרה שהזהר מלבוא על בת
53 ישראל מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי
54 אפשר לו להוליד, והוא אִמְרוּ יתעלה: "לא-יבא
55 פצוע-דכא וכוות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם
56 בעל בת ישראל אחרי הקדושין — לוקה. וכבר
57 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מיבמות (עו:).

58 המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית
59 את אברי התשמיש של זכרים מכל-מין של בעלי
60 החיים ושוה בזה האדם וזולתו, והוא אִמְרוּ
61 יתעלה אחר שהזכיר מעוף וכתות ונתוק וכוות
62 — "ובארצכם לא תעשו" (ויקרא כב, כד), בא
63 הפרוש (ספרא אמור): "ובכם לא תעשו". והעובר
64 על לאו זה — לוקה, כלומר: המסרס מישוהו
65 מאיזה מין שיהיה. ובפרק שמונה שרצים (שבת
66 קי:): אִמְרוּ: "תנא מנין לסרס באדם שהוא
67 אסור? תלמוד לומר: "ובארצכם לא תעשו".
68 ואִפְלו מסרס אחר מסרס — חיב. דאמר רבי חיא
69 בר אבון אמר רבי יוחנן: הכל מודים במחמץ
70 אחר מחמץ שהוא חיב, שִׁנְאָמַר: "לא תאפה
71 חמץ" (שם ו, י) ו"לא תעשה חמץ" (שם ב, יא);
72 במסרס אחר מסרס שהוא חיב, שִׁנְאָמַר: ומעוף
73 וכתות וכו'. אם על פרות חיב, על נתוק לא
74 כל-שכן! אֲלָא להביא נותק אחר פורת שהוא
75 חיב". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות
76 בשבת (שם) ויבמות (עה:).

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

המצוה הקס"א — האזהרה שהזהר בהן גדול
בלבד מלשא אלמנה, והוא אמרו יתעלה:
"אלמנה וגרושה וחללה זנה את-אלה לא יקח"
(ויקרא כא, יד) וכפל (באיסור מיוחד לכהן גדול)
אזהרה זו בכהן גדול בגרושה וחללה וזונה
(למרות שכבר הוא מזהר על כך בכל כהן הדיוט)
לענין שבארוהו בגמרא קדושין (עז). והוא: שאם
ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה
וחללה, ובעלה בהן גדול — לוקה ארבע
מלקיות; ואם בעלה בהן הדיוט — לוקה שלש.
ושם אמרו: "אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן
שהן פסדר — חייב על כל-אחת ואחת", ובארו
שנה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר", שחלו
אלו הענינים לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה
אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה,
ואחר-כך תהיה זונה. והצרכנו לזה, מפני שהיא
אשה אחת ובבעילה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע
מלקיות אלו. וכלל הוא אצלנו (שם עז): אין
אסור חל על אסור אלא-אם-כן היה אסור מוסיף
(שהאסור שבא אחרון מוסיף חומרה יתרה בפרטי
האיסור): או אסור כולל (שאיסור האחרון הוא
איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על
תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים
חלים יחדיו באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין
אחד מקדים), כמו שבארנו במקומו במסכת
כרתות בפרושנו ("פירוש המשניות" פרק ג משנה
ד); ואם יהיו על הסדר (בדוגמה שלנו ב"סדר" זה),
יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר שם. אבל
אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל
אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת
זונה ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר
שהיא לוקה על כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה
ותאמר: כיון שהכלל אצלנו: אין לוקין על לאו
שבכללות — מדוע לוקה על כל-אחת ואחת,
והרי כלן מזהר עליהן בלאו אחד? דע שבגלל

ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
וזונה וחללה — להשמיענו שדינו בהן כמו דין
בהן הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב
בהן הדיוט מלקות על כל-אחת ואחת, כיון
שנתיחדה אחת מהן בלאו אחד, נעשו כלן לחלק,
והוא אמרו: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו"
(שם כא, ז). הואיל ויחד הגרושה בלאו, והרי הוא
לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה על זונה
בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין
אמרם בגמרא קדושין (עז): "כשם שחלוקה
גרושה מחללה וזונה בכהן הדיוט, כך חלוקה
בכהן גדול". ושם נתבאר, שאם הנשים גופין
מחלקין לוקה על כל-אחת ואחת, בין שהיו על
הסדר או שלא על הסדר. הנה נתבאר לך שהלאו
על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה, ולפיכך לוקה
על כל-אחת ואחת. ושם (עח). נתבאר, שאין בהן
הדיוט חייב מלקות משום אחת מהן עד שיקח
(יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא
בעל — אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה
וחללה זונה את אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו
בעמיו" — מובנם לגבי כהן הדיוט הוא: מה-טעם
קאמר: (כלומר: מה-טעם "לא יקח"? משום "לא
יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על הקידושין).
ויכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא)
בשלמות ביבמות וקדושין.

המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר בהן גדול
מלבוא על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא
אמרו יתעלה: "ולא-יחלל זרעו בעמיו" (שם טו).
ופרושו שבהן הדיוט נאסרו עליו הנשואין
(ב"גרושה" "זונה" ו"חללה" — האסורים על כהן
הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם ז), ולקוחין הם
הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיבעול, כמו
שבארנו לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף
קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף-על-פי שנה
אסור ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה") ופסלה
(עשאה חללה לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה
משום זה, כיון שלא נתפרשה אזהרה לכך. אבל
בהן גדול באו בו שני לאוין: אחד "לא יקח"
והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל זרעו"

39 המצוה הקנ"ט — האזהרה שהזהר הכהן מלשא
40 חללה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה
41 לפסול מכהונה — מתחללת), והוא אמרו: "אשה
42 זנה וחללה" (שם); וכשבא (ויש גורסין: כנ"ל) עליה
43 — חייב מלקות.

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"א

44 מצות לא תעשה שנג.
45 מצות עשה קמט.
46

47 המצוה השנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתענג
48 באחת מכל העריות ואפלו בלי ביאה, כגון
49 החבויק והנשיק וכיוצא בהן מפעלות הזנות, והוא
50 אמרו: תעלה באזהרה על זה: "איש איש אל-כל-
51 שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה" (ויקרא יח, ו)
52 כאילו אמר: לא תתקדשו אליהם קרבה המביאה
53 לגלות ערוה. ולשון ספרא (אחרי שם): "לא
54 תקרבו לגלות ערוה", אין לי אלא שלא יגלה,
55 מנין שלא יקרב? תלמוד לומר: "ואל-אשה בנדת
56 טמאתה לא תקרב" (שם, יט), אין לי אלא נדה בל
57 תקרב ובל תגלה, ומנין בכל-העריות שהן בכל
58 תקרבו ובל תגלו? תלמוד לומר: "לא תקרבו
59 לגלות ערוה". ושם (שם כט) נאמר: "ונקרתו
60 הנפשות העשות", מה תלמוד לומר? לפי שנאמר:
61 "לא תקרבו" יכול יהיו חייבין פרת על הקריבה
62 — תלמוד לומר "העשות", לא הקרבות. וכבר
63 נכפל הלאו באסור הדברים המכערים האלה
64 ואמר: "לבלתי עשות מחקות התועבת" (שם, ל)
65 אבל אמרו: (בפסוק שנאמר כהקדמה לאיסור כל
66 העריות) "כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה
67 לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען וגו' לא תעשו" (שם, ג),
68 אינו מזהיר בשני לאוין אלו מחקות
69 התועבת בלבד, אלא מזהיר בהם מהתועבת עצמן
70 שבאר אחר כך, כלומר שהביא שני לאוין כלליים
71 על כל-העריות. וכאשר הזהיר על מעשה ארץ
72 מצרים ומעשה ארץ כנען — וזה כולל כל-מה-
73 שהיו עושים, השחיתות ועבודת האדמה ומרעה
74 המקנה וישוב הארץ גם כן, לפיכך חזר ובאר
75 שאותם המעשים שהזהרתיך מהם הם אלו ואלו:
76 ערות לא תגלה וערות לא תגלה (כלומר, פרט כל

1 והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא
2 קדושין (עח.) אמרו: "ומודה רבא בכהן גדול
3 באלמנה, שאם בעל ולא קדש שלוקה, ולא
4 יחלל וזעזע" אמר רחמנא — והרי חלל". ושם
5 אמרו: "כהן גדול באלמנה — לוקה שתיים:
6 לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום "לא יחלל".
7 ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט
8 הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו)
9 אלא לפי שהיא המיוחדת בלאו על כהן גדול והיא
10 כשרה לכהנה, ובכעילה זו חללה ופסלה לכהנה.
11 אבל גרושה וזונה וחללה הרי דינו בשלשפון כדין
12 כהן הדיוט, כלומר: שכל-אחת מהן פסולה
13 לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן הכהן הגדול חלול
14 מעיקרו), ולא כפל אסורן על כהן גדול (לצורך
15 איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה)
16 אלא לענין שהזכרתי לך (אזהרה קסא — כדי לייחד
17 לאו לכל אחד).

18 המצוה הל"ח — הצווי שנצטווה כהן גדול לשא
19 בתולה (שלא נבעלה) בכתוליה והוא אמרו
20 יתעלה: "והוא אשה בכתוליה יקח" (שם, יג)
21 וכפרוש אמרו (כתובות ל.) "עושה היה רבי
22 עקיבא ממזר אפלו מחייבי עשה". ובארו את-זה,
23 כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה בתולה —
24 שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
25 אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה
26 נתבאר שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות
27 יא:): "ומצוה על הכתולה". וכבר נתבאר דיני
28 מצוה זו בפרק ו' מיבמות (כט.), ובמקומות
29 בכתובות (צז:) וקדושין (סח.).

30 המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה
31 שהזהר הכהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה
32 גרושה מאישה לא יקחו" (שם, ז) וכשבא (ויש
33 גורסין: כל-זמן שבא) עליה — חייב מלקות.

34 המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הכהן מלשא
35 זונה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל
36 האסור לה), והוא אמרו: "אשה זנה וחללה לא
37 יקחו" (ויקרא כא, ז) וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן
38 שבא) עליה — חייב מלקות.

40 שֶׁאֵנוּ נִצְטוּיֵנוּ לְדָרוֹשׁ סִמָּנִים אֵלּוּ בְּכָל־בִּהְמָה
41 וְחִיָּה, וְאִזּוֹ יֵהָא מִתֵּר לְאֹכְלָהּ, וְדִין זֶה — הוּא
42 הַמִּצְוָה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּמִסְכַּת
43 בְּכוֹרוֹת (ו.) וּבְמִסְכַּת חֲלִין (נט.).

יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"א

44 מצות עשה קנ. קנא. קנב.
45 מצות לא תעשה קעב. קעד.

46 הַמִּצְוָה הַקָּ"ן — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְבָדֵק גַּם
47 בְּסִמָּנֵי הָעוֹף, וְהוּא שָׂרָק בְּמָה מִיָּנִים מִמֶּנּוּ יֵהִי
48 מִתֵּרִים. וְסִמָּנֵי הָעוֹף לֹא נִאֲמָרוּ מִן־הַתּוֹרָה אֲלֹא
49 הִשְׁגִּנוּ בַּחֲקִירָה, כִּי כָאֲשֶׁר אָנוּ מִתְּבוֹנְנִים בְּכָל־
50 הַמִּיָּנִים שֶׁנִּתְבָּאֵר אִסּוּרָם (בתורה, ובפרטות) אֶחָד
51 אֶחָד, מוֹצֵאִים אָנוּ בָּהֶם דְּבָרִים הַכּוֹלְלִים אוֹתָם
52 ("צד השווה" — פרטים משותפים), וְהֵם סִמָּנֵי עוֹף
53 טָמֵא וְזֶה שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּעוֹפוֹת וְלֹמַר: זֶה טָמֵא
54 וְזֶה טָהוֹר — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה. וּלְשׁוֹן סִפְרִי:
55 "כֹּל־צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ (דברים יד, יא) — זֹאת
56 מִצְוַת עֲשֵׂה". הִנֵּה נִתְבָּאֵר מֵה־שֶׁרַמְזֵנוּ עָלָיו; וּכְבָר
57 נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּמִסְכַּת חֲלִין (נט.).

58 הַמִּצְוָה הַקַּנ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְבָדֵק גַּם בְּסִמָּנֵי
59 חֲגָבִים, וְהֵם הַמִּפְרָשִׁים בַּתּוֹרָה: "אֲשֶׁר לוֹ כְרָעִים
60 מִמַּעַל לְרַגְלָיו" (ויקרא יא, כא). וְעִנֵּן מִצְוָה זֹאת כִּמוֹ
61 שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁלִּפְנֵיהָ, וְהַפְסוּק שֶׁנִּאֲמַר בָּהּ הוּא
62 אָמָרוּ: "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׂרֶץ הָעוֹף". וּכְבָר
63 נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק ג' מִמִּסְכַּת חֲלִין (מו.).

64 הַמִּצְוָה הַקַּנ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְבָדֵק בְּסִמָּנֵי
65 דְּגָיִם וְהֵם מִפְרָשִׁים בַּתּוֹרָה וְהוּא אָמָרוּ: "אֶת־זֶה
66 תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם" (שם שם, ט) וּבִפְרוּשׁ
67 אָמָרוּ בְּגִמְרָא חֲלִין (סו:): שְׂאוּכָל דָּג טָמֵא עוֹבֵר
68 בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה. כִּי מִמָּה שֶׁאָמַר 'זֶה אֹכֹל'
69 שׁוֹמֵעַ אֲנִי שְׂוִילָתוֹ לֹא תֹאכַל, וְלֹא הִבָּא מִכָּל־
70 עֲשֵׂה — עֲשֵׂה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁאָמָרוּ "אֶת־זֶה
71 תֹּאכְלוּ" — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהִעֲנִין בְּאֲמָרָנוּ שֶׁהִיא
72 מִצְוַת עֲשֵׂה הוּא כִּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ, שֶׁאֵנוּ נִצְטוּיֵנוּ
73 לְדוֹן בְּסִמָּנִים אֵלּוּ וְנֹאמַר: זֶה מִתֵּר לְאֹכְלוֹ וְזֶה
74 אֵינוֹ מִתֵּר, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרַר הַפְּתוּב וְאָמַר: "וְהִבְדַּלְתָּם
75 בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וְגו'" (שם כ, כה) לֹא
76 תִּהְיֶה הַבְּדִלָה אֲלֹא בְּסִמָּנִים — לְפִיכָף יֵהִי

1 תוֹעֵבָה בַּפְּנֵי־עַצְמָהּ), וּכְמוֹ שֶׁבִּאֲרַר בְּסוֹף הָעִנֵּן
2 וְאָמַר: "כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנָשִׁי־
3 הָאָרֶץ" (שם, כז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "יָכוֹל לֹא
4 יִכְנוּ בְּנִינּוֹת וְלֹא יִטְעוּ בְּרָמִים כְּמוֹתָם (וגם זה,
5 לכאורה, כלול ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") —
6 תִּלְמוּד לֹמַר: "וּבַחֲקִיקוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ" (שם, ג),
7 לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֹא בַּחֲקִים הַחֲקוּקִים לָהֶם
8 וְלֹא־בִתְיֵיהֶם". וְשֵׁם אָמָרוּ: "וּמָה הָיָה עוֹשִׁין?
9 הָאִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ וְהָאִשָּׁה נוֹשֵׂאָה אִשָּׁה וְאִשָּׁה
10 נוֹשֵׂאת לְשָׁנֵי אֲנָשִׁים". הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִלְאִין הָאֵלָּה
11 שֶׁהֵם כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן לֹא
12 תַעֲשׂוּ הֵם אֲזִיזָה עַל בִּיאַת כָּל־הָעֲרִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ
13 הַכָּלָל. וְחִזּוֹר וּכְפַל אֶת־הֵלָאוּ בָּהֶן, כָּל־עֲרוּהָ
14 לְבָדָה. וּכְבָר בִּאֲרָנוּ אָנוּ אֶת כָּל־דִּינֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת
15 בְּפֶרֶק ז' מִסִּנְהֶדְרִין (משנה ד) בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה
16 וּבִאֲרָנוּ שְׁלוּקִין עָלֵיהֶם. וּמִמָּה־שֶׁאֲתָה צָרִיךְ לְדַעַת,
17 שֶׁכָּל־אִשָּׁה שֶׁחִיבִים עַל בִּיאַתָּה כֶּרֶת — הָרִי
18 הַנוֹלָד מֵאוֹתָהּ הַבִּיָּאָה שֵׁשׁ בָּהּ חַיִּיב כֶּרֶת נִקְרָא:
19 מִמְּזֹר, וְהוּא שֶׁקָּרָא ה' מִמְּזֹר, בֵּין שְׂאוֹתָהּ הַבִּיָּאָה
20 בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁנְגָּה — הַנוֹלָד מִמְּזֹר, חוּץ מִן־הַנִּדָּה
21 בְּלִבָּד שֶׁהַנוֹלָד מִמֶּנָּה אֵינוֹ מִמְּזֹר אֲלֹא נִקְרָא:
22 כֶּן־הַנִּדָּה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר עִנֵּן זֶה בְּפֶרֶק ד' מִיִּבְמוֹת
23 (מט:).

24 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְבָדֵק בְּסִמָּנֵי
25 (הכשרות של) בְּהֵמָה וְחִיָּה, הִיָּנוּ: שִׁיָּהִי מַעֲלִי
26 גֶּרֶה וּפְרָסְתָן סְדוּקָה, וְאִזּוֹ מִתֵּר לְאֹכְלָן. וְזֶה שֶׁאֵנוּ
27 מִצְוִים לְבָדֵק אוֹתָן בְּסִמָּנִים אֵלּוּ — הוּא מִצְוַת
28 עֲשֵׂה, וְהוּא אָמָרוּ: "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגו'"
29 (שם יא, ב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמִיני): אֲתָה
30 תֹּאכְלוּ — אוֹתָהּ בְּאִכִּילָה וְאִין בְּהֵמָה טְמֵאָה
31 בְּאִכִּילָה, כְּלֹמַר: אֶת שִׁיש־בָּהּ סִמָּנִים אֵלּוּ —
32 הִיא שֶׁמִּתֵּר לְאֹכְלָהּ, מִשְׁמַע מִזֶּה, שֶׁאֵת שֶׁאִין בָּהּ
33 סִמָּנִים אֵלּוּ — אִסּוּר לְאֹכְלָהּ, וְזֶה לֹא הִבָּא מִכָּל־
34 עֲשֵׂה, שֶׁהוּא עֲשֵׂה לְפִי הַכָּלָל שֶׁבִּידֵינוּ לְפִיכָף
35 אָמָרוּ בְּסִמּוּךְ לְלִשׁוֹן זֶה: "אִין לִי אֲלֹא בַעֲשֵׂה,
36 מִנֵּין בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לֹמַר: אֶת־הַגְּמֵל" —
37 כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה (קעב). הִנֵּה
38 נִתְבָּאֵר, שֶׁאָמָרוּ "אֲתָה תֹּאכְלוּ" — מִצְוַת עֲשֵׂה.
39 וְהַפְּנוּהָ בַּמִּצְוָה זֹאת הִיא מֵה שֶׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ, וְהוּא:

1 כַּל-מִין וּמִין מֵאַרְבַּעַת מֵינֵי הַסִּמְנִין הָאֵלֶּה מִצְוָה
2 בִּפְנֵי עֲצָמָהּ, כְּלוּמֹר: סִמְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה, וְסִמְנֵי
3 הָעוֹף, וְסִמְנֵי חֲגָבִים, וְסִמְנֵי דָגִים. וַיִּכְבֵּר בְּאַרְנו
4 לְשׁוֹנָם, שֶׁקָּרְאוּ לְכָל-אֶחָד עֲשֵׂה לְבָדּוּ. וַיִּכְבֵּר
5 נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמֹר: סִמְנֵי דָגִים,
6 בִּפְרָק ג' מִמַּסְכַּת חֲלִין (שם).

7 הַמִּצְוָה הַקַּע"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל
8 בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ (דברים יד,
9 ה'ו'): "אֵךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַלִי הַגֵּרָה וְגו'".
10 אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת-הָאַרְנֶבֶת וְאֶת-הַשֶּׁפֶן וְאֶת-הַחֲזִיר".
11 אֲכַל שֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא בָּא בָּהֶן לֹא בִּפְרוּשׁ,
12 אֲכַל מִמָּה שֶׁאָמְרוּ: "וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה
13 וְגו', מַעֲלַת גֵּרָה בְּבְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ" (שם יד, ו),
14 יִדְעֵנוּ שֶׁכָּל-מָה שֶׁאֵין בּוֹ שְׁנֵי הַסִּמְנִים יֶחֱד
15 מִזֵּהִרִים עַל אֲכִילָתוֹ, אֲלֹא שֶׁהוּא לֹא הֵבֵא מִכָּל
16 עֲשֵׂה שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁהוּא עֲשֵׂה, וְכָל הוּא אֲצִלְנוּ:
17 לֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה, וְאֵין לֹקִין עָלָיו.
18 אֲכַל נֶאֱסָרָה עָלֵינוּ שֶׁאֵר בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה
19 וְחִיָּבֵנוּ עַל אֲכִילָתָהּ מִלְּקוֹת בְּקָל וְחֹמֶר, שֶׁאֵנוּ
20 אוֹמְרִים: וְמָה חֲזִיר וְגִמְלָה שֵׁשׁ בָּהֶן סִמְנֵי טְהֵרָה
21 אֶחָד — לֹקִין עָלָיו, קָל וְחֹמֶר לְשֶׁאֵר בְּהֵמָה וְחִיָּה
22 שֶׁאֵין בָּהֶן סִמְנֵי טְהֵרָה כָּלָל — שְׁלֹקִין עָלֵיהֶן.
23 וְשִׁמַּע לְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמִינִי) בְּכָל-זֶה, אָמְרוּ:
24 "אֲתָה תֹאכְלוּ" — אוֹתָהּ בִּאֲכִילָה וְאֵין בְּהֵמָה
25 טְמֵאָה בִּאֲכִילָה. אֵין לִי אֲלֹא בַּעֲשֵׂה, בְּלֹא-תַעֲשֶׂה
26 מִנִּין? תִּלְמוֹד לֹמֵר: "אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַלִי

27 הַגֵּרָה", אֵין לִי אֲלֹא אֵלּוּ בְּלָבָד, שֶׁאֵר בְּהֵמָה
28 טְמֵאָה מִנִּין? וְדִין (קל וחומר) הוּא: מָה אֵלּוּ שֵׁשׁ
29 בָּהֶן סִמְנֵי טְהֵרָה הֵרִי הֵן בְּלֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָהּ,
30 שֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין בָּהֶן סִמְנֵי טְהֵרָה, אֵינוּ
31 דִּין שֶׁתֵּהָא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָהּ! נִמְצָאוּ:
32 הַגִּמְלָה וְהָאַרְנֶבֶת וְהַשֶּׁפֶן וְהַחֲזִיר — מִן-הַכְּתוּב,
33 וְשֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה — מִקַּל-וְחֹמֶר: וְנִמְצָא
34 מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֶהֶן — מִן-הַכְּתוּב (בלאו הֵבֵא
35 מִכָּל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה), וּמִצְוָה בְּלֹא-תַעֲשֶׂה —
36 מִקַּל-וְחֹמֶר. אֲלֹא שֶׁקַּל-וְחֹמֶר זֶה לְגַלְוֵי מִלְּתָא
37 בַּעֲלָמָא הוּא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את
38 הַנַּעֲלָם לְכַאוּרָה "בֵּין הַשּׁוּרוֹת" וְהִרִי זֶה נִחְשָׁב כִּאִילוּ
39 כְּתוּבָה זֹאת הַתּוֹרָה בַּמְּפֹרָשׁ), כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּכַתּוֹ",
40 כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִקּוֹמוֹ (לא תַעֲשֶׂה שְׁלֹ — שִׁיעוּר פַּח).
41 וְלִפְיָכֶךְ כָּל-הָאוֹכֵל כְּזֵית מִבְּשֵׂר בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה
42 טְמֵאָה מֵאִיזָה מִין מִהֵן שִׁיְהִיָּה — לֹקָה
43 מִדְּאוֹרְיָתָא. וְדַע זֹאת (כלומר: כִּיֹן שֶׁעִיקָר הַאיסוּר
44 אֵנוּ יוֹדְעִים גַּם מִבְּלִי לְלִמּוּד "קל וחומר" — אֵין זֶה
45 בְּסִתְרָה ל"אֵין מִזְהִירִין מִן הַדִּין" — וְלֹקָה).

46 הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל
47 עוֹף טְמֵא, וְהוּא אָמְרוּ בְּאוֹתָם הַמִּינִים: "וְאֶת-
48 אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יג).
49 וְגַם הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזֵית מִבְּשֵׂר — לֹקָה. וַיִּכְבֵּר
50 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם הַשְּׁתֵּים שֶׁלִּפְנֵיהֶּ בִּפְרָק
51 ג' מִחֲלִין (נט).

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

14 דם לעבודה זרה, ואם היה מזיד היה נאסר לשרת במקדש, ומשום
15 ששגג מותר לו לשרת. הרי שהשוגג בזריקה קרבנו ריח ניחוח.
16 רב ששת דוחה את ראיית רב נחמן: וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר לָךְ, לְעוֹלָם
17 כוונת הכתוב דווקא בְּשַׁחֲטָהּ, וּבְמִידָּהּ לֹא — ואף על פי כן אם היה
18 מזיד בזה נאסר לשרת במקדש, כִּי נַעֲשֶׂה מִשְׁרַת לְעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים.
19 מוסיפה הגמרא: וְאִדּוֹ לְטַעְמֵיהוּ — ומחלוקת זו שבין רב נחמן לרב
20 ששת במזיד בשחיתות, היא לשיטתם, דְּאֵתְמַר, הוּדִי בְּשַׁחֲטָהּ
21 לעבודה זרה וחזר בתשובה והקריב קרבן במקדש, רַב נְחֲמָן אָמַר,
22 קִרְבְּנוּ רֵיחַ נִיחוּת. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר, אֵין קִרְבְּנוּ רֵיחַ נִיחוּת. ומבארת
23 הגמרא מחלוקתם: רַב נְחֲמָן אָמַר שֶׁקִּרְבְּנוּ רֵיחַ נִיחוּת, מִשּׁוּם דְּלֹא
24 עָבַד שִׁירוֹת — שאין שחיתותו נחשבת שירות לעבודה זרה. וְרַב שֵׁשֶׁת
25 אָמַר שֶׁאֵין קִרְבְּנוּ רֵיחַ נִיחוּת,

1 רב נחמן דוחה את ראיית רב ששת: וְרַב נְחֲמָן אָמַר, שאין כוונת
2 הכתוב שהחטיאו את ישראל באחד משני אופנים, או 'מכשול' או
3 'עוץ', אלא באופן אחד בלבד, היינו מְכַשׁוֹל דְּעוֹזִין — שהכשילו את
4 ישראל באופן של 'עוץ', כלומר במזיד.
5 אָמַר רַב נְחֲמָן, מִנָּא אֲמִינָא לֵה — מִדִּיכֵן לְמַדְתִּי שֶׁהַמִּשְׁרַת לְעִבּוּדָה
6 זָרָה בְּשׁוּגָג מוֹתֵר לְשִׁרְתָּהּ בְּמִקְדָּשׁ, דְּתַנִּינָא, נִאֲמַר בְּחִטָּאת יָחִיד שֶׁשֶׁגַּג
7 בְּעִבּוּדָה זָרָה (במדבר טו כח) 'וְכִפֹּר תִּכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁנֵנָת בְּחִטָּאתָהּ
8 בְּשִׁנְנָה' וגו'. התיבות 'בחטאה בשגגה' מיותרות, וּמִלְּמַד הַכְּתוּב
9 שֶׁבָּהֶן שֶׁשֶׁגַּג בַּהּ מִתְּכַפֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ — יכול להקריב בעצמו קרבנו
10 לכפר על נפשו. ויש לברר, בְּמֵאָה — כיצד חטא, אִילִימָא בְּשַׁחֲטָהּ
11 לעבודה זרה, מֵאִי אִירִיָּא שׁוֹנֵג — מדוע נקט הכתוב שהיה זה בשגגה,
12 אִפִּילוּ מִזִּיד נְמִי — הרי אפילו הוּדִי בזה מותר לשרת במקדש, כִּי
13 שחיתות אינה נחשבת שירות. אֲלֹא לֹא, הַכוּנָה שֶׁחֲטֵא בְּזִרְיָקָה שֶׁל

שמואל ב ה זיה

ה וַיִּלְכְּדוּ דָּוִד אֶת מִצְדַּת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד: ח וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל־מִכָּה יָכְסִי וַיָּגַע בַּצִּנּוֹר וְאֶת־הַפְּסָחִים וְאֶת־הָעוֹרִים שָׁנְאוּ (שָׁנָא קרי) נֶפֶשׁ דָּוִד עַל־כֵּן יֹאמְרוּ עוֹר וּפְסָח לֹא יָבֹאוּ אֶל־הַבַּיִת: ט וַיָּשֶׁב דָּוִד בַּמִּצְדָּה וַיִּקְרָאֶלָּה עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמְּלֹאָה וּבֵיתָהּ: י וַיִּלְכְּדוּ דָּוִד הַלּוֹךְ וְגָדוֹל וַיְהִיָּה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ: פ יֹאֲשֵׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחֲרָשֵׁי עֵץ וְחֲרָשֵׁי אֲבָן קִיּוֹר וַיְבַנּוּ־בֵית לַדָּוִד: יג וַיֵּדַע דָּוִד בִּיהִכְלֵנוּ יְהוָה לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשְׂא מִמְּלִכְתּוֹ בַּעֲבוּר עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל: יד וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד פְּלִגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַם אַחֲרֵי בָאוּ מִחֶבְרוֹן וַיָּלֶדּוּ עוֹד לַדָּוִד בָּנִים וּבָנוֹת: יז וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיְלָדִים לוֹ בִּירוּשָׁלַם שְׁמוֹעַ וְשׁוֹבָב וְנָתָן וְשִׁלְמֹה: טו וַיִּבְחַר וְאֵלִישֹׁעַ וְנִפְגַּי וְיָפִיעַ: טז וְאֵלִישָׁמַע וְאֶלְדָּע וְאֶלְיָפֶלֶט: ז וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים בִּי־מַשְׁחֹו אֶת־דָּוִד לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָּל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־הַמִּצְדָּה: יח וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּנְמְשׁוּ בְּעֶמֶק רַפָּאִים:

רש"י

לו, אבל מעצמו הוא נשמע לשון גערה ונזיפה: ויגע בצנור. לשון גובה המגדל, כי שם היו נתונים הצלמים שלהם, ובימי דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בשבועה: (ט) מן המלוא וביתה. היקף חומה נמוכה, וממלאין אותה עפר, וגובה התל באמצע, ומשפע והולך לכל רוח, הוא קרוי מלוא, ועליו בנה דוד בתים, ואותו המלוא היה סביב למצודה: (יב) וידע דוד. בראותו כל מעשיו מצליחין, ומלכי הגוים שולחין לו מנחה: (יח) וינטשו. ויתפשו:

מצודת ציון

(ז) מצודת. ענינו מבצר חזק, כמו (ירמיהו נח מא): והמצודות נתפשה: (ח) בצנור. שם המגדל: (ט) וביתה. מבנים: (יא) וחרשי. אומנים, כמו (שמות לה לה): חרש וחושב: קיר. כותל: (יב) נשא. ענין הרמה: (יח) וינטשו. והתפשו, כמו (שופטים טו ט): וינטשו בלחי:

העורים והפסחים, רק יפיל המגדל בעוד אנשיה קיימים, ואחר זה יכה גם הם: שנואי נפש דוד. של שנואי נפש דוד, ועל אנשי היבוס יאמר, שהיו שנואים לדוד עקב בזו אותו לאמר לא תבוא הנה כי אם הסירך וכו', והנה פה לא פירש מה יעשה לאשר יכה את היבוסים וכו', ובדברי הימים (א יא ו) פירש ואמר: יהיה לראש ולשר, וכן בתורה נאמר (בראשית ד טו): לכן כל הורג קין, ולא פירש מה יעשה לו, והרי הם כאלו אמר סופו יקבל גמול המעשה, אם טוב ואם רע: על כן. רוצה לומר: למען יהא הדבר לזכרון, גזרו אומר לבל יבוא עור ופסח אל הבית מבתי היבוס, לפי שאמרו היבוסים אשר אף המה יעכבו ביאת דוד להעיר, לזה המה יעמדו חוצה ולא יבואו אל הבית, ועל ידי זה יזכר הדבר. ורבותינו ז"ל אמרו (ילקוט שמעוני יהושע רמז כח): כי היבוסים היו מבני אבימלך שכתר ברית עם אברהם ויצחק, באמרו (בראשית כא כג): אם תשקור לי ולנני ולנכדי, ועשה גלולי נחושת, וכתב עליהם ברית השבועה, וקראם עורים ופסחים, כי עינים להם ולא יראו רגליהם ולא יהלכו, ועם כי כבר כלתה זמן השבועה, מכל מקום רצו למנוע את דוד מלהלחם בהם, על כי היה השבועה בשום פעם, ועודנו עומד הוא לזכרון, וחשבו כי דוד לא יפנה אל האלילים ולהסירם, ולזה אמר דוד לגעת בצנור, ויסורו ממילא מבלי פנות אליהם להסתכל בהם וכו': (ט) מן המלוא וביתה. כי סמוך להחומה הניח מקום פנוי להיות מוכן להאסף שם מרבית אנשים, וכן (ירמיהו ד ה): קראו מלאו. ומן המלוא ולפנים בנה בתים סביב: (י) הלוח וגדול. בכל עת נתגדל יותר ויותר: (יא) ועצי ארזים. ובידם עצי ארזים: וחרשי. אף של חרשי עץ ואבן היוודעים לבנות קיר: (יב) וידע דוד. במה אשר גוי לא ידע יעבדוהו, הכיר שה' הכינו למלך, ואשר נשא ממלכתו היא בעבור ישראל, ולא תלה הדבר בעצמו: (יד) שמוע. הוא שמעא הנזכר בדברי הימים (א ג ה), ולא מנאם כסדר תולדותם, כי שלמה היה ראשון באלו הארבעה שהיו בני בת שבע כמו שכתוב בדברי הימים: (טו) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם, כי שם חשב שני בנים אשר שמו אלישמע, ובמקום אחר בדברי הימים (א יד ה), קורא גם כן להראשון אלישוע: (טז) ואלידע. ובדברי הימים (שם פסוק ז) קראו בשם אחר: ובעלדע: ואליפלט. ובדברי הימים נזכר עוד אליפלט אחר, וכן הוזכר שם נוגה, ולא הוזכרו כאן, כי אולי מתו בקטנותם ולא נשאר זכר למו: (יז) כל פלשתים. על כי ידעו מגבורת דוד, לזה נאספו כולם לבקשו להלחם בו: אל המצודה. אל מגדל עוז להתחזק בו, בטרם ישאל בה':

מצודת דוד

(ז) מצודת ציון. שם מבצר חזק, סמוך למקום יבוס: היא עיר דוד. לאחר זה הסבו שמה וקראו עיר דוד: (ח) כל מכה יבוסים. מי אשר יעלה בראשונה ויכה את היבוסים, ומתחלה יגע בצנור להפילו, והוא המגדל החזק אשר תלו בו כל בטחונם, ואחרי זה יכה גם העורים והפסחים לבל ישאר שריד ופליט, וכאומר לו כאשר אמרו הם, שאין לכבשם כי אם יסיר בתחלה

תהלים כה א-י

כה א לְדוֹר אֶלֶיךָ יְהוָה נַפְשִׁי אֲשָׁא: ב אֱלֹהֵי בְךָ בְּמִחְתִּי אֶל־אֲבוֹשָׁה אֶל־יַעֲלֹצוֹ אוֹיְבֵי לִי: ג גַּם כִּלְקֹיֶיךָ לֹא יִבְשׁוּ יִבְשׁוּ הַבּוֹגְדִים רִיקָם: ד דְּרִכֶּיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֲרָחוֹתֶיךָ לְמַדְנִי: ה תְּדַרְכֵּנִי בְּאֲמֹתֶיךָ | וְלִמְדֵנִי בִּיָּאֲתָה אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי אוֹתְךָ קְוִיתִי פְּלִיָּהִים: ו זָכַר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסִדֶּיךָ כִּי מַעֲוֹלָם הֵמָּה: ז חַטָּאוֹת נַעֲוִירִי | וּפִשְׁעֵי אֶל־תִּזְכֹּר בְּחִסְדְּךָ זָכַר־לִי־אֲתָה לְמַעַן טוֹבֶךָ יְהוָה: ח טוֹב־וַיֵּשֶׁר יְהוָה עַל־כֵּן יוֹרָה חַטָּאִים בְּדֶרֶךְ: ט יִדְרֶךְ עֲנוּיִם בְּמִשְׁפָּט וְיִלְמַד עֲנוּיִם דְּרָכָו: י כָּל־אֲרָחוֹת יְהוָה חֶסֶד וָאֱמֶת לְנַצְרִי בְּרִיתוֹ וְעֵדוּתוֹ:

רש"י

(א) נפשי אשא. אכוון לבי: (ג) הבוגדים ריקם. הגולנים החמסנים המושבים את העניים ריקם מנכסיהם כמו (לעיל ז) ואחלצה צוררי ריקם: (ה) הדריכני. אדריצימו"י בלעז: אותך קויתי כל היום. הוא העה"ז שהוא יום לאומות ולילה לישראל: (ו) כי מעולם המה. מימות אדם הראשון שאמרת לו ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב') ונתת לו יום משלך שהוא אלף שנים: (ז) כחסדך זכור לי. הראוי לחסדך זכור לי אלו מעשים טובים שבידי: (ח) טוב וישר ה'. וחפץ להצדיק בריותיו: על כן יורה חטאים בדרך. תשובה, ד"א יורה חטאים הרוצחים שנאמר תכין לך הדרך וגו' (דברים י"ט) מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כו' כדאיתא במכות: הרצוחים שנאמר תכין לך הדרך וגו' (דברים י"ט) מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כו' כדאיתא במכות:

מצודת דוד

מצודת ציון

(א) נפשי אשא. אמסור נפשי לך למנה: (ב) בך בטחתי. הואיל ובטחתי בך ידעתי שלא אבוש ולא ישמחו אויבי במפלתי: (ג) גם. אז גם כל המקוים לך לא יבושו מן המלעיגים כי יראו כי יש תקוה. הבוגדים. אבל הבוגדים בריעיהם חנם הם יבושו: (ה) הדריכני. רוצה לומר למדני לדעת אמיתת דרכך לפי שאתה מושיעי ואליך אקוה לזה למדני דרכך ואלך בה ואהיה ראוי לתשועה: (ו) המה. חסדיך ורחמיך: (ז) כחסדך וגו'. אתה ה' כפי מדת חסדך זכור ר"ל זכור מעשי הטובים המביאים מדת חסדך: למען טוֹבֶךָ. עשה למען מדת טוֹבֶךָ: (ח) טוב וישר ה'. ורוצה הוא להטיב לכל ע"כ מלמד הוא את החוטאים ומוזהירם ללכת בדרך הנכון: (ט) ידרך. מדרך את הענוים לאחוז בדרכיהם במשפט הראשון ולא יסורו ממנה ומלמדם עוד לאחוז בדרכי ה' וכמ"ש רז"ל מה הוא רחום וגו': (י) לנצרי. לשלם חסד לשומרי בריתו ועדותיו:

יהל אור

דוגמת וזכרתי את בריתי יעקוב מלא וא"ו. ח"ב שס"ב א' ר"ב ח"ג תמ"ח:
(ג) וכו' בזהר פ' לך דפ"ז ע"א אליך ה' נפשי אשא אליך ה' לעילא (פי' בזה"מ אל הת"ת להעלותה בין תרין דרועין) מאן נפשי דא דוד דרגא קדמאה דקאמרן ר"ל בחי' מל' (ע' זח"ג פ' קדושים דפ"ו סע"ב) אשא אסלק כד"א אשא עיני אל ההרים (עמ"ש בלק"ת בד"ה ושאתם מים דרוש השני בענין פי' כוס ישועות אשא וע' עוד בלק"ת בשה"ש בד"ה קול דודי בענין מדלג על ההרים איך שהוא ענין א' עם ופסח ד' על הפתח והבן) בגין דכל יומיו דדוד הוה משתדל לסלקא דרגא ולאטעטרא לעילא ולאטקשרא תמן בקשורא שלים כדקא יאות. ופי' בזה"מ לאתעטרא לעילא שע"י העליה שם היא מתייחדת עם הת"ת והתפארת הוא מעוטר בתפלין דהיינו העטרה שמעטרת לו אמו (עמ"ש ע"פ את שבתותי תשמרו שאינו בלק"ת) ובעלייתה שם עולה עמו ומתעטרת בסוד אותם העטרת תרין עטרין דירית מאו"א עכ"ל וע' בזהר וארא דכ"ח סע"ב ע"פ ארוממך אלקי המלך. ולכן אתי שפיר שבקשה זו אנו מבקשים שימושך במהירות. וע' זהר תצא דרע"ח ע"א ע"פ ביומו תתן שכרו:

א לְדוֹר אֶלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשָׁא. ע' זהר ס"פ במדבר דק"כ ע"ב. והטעם שאין בו וא"ו. והוה עדמ"ש בזהר פ' ויגש דר"י ע"א ע"פ והקל נשמע והקל חסר וא"ו דא היא צלותא דלתתא דאיהי אזלא לאסתלקא בוא"ו ולאחברא ביה. והקל נשמע לעילא לעילא מ"ט בגין דוא"ו אסתלק ואתרחק מינה וכדין רחל מבכה כו' ת"ח כד יקום קוב"ה להאי קל מעפרא ויתחבר בוא"ו כו' ע"ש וע' בסדור סד"ה הקל קול יעקב ובת"א סד"ה וישב יעקב פי' קל חסר וא"ו על פנימיות הלב קלא דלא אשתמע:

(ב) בילקוט בתלים במקומו רמז תש"א פי' אליך ה' נפשי אשא ע"ד מ"ש גבי שכיר ביומו תתן שכרו כו' ואליה הוא נושא את נפשו. ור"ל דלכן אנו מבקשים ג"כ מהירות השפע. וכ"ה עוד בילקוט פ' כי תצא דרצ"ו ע"ד ע"פ ואליו הוא נושא את נפשו. ולכאורה קשה איך אנו מבקשים שכרינו בו ביום הלא ארז"ל במד"ר פ' בחקותי פל"ו ע"פ יד ליד לא ינקא רע משלי סי' י"א כ"א א"ר פינחס כל מי שעושה מצוה ומבקש ליטול שכרו עליה מיד ליד לא ינקא רע רשע הוא ואינו מניח לבניו כלום כו' עכ"ל ויעו"ש. ויש לתרץ דבקשה זו דאליך ה' נפשי אשא קאי המכוון שיתחבר בחי' קל בלא וא"ו אל הוא"ו

רש"י

עין יעקב

דף לב עמ' ב תנאי¹⁰⁴⁹, רבי נחמיה אומר: בעון שנאת חנם,
מריבה רבה¹⁰⁵⁰ בתוך ביתו של אדם, ואשתו¹⁰⁵¹ מפלת¹⁰⁵²
נפלים¹⁰⁵³, ובניו ובנותיו של אדם¹⁰⁵⁴ מתים פשהם קטנים.
רבי אלעזר בר יהודה אומר: בעון¹⁰⁵⁵ חלה¹⁰⁵⁶ אין ברכה
במכנס¹⁰⁵⁷, ו¹⁰⁵⁸ מארה¹⁰⁵⁹ משתלחת בשערים¹⁰⁶⁰, ו¹⁰⁶¹ זורעין
זרעים¹⁰⁶² ו¹⁰⁶³ אחרים¹⁰⁶⁴ אוכלין¹⁰⁶⁵, שנאמר¹⁰⁶⁶: (ויקרא כו)
"אף אני אעשה זאת לכם, והפקדתי עליכם בהלה¹⁰⁶⁷, את
השחפת¹⁰⁶⁸ ואת הקדחת¹⁰⁶⁹, מכלות עינים¹⁰⁷⁰ ומדיבת¹⁰⁷¹
נפש, וזרעתם לריק זרעכם¹⁰⁷², ואכלהו אויביכם". אל תקרי¹⁰⁷³: 'בהלה'¹⁰⁷⁴, אלא¹⁰⁷⁵,
'בחלה'¹⁰⁷⁶. ואם נותנין¹⁰⁷⁷ מתברכין, שנאמר: (יחזקאל מד) "וראשית עריסותיכם¹⁰⁷⁸ תתנו
לבהן¹⁰⁷⁹, להניח ברכה אל ביתך".

שנאת חנם. שלא ראה בו דבר
עבירה שיהא מותר לשנאותו
ושנאו: מריבה רבה. מדה כנגד
מדה: ובניו קטנים מתים. אהבתו
ניטלת ממנו היינו נמי במדה:
במכונס. באוצרות יין ושמן ומתוך
[כך באה] מארה שמוכרין ביוקר:
בחלה. בעון חלה: והפקדתי. כמו
ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא) אמעט
את מה שעליכם שכנסתם כבר:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

ותבואה שדופה, אבל הם לא עתידים להנות מהמעט
שהצליח לגדל בתנאי קללה ובצרת, גם אותו אין
הם עתידים לאכל, כי¹⁰⁶⁴ אויבים¹⁰⁶⁵ להם את כל
היבול שבשדות. בפרשת התוכחה: "אם בחקתי
תמאסו...". דגמא לכך היא אי-הפרשת מתנות כהנים.
נאמר שם בתורה שהתגובה לכך תהיה: (1067) אשר תבא
לידי בטיב בכמה אפנים, כגון מחלות ויסורי נפש, כנאמר
בהמשך: (1068) [=מחלת עור קשה], (1069) [=שהחולה קודם
מרב חם], (1070) [=מכלות את הנסתר במחסנים, שהעינים
מצפות לראות ולהנות ממנו], (1071) [=מצערות] (1072) כי
בזמן בצרת לא עתידה השדה להניב פרי מברך. גם
ממעט היבול אין אתם עתידים להנות, כי "פרצה קוראת
לגנב", וכשיש בעם חולים רבים, איש אינו יוצא לשדה
להגן על התבואה, וממילא גם המעט שהצליח לצמח,
גם אותו, (1073) את ה (1074) כחלק מרשימת הענשים,
(1075) כאן מדגישה התורה את הסבה לקללות, דהינו:
(1076) וגו'. כאמור כשנחסרת החלה ושאר מתנות הכהונה,
(1077) חלה לכהנים, (1078) [=בצקכם] (1079) [זוהי מצות חלה,
שהתוצאה שלה תהיה]

(1049) כהמשך למבאר לעיל על הפסוק: "לשוא הפיתי את
בניכם", מביאה הגמרא דרשה נוספת על פסוק זה.
(1050) גדלה וצומחת (1051) של שוגא החנם (1052) את ילדיה
כשהם (1053) מתים. עוד לא השלמה מסכת היסורים
שמביא שוגא החנם על עצמו, ולא רק חיייהם של
העברים, שעדיין אין להם "חזקת חיים" נקטעים, אלא
הפנות אוסף בבית ההוא גם את מי שכבר נמצא בין
החיים, (1054) שוגא זה, גם הם (1055) שלא מפרשים לכהן
את התרומות ואת המעשרות, אין ברכה. כאן התמקדו
החכמים באי-הפרשת (1056) מן העסה, כפי שהתורה
צויתה, הענש על כך הוא ש (1057) במחסנים, כגון יין, שמן
ותבואה. (1058) כהמשך לנזקים במחסני המזון, (1059) קללה
(1060) בשוק ובמחירים, כתגובה טבעית, כי מעט התבואה
המעפשת והמתלעת שהצליחה לשרד במחסן, מחירה
יעלה בהתאם לבקוש הרב השורר בשוק בעתות רעב
ומחסור, ועלית מחירים נחשבת כקללה בפני עצמה,
מלבד הנזקים העקיפים הרבים שהיא גוררת. (1061) בגלל
הבצרת, מנסים הרעבים להתמודד עם קשייהם ולשם
כך (1062) כדי לנסות להצמיח חפץ קטניות מצמקות

1 **וְאָמַי** – אם 'בית בביתי' ו'עבד בעבדי' משמע גדול, למה יכול
2 להראות הנפול והמת, **לִיחֵי הַיֵּידִן** – נראה איזה בית **נָפַל**, ו**הַיֵּידִן** –
3 איזה עבד **מָת**, שאם הוא הגדול הפסיד הלוקח שהרי מכר לו הגדול,
4 ואם הוא הקטן לא הפסיד. מתרצת הגמרא: **לִזְקָה קָא אָמַרְתּוּ** – האם
5 קושייתך היא מכך שבלוקח מוכח שאין כוונתו לגדול, **שְׂאֵנִי לִזְקָה**
6 שבא להוציא על ידי השטר מהמוכר המוחזק בו, **דִּינָה פַּעַל הַשְּׂטָר**
7 **עַל הַתְּחַתּוּנָה**, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ולכך מפרשים בלשון
8 השטר שכוונתו לקטן, ודווקא בהקדש אומרים שכוונתו לגדול.
9 מסיימת הגמרא: **הַשְּׂטָר דְּאִתֵּיתָ לְהָכִי שְׁלֹקָה שׁוֹנָה לִפִּי שִׁידוּ עַל**
10 **הַתְּחַתּוּנָה**, יש לתרץ כן גם מה שהקשו לעיל (נפ) מדברי עולא
11 שהאומר לחבירו 'בית בביתי' אני מוכר לך' מראהו עלייה, **שְׂאֵפִילוּ**
12 **תִּימָא** שמה שמראהו היינו **עֲלִיָּה** שעל גבי בית **הַנִּרְיָעָה**, ולא את
13 המעולה שבבתים, אין להקשות על דינו של רבה בר אבא ש'שור
14 בשוורי' משמע הגדול, שדווקא בלוקח מראהו את הגרוע לפי ש'ד
15 **פַּעַל הַשְּׂטָר עַל הַתְּחַתּוּנָה**.

משנה

16 לאחר פטירת שמעון הצדיק כהן גדול, הלך חוניו בנו למצרים ובנה
17 שם מזבח. במשנה זו ובזו שלאחריה, יבוארו כמה דינים בקשר לבית
18 חוניו. אומרת המשנה: האומר 'הרי עלי עולה', **יִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשְׁךָ**.
19 **וְאִם הִקְרִיבָנָה בְּבֵית חוֹנִי, לֹא יֵצֵא**. ואם אמר 'הרי עלי עולה על
20 מַנֶּת שְׂאִקְרִיבָנָה בְּבֵית חוֹנִי, לַתְּחִילָה יִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשְׁךָ, שְׂכִינָן
21 **שְׂאִמַּר 'הרי עלי עולה' התחייב להביא עולה. וְאִם הִקְרִיבָנָה בְּבֵית**
22 **חוֹנִי, יֵצֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאִמַּר, שְׂבִיבָאן זֶה אִינוּ נַחֲשָׁב כְּנוֹדֵר**
23 **עוֹלָה שְׁהָרִי לֹא נָדָר לַהֲבִיאָה כְּהִלְכָתָהּ, לִפְיָךְ אֵף כִּשְׁהַקְדִּישׁ בַּהֲמָה**
24 **עֲבוּר זֶה, אֵין זֶה עוֹלָה**.
25 דין נוסף: האומר 'הריני נזיר', **יִגְלַח שְׁעָרוֹ וַיְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו בְּמִקְדָּשְׁךָ**.
26 **וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנִי, לֹא יֵצֵא**. ואם אמר 'הריני נזיר על מַנֶּת
27 **שְׂאִגְלַח בְּבֵית חוֹנִי, יִגְלַח בְּמִקְדָּשְׁךָ, שְׂכִינָן שְׂאִמַּר 'הריני נזיר, קִיבֵל**
28 **עָלָיו נִזְיוֹתָ. וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנִי, יֵצֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאִמַּר,**
29 **אֵין זֶה נִזִּיר כֻּלָּ שְׁהָרִי לֹא קִיבֵל נִזְיוֹתָ כְּהִלְכָתָהּ**.

נמרא

30 שנינו שהאומר 'שאקריבנה בבית חוני' והקריבה שם, יצא. מקשה
31 הגמרא: מדוע יצא, **הָא מְקַטְל קְטִילָה** – הרי הוא כהורג עולתו וחייב
32 להביא אחרת. שכינן שאמר 'הרי עלי עולה' אינו מקיים נדרו עד
33 שיביאנה כהלכתה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כִּינן שְׂאִמַּר**
34 **'שאקריבנה בבית חוני', נַעֲשֶׂה בְּאִמַּר 'הרי עלי עולה על מַנֶּת**
35 **שְׂלֹא אֶתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיתָהּ, וְאֵף שְׁלַכְתְּחִילָה חַיִּיב לַהֲקִרְבָּה בְּמִקְדָּשְׁךָ,**
36 **אִם שָׁחַטָה בְּחוּץ אִינוּ חַיִּיב לַהֲבִיא אַחֶרֶת**.
37 מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב הַמְנוּנָא, אֵלָּא מַעֲתָה, הָאִם**
38 **בְּסִיפָא שֶׁל מִשְׁתַּנִּינָה, דְּקָתַנִּי 'הריני נזיר' שְׂאִגְלַח בְּבֵית חוֹנִי יִגְלַח**
39 **בְּמִקְדָּשְׁךָ וְאִם יִגְלַח בְּבֵית חוֹנִי יֵצֵא, הָכִי נָמִי הַכוּונָה דְּנַעֲשֶׂה**
40 **בְּאִמַּר 'הריני נזיר' עַל מַנֶּת שְׂלֹא אֶתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיתָהּ קְרִיבָנוֹתָיו שֶׁל**
41 **נזיר, ולכן אם גילח בבית חוני יצא. הרי שם ודאי אין זה הטעם,**
42 **שְׁהָרִי כִּשְׂאִמַּר 'הריני נזיר' חָלָה עָלָיו נִזְיוֹתָ, וְנִזִּיר, בְּמִנָּה לֹא־מִיָּתִי**
43 **וְכִינן עוֹד אִינוּ מְבִיאִין קְרִיבָנוֹתָיו, לֹא מִתְּבַשְׂרָה – אִינוּ נִזִּיר בְּשִׁיתִי**
44 **יִין וּבִתְגַלְחַת טוֹמוֹאֵת מֵת. וְכִינן שְׂבִיבָאן לִגְבִי נִזִּיר אֵין לְבִאָר כֶּךָ, גַּם**
45 **בְּרִישָׁא לִגְבִי עוֹלָה אֵין הֵטַעַם כְּדִבְרִיךְ**.
46 ולפיכך דוחה רבא את ביאור רב המנונא ומבאר באופן אחר: **אֵלָּא**
47 **אָמַר רַבָּא, הֵטַעַם שִׁיבָא יְדֵי חוֹבְתָהּ, מִפְּנֵי שְׂמוּכָה מִמַּעֲשֵׂי שְׂאִרָם זֶה**
48 **לְדוֹרוֹן נִתְּבִינן – לַהֲתַנְדֵּב בַּהֲמָה כְּמַתְנָה בְּעֵלְמָא לִשְׁם שְׂמִים, וְלֹא**
49 **לְעוֹלָה גְּמִירָה. וּמִדּוֹבֵר כִּשְׁשֹׁנֵדֵר הִיָּה קְרוֹב יוֹתֵר לְבֵית חוֹנִי מֵאִשֵּׁר**
50 **לְמִקְדָּשְׁךָ, וּמִפְרָשִׁים דְּבִרְיוֹ כִּאִילוֹ אָמַר, אִי סְנִיָּא בְּבֵית חוֹנִי, מִרְחָנָא**
51 **– אִם דִּי לִי בְּבֵית חוֹנִי כְּדִי לְצַאֵת יְדֵי חוֹבַת נְדָרִי, אִטְרַח לַהֲבִיאָה**
52 **לִשְׁם, מִפִּי לֹא מִצִּינָא לְאִיצְטְעוּרִי – אֵךְ יוֹתֵר רְחוֹק מִזֶּה, לְמִקְדָּשְׁךָ,**
53 **אִינוּ יִכּוֹל לְצַעַר עֲצָמִי לַהֲבִיאָה וְאִינוּ מְקַדִּישָׁה כֻּלָּ. וּלְפִיכָךְ גַּם אִינוּ**

54 חייב כרת משום 'שחוטִי חוץ', שהרי בשחיטתה שם מתברר שהיתה
55 חולין. ולגבי נזיר נמי, מדובר שעומד קרוב יותר לבית חוניו, ומוכח
56 ממעשיו דהא **נִבְרָא לְצַעֲרוֹי נִפְשִׁיהָ קָא מִיפְּוִין** – כוונתו לענות
57 נפשו, ואינו נזיר גמור. וכאילו אמר, **אִי סְנִיָּא בְּבֵית חוֹנִי, מִרְחָנָא**
58 **– אִם דִּי לִי בְּבֵית חוֹנִי, אִטְרַח לְגַלְחָה שֵׁם, מִפִּי לֹא מִצִּינָא לְאִיצְטְעוּרִי**
59 **– יוֹתֵר רְחוֹק מִזֶּה, לְמִקְדָּשְׁךָ, אִינוּ יִכּוֹל לְצַעַר עֲצָמִי לַלְחָת וְאִינוּ מְקַבֵּל**
60 **עַל עֲצָמִי נִזְיוֹתָ**.
61 תשובת רב המנונא לקושיית רבא: **וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר לָךְ, אִכְנָן לִגְבִי**
62 **נִזִּיר, הַבִּיאֵר הוּא בְּדִקְאָמַרְתָּ – כְּמוֹ שְׂאִמַּרְתָּ, כִּשְׂמַגְלַח בְּבֵית חוֹנִי**
63 **הוֹבֵר שֶׁלֹא הִיָּה נִזִּיר, אֵךְ לִגְבִי עוֹלָה, הַבִּיאֵר כְּדִבְרִי, כִּשְׂשֹׁנֵדֵר**
64 **'שאקריבנה בבית חוני' עַל מַנֶּת שְׂלֹא אֶתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיתָהּ קָאֵמַר,**
65 **וּמִכָּל מְקוֹם שֶׁם עוֹלָה עֲלֶיהָ וּכְשִׁשְׁחֻטָּה בְּחוּץ חַיִּיב כְּרַת**.
66 מוסיפה הגמרא: **וְאֵף רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר לָהּ לְהָא דְּרַב הַמְנוּנָא שֶׁשֵּׁם**
67 **עוֹלָה עֲלֶיהָ, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֹמֵר 'הָרִי**
68 **עָלִי עוֹלָה שְׂאִקְרִיבָנָה בְּבֵית חוֹנִי, וְהִקְרִיבָה בְּאֵרִין יִשְׂרָאֵל מִחוּץ**
69 **לְמִקְדָּשְׁךָ, יֵצֵא, וְאִולָם עָנִישׁ כְּרַת. וּמוֹכַח שְׂגָם לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁם**
70 **עוֹלָה עֲלֶיהָ כְּרַב הַמְנוּנָא, שְׁהָרִי חַיִּיב עֲלֶיהָ כְּרַת**.
71 ראייה לרב המנונא: **תִּנְיָא נָמִי הָכִי, הָאֹמֵר 'הָרִי עָלִי עוֹלָה**
72 **שְׂאִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשְׁךָ, וְהִקְרִיבָה בְּעֵבֶר הַיְּרֵדִן הַמַּעֲרִבִי, הֵינֵן בְּאֵרִין**
73 **יִשְׂרָאֵל, אֵךְ מִחוּץ לְמִקְדָּשְׁךָ, יֵצֵא, וְעָנִישׁ כְּרַת מִשּׁוּם 'שְׁחוּטִי חוּץ'.**

משנה

74 המשנה עוסקת בדין כהנים שהקריבו בבית חוניו. **הַכֹּהֲנִים שֶׁשְּׂמִשּׁוּ**
75 **בְּבֵית חוֹנִי, אֵף שְׂמִקְרִיבִים בּוֹ לִשְׁם שְׂמִים, לֹא יִשְׁמִשּׁוּ בְּמִקְדָּשְׁךָ**
76 **שְׂכִירֵי שְׂלֵמִים. וְאֵין צָרִיד לִזְמַר שֶׁאִם שְׂמִשּׁוּ לְדָבָר אַחֵר – לְעַבְדָּה**
77 **זוֹה, שְׂאִסּוּרִים לְשִׁמּוֹשׁ בְּמִקְדָּשְׁךָ וְאִפִּילוּ חוֹזֵר בְּתַשּׁוּבָה, שְׂנִאֵמַר**
78 **בְּכַהֲנִים שֶׁשְּׂמִשּׁוּ לְעַבְדָּה זוֹה (מלכים ב' כג ט) 'אֵךְ לֹא יַעֲלוּ בְּהֵנִי**
79 **הַבְּמוֹת אֶל מִזְבֵּחַ ה' בְּיָדֵיהֶם, כִּי אִם אֲכָלוּ מִצֹּאת (בַּקֶּרֶב)**
80 **[בְּתוֹךְ] אֲחֵיהֶם, וּפִירוּשׁ הַפֶּסֶק, שְׂאִסּוּרִים לְשִׁרְתָּ בְּמִקְדָּשְׁךָ אֲבָל**
81 **לְשֹׂאֵר דְּבָרִים לֹא נִפְסְלוּ וְהָרִי אֵלּוֹ בְּכַעֲלֵי מוֹמִין, שְׁחוּלְקִין וְאִיבָלִין**
82 **– נוֹטִלִים חֶלֶק בְּקֶרְבָּנוֹת וּמוֹתֵרִים לְאוֹכֵלָם, וְאִולָם לֹא מְקַרְבִּין.**

נמרא

83 שנינו שאם שמשו לעבודה זרה לא ישמשו במקדש. הגמרא מבארת
84 אופן שבו לא נאסרה: **אָמַר רַב יְהוּדָה, בְּהֵן שֶׁשְּׂחַט לְעַבְדָּתָה בּוֹכְבִּים**
85 **וְחֹזֵר בְּתַשּׁוּבָה, וְאַחֵר כֶּךָ הִקְרִיב קֶרֶבֶן בְּמִקְדָּשְׁךָ, קֶרְבָּנָה כִּשְׂרֵי הוּא רִיחַ**
86 **נִיחֹחַ לִפְנֵי ה'.** ומה שאמרה משנתנו שאם שמשו לעבודה זרה לא
87 ישמשו במקדש, אינו כשמשו בשחיטה, אלא כשאר עבודות.
88 **אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, מֵאִי קִרְיָה – מִהוּ הַכְּתוּב הַמִּלְמֹד דִּין**
89 **זֶה, הוּא שְׂנִאֵמַר לִגְבִי הַכֹּהֲנִים שֶׁשְּׂרָתוֹ לְעַבְדָּה זָרָה (יחזקאל מד יב) 'וְעֵין**
90 **אֲשֶׁר יִשְׂרָתוֹ אוֹתָם לִפְנֵי גְּלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עוֹן**
91 **עַל בֶּן נִשְׂאָתִי יָדִי עֲלֵיהֶם נָאִם ה' אֱלֹהִים וְנִשְׂאוּ עֹנֵם, וְכִתְבִּי**
92 **בְּתַרְיָה (שם מד יא) 'וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לְכַתֵּן לִי' וגו', שֶׁאֵף שְׁחֹזְרוּ בְּתַשּׁוּבָה**
93 **לֹא יִגְשׁוּ לְשִׁרְתָּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. וּמִשְׁמַע מִהַלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר יִשְׂרָתוּ, אִי עָבַד**
94 **שִׁירָתוֹ, אֵין – אִם עָשָׂה שִׁירָתוֹ לְעַבְדָּה זָרָה כְּגוֹן הַקְטָרָה, אִכְנָן נִאֲסַר**
95 **לְשִׁרְתָּ בְּמִקְדָּשְׁךָ, אֲבָל שְׂחִיטָה לֹא שִׁירָתוֹ הוּא – אִינָה נַחֲשַׁבְתָּ**
96 **שִׁירָתוֹ, וּלְפִיכָךְ אִם שָׁחַט לְעַבְדָּה זָרָה מוֹתֵר לְשִׁרְתָּ בְּמִקְדָּשְׁךָ**.
97 הגמרא מביאה מחלוקת בענין כהנים שמשו לעבודה זרה: **אִתְמַר,**
98 **שֶׁנֶּגְ בְּנִרְיָקָה שֶׁל דָּם קֶרֶבֶן לְעַבְדָּה זָרָה, שְׂזוּ עַבְדוֹת שִׁירָתוֹ מִמֶּשֶׁ, רַב**
99 **נְחֻמָּן אָמַר, מוֹתֵר לְשִׁרְתָּ בְּמִקְדָּשְׁךָ, וְקֶרְבָּנָה רִיחַ נִיחֹחַ. וְרַב שִׁשְׁתָּ**
100 **אָמַר, אִסּוּר לְשִׁרְתָּ בְּמִקְדָּשְׁךָ, וְאִם עֲבַר וְהִקְרִיב אֵין קֶרְבָּנָה רִיחַ נִיחֹחַ.**
101 **אָמַר רַב שִׁשְׁתָּ, מִנָּה אֲמִינָא לָהּ – מִהִיכֵן לְמִדַּתִּי זֹאת, דְּכִתְבִּי**
102 **בְּנִבְאוֹת יִחְזָקָאֵל עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁשְּׂרָתוֹ לְעַבְדָּה זָרָה (יחזקאל מד יב) 'וְהָיוּ**
103 **לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עוֹן' וגו' [מֵאִי] לָאוּ, שְׁהַחֲטִיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל**
104 **בְּאֶחָד מִשְׁנֵי אֹפְנִים, אוֹ בְּמִכְשׁוֹל אוֹ בְּעוֹן, וְ'מִכְשׁוֹל' הֵינֵן שְׂרָתוֹ**
105 **לֵה בְּשׁוּגָה, וְ'עוֹן' הֵינֵן שְׂרָתוֹ לֵה בְּמוֹד, וְנִאֲמַר שֵׁם (שם מד יג) 'לֹא**
106 **יִגְשׁוּ אֵלַי לְכַתֵּן לִי' וגו', הָרִי שְׂגָם הַמִּשְׁרַת לֵה בְּשׁוּגָה אִסּוּר לְשִׁרְתָּ**
107 **בְּמִקְדָּשְׁךָ**.

מנחות. פרק שלשה עשר – הרי עלי עשרון דף קט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלט רש"י

1 ואמאי ניהו די נפיל – אי גדול נפל – הפסיד לוקח, דהא גדול שבבתים
2 משמע. ואי קטן נפל – לית ליה פסידא. בעל השטר – כגון האי לוקח שבא
3 בשטר מכירה – ידו על התחתונה, דהוי מוציא מחבירו עליו הראיה. שהמוכר
4 מוחק בבתים, הלכך ראה על הלוקח. אבל גבי הקדש – גדול משמע. **משנה**

שאקריבנה בבית חוניו יקריבנה במקדש

6 – דכין דאמר "הרי עלי עולה" – אידיב
7 ליה בעולה. אם הקריבה בבית חוניו יצא
8 – מפרש טעמא בגמרא. יגלה במקדש –
9 מביא קרבנותיו. **גמרא** והא מקמל קטלה
10 – דשוחט חוץ הוא, ואיזו אידיב בעולה
11 מבי אמר "הרי עלי עולה"? אמר רב
12 המנונא – כיון דאמר "על מנת שאקריבנה
13 בבית חוניו" – הוי כאילו אמר "על מנת
14 שאהרגנה", ולא איתחייב באחריותה.
15 ומשום הכי יצא, אבל חייב כרת משום
16 שחטי חוץ, שהרי קרא עליה שם עולה.
17 נזיר – לא מצי לאתנוי "על מנת שלא
18 אתחייב באחריות דקרבנותיו", דכין דחלה
19 עליו נזירות – לא פקעא מיניה, עד דמית
20 קרבנותיו. לדורון בעלמא קא מיכין –
21 ולא חל עליה שם עולה. מפי לא מצינא
22 לאיצטעורי – ברחוק מארץ ישראל עומד,
23 וקרוב לחוניו. ואליבא דרבא – לא מחייב
24 משום שחטי חוץ. ואמר ליה רב המנונא
25 נזיר הוי ודאי טעמא כדאמרת דלא חל
26 עליה שם נזירות – אבל עולה, היינו
27 טעמא – נעשה כאומר וכו', ושם עולה
28 עליה, וחייב כרת. והקריבה בארץ ישראל
29 – שלא בירושלים. ולכחי נקט "בארץ
30 ישראל", דאף על גב דלא קיים נדרו –
31 יצא, דקביעותא דבית חוניו – לאו קביעות
32 הוי (אלא היינו טעמא), דהוי כאומר "על
33 מנת שאהרגנה, ועל מנת שלא אתחייב
34 באחריותה", דמה לי קטלה התם מה לי
35 קטלה הבא, וענש כרת משום שחטי חוץ.
36 אלמא, שם עולה חל עולה, כדרב המנונא.
37 במדר – קסבר: משום משכן שהיה שם,
38 יתא עדיין מדבר קדוש. והקריבה בעבר
39 חירון – בארץ ישראל שלא בירושלים.
40 אפילו הכי – יצא, ד"על מנת שלא
41 אתחייב באחריות" קאמר. **משנה** ואין
42 צריך לומר לדבר אחר – אם שמשו
43 לעבודה זרה – לא ישמשו עוד בירושלים.
44 הרי אלו כבעלי מומין – שחולקין
45 ואוכלין בקדשים, כדאמר ב"אלו מנחות"
46 (מנחות עגא). איש חולק, ואפילו בעל
47 מום. **גמרא** כהן ששחט בהמתו לעבודה
48 זרה – לפני עבודה זרה, ושם – קרבנו
49 שהוא מקריב במקדש אחרי כן, ריח ניחוח
50 הוא. **אי עביד שירות** – בעבודה זרה –
51 מיתסר במקדש, ושוחט לא אקרי שירות.
52 דהא במקדש כשרה בור. שגג בזריקה –
53 זרק דם לעבודה זרה בשוגג. דהשתא עבד
54 ליה שירות, אלא ששוגג היה. **מאי לאו**
55 **או מבשול או עון** – כלומר, או שוגג
56 או מויד עשו שירות לעבודה זרה, וכתוב

1 ואמאי ליחיו היידן נפל, היידן מתי! – לוקח קא אמרת?
2 שאני לוקח, דיד בעל השטר על התחתונה. השתא
3 דאתית להכי, אפילו תימא עליה דגריעה – יד בעל
4 השטר על התחתונה. **משנה** "הרי עלי עולה" –
5 יקריבנה במקדש, ואם הקריבה בבית חוניו – לא יצא.
6 "הרי עלי עולה" שאקריבנה בבית חוניו – יקריבנה
7 במקדש, ואם הקריבה בבית חוניו – יצא. רבי שמעון
8 אומר: אין זו עולה. "הריני נזיר" – יגלה במקדש, ואם
9 גלה בבית חוניו – לא יצא. "הריני נזיר שאגלה בבית
10 חוניו" – יגלה במקדש, ואם גלה בבית חוניו – יצא. רבי
11 שמעון אומר: אין זה נזיר. **גמרא** יצא, הא מקמל
12 קטלה! – אמר רב המנונא: נעשה כאומר "הרי עלי
13 עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה". – אמר ליה
14 רבא: אלא מעתה, ספא דקתני: "הריני נזיר שאגלה
15 בבית חוניו" – יגלה במקדש, ואם יגלה בבית חוניו –
16 יצא, הכי נמי דנעשה כאומר "הריני נזיר על מנת שלא
17 אתחייב באחריות קרבנותיו", נזיר כמה דלא מייתי
18 קרבנותיו לא מתפשר! אלא אמר רבא: אדם זה לדורון
19 נתפון, אמר: אי סגיא בבית חוניו – מרחנא, מפי – לא
20 מצינא לאיצטעורי. נזיר נמי – האי גברא לצעורי נפשיה קא מיפון, אמר: אי סגיא בבית חוניו
21 מרחנא, מפי – לא מצינא לאיצטעורי. ורב המנונא אמר לך: נזיר – פדקאמרת, עולה –
22 "על מנת שלא אתחייב באחריותה" קאמר. ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב המנונא, דאמר
23 רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: "הרי עלי עולה" שאקריבנה בבית חוניו, והקריבה בארץ
24 ישראל – יצא, וענש כרת. תניא נמי הכי: "הרי עלי עולה" שאקריבנה במדבר, והקריבה
25 בעבר הירדן – יצא, וענש כרת. **משנה** הפהנים ששמשו בבית חוניו – לא ישמשו במקדש
26 שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר, שנאמר "אך לא יעלו פהני הבמות אל מזבח ה'
27 בירושלים כי אם אכלו מצות פקרב אחיהם", הרי אלו כבעלי מומין, חולקין ואוכלין ולא
28 מקריבין. **גמרא** אמר רב יהודה: כהן ששחט לעבודה זרה – קרבנו ריח ניחוח. אמר רב
29 יצחק בר אבדימי: מאי קראה? – "עון אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית ישראל
30 למבשול עון על פן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלהים ונשאו עונם", וכתוב בתריה "ולא יגשו
31 אלי לבחן לי", אי עבד שירות – אין, שחיטה – לאו שירות הוא. איתמר: שגג בזריקה – רב
32 נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, רב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. אמר רב ששת: מנא
33 אמינא לה? דכתוב "והיו לבית ישראל למבשול עון", מאי לאו או מבשול או עון, ו"מבשול"
34 שזגג, ו"עון" – מויד. ורב נחמן? מבשול דעון. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא:
35 "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בהטאה בשוגגה" – מלמד שכהן מתכפר על די עצמו. במאי?
36 אלימא בשחיטה – מאי איריא שזגג? אפילו מויד נמי! אלא לאו בזריקה. ורב ששת? אמר
37 לך: לעולם בשחיטה, ובמויד לא נעשה משרת לעבודה זרה. ואזרי למעמייה. דאיתמר: הויד
38 בשחיטה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. רב נחמן
39 אמר קרבנו ריח ניחוח – דלא עבד שירות. רב ששת אמר אין קרבנו ריח ניחוח,
40 נעשה

1 **שאקריבנה** בבית חוניו – אין שייך כאן "תפוס לשון ראשון ואחרך" – דהוי כאומר
2 "עד בית חוניו מצינא דאסרח", כדאיתא בגמרא. **אפילו** תימא עליה
3 דגריעה יד בעל השטר על התחתונה – תימא: דבפרק "הנדר מן הידק" (נדרים נוט)
4 מסיק: מאי "עליה"? מעולה שבנכסיו! ושמן דחיוא הוא. אבל קשיא: דמסיק יד בעל
5 השטר על העליונה! ושמן לאפקי יציע דווקא
6 קאתי. **לא** ישמשו במקדש בירושלים – בספר
7 "חזויר" כתוב: כהן שהמיר דתו – לא יצא את
8 כפיו, ולא יקרא ראשון, דכתבי "קדשתו", והוא
9 אחילה לקדשתה, ועבדו ליה רבנן מעלה –
10 מפני דרכי שלום. והאי כיון דאידחי – אידחי,
11 כדתנן: הכהנים ששמשו בבית חוניו – לא
12 ישמשו במקדש שביירושלים. ורש"י פירש
13 דכשר, וזה לשונו: הרי אלו כבעלי מומין כו',
14 מהבא נפקא לן דכחן שהמיר דתו, וחזר
15 בתשובה – כשר לדוכן. שהרי לא מצינו כהן
16 בעל מום שיחא פסול לדוכן, אלא אם היה לו
17 מום בידיו, כדאמרין במגילה (כדב): מפני
18 שהעם מסתכלין בו. ותו: דהא דקתני "לא ישמשו"
19 במקדש בירושלים, ולכחי איצטריך
20 "בירושלים" – לאשמועינן: דבנבן וגבען הוי
21 מותרין לשמש. כל שכן בזמן הזה, שאין שירות
22 ואין מקדש, דדאי כשר לדוכן ולקרות בתורה
23 תחילה. ותו אמרין (תענית כזא): אי מזה משרת
24 בעל מום – לא, אף מברך בעל מום – לא?
25 תלמוד לומר "לעמוד לשרת" – לעמידה
26 הקשתיו, ולא לדבר אחר. עד כאן לשונו. **כהן**
27 ששחט לעבודה זרה קרבנו ריח ניחוח – ולרב
28 ששת – בשוגג, ולרב נחמן – אפילו במדי.

1 **אמינא** לה? דכתוב "והיו לבית ישראל למבשול עון", מאי לאו או מבשול או עון, ו"מבשול"
2 שזגג, ו"עון" – מויד. ורב נחמן? מבשול דעון. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא:
3 "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בהטאה בשוגגה" – מלמד שכהן מתכפר על די עצמו. במאי?
4 אלימא בשחיטה – מאי איריא שזגג? אפילו מויד נמי! אלא לאו בזריקה. ורב ששת? אמר
5 לך: לעולם בשחיטה, ובמויד לא נעשה משרת לעבודה זרה. ואזרי למעמייה. דאיתמר: הויד
6 בשחיטה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. רב נחמן
7 אמר קרבנו ריח ניחוח – דלא עבד שירות. רב ששת אמר אין קרבנו ריח ניחוח,
8 נעשה

1 "לא יגשו אלי לבחן לי". עון מויד – כדאמרין במסכת יומא (לוב): "עונות" – אלו חזונות, וכן הוא אומר "הכרת תכרת עונה בה". בהטאה בשגגה –
2 משמע: אפילו נפש כהן בוחטא בשגגה, יכול להקריב קרבנו, ולהקריב על עצמו. ובהדיא פרשתא בעבודה זרה מישתעי, דכתוב (במדבר טו) "וכי תשגו ולא
3 תעשו יגו" – זו עבודה זרה, ששקולה כנגד כל התורה כולה. **במאי** – פלח לעבודה זרה, דאיצטריך קרא לאכשורי לעבוד במקדש כי שגג?
4 נעשה

נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים – בירושלמי פריך: והכתיב "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", ואפילו מלאכים, דכתיב "דמוות פניהם פני אדם" ומשני: דשמן שכניה היתה.

חוניו בני ישמש תחתי – תימה: הא דרשין בתורת כהנים, "תחת אביו" – בזמן שהוא ממלא מקום אביו, וזה לא היה יודע סדר

עבודה, והוא קאמר ליה: בא ואלמדך סדר ועבודתו! ויש לומר: דביראת חטא היה ממלא מקום אבותיו. ואם תאמר: וכי לא ראה כהן גדול משמש מעולם, שהיה לובש באתקלי וחגור בצילצול ועוד: הא אינו נעשה כהן גדול עד שיעשה סגן ויש לומר: דלא היה יודע, ובא ליכנס בכהונה גדולה תחילה.

והעלה עליו עולה לשם שמים – תימה: הרי יש כאן איסור שחטי חרץ? ונראה: דלכני נח היה מעלה, (לגים) הנחררים נדרים ונדרבות.

בתחילה כל האומר עולה ואין מנחה – בתחלה קודם שיפריש קרבנו ואומר הרי עלי עולה ומנחה אני מטיל עליו בו, משום

דאין טוב לומר "עלי" – שמא לא יקיים, וכתיב: (דברים כג) "וכי תחדל לנדר" וגו' כך פירש הקונטרס. עוד פירש בקונטרס פירוש אחר: גרסין "בתחילה כל האומר "עלה" – אני כופתו ומניחו לפני ארי, ועכשיו כל האומר לירד ממנה – אני

מטיל עליו קומקום של חמץ. בתחילה הייתי שונא הרבנות, וכל האומר לי "עלה לגדולה" בו, ועכשיו שעליתי לגדולה, רבי יהושע בן פרחיה נשיא היה, במסכת חגיגה (טזא), עד כאן לשונו.

ואותו לשון ראשון היה כתוב בספר, ולעיל היה ליה לאיתני, גבי "הרי עלי עולה" ורבינו קלונימוס אביו של רבי משולם הגיה כלשון שני בשעת פטירתו, והסופר טעה בין "עלה" ל"עולה", ושלשה דברים הגיה כמפי נבואה

בשעת פטירתו. זאת ועוד אחרת: שהיה כתוב בספרים בפרק "בית שמאי" בזבחים (מזהב) "דברים שאין חייבין עליהם משום פיגול – חייבין עליהם משום נותר וטמא, חוץ מן הדם.

ונומי רבי שמעון מחייב דבר שדרכו להזכיר". פירוש: אמר רבי שמעון, ועוד הגיה בשבועות (יבב), שהיה כתוב בספרים "קרבנות ציבור סבין מושכתן למשה", ולא היו יודעין מהו, ואמר דגרסין "למה שה".

הלומד

שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והעמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שששתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי".

בקיפו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודה זרה. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: מה זה שלא ירד לה – כך, היוירד לה – על אחת כמה וכמה, דכרי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי

שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגורו אלבוש באונקלי שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרוגה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה'. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: ומה זה שברח ממנה – כך, המבקש לירד לה – על אחת כמה וכמה. תניא, אמר רבי יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר "עלה לה" – אני כופתו ונותנו לפני הארי. עתה כל האומר לי לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמץ. שהרי שאול ברח ממנה, ובשעלה – בקש להרוג את דוד. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לאבוי: רבי מאיר, האי קרא דרבי יהודה מאי עבד ליה? לכתנאי: לאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה ומצא בני מלכים שהיו יושבין בקרונות של זהב, הדיחן שלא לעבוד עבודה זרה, שנאמר: "ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת פנעון

נשבעות

נעשה משרת לעבודה זרה. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? דתנאי: כהן שעבד עבודה זרה ושב – קרבנו ריח ניחוח. במאי? אילימא בשונג, מאי "ושב"? שב ועומד הוא! אלא פשיטא במיד, ואי בזריקה, כי שב מאי הוי? הא עבד לה שירות! אלא לאו בשחיטה. ורב ששט? אמר לך: לעולם בשונג, והכי קאמר: אם שב מעיקרו, דכי עבד בשונג עבד – קרבנו ריח ניחוח, ואם לאו – אין קרבנו ריח ניחוח. השתחזה לעבודה זרה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששט אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. הודה לעבודה זרה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששט אמר: אין קרבנו ריח ניחוח.

וגריבא, דאי אשמעינן קד קמייא – בההיא קאמר רב ששט – משום דעבד ליה שירות, אבל שחיטה דלא עבד ליה שירות – אימא מודה ליה לרב נחמן. ואי אשמעינן שחיטה – משום דעבד ליה עבודה, אבל השתחזה דלא עבד ליה עבודה – אימא לא, צריבא. ואי אשמעינן דלא עבד ליה מעשה, אבל הודה דדיבדא בעלמא – אימא לא, צריבא. "ואין צריך לומר דבר אחר" [וכו']. מידקאמר "אין צריך לומר דבר אחר", מפלל דבית חוניו לאו עבודה זרה הוא. תנאי

במא דאמר: בית חוניו לאו עבודה זרה הוא. דתנאי: אותה שנה שמת שמועו הצדיק, אמר להן: שנה זו הוא מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להן: כל יום הכפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים, ונכנס עמי ויצא עמי. שנה זו נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא יצא עמי. לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת. ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם. בשעת פטירתו אמר להם: חוניו בני ישמש תחתי. נתקנא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה. והלבישו באונקלי וחגורו בצילצול, העמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שששתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי". בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודה זרה. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: מה זה שלא ירד לה – כך, היוירד לה – על אחת כמה וכמה, דכרי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגורו אלבוש באונקלי שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרוגה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה'. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: ומה זה שברח ממנה – כך, המבקש לירד לה – על אחת כמה וכמה. תנאי, אמר רבי יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר "עלה לה" – אני כופתו ונותנו לפני הארי. עתה כל האומר לי לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמץ. שהרי שאול ברח ממנה, ובשעלה – בקש להרוג את דוד. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לאבוי: רבי מאיר, האי קרא דרבי יהודה מאי עבד ליה? לכתנאי: לאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה ומצא בני מלכים שהיו יושבין בקרונות של זהב, הדיחן שלא לעבוד עבודה זרה, שנאמר: "ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת פנעון

נשבעות

נעשה משרת לעבודה זרה. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? דתנאי: כהן שעבד עבודה זרה ושב – קרבנו ריח ניחוח. במאי? אילימא בשונג, מאי "ושב"? שב ועומד הוא! אלא פשיטא במיד, ואי בזריקה, כי שב מאי הוי? הא עבד לה שירות! אלא לאו בשחיטה. ורב ששט? אמר לך: לעולם בשונג, והכי קאמר: אם שב מעיקרו, דכי עבד בשונג עבד – קרבנו ריח ניחוח, ואם לאו – אין קרבנו ריח ניחוח. הודה לעבודה זרה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששט אמר: אין קרבנו ריח ניחוח.

וגריבא, דאי אשמעינן קד קמייא – בההיא קאמר רב ששט – משום דעבד ליה שירות, אבל שחיטה דלא עבד ליה שירות – אימא מודה ליה לרב נחמן. ואי אשמעינן שחיטה – משום דעבד ליה עבודה, אבל השתחזה דלא עבד ליה מעשה, אבל הודה דדיבדא בעלמא – אימא לא, צריבא. "ואין צריך לומר דבר אחר" [וכו']. מידקאמר "אין צריך לומר דבר אחר", מפלל דבית חוניו לאו עבודה זרה הוא. תנאי במא דאמר: בית חוניו לאו עבודה זרה הוא. דתנאי: אותה שנה שמת שמועו הצדיק, אמר להן: שנה זו הוא מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להן: כל יום הכפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים, ונכנס עמי ויצא עמי. שנה זו נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא יצא עמי. לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת. ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם. בשעת פטירתו אמר להם: חוניו בני ישמש תחתי. נתקנא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה. והלבישו באונקלי וחגורו בצילצול, העמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שששתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי". בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודה זרה. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: מה זה שלא ירד לה – כך, היוירד לה – על אחת כמה וכמה, דכרי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגורו אלבוש באונקלי שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרוגה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה'. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: ומה זה שברח ממנה – כך, המבקש לירד לה – על אחת כמה וכמה. תנאי, אמר רבי יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר "עלה לה" – אני כופתו ונותנו לפני הארי. עתה כל האומר לי לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמץ. שהרי שאול ברח ממנה, ובשעלה – בקש להרוג את דוד. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לאבוי: רבי מאיר, האי קרא דרבי יהודה מאי עבד ליה? לכתנאי: לאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה ומצא בני מלכים שהיו יושבין בקרונות של זהב, הדיחן שלא לעבוד עבודה זרה, שנאמר: "ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת פנעון

נשבעות

נעשה משרת לעבודה זרה. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? דתנאי: כהן שעבד עבודה זרה ושב – קרבנו ריח ניחוח. במאי? אילימא בשונג, מאי "ושב"? שב ועומד הוא! אלא פשיטא במיד, ואי בזריקה, כי שב מאי הוי? הא עבד לה שירות! אלא לאו בשחיטה. ורב ששט? אמר לך: לעולם בשונג, והכי קאמר: אם שב מעיקרו, דכי עבד בשונג עבד – קרבנו ריח ניחוח, ואם לאו – אין קרבנו ריח ניחוח. הודה לעבודה זרה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששט אמר: אין קרבנו ריח ניחוח.

וגריבא, דאי אשמעינן קד קמייא – בההיא קאמר רב ששט – משום דעבד ליה שירות, אבל שחיטה דלא עבד ליה שירות – אימא מודה ליה לרב נחמן. ואי אשמעינן שחיטה – משום דעבד ליה עבודה, אבל השתחזה דלא עבד ליה מעשה, אבל הודה דדיבדא בעלמא – אימא לא, צריבא. "ואין צריך לומר דבר אחר" [וכו']. מידקאמר "אין צריך לומר דבר אחר", מפלל דבית חוניו לאו עבודה זרה הוא. תנאי במא דאמר: בית חוניו לאו עבודה זרה הוא. דתנאי: אותה שנה שמת שמועו הצדיק, אמר להן: שנה זו הוא מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להן: כל יום הכפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים, ונכנס עמי ויצא עמי. שנה זו נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא יצא עמי. לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת. ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם. בשעת פטירתו אמר להם: חוניו בני ישמש תחתי. נתקנא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה. והלבישו באונקלי וחגורו בצילצול, העמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שששתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי". בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודה זרה. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: מה זה שלא ירד לה – כך, היוירד לה – על אחת כמה וכמה, דכרי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגורו אלבוש באונקלי שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרוגה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלפסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה'. ובששמועו חכמים בדבר, אמרו: ומה זה שברח ממנה – כך, המבקש לירד לה – על אחת כמה וכמה. תנאי, אמר רבי יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר "עלה לה" – אני כופתו ונותנו לפני הארי. עתה כל האומר לי לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמץ. שהרי שאול ברח ממנה, ובשעלה – בקש להרוג את דוד. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לאבוי: רבי מאיר, האי קרא דרבי יהודה מאי עבד ליה? לכתנאי: לאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה ומצא בני מלכים שהיו יושבין בקרונות של זהב, הדיחן שלא לעבוד עבודה זרה, שנאמר: "ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת פנעון

נשבעות

מנחות דף קט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמא

(תניא) [תנן] כמאן דאמר – שנינו במשנתנו כדעת מי שאמר שבית
 חוניו לאו עבודה פוכבים הוא. שכן מצינו שנחלקו בזה, דתניא,
 באותה שנה שמת בה שמעון הצדיק הכהן הגדול, אמר להן
 לחביריו, שנה זו הוא מת – ידע אני שאמות בשנה זו. אמרו לו,
 מנין אתה יודע. אמר להן, בכל שנה ביום הכפורים, נודמן לי
 כדמות זקן אחד לבוש בגדים לבנים ונתעטף ו-ומעוטף לבנים,
 ונכנס עמי לקדש הקדשים וגם יצא עמי. אבל בשנה זו, נודמן לי
 כדמות זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא
 יצא עמי, ורמז לי בזה שלא אשלים שנתי. לאחר הדין – אחרי חג
 הסוכות, חלה שקעת ימים, ומאז נמנעו אחיו הכהנים מלכבד
 את העם בעת ברכת כהנים בשם המפורש כמו שעשו עד אז, מפני
 שלא ידעו לאומרו בקדושה ובטהרה כראוי. בשעת פטירתו אמר
 להם לחביריו, חוניו בני יששכר תחתי בכהונה גדולה, שהוא ראוי
 לכך יותר מאחיו. כשבא חוניו להכנס לכהונה גדולה, נתקנא בו
 שמעי אחיו, מפני שהיה שמעי גדול ממנו שתי שנים ומחצית, ואף
 על פי כן לא בחר בו אביו. אמר לו שמעי לחוני, בא ואלמדך סדר
 עבודה של הכהן הגדול ביום חינוכו. הלכישו ממנו באונקלי –
 מלבוש של עור, וחגרו בצילצול – חגורה שאינה שמני בגדי הכהונה,
 והעמידו אצל המזבח, והלך שמעי ואמר להם לאחיו הכהנים, ראו
 מה נדר זה וקיים לאהובתו – לאשתו, אותו היום שאשתמש
 שאשמש פעם ראשונה בכהונה גדולה אלבש באונקלי שליכי
 ו-שלך ואחנור בצילצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו –
 להרוג את חוניו, ר'ן מפניהם ורצו אחרי, הלך לאלכסנדריא של
 מצרים ונכה שם מוצח והעלה עליו קרבנות לשון ו-לשון עבודה
 פוכבים. ובששמינו חקמים בדרך – שכן עשה שמעי, אמרו, מה
 זה שלא נדר לה כך – אם שמעי שלא קיבל עדיין את השררה, קלקל
 מעשיו כל כך מפני שחפץ בה, הוידר לה – מי שכבר נתמנה לה, על
 אחת כמה וכמה שעלול לקלקל מעשיו אם יעבירהו, לפיכך אין
 להעבירו כדי שלא יקלקל עצמו. עד כאן היו אלו דברי רבי מאיר.
 ונמצא שלדעתו, בית חוניו הוא בית עבודה זרה, שלא כדעת
 משנתנו.
 הברייתא מביאה את הדעה החולקת: אמר לו רבי יהודה לרבי
 מאיר, לא כך היה המעשה, אלא שכששמע שכן צוה אביו, לא
 קיבל עליו חוניו את המינוי, מפני שהיה שמעי אחיו גדול ממנו
 שתי שנים ומחצית ולא רצה חוניו לפגוע בכבודו. ואף על פי כן
 כשבא שמעי להכנס לכהונה גדולה, נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו,
 ואמר לו, בא ואלמדך סדר עבודה של הכהן הגדול ביום חינוכו,
 והלכישו באונקלי וחגרו בצילצול והעמידו אצל המזבח, והלך
 חוניו ואמר להם לאחיו הכהנים, ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו,
 אותו היום (שאישתמש) בכהונה גדולה אלבש
 באונקלי שליכי ואחנור בצילצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים
 להרגו – להרוג את חוניו, ר'ן מפניהם ורצו אחרי, ר'ן לבית המלך
 ורצו אחרי, וכל הרוצה אותו אומר זה הוא, זה הוא שאשם במה
 שארע. הלך לאלכסנדריא של מצרים ונכה שם מוצח והעלה עליו
 קרבנות לשם שמים. והוא שנאמר בנבואת ישעיה (ישעיה יט ט)
 'והיה) ביום ההוא יהיה מוצח לה בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל
 גבולה לה'. ובששמינו חקמים בדרך – שכן עשה חוניו, אמרו, ומה
 זה שברח ממנה כך – אם חוניו שמתחילה היה בורח מן השררה,
 קלקל מעשיו כל כך מפני שחזר ורצה בה, המבקש לירד לה – מי
 שמתחילה ביקש את השררה, על אחת כמה וכמה שעלול לקלקל
 מעשיו אם יעבירהו. ונמצא שלדעת רבי יהודה, בית חוניו אינו בית
 עבודה זרה, כדעת משנתנו.
 הגמרא מביאה ברייתא, ממנה נלמד כמה צורך יש בשררה למי
 שנתמנה לה כבר: תניא, אמר רבי יהושע בן פרחיה, בתחלה –
 קודם שנעשיתי נשיא, היתה השררה שנואה בעיני, עד שכל האומר
 לי עלה לה וקבל על עצמך את הנשיאות, אני הייתי בופתו ונותנו
 לפני הארץ, כי נחשב בעיני כמבקש רעתי, אבל עתה שכבר נעשיתי

מפני שבשחיטה זו נעשה משרת לעבודה פוכבים.
 אמר רב נחמן, מנא אמינא לה – מהדין למדתי מה שאמרתי, שכהן
 ששחט לעבודה זרה במזיד מותר לשרת במקדש, דתניא, בהן שעבד
 עבודה פוכבים ושב בתשובה, והקריב קרבן במקדש, קרפנו ר'יה
 ניהות. ויש לברר, במאי – באיזה אופן חטא, אילימא בשוגג, מאי
 ושב – מה כוונת התנא במה שאמר שכהן זה שב בתשובה, הרי שב
 ועומד הוא – הלא אף בעת שחטא לא היה חפץ בחטא, שהרי עשה
 בשגגה. אלא פשיטא שכוונתו שחטא במזיד, ואי בוריקה – ואם
 כוונתו שהיה בוריקת דם לעבודה זרה, כי שב מאי הוי – מה מועיל
 לזה ששב בתשובה, הא עבד לה עבודת שירות, ונאסר לעולם
 לשרת במקדש. אלא לאו, כוונתו שהיה בשיחיתא לעבודה זרה. הרי
 שכהן ששחט לעבודה זרה במזיד וחזר בתשובה מותר לשרת
 במקדש.
 רב ששת דוחה את ראיית רב נחמן: ורב ששת אמר לה, לעולם
 כוונת התנא שעבד לה בשחיטה בשוגג, ומה שאמר ושב, הרי
 קאמר, שאם שב מעיקרו – שכשחטא לא היה חפץ בחטא, כלומר
 רבי עבד לה בשוגג עבד, לא נאסר לשרת במקדש וקרפנו ר'יה
 ניהות. ואם לאו – ואם לא עשה זאת בשוגג אלא במזיד, נאסר
 לשרת במקדש ואין קרפנו ר'יה ניהות.
 מחלוקת נוספות בענין זה בין רב נחמן לרב ששת: כהן שהשתתהו
 לעבודה פוכבים במזיד, וחזר בתשובה, רב נחמן אמר שמתור
 לשרת במקדש וקרפנו ר'יה ניהות. ורב ששת אמר שאסור לשרת
 במקדש, ואין קרפנו ר'יה ניהות. וכן כהן שהודה לעבודה פוכבים –
 שקיבלה על עצמו לאלוה, וחזר בתשובה, רב נחמן אמר שמתור
 לשרת במקדש, וקרפנו ר'יה ניהות. ורב ששת אמר שאסור לשרת
 במקדש, ואין קרפנו ר'יה ניהות.
 וצריכא – צריכים רב נחמן ורב ששת להשמיענו שנחלקו בין בוריקה
 ובין בשחיטה והשתחואה והודאה, דאי אשמעינו הך קמייתא –
 שאם היו משמיעים לנו רק שנחלקו באופן הראשון, בכהן ששגג
 בוריקה, לא היינו יודעים שנחלקו גם לגבי הויד בשחיטה, כי אולי
 דווקא בהתיא ו-בוריקה קאמר רב ששת שנאסר לשרת במקדש,
 משום דעבד ליה שירות לעבודה זרה, אבל בשחיטה, דלא עבד
 ליה שירות, שהרי שחית קרבן אינה נחשבת שירות, אימא שרב
 ששת מודה ליה לרב נחמן שאפילו עשאה במזיד אינו נאסר לשרת
 במקדש, ולכן הוצרכו להשמיענו שנחלקו אף לגבי שחיטה במזיד.
 ואי אשמעינו שנחלקו אף בשחיטה, לא היינו יודעים שנחלקו גם
 לגבי השתחואה, כי אולי דווקא בשחיטה אמר רב ששת שנאסר
 לשרת במקדש, משום דעבד ליה עבודה – שאף ששחיטה אינה
 נחשבת שירות, אבל עשה בזה עבודה חשובה ונעשה משרת לעבודה
 זרה, אבל בהשתתהו, דלא עבד ליה עבודה חשובה, אימא לא
 נחלקו, ולפי כולם מותר לו לשרת במקדש, לפיכך צריכא – צריכים
 רב ששת ורב נחמן להשמיענו שנחלקו בוריקה ובשחיטה
 ובהשתחואה. ואי אשמעינו שנחלקו אף בהשתחואה, לא היינו
 יודעים שנחלקו גם לגבי המודה בעבודה זרה, כי אולי דווקא
 בהשתחואה אמר רב ששת שנאסר לשרת במקדש, משום דעבד
 ליה מעשה – שמכל מקום עשה מעשה בגופו, שכפף עצמו לפני
 העבודה זרה, אבל אם רק הודה בה, דריבנא בעלמא – שהוא
 דיבור בלבד, אימא לא נחלקו, ולפי כולם מותר לשרת במקדש,
 לפיכך צריכא – צריך להשמיענו שאף באופן זה חלק רב ששת וסבר
 שנאסר לשרת במקדש.
 שנינו במשנה שהכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש,
 ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'.

וְנִשְׁפָּעוֹת לָהּ צְבָאוֹת וגו'. והן הערים שמלכו עליהן אותם בני
מלכים, שנשבעו בשם ה' שלא יעבדו עבודה זרה. והלכו
לְאַלְכַּסְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וּבְנֵי מִזְבֵּחַ וְהִעֲלִי עָלָיו קִרְבָּנוֹת לְשֵׁם
שָׁמַיִם. ועליו הוא שְׁנָאֵמֶר (ישעיה יט ט) 'בָּיִם הֵהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לָהּ'
בַּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם וגו'. אבל מזבח חוניו היה לעבודה זרה.
הגמרא מבארת את סוף הפסוק שהביאה מבריתא: נאמר לגבי אותן
ערים (שם טז ח) 'עִיר הַהֶרֶם יֵאָמֶר לְאַחֶת'. מבררת הגמרא: מֵאֵי עִיר
הַהֶרֶם יֵאָמֶר לְאַחֶת? ומשיבה: בְּדִמְתֵּיהֶם רַב יוֹסֵף פְּסוֹק זֶה, 'קִרְתָּא
דְּבֵית שְׁמִשׁ הָעֵתִיד לְמִתְרַב אִיתָאֵמֶר דִּהִיא קְרָא מִנְהוּן' – העיר
בית שמש שעתידה להיחרב נאמר עליה שהיא אחת מהן. היינו
ש'עיר החרס' מתפרש גם כשם העיר, שנקראת 'בית שמש' וכי אחד
משמות השמש הוא 'חרס', ואותיות חיות וה'א מתחלפות, וגם על
שם סופה, שעתידה להיחרס. מבררת הגמרא: וּמֵמֵאֵי דְעִיר הַהֶרֶם
לִישְׁנָא דְשִׁמְשָׁא הִיא – מהיכן נלמד ש'חרס' הוא שמש. ומשיבה:
דְּכֵתִיב (איוב ט ז) 'הָאֵמֶר לְחֶרֶס וְלֹא יִרְחַח' וגו' – שאם יאמר ה' לשמש
שלא לזרוח, לא תזרח.
הגמרא מבארת נבואה נוספת של ישעיה: נאמר בקיבוץ גלויות (ישעיה
מג ו) 'לְכִינֵי בְנֵי מִרְחוֹק וּבְנֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ'. מבררת הגמרא: מהו
'הַכִּינֵי' בְנֵי מִרְחוֹק? אָמֵר רַב הוֹנָא, אֵלּוּ גְלוּתֵי שְׁלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל
וּקְרָאם 'בְּנֵי', מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתָּן מִיּוֹשֻׁבָּת עָלֵיהֶן בְּכֵינִים זָכְרִים וְלֹא כְנָשִׁים
שֶׁדַּעְתָּן קִלְה. ומה שאמר 'וּבְנֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ', אֵלּוּ גְלוּתֵי שְׁלֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת, וּקְרָאם 'בְּנֵי', מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּעְתָּן מִיּוֹשֻׁבָּת
עָלֵיהֶן, בְּכָנוֹת.
מאמר נוסף בענין עול הגלות: אָמֵר רַבִּי אָבָא בַּר רַב יִצְחָק, אָמֵר
רַב חֲסִידָא [אָמֵר רַב], וְאָמְרֵי לָהּ אָמֵר רַב יְהוּדָה אָמֵר רַב, כֹּל גּוֹי
הַמְדִּינוֹת שֶׁהָן מִהֵעֵר צוּר וְעַד הֵעֵר קִרְמִינֵי, מְכִירִין אֶת חַשִּׁיבוֹת
יִשְׂרָאֵל וְאִינֵם מְכַבִּידִם עֲלֵיהֶם אֶת הָעוֹל, וּמְכִירִים אֶת אֲבֵיהֶם
שְׁכַפְשָׁמִים – מאמינים בה' ויראים ממנו, וּמַצּוֹר וְהִלָּאָה כֻּלְּהִי מַעֲרַב
וּמְקַרְמִינֵי כֻּלְּהִי מוֹרֶת, אֵין מְכִירִין אֶת חַשִּׁיבוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת
אֲבֵיהֶן שְׁכַפְשָׁמִים, וְלֹכֵן מְכַבִּידִם עוֹלָם עַל יִשְׂרָאֵל.
אִיתִיבִיהּ רַב שִׁמִּי בַר חִיָּיא לְרַב, מִדּוּעַ אִמְרַת שִׁישׁ גּוֹיִם שְׂאִינֵם
מְכִירִים אֶת ה', הֲלֹא נֹאמַר (מלאכי א יא) 'מִמְּזִיחַ שְׁמִשׁ וְעַד מְבֹאֵו
גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם, וּבְכָל מְקוֹם מְקַמֵּר מִנֵּשׁ לְשִׁמִּי וּמִנְחָה מְהוּרָה'
וגו'. תמה עליו רב ואמר ליה, שִׁמִּי אֶת – הֲלֹא אֵתָה הוּא שִׁמִּי
הַחֹכֶם הַגְּדוֹל, אֵיךְ יִתְכֵּן שֶׁתִּקְשֶׁה עָלֵי כָךְ. לֹא אִמְרַתִּי שְׂאִינֵם מְכִירִים
אוֹתוֹ, אֲלֵא שְׂאִינֵם יִרְאִים מִפְּנֵיו, כִּיֹּן דְּקָרִו לִיהּ אֱלֹהָא דְּאֵלָהָא –
שְׁקוֹרָאִים לוֹ 'אלהי האלהים', הֵינִי שְׂאִמְרִים שְׁהוּא מַעַל הַמְּלָאכִים
וְצָבָא הַשְּׂמִימִם וּמִסַּר בִּידֵם אֶת הַשְּׁלִטוֹן בֶּאֱרֶץ וְאִינוּ מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהּ.
דרשה נוספת מאותו פסוק: נאמר (שם) 'וּבְכָל מְקוֹם מְקַמֵּר מִנֵּשׁ
לְשִׁמִּי וּמִנְחָה מְהוּרָה' וגו'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּכָל מְקוֹם סִלְקָא דַּעְתָּן
– וכי בכל מקום מקטירים לשמו. ומתרת: אָמֵר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי, אָמֵר רַבִּי יוֹנָתָן, אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּכָל
מְקוֹם, שֶׁמַּעֲלָה אֵין עָלֵיהֶן כְּאֵילוּ מְקַטְרִין אִימורי קִרְבָּנוֹת וּמִגִּישִׁין
מִנְחוֹת לְשָׁמַיִם. ומה שאמר 'וּמִנְחָה מְהוּרָה', זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה
בְּמִתְרָה, הֵינִי שְׁנִשְׂאָא אִשָּׁה וְנִיצֵל בּוֹה מִהֲדָהוּר עֲבִירָה וְאַחַר כָּךְ
לּוֹמֵד תּוֹרָה.
דרשה בענין מעלת הלימוד בלילה: נאמר (תהלים קלד א) 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
הָנָה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת'. מבררת
הגמרא: מֵאֵי 'בְּלֵילוֹת'? ומשיבה: אָמֵר רַבִּי יוֹנָתָן, אֵלּוּ תַלְמִידֵי
חֲכָמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּלֵילָה, שֶׁמַּעֲלָה עָלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵילוּ
עוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה בַּמִּקְדָּשׁ.
ומביאה הגמרא מחלוקת האמוראים בפירושו של פסוק, שלפי אחת
הדעות נלמדת ממנו מעלת לימוד הלכות עבודה: נאמר כשביקש
שלמה לבנות את המקדש (דה"ב ב א), 'הִנֵּה אֲנִי בּוֹנֶה בֵּית לְשֵׁם ה' וגו'
לְהַקְטִיר לִפְנֵי קִטְרֹת וגו' וְעֹלֹת וגו' לְעוֹלָם וְאֵת עַל יִשְׂרָאֵל. ויש
לברר מדוע אמר שהקרבנות הם לעולם, הלא עתיד הבית להיחרב.
אָמֵר רַב גִּידֵל, אָמֵר רַב, אֵין כּוּנוֹתָה עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבֶּאֱרֶץ, אֲלֵא זֶה
מִזְבֵּחַ הַבְּנוּי בְּשָׁמַיִם, וְהַמְּלָאךְ מִיכָאֵל הַשֵּׁר הַגְּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַרֵּב

עָלָיו קִרְבָּן כֹּל יוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.
וְרַבִּי יוֹנָתָן חֵלַק עַל רַב בְּפִירוּשׁ הַפְּסוֹק וְאָמַר, אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים
הָעוֹסְקִין בְּהִלְכוֹת עֲבוּדָה, שֶׁמַּעֲלָה עָלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵילוּ נִבְנָה
הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֵיהֶם.
דרשות נוספות בענין מעלת הלימוד: אָמֵר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאֵי דְכֵתִיב
(ויקרא ז לו) 'זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלִזְאִשָּׁם' וגו'.
ללמדך, שְׁכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁכָּרֵב כְּאֵילוּ הַקָּרִיב עוֹלָה וּמִנְחָה
וְחֲטָאת וְאִשָּׁם.
דעה החולקת: אָמֵר רַבָּא, אִם הַכוּוֹנָה שֶׁהִלְמִיד חֲשׁוֹב כְּהִקְרַב
עוֹלָה וּמִנְחָה, הֵא – זֶה שֶׁאִמַּר הַכְּתוּב 'לְעוֹלָה לְמִנְחָה', לֹא כִךְ הִיא
לוֹ לּוֹמֵר, אֲלֵא 'זֹאת הַתּוֹרָה עוֹלָה וּמִנְחָה' מִיִּפְעִי לִיה – כִּךְ הִיא צָרִיךְ
לוֹמֵר. אֲלֵא אָמֵר רַבָּא, הַכוּוֹנָה הִיא שְׁכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִתְּכַפְּרִים
חֲטָאֵיו וְאִינוּ צָרִיךְ לֹא עוֹלָה (וְלֹא חֲטָאת) וְלֹא מִנְחָה וְלֹא אִשָּׁם.
דרשה נוספת: אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, מֵאֵי דְכֵתִיב 'זֹאת תּוֹרַת הַחֲטָאת'
וגו' (ויקרא י יח), 'וְזֹאת תּוֹרַת הָאִשָּׁם' וגו' (שם ז א), הֲרִי כִבֵּר נֹאמַר בִּם
(שם ז לו) 'זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלִזְאִשָּׁם' וגו'. אֲלֵא
ללמדך, שְׁכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרַת הַחֲטָאת כְּאֵילוּ הַקָּרִיב חֲטָאת, וְכָל
הָעוֹסֵק בַּתּוֹרַת הָאִשָּׁם כְּאֵילוּ הַקָּרִיב אִשָּׁם.

משנה

משנה זו מסיימת את מסכת מנחות, ובה מבואר שאף על פי
שהמנחות הן קרבן הדל אין הן חשובות פחות משאר הקרבנות, כי
העיקר הוא כוונת הלב: נֹאמַר בְּעוֹלָת בְּהֶמָּה (ויקרא ט ו) 'אִשָּׁה רֵיחַ
נִיחוּחַ' וּבְעוֹלָת הָעוֹף (שם א ט) 'אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוּחַ', וּבִמְנַחָה (שם ב א)
'אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוּחַ', ואף שהבהמה קרבן עשיר, והעוף קרבן עני,
והמנחה קרבן עני שבעניים, נאמרה אותה לשון כולל, לוֹמֵר לָךְ,
שֶׁאֶחָד מִתְּרַבָּה – המביא קרבן שדמיו מרובים, וְאֶחָד מִמְּעִיט, שוֹיִם
לְטוֹבָה, וּבִלְבָד שִׁיכּוֹן לְבֹו לְשָׁמַיִם.

גמרא

הגמרא מבררת מהיכן למד התנא שהעיקר שיכוין לבו לשמים: אָמֵר
רַבִּי יוֹרְאָה, מֵאֵי קְרָאָה – מהו הפסוק שבו נרמז דבר זה, הוּא שֶׁנֹּאמַר
(קהלת ה יא) 'מִתּוֹקָה שְׁנֵת הַעֶבֶד, אִם מַעֲט וְאִם הִרְבָּה יֵאָכֵל' וגו'.
הֵינִי שֶׁהַעֲבוֹד עֲבוּדַת קִרְבָּנוֹ לְהַבִּיאַ לְמוֹצָה, מִתּוֹקָה שֶׁנִּתְּנוּ וְלֹא יִירָא,
כִּי בֵין שְׁהוּא רַב וּבֵין שְׁהוּא מוֹעֵט, יֵאָכֵל שֶׁכֵּר פְּעוּלוֹתוֹ.
רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה מְבִיא מִקּוֹר אַחֵר: רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה אָמַר, דְּבַר
זֶה נִלְמַד מִחֻקָּא (שם ה י) 'בְּרִכּוֹת הַטּוֹבָה רַבֹּו אוֹכְלִיהָ, וְמָה בִּשְׂרוֹן
(לבעלי) [לְעוֹלָה] כִּי אִם רִאוּת עֵינָיו'. הֵינִי שֶׁאֵין אִם יֵבִיא רֹב
קִרְבָּנוֹת, וְהִרְבָּה כְּהֵנִים אֵלְכּוֹלִם, לֹא יִהְיֶה כֶּשֶׁר וְרָצִי לִפְנֵי ה' אֲלֵא
כִּפִּי רִאוּת עֵינֵי ה' שֶׁהִתְכַּוֵּן בּוֹה לְטוֹבָה.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תִּנְיָא, אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַרְיָה,
בּוֹא וְרֵאָה מַה כְּתִיב בְּפִרְשֵׁת הַקִּרְבָּנוֹת, שֶׁלֹּא נֹאמַר בְּהֵן בֶּאֱף אֶחָד
מֵהֶם לֹא רֵיחַ נִיחוּחַ לֵאלֹהִי, וְלֹא רֵיחַ נִיחוּחַ לְאֱלֹהִים, אֲלֵא רֵיחַ נִיחוּחַ
לָהּ, כִּי שֶׁלֹּא לִיתֵן פְּתָחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין [למעינים] לְחִלּוֹק עַל
יְחִיד ה' וְלוֹמֵר שִׁישׁ יוֹתֵר מִרְשׁוֹת אַחֶת.
הברייתא מביאה דרשה נוספת על 'ריח ניחווח': וְנֹאמַר בְּשׂוֹר הָנֶגֶם –
בעולת השור שהוא גדול ודמיו מרובים (ויקרא ט ו) 'אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוּחַ',
וּבְעוֹף תִּדְק – הֵקֵטֵן נֹאמַר (שם א י) 'אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוּחַ', וּבִמְנַחָה נֹאמַר
(שם ב א) 'אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוּחַ', לוֹמֵר לָךְ, שֶׁאֶחָד מִתְּרַבָּה וְאֶחָד מִמְּעִיט
שוֹיִם לְטוֹבָה, וּבִלְבָד שִׁיכּוֹן אֶת לְבֹו לְשָׁמַיִם. וְשִׁמָּא תֹאמַר,
לְאִכִּילָה הוּא צָרִיךְ – שִׁישׁ תּוֹעֵלַת לָהּ בְּרִיבּוֹי הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁאוֹכֵל
וְשׁוֹרֵף הַמִּזְבֵּחַ, וְהַמְרַבָּה אֲהוּב יוֹתֵר, תַּלְמוּד לּוֹמֵר (תהלים יב) 'אִם
אֲרַעֵב לֹא אָמֵר לָךְ, כִּי לִי תֵבֵל וּמִלֵּאָה' – אִם הֵייתִי כֵבֵן אָדָם שְׁהוּא
רַעֵב, לֹא הֵייתִי אוֹמֵר לָךְ שֶׁתֹּאכִילֵנִי, כִּי לִי הָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ.
וְנֹאמַר (שם ג יא) 'כִּי לִי כָל חֵיתוֹ יַעַר בְּהֵמָת בְּהִרְדֵּי אֶלֶף. יִרְעֵתִי
כָּל עוֹף הָרִים וְזִיו שְׂדֵי עֶמְקֵי' – הֲרִי שֶׁלִּי הֵם כָּל חַיּוֹת הַיַּעַר וּבְהֵמָת
הַהָרִים הָרִבִּים, וְהֵנִי מְכִיר כָּל עוֹפוֹת הַהָרִים וְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה. וְנֹאמַר (שם)

מנחות. פרק שלשה עשר – הרי עלי עשרון דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) קמג רש"י תוספות

נשבעים בשם ה' צבאות. דעת זכריות – מיושבת עליהם יותר משל נקבות. בני בבל – אין להם עול מלכות כשאר גליות שבכל ארצות. מכירין את ישראל – בכבודן הראשון, מכירין ואין מכירין עולם. ואת אביהם שבשמים – שמאמצים בהקדוש ברוך הוא, ואין מאמצים בעבודה זרה. שימי את – בתמימה. אתה הוא שימי חכם גדול, ומקשה לי דבר זה? ויש אומרים: רב לא היה זוקף עיניו, אלא כובשן כל שעה משום צניעות. זה הלומד תורה בטהרה – עליו הוא אומר "לשמי ומנחה טהורה". לעולם זאת על ישראל – מקרא הוא בדברי הימים (ב סימן ב), בשלמים ובקרבתנות משתעי, דלעולם הם עומדים. וזכירי דמי? מזבח בני בשמים, ומיכאל עומד ומקטיר עליה. מאי דכתיב זאת התורה

וְלֹא כְּתִיב בָּהּ "חֻקָּה"? עולה ומנחה מיבעי ליה – דלחיי משמע: ואת התורה היא עולה ומנחה כו'. אין צריך לא עולה וכו' – דהכי משמע "זאת התורה לעולה" – כלומר, במקום העולה, "למנחה" – בשביל המנחה. כגון "לכם" – בשבילכם. כלומר, התלמוד תורה מכפר על עונותינו. בתורת חטאת – כגון סדר קדשים, דמיירי בהלכות עבודה. שנת העובד – עבודת קרבנות, ומביאו למזבח – מתוקה שנתו, שהוא ישן ולא ירא. אם מעט ואם הרבה יאכל – מתן שכרו. ברבות הטובה – קרבנות. רבו אוכליה – כהנים. ומה כשרון לבעליו – להקדוש ברוך הוא, כי אם ראות עיניו – שזה מתכוין לטובה. לבעל הדין – לאומרים רשויות הרבה הן. והדבר מוכיח שזה ששמו כך ציוס להקריב לו מנחה, וזהו ששמו כך ציוס להקריב לו פרים, וזה אילים – לכך נאמר בכלם "ריח ניחוח לה". אחד המרבה – להביא קרבנות. כדי שתאמר אעשה רצוני – להקריב לו קרבן ויעשה רצוני, לפי שהוא צריך לכך ואשחזנו. לא לרצוני אתם וזבחים – כלומר, לא להנאותי. שאני רוצה להטריח אתכם לעשות על כרחכם. לרצונכם – לצורך עצמכם, לקיים מצותי, שתאהב כפרה לכם בכך. לרצונכם זבוחו – שתאהב כוונתכם לשחוט. פרט למתעסק בסכין לחתוך דבר אחר, ושחט בהמת קדשים – שפסולתו. מנין למתעסק – בדבר אחר ושחט בהמת קדשים – שהוא פסול? זו בידינו הוא – דמצוה לכין דעתו. לרצונכם תזבחהו – שנה עליו הכתוב לעבב.

וְנִשְׁבַּעְתָּ לַה' צְבָאוֹת. הֲלֹכִי לְאַלְכַּסְנֶדְרִיא שֶׁל מִצְרַיִם, וּבְנוּ מִזְבֵּחַ, וְהִעָלִי עָלָיו לֶשֶׁם שְׁמִי. שְׁנֵאמַר: "כִּי־יִהְיֶה יְיָהּ מִזְבֵּחַ לַה' בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם". עֵיר הַהֶרֶם יֹאמַר לְאַחֶתָּה. מֵאִי "עֵיר הַהֶרֶם יֹאמַר לְאַחֶתָּה"? – כְּדַמְתָּהֶם רַב יוֹסֵף: קִרְתָּא דְּבִית שְׁמִשׁ דְּעֵתִיד לְמִיחָרָב, אִיתְאַמֵּר דְּהִיא חֲרָא מְנַחֵן. וּמֵמֵאִי ד' "עֵיר הַהֶרֶם" לִישְׁנָא דְּשִׁמְשָׁא הִיא? – דְּכַתְּבִי: "הָאוֹמֵר לְחֶרֶם וְלֹא יוֹרֵחַ". "הֲבִיאִי בְּנִי מִרְחוֹק וּבְנוֹתִי מִקְצֵה הָאָרֶץ", "הֲבִיאִי בְּנִי מִרְחוֹק" – אָמַר רַב הוֹנָא: אֵלֹהֵי גִלְיָוִת שֶׁל כָּבֵל, שְׂדַעְתָּן מִיּוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנִים. "וּבְנוֹתִי מִקְצֵה הָאָרֶץ" – אֵלֹהֵי גִלְיָוִת שֶׁל שְׂאֵר אֲרָצוֹת, שְׂאִין דְּעֵתָן מִיּוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנוֹת. אָמַר רַבִּי אָבָא בַר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב חֲסֵדָא, וְאֵמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִצּוֹר וְעַד קֶרְטִינִי – מִכִּירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִי, וּמִצּוֹר כְּלָפִי מִעֶרֶב וּמִקֶּרְטִינִי כְּלָפִי מִזֶּרֶחַ – אֵין מִכִּירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת אֲבִיהֶן שְׁבִשְׁמִי. אִיתִיבִיהּ רַב שְׁמִי בַר חֲזִיא לֵרַב: "מִמּוֹרָר שְׁמִשׁ וְעַד מְבֹאֵר גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי וּמְנַחָה טְהוֹרָה!" אָמַר לִיה: שְׁמִי, אַתָּה? דְּקָרוּ לִיה אֱלֹהֵא דְּאֱלֹהֵא. "בְּכָל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי", בְּכָל מְקוֹם סֻלָּא דְּעֵתָה? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, מַעֲלָה אֵנִי עֲלֵיהֶן כְּאֵילוֹ מְקַטְרִין וּמִגִּישִׁין לְשָׁמִי. "וּמְנַחָה טְהוֹרָה" – זֶה הַלּוֹמֵד תוֹרָה בְּטָהֳרָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחֲרַיִךְ כֶּךָ לּוֹמֵד תוֹרָה. "שִׁיר הַמַּעֲלֹת הֵנָּה בְּרַכּוֹ אֶת ה' כֹּל עַבְדֵּי ה' הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּלִילוֹת" – מֵאִי "בְּלִילוֹת"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלִילָה, מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵילוֹ עֲסוֹקִים בְּעִבּוּדָה. "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל" – אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: זֶה מִזְבֵּחַ בְּנִי, וּמִיכָאֵל שֶׁר הַגְּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְרִיב עָלָיו קֶרֶן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִין בְּהַלְבוֹת עֲבוּדָה, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵילוֹ נִבְנָה מְקַדֵּשׁ בִּימֵיהֶם. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי דְּכַתְּבִי "זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאֲשָׁם"? – כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב עוֹלָה מְנַחָה חֻטָּאת וְאֲשָׁם. אָמַר רַבָּא: הֵא "לְעֹלָה לְמִנְחָה", "עֹלָה וּמְנַחָה" מִיִּבְעֵי לִיה! אֵלֹא אָמַר רַבָּא: כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵינוֹ צָרִיד לֹא עוֹלָה (וְלֹא חֻטָּאת) וְלֹא מְנַחָה וְלֹא אֲשָׁם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְּכַתְּבִי "זֹאת תּוֹרַת הַחֻטָּאת" וְ"זֹאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם"? כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת חֻטָּאת – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב חֻטָּאת, וְכֹל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת אֲשָׁם – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב אֲשָׁם. מִשְׁנָה נֹאמֵר עוֹלַת בְּהֵמָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְעוֹלַת עוֹף "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְמִנְחָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ" – לּוֹמֵר לָךְ: אֶחָד הַמִּרְבֶּה וְאֶחָד הַמִּמְעִיט, וּבְלִבְדִּי שִׁכְיוֹן לְבֹו לְשָׁמִי. גְּמָרָא אָמַר רַבִּי יוֹרָא: מֵאִי קִרְאָהָ? – "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֵבֶד אִם מְעֵט וְאִם הֶרְבֵּה יֹאכֹל". רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה אָמַר, מוֹהָבָא: "בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלִיהּ וּמָה כְּשֶׁרֹן לְבַעְלִיו". תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמוּעוֹן בֶּן עֲזַאִי: בּוֹא וְרֵאָה מַה כְּתִיב בְּפָרָשַׁת קֶרֶבְנוֹת, שְׁלֹא נֹאמֵר בְּהֵן לֹא "אֵל" וְלֹא "אֱלֹהִים" אֵלָּא ה' – שְׁלֹא לִיתֵן פְּתֻחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין לְחֻלּוֹק, וְנֹאמֵר בְּשׁוֹר הַנֶּסֶם "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְעוֹף הַדֶּק "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְמִנְחָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ" – לּוֹמֵר לָךְ: אֶחָד הַמִּרְבֶּה וְאֶחָד הַמִּמְעִיט, וּבְלִבְדִּי שִׁכְיוֹן אֶת לְבֹו לְשָׁמִי. וְשְׁמָא תֹאמְרוּ: לֹאכִילָהּ הוּא צָרִיד – תִּלְמֹד לּוֹמֵר: "אִם אֶרְעֵב לֹא אֶמְרֵ לָךְ כִּי לִי תִבֵּל וּמִלֹּאָה", וְנֹאמֵר "כִּי לִי כָל חֵיתוֹ יַעַר בְּהֵמוֹת בְּהֶרֶרִי אֶלָּה. יִדְעִיתִי כֹל עוֹף הָרִים וְזִי שְׂדֵי עֲמֵד". "הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אִשָּׁתָה". לֹא אֶמְרֵתִי אֲלֵיכֶם: זָכוֹ, כִּדִּי שְׁתֹּאמֵר "אֶעֱשֶׂה רָצוֹנוֹ, וְיַעֲשֶׂה רָצוֹנִי". לֹא לְרָצוֹנִי אֲתֶם וּזְכָחִים, אֵלֹא לְרָצוֹנְכֶם אֲתֶם וּזְכָחִים, שְׁנֵאמֵר "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ". דְּבַר אַחֵר: "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ" – לְרָצוֹנְכֶם זָכוֹ, לְדַעְתְּכֶם זָכוֹ, כִּדְבָעָא מִינֵיהּ שְׁמוּאֵל מֶרֶב הוֹנָא: מִנֵּן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים שְׁהוּא פְסוּל? שְׁנֵאמֵר: "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר" – שְׁתֵּהא שְׁחִיטָה לְשֵׁם בֶּן בְּקָר. אָמַר לוֹ: זוֹ בִּידֵינוּ הוּא, לְעַבֵּב מִנֵּן? תִּלְמֹד לּוֹמֵר "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ" – לְדַעְתְּכֶם זָכוֹ.

הדרן עלך הרי עלי עשרון סליקא לה מסכת מנחות

וְנִשְׁבַּעְתָּ לַה' צְבָאוֹת. הֲלֹכִי לְאַלְכַּסְנֶדְרִיא שֶׁל מִצְרַיִם, וּבְנוּ מִזְבֵּחַ, וְהִעָלִי עָלָיו לֶשֶׁם שְׁמִי. שְׁנֵאמַר: "כִּי־יִהְיֶה יְיָהּ מִזְבֵּחַ לַה' בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם". עֵיר הַהֶרֶם יֹאמַר לְאַחֶתָּה. מֵאִי "עֵיר הַהֶרֶם יֹאמַר לְאַחֶתָּה"? – כְּדַמְתָּהֶם רַב יוֹסֵף: קִרְתָּא דְּבִית שְׁמִשׁ דְּעֵתִיד לְמִיחָרָב, אִיתְאַמֵּר דְּהִיא חֲרָא מְנַחֵן. וּמֵמֵאִי ד' "עֵיר הַהֶרֶם" לִישְׁנָא דְּשִׁמְשָׁא הִיא? – דְּכַתְּבִי: "הָאוֹמֵר לְחֶרֶם וְלֹא יוֹרֵחַ". "הֲבִיאִי בְּנִי מִרְחוֹק וּבְנוֹתִי מִקְצֵה הָאָרֶץ", "הֲבִיאִי בְּנִי מִרְחוֹק" – אָמַר רַב הוֹנָא: אֵלֹהֵי גִלְיָוִת שֶׁל כָּבֵל, שְׂדַעְתָּן מִיּוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנִים. "וּבְנוֹתִי מִקְצֵה הָאָרֶץ" – אֵלֹהֵי גִלְיָוִת שֶׁל שְׂאֵר אֲרָצוֹת, שְׂאִין דְּעֵתָן מִיּוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנוֹת. אָמַר רַבִּי אָבָא בַר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב חֲסֵדָא, וְאֵמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִצּוֹר וְעַד קֶרְטִינִי – מִכִּירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִי, וּמִצּוֹר כְּלָפִי מִעֶרֶב וּמִקֶּרְטִינִי כְּלָפִי מִזֶּרֶחַ – אֵין מִכִּירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת אֲבִיהֶן שְׁבִשְׁמִי. אִיתִיבִיהּ רַב שְׁמִי בַר חֲזִיא לֵרַב: "מִמּוֹרָר שְׁמִשׁ וְעַד מְבֹאֵר גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי וּמְנַחָה טְהוֹרָה!" אָמַר לִיה: שְׁמִי, אַתָּה? דְּקָרוּ לִיה אֱלֹהֵא דְּאֱלֹהֵא. "בְּכָל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי", בְּכָל מְקוֹם סֻלָּא דְּעֵתָה? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, מַעֲלָה אֵנִי עֲלֵיהֶן כְּאֵילוֹ מְקַטְרִין וּמִגִּישִׁין לְשָׁמִי. "וּמְנַחָה טְהוֹרָה" – זֶה הַלּוֹמֵד תוֹרָה בְּטָהֳרָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחֲרַיִךְ כֶּךָ לּוֹמֵד תוֹרָה. "שִׁיר הַמַּעֲלֹת הֵנָּה בְּרַכּוֹ אֶת ה' כֹּל עַבְדֵּי ה' הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּלִילוֹת" – מֵאִי "בְּלִילוֹת"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלִילָה, מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵילוֹ עֲסוֹקִים בְּעִבּוּדָה. "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל" – אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: זֶה מִזְבֵּחַ בְּנִי, וּמִיכָאֵל שֶׁר הַגְּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְרִיב עָלָיו קֶרֶן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִין בְּהַלְבוֹת עֲבוּדָה, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵילוֹ נִבְנָה מְקַדֵּשׁ בִּימֵיהֶם. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי דְּכַתְּבִי "זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאֲשָׁם"? – כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב עוֹלָה מְנַחָה חֻטָּאת וְאֲשָׁם. אָמַר רַבָּא: הֵא "לְעֹלָה לְמִנְחָה", "עֹלָה וּמְנַחָה" מִיִּבְעֵי לִיה! אֵלֹא אָמַר רַבָּא: כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵינוֹ צָרִיד לֹא עוֹלָה (וְלֹא חֻטָּאת) וְלֹא מְנַחָה וְלֹא אֲשָׁם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְּכַתְּבִי "זֹאת תּוֹרַת הַחֻטָּאת" וְ"זֹאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם"? כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת חֻטָּאת – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב חֻטָּאת, וְכֹל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת אֲשָׁם – כְּאֵילוֹ הִקְרִיב אֲשָׁם. מִשְׁנָה נֹאמֵר עוֹלַת בְּהֵמָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְעוֹלַת עוֹף "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְמִנְחָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ" – לּוֹמֵר לָךְ: אֶחָד הַמִּרְבֶּה וְאֶחָד הַמִּמְעִיט, וּבְלִבְדִּי שִׁכְיוֹן לְבֹו לְשָׁמִי. גְּמָרָא אָמַר רַבִּי יוֹרָא: מֵאִי קִרְאָהָ? – "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֵבֶד אִם מְעֵט וְאִם הֶרְבֵּה יֹאכֹל". רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה אָמַר, מוֹהָבָא: "בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלִיהּ וּמָה כְּשֶׁרֹן לְבַעְלִיו". תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמוּעוֹן בֶּן עֲזַאִי: בּוֹא וְרֵאָה מַה כְּתִיב בְּפָרָשַׁת קֶרֶבְנוֹת, שְׁלֹא נֹאמֵר בְּהֵן לֹא "אֵל" וְלֹא "אֱלֹהִים" אֵלָּא ה' – שְׁלֹא לִיתֵן פְּתֻחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין לְחֻלּוֹק, וְנֹאמֵר בְּשׁוֹר הַנֶּסֶם "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְעוֹף הַדֶּק "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ", וּבְמִנְחָה "אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ" – לּוֹמֵר לָךְ: אֶחָד הַמִּרְבֶּה וְאֶחָד הַמִּמְעִיט, וּבְלִבְדִּי שִׁכְיוֹן אֶת לְבֹו לְשָׁמִי. וְשְׁמָא תֹאמְרוּ: לֹאכִילָהּ הוּא צָרִיד – תִּלְמֹד לּוֹמֵר: "אִם אֶרְעֵב לֹא אֶמְרֵ לָךְ כִּי לִי תִבֵּל וּמִלֹּאָה", וְנֹאמֵר "כִּי לִי כָל חֵיתוֹ יַעַר בְּהֵמוֹת בְּהֶרֶרִי אֶלָּה. יִדְעִיתִי כֹל עוֹף הָרִים וְזִי שְׂדֵי עֲמֵד". "הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אִשָּׁתָה". לֹא אֶמְרֵתִי אֲלֵיכֶם: זָכוֹ, כִּדִּי שְׁתֹּאמֵר "אֶעֱשֶׂה רָצוֹנוֹ, וְיַעֲשֶׂה רָצוֹנִי". לֹא לְרָצוֹנִי אֲתֶם וּזְכָחִים, אֵלֹא לְרָצוֹנְכֶם אֲתֶם וּזְכָחִים, שְׁנֵאמֵר "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ". דְּבַר אַחֵר: "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ" – לְרָצוֹנְכֶם זָכוֹ, לְדַעְתְּכֶם זָכוֹ, כִּדְבָעָא מִינֵיהּ שְׁמוּאֵל מֶרֶב הוֹנָא: מִנֵּן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים שְׁהוּא פְסוּל? שְׁנֵאמֵר: "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר" – שְׁתֵּהא שְׁחִיטָה לְשֵׁם בֶּן בְּקָר. אָמַר לוֹ: זוֹ בִּידֵינוּ הוּא, לְעַבֵּב מִנֵּן? תִּלְמֹד לּוֹמֵר "לְרָצוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ" – לְדַעְתְּכֶם זָכוֹ.

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

פרק ראשון – הכל שוחטין

משנה

משנתינו מלמדת מי הם הכשרים לשחוט ולהכשיר באכילה: **הכל שוחטין ושחיטתן כשירה, חוץ מחרש – שאינו שומע ואינו מדבר, שומה, וקטן, ששחיטתן פסולה אפילו בדיעבד, שמא יקלקלו את שחיטתן – שמא ישחטו שלא כפי הלכות שחיטה, ועדיין הבשר אסור באכילה, ולכן בכל אופן, אף כשאחרים רואים אותם, אין להם לשחוט לכתחילה.**
וכולין – חרש שוטה וקטן ששחטו, ואחרים – גדולים ובני דעת היודעים הלכות שחיטה רואין אותן ששחטו כהלכה, שחיטתן כשירה בדיעבד.

גמרא

מקשה הגמרא: משמעות דברי המשנה סותרים מתחילתן לסופן, בתחילה נאמר **הכל שוחטין**, שמשמעותו ש'הכל' יכולים לשחוט לכתחילה, ואילו בהמשך נאמר **ושחיטתן כשירה**, שמשמעו ששחיטת אותם האנשים שהתרבו מלשון **הכל** כשירה רק בדיעבד. רב אחא דן האם אכן קושיא היא זו: **אמר ליה רב אחא פריה דרבא לרב אשי, וכי האם כל מקום ששנינו בו לשון 'הכל' עושין כך וכך, לכתחילה הוא מתפרש ולא בדיעבד, אלא מעתה מזה ששנינו במסכת תמורה (ב) הכל ממירין, אחד האנשים ואחד הנשים, הכי נמי האם נוכל לומר דלכתחילה הוא להביא בהמת חולין ולהעמידה אצל בהמת קדשים ולומר 'זו תמורת זו, והא בתיב בפירוש בתורה בפרשת תמורה (ויקרא כו ט) 'לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב פרע או רע פטוב', והיינו שהתורה אסרה בלא להמיר לכתחילה. ועל כרחק צריך לפרש שמה שנאמר 'הכל ממירין', הכוונה שהכל תורת תמורה נוהגת בהם, שאם עברו והמירו תמורתם חלה. הרי שלשון 'הכל' עושין כך וכך' אינו בהכרח מורה שמותר לעשות כך לכתחילה, ואם כן, גם במשנתינו נוכל לפרש 'הכל שוחטין', הכל תורת שחיטה נוהגת בהם, שאם שחטו אותם שמרבה המשנה בתיבת 'הכל', שחיטתם כשירה בדיעבד, ואין סתירה מראש המשנה לסופה.
רב אשי דוחה את ההוכחה: אין להביא ראיה מלשון 'הכל ממירין' האמור במשנה לגבי תמורה, שלשון 'הכל עושין כך וכך' מתפרש גם על דיעבד, משום דהתם פקדתי מעמא – שם התנא עקר במפורש את המשמעות הפשוטה, ופירש שאין כוונתו שמותר להמיר**

לכתחילה, אלא שהכל דין תמורה נוהג בהן, שכן שנה התנא בהמשך דבריו, **לא שהאדם רשאי להמיר לכתחילה, אלא שאם עבר והמיר, מותר – תמורתו תמורה, ונתפסת הבהמה השניה בקדושה, ושתי הבהמות קדושות, והממיר סופג את הארבעים – מלקות.** אבל בכל מקום שלא עקר התנא בפירוש, מתפרש לשון 'הכל' עושין כך וכך' דיוקא לכתחילה. ולכן במשנתינו שנאמר בה 'הכל שוחטין', על כרחק כוונתה שמותר להם לשחוט לכתחילה. ושוב קשה הסתירה במשנתינו מ'הכל שוחטין' לבין 'ושחיטתן כשירה', כדלעיל.
רב אחא ממשיך לדון ולתרוץ את הסתירה על ידי הוכחה ממקומות אחרים שלשון 'הכל עושין כך וכך' אינו בהכרח לשון לכתחילה: **אלא מזה ששנינו בערכין (ב) הכל מעריכין – כל מי שאמר 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', חייב לתת הערך הקצוב עליו בתורה (ויקרא כו א-ח), והכל נעריכין – לכל אחד יש 'ערך', שאם אמר 'ערכי עלי' או שאמר עליו אחר 'ערך זה עלי', חייב ליתן ערכו. הכל נזדריין – כל מי שאמר 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי', חייב ליתן להקדש דמי שוויו, כפי ששוה להמכר בשוק, והכל נזדריין – כל אדם שיש לו שווי כל שהוא להמכר לעבד, יש לו 'דמים', ואם אמר 'דמי עלי', או שאמר עליו אחר 'דמי זה עלי', חייב ליתן דמי שוויו. הכי נמי דלכתחילה – האם גם כאן אתה יכול לפרש שלכתחילה מותר לאדם להעריך ולנדות, והא בתיב (דברים כג ב) 'וכי תחידל לנדות לא יהיה כף חטא', הרי שאמרה תורה שאם לא תידור לא יהיה כף חטא, משמע שאם תידור יהיה כף חטא. ועוד בתיב (קהלת ה ד), 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם'. ותניא בברייתא לפרש את כוונת הכתוב, שבפסוק הקודם נאמר 'את אשר תדור שלם, ועל כך אומר הכתוב 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם', שטוב מזה ומזה – מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם, מי שאינו נזדר כל עיקר, מפני שהרגיל בנדרים יכול לבוא לידי מכשול ולעבור על 'לא יחל דברו' (במדבר א ג), אלא יש לאדם לתת בלא לידור, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין כוונת הכתוב לומר שטוב שלא לידור מאשר לידור ולשלם, אלא הכתוב אומר שטוב שלא לידור מלידור ולא לשלם, אך טוב מזה ומזה – מנודר ואינו משלם וממי שאינו נודר, מי שנזדר ומשלם. הרי שדעת רבי מאיר שאין לידור לכתחילה. ומחזק רב אחא את הוכחתו: ואפילו רבי יהודה לא קאמר שטוב לידור ולשלם, אלא באומר 'הרי בהמה זו להקדש', שמקדיש בהמה זו ואינו מחייב את עצמו באחריותו להביא בהמה אחרת אם תמות זו או תיגנב, ולכן אין חשש שיבוא לידי 'לא יחל דברו',**

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

...במ"ש שעדיין לא מצא משרה וכו' - כבר ידוע דעתי שכל אלו המסוגלים ומוכשרים לזה, צריכים לנצל כשרונותיהם דוקא בשטח החינוך על טהרת הקדש ובפרט בתקופתנו ובאה"ק ת"ו אשר עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומהנכון וטוב שיבוא בדברים עם הנהלת הרשת אשר באה"ק ת"ו בהנוגע למשרה באחד בתי ספר החבדי"ם והשי"ת יצליחו.

משנה הכל שוחטין — כל חיבה דתני "הכל" כולחו מייתי להו בשמעתא קמייתא דערבין ובא, ומפרש "הכל" לאתיי מאי. ו"הכל שוחטין" דמתניתין פליגי בה אמוראי בגמרא, למר — לאתיי טמא בחולין, ולמר — לאתיי כותי או משומד. וכולן — בגמרא מפרש מאי "ובולן". **גמרא ושחיתתן כשרה דיעבד** — בתמיה. וקשה: רישא

דמשמע דההוא דאתרבי מ"הכל" — לכתחלה אתרבי, ואילו סיפא משמע דכי מרבין מ"הכל" — דיעבד מרבין לה, אבל לכתחלה לא אתרבי. והא ליכא למימר: כולה מתניתין לכתחלה, וחדא קתני. דכין דתנא "הכל שוחטין" — פשיטא דכשרה. וכל הכל לכתחלה הוא — דתקשה לך, ולא תוכל

לומר: כולה דיעבד, והכי קאמר: הכל תורת שחיטה נוהגת בהן, שאם שחטו אותן הפסולין דמתרבי — תהא שחיטתן כשרה. אלא הכל ממירם — מי מצית למימר: לכתחלה יביא בהמת חולין אצל בהמת קדשים ויאמר "זו תמורת זו"? "הכל" דתמורה מפרש התם וערבין בא: לאתיי יורש, שממיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו. דהתם תנן: אין ממירין בשל אחרים. טוב — תם. רע — בעל מום. התם כדקתני טעמא — דעקר ל"הכל"

דרישא, ולא תימא לכתחלה הוא. אבל "הכל שוחטין" — בדוכתיה קאי, דכל כמה דלא עקר ליה תנא: לא שיהו הפסולים רשאים לשחוט, כדעקר התם — משמע דלכתחלה רביניהו. וחדר תני "ושחיתתן כשרה" דמשמע דיעבדו: לא שהאדם רשאי — דכתיב: "לא יחליפנו"

ורישא הכי קאמר: הכל דין תמורה נוהגת בהם. והא דתנא ברישא: הכל ממירין, ואיצטרך ליה תו לפרש: לא שהאדם רשאי כו', ולא נקט ברישא לשון קצרה: הכל שחיתו תמורתם תמורה — לשון התנאים

הוא זה, כמו "הכל שוחטין" (הכל סומכין" (מנחות זג,א). "הכל חיביין". הלכך, הכא, אף על גב דהוצרך להאריך — לא שינה התנא את לשונו. מוטר — נתפסת השניה, ושתיחן קדשות. וסופג את הארבעים — משום לאו ד"לא ימיר". הכל מעריבין —

התם (וערבין בא) מפרש: לאתיי מופלא סמוך לאיש, קטן היודע להפלות לשם מי מקדישין. ואם סמוך לפרקו הוא, כגון בן שתים עשרה שנה ויום אחד — דבריו קיימין, אף על פי שעדיין קטן היה עד שלש עשרה שנה ויום אחד. מעריבין — תורת מעריבין עלהיה, שאם אמר "עריב עלי" או "ערך פלוני עלי" — נדרו קיים. ואף על גב דקטן הוא זה — הנדר חייב ליתן כפי שנים של נערך. והדמים קצובין בפרשה. הכל נעריבין

— יש להם ערך. ואפילו מוכה שחין שאינו שוה כלום לימכר בשוק — יש לו ערך הכתוב בפרשה, ואם אמר על עצמו "עריב עלי", או אמר על אחר "ערך מוכה שחין זה עלי" — לא אמרינן: הואיל ודמים אין לו, ערך נמי אין לו. הכל נודרים — "דמי עלי" או "דמי פלוני עלי". והתם מפרש, דאידי דבעי למיתני "הכל נידרין" — תנא נמי

"הכל נודרים". **הכל נידרים** — כל אדם שהוא כלום יש לו דמים, ואם אמר "דמי עלי", או אמר על אחר "דמי פלוני עלי" — נתן לפי מה שהוא נמכר בשוק. ואפילו היה הנדר זה פחות מכן חדש, ואמר "דמי תינוק זה עלי" — יתן דמיו. ואף על פי שאין פחות מכן חדש נערך, ואם אמר "עריב עלי" — פטור מכלום שלא נתנה בו תורה ערך, דכתיב (ויקרא כז) "ואם מכן חדש ועד בן חמש שנים" — דמים מיהא יש לו לפי שוה,

ואם אמר בתורת דמים — נתן דמיו. לא יהיה כך חטא — הא אם תדור — יהיה כך חטא. טוב אשר לא תדור — לעל מניה כתיב: "את אשר תדור שלם", ואפילו הכי שוב אשר לא תדור, שמא תדור ולא תשלם. הכי מפרש ליה רבי מאיר. טוב מזה ומה — מנודר ומשלם, ומנודר ואינו משלם. שאינו נודר כל עיקר — שהרגיל בנדרים

בא לדיד "לא יחל דבר". רבי יהודה אומר: טוב מזה ומה נודר ומשלם — דהכי משמע: טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם, אבל משתדור ותשלם — לא, שהוא טוב מכולם. ואפילו רבי יהודה לא קאמר אלא דאמר הרי זו — דאם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה. אי נמי, כיון דאפרשה — תו לא דבר. ביה.

אבל

הכל

שוחטין ושחיתתן כשרה, חוץ מחרש שוטה וקטן, שמהן יקלקלו את שחיטתן, וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן - שחיטתן כשרה. גמרא "הכל שוחטין" - לכתחלה, ושחיטתן כשרה" - דיעבד! אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי: וכל "הכל" לכתחלה הוא? אלא מעתה, הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים, הכי נמי לכתחלה הוא? והא כתיב: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב פרע או רע בטוב!" - התם כדקתני טעמא: לא שהאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר - מומר, וסופג את הארבעים. - אלא, הכל מעריבין ונעריבין ונידריין, הכי נמי לכתחלה? והא כתיב: "וכי תחלל לגדר לא יהיה כך חטא", וכתיב: "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם", ותניא: טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: טוב מזה ומזה נודר ומשלם, ואפילו רבי יהודה לא קאמר אלא באומר "הרי זו",

אבל

הכל שוחטין — כתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות. ואין נראה, דאפילו במקדשין שוחטות לכתחלה. כדאמרין פרק "כל הפסולין" (זבחים ב.א.א): כל הפסולים ששחטו, דיעבד — אין, לכתחלה — לא. ורמיזה "ושחט", מלמד שהשחיטה כשרה כיו' ומשני. הוא הדין דאפילו לכתחלה, אלא משום דבעי למיתני טמא

במקדשים, דלכתחלה לא — תנא נמי ששחטו. ולת קאמר: משום דבעי למיתני נשים, דתנא להו ברישא. אלא ודאי משום דנשים שוחטות לכתחלה אפילו במקדשין. ודא דלא קתני: הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים, כדקתני "בתמורה" (ב.א.) — התם אצטרך למיתנייה, כדפירש בריש תמורה, משום דכל הפרשה כולה

נאמרה בלשון זכר, אבל הכא אין חידוש באשה יותר מבאיש. ובפרק "כל הפסולין" (זבחים ב.א.א.) גבי קדשים איצטרך למיתני נשים, משום דבשאר עבודות נשים פסולות, אפילו כהנות. **שמה יקלקלו כו'** — בגמרא (חולין יב.ב.) דייק: מדקתני "שמה יקלקלו" ולא קתני "שמה קלקלו" — שמע מינה אין מוסרין להן חולין לכתחלה. ופירש הקונטרס: אפילו אחרים רואין אותן, וקשה לפירושו, דהא מסיפא שמעינן לה: "ובולן ששחטו ואחרים רואין אותן" כו' — דמשמע דיעבד דוקא.

ולכא למימר דיעבד נקט משום טמא במקדשין, או אין ממוהין, אבל חרש שוטה וקטן אפילו לכתחלה שוחטין באחרים רואין אותן, דהא רבא הוא דדייק: "שמה קלקלו" לא קתני, ולרבא רבא קאי "ובולן ששחטו" אלא אחרש שוטה וקטן כדאמרין בגמרא ויש מפרשים דגרס לקמן "ובה", אבל רבא לא דייק בין "קלקלו" ל"יקלקלו", כי היכי דלא חידש בהא דלא קתני "ואם שחטו". ורבינו תם מפרש: דאין מוסרין להן חולין לכתחלה לשחוט אפילו כדי להשליך

לכלבים, דלמא אתי למיכל, שיטע להכשיר שחיטתן מתוך שיראו שמוסרים להן. כדפטר לקמן שחיטתן מכוסו, דלמא אתי למימר שחיטה מעלייתא היא. ותיחא השתא, דבאין אחרים רואין אותן עסקינן ברישא. **התם** כדקתני טעמא — פירש בקונטרס: דעקר ליה ל"הכל" דרישא, דלא תימא לכתחלה הוא. ולשון "כדקתני טעמא" לא משמע כדפירשו. ומה שפירש נמי במסקנא (ועמוד ב) גבי "דאי דיעבד תרתי דיעבד

למה לך", ואף על גב דבתמורה נמי תני הדר מפרש — התם לא תנא כי האי גזנא "הכל ממירין ותמורתן תמורה" גבי הדר, ואי משום "לא שהאדם רשאי להמיר" — משום דבעי לאסוקי "וסופג את הארבעים", לאשמעינן דלוקין על לאו שאין בו מעשה — אין מושא דמשום "וסופג את הארבעים" לחודיה לא היה ליה למיתני תרתי דיעבד, דהוה מצוי למיתני:

"הכל ממירם, והממיר סופג את הארבעים", ועוד, דבריש תמורה (ב.א.א.) פריך: "הכל ממירם" — לכתחלה, "ולא שהאדם רשאי להמיר" — דיעבד! ומשני התם רב יהודה: הכי קתני, הכל מתפסים בתמורה, אחד שוגג ואחד מזיד. והוה ליה לשנוי דתנא ליה משום "וסופג את הארבעים", כדפירש בקונטרס כאן: ונראה לרבינו תם: דשינויא דהכא הוי כההיא דתמורה,

דהכי קאמר: התם כדקתני טעמא, דלחיה תנא "הכל ממירם", דמשמע לכתחלה, לאשמעינן שאפילו המיר במזיד, דהיינו לכתחלה — מומר, דלא תימא: ארבעים בכתיבה וכשר, כדאמרן ב"התורה" (מנחות פא.א.). וקשה לפירושו: דבסוף פרק קמא דתמורה (ג.א.א.) משמע דמן הדין ראוי להיות תמורה במזיד יותר מבשוגג, דקאמר: "היה" — לרבות שוגג כמזיד! ויש לומר:

דלענן בהמה שתהא כשרה למזבח, פשוט לן שוגג יותר ממזיד. אי נמי, התם איירי במזיד ולא אתרו ביה, דלא הוי ארבעים בכתיבה, וההוא מזיד פשוט לן יותר משוגג. **וסופג את הארבעים** — ואם תאמר, הוה ליה למימר: וסופג שמונים, דהא חרי לאוי כתיב, "לא יחליפנו" ו"לא ימיר" ויש לומר: דחד בשל חביר, כדאמר בתמורה (ט.א.), וכגון דאמר חבירי כל הרועה להמיר בבחתו — ימיר. דבעין אחר אין ממירין בשל אחרים. והכי איתא בהדיא בתמורה פרק קמא. **וכתיב** טוב אשר לא תדור — מעיקרא מייתי מדברי תורה, הדר מייתי מדברי בבלי. **טוב** מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר — פירש הקונטרס: דלעיל מיניה כתיב

"את אשר תדור שלם", ואפילו הכי — טוב אשר לא תדור, שמא תדור ולא תשלם. וקשה לית תם: דלא מייתי בגמרא ההוא קרא כלל ונראה לרבינו תם: דכולי מלתא דריש מהאי קרא. דהוה ליה למיכתב "טוב אשר לא תדור משתדור", ואנא ידיענא דמשתדור ולא תשלם קאמר. אלא להכי קאמר "ולא תשלם" — לגלוי על משתדור, דמשתדור כדרך הנודרין קאמר, שנודרין ומשלמין, כדאמר גבי שכיר ותושב: בא זה ולימד על זה (קדושין ד.א.),

אבל

אבל אמר הרי עלי לא – הך סוגיא בלישנא בתרא דפרק קמא דנדרים (י.א.) דקאמר דפליגי בנודב. אבל ללישנא קמא (ד)קאמר דפליגי בנודר, אבל בנודב מודה רבי מאיר. ואם תאמרו: כיון דקרא בנדר כתיב, מנא ליה לרבי מאיר דאין נודב טוב מנודר ומשלם? ולרבי יהודה נמי, אמאי אם אמר "הרי עלי" לא? הלא הכי דכתיב נדר – הרי נדר דוקא, ונודב הוי נודב דוקא. כדמוכח ברש' מנחות (ב.א.) חובשים (ב.א.)

גבי "כאשר נדרת לך: אל תלך בנדר", דפרקי: האי נודב נדר הוא? ויש מפרשים: דהתם פרק משום דשני קרא בדבוריהו ויש לומר, דקסבר: כיון דחיש קרא לתקלה בנדר – הוא הדין בנודב, דהא איכא למיחש לתקלה. דאפילו מביא ליעורא ומקדישה – יכול להנות ולמעול בה, ולבא לידי תקלה בכמה עניינים, דכולי עלמא לא בקיא כהכלל דמעולא לא מנעל אדם בערלתו (פסחים טו.ב.) ולרבי יהודה נמי, משמע ליה קרא דוקא בנודב, אף על גב דבנדר כתיב. דהא בנדר לא מצי למימר דנדר ומשלם טוב, שדרי כתיב: "וכי תחול לנודר לא יזהי בך חטא", הא אם תדור – יזהי בך חטא. וללישנא קמא דנדרים מפרשין לקרא: הא אם תדור – אפשר שיהיה בך חטא אם לא תשלם. ואם תאמרו: לרבי מאיר, דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר אפילו מביא כבשתו לעזרה, להאי לישנא בתרא דנדרים, הדין אכלו ישראל שלמים במדבר? ויש לומר: כיון שנאסרו בענין אחר בבשר הוה כאילו ציה להם המקום לאכול על ידי שלמים. ואם תאמרו: הוא כתיב (בראשית כח): "וידר יעקב נדר" וכתוב (ויג' ב'): "את אשר נדרתי אשלמה" ויש לומר: דבשעת צרה שרי, כדאמרין בבראשית רבה: "וידר יעקב נדר לאמר" – לאמר לדורות שיהיו נדרים בעת צרה.

אנא שחטתן כשרה קא קשיא לי – משמע שרב אשי הקשה אותך קשיא, ואף על פי שדאי סוגיית הגמרא. ומכאן ראיא שרב אשי סתיר הגמרא. אף על גב דאביי ורבא נמי אתו לשנוי הך קושיא, והם קמו הרבה לרב אשי – שמא גם בימייהם הקשה כבר.

טמא בחולין מאי למימרא – ואף על גב דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל – היינו דוקא בפירות. דשיכא בהו תרומה, אבל בשר – לא. ואפילו דא אסור לטמאות גופו באוכלין טמאין, כדדרשינן "והתקדשתם והייתם קדושים" – אזוהר לבני ישראל שיאכלו חוליות בטהרה, מכל מקום יכול לטמאותן ולאוכלן בימי טומאתו.

ובמוקדשין אי יסחוט שמא יגע בבשר – אף על גב דאמרינן לקמן (חולין קא.ב.) דמפרסת דרי היא כחיה – חיישין שמא יגע אחר פירוסו. אי נמי, דוקא לענין העמדה

דחיהה דריא כחיה, אבל לענין טומאה, כיון ששחט שנים או רוב שנים – מקבלת טומאה. דחשיב אוכל, כדאמר ב"העזר והרובע" (שם) שחט בהמה טמאה לגוי ומפרסת – מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות. **שמא** יגע בבשר – אף על גב דדם קדשים אינו מוכשר – חיבת הקדש מוכשרת. או שהעבירה בנדר ותרין משקה טופח עליה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (א.ב.) ואם תאמרו: ואמאי לא קאמר דלא יסחוט משום דלא חתא אתו לימשך בפנים? דאפילו טהור גמור, לכן וזמא דאמר (וימא לא.) הנבס למקדש טעון טבילה. ואסור לשחוט בסכין ארוכה דלמא אתי לאמשוכי ויש לומר: דבטהור איכא למגור טפי דילמא אתי לאמשוכי, אבל טמא מזהר דחיי ומיכר. אי נמי: קטע הכא שמא יגע בבשר – משום דבעי למימר: ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי. הקשה רבינו אפרים: איך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך מזהר הבית עד עזרת ישראל? דהאי טמא מוקמינן לה בסמוך אף בטמא מת, ונתן בפרק קמא דכלים (משנה ח.) חולין מקדש מזהר הבית. שאין טמא מת וגוים נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת הימנו – שאין טבול יום נכנס לשם. ואפילו למאן דמוקי לה בטמא בשרך –

הלא עזרת נשים ארוכה מאה שלשים וחמש אמה, ואין יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך ויש לומר: דלמאי דפירש רבינו תם בעלמא דלא גזר היכא דטמא בפנים – ניהא. וכן לפירוש רבינו יצחק דפירש דלא התמידי לאל בעזרת נשים שהוא מקום כניסה ויציאה, אבל בשאר מקומות יכול ליכנס עד סמוך למחנה שכניה ממש – אתי נמי שפיר, ואין כאן מקומו. ויש מפרשים: דהבא מיירי בבמה, וזוהי יתיישב נמי בסמוך. **שמא** ישוה – ולהגרמה ועיקר לא חיישין, דמיכר. ומיהו, עיקר דסכין פגומה לא מיכר. **אילימא** אחרש שוחט קטן עלה קאי – פירוש: עלה לחודה קאי. אבל הא פשיטא דעלייהו נמי קאי, דרייקין עלה לקמן (חולין יב.ב.) מאן תנא דלא בעי כותה לשחטה. **דליתיה** קמן דנשייליה – ואף על גב דעזרה רשות הרבים היא, כדאמר בפרק קמא דפסחים (ט.ב.), דהיה לנו לטהר כאן מספך – האי ספך לא דמי לשאר ספך טומאה ברישות הרבים, משום דרוב פעמים לא יכול לחזור מליגע. ואי איירי בבמה – אתי שפיר.

אבל אמר הרי עלי לא – דלמא פשע ולא מקיים. והכי מוקמינן לה בנדרים בפרק קמא (י.א.), לרבי יהודה תני: נודב ומשלם. אלמא מעריכין ונודרין לבתחלה לא, ד"הרי עלי" הוא. דליכא למימר בהו "הרי זו" עד דאמר ברישא "ערכי עלי", והדר יזיב כפי הקצוב בפרשה. ו"דמי עלי" נמי, דבעי למשימיה כעבדא. דהיכי מצי

למימר "הרי אלו לערכים" אם לא נדר תחלה בערך? וכל הכל לא לבתחלה הוא – וכן אין לך "הכל" שהוא לבתחלה? **הכל חייבים** בסוכה – לאתויי קטן שאינו צריך לאמו. **הכל חייבים בציצית** – לאתויי קטן הזורע להתעטף. חייבין לא **קאמינא** – היכא דתני חייבין מוכח דאי דלכתחלה קאמר. **הכל סומכין** – לאתויי יורש. והא דאי לבתחלה קאמר, דמצוה רמיזא עליה עד כרחיהו תרתי דיעבד למה לי – הכי איבעי ליה למיתנא שחיטת הכל כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן. דמשמע שפיר דהך דמרבין מ"הכל" – דיעבד קמריבין, אבל לא לבתחלה. אי נמי, ניתני: "הכל שוחטין" לחודה, כדתנן גבי מעריכין ונודרין, ולא מפרש למה לי למיתנא הכל שוחטין, ואצטריך לפרוש: ושחיטתן כשרה, למימר דשוחטין דרישא דיעבד הוא. ואי קשיא: בתמורה נמי, הא תני והדר מפרש דהם לא קתני כהאי גוונא: "הכל ממירין ותמורתן תמורה" בהדי הדדי. ואי משום "לא שארם רשא" – משום דבעי לאסוקי וטופח את הארבעים, לאשמועינן דלוקין על לאו שאין בו מעשה. הכי קתני – לבתחלה דיעבד דמתניתין: הכל שוחטין לבתחלה – לאתויי טמא בחולין. **פשיטא** – דהא לא הוזהר ישראל על טהרת חוליות. **שנעשו על טהרת קדש** – דקבל עליה לאכול בטהרת קדש, שרובה להרגיל עצמו בטהרת קדש, שאם יאכל שלמים או תודה – יהא בקי בשמירתן. בקדש דמו – וחייב להבדיל מרבבן מכל טומאות הפוסלות בהן. ואפילו הכי שחט טמא לבתחלה, ובסכין ארוכה, כדמפרש. ובמוקדשין – לבתחלה לא יסחוט ואפילו בסכין ארוכה. כיון דמוזהר מן התורה שלא טמא, דכתיב (במדבר יח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי", אלמא בעינן שמירה – גזור בהו רבנן לבתחלה, משום "לך לך אמרינן גזירה חסור סחור, לכרמא לא תקרב" (שבת יג.א.). שחיטתן כשרה – והיינו דיעבד דמתניתין. ולקמן מפרש אמאי לא מטמא גברא לסכין, והדר נישמיה לבשר. גרידי – שלא קבל עליו טהרת כהן. **שמא** ישוה – והוי נבלה, כדתנן לכולהו בפרק שני. דיעבד נמי לא שמא ישוה – כלומר, שמא שהו. ולקמן (י.ב.) מפרש אמאי נקט "שמא יקלכל" במתניתין לשון עתיד – לאשמועינן שאין מוסרין להן חולין לבתחלה ואפילו אחרים רואין אותם, דמועדים הן לקלכל תמיד. דעלה קאי – מנייהו קטן סליק. מאי "ובולן" דמשמע דקאי נמי אחרני? "ואם שחט" מבעי ליה? **ואלא אטמא במוקדשין** – דאמרת דארייב רבי מתניתין, ואמר לא יסחוט – מאי איירא אחרים רואין אותן? הא אמרת איהו מזהינן אי אמר "ברי לי". **מהבא נפקא** – כלומר, הכא סתמו רבי במתניתין? הא בשחיטת קדשים סתמיה דלכתחלה לא, דיעבד כשרו כל הפסולין – כגון ר' ואנון טמא ובעל מום וכיצא בהן. **ששהבו** – קרב. **בורים** – דכתיב (ויקרא א): "ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן" – מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על שחיטת קדשים שכשרה בורים, והוא הדין לשאר פסולין. **הכא עיקר** – דכולהו פרקין בתורת שחיטה איירי.

חרב

שני. דיעבד נמי לא שמא ישוה – כלומר, שמא שהו. ולקמן (י.ב.) מפרש אמאי נקט "שמא יקלכל" במתניתין לשון עתיד – לאשמועינן שאין מוסרין להן חולין לבתחלה ואפילו אחרים רואין אותם, דמועדים הן לקלכל תמיד. דעלה קאי – מנייהו קטן סליק. מאי "ובולן" דמשמע דקאי נמי אחרני? "ואם שחט" מבעי ליה? **ואלא אטמא במוקדשין** – דאמרת דארייב רבי מתניתין, ואמר לא יסחוט – מאי איירא אחרים רואין אותן? הא אמרת איהו מזהינן אי אמר "ברי לי". **מהבא נפקא** – כלומר, הכא סתמו רבי במתניתין? הא בשחיטת קדשים סתמיה דלכתחלה לא, דיעבד כשרו כל הפסולין – כגון ר' ואנון טמא ובעל מום וכיצא בהן. **ששהבו** – קרב. **בורים** – דכתיב (ויקרא א): "ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן" – מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על שחיטת קדשים שכשרה בורים, והוא הדין לשאר פסולין. **הכא עיקר** – דכולהו פרקין בתורת שחיטה איירי.

חרב

הלא עזרת נשים ארוכה מאה שלשים וחמש אמה, ואין יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך ויש לומר: דלמאי דפירש רבינו תם בעלמא דלא גזר היכא דטמא בפנים – ניהא. וכן לפירוש רבינו יצחק דפירש דלא התמידי לאל בעזרת נשים שהוא מקום כניסה ויציאה, אבל בשאר מקומות יכול ליכנס עד סמוך למחנה שכניה ממש – אתי נמי שפיר, ואין כאן מקומו. ויש מפרשים: דהבא מיירי בבמה, וזוהי יתיישב נמי בסמוך. **שמא** ישוה – ולהגרמה ועיקר לא חיישין, דמיכר. ומיהו, עיקר דסכין פגומה לא מיכר. **אילימא** אחרש שוחט קטן עלה קאי – פירוש: עלה לחודה קאי. אבל הא פשיטא דעלייהו נמי קאי, דרייקין עלה לקמן (חולין יב.ב.) מאן תנא דלא בעי כותה לשחטה. **דליתיה** קמן דנשייליה – ואף על גב דעזרה רשות הרבים היא, כדאמר בפרק קמא דפסחים (ט.ב.), דהיה לנו לטהר כאן מספך – האי ספך לא דמי לשאר ספך טומאה ברישות הרבים, משום דרוב פעמים לא יכול לחזור מליגע. ואי איירי בבמה – אתי שפיר.

בגון

אָבֵל אַם הַקָּדִישׁ בִּאֻפֵּן זֶה שֶׁאָמַר 'הָרִי עָלַי בַּהֲמָה לְהַקְדֵּשׁ', שֶׁגַּם אִם
תֵּאבֵד בַּהֲמָה שִׁיחֹד לְנִדְרוֹ חַיִּב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ וַיְהִי מַחֲוִיב לְהִבְיֹא
אֲחֵרָתָּה, לֹא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֶת דְּבָרָיו שְׁטוּב מִי שְׁנוֹדֵר וּמִשְׁלָם, מִשּׁוּם
שֶׁיֵּשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׂמָא יִפְשַׁע וְלֹא יִקְיִים נִדְרוֹ. וְאִם כֵּן מוֹכְרִים אֲנוּ לַפֶּרֶשׁ
שֶׁלֶשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'הַכֵּל מַעְרִיכִין וְנוֹדְרִין' הַעוֹסֶקֶת בְּאֵדָם הַמִּתְחַיֵּב
בְּהָרִי עָלַי, מִשְׁמַעוּ בְּדִיעֵבֶד וְלֹא לְכַתְחִילָהּ, וּמוֹכֵחַ שֶׁלֶשׁוֹן 'הַכֵּל
עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' מִתְפָּרֵשׁ עַל דִּיעֵבֶד.

לְאַחַר שֶׁרַב אַחָא הוֹכִיחַ מִן הַמִּשְׁנָה בְּעֵרְכִין כְּדִבְרֵיו, מִנְסָה רַב אֲשִׁי
לְדַחוֹת אֶת דְּבָרֵיהֶּ: וְכָל הַכֵּל לֹא לְכַתְחִילָהּ הוּא – הָאֵם אֵין מִקְוִמוֹת
שֶׁלֶשׁוֹן 'הַכֵּל עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' מִתְפָּרֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת לְכַתְחִילָהּ, אֲלֵא
כִּיצַד נִפְרַשׁ אֶת הַמִּשְׁנּוֹת הַבְּאוֹת, הַכֵּל חֵיבִים בְּסוֹכָתָהּ, הַכֵּל חֵיבִין
בְּצִיּוּתָהּ, הָאֵם הָכִי נִמְי נִפְרַשׁ דְּלֹא לְכַתְחִילָהּ, וְהָרִי וְדָאִי שְׁבַמְצוֹת
אֵלּוֹ חֵיבִים לְכַתְחִילָהּ. וְכִמָּן כֵּן 'הַכֵּל עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' דּוֹמָה בְּמִשְׁמַעוֹת
לְשִׁשׁוֹן 'הַכֵּל חֵיבִין בְּכך וְכך'.

דּוּחָה רַב אַחָא אֶת הַהוֹכָחָה: אֵין רֵאִיָּה מִמִּשְׁנּוֹת אֵלּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין אֲנִי
חֵיבִין לֹא קְאָמְרָא – לֹא אִמְרַתִּי שֶׁכְּשֶׁנֶּשְׁנָה הַתְּנָא לִשְׁוֹן 'חֵיבִין'
מִשְׁמַעוּ דִּיעֵבֶד, שֶׁכֵּן לִשְׁוֹן זֶה וְדָאִי חֵיבִין לְכַתְחִילָהּ הִיא, וְדִבְרֵי אֲמֹרִים
רַק בְּלִשְׁוֹן 'הַכֵּל עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' שְׁהוּא מִתְפָּרֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת דִּיעֵבֶד.

רַב אֲשִׁי מוֹכִיחַ כְּדִבְרֵיו מִמִּשְׁנָה אַחֲרָתָּה: אֲלֵא מַעְתָּה לְדִבְרִיךְ שֶׁלֶשׁוֹן
'הַכֵּל עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' מִתְפָּרֵשׁ רַק דִּיעֵבֶד, כִּיצַד תִּפְרַשׁ מִזֶּה שְׁשִׁנְיָו הַכֵּל
סוֹמְכִין עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנָם, אֶחָד הַנֶּאֱשָׁרִים וְאֶחָד הַנְּשִׂאִים, הָכִי נִמְי
נִפְרַשׁ דְּלֹא לְכַתְחִילָהּ, כְּלוֹמַר, שֶׁלְכַתְחִילָהּ לֹא יִסְמוֹךְ אֵלּא בְּדִיעֵבֶד.
וְהָא בְּתִיב (וְקָרָא אֶת) 'וְקָמָה יָדוֹ' עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר
עָלָיו, וּבִדְרָאִי חֵיב לַעֲשׂוֹת זֹאת, וְאִם כֵּן מוֹכִיחַ שֶׁלֶשׁוֹן 'הַכֵּל עוֹשִׂין'
יִכּוֹל לְהַתְפָּרֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל לְכַתְחִילָהּ.

מִשִּׁיב רַב אַחָא: אֵין – אֲבָן אֵיכָא – יֵשׁ מִקְוִמוֹת בְּהֵם מִתְפָּרֵשׁ 'הַכֵּל
עוֹשִׂין כֵּךְ וְכך' בְּמִשְׁמַעוֹת לְכַתְחִילָהּ, וְאֵיכָא – יֵשׁ מִקְוִמוֹת שֶׁמִּתְפָּרֵשׁ
לִשְׁוֹן 'הַכֵּל' בְּמִשְׁמַעוֹת דִּיעֵבֶד, אֲלֵא הַכֵּל דְּהָכָא – 'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין'
שֶׁבְּמִשְׁנֵיתֵנוּ, מִמָּאִי דְּלְכַתְחִילָהּ הוּא, דְּתַקְשִׁי לָךְ סְתִירָה מִן הַסִּיפָא
הָאוֹמֶרֶת 'וְשָׁחִיתִן כְּשִׁירָה' שֶׁמִּשְׁמַעוּ דִּיעֵבֶד, דְּלָמָּא כּוֹוֶנֶת הַמִּשְׁנָה
בְּהַכֵּל שׁוֹחֲטִין דִּיעֵבֶד הוּא, וְלֹא תַקְשִׁי לָךְ סְתִירָה מִהִסְפָּא, מֵאַחַר
שֶׁפִּירוּשׁ כֹּל הַמִּשְׁנָה הוּא עַל דִּיעֵבֶד.

רַב אֲשִׁי מִפְּרַשׁ אֶת קוּשִׁיּוֹת: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַב אַחָא, אֲבָן לִשְׁוֹן
'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין' יִכּוֹל לְהַתְפָּרֵשׁ גַּם בְּמִשְׁמַעוֹת דִּיעֵבֶד, אֲוֹלָם אָמַר
מִלִּשְׁוֹן הַסִּיפָא 'שָׁחִיתִן בְּשָׁרָה' קִשְׂיָא לִי, מְדַקְלָנִי 'שָׁחִיתִן'
בְּשָׁרָה' שֶׁמִּשְׁמַעוּ דִּיעֵבֶד, מְכַלֵּל דְּהַכֵּל שׁוֹחֲטִין לְכַתְחִילָהּ הוּא, דָּאִי
גַּם הִרְיִישָׁא כּוֹוֶנֶתָה שֶׁהַשְׁחִיטָה הָאִמּוּרָה כְּשִׁירָה רַק בְּדִיעֵבֶד, תִּרְתִּי
דִּיעֵבֶד לָמָּה לִי – מִדּוּעַ הַמִּשְׁנָה צִרְכָּה לּוֹמֵר פְּעֻמִּים שֶׁשְׁחִיטָה זֶה
כְּשִׁירָה בְּדִיעֵבֶד. אֲלֵא וְדָאִי מִשְׁנֵיתֵנוּ דִּיבְרָה בְּשֵׁנִי אֲוִפְנִים, הָאִחָד
לְכַתְחִילָהּ וְהַשֵּׁנִי בְּדִיעֵבֶד, וְעֲלִינוּ לְתַרְץ אֶת הַסְתִּירָה שִׁישׁ בַּהּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה כַּמָּה דְּרִכִּים לִישֵׁב אֶת הַסְתִּירָה בְּמִשְׁנָה, שֶׁבְּהֵם
יִפְרָשׁוּ שֶׁ'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין' בֹּא לְרִבּוֹת אֻפֵּן שְׁמוֹתָהּ לְשָׁחֹט לְכַתְחִילָהּ,
וְאֵילּוֹ בְּשָׁחִיטָתָהּ כְּשִׁירָה' מְדַבֵּר עַל אֻפֵּן אַחֵר, שֶׁבּוֹ כְּשִׁירָה הַשְׁחִיטָה
רַק בְּדִיעֵבֶד, וְלִפִּי זֶה יִפְרָשׁ גַּם אֶת הַמִּשְׁנָה דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה: אָמַר רַבָּה
בְּרַ עוֹלָא, הָכִי קָתַנִּי – כֵּךְ פִּירוּשׁ מִשְׁנֵיתֵנוּ, הַכֵּל שׁוֹחֲטִין, וְ'הַכֵּל'
בֹּא לְרִבּוֹת אֲפִילוֹ טָמֵא שְׁמוֹתָהּ לוֹ לְשָׁחֹט בְּחוּלִין גַּם לְכַתְחִילָהּ.
תְּמַהָּ הַגְמָרָא: כְּשִׁירוֹת שְׁחִיטָה טָמֵא בְּחוּלִין מָאִי לְמִימָרָא – מִזֶּה
צוֹרֵךְ יֵשׁ לְאוֹמְרוֹ, הָרִי פְּשׁוּט שְׁמוֹתָהּ לוֹ לְשָׁחֹט לְכַתְחִילָהּ. מִתְרַצָּת
הַגְמָרָא: הַחִידוּשׁ הוּא בְּחוּלִין שֶׁנֶּעֱשׂוּ עַל מַהֲרָתָהּ הַקָּדָשׁ – שֶׁבַעֲלִיָּה
שֶׁל בְּהֵמָה זֶה קִיבֵל עָלָיו לֹאכּוֹל אֶת חוּלָיו בְּטַהֲרָה, כֹּאִילוֹ הִיוּ קִדְּשִׁים,
וְקָסְכֵר הַתְּנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתֵנוּ, חוּלִין שֶׁנֶּעֱשׂוּ עַל מַהֲרָתָהּ תַּקְדֵּשׁ בְּקִדְּשׁ
דְּמִו, וְחֵיבִי לְהִיבְדֵּל מִדְּרַבְנָן מְכַל טוֹמְאוֹת הַפְּסוּלוֹת בְּקִדְּשִׁים,

וְהִרְיִישָׁא מִשְׁמַעֲיָה לִנּוֹ חִידוּשׁ, שֶׁאֵין עַל פִּי כֵּן מוֹתֵר לְטַמָּא לְשָׁחֹט
לְכַתְחִילָהּ, אִם נוֹהֵר שֶׁלֹּא לְטַמְּאוֹת הַבֶּשֶׂר. מִבְּאֲרַת הַגְמָרָא: בְּיָצֵר
הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַשְׁחִיטָה בִּאֻפֵּן שֶׁלֹּא יִטְמֵא אֶת הַבֶּשֶׂר, מְבִיא סָבִין
אֲרוּכָה וְשׁוֹחֲטָה בָּהּ, בְּרִי שֶׁלֹּא יַעַבְדֵּשׁ. וְהוּא פִירוּשׁ הִרְיִישָׁא. וּפִירוּשׁ
הַסִּיפָא, וּבְמִקְדָּשִׁים – וּבְקֶרְבָּנוֹת קִדְּשִׁים לֹא יִשְׁחָטֵם הַטְּמֵא
לְכַתְחִילָהּ, שְׂמָא יַעַבְדֵּשׁ. וְאִם עֲבַר וְשָׁחַט וְאוֹמַר בְּרִי לִי שֶׁלֹּא
נִנְעָתִי בַּבֶּשֶׂר, שְׁחִיטָתוֹ בְּשָׂרָה בְּדִיעֵבֶד. וְהוּא שְׁשִׁנְיָו 'וְשָׁחִיטִתָּן
כְּשִׁירָה'. וּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, חוּץ מִפֶּרֶשׁ שְׁמוֹתָהּ וְקָטָן דְּאִפִּילוֹ
בְּחוּלִין בְּרִידי – לְכַשְׁעַצְמָם שֶׁלֹּא נִעְשׂוּ עַל טַהֲרַת הַקּוֹדֶשׁ, וְאִפִּילוֹ
בְּדִיעֵבֶד נִמְי לֹא נִכְשִׁיר אֶת שְׁחִיטָתָם, מִשּׁוּם הַחֲשֵׁשׁ שְׂמָא יִשְׁהוּ
בְּאִמְצַע הַשְׁחִיטָה, שְׂמָא יִדְרָסוּ – יִדְחֲקוּ אֶת הַסָּכִין כְּלִפִּי מִטָּה וְיִפְסְקוּ
אֶת הַסִּימָנִים בְּלֹא הוֹלְכָהּ וְהַבָּא, וְשְׂמָא יִחְלִידוּ – וְיִשְׁחָטוּ מֵאִמְצַע
עוֹבֵי הַצֹּאֵר, שֶׁבְּכָל אֵלּוֹ הַשְׁחִיטָה פְּסוּלָה וְנִעֲשִׂיתָה נְבִילָה.

מִבְּרַת הַגְמָרָא כִּיצַד יִתְפָּרֵשׁ חֻלְקָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַמִּשְׁנָה לְפִירוּשׁ זֶה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: הָדִין הָאֲחֵרוֹן בְּמִשְׁנָה 'וְכוֹלֵן שֶׁשָּׁחַטוּ וְאַחֲרִים רֹאֲקִין
אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה/ אֲהִיָּא – עַל מִי מְדוֹבֵר, אֵילִימָא אַחֲרָשׁ
שְׁמוֹתָהּ וְקָטָן לְחוּד, עָלָה קָאִי – הֵלֵא עֲלֵיהֶם דִּיבֵר הַתְּנָא מִקְדָּם,
וּמִדּוּעַ אָמַר 'וְכוֹלֵן' שֶׁמִּשְׁמַעוּ שֶׁמְדַבֵּר עֲלֵיהֶם וְעַל שׁוֹחֲטִים נּוֹסְפִים,
הָרִי 'וְאִם שָׁחַטוּ מִיבְעִי לִיה' – הִיא צִרִיךְ הַתְּנָא לּוֹמֵר. אֲלֵא תִפְרַשׁ
שֶׁהַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת גַּם אֲמָמָא הַשּׁוֹחֲטִין בְּחוּלִין שֶׁנֶּעֱשׂוּ עַל טַהֲרַת
הַקּוֹדֶשׁ, הֵא אֲמָרָתָה לְכַתְחִילָהּ נִמְי שְׁחִיטָה, וְאֵילוֹ לִשְׁוֹן הַמִּשְׁנָה
'שֶׁשָּׁחַטוּ וְכוּ' שְׁחִיטָתָהּ כְּשִׁירָה' מִשְׁמַעוּ שֶׁכְּשֶׁר רַק בְּדִיעֵבֶד. וְאֲלֵא אִם
תִּפְרַשׁ שֶׁהַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת גַּם אֲמָמָא הַשּׁוֹחֲטִין בְּמִקְדָּשִׁים, אִם כֵּן לִמָּה
הַצִּרְכָּה הַמִּשְׁנָה שֶׁאַחֲרִים יִחִידוּ רֹאִים אוֹתָהּ, הָרִי אִמְרַת שֶׁגַּם אִם לֹא
רָאוּ אוֹתָהּ אַחֲרִים, אֲלֵא בְּאוֹמַר בְּרִי לִי שֶׁלֹּא נִגְעַתִּי סָנִי – דִּין
וְשְׁחִיטָתוֹ כְּשִׁירָה.

מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הַתְּנָא הַתְּכוּיִן בְּדִבְרֵיו שֶׁהַשְׁחִיטָה כְּשִׁירָה בְּדִיעֵבֶד
כְּשִׁאֲחִרִים רֹאֲקִין, גַּם עַל אֻפֵּן שֶׁשָּׁחַט טְמֵא אֶת הַקִּדְּשִׁים, שֶׁצִּרִיךְ
שִׁיאֲמַר לִנּוֹ שְׁנוֹהֵר שֶׁלֹּא נִגַּע וְטִימֵא אֶת הַבֶּשֶׂר, וּמְדוֹבֵר בְּמִקְרָה
דְּלִיתִיָּה קָמֵן דְּנִשְׁיִילִיָּה – שֶׁאֵין הַשּׁוֹחֲטִין לְפָנֵינוּ, וְאֵין אֲנִי יִכּוֹלִים
לְשׁוֹאֵלוֹ אִם נוֹהֵר, וּבִאֻפֵּן זֶה אִם אַחֲרִים רָאוּ אוֹתוֹ בְּדִיעֵבֶד שְׁחִיטָתוֹ
כְּשִׁירָה.

הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל בִּיאוֹר זֶה: הָאִי טָמֵא בְּמִקְדָּשִׁים מְהֵבָא נִפְקָא –
הָאֵם דִּין שְׁחִיטָתָהּ טְמֵא בְּמִקְדָּשִׁים לְלַמֵּד מִמִּשְׁנֵיתֵנוּ, וְהֵלֵא מְהֵבָא –
מִהַמִּשְׁנָה בּוֹבָחִים (לֹא) נִפְקָא, שְׁשִׁנְיָו שֶׁם, כָּל הַפְּסוּלוֹת לְעַבּוֹדַת
הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁשָּׁחַטוּ אֶת הַקֶּרֶבֶן, שְׁחִיטָתָהּ בְּשָׂרָה, שֶׁשְׁחִיטָתָהּ בְּקֶרֶבֶן
בְּשָׂרָה אִפִּילוֹ אִם נִעֲשִׂיתָה בְּזָרִים בְּנִשִּׁים וּבְעֵבְרִים וּבְטָמְאִים, וְאִפִּילוֹ
בְּקֶרְבָּנוֹת שֶׁהֵם קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים, וְכִלְכֵּל שֶׁלֹּא יִהְיוּ טָמְאִין נִנְעָזִין בְּבִשְׂרָה.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הָכָא עִיקָר – כֹּאֵן בְּמִשְׁנֵיתֵנוּ עִיקָר הַמְקוֹר לְדִין
שְׁחִיטָתָהּ טְמֵא בְּקִדְּשִׁים, שֶׁהִי פֶּרֶק זֶה מִיּוֹחַד לְדִינֵי הַשְׁחִיטָה, וְאֵילוֹ
הָתָם בּוֹבָחִים, אֵינִידִי דְתֵנָּא – אֲגַב שֶׁנֶּשְׁנָה הַתְּנָא אֶת שֶׁאֵר הַפְּסוּלוֹת
בְּעַבּוֹדַת הַקֶּרְבָּנוֹת, שֶׁכְּשִׁרִים לְשָׁחִיטָה קִדְּשִׁים, תֵּנָּא נִמְי טָמֵא
בְּמִקְדָּשִׁים שְׁהוּא כְּשֶׁר בְּשָׁחִיטָתָם.

תִּירוּץ נוסף: וְאֵיכָצִיָּה אֵימָא, הָתָם – בּוֹבָחִים עִיקָר, דְּבִקְדָּשִׁים קָאִי
– שֶׁהִי שֶׁם עוֹסֵק בְּדִינֵי קִדְּשִׁים, הָכָא בְּחוּלִין, אֵינִידִי דְתֵנָּא – אֲגַב
שֶׁנֶּשְׁנָה הַתְּנָא דִּין טָמֵא בְּשָׁחִיטָתָהּ חוּלִין, תֵּנִי נִמְי דִּין טָמֵא בְּשָׁחִיטָה
מוֹקְדָּשִׁים.

חֲזַרְתָּ הַגְמָרָא וּמִבְּרַת אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּה בְּרַ עוֹלָא. שׁוֹאֵלֶת
הַגְמָרָא: הָאִי טָמֵא, דְּאֵימָמִי בְּמָא – בְּמָה נְטַמָּא שׁוֹחֲטִין זֶה, אֵילִימָא
דְּאֵימָמִי בְּמָת – שֶׁנֶּגַע בְּמַת וְנִטְמָא, וְהֵלֵא 'וְכָל אֲשֶׁר יַעַבְדֵּן וְגו' בְּחֻלָּל
חֶרֶב אוֹ בְּמַת וְגו' יִטְמָא שְׁבַעֲתָּ יָמִים' אָמַר רַבְּהִימָא בְּפִרְשֵׁת טוֹמְאוֹת
מִת (בְּמִדְבַר טו טז),

ומכאן דרשו חכמים שלגבי טומאות המת, **חָרֵב הָרִי הוּא פְּחָלָל** – כלי מתכת שנגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו, ואם נגע באדם שנגע במת נעשה הכלי אב הטומאה כדין טמא מת עצמו, וכיון שהשוטט שנגע במת **אֵב הַטּוֹמְאָה הוּא**, אם כן, לטמיה לסבין – שיטמא השוטט את הסבין להיות אב הטומאה כמותו, וְאֵלָּל סָבִין וְטַמְיָתָהּ – יטמא לְבָשָׁר להיות ראשון לטומאה. ואם כן, מזה תועיל שחיטתו בסבין ארוכה וזדירותו שלא לגעת בבשר, סוף סוף יטמא הבשר על ידי הסבין.

מתרצת הגמרא: **אֵלָּא** מדובר **דְּאִיטְמִי** השוטט בְּשָׂרֵךְ, שהוא אב הטומאה, ונעשה השוטט ראשון, ואינו מטמא את הסבין, שהרי אין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה.

תירוצו נוסף: **וְאִי בְּעִית אִימָא, לְעוֹלָם דְּאִיטְמִי** השוטט בַּמֶּת, וּבְגוֹן שְׂפָדָךְ קְרוּמִית שֶׁל קֶנָה ו–צלע של קנה יבש וחדוד וראה שהיא ללא פגימות, וְשִׁחַט בָּהּ, והיא כשירה לשחיטה כְּדִתְנִיא בברייתא, **כָּבֵל שׁוֹחֲטִים בֵּין בְּצוּר** ו–אבן מחודדת **בֵּין בְּזוֹכִיכִית בֵּין בְּקְרוּמִית שֶׁל קֶנָה**, וקרומית של קנה אינה מקבלת טומאה, מכיון שהיא 'פשוטי כלי עץ', דהיינו כלי עץ שאין לו בית קיבול, ומאחר שלא נטמאה הסבין אף הבשר טהור כשנזהר השוטט מליגע בו.

לאחר שסיימה הגמרא לברר את דברי רבה בר עולא, היא מביאה פירושים נוספים לדברי המשנה: **אֲבִי אִמָּר** פירוש שני בדברי המשנה, **הָכִי קִתְנִי** – כך יתפרשו הלשונות לכתחילה ודיעבד שבמשנתנו, '**הַכֵּל שׁוֹחֲטִין**' לכתחילה, ובא לרבות **אֲפִילוּ בּוֹתִי**, מכיון שהכותים החזיקו במצות שחיטה ומקיימים אותה. **בְּמַח דְּכָרִים אֲמֹרִים** שמותר ליתן לכותי לשחוט לכתחילה, דווקא בְּשִׁישִׁי אִשְׂרָאֵל **עוֹמֵד עַל גְּבִי** ומשגיח על השחיטה מתחילתה עד סופה, אֲכָל כאשר הישראל אינו עומד עליו כל שעת השחיטה אלא רק **יֹצֵא וְנִכְנֵם**, **לֹא יִשְׁחָט** הכותי לכתחילה. ואף שלעצמם החזיקו הכותים במצות שחיטה, אינם נוהרים שלא להכשיל אחרים באכילת נבילות. וּבִדְעֵבֵד **אִם שִׁחַט** הכותי ללא השגחה, חוֹתֵךְ הַיִּשְׂרָאֵל **כְּבוֹת פֶּשֶׁר** מן הבהמה ששחט הכותי וְנִתֵּן לוֹ לאכול, אם אֲכָל, מוֹתֵר לֵאכּוֹל **מִשְׁחִיתוֹ**, שהרי לעצמו נזהר הכותי בהלכות שחיטה, ומכיון שאכל מוכח ששחט כהלכה וזהו פירוש לשון הדיעבד 'ושחיטתן כשירה' שבמשנתנו, שבדיעבד יכול לסמוך על בדיקה זו, אך אם לא אֲכָל, **אֲסוּר לֵאכּוֹל מִשְׁחִיתוֹ**. ופירוש המשך לשון משנתנו כך, 'חִוִּין מַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן', דְּאֲפִילוּ דִּיעֵבֵד נָמִי **לֹא** מכשירים את שחיטתם, מפני שחוששים שֶׁמָּא יִשְׁהוּ, שֶׁמָּא יִדְרֹס, וְשֶׁמָּא יַחְלִידוּ, ויפסלו את השחיטה.

מבררת הגמרא איך יתפרשו סוף דברי המשנה לפי אביי: **יְבֹולֵן שִׁשְׁחָמוּ** ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה, **אֲהִיֵּא** – על מי הולך דין זה, **אֲהִיֵּא אַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן** לחדוד, **עֲלֶה קָאִי** – הלא עליהם דיבר התנא מקודם, ומדוע אמר 'יְבֹולֵן' שמשמעו, שמדבר על שוחטים נוספים, **וְאִם שִׁחָמוּ** ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה **מִקְעֵי לִיָּה** – היה צריך לומר. **אֵלָּא** בהכרח נפרש שהוראה זו מוסבת גם **אֲבוֹתֵי הַנּוֹכַח בְּרִישָׁא**, הֵא **אֲמַרְתָּ בְּשִׁישִׁי אִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי** שִׁחִית אֲפִילוּ לְכַתְחִלָּה, וכאן המשנה אומרת 'יְבֹולֵן' ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה' בלשון דיעבד. מסיקה הגמרא: **קִשְׂיָא** – אכן לאביי קשה מדוע נקט התנא לשון 'יְבֹולֵן', כיון שבהכרח הדין מוסב רק על חרש שוטה וקטן, ששחיטתן כשירה כשאחרים עומדים על גביהם רק בדיעבד.

רבה מסכים עם אביי ש'הכל שוחטין' בא לרבות כותי, אך מקשה על

דין 'יוצא ונכנס': **אִמָּר רַבָּא**, וְכֹאשֶׁר הַיִּשְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנֵם, הֵאָם לְכַתְחִלָּה **לֹא** ישחוט הכותי, שאין סומכים על השגחה זו, וְהִתְנֵן – והלא שנינו (ע"ז סט.), **הַמֵּנִיחַ עוֹבֵד בּוֹכְבִים בְּחִנּוּתוֹ** של יין, וְיִשְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנֵם בחננות, היין מוֹתֵר. מפני שהגוי מופחד בכל רגע שמא הישראל יכנס ויראנו, ויש לסמוך שלא נגע ביין ולא ניסכו לעבודה זרה. ומזה יש ללמוד להתיר גם שחיטת כותי כשישראל יוצא ונכנס. דוחה הגמרא: **הָתָם מִי קִתְנִי מִנֵּינִי**, שמשמעו שלכתחילה מותר להניח גוי להתייחד עם יין כשישראל יוצא ונכנס, 'הַמֵּנִיחַ' קִתְנִי, שמשמעו שרק אם עבר והניח אזי בְּדִיעֵבֵד יש להתיר היין, ואין להביא ראיה מכאן שמותר לסמוך על השגחת 'יוצא ונכנס' לכתחילה.

מוכיח רבה ממשנה אחרת: **אֵלָּא מִהֵבָא**, שנינו (שם סא.), **אִין הַשּׁוֹמֵר** את היין צָרִיךְ לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר, **אֵלָּא אִף עַל פִּי שְׂיוֹצֵא וְנִכְנֵם מוֹתֵר**, ולשון 'אין צריך' בודאי משמעו לכתחילה, ומוכח ממשנה זו שיש לסמוך על השגחת 'יוצא ונכנס' לכתחילה.

כיון שהוכיח רבה שגם בישראל יוצא ונכנס מותר לכתחילה למסור לכותי לשחוט, נצרך הוא לפרש את משנתנו באופן אחר: **אֵלָּא אִמָּר רַבָּא** פירוש שלישי בדברי משנתנו, **הָכִי קִתְנִי** – זהו פירוש לשון לכתחילה ודיעבד שבמשנתנו, '**הַכֵּל שׁוֹחֲטִין**' לכתחילה, וְאֲפִילוּ בּוֹתִי, **בְּמַח דְּכָרִים אֲמֹרִים, בְּשִׁישִׁי אִשְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנֵם**, אֲכָל בדיעבד כאשר הישראל **קָא וּמִצָּא** לכותי שִׁשְׁחָט ללא השגחה של ישראל, חוֹתֵךְ **כְּבוֹת פֶּשֶׁר** מן הבהמה שהכותי שחט וְנִתֵּן לוֹ לאכול, אם אֲכָל, מוֹתֵר לֵאכּוֹל **מִשְׁחִיתוֹ** וזהו פירוש 'ושחיטתן כשירה' בדיעבד, שיכול לסמוך על בדיקה זו, ואם לא אֲכָל, **אֲסוּר לֵאכּוֹל מִשְׁחִיתוֹ**. ופירוש המשך המשנה, 'חִוִּין מַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן', דְּאֲפִילוּ דִּיעֵבֵד נָמִי **לֹא** נתיר את שחיטתם, והטעם שֶׁמָּא יִשְׁהוּ וְשֶׁמָּא יִדְרֹסוּ וְשֶׁמָּא יַחְלִידוּ.

הגמרא מבררת איך יתפרשו סוף דברי המשנה לדברי רבה: **יְבֹולֵן שִׁשְׁחָמוּ** ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה, **אֲהִיֵּא** – על מי מוסבת הוראה זו, **אֲהִיֵּא אַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן** לחדוד, **עֲלֶה קָאִי** – הלא עליהם דיבר התנא מקודם, **וְאִם שִׁחָמוּ** מִקְעֵי לִיָּה לומר, ומדוע אמר התנא 'יְבֹולֵן', **אֵלָּא** בהכרח נפרש הוראה זו גם **אֲבוֹתֵי הַנּוֹכַח בְּרִישָׁא**, הֵא **אֲמַרְתָּ אֲפִילוּ יֹצֵא וְנִכְנֵם שִׁחִית לְכַתְחִלָּה**, וכל שכן אם עומד על גביו, וכאן שנינו 'יְבֹולֵן' ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה' שמשמע שאפילו עומד על גביו אינו מותר אלא בדיעבד. מסיקה הגמרא: **קִשְׂיָא** – אכן גם לפי דברי רבה קשה מדוע נקט התנא לשון 'יְבֹולֵן', כיון שבהכרח הדין מוסב רק על חרש שוטה וקטן, ששחיטתן כשירה באחרים עומדים על גביהם רק בדיעבד.

הגמרא מביאה פירוש רביעי למשנתנו: **רַב אֲשִׁי אִמָּר**, **הָכִי קִתְנִי** – זהו פירוש משנתנו, '**הַכֵּל שׁוֹחֲטִין**' לכתחילה, וְאֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר – יהודי שהמיר את דתו ורגיל לעבור על מצות התורה. מבררת הגמרא: **מוֹתֵר לְמָאִי** – לאיזו מצוה הוא מומר. משיבה הגמרא: **לֵאכּוֹל נְבִילוֹת לְתִיאָבוֹן** – שכאשר רוצה לאכול בשר ואינו מוצא בשר שחוטה, אוכל נבילה, אך כשיש לו אפשרות לאכול שחוטה נמנע מאכילת נבילה, וכן כשבא לשחוט ואין לו אלא סבין פגומה, אינו טורח לחזר אחר סבין אחרת, אך כשיש בידו סבין בדוקה מפגימות, הוא מקפיד לשחוט כדין, וחיידה משנתנו שניתן לסמוך לכתחילה על שחיטתו של מומר זה ללא השגחה, וּבִדְרָבָא – וכפי שהורה רבה, דְּאִמָּר רַבָּא, וְיִשְׂרָאֵל מוֹתֵר הַאֲוִכָל נְבִילוֹת לְתִיאָבוֹן,

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט רש"י תוספות

1 חרב הרי הוא כחלל – טומאות של מת הראיות לטמא כלי, כגון מת והנוגע בו,
2 דהוי מיהא אב הטומאה, אם נגע בהם מתכות – נעשה כירצא בו, ואם נגע במת –
3 הוי אבי אבות (והטומאה), ואם בטמא מת נגע – הוי אב. אבל ראשון ושני אין
4 מטמאין כלים. והאי סבך נעשה אב. והאי "חרב הרי הוא כחלל" הכא לא איצטריך,
5 דבלאו הכי נמי מצי מטמא בשר, דגברא הוי
6 אב הטומאה, וסבך ראשון, ובשר שני. אלא
7 רבנא קאמר, דאפילו ראשון הוי האי בשר.
8 דאיטמי בשרין – דהוי האי גברא ראשון,
9 ולא מטמא הסבך, שאין כלי מקבל טומאה
10 אלא מאב הטומאה. דלא מצינו בתורה
11 דמקבל טומאה מראשון ושני אלא אוכל
12 ומשקה, כדכתיב (ויקרא יא): "כל אשר בתוכו
13 יטמא", וסמך ליה: "מכל האוכל אשר יאכל"
14 – אוכלים ומשקים מטמאים מאויר כלי
15 חרס, שהוא ראשון ועושה למה שבתוכו שני,
16 ואין כלי מיטמא מאויר כלי חרס, שאם היה
17 כלי נתון בתוכו וטמא החיצון – השני טהור,
18 והכי מפרש בשלחי פירקין וכדב. קרומית
19 של קנה – פשוטי כלי עץ, ולא מקבלי
20 טומאה. אבי – מוהרד לתרצו לכתחלה
21 ודיעבד דמתניתין. ואפילו כותי – מוסרי לו
22 בהמה לכתחלה לשחוט, דמצוה שהחזיקו בה
23 היא. אבל ישראל יוצא ונכנס – לא ימסור לו
24 לשחוט. דאף על גב דהחזיקו בה לעצמם –
25 אין מקפידים אם יאכלו ישראל נבילות, דלית
26 להו "לפני עור לא תתן מכשול" (שם ט).
27 אלא כמשמעו, שלא יתן אבן בדרך עור
28 להפילו. אבלו מותר לאכול – דהא לעצמו
29 זחיר בה, ודיעבד דמתניתין. חוץ מחרש
30 שומע וקמן דאפילו דיעבד נמי לא – דהא
31 אדיעבד קיימין. שמו ישהו – לקמן מפרש
32 אמאי נקט לשון עתה. אפילו לכתחלה –
33 והכא קתני באחרים רואין אותם "ששחטו",
34 דיעבד! אמר רבא – והכא דישאל יוצא
35 ונכנס לא ימסור לכותי לכתחלה? בתמיה.
36 והא תנן – בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה,
37 דאף על פי שישאל יוצא ונכנס – מותר.
38 אלמא, מסתפי גוי דלמא אתי ישראל ולא
39 נגע, הכא נמי מסתפי השתא אתי חזוי ליה
40 מי קתני – מניח אדם גוי בתורתו ויוצא
41 ונכנס, דמשמע לכתחלה? אין השומר – את
42 היין. צריך שיהא יושב ומשמר בו' – רישא
43 אסיפא לא תקשי, דלא זו אף זו קתני, כלומר,
44 לא בדיעבד דווקא, אלא אפילו לכתחלה. רב
45 אשי אמר – רש. לתיאבון – כי לא משבח
46 היתר – אכיל נבילות. ומאחר שהסבך
47 בדוקה ונתונה בידו – שחט שפיר, דכל כמה דמצי למיכל היתירא לא אכיל
48 איסורא. וכי אין לו סבך בדוק – לא טרח להדירי בתר סבך יפה, אם זו פגומה.

נמצאת

1 חרב הרי הוא כחלל, אב הטומאה הוא, למימייה לסבין,
2 ואול סבין וטומאתיה לבשר! – אלא דאיטמי בשרין. ואי
3 בעית אימא: לעולם דאיטמי במת, וכגון שפדק קרומית
4 של קנה ושחט בה; דתניא, בכל שוחטים: בין בצור,
5 בין בזבוכית, בין בקרומית של קנה. אבי אמר, הכי
6 קתני: הכל שוחטין, ואפילו כותי. במה דברים אמורים
7 – בשישראל עומד על גביו, אבל יוצא ונכנס – לא
8 ישחוט; ואם שחט – חותך פניו בשר ונותן לו, אכלו
9 מותר לאכול משחטותו, לא אכלו – אסור לאכול
10 משחטותו, חוץ מחרש שומע וקמן דאפילו דיעבד
11 נמי לא, שמו ישהו, וסמך ליה, ויטמא יחלדו. –
12 "כולן ששחטו" אהייא? אילמא אחרש שומע וקמן
13 – גלה קאי, "ואם שחטו" מבני ליה! אלא אפותי
14 – הא אמרת: בשישראל עומד על גביו שחט אפילו
15 לכתחלה! קשיא. אמר רבא: ויוצא ונכנס לכתחלה
16 לא? והתנן: המניח נכרי בחנותו וישאל יוצא ונכנס –
17 מותר! – היתם מי קתני "מניח"? "המניח" קתני, דיעבד.
18 אלא מהכא: אין השומר צריך להיות יושב ומשמר,
19 אלא אף על פי שיוצא ונכנס – מותר! אלא אמר רבא,
20 הכי קתני: הכל שוחטין, ואפילו כותי. במה דברים
21 אמורים – בשישראל יוצא ונכנס, אבל בא ומצאו
22 ששחט – חותך פניו בשר ונותן לו, אכלו – מותר
23 לאכול משחטותו, לא אכלו – אסור לאכול משחטותו;
24 חוץ מחרש שומע וקמן דאפילו דיעבד נמי לא, שמו
25 ישהו, ויטמא יחלדו, ויטמא יחלדו. – "כולן ששחטו"
26 אהייא? אילמא אחרש שומע וקמן – גלה קאי,
27 "ואם שחטו" מבני ליה! אלא אפותי – הא אמרת:
28 אפילו יוצא ונכנס שחט לכתחלה! קשיא. רב אשי
29 אמר, הכי קתני: הכל שוחטין, ואפילו ישראל משומד.
30 משומד למאי – לאכול נבילות לתיאבון, וכדרבא,
31 דאמר רבא: ישראל משומד אוכל נבילות לתיאבון
32 בודק

1 כגון בדק קרומית של קנה – ואם תאמר: והיאך ישחוט בקרומית של קנה? והא בעינן
2 כלי, כדמוכח בסוף "התורה" (מנחות פבב) ובסוף "דם חטאת" (זבחים צג), דדריש
3 מדכתיב: "ויקח את המאכלת לשחוט את בנו" דעולה טענה כלי, וליפתי כולהו מעלהו
4 ויש לומר: כגון דתיקנה לקרומית ועשאה כעין כלי. ואף על גב דקיימא לן כרבי דאמר
5 פרק "החליל" (סוכה גב) אין עושין כלי שרת
6 של עץ, ופליג רבי יוסי בר רבי יוחנן דאמר
7 בפרק "החליל": עושין כלי שרת של עץ –
8 לשחטת קדשים לא בעינן כלי שרת, דבפרק
9 "התורה" (מנחות עהב) אמרינן דסבך מקדשה
10 ככלי שרת. וכן משמע בתוספתא, דקתני: חומר
11 בקמיצה מבשחית, שהקמיצה טעונה כלי
12 והשחיטה אינה טעונה כלי, אלא אפילו קרומית
13 של קנה. ועל כרחק לא בעי למימר דאיהו
14 טענה כלי ככל – דהא ילפינן מעולה, דטענה
15 כלי. אלא דאיהו טענה כלי שרת קאמר. מיהו,
16 יש לדחות: דלא בעינן כלי יפה קאמר, ולא
17 פסלינן קרומית של קנה משום "הקריבוהו נא
18 לפתח" (מלאכי א) כדפריך גמרא בסוטה (יד),
19 גבי כפיפה מצריה, דהתם דיוקן הוא, דדוך
20 להביאו בכלי נאה, אבל בשחית לא חישינן.
21 אי נמי: כפיפה מצרית מכוונת יותר מקרומית
22 של קנה. ורבינו אפרים היה מביא ראיה מדרגת
23 בפרק "אזוהו מקומן" (זבחים מזא) שחיטתן
24 בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ואילו
25 "שחיטתן בכלי שרת" לא קתני, כדקתני גבי
26 קבלה. ואין זה ראיה, דגבי קבלה נמי לא חזקינן
27 אלא לאשמועינן דבעי שיהא גם הכלי בצפון,
28 לאפוקי אם הכלי בדרום והבהמה בצפון וחדם
29 מקלח בתוכו. תיע, דבדקשים קלים דלא בעי
30 צפון לא חש להזכיר קבלה בכלי שרת. ובפרק
31 "כל הזבחים שקבל דמן" (שם כזא) דתנן:
32 דקשים קלים שחיטתן בפנים וקבול דמן בכלי
33 שרת בפנים – התם נמי אתא לאשמועינן דצריך
34 שיהא הכלי בפנים, לאפוקי אם רוב הכלי בחוץ
35 ומיעוטו בפנים, ומקבל הדם ממיעוט שבפנים, אף
36 על גב שאין נפסל בימצא. המניח קתני דיעבד
37 – לאו לשנוי אליבא דאבי קאי, דהא אבי
38 נמי לא שרי בדיעבד בלא חותך כותי בשר. אלא
39 בא להקשות על דברי רבי. צריך, שמדקדק מכלא
40 דשרי אף לכתחלה. אי נמי: כל זמן שיכול לתקן
41 על ידי חותך כותי בשר – יש לו לתקן. אבל אי
42 ליתא לכותי קמן – שרי. המניח קתני דיעבד
43 – לא בעי למימר דמשמע דיעבד ולא לכתחלה,
44 דהא מסיק דשרי לכתחלה. אלא קאמר דאף
45 דיעבד משמע. ואם תאמר: דלמן (חולין טזב)
46 גבי השחט במגל יד, וגבי השחט אחד בעוף
47 (שם כזא) דייק השחט – דיעבד אין בו? ויש לומר: דאשחיטתו כשרה" סמך התם,
48 דמשמע דיעבד. אבל קשה ממתניתין ד"המקנא לאשת" (סוטה בא), ופרק "חביית" (שבת
49 קמא) גבי "הרחץ במי מערה" דייק בגמרא: דיעבד אין, לכתחלה לאו אלא מהכא –
50 "אין השומר צריך בו" – משמע הכא ד"אין
51 צריך" משמע לכתחלה; וקשה: דבריש גיטין (הב) גבי הא דאמר רבה: לפי שאין בקיאן לשמוע. פריך עלה מהא דתנן: המביא גט ממדינה למדינה במדינת דהם צריך שיאמר "בפני נכתב
52 ובפני נחתם", הא באותה מדינה? לא צריך? וימנע: לא תימא הא באותה מדינה לא צריך, אלא הא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. ופריך, הא בהדיא קתני לה: המביא גט
53 בארץ ישראל אין צריך בו? ומנע: אי מהדיא הוא אמיתא דיעבד בו. והכי היה אמיתא דיעבד? הא "אין צריך" משמע לכתחלה כדמשמע הבא ונקבטטרס פירש שם, דהכי פריך: הא
54 בהדיא קתני לה, וכיון דאשמועינן לה מדיוקא דרישא – סיפא למאי איצטריך? ומנע: דאי מרישא הוא אמיתא דוקא דיעבד, להכי איצטריך סיפא לאשמועינן אפילו לכתחלה. אבל
55 לשון "אי מהדיא" – לא משמע חכי. ויש לומר: דהתם כיון שיכול לתקן בדיעבד, כדאמר בההוא פרקא (שם הב): שיתלנו הימנה ויחזור ויחננו לה בפני שנים, ויאמר "בפני נכתב ובפני
56 נחתם" – שייך למיתני "אין צריך", כלומר, אין צריך לחזור ולטול אותו הימנה. אי נמי: התם היה אמיתא דני מילי דיעבד, דלכתחלה צריך שיראה כתיבת הגט וחתומה, ואם לא ראה
57 – היה אמיתא אין צריך לחזור ולכתבו, אלא יתן לא אף על פי שלא ראה, קא משמע לן לכתחלה נמי אין צריך לראות. ועוד יש לומר: דהכא דייק משום דקאי ארישא דקתני בפרק
58 "רבי ישמעאל" (עבודה זרה סאא): בעי שכולה גוים אסור עד שיהא שם שומר, והדר תני: אין השומר צריך בו" – משמע שבא לפרש דיוצא ונכנס חזיב בשומר גמור, ודיעבד כשומר
59 דרישא. אבל בא ומצאו שחט חותך כותי בשר ונותן לו – ואם תאמר: כיון דרבא מדמה שחיטה לזין נסך, בא ומצאו לישתרי בלא חותך כותי בשר ונותן לו, כיון במו נסך דשרי
60 במתניתין בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה סב) בגוי שנמצא בצד הבור כשאין לו מלוה עליו ויש לומר: כדפרישית לעיל, כיון שיכול לברר על ידי כותי בשר – יש לו לברר.
בודק

לפי אביי ורבא ורב אשי דין זה חוזר על חרש שוטה וקטן בלבד.
 וכן בולחו – כל האמוראים ברכה בר עולא לא אמר, שפירש
 שמהכל שוחטין נתרבה טמא ששוחט לכתחילה בחולין, ושחיטתן
 כשירה מלמד על טמא בקדשים, ששחיטתו כשירה רק בדיעבד,
 והטעם שלא אומרים כמדות, משום שהרי הקשו (לעיל ב), שכבר נכפל
 דין טמא בקדשים במשנה ובבבלי, ותיצרו בשני אופנים, ולתקן לשנא
 דאמרת הקא בחולין הוא עיקר המקום לשנות חידוש זה, ובזבחים
 נשנה אגב שאר פסולין, טוענים אותם אמוראים, אדרבה התם
 בזבחים עיקר, דבבבלי קא – שהיא המסכת העוסקת בקדשים.
 ואילו לתקן לשנא דאמרת התם בזבחים עיקר, והקא בחולין, אידי
 – אגב דתנא טמא ששוחט לכתחילה בחולין, תנא נמי טמא
 במוקדשין, טוענים אותם אמוראים, מה שטמא מותר לשחוט
 בחולין גופיה לא איצטרך ליה להשמיענו, כיון שחולין שנגשו
 על מותר קדש לאו בקדש דמו, ואין חייב ליהרר שלא לטמאם,
 ולכן אין להעמיד חידוש המשנה בטמא.
 בולחו ברינא לא אמר, וכשני הלשונות שנאמרו בשמו, וטעמם,
 לתקן לשנא דאמר מומחין בהלכות שחיטה אין – כשרים לשחוט
 לכתחילה, ושאיין מומחין לא ישחטו לכתחילה, ועל אלו שנינו
 ששחיטתן כשירה בדיעבד על ידי בדיקה, טוענים האמוראים, רוב
 מצוניין אצל שחיטה מומחין הן, ואין צורך לבדוקם. ואילו לתקן
 לשנא דאמר מוחקין ששחטו לפנינו בלא להתעלף אין – כשרים
 לשחוט לכתחילה, ושאיין מוחקין לא ישחטו לכתחילה, ועל אלו
 שנינו ששחיטתן כשירה בדיעבד, אם אומר השוחט 'ברי לי שלא
 נתעלפתי', טוענים האמוראים, לעלופי לא תיישין כלל, ולכן מותר
 למי שאינו מוחק לשחוט לכתחילה.
 רבא לא אמר פאבין, שכוני שוחט ישראל יוצא ונכנס כשר רק
 בדיעבד, כי קושיתו – מחמת קושייתו, שהוכיח שמותר לסמוך על
 יוצא ונכנס לכתחילה.
 ואבין לא אמר ברכא, להכשיר שחיטת כותי לכתחילה אף ביוצא
 ונכנס הישראל, כמו בדין היין, משום שסובר שחלוק דין שחיטה מדין
 המניח גוי פחות של יין, דהתם לא נגע – הגוי אינו נוגע ביין שכן
 פוחל הוא פן יתפס בקלקלות, אך הקא בשנותן בהמה לכוני
 לשוחטה, נגע – אינו חושש להיתפס בעצם ההתעסקות בבהמה,
 שעל כך יש לו רשות, ועלול לשהות או לדרוס, שעל כך אינו חושש
 להיתפס, כיון שנעשים כהרף עין, ולכן סובר אביי שאין לסמוך על
 יוצא ונכנס בשחיטת כותי.
 רב אשי לא אמר בתרייהו – כאביי ורבא שפירשו את ההיתר
 בשחיטת כותי, קסבר פותים גרי אריות הן וגירותם לא חלה,
 ושחיטתם כשחיטת גוי שהיא פסולה.
 אבין לא אמר ברכא אשי שפירש את ההיתר במומר, לשחוט על ידי
 בדיקת סכין, כי לא סבירא ליה הא דרבא – אביי חולק על רבא
 שהתיר לבדוק סכין ולתת למומר לשחוט לכתחילה.
 אלא זאת קשה, רבא מאי טעמא לא אמר בשמעתיא – כרב אשי,
 במומר, שמותר לכתחילה לבדוק סכין ולתת לו לשחוט, ובדיעבד
 בודק הסכין אחר השחיטה, והלא רב אשי נסמך בזה על שמועתו של
 רבא. מתרצת הגמרא: לדבריו דאבין קאמר וליה לא סבירא ליה
 – אכן רבא יכול להעמיד המשנה במומר, כרב אשי, ומה שאמר את
 דבריו, הוא רק לפי אביי שאינו מתיר במומר, ומעמיד המשנה בכותי
 שלכתחילה בעומד על גביו ובדיעבד ביוצא ונכנס, לשיטתו אמר
 רבא שאף בכותי יש להכשיר לכתחילה גם בישראל יוצא ונכנס, ורק
 ב'א ומצאו' כשר בדיעבד על ידי בדיקה.
 הגמרא מביאה ברייתא בדין שחיטת כותי, שנחלקו בזה אביי ורבא
 לעיל: תנו רבנן, שחיטת בהמה על ידי פותי, מותרת לכתחילה. במה
 דברים אמורים, כשישראל עומד על גביו, ומשגיח כל זמן השחיטה,
 אבל בא ומצאו ששחט כבר, בדיעבד יכול לסמוך על בדיקה, כיצד,
 חותך פות נזות לו, אם אכלו, מותר לאכול משחיטתו. ואם לאו,
 אסור לאכול משחיטתו. שהכותים נוהרים במצות שחיטה, אך
 חשודים להאכיל נבילה לאחרים, ולכן כאשר הכותי אוכל, זה מוכיח
 שנשחטה יפה, ואם אינו אוכל חוששים שהיא נבילה. פיצא בו –
 אותה הוראה בדוגמא נוספת, מצא פידו של הכותי

בודק ישראל כשר את הסכין לראות שאין בה פגמיות, ונזות לו
 למומר לשחוט בה, ומותר לאכול משחיטתו. אבל לא בודק ישראל
 כשר את הסכין ונזת לו, לא ישחוט המומר לכתחילה. ודברי
 המשנה ושחיטתן כשירה מתפרשים כך, ואם שחט המומר בסכין
 שאינה בדוקה, בודק הישראל סכינו אחריו, נמצאת סכינו יפה –
 בלא פגמיות, מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו – ואם לא התברר
 שהסכין בלי פגמיות, אסור לאכול משחיטתו. ופירוש המשך
 המשנה, חוץ מחרש שוטה וקטן דאפילו דיעבד נמי לא נכשיר,
 שחוששים שמה ישחו שמה ידרסו ושמה יחלידו.
 מבררת הגמרא כיצד תתפרש סוף המשנה: 'ובולין ששחטו ואחרים
 רואין אותן שחיטתן כשירה', אהיא – על מי חוזר דין זה, אילימא
 אחרש שוטה וקטן לחוד, הרי עלה קא – עליהם התנא דיבר מקודם,
 'ואם שחטו מבעי ליה לתנא לומר, שלשון 'ובולין' משמע שכולל
 שוחטים נוספים. אלא נפרש ש'ובולין' חוזר אישראל מומר, קשה, אי
 דברק סכין ונזת לו, הא אמרת שוחט לכתחילה אפילו בלא שרואים
 אותו, ואלא תעמיד דלא בודק הסכין, עדיין קשה אי דאיתיה (יש)
 לסכין, לבידקה השתא – בידקה עכשיו, ואי דליתיה (אין) לסכין,
 כי אחרים רואין אותו מאי הוי, סוף סוף יש לחשוש דלמא בסכין
 פגומה שחט, שהרי לא בדקו הסכין. מסיקה הגמרא: קשיא.
 פירוש חמישי רבינא אמר, הכי קתני, 'הכל שוחטין', הכל מומחין
 – היודעים הלכות שחיטה שוחטין לכתחילה, ולשון 'הכל' בא
 לרבות מומחין ואף על פי שאין מוחקין – שלא שחטו לפנינו שלש
 פעמים כדי שנראה שאינם מתעלפים מחמת ראית השחיטה. במה
 דברים אמורים, כלומר במה יחשב 'מומחה' ששוחט לכתחילה,
 שיודעין בו אלו המוסרים לו בהמה לשחוט, שבדקוהו והתברר להם
 שיודע לומר הלכות שחיטה. אבל אין יודעין בו שיודע לומר
 הלכות שחיטה, לא ישחוט לכתחילה, ואם שחט בדיעבד בודקין
 אותו, אם יודע לומר הלכות שחיטה, מותר לאכול משחיטתו,
 ואם לאו, אסור לאכול משחיטתו. ופירוש המשך המשנה, חוץ
 מחרש שוטה וקטן, דאפילו דיעבד נמי לא נכשיר, שמה ישחו
 שמה ידרסו ושמה יחלידו.
 שואלת הגמרא כיצד תתפרש סוף המשנה: 'ובולין ששחטו ואחרים
 רואין אותן שחיטתן כשירה', אהיא, אילימא אחרש שוטה וקטן,
 הרי עלה קא, 'ואם שחטו מבעי ליה'. אלא נאמר ש'ובולין' חוזר
 אשאיין מומחין בהלכות שחיטה, קשה, מדוע צריך אחרים שראו
 אותו, בבדקין אותו בהלכות אחר השחיטה סגי – די בזה להכשיר
 שחיטתו. משיבה הגמרא: דליתיה לקמן דליבדקה – שאין השוחט
 לפנינו ואי אפשר לבדוקו, ואז אפשר להכשיר שחיטתו באופן
 שאחרים ראו ששחט כהוגן.
 שיטה אחרת בדברי רבינא לפרש המשנה בדרך שיטתו: ואיכא
 דאמר, רבינא אמר, הכי קתני, 'הכל שוחטין', הכל מוחקין –
 מנוסים ומיומנים בשחיטה שוחטין לכתחילה, ולשון 'הכל' בא
 לרבות מוחקין אף על פי שאין מומחין בידעת ההלכות. במה
 דברים אמורים שנחשב השוחט למומחה, ששחט לפנינו שתיים
 ושלש פעמים ולא נתעלף, אבל לא שחט לפנינו שתיים ושלש
 פעמים, לא ישחוט לכתחילה שמה יתעלף, ואם שחט ואמר ברי
 לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשירה בדיעבד. ופירוש המשך המשנה,
 חוץ מחרש שוטה וקטן, דאפילו דיעבד נמי לא, שמה ישחו שמה
 ידרסו ושמה יחלידו.
 שואלת הגמרא כיצד תתפרש סוף המשנה: 'ובולין ששחטו וכו'
 אהיא, אילימא אחרש שוטה וקטן, הרי עלה קא, 'ואם שחטו'
 מבעי ליה. אלא נפרש שחוזר ששחט אשוחטים שאין מוחקין, אך קשה
 והאמרת באומר לשוחט ברי לי סגי – די, ולמה צריך אחרים וראים
 אותו. מתרצת הגמרא: דליתיה קמן דלישיליה – שאין השוחט
 לפנינו ואי אפשר לשואלו אם נתעלף, ואז אפשר להכשיר שחיטתו
 על ידי ראית אחרים.
 הגמרא מבארת מדוע כל אמורא לא קיבל את הפירושים האחרים:
 רבינא ורבה בר עולא, פאבין ורבא ורב אשי לא אמר, משום
 דקשיא להו לשון 'ובולין' שנקט התנא בסיום המשנה, שמשמע
 שבא לכלול שוחטים נוספים בהכשר של 'אחרים רואין אותו', ואילו

1 דְּקוּרְיָא – מחרחת של צפרים שחוטם, ואינו יודע אם שחטם הכותי
2 כראוי, קומע ראשו של אחד מהן ונותן לו, אם אכלו הכותי, מוכח
3 ששחטם כראוי ומותר לאכול משחיטתו, ואם לאו – שלא רצה
4 לאוכלו, אסור לאכול משחיטתו.
5 הגמרא מבארת כיצר מדייק כל אחד מהאמוראים את שיטתו
6 מהברייתא: אבין דייק דעתו מרישא של הברייתא, רבא דייק
7 מסיפא. אבין דייק מרישא, שכך שנינו, שחיטת כותי מותרת
8 כשישראל עומד על גביו, ויש לדייק, מעמא שמותר לכתחילה,
9 משום דיישראל עומד על גביו, אבל אם רק היה יוצא ונכנס, לא
10 התירה הברייתא.
11 רבא דייק מסיפא, שכך שנינו, אם בא ומצאו ששחט מותר רק על
12 ידי בדיקה, ויש לדייק מעמא שצריך בדיקה כדי להתיר השחיטה,
13 משום דבא ומצאו ששחט כבר, ולא ראה כלל את השחיטה, אבל
14 אם ראה מוטע בהיה יוצא ונכנס, שפיר דמי, ומותר הבשר
15 לאכילה אף בלא בדיקה.
16 מקשה הגמרא: ולאבין קשיא סיפא, שמשמע שאם היה יוצא ונכנס
17 אין צריך בדיקה. מתרצת הגמרא: אמר לה אבין, יוצא ונכנס נמי
18 בא ומצאו קרי ליה – מה שנאמר בסיפא 'בא ומצאו ששחט' אף יוצא
19 ונכנס בכלל בזה, שהתנא קורא אף ליצא ונכנס 'בא ומצאו' לפי שלא
20 היה בשעת השחיטה על גביו ממש, ואכן אף באופן זה צריך בדיקה.
21 מקשה הגמרא: ולרבא קשיא רישא, שמשמע שצריך שישראל
22 יעמוד על גביו, ואין די ביצא ונכנס. מתרצת הגמרא: אמר לה, יוצא
23 ונכנס נמי בעומד על גביו דמי – אף יוצא ונכנס נחשב כעומד על
24 גביו, ואף לכך כיוון התנא כשאמר שבעומד על גביו שחיטתו מותרת.
25 הגמרא דנה בבאור המשך הברייתא. שנינו בברייתא: כיוצא בו
26 מצא בידו דקוריא של צפרין קומע ראשו בו'. מקשה הגמרא:
27 אמאי – מדוע באכילת ראשו של צפור האחת מותר באכילת כל
28 הצפרים, ליחוש דלמא האי – שמא אותו העוף לבדו שממנו קטע
29 ראשו הוא הנהו שחית שפיר, ולכך אכלו הכותי, אך שאר העופות
30 נשחטו שלא כדינם שהרי לא ראינו שאכל הכותי מהם. מתרצת
31 הגמרא: אמר רב מנשה (סימן מנ"ה) איזמ"ל בוצרי"ם, הברייתא
32 מודברת באופן שהישראל הבדוק מנדיקין לכל הצפרים תחת גנפיו
33 – כנפי כסותו, וכיון שאין הכותי רואה מאיזה עוף חתך הראש, אם
34 אוכל הכותי הרי זה הוכחה שכולם נשחטו כדינם.
35 מקשה הגמרא: ולמאן סימנא הנה יהיב ליה בגויה – ושמא היה
36 לכותי סימן בצפור זו ומכיר הראש שנותן לו שהוא מצפור זו. מתרצת
37 הגמרא: אמר רב משרשיא, דממקמם ליה מקמוסי – אכן צריך
38 הישראל למעוך ולכתוש את הראש שלא יהיה ניכר בו שום סימן,
39 ובכך אם אוכל הכותי, הרי זה הוכחה שכולם נשחטו כדינם.
40 שאלת הגמרא: כיצד מוכח מאכילת הכותי שנשחטו העופות כדינו,
41 ודלמא קכברי בותים אין מצות שחיטה לעוף מן התורה, שהרי
42 מצות שחיטה אינה מפורשת בתורה אצל עוף אלא נלמדת בהיקש,
43 ושמא הכותים אינם דורשים היקש זה, ואם כן יש לחשוש שהצפרים
44 אינן שחוטות אף שכותי אוכל מהן.
45 משיבה הגמרא: ולמאן מיד – ואף לדעתך שאתה שואל על עוף, והרי
46 גם בהמה יש לשאול כן, שאמנם מצות השחיטה עצמה מפורשת
47 בתורה, מכל מקום חמש הלכותיה שהן שחיטה דרבה חללה הגרמה
48 ועיקרה, וכי מי בתיבן בתורה, והלא הן נמסרו למשה מסיני בעל פה,
49 ואין ניתן לסמוך על אכילת הכותי מהבהמה, אלא בהכרח בין
50 דאחיוקין בהו – שנתברר לנו שהכותים החזיקו בהלכות אלו, אחיוקין
51 בהו – החזיקו אף החכמים בהם לסמוך עליהם, הרי נמי לגבי
52 שחיטת העוף, אף שאינה מפורשת בתורה בין דאחיוקין בה הכותים
53 דאחיוקין וסמכו עליהם החכמים.
54 הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בענין זה: ואחיוקין ולא אחיוקין בללא
55 בתיבא – ודבר זה האם מוזיקין את הכותים וסומכים עליהם בדבר
56 שאינו כתוב בתורה מפורש אך מוזיקין הם בכך, תנאי היא –
57 נחלקו בזה התנאים, דתנאי, מצת כותי – מצה שאפאה כותי ללא
58 השגחת ישראל, מותרת לאכילה בפסח, ואין חוששים שמא
59 החמיצה, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח – ואף מקיים באכילת
60 מצה זו את חובת אכילת מצה בלילה הראשון של פסח, שנאמר

(שמות יב יח) כְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצֵּת. רבי אלעזר אסור לאוכלו כלל,
לפי שאין הכותים בקיאים בדקדוקי מצות בישראל, שאינם יודעים
לשמור את המצה שלא תחמיץ. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל
מצוה שהחזיקו בה בותים, תרבה מדקדוקין בה יותר מבישראל,
ונתן לסמוך עליהם כשעשו מצוה זו לצורך עצמם.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר מה, מצת כותי מותרת
ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. שואלת הגמרא: פשיטא שיוצא
בה ידי חובתו, שהרי מצה גמורה היא שלא תחמיץ. מיישבת
הגמרא: מהו דתיבא אף שנוהרים הכותים מחמץ, מכל מקום לא
בקיאי בשימור – שצריך שימור לשם מצת מצוה, ולכך אין יוצא
במצה זו ידי חובת אכילת מצה, קא משמע לן שאף בדבר זה בקיאים
הכותים ואדם יוצא במצת כותי ידי חובתו.
עוד שנינו בברייתא: רבי אלעזר אסור לפי שאין בקיאים בדקדוקי
מצות. מבארת הגמרא: קפסר רבי אלעזר, שהכותים לא בקיאי
בשימור המצה שלא תחמיץ, ולכך אסור לאוכלו בפסח.
עוד שנינו: רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שהחזיקו בה
בותים, תרבה מדקדוקין בה יותר מבישראל. מקשה הגמרא: היינו
תנא קמא, שהרי אף לדעתו סומכים אנו על הכותים, ובמה נחלקו.
מתרצת הגמרא: איבא בינייהו – המחלוקת ביניהם הוא במצוה
דבתיבא בתורה ולא אחיוקין – אך אין ידוע שהכותים החזיקו בה,
תנא קמא סבר, בין דבתיבא בתורה אף על גב דלא יודעים אנו
דאחיוקין בה, ודאי החזיקו בה הכותים, ולכך ניתן לסמוך עליהם בכל
דבר המפורש בתורה, ורבן שמעון בן גמליאל סבר, אף בדבר
המפורש בתורה, אי אחיוקין, אין – אכן ניתן לסמוך עליהם, אי לא
אחיוקין, לא – אין לסמוך עליהם.
מקשה הגמרא: אי הכי שמחלוקתם באופן זה, נמצא שרבן שמעון בן
גמליאל מחמיר על דברי תנא קמא, ואם כן מהו הלשון בדבריו כל
מצוה שהחזיקו בה בותים, הרי משמעות לשון זה שבא לרבות
ולסמוך על הכותים יותר מדעת תנא קמא, ואם כוונתו למעט, אם
החזיקו מיעבד ליה – היה צריך לומר, שמשמעותו שאף באופן שהתיר
תנא קמא דהיינו בכל מצוה הכתובה בתורה, אין זה אלא אם החזיקו.
הגמרא מבארת מחלוקתם באופן אחר: אלא, איבא בינייהו במצוה
דלא בתיבא בפירוש בתורה ואחיוקין בה הכותים לקיימה, תנא
קמא סבר, בין דלא בתיבא מפורש בתורה אף על גב דאחיוקין בה
הכותים נמי לא סומכים עליהם בכך, רבן שמעון בן גמליאל סבר,
בין דאחיוקין אחיוקין – מאחר שראויים אנו שהחזיקו בכך, אף
החכמים החזיקו וסמכו עליהם בדבר זה.
ומבואר למסקנת הגמרא שנחלקו התנאים בדבר שהחזיקו בו
הכותים אך אינו מפורש בתורה, ואף שחיטת עוף שאינו מפורש
בתורה אך החזיקו בו הכותים, יהיה דבר זה תלוי במחלוקת תנאים
זו, ולדעת תנא קמא אין לסמוך עליהם בכך, והברייתא לעיל היא
כדעת רבן שמעון בן גמליאל.
הגמרא חוזרת לדון בדברי רבא לעיל (א) גופא, אמר רבא, ישראל
מומר אוכל גבילות לתיבאבו, בודק ספין ונותן לו, ומותר לאכול
משחיטתו. מבארת הגמרא: מאי טעמא, בין דאיבא – יש לפניו
התיבא ואיסורא, דהיינו שבידו לעשות הדבר בדירתו ולשחוט
כדינו, ובידו לשחוט שלא כדינו ולאכול באיסור, וכיון שאותו מומר
אינו עובר על איסור אלא לתיבאבו, לכך אומרים אנו דלא שביק
התיבא ואכיל איסורא – שלא יעזוב אדם זה את הדירתו המזומן
לפניו ויאכל את האיסור, ולכך ניתן לסמוך על שחיטתו.
שואלת הגמרא: אי הכי – אם מטעם זה מכשיר רבא את שחיטתו,
כי לא בודק ישראל את הסכין, נמי – אף בזה יש לסמוך על בדיקת
המומר, שהרי כיון שיכול לשחוט בסכין מתוקנת בהיתר, לא יבוא
לשחוט בסכין פגומה. משיבה הגמרא: מיפרח לא פרח – לטרוח אין
למומר מוכן, ואף שיבדוק את הסכין, אם ימצא שהיא פגומה, ישחוט בה
כמות שהיא ולא יטרח לתקנה או לילך להשיג סכין אחרת.
אמרו ליה רבנן לרבא, תנאי דמסיע לה – ניתן להוכיח מדברי
הברייתא כדעתך, ששנינו בברייתא, חמץ – מאכלי החמץ של
ישראל עוברי עברה, שאינם מבערים את החמץ בפסח, משום
הפסד ממון, אחר הפסח

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ד עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנג רש"י תוספות

דקוריא – מחרחות של צפרים שחוטין. *ריש"ט בלעז. אבי – דאמר לעיל: יוצא
ונכנס לכתחלה לא שרין גבי שחיטה, דייק מרישא. ורבא – דשרי, דייק מסיפא,
דלא מצריך תנא בדיקה אלא היכא דבא ומצאו. בעומד על גביו דמי – ועומד על
גביו דקתי תנא היינו יוצא ונכנס. האי הוא דהוי שחיט שפיר – אותו עוף לבדו
שחוט יפה, וזה היה מכירו ואכלו. ואנן היכי

נסמך לאכול האחרים? במכניסין תחת
כנפיו – ישראל זה הבדוקו מכניס כל
הצפרים תחת כנפי כסותו, ואין הכותי מכיר
איוזה נתן לו. מפסמס – ממעכו ומכתשו. אין
שחיטה לעוף מן התורה – משום דלא כתיב
וזביח בהדיא אלא בבקר וצאן, דכתיב:
"וזבחת מבקר ומצאנך" ודרבם יב. ואנן
ליפנין בקיעשא לקמן (כזב) מ"זאת תורת
הבהמה והעוף" ויקרא יא. ולשעמך – דך
וזביח דכתיב בבקר ובצאן, מי מפרש
הלכותיה בתורה? ואפילו הכי סמכי עליהו
משום דאחזיק להו דאחזיקו בה. ואחזוק ולא
אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא – מצוה
שאנה כתובה בפירוש בתורה, וראינו
שהחזיקו בה, אי אמרין: כיון דאחזוק לדידהו
– אחזוק נמי לדידך לסמוך עלייהו כי עבדי
לצורך עצמן, או אי אמרין: אף על גב
דאחזוק לדידהו – לא אחזוק לדידך, כלומר,
לא חשבינן ליה חזקה למסמך עלייהו, תנאי
פליגי בה. אחזוק ולא אחזוק, כלומר: חזקה
או אינה חזקה. מותר – לאוכלה, ולא
חיישין לחמץ בפסח. ואדם יוצא ידי חובתו
– שהכתוב קבע חובה לאכול מצה בלילה
ראשונה, דכתיב (שמות יב): "בערב תאכלו
מצות", ואם ישב ולא אכל – עבר בעשה.
ולקמן פרק: כיון דתנא מותר – פשיטא
דיוצא בהו אסור – אפילו לאוכלה. שאין
בקיאי – אין יודעין לשומרה ולהבחין בין
שיאור לסידוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו
פניו. פשיטא – דיוצא בה, כיון דמותרת.
מהו דתימא – אף על גב דפשיטא לן דלא
הנחיה להחמץ ומותרת באכילה, מיהו לא
בקיאי בהא דבעי למיעבד שימור לשם מצה
של מצוה. וכיון דלא עבדי בה שימור – לא
נפקין בה. מידי דהוה אקמחין ובצקות של
גוים הבאים לפנינו קודם שאפאה גוי, וראינו
שלא החמיץ, דקיימא לן דמותר, ולא נפקין
בהו. דתנן: הקמחין ובצקות של גוים – אדם
ממלא כריסו מהם, ובלבד שיאכל בוית מצה
באחרונה. ורבי אליעזר אסור – אפילו
לאוכלה. קסבר לא בקיאי בשימור – לא
גרסינן. וטעמו משום חמיץ. ולמאן דגרס

ליה – הכי מפרש: לא בקיאי לשומרו מלהחמיץ. ויש מפרשים: ורבי אלעזר אסור לצאת בה ידי חובתו בפסח. ולא מילתא היא, שאין זה לשון איסור. איכא בינייהו –
מילתא דכתיבא באורייתא. ולא ידעין בהו דאחזיקו בה. תנא קמא – דלא איירי בחזקה כלל – אכתיבא דאורייתא קפיד, ותנא מצה והוא חזק לכל הכתובים בתורה, אף
על גב דלא ידעין אי אחזיקו בה אי לא אחזוק – סמכין עליהו, דכיון דכתיבא – וראי אחזוק בה. ורבי אלעזר אסור אפילו אחזיקו בה, דהא אינם בקיאי בדקדוקי מצות.
ורבן שמעון בן גמליאל אתא למימר: אחזוק – אף, לא אחזוק – עד מסקנא דמילתא. כל פסוה – משמע דלרביי איתא, אפילו הך
דלא איירי בהו. וכוין דאוקמן דאיתני דאיירי בהו לעיל קאי, דהיינו בדכתיבי, למעוטי אתא. אם החזיקו מיבעי ליה – דרשנא הוי משמע שפיר דפליג אתריותיה, לתנא קמא
דשרי בלא חזקה, ולרבי אלעזר דאסור אפילו החזיקו. ואתא איהו למימר: אם החזיקו – מדקדקין בה ומותר, ודלא כרבי אלעזר, הא לא אחזיקו – אסור, ודלא כתנא קמא
דשרי בלא אחזיקו. אבל השתא דקתי "כל" משמע דאפילו הך דלא כתיבין נמי קאמו, דסמכין אחזיקיהו. אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזוק בה תנא קמא סבר
– מצה וכל דמיא ליה דכתיבא – סמכין עליהו, בין אחזוק בין לא אחזוק. ודלא כתיבא – לא סמכין עליהו, ואפילו אחזוק. ורבי אלעזר סבר: אפילו כתיבא ואחזוק
לא סמכין עליהו. ורבן שמעון בן גמליאל סבר: כל מצוה שהחזיקו, ואף על גב דלא כתיבא – סמכין עליהו, כיון דאחזוק אחזוק. והיינו תנאי דלעיל, תנא קמא ורבן
שמעון בן גמליאל. כיון דאיכא התירא ואיסורא – קמיה, שבידו להכשירה ובידו לנבלה. משרח לא מרח – אם לא ימצאנה יפה – לא יחזור אחר סכין אחרת. תנאי
דמסייע לך – דכל מי שאינו עושה להכעיס ואיכא התירא קמיה – לא שביק התירא ואכיל איסורא. של עוברי עבירה – שאין מבערין חמץ בפסח מפני הפסידה.

מותר

דקוריא – סל, כמו "דקוריא" דפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פדא),
ור"מפנין" (שבת קכזא). מכניס אימלא בזכרים – סימני שמעתתא דרב
מנשה דהא מכילתא הן. הך דמכניס תחת כנפיו, ולקמן בפרק שני (לאא), אימלא שאין
לו קרנים, ובפרק "אלו טרפות" (לקמן נאא), הנהו דיכיר דגנבי גנבי אין חוששין לריסוק
אברים. מיהו, גם במקומות אחרים יש,
כדאשכחנא בפרק שני דיבמות (כהא), דאמר רב
מנשה: גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה. ובפרק
"מי שהחשיך" (שבת קנא), אמר רב מנשה:
חדא קמי חזא, תרי קמי תרי – שפיר דמי.
מצת כותי מותרת – ואם תאמר: והלא גזרו
על פתן, לפי שהיו מבטלין בגין בית המקדש
בימי עזרא. כדאמר בפירוקן דרבי אליעזר (פרק
לח) וליכא למימר דהיינו בכתבים ראשונים
דכתיב בהם "ואת אליהם היו עובדים", דהא
קאמר התם, מכאן אמר רבי אליעזר: כל האוכל
פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר. ותנינא נמי
לקמן (גיטא): שחיטת מין – לעבודה זרה, פתו
– פת כותי ואומר רבינו תם: דמירי האב
ביעשה דישאל שעשה הכותי מנחה מצה. ואם
תאמר: והיאך יוצא בה? ושמן הוא לא שמר
לשם מצה, דהא חשדי א'לפני עור לא תתן
מכשולו! ויש לומר: כגון שלא אכל הכותי מצה
אחרת כל הלילה. איכא בינייהו דלא כתיבא
ואחזיקו בה כ' – בפרק קמא דגיטין (י"א), מוכח
דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי איכא בינייהו,
דלתנא קמא מהני, ולרבן שמעון בן גמליאל לא
מהני. והכא לא נקט אלא לא כתיבא ואחזיקו
בה, משום דאשחיטת כותי בעי לאתויי תנאי. אי
נמי, דלא אתא לשנוי אלא מה שהקשה: "אם
החזיקו בה" מבעי ליה. ויש פירשנו.

דקוריא של צפרים – קוטע ראשו של אחד מהן ונותן
לו, אכלו – מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו – אסור
לאכול משחיטתו. אפי' דייק מרישא, רבא דייק מסיפא.
אפי' דייק מרישא: טעמא – דישיראל עומד על גביו, אכל
יוצא ונכנס – לא. רבא דייק מסיפא: טעמא – דבא ומצאו
ששחט, אכל יוצא ונכנס – שפיר דמי. ולאפי' קשיא
סיפא! – אמר לך: יוצא ונכנס נמי "בא ומצאו" קרי ליה.
ולרבא קשיא רישא! – אמר לך: יוצא ונכנס נמי בעומד
על גביו דמי. פיוצא בו, מצא בידו דקוריא של צפרין –
קוטע ראשו כו'. אמאי? ליחוש דלמא האי הוא דהוה
שחיט שפיר! אמר רב מנשה: (סימן: מכניס אימלא
בזכרי"ם) במכניסין תחת כנפיו. – ודלמא סימנא הוה
ירחיב ליה בגייה! אמר רב משרשיא: דמסמכין ליה
מסמכין. ודלמא קסברי פותים: אין שחיטה לעוף מן
התורה! – ולשעמך, שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה,
ועיקור, מי כתיבין? אלא כיון דאחזיקו בהו – אחזיקו
בהו, הכא נמי כיון דאחזיקו – אחזיקו. ואחזוק ולא
אחזוק בדלא כתיבא – תנאי היא, דתנאי: מצת פותי
מוותרת, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. רבי אלעזר
אוסר, לפי שאין בקיאי בדקדוקי מצות פישיראל. רבן
שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה פותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישיראל.
אמר מר: מצת פותי מותרת, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. פשיטא! – מהו דתימא: לא
בקיאי בשימור, קא משמע לן. רבי אלעזר אוסר, לפי שאין בקיאי בדקדוקי מצות. קסבר: לא
בקיאי בשימור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה פותים, הרבה מדקדקין
בה יותר מישיראל. היינו תנא קמא! – איכא בינייהו דכתיבא ולא אחזיקו בה; תנא קמא סבר:
כיון דכתיבא, אף על גב דלא אחזיקו בה; ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אי אחזוק – אין, אי
לא אחזוק – לא. אי הכי, "כל מצוה שהחזיקו בה פותים", "אם החזיקו" מיבעי ליה! אלא,
איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה; תנא קמא סבר: כיון דלא כתיבא, אף על גב דאחזיקו
בה נמי לא; רבן שמעון בן גמליאל סבר: כיון דאחזוק אחזוק. גופא, אמר רבא: ישראל משומד
אוכל נבילות לתיאבון – בודק סבין ונותן לו, ומותר לאכול משחיטתו. מאי טעמא? כיון דאיכא
התירא ואיסורא, לא שביק התירא ואכיל איסורא. – אי הכי, כי לא בידק נמי! – מיטרח לא
טרח. אמרו ליה רבנן לרבא, תנאי דמסייע לך: חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח

מותר

מותר

מותר

מותר מיד מפני שהן מחליפין – פירשו: מותר בהנאה, למוכרו או להאכילו לפועלים גוים, או לכלבים. אבל לישראל אסור באכילה, דגורו על פתן של גוים. אי נמי, כדפריש רבינו תם: דבבבצק איירי, דמותר באכילה. השתא אתי שפיר, דלא תקשי: היכי סבריה דאתאי כרבי יהודה? הא אית ליה בפרק "כל שעה" (פסחים כחב.) דחמץ של גוי שעבר עליו הפסח

אסור בהנאה? אלא בבבצק איירי, ומחליף בבבצק של גוים שליש אורז הפסח. ומותר מיד דקאמר – היינו כשיעור לישא. ומה שפירש בקונטרס שמרויחין, דלדין מיהא שרי, דאין תופס את דמיו, דדוקא לדידיה אסור שבא לו מחמת חמץ בפסח. ונראה שמרויחין נמי לגבי דידיה, למאי דסלקא דעתך השתא דהוי דאורייתא, דבחליפין לא אסור אלא מדרבנן. כמו שפירש בקונטרס בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (נדב.) גבי "כי חרם הוא" ודרשי: "הוא" – למעוטי ערלה וכלאי הכרם, שאם מכרם וקדש בדמיהם – מקודשת, ופירש בקונטרס: דדוקא בקדושי אשה, אבל בשאר חליפין – אסור מדרבנן. ונראה שפשוט לו לרש"י דאסור מדרבנן מטעם שפירש כאן, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח. ואין זה דיוקא, דאפילו יהיו הדמים מותרין כשמכרם, מכל מקום כיון דלכתחלה אסור למכור – לאו בר דמים הוא. ומיהו, נראה שיש לאסור מדרבנן, דבגדרים פרק "השותפין" (נמב.) בער רמי בר חמא: "קנים פירות הללו על פלוני" מהו בחליפין? תא שמע: המקדש בערלה כו', מכרין וקדש בדמיהן – מקודשת. שמע מינה דחליפי אסוריה הנאה מותרין. ודחי: דלמא לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד – עבד. ומיהו, אף על גב דבשאר חליפין אסור – באשה שרי משום פריה ורביה, אי נמי: לא אסור אלא כגון פירות וכלים, שהוא דבר הניכר ונראה. ואם תאמר: מאי פריך בריש פרק בתרא דעבודה זרה (כסב.) גבי השכר הפועל לעשות עמו יין נסך שכרו אסור, מאי טעמא? אילימא משום דין נסך אסור בהנאה – שכרו נמי אסור, והרי ערלה וכלאי הכרם דאסור בהנאה, ותנן: מכרם וקדש בדמיהם – מקודשתו ונאי קשיא? הא לכתחלה אסור ליהנותו ויש לומר: דמשמע ליה שכרו אסור גם לאחרים כמו יין נסך עצמו. ולהכי פריך שפיר, דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך – אמאי מקודשת? כיון דגם היא אסורה ליהנות. ונהי דאמרין בריש "כל שעה" (פסחים כאב.) דהמקדש בשעת דרבנן וחמץ דרבנן דחוששין לקדושתו, מכל מקום מקודשת גמורה לא היא, דאם בא אחר וקדשה – חוששין לקדושי שניהם. **שמות** אחיז מחמת מילה – שנומלו כשחן גדולים ומתו. דאי בשמיני – דלמא משום דלא נבלע בהם הדם, כדאמר במסכת שבת (קלדא.) אי נמי, אפילו בשמיני, וכגון שהציצו בהן וראו שנבלע בהן דמן. **אלא** משומד לאותו דבר – ולתאבון, דאי להכעיס – פשיטא דפסולה. **משומד** לעבודה זרה מותר לאכול משחיתותו – תימה: דבפרק בתרא דהריות (יאא.) פליגי בה רב אחא ורבינא במשומד להכעיס, אי הוי מין או משומד. אבל עובד עבודה זרה – לכלי עלמא הוי מין. ולקמן (גא.) תני: שחיטת מין לעבודה זרה? ויש לומר: דמין דלקמן היינו כומר לעבודה זרה, שעובד לעבודה זרה תמיד.

על

מותר מיד, מפני שהן מחליפין. סבריה, הא מני? רבי יהודה היא, דאמר: חמץ אחר הפסח דאורייתא; וקתני: מפני שהן מחליפין, אלמא לא שביק התירא ואכיל איסורא. – ממואי? דלמא רבי שמעון היא, דאמר: חמץ אחר הפסח דרבנן, וכי מקילין – בדרבנן, בדרבנן לא מקילין! – ותייהי נמי רבי שמעון, מי קתני: "שאני אומר החליפו"? "מפני שמחליפין" קתני, דודאי מחליפין; ומה בדרבנן לא שביק התירא ואכיל איסורא, בדרבנן לא כל שכן? לימא מסייע ליה: הכל שוחטין, ואפילו פותי ואפילו ערל ואפילו ישראל משומד. האי ערל היכי דמי? אילימא מתו אחיז מחמת מילה – האי ישראל מעליא הוא! אלא פשיטא משומד לערלות, וקא סבר: משומד לדבר אחד לא הוי משומד לכל התורה כולה. אימא סיפא: ואפילו ישראל משומד; האי משומד היכי דמי? אי משומד לדבר אחד – היינו משומד לערלות! אלא לא משומד לאותו דבר, וכדרכא. – לא, לעולם אימא לך: משומד לאותו דבר לא, מאי טעמא? כיון דדש ביה – כהתירא דמי ליה. אלא משומד לעבודה זרה, וכדבר ענן, דאמר רב ענן אמר שמואל: ישראל משומד לעבודה זרה – מותר לאכול משחיתותו, שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מפסעודת אחאב, שנאמר: "ויזבח לו אחאב צאן ובקר לרב ולעם אשר עמו ויסיתוהו לעלות אל רמת גלעד". – ודלמא מוזבח זבח, מיכל לא אכל! – "ויסיתוהו" דכתיב. – ודלמא בדרבנן! – אין הסתה בדרבנן. – ולא? והכתיב: "כי יסיתך אחיך!" – באכילה ובשתיה. – והכתיב: "ותסיתני בן לבלעו חנם!" – למעלה שאני. – ודלמא משתא אשתי, מיכל לא אכל! – מאי שנא שתיה? דאמרין: משומד לעבודה זרה לא הוי משומד לכל התורה כולה; אכילה נמי, משומד לעבודה זרה לא הוי משומד לכל התורה כולה. – הכי השתא?! שתיה – סתם יינן הוא, ועדיין לא נאסר יינן של גוים, אבל אכילה – אימא לך: משומד לעבודה זרה הוי משומד לכל התורה כולה! – איפעיית אימא: לאו אורחיה דמלכא משתתא בלא מיכלא. ואיפעיית אימא: "ויזבח... ויסיתוהו" דכתיב, במה הסיתו? בזבחה. – ודלמא עובדיה זבח! – "לרוב" דכתיב, עובדיה לא הוה ספיק. – ודלמא שבעת אלפים זבוח, דכתיב: "והשאתי בישראל שבעת אלפים כל הפרצים אשר לא כרעו לבעל" וגו'! – טמוריו הוו מייטמרי מאיבול. – ודלמא גברי דאחאב הוו מעלו! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "משל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים". – ודלמא גברי דיהושפט נמי לא הוו מעלו, זבוח גברי דאחאב – אכול גברי דיהושפט! – לא סלקא דעתך, דמזמול מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, משרתיו צדיקים. – ודלמא זבוח גברי דאחאב – אכל אחאב וגבריה, זבוח גברי דיהושפט – אכל יהושפט וגבריה!

מותר מיד – ואף על גב דלא שהה כדי לאפות, דודאי עבר עליה הפסח – מותר לכשרים לאכול מחמץ מיד. **מפני שהן מחליפין** – בשל גוים. דכיון דמצי לאכול התירא, דחמץ של גוי שעבר עליו הפסח מותר – לא אכיל דידיה, דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור. ואף על גב דהשתא נמי איסור הוא לגביה, דהא מתחני

מחמץ שעבר עליו הפסח, דאי לא דיהיב ליה לגוי לא הוה יחייב ליה דידיה, אפילו הכי, מה דמצי למעבד בהיתירא פורתא עבדי. ולדין מיהא שרי, דאין לך איסור הנאה תופס חליפין חוץ מעבודה זרה והקדש ושביעית. ויש אומרים שאף לעצמו מותר. וטעות הוא בידם, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח ולשור הנסקל, שאם רצה מוכרו לגוי, ותנן: האוכל תרומת חמץ בפסח – פטור מן התשלומין ומדמי עצים. כרבי יהודה – בפרק "כל שעה" (פסחים כחב.) **איסור דאורייתא** – ואף על גב דאורייתא היא, סמכין אדחליפו. בדאורייתא לא מקילין – כגון נבלה. מי קתני שאני אומר החליפו – דהוי משמע דלא פשיטא לן דהחליפו, ואין הוא דתלין לקולא משום דאסור דרבנן הוא. **מפני שהן מחליפין קתני דודאי מחליפין** – ואי נמי אוקמינן לה כרבי שמעון – כל שכן דמסייע ליה טפי לרבא, דהשתא, ומה בדרבנן דקילא איסורא – ידעינן בהו דהיכא דמשכח התירא לא אכל איסורא דרבנן, כל שכן נבלה דאורייתא. לימא מסייע ליה – לרבא. משומד לערלות – מבעט במצוה זו. לא הוי משומד לכל התורה כולה – ושחט שפיר. אי משומד לדבר אחד – למצוה אחרת דלא לשחיטה, ולא ראינוהו משומד לנבלות. לאותו דבר – לנבילות דתאבון. ואיצטריך לאשמועינן דאפילו למצוה דחשוד עלה, כי מומנן ליה היתירא – סמכין עליה. כהתירא דמי ליה – וליכא למימר לא שביק התירא ואכיל איסורא, דהא היתירא חשיב ליה. **אלא משומד דקתני, לעבודה זרה.** ואיצטריך לאשמועינן, משום דאמר מר: חמורה עבודה זרה שכל הנוכח בה כמורה בכל התורה כולה, ואפילו הכי סמכין עליה כרב ענן כו'. אחאב וסיעתו חזין בהו דעובדי עבודה זרה הוו, ובנבלה לא אשכחן בהו דפקרי, ואיכא למימר דיצרא דעבודה זרה תקפו עליהו. ויהושפט צדיק גמור היה. מוזבח זבח – שהיה סבור שיאכל עמו. **מיכל לא אכל** – יהושפט. ויסיתוהו לעלות על רמות (לראות) גלעד. למעלה שאני – דאין אכילה לפניו. אבל ארם דצריך לאכילה – עיקר הסתה דידיה באכילה ושתיה. **מאי שנא שתיה** – תירוצא הוא. אכילה נמי – בניחוחא. סתם יינן הוא – שלא ראינוהו שנסך לעבודה זרה דלחטה, דכתיב (דברים לב): "ישתו יין נסכים". חשבת ליה משומד לכל התורה כולה – שרי, דעדיין לא נאסר יינן של גוי, דמשמונה עשר דבר דתלמידי שמאי ודחל הוא. לא הוה ספיק – לא היה מספיק לבדו לשחוט לכולם. **שבעת אלפים הברכים אשר לא כרעו לבעל** – באחאב כתיב. נגרי דאחאב – הממונים על ביתו ושוחטין לו. וכיון דהוה בבית אחאב – לא הוה יראין מאיבול, דהא עובדיה ממונה על ביתו, וצדיק גמור היה.

לא

והלא אחאב וסיעתו היו עובדי עבודה זרה, ומכל מקום שחטו
 ליהושפט שהיה צדיק גמור, הרי שישאל המומר לעבודה זרה
 שחיתו מותרת.
 מקשה הגמרא: ודלמא אחאב רק מיוזב ובה, אך יהושפט באמת
 מיכל לא אכל, ומשום ששחיתו פסולה. מתרצת הגמרא: 'ויסיתו'
 כתיב, שעלה בידו להסיתו לעלות למלחמה, ומסתבר שהסתה
 נעשית על ידי שאכלו יחד. מקשה הגמרא: ודלמא הסיתו בדרבים
 בלבד. מתרצת הגמרא: אין הסתה נעשית בדרבים בלבד.
 מקשה הגמרא: ולא – וכי לא מצינו הסתה שאינה אלא בדברים
 בלבד, והכתיב (דברים יג) 'כי יסיתך אחיך וגו' לאמר ללכה ונעבדה
 אלהים אחרים, הרי שנאמר לשון הסתה על דברים בלבד. מתרצת
 הגמרא: אכן אף שם מדובר שהסיתו באכילה ובשתיה. מקשה
 הגמרא עוד: והכתיב באיוב, שאמר ה' לשטן (איוב א) 'ויסיתני בן
 לכלעו חנם', והרי לגבי ה' אין שייך הסתה באכילה ושתיה, ובהכרח
 שהיה זה בדברים בלבד. מתרצת הגמרא: למעלה שאני – ההסתה
 שם שנאמרה כלפי ה' שונה היא, שכיון שאינו צריך לאכילה ושתיה,
 ההסתה כלפיו היא בדברים בלבד, אך אדם שצריך לאכילה, עיקר
 הסתתו נעשית על ידי אכילה ושתיה.
 מקשה הגמרא: ודלמא משתא אשתי – ושמא יהושפט רק שתה
 מיינו של אחאב, ובכך הוסיף, אך מיכל לא אכל ומשום ששחיתו
 אסורה. מתרצת הגמרא: מאי שנא שתייה מיינו של אחאב שמותרת
 אף שהיה מומר לעבודת כוכבים, משום דאמרין מומר לעבודת
 כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה, ולכך אין יינו אסור כשל
 גוי, אם כן אכילה נמי יש להתיר מאותו טעם שמומר לעבודת
 כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה.
 דוחה הגמרא: הכי השתא – וכי ניתן לדמות את איסור שתיית יינו
 של המומר לאיסור אכילה משחיתו, הרי השתייה מיינו, אף אם דינו
 כמומר לכל התורה וכגון, עדיין אין זה יין שראינו שנתנסך לעבודת
 כוכבים, אלא כהם יין הוא, שחכמים גזרו ואסרו אף את סתם יינם,
 ועדיין בימי יהושפט לא נאסר [סתם] יין של עובדי כוכבים, ולכך
 שתה מיינו של אחאב, אכל אכילה, אימא לך מומר לעבודת
 כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה ושחיתו אסורה, ולכך לא
 אכל ממנה.
 מתרצת הגמרא: איבעית אימא, לאו אוזריה דמלכא משתא בלא
 מיכלא – אין דרכו של מלך בשתייה בלא אכילה, וכיון ששתה
 בהכרח שגם אכל. ואיבעית אימא, 'ויזבח לו אחאב וגו', ויסיתו'
 כתיב, ומשמע שבמה הסיתו, בזהבית ששחט לו והאכילו.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא עובדיה שהיה ממונה על בית אחאב
 הוא ובה, ולא אחאב עצמו, ועובדיה היה צדיק גמור ולכך אכל
 יהושפט ממנו, אך לא היה אוכל משחיתת אחאב. מתרצת הגמרא:
 יזיבח לו אחאב צאן ובקר לרוב כתיב, ועובדיה לבדו לא הוה
 ספיק – לא היה מספיק לשחוט לכולם, ובהכרח שאף שאר אנשי
 אחאב שחטו שהיו רשעים.
 מקשה הגמרא: ודלמא שבעת אלפים הצדיקים שהיו בממלכת
 אחאב ובה – שחטו, שכן מצינו שהיו בזמן ההוא, דכתיב (מלכים א'
 יח) 'והשארתי בישראל שבעת אלפים, כל הפרבים אשר לא
 כפרו בפעל וגו'. מתרצת הגמרא: אותם הצדיקים שמוציא הוה
 מישראל מאויב – היו נחבאים מהמלכה איזבל אשת אחאב שהיתה
 רודפתם, ואין לומר שהם שחטו את הבהמות לאחאב לצורך
 יהושפט.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא נכרי דאחאב הוה מעלו – ושמא אנשי
 אחאב כשרים היו ולא עבדו עבודה זרה, ולכך היתה שחיתתם
 כשירה. מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך שהיו אנשי אחאב הרשע
 צדיקים, דכתיב (משלי כט) 'מושל מקשיב על דבר שקר כל
 משרתיו רשעים', וכיון שהמלך אחאב היה רשע, בהכרח אף
 משרתיו היו רשעים כמותו.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא נכרי דיהושפט נמי לא הוה מעלו –
 ושמא גם אנשי יהושפט לא היו כשרים, ואם כן יש לומר, ובהם נכרי

מותר באכילה מיד לישראלים הכשרים, ואף שחמץ זה ודאי עבר
 עליו הפסח אין לאיסורו, מפני שהן מחליפין מיד לאחר הפסח את
 חמצן בחמץ של עובדי כוכבים, כדי לאכול דבר המותר ולא דבר
 האסור. ככרית – אותם החכמים שרצו לסייע מהברייתא לדברי
 רבא, סברו, הא מני – שברייא זו כדעת מי היא שניה, כדעת רבי
 יהודה היא, דאמר חמץ אחר הפסח אסור מדאורייתא, וקתני
 בברייתא שמותר החמץ לאחר הפסח מפני שהן מחליפין, אלמא –
 מוכח מברייתא זו, שהמומר הרגיל לעבור על איסור לתיאבון, לא
 שביק התירא ואכיל איסורא – אינו מניח ההיתר ועושה האיסור,
 ויש לסמוך על כך אף באיסור דאורייתא, ומוכח בדברי רבא שיש
 לסמוך בשחיטה על ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון.
 דוחה הגמרא: ממיא – מנין שהברייתא כדעת רבי יהודה, דלמא רבי
 שמעון היא, דאמר חמץ אחר הפסח אסור אלא מדרבנן, וכי
 מקילין – ומה שניתן להוכיח מברייתא זו שיש להקל במומר ולומר
 שאוכל מהיתר, אין זה אלא בדרבנן, אך בדרבנן לא מקילין,
 ולא יהיה ניתן לסמוך על שחיטתו.
 הגמרא אינה מקבלת דחייה זו: ותיהוי נמי רבי שמעון – אף אם
 תאמר שברייתא זו כדעת רבי שמעון היא, מכל מקום יש להוכיח
 בדברי רבא, שהרי מי קתני בברייתא 'שאני אומר החליפין',
 שמשמע שדבר זה ספק הוא אלא שתולים להקל, שאם היה נאמר
 כך היה מקום לחלק בין דאורייתא לדרבנן, אך הרי 'מפני שמחליפין'
 קתני, ומשמע דודאי מחליפין ואין בדבר ספק, ואם כן יש ללמוד
 להיפך מקל וחומר, ומה בדרבנן שהוא איסור קל בעיני המומר, מכל
 מקום ודאי שלא שביק התירא ואכיל איסורא, הרי שבדרבנן איסור
 שחמור ודאי יותר על המומר, לא כל שכן שנאמר שבודאי יעשה
 באופן המותר כשהדבר מזומן לפניו, וכדברי רבא ששוחט בהיתר כיון
 שהדבר מזומן לפניו.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי רבא: לימא מסייע ליה, שנינו בברייתא,
 הכל שוחטין, ואפילו בותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר. ויש
 לשאול, הא ערל ששחיתו כשירה היכי דמי, אלימא בערל שלא
 מלודו מפני הסכנה ומשום שפיתו אחיו מחמת מילה. אם כן הא
 ישראל מעליא הוא, ומדוע הוצרכה הברייתא לחדש ששחיתו
 כשירה, אלמא פשיטא שהברייתא מדברת במומר לערלות, שהוא
 מבעט במצוה זו ואינו מל במזיד, ומכל מקום שחיתו כשירה לפי
 שוממר רק לדבר זה, וקא סבר – וברייתא זו סוברת שמומר לדרב
 אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה, ולכך יש לסמוך ששחט
 יפה ולא ילקלל השחיטה. אימא סיפא של הברייתא, 'ואפילו
 ישראל מומר', ויש להקשות, הא מומר היכי דמי, אי מומר לדרב
 אחר – למצוה אחת ממצוות התורה ולא לשחיטה עצמה, הוינו
 מומר לערלות האמור ברישא, אלמא לאו בהכרח לומר שכונת
 הברייתא להוסיף באופן זה שהוא מומר לאותו דרב – למצוה
 השחיטה עצמה, אך אינו מומר אלא לתיאבון, ומוכח בדרבא
 ששחיתו כשירה.
 דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך שמומר לאותו דרב לא – אין
 שחיתו כשירה, ושלא בדברי רבא, ומאי טעמא, בין דרש ביה
 בהתירא דמי ליה – שמאחר שהתרגל לעבור על איסור נבילה
 נעשה הדבר אצלו כהיתר, ואף אם יש באפשרותו לעשות את הדבר
 בהיתר, אינו מקפיד בכך, שהרי גם הנבילה כהיתר בעיניו. אלמא
 כונת הברייתא במומר, היינו מומר לעבודת כוכבים, ומשמיעה
 הברייתא ששחיתו כשירה, ונדרב ענין הסובר כן, דאמר רב עין
 אמר שמואל, ישראל מומר לעבוד עבודת כוכבים, מותר לאכול
 משחיטתו. אך המומר לשחיטה עצמה אף שאינו מומר אלא
 לתיאבון יש לומר שאין שחיתו כשירה, ושלא בדברי רבא.
 הגמרא דנה בדינו של רב עין שהובא לעיל: גופא, אמר רב עין אמר
 שמואל, ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו,
 שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מקעודת אחאב, שנאמר
 (דברי הימים ב' יח) 'ויזבח לו אחאב צאן ובקר לרב ולעם אשר עמו,
 ויסיתו לעלות אל דמות גלעד', ומבואר שאחאב שחט ליהושפט,

מתרצת הגמרא: מהפסוק משמע דלא הוה מפליג נפשיה מיניה –
 שלא היה יהושפט נזהר ונבדל מאחאב משום חשד כלל, ואם מבואר
 שאכל עם אחאב, בהכרח שהיה זה ללא כל גרדי והירות, ולכך
 הוכיח רב ענן שאף המומר לעבודה זרה שחיתו כשירה.
 מבררת הגמרא: מנלן שלא היה יהושפט נבדל מאחאב, אילמא
 מדכתיב בפסוק (מלכים א' כד) שאמר יהושפט לאחאב, 'במוני כמוד
 בעמי כעמך' וכונתו לענין איסור והיתר, שאמר לו אתה כמותי
 ואוכל לסמוך עליך. קשה, אלא מעתה, מה שנאמר בהמשך הפסוק
 'בסוסי כסוסיך', הרי נמי האם נפרשו לענין איסור והיתר, אלא
 להכרח כוונתו היתה להשיב לבקשתו של אחאב שיצא עמו יחד
 במלחמה, ואמר לו יהושפט מה דהוי אפוסיד תהיו אפוסים – מה
 שיקרה במלחמה לסוסיך יקרה גם לסוסי, והיינו שהסכים להלחם
 עמו יחדיו, והרי נמי מה שאמר לו 'במוני כמוד בעמי כעמך', כוונתו
 דמאי דהוי עלך ועליו עמך תהיו עלי ועליו עמי – שמה שיקרה
 במלחמה לך ולעמך יקרה גם לי ולעמי. ולביאור זה אין מהפסוק
 הוכחה שהיה יהושפט לא היה נבדל מאחאב בענייני איסור והיתר.
 אלא יש להוכיח כן מהכא, וימלך ישראל ויהושפט מלך יהודה
 ישבם איש על כסאו מלכשים בנדרים בגן פתח שער שמרון' (שם
 כ"א, וימא' – מהו אותו גורן, אילמא גורן ממש, שרשים בו את
 התבואה, אטו שער שמרון גורן הוה – וכי מסתבר לומר שבשער
 שמרון היה גורן, אלא ודאי הכוונה שישביהם פתח היתה כי – כמו
 צורת גורן, והיינו בחצי עיגול, וכמו דתנן בענין ישיבת הסנהדרין
 (סנהדרין ל"א), סנהדרין היתה ישיבתה כחצי גורן עגולה, כרי שהיו
 רואין זה את זה ושומעים איש דברי חברו, ומתווכחים זה עם זה עד
 שתצא הוראה כהלכה. ואף המלכים הללו ישבו ביניהם בחיבה
 ובריעות ובאגודה אחת, כדיני הסנהדרין שאינם חושדים זה את זה.
 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב ענן שמותר לאכול משחיתת מומר
 לעבודת כוכבים: לימא מסייע ליה, נאמר בפסוק (מלכים א' י"ז) לגבי
 אליהו בשעה שהתחנא מפני אחאב 'והעורבים מביאים לו לחם
 ובשר כפך לבשר ולחם ובשר כפך', ואמר רב יהודה אמר רב, אוכל
 זה הביאו העורבים מבי טבחי דאחאב, נמצא שאכל אליהו בשר
 משחיתת עבדי אחאב שהיו מומרים לעבודה זרה, ומבואר
 ששחיתת כשירה כדברי רב ענן.
 דוחה הגמרא: על פי דבריו שאני – שונה הוא שם שהיתה זו הוראת
 שעה מאת ה', שאמר לו (שם כ"ד) 'ואת העורבים צויתי לכלכלך שם',
 ולכך סמך אליהו לאכול, אף שהיה זה משחיתת אסורה.
 כיון שהביאה הגמרא הפסוק בענין העורבים שהביאו מזון לאליהו,
 דנה הגמרא בביאור הפסוק. מבארת הגמרא: מאי עורבים, אמר
 רבינא, עורבים ממש, העופות השחורים הנקראים עורבים. אמר
 ליה רב אמי בר מניומי לרבינא, ודלמא תרי גברי דהיו שמייהו
 עורבים – שמא היו אלה שני אנשים שהיה שם כל אחד מהם 'עורב',
 מי לא בתיב (שופטים כ"ה) 'והרגו את עורב בצור עורב ואת ואב'
 וגו', הרי שיש אנשים שנקראו בשם זה. אמר ליה רבינא, לדברך
 וכי איתרמא מילתא דתרווייהו תוה שמייהו עורבים – וכי מסתבר
 לומר שבמקרה ארע שלאותם שני אנשים היה אותו שם, ובהכרח
 פירוש הפסוק לעורבים ממש.
 שאל עוד רב אדא בר מניומי לרבינא: ודלמא אכן היו אלו אנשים,
 אלא שנקראו כן על שם מקומן שהיה נקרא 'צור עורב', שכן מי לא
 בתיב (מלכים ב' א) 'וארם יצאו נדודים וישבו מארץ ישראל נערה
 קטנה, וקשיא לן בפירוש פסוק זה, שבתחילה קרי לה נערה,
 ומשמע שהיתה גדולה, ומיד לאחר מכן קרי לה קטנה, ואמר רבי
 פדת לבאר, שאכן היתה קטנה, ומה שנאמר נערה היינו שהיתה
 דמן – ממקום ששמו נעורן, הרי שמצינו שאף לאדם יחיד קורא
 הפסוק על שם מקומו, ואם כן יש לפרש שאף מה שנאמר כאן 'עורבים'
 שהכוונה לשני אנשים ממקום שנקרא 'צור עורב', השיב רבינא: אם
 כן שנקראו על שם מקומם, 'עורבים' בשני יודי' מביע ליה לפסוק
 לומר, שבאופן זה משמעותו שבאו ממקום ששמו עורב, אך 'עורבים'
 ביו"ד אחת משמעותו לעורבים ממש.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת לדברי רב ענן שמומר לעבודת כוכבים

שחיתו כשירה: לימא מסייע ליה, שנינו בברייתא (לעיל ד'), הכל
 שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר, ויש
 לשאול, הא ערל שחיתו כשירה היכי דמי, אילמא בערל שלא
 מלווה מפני הסכנה ומשום שמתו אחיו מחמת מילה, אם כן הא
 ישראל מעליא הוא, שכן אנוס הוא, ופשוט שחיתו כשירה, אלא
 פשיטא שהברייתא מדברת במומר לערלות, שמעט במצות
 המילה, ומכל מקום שחיתו כשירה, משום שמומר לדבר אחד
 שחיתו כשירה, אימא סיפא, ואפילו ישראל מומר, ויש לשאול
 היכי דמי, אי מומר לדבר אחד ממצוות התורה, וכוונת הברייתא
 להשמיע שמכל מקום שחיתו כשירה, קשה, הלא היינו מומר
 לערלות שכבר נשנה בדברי הברייתא בתחילה, שאף הוא מומר
 לדבר אחד ושחיתו כשירה, אלא לאו – האם לא בהכרח לומר
 שהברייתא מדברת כאן במומר לעבודת כוכבים, ומשמיעה
 הברייתא שאף מומר זה שחיתו כשירה, ויכדב ענן.
 דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך שמומר לעבודת כוכבים לא
 – שחיתו אינה כשירה, ואף שמומר לדבר אחד שחיתו כשירה,
 שונה מומר לעבודת כוכבים משום דאמר מר, חמורה עבודת
 כוכבים שקל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה, אלא כוונת
 הברייתא למומר לאותו דבר – למצות השחיטה עצמה ולאכול
 נבילות לתיאבון, ומשמיעה הברייתא שמכל מקום שחיתו מותרת
 אם בדקו סכין ונתנו לו לשחוט, ויכדבא (לעיל ד') שמומר שאוכל
 נבילות לתיאבון שחיתו כשירה.
 הגמרא מקשה על רב ענן: מיתבי, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק
 לגבי אדם שמתנדב להביא עולה בנדר או בנדבה (ויקרא א' כ"א) 'אדם כי
 יקריב מכם קרבן לה' מן הבקמה' וגו', ויש לדרוש מה שנאמר 'מכם'
 ומשמע חלק מכם, כלומר חלק מעם ישראל, ולא בולכם, שאין כל
 עם ישראל יכולים להתנדב קרבן, והיינו להוציא את המומר שאין
 מקבלים את נדבתו. ויש לדרוש עוד, 'מכם', מה שנתמעט שלא
 כולם יכולים להתנדב, דווקא ככם – בישראל חלקתי ולא באומות,
 שמהם ניתן לקבל קרבן אף מהרשעים שבהם. ומהמשך הפסוק 'מן
 הבקמה' יש לדרוש, להביא בני אדם שדומים להבקמה, והיינו
 שאינם מקיימים את המצוות, שאף הם מביאים קרבנות. כפיא
 אמרי, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל העוברים עבירות במזיד,
 כרי שיתחילו בן בתשובה, חוץ מן המומר ומנסף את תיין לעבודה
 זרה ומחלל שבתות כפרהסיא, שאין מקבלים מהם, וכמו שיתבאר.
 תחילה מבארת הגמרא את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הא נופא
 קשיא – ברייתא זו סותרת דברי עצמה, אמרת 'מכם' ולא בולכם
 להוציא את המומר, שאין מקבלים ממנו קרבן, והדר תני – ומיד
 אחרי כן אומרת הברייתא, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל.
 מתרצת הגמרא: הא לא קשיא, רישא הפוסלת את קרבנות המומר,
 מדברת במומר לכל התורה כולה, ואילו מציעתא המכשירה את
 קרבנות פושעי ישראל, מדברת במומר לדבר אחד.
 מקשה הגמרא עוד: אימא סיפא, חוץ מן המומר ומנסף את תיין
 ומחלל שבת כפרהסיא, ויש להקשות, הא מומר היכי דמי, אי
 מומר לכל התורה כולה, קשה, היינו רישא, וכפי שהעמדנו במומר
 לכל התורה, ואי כוונת הברייתא כאן למומר לדבר אחד שאף ממנו
 אין מקבלים קרבנות, קשיא מציעתא שמבואר שמקבלים קרבנות
 מפושעי ישראל, והעמדנו במומר לדבר אחד, אלא לאו, בהכרח אין
 לגרוס בברייתא 'חוץ מן המומר ומנסף את תיין' שמשמע שני אופנים,
 אלא הרי קאמר – יש לגרוס כך, 'חוץ מן המומר לנסף את תיין
 ולחלל שבתות כפרהסיא', והכוונה שהמומר לעבודת כוכבים או
 לחלל שבת, אף שהוא מומר לדבר אחד, אין מקבלים ממנו קרבן.
 מוכיחה הגמרא: אלא – הרי מוכח מדברי הברייתא בסיפא,
 שמומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה, ויש לפסול
 את שחיתו כבומר לכל התורה, ותיובתא דרב ענן שהכשיר את
 שחיתו, ותיובתא.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל. שנינו בברייתא: 'מכם'
 להוציא את המומר. מקשה הגמרא: וכי הא – דין זה מהכא נפקא
 – מפסוק זה נלמד, הלא מההתם נפקא – מפסוק אחר הוא נלמד,

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קבז רש"י תוספות

לא הוה מפליג נפשיה מיניה – לא היה ירושפט נזהר ונבדל ממנו משום חשד כלל. אלמא, אף על גב דמשומד לעבודה זרה היה לא היה משומד לכל התורה כולה. **כעמי כעמך** – דמשמע: הרי אתה כמותני, דסומכין עליהו. **כסוסי כסוסין** **הכי נמי** – דלענן איסור ודיתר קאמר? אלא על כרחך לענן המלחמה קאמר ליה. **בגורן** – כי גורן היו יושבים, בחיבה ובריעות ובאגודה אחת, כסנהדרין שאין חושדין זה את זה. **שהיו רואין זה את זה** – להיות שומעין איש את חבריו ומתווכחין זה עם זה עד שתצא הוראה כהלכה. שאילו היו יושבין כשורה שלא בעגולה – אין בני ראש השורה רואין בני סוף שורתו. ובעגולה שלמה לא היו יושבין – כדי שיהא מקום לצאת ולבא. **מסייע ליה** – לרב ענן. **על פי הדבור שאני** – שהקדוש ברוך הוא התירו לפי שעה, דכתיב (מלכים א יז): "ואת העורבים צייתי שם לכלכלך". **ואתרמי מילתא ב'** – בתמיהה. ודלמא על שם מקומן – שהיו מצור עורב. **מי לא כתיב** – שאדם נקרא על שם מקומו ואפילו יחיד, ואף על פי שאין מדבר בכל אנשי המקום כגון "פלשתים" "בעננים", אלא באיש אחד, דכתיב: "נערה קטנה". וקשיא לן קרי לה נערה – דהביאה שתי שערות, וקרי לה קטנה דמשמע שלא הביאה שתי שערות. **ואמר רבי פדת** – האי "נערה" לאו נערה ממש, אלא על שם מקומה, דמן געורן. ודכא נמי, אף על גב דלאו בכל בני המקום קאמר, שחרי ודאי לכולן לא גילה, שחרי נחבא היה – מכל מקום איכא למימר דתרי גברי הוו, וקראן על שם מקומן, ואין מוכיר שמם. **עורביים סכעי ליה** – דלא אתי למטעי בעורבים ממש. **ישראל מעליא הוא** – דאנוס הוא. **אי נימא משומד לדבר אחד** – לאחד מכל המצות, לאשמועין דלא הוה משומד לכל התורה כולה. **שכל הכופר בה כמורה בכל התורה** – דכתיב (במדבר טו): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה" וגו', ולפטן בהוריות (ח). דבעבודה זרה מיירי. **משומד לאיתו דבר** – לשחטהו ולתיאבון. ואיצטריך לאשמועין, דלא תימא: כיון דדש ביה – כדיתירא דמי ליה. אלא ודאי כאיסורא דמי ליה, ולתיאבון הוא דעבר עליה, וכי מוזמנין ליה סכין – לא שביק דיתירא ואכל איסורא. **מכס – אדם** כי יקריב מכס קרבן. וגבי נדר או נדה כתיב, דהא "כי יקריב" משמע, כשירצו להקריב. **להוציא המשומד** – שאין מקבלין נדבתו. **מכס בכס חילקתי** – כלומר, מדכתיב האי מיעוטא בישראל ולא באומות, דכתיב "איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבן לכל נדריכם" וגו' בפרשת מומין (ויקרא כב), ותניא לקמן בפירקין (יג.ב): "איש", מה תלמוד לומר "איש איש" – לרבות הגוים שנודרים נדרים ונדרות בישראל. וגבי דידהו לא כתיב מיעוטא, דלכתוב "מן האדם כי יקריב קרבן", דמשמע ולא כל האדם – שמע מינה: בכס חלקתי, שכשרין מביאין ולא המשומדין, ולא באומות. שכולן מתנדבין מקבלין מהם. **עם הדומה לבהמה** – שאין מקיימין את המצות "מן" דכתיב גבי בהמה – למעוטי רובע ותרבע, הכי דריש ליה בבבא קמא (מ.ב) ובבבורות (מ.א) ובתמורה (כ.א). **מפושעי ישראל** – משמע מזידין, כדתינא במסכת יומא (ל.ב): פושעים – אלו המרדים, וכן הוא אומר: "מלך מואב פשע בי", והיינו משומד. ולקמן מפרש לה ואזיל. ומנסך את היין – לעבודה זרה. **אי משומד לדבר אחד קשיא מציעתא** – דקתני: מקבלין, אסיפא. **אלא לאו הכי קאמר** – מקבלין קרבנות מפושעי ישראל במשומד לדבר אחד, חוץ מן המשומד לנסך את היין ולחלל שבתו, דהני חמירי. אלמא משומד לעבודה זרה כמשומד לכל התורה כולה דמי האי תנא חמירא ליה שבת כעבודה זרה, דהעובד עבודה זרה כופר בהקדוש ברוך הוא, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר, שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. והא **מחבא נפקא מהתם נפקא** – דאין מקבלין קרבן מן המשומדין. **מכס**

מעם הארץ פרט למשומד – תימה, דמאי קאמר: הא מהכא נפקא מהתם נפקא? הא אדרבה, דף פליגא. דאפילו משומד לדבר אחד קאמר תנא קמא דאין מקבילין, דהא מוקמינן דפליגי באוכל חלב והפריש קרבן על הדם והחוק למור דפריך מדרבי שמעון ומפרש רבינו תם: דמשומד לאוכל חלב – היינו משומד לכל התורה חוץ מדם, כדאשכחן שכולל כל החטאות בכלל חטאת חלב בפרק קמא דמנחות

(ו,א), וברק "היה מביא" (סוטה טז,א), דאמר: בין שחטא חטאת חלב טענה נוספת. והשאת קאמר דלתנא קמא כשהוא משומד לכל התורה כולה חוץ מדם – אינו מביא קרבן על הדם. ולרבי שמעון מביא, כיון שהוא שב מדיעתו מדם. אבל משומד לדבר אחד – דברי הכל מביא. ועוד יש לומר: דדוקא בחלב ודם פליגי, לפי שהם שוין, שיש ברת בשניהן ועליו לגבול, ונאמר בלאו אחד: "כל חלב וכל דם לא תאכל", דלתנא קמא חשיב ליה משומד לאותו דבר, כאילו הוא משומד לדם עצמו, ואינו מניח בשביל האיסור אלא משום דנפשו קצץ לאכול דם. אבל משומד לאחד משאר איסורים – פשיטא דמביא קרבן על הדם. ולרבי שמעון אפילו משומד לאכול חלב מביא קרבן על הדם. **אינו** שב מדיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו – תימה: מה צריך קרא למעט לאינו שב מדיעתו ועמד ברשעה? הא הו' זבח רשעים, והיכי תיסק אדעתין לומר דמביא? ויש לומר: דאיצטריך להיכא דחור בתשובה אחר כך, ובשעה שאכל לא היה שב מדיעתו. **ורבן** גמליאל ובית דין נמנו על שחיטת כותי ואסורה – פירש בקטנס: רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא שהיה אחרון, וכן משמע קצת. דקאמר בסמוך: רבן גמליאל ובית דין כרבי מאיר סבירא ליה, דחיש למיעטא. משמע שהוא רבן גמליאל אחרון, שהיה אחר רבי מאיר. ומיהו, קשה: דאם כן היא ליה לפרוש בהדיא "רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא", כדתנן במסכת אבות (פרק כ משנה ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ! ועוד תימה: דגור בר מאיר על סתם ינים ולא גזר על שחיטת דאורייתא! אבל אם הוא רבן גמליאל דיבנה – נחא. והא דקאמר: כרבי מאיר סבירא ליה – משום דרבי מאיר סבירא ליה הכי בהדיא. אבל קשה: דאם כן סבר רבן גמליאל דיבנה דכותים גרי אמת הן, כיון שחשיתן היא שריא קודם גזירה. ובריש "הדר" (עירובין סא,א) הנה: הדר דעם הגוי אם עם משאני מודה בעירוב – הרי זה אסור. פירוש: אינו מודה בעירוב – היינו כותי, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (שם לב,א) רבי אלעזר בן רבי יעקב אומר: עד שיהיו שני ישראלים אוסרים זה על זה. רבן גמליאל אומר: צדוקי אינו כגוי. ופירש בקטנס: אבל כותי הוא כגוי, דקסבר כותים גרי אריות הן; מיהו, על כרחך אי אפשר לומר כדמייקס, דהא רבן גמליאל דיבנה אית ליה בהדיא בפרק קמא דגיטין (ו,א) דגרי אמת, שחששיי גט שעדיי עדיי כותים. והיינו יכולין לפרש: אבל כותי הוי כגוי – משום דאינו מודה בעירוב. דהיינו נמי טעמא דתנא קמא דאסר, שהוא רבי מאיר כדמוכח התם בגמרא. ורבי מאיר אית ליה התם (בבבבורות) דכותים גרי אמת הן.

אבל קשה: כיון דלכילי עלמא כותי אסור, אף על גב דגרי אמת הן – אם כן מה באו לחדש רבי אמי ורבי אסי וחולין ו,א) שעשאו גוים גמורין לבטל רשות וליתן רשות? הא מעיקרא נמי הכי היה לכולי עלמא! איש ליש לומר: דלרבן גמליאל כותי נמי אינו כגוי, ותנן צדוקי אינו כגוי – והוא דחין לכותים, דגרי אמת הן. והוי סבורין דגרי אמת הן, כרבן גמליאל, עד שעשאו רבי אמי ורבי אסי גוים גמורין. אף על גב דרבי יוחנן פסק כרבי אליעזר ברבי יעקב, ורבי אליעזר ברבי יעקב לא פליג אתנא קמא שאסור כותי – רבי יוחנן לא בא לפסוק כמותו אלא במה שצריך שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה. **צדיקים** (דף ה,ב), ורבי ישמעאל שקרא והטה בפרק קמא דשבת (יב,ב) ואומר רבינו יצחק: דדוקא במידי דאכילה אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולספרים דגרסי (בפרק קמא) דכתובות (כח,ג) גבי העלה עבד לכהונה על פיו, השתא בהמתן של צדיקים כו' – משום דאית ליהי אכילת איסור, שמאכיל בת ישראל שנשאת לו בתרומה. והוא עבד, ואין לו בה קדושתו. ומיהו, ברוב ספרים לא רסין ליה. והיינו משום דליכא למפרך אלא כשהצדיק עצמו אוכל האיסור. ובראש השנה (כא,א) דאמר: "כמה בסים תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא", וב"עריבי פסחים" (קב,ב) רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי ואשתלי וטעם קודם הברלה, אף על גב דמיתתו באסכרה – התם אכילת היתר הוא, אלא שאוכל בשעה האסורה. ובבראשית רבה גרס: רבי ירמיה דשרר לרבי זירא כלכלה דפירי, בין דין לזין אתאכיל פירי בטבליהו. ומיהו, ההוא עובדא איתא במסכתא שקלים (ח,א) וקאמר עלה רבי זירא: אם הראשונים כמלאכים אנו כבר אינש, ואם הראשונים כבני אינש – אנו כחמורין, ולא כחמורין דרבי פנחס בן יאיר. ואשכחיה

מעם – ולא כל עם. וגבי חטאת כתיב, שבא על ידי השוגג. רבי שמעון בן יוסי אומר – מכאן אתה למד. **אשר לא תעשינה בשגגה ואשם** – וסמך ליה: "או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא אשמו", דמשמע: "אשר לא תעשינה" – אם היה ידע שהוא אסור, ושגגה היתה לו, חטא ואשם – הוא יביא. **השב מדיעתו** – שאם היה ידע שהוא חלב – היה יושב ומבטל מעבידו זה. ואית דגרסי: השב. והוא נמי הפרש ונבדל מתחלה, ואין עובר אם היה ידע שהוא אסור. ובתורת כהנים גרס: "היושב". **מאי בנייהו** – מכל מקום משומד לא מקבילין מיניה, בין למר בין למר, ואפילו שוגג, דהא אילו היה ידע מתחלה – נמי היה אוכלו, ואין שב מדיעתו! והביא קרבן על הדם – ששגג, ובא אילו היה ידע שהוא דם – לא היה אוכלו. לתנא קמא משומד שמו, ולא מקבילין מיניה. ולרבי שמעון שב מדיעתו הוא בדם, ומקבילין מיניה. **מכס ולא כולכם** – דלעיל בעולת גרבה משתעי קרא, דכתיב בתריה: "אם עולה קרבנך" וגו'. דלכפרה הוא – וכיון דדעתו להודי ולחזור על עבירתו, ובודא מיהא אתרמי דשגג ולא הודי, אם כן אמאי נקבל מיניה? הא לאו בר כפרה הוא. **דלא חיובא** – ולא אורח ארעא לקבולי דורון מיניה. דכתיב: "זבח רשעים תועבה" (משלי כא). **אבל חטאת דחובה** – רמאי עליה. **אימא** נקבל מיניה – שלא יאז חטאת נשכר. **גזירותא הוא** – דאוקמת לעיל דפרשמיש קרי בהמה. שהן **ערומים** בדעת – כאדם הראשון, ומשימין עצמן כבהמה דכאי רוח. חרע בהמה – ומוקמינן לה במסכת סוטה (כב,א): לא קרא ולא שנה ולא שמש תלמיד (חכמים – עליו הכתוב אומר: "זורעתי את בית ישראל וזרע אדם חרע בהמה". כלומר, החכמים והבורים כולם אזרעם לפרותם ולרבותם. רבן גמליאל – בנו של רבי יהודה הנשיא, שהיה מן האחרונים, ובית דין, נמנו על שחיטת כותי, לאחר שנשנית משנתיו הדכח שוחטין ואפילו כותי, ואסורו. **לא שמע** רבי כו' – והיינו נמי כי מתניתין. **למיטרא כע' –** וכי לא פשיטא לו דלית להו "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט) **קבלה מיניה** – רבי זירא מרבי יעקב, דאפילו כשישראל עומד על גביו אסור, או לא קבלה? **אבל** משחיטת כותי – בישראל עומד על גביו, או על ידי שחתך כותי בשו ונתן לו ואכל. ואף רבי אסי אכל. **ותרו בה רבי זירא** – גרסינן. מתמיה עליהן שאכלהו, ומבעיא ליה בלביה הכי. **לא שמיע** להו – הא דנמנו רבן גמליאל, דאי שמיע להו – הו' מקביל. או דלמא שמיע

"מעם הארץ" – פרט למשומד. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" – השב מדיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מדיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו; ואמרין: מאי בנייהו? ואמר רב המנונא: משומד לאוכל חלב והביא קרבן על הדם איכא בנייהו! – הדר בהפאת, והדר בעולה. וגריכי, דאי אשמעינן חטאת – משום דלכפרה הוא, אבל עולה דדורון הוא – אימא לקבל מיניה; ואי אשמעינן עולה משום דלאו חיובא הוא, אבל חטאת דחיובא הוא – אימא לקבל מיניה, צריכא. וכל היכא דכתיב בהמה גרועותא היא? והכתיב: "אדם ובהמה תושע ה", ואמר רב יהודה אמר רב: אלו בני אדם שהן ערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה! – התם פתיב "אדם ובהמה", הכא בהמה לחודיה פתיב. – וכל היכא דכתיב "אדם ובהמה" מעליותא היא? והא פתיב: "זורעתי את בית ישראל וזרע אדם וזרע בהמה!" – התם הא חלקיה קרא, וזרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד. (סימן: נקלה) אמר רבי חנן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: רבן גמליאל ובית דין נמנו על שחיטת כותי ואסורה. אמר ליה רבי זירא לרבי יעקב בר אידי: שמא לא שמע רבי אלא בשאין ישראל עומד על גביו? אמר ליה: דמי האי מרבנן פדלא גמירי אינשי שמעתא! בשאין ישראל עומד על גביו למימרא בעי? קבלה מיניה או לא קבלה מיניה? תא שמע, דאמר רב נחמן בר יצחק אמר רבי אסי: אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל משחיטת כותי, אף רבי אסי אכל משחיטת כותי; ותרו בה רבי זירא: לא שמיעא להו, דאי הוה שמיעא להו הו' מקבלי לה, או דלמא שמיע להו ולא קבלהו? הדר פשיט לנפשיה: מסתברא דשמיע להו ולא קבלהו, דאי סלקא דעתך לא שמיע להו, ואי הוה שמיע להו הו' מקבלי לה, היכי מסתיעא מילתא למיכל איסורא? השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא פל שפון? ואי

ולא קבלהו? והדר פשיט – רבי זירא לנפשיה. מסתברא שמיע להו ולא קבלהו – דאי סלקא דעתך לא שמיע להו ואי שמיע להו הו' מקבלי לה, היכי מסתיעא מילתא למיכל כו' – הא קרא יגרום שום שטן לפני צדיקים על ידי שוגג שזרע דבר עון. והשתא בהמתן של צדיקים – חמרא דרבי פנחס בן יאיר, לקמן ו,א). אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן – שתאכל הבהמה דבר האסור לה. ואי

הא מעיקרא נמי הכי היה לכולי עלמא! איש ליש לומר: דלרבן גמליאל כותי נמי אינו כגוי, ותנן צדוקי אינו כגוי – והוא דחין לכותים, דגרי אמת הן. והוי סבורין דגרי אמת הן, כרבן גמליאל, עד שעשאו רבי אמי ורבי אסי גוים גמורין. אף על גב דרבי יוחנן פסק כרבי אליעזר ברבי יעקב, ורבי אליעזר ברבי יעקב לא פליג אתנא קמא שאסור כותי – רבי יוחנן לא בא לפסוק כמותו אלא במה שצריך שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה. **צדיקים** (דף ה,ב), ורבי ישמעאל שקרא והטה בפרק קמא דשבת (יב,ב) ואומר רבינו יצחק: דדוקא במידי דאכילה אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולספרים דגרסי (בפרק קמא) דכתובות (כח,ג) גבי העלה עבד לכהונה על פיו, השתא בהמתן של צדיקים כו' – משום דאית ליהי אכילת איסור, שמאכיל בת ישראל שנשאת לו בתרומה. והוא עבד, ואין לו בה קדושתו. ומיהו, ברוב ספרים לא רסין ליה. והיינו משום דליכא למפרך אלא כשהצדיק עצמו אוכל האיסור. ובראש השנה (כא,א) דאמר: "כמה בסים תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא", וב"עריבי פסחים" (קב,ב) רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי ואשתלי וטעם קודם הברלה, אף על גב דמיתתו באסכרה – התם אכילת היתר הוא, אלא שאוכל בשעה האסורה. ובבראשית רבה גרס: רבי ירמיה דשרר לרבי זירא כלכלה דפירי, בין דין לזין אתאכיל פירי בטבליהו. ומיהו, ההוא עובדא איתא במסכתא שקלים (ח,א) וקאמר עלה רבי זירא: אם הראשונים כמלאכים אנו כבר אינש, ואם הראשונים כבני אינש – אנו כחמורין, ולא כחמורין דרבי פנחס בן יאיר. ואשכחיה

קנט

שימשו תלמידי חכמים, וזרע אדם היינו בני אדם החכמים, הרי
 שתיבת 'בהמה' נדרשת ללשון פחיתות אף כשנכתבה בסמוך ל'אדם'.
 מתרצת הגמרא: הָתָם הָא תַּלְקִיָּה קָרָא – אף בפסוק שם יש לדרוש
 תיבת בהמה לבדה, שהרי הפסוק חלקו מאדם, שכן נאמר וְרַע אָדָם
 לְחוּד וְרַע בְּהֵמָה לְחוּד, לכך נדרש כל אחד בפני עצמו, ו'בהמה'
 לבדה נדרשת ללשון פחיתות.
 לעיל (ג) נתבאר ששחיטת כותי כשירה לפי שנחשבים הם 'גרי אמת',
 אלא שצריך שתיעשה השחיטה בפני ישראל, לפי שחשודים על
 'לפני עור לא תתן מכשול', ואף פירשו בכך אביו ורבא את משנתינו
 שכתבה 'הכל שוחטין' דהיינו לרבות אף כותים. הגמרא דנה בענין
 שחיטת הכותים בזמן הזה: (סימן נקלף), אָמַר רַבִּי חֲזַן אָמַר רַבִּי
 יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי מִשּׁוּם בַּר קַפְרָא, אף
 שמעיקר הדין שחיטת כותי מותרת כמו שנתבאר לעיל, רַבִּי גַמְלִיאֵל
 וּבֵית דִּינֹו שְׁהִיוּ בְּדוֹר מֵאוּחַר יוֹתֵר לֹאֲחֹר שְׁנִשְׁנִית הַמִּשְׁנָה, נִמְנֹו עַל
 שְׁחִיטַת בּוֹתֵי וְאַסְרוּהוּ.
 אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, שְׂמָא לֹא שָׁמַע רַבִּי
 שאסרו שחיטת כותי אֱלָא בְּשֵׁאֵין יִשְׂרָאֵל עֹמֵד עַל נְפִי, ו
 שבאופן זה יש לחשוש שזא קלקל את השחיטה, וכמו שנתבאר
 לעיל שחשודים הכותים על 'לפני עור לא תתן מכשול', אך
 כאשר שוחט בפני הישראל שעומד על גביו שחיטתו כשירה אף
 לרבן גמליאל ובית דין, ומצא שלא שינה רבן גמליאל מזהדין
 השוני במשנתו. אָמַר לִיה רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, דְּמִי הָאֵל מִרְבֵּן
 בְּדִלָא גְמִירִי אִינְשֵׁי שְׂמַעְתָּא – דומה אותו חכם ששאל שאלה
 זו, היינו רבי זירא, כמו אדם שלא למד סוגיא מימיו, שהרי בְּשֵׁאֵין
 יִשְׂרָאֵל עֹמֵד עַל נְפִי, לְמִימְרָא בְּעֵי – וכי צריך לומר שאין
 להכשיר את שחיטתו כשאין ישראל עומד על גביו, הלא דבר זה
 פשוט הוא שחשודים על 'לפני עור', ואף המשנה לא הכשירה
 אלא כשישראל עומד על גביו ורואה את שחיטתו, ומדוע הוצרכו
 רבן גמליאל ובית דין להימנות על כך ולאסור, ובהכרח שלא
 נמנו אלא לאסור את שחיטת הכותי אף כשישראל רואה את
 שחיטתו.
 מבררת הגמרא: קְבֵלָה מִיְנִיה אוּ לֹא קְבֵלָה מִיְנִיה – האם אכן קיבל
 רבי זירא את תשובתו של רבי יעקב והודה לדבריו שנמנו לאסור את
 שחיטתו אף כשישראל עומד על גביו, או שלא קיבלה. מביאה
 הגמרא ראייה ממה שאמר רבי זירא במקום אחר: תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר
 רַב נַחֲמָן בַּר יַצְחָק אָמַר רַבִּי אַסִּי, אֲנִי רֹאִיתִי אֶת רַבִּי יוֹחָנָן שֹׂאֲכֵל
 מִשְׁחִיטַת בּוֹתֵי, באופן שאין לחשוד בו משום 'לפני עור', כגון ששחט
 בפני ישראל, או שנתן רבי יוחנן לאותו כותי שיאכל מאותה שחיטה
 ואכלו, וְאָף רַבִּי אַסִּי אֲכַל מִשְׁחִיטַת בּוֹתֵי כְּמוֹ שְׂרָאָה שְׁעֵשָׂה רַבִּי
 יוֹחָנָן רַבּוֹ. וְתָהִי בָּהּ – והיה תמה בלבו רבי זירא על רבי יוחנן ורבי
 אסי שנהגו היתר בכך, שהרי רבן גמליאל ובית דין נמנו ואסרו את
 שחיטתם, והיה מסתפק, האם לֹא שְׂמִיעָא לְהוּ דבר זה שרבן גמליאל
 ובית דין נמנו ואסרו את שחיטתם, דְּאִי הוּא שְׂמִיעָא לְהוּ הוּו
 מְקַבְּלֵי לָהּ לתקנה זו ומנעים מלאכול, או דְּלָמָּא שְׂמִיעָא לְהוּ שנמנו
 רבן גמליאל ובית דין ואסרו את שחיטתם, וְלֹא קְבֵלּוּהּ עליהם דבר
 זה ולכך נהגו בזה היתר.
 הָדָר פְּשִׁיט לְנַפְשִׁיהּ – ולאחר מכן חזר רבי זירא ופשט לעצמו ספק
 זה, דְּמִסְתַּבְּרָא דְּשְׂמִיעָא לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אַסִּי שֶׁאִסְרוּ, וְלֹא
 קְבֵלּוּהּ, אלא נחלקו על תקנה זו, דְּאִי סְלָקָא דְּעֵתָהּ לֹא שְׂמִיעָא לְהוּ
 וְאִי הוּו שְׂמִיעָא לְהוּ הוּו מְקַבְּלֵי לָהּ – שאם נאמר כהצד שהעלה
 בדעתו שלא ידעו מכך ואכן אם היו יודעים לא היו אוכלים
 משחיטתו, אם כן יקשה, הִכִּי מְסַתֵּיעָא מִלִּיתָא לְמִכֵּיל אִיסוּרָא –
 כיצד אירע דבר זה שנכשלו בכך לאכול דבר איסור אף בשוגג,
 הִשְׁתָּא – והלא נאמר מעתה, מאחר שידעו לנו שאף בְּהִתְּנָן שֶׁל
 צְדִיקִים אֵין הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכִיָּא תַּקְלָה עַל יָדָן שֶׁיִּכְבְּלוּ דָבָר
 איסור, אלא מסייע להן שלא יכשלו בכך, צְדִיקִים עֲצֻמִּין לֹא כֵּל שֶׁבֶן
 שודאי מסייע להם הקדוש ברוך הוא שלא יכשלו באכילת איסור,
 ובהכרח לומר שלא נכשלו רבי יוחנן ורבי אסי באכילת איסור, אלא
 שסברו ששחיטת הכותי מותרת.

שנאמר לגבי קרבן חטאת הבא לכפר על מי שחטא בשגגה (ויקרא ד כז),
 וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחָּטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם הָאָרֶץ, ויש לדייק ממה שנאמר
 'מִעַם' הארץ, ומשמע חלק מעם הארץ ולא כל עם הארץ, לומר פָּרֶט
 לְמוֹמָר, שאין מקבלים ממנו קרבן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסִי אָמַר מִשּׁוּם
 רַבִּי שְׁמַעוֹן, דִּין זֶה יֵשׁ לַלְמוּד מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד כב) 'אֲשֶׁר לֹא
 תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם' וּמִדּוּם אַחֲרֵי כֵן נֶאֱמַר (שם ד כג) 'אוֹ הוֹדַע אֱלֹו
 חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ', ומשמע שדווקא הָשֵׁב מִיַּדְעוֹ
 – אדם שאילו היה יודע שדבר זה עבירה היה נמנע מלעשותה, הוא
 מְכִיָּא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ, אך אם אֵינוֹ שָׁב מִיַּדְעוֹ, שאף אילו היה
 יודע שדבר זה עבירה לא היה נמנע מלעשותה, אֵינוֹ מְכִיָּא קָרְבָּן עַל
 שִׁגְגָתוֹ. וְאִמְרִינָן בְּבִיאוֹר דְּבִרֵּי הַבְּרִייתָא, מֵאִי בִּינְיָיָהּ – מה העל
 יש בין תנאים אלו, הרי לשניהם אין מקבלים קרבן מן המומר אף
 כאשר עבר בשוגג, ומה לי אם הטעם משום שהוא מומר ומתמעט
 מ'מעם הארץ', או שמתמעט משום 'שאינו שב מידיעתו'. וְאָמַר רַב
 הַמְנוּנָא, מוֹמֵר לְאֲכֹוֹל חֶלֶב בְּמִזְדִּי, שאכל דם בשגגה, וְהִבִּיא קָרְבָּן
 עַל הָדָם, אופן זה אִיכָא בִּינְיָיָהּ, שלתנא קמא מכל מקום מומר הוא
 ואין מקבלים ממנו קרבן אף על דבר שעליו אינו מומר, אך לרבי
 שמעון כיון שלא נתמעט אלא משום שאינו שב מידיעתו, מקבלים
 ממנו קרבן על הדם, שהרי על הדם אינו מומר, ואם היה יודע בשעת
 אכילתו שהוא דם היה נמנע מלאכולו. מכל מקום מבואר שמפסוקים
 אלו נותמת דבר זה שאין מקבלים קרבן מן המומר, וקשה על הנאמר
 בברייתא לעיל שהמומר מתמעט מ'מכם'.
 מתרצת הגמרא: אכן שני לימודים הם, הָרָא בְּחִטָּאת וְחָדָא בְּעוֹלָה,
 הפסוק של הברייתא כאן מדבר בקרבן חטאת, ומיעט הפסוק בחטאת
 את המומר, והפסוק של הברייתא לעיל 'מכם' מדבר בקרבן עולה,
 וצָרִיכִי לשני המיעוטים, שאין ללמוד אחד מהשני, משום דְּאִי
 אֲשַׁמְעִינָן מִיעוּט זֶה רַק בְּחִטָּאת, היה מקום לומר שדווקא בו אין
 לקבל ממומר, מִשּׁוּם דְּקָרְבָן חֲטָאת לְכַפֵּרָה הוּא בא על חטאו, וזה
 המומר כיון שדעתו לחזור ולעבור במזיד, אינו בר כפרה, אף שבעת
 עבר על כך בשוגג, אֲכַל קָרְבָן עוֹלָה דְּדוֹרוּן הוּא, שאינו בא לכפר
 אלא כמקריב דורון למלך, אִיכָא – נאמר שניתן לְקַבֵּל מִיְנִיה, לכך
 הוצרך הפסוק למעט את המומר אף בעולה. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן מִיעוּט זֶה
 רַק בְּעוֹלָה, היה מקום לומר שדווקא בו אין לקבל ממומר, מִשּׁוּם
 דְּלֹא חִיּוּבָא הוּא – שאין עליו חובה להביא קרבן עולה, וכיון
 שרוצה להביא את הקרבן בדרך נדבה ודורון, אין נראה לומר שיהיה
 אפשר לקבל ממנו דורון, שהרי 'זבח רשעים תועבה', אֲכַל חֲטָאת
 דְּחִיּוּבָא הוּא – שחובה היא שמוטלת עליו על עבירה שעבר, אִיכָא
 לְקַבֵּל מִיְנִיה, כדי שלא יהיה החוטא נשכר, לִכְךָ צָרִיכָא לכתוב הן
 בחטאת והן בעולה לומר שבשניהם אין מקבלים מן המומר.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל שדרשה מהנאמר 'מן
 הבהמה' להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלים
 קרבנות מפושעי ישראל. מקשה הגמרא: וְכִי כֵּל חִיָּבָא דְּכִתְיָב
 בפסוק תוֹאֵר בְּהֵמָה כְּכִינוּי לְאָדָם, גְּרִיעוּתָא הִיא – כוונת הפסוק
 לרבות בני אדם פחותים, וכגון מומרים, וְהִכְתִּיב בפסוק (תהלים לו ז)
 'אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'', וְאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב בְּדִרְשָׁתָא הַפְּסוּק,
 אֱלֹו בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן עֲרוּמִין בְּדַעַת כְּאִדָם הִרְאִשׁוּן וּמִשְׁמִינִין עֲצָמָן
 בְּבִהְמָה, שמתנהגים בעונה ובשפלות רוח, הרי שנדרש תיבת
 'ובהמה' לאנשים צדיקים המשפילים עצמם כבהמה, וכיצד דרשו
 תיבה זו פעמים לגנאי ופעמים לשבח.
 מתרצת הגמרא: הָתָם בְּתִיב אָדָם וּבְהֵמָה יַחֲדוּ, וכאשר דורשים
 שניהם יחד יש לבאר כוונת הפסוק לאנשים צדיקים, אֲךָ הִכָּא בְּהֵמָה
 לְחוּדָה בְּתִיב כְּכִינוּי לְאָדָם, ולכך יש לדרוש שהכוונה לבני אדם
 הפחותים כבהמה.
 מקשה הגמרא: וְכִי כֵּל חִיָּבָא דְּכִתְיָב אָדָם וּבְהֵמָה יַחֲדוּ, האם
 מְעִלּוּתָא הִיא ויש לדרשו על אנשים צדיקים, וְהָא בְּתִיב בפסוק
 אֲחֹר (ירמיה לא כו) 'וְיִרְעָתִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְרַע אָדָם וְרַע בְּהֵמָה',
 והיינו שלעתיד לבוא ייטיב ה' לעמו ויזרע את בני ישראל לפרותם
 ולרבותם, הן זרע אדם והן זרע בהמה, ודרשו בגמרא (סוטה כב) ש'זרע
 בהמה' היינו אותם בני אדם עמי הארץ שלא קראו ולא שנו ולא

מסיימת הגמרא את הראיה: **וְאִי סִלְקָא דְעֵתִיד** – ואם יעלה על דעתך
לומר **לֹא קִבְלָה מִיָּנִיה** – שלא קיבל רבי זירא את תשובת רבי יעקב
בר אידי שרבן גמליאל לגמרי אסר שחיטת כותי ואפילו כשישראל
עומד על גביו, אם כן מה הוקשה לו, **לִישְׁנֵי לִיה** – יתרץ רבי זירא
לעצמו, **כֵּאֵן** – רבי יוחנן ורבי אסי שאכלו משחיטת כותי, היה זה
בְּשִׁישְׁרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבּוֹ בשעת השחיטה ומשגיח שתהא כראוי,
וּכְאֵן – רבן גמליאל שאסר לאכול משחיטת כותי היינו **בְּשִׁאֲן**
יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבּוֹ בשעת השחיטה, מפני שאין הכותים נוהרים
לא להכשיל אחרים באיסור נבילה. **אֲלָא** ממה שלא תירץ כך, **לֹאֵא**
– האם לא **שָׁמַע מִיָּנִיה** שאכן קבלה מִיָּנִיה – שקיבל רבי זירא את
דברי רבי יעקב בר אידי שרבן גמליאל וביטל דינו גזרו על שחיטת כותי
אפילו כאשר ישראל עומד על גביו, ואסרוה ממש כשחיטת גוי. ולכן
תמה על האמוראים שאכלו משחיטת כותי. מסיקה הגמרא: אכן
שָׁמַע מִיָּנִיה שרבי זירא קיבל את דברי רבי יעקב בר אידי.

מבררת הגמרא: **וּמֵאִי טַעְמָא גִּזְרוּ בְּהוּ רַבְּנָן** על הכותים ואסרו את
שחיטתם. כדי להשיב על שאלה זו מביאה הגמרא מעשה: **כִּי הָא**
דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר – כמו המעשה שהיה עם רבי שמעון בן
אלעזר, **דְּשִׁרְיָה** – ששלחו **רַבִּי מֵאִיר** רבו **לְאַתְוֵי חֲקָרָא מִבֵּי**
בוֹתְאֵי – להביא יין ממושבות הכותים, **אֲשֶׁכְּחִיה הָהוּא כָּבֵא** –
מצאו זקן אחד, **אֲמַר לִיה**, **וְשִׁמְתָּ סִבִּין בְּלֶעָד** (בלחיצין) **אִם פְּעַל**
נֶפֶשׁ אֲתָהּ (משלי כג ב), כלומר אם אדם כשר אתה, תתחוק על יצרך
ולא תקח יין מן הכותים שיש בו חשש איסור וכפי שיבואר להלן.
הֲלָךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר וְסָפַר את הדברים **לְפָנֵי רַבִּי מֵאִיר**, **וְגִזְר**
רַבִּי מֵאִיר עֲלֵיהֶן ואסר את יינם. שואלת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא**, כלומר
איזה חשש כשרות יש בינם של הכותים שמחמתו אסרו רבי מאיר.
משיבה הגמרא: **אֲמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק**, **דְּמוֹת יוֹנָה מִצָּאֵי לָהֶן**
בְּרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים שהיו עוֹבְדִין אוֹתָהּ, ונעשו הכותים היושבים בהר
גריזים מומרים לעבודה זרה, וסתם יינם אסור. ואף שרק מיעוט מן
הכותים יושבים שם, ורוב הכותים אינם בהר גריזים ולא נחשדו
בעבודה זרה, גזר רבי מאיר על כל הכותים, משום שפסק **רַבִּי מֵאִיר**
לְטַעְמָהּ (לשיתתו) **דְּהִישׁ לְמִיעוּתָא** – שחושש למיעוט, **וְגִזְר**
רַבָּא אֲמַר מִיעוּתָא – וגזר ואסר את יינם של כל הכותים אף שלא
נחשדו על עבודה זרה, מפני יינם של המיעוט המומרים לעבודה זרה.
וְרַבִּן גַּמְלִיאֵל וְבִית דִּינֹו נָמִי בְּרַבִּי מֵאִיר כְּבִירָא לָהֶן, וחוששים
למיעוט הכותים המומרים לעבודה זרה, ולכן אסרו את שחיטתם של
כל הכותים.

במעשה לעיל הזכיר הסבא את הפסוק במשלי והתכוין להתחזק על
היצר בכשרות המאכלים, שואלת הגמרא: **פְּשָׁטִיה דְּקִרְאָא בְּמֵאִי**
בְּתִיב – מהי הכוונה הפשוטה של הפסוק. משיבה הגמרא: **בְּתִלְמִיד**
הַיּוֹשֵׁב ולומד תורה **לְפָנֵי רַבּוֹ**. **דְּתַנִּי רַבִּי חִיָּא** ברייתא המפרשת
פסוק זה, נאמר במשלי (כג א-ב) **כִּי תִשֶׁב לְלֹחֹם אֶת מוֹשֵׁל** –
כשתשב ללמוד עם גדול בתורה, **כִּי תִבִּין אֶת אִשֶּׁר לְפָנֶיךָ**. וישמרת
סִבִּין בְּלֹעָדָה, **אִם פְּעַל נֶפֶשׁ אֲתָהּ**. וכיוונת הפסוק ללמוד כיצד יש
לתלמיד לנהוג עם רבו. **אִם יוֹדַע תְּלִמִיד בְּרַבּוֹ** שאם יקשה לו קושיא
יוֹדַע הרב **לְהַחזִיר לוֹ טַעַם**, בִּין – שאל וקבל תשובות שעל ידיהן
תבין את הלימוד, **וְאִם לֹא**, שנראה שהרב לא ידע להחזיר תשובה
של טעם, אז תבין מעצמך **אֶת אִשֶּׁר לְפָנֶיךָ** ואל תשאל ותביישנו,
ובפסוק שאחריו כתוב **וְשִׁמְתָּ סִבִּין בְּלֹעָדָה**, כלומר התחזק ועצור
פיך מלשאל. ומסיים הפסוק, **אִם פְּעַל נֶפֶשׁ אֲתָהּ** ומתאזהר לשאול
ולדת לעומקם של דברים, מה תקנתך, **פְּרוֹשׁ הֵימָנוּ** – מרב זה ולך
לרב אחר.

הגמרא חוזרת לענין הגזירות שגזרו חכמי ישראל על הכותים: **רַבִּי**
יִצְחָק בֶּן יוֹסֵפִי, **שִׁרְיָה** – שלחו **רַבִּי אֶבְהוּ** **לְאַתְוֵי חֲקָרָא מִבֵּי**
בוֹתְאֵי – להביא יין ממושבות הכותים, **אֲשֶׁכְּחִיה הָהוּא כָּבֵא** –
מצאו זקן אחד, **אֲמַר לִיה** לרבי יצחק, **לִית** – אין **כָּאֵן** אצל הכותים
שׁוּמְרֵי תוֹרָה, **הֲלָךְ רַבִּי יִצְחָק וְסָפַר** את הדברים **לְפָנֵי רַבִּי אֶבְהוּ**,
הֲלָךְ רַבִּי אֶבְהוּ וְסָפַר את הדברים **לְפָנֵי רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי**, ולא
זו ממש עד שגזרו על הכותים **וְעָשָׂאוּ כַּעֲבָדֵי בּוֹכְבִּים גְּמוּרִין**.

מבררת הגמרא: **לְמֵאִי** – לאיזה ענין עשאוּ כגוים, **אִי** – אם תאמר
לְשִׁחְטָה וְיִין נֶסֶךְ, שאסרו לאכול משחיטתם ואסרו את סתם יינם
בהנאה כיון נסך, יקשה, הלא **מִהֶתֶם גִּזְרוּ בְּהוּ רַבְּנָן** – כבר גזר רבי
מאיר ואסר את יינם, ואחריו רבן גמליאל אסר את שחיטתם, ומה
הוסיפו רבי אמי ורבי אסי.

משיבה הגמרא: **אֵינְהוּ גִּזְרוּ וְלֹא קִבְּלוּ מִיָּנִיהוּ**, **אֲתָנוּ רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי**
אֲסִי גִזְרוּ וְקִבְּלוּ מִיָּנִיהוּ – אמנם רבי מאיר ורבן גמליאל גזרו על
הכותים, אך גזירתם לא נתקבלה על הציבור, מפני שהיו העם רגילים
עם הכותים והיה להם קשה לפרוש מהם, אבל אחר כך כשבאו רבי
אמי ורבי אסי וגזרו שוב, נשתנתה המציאות והיה אפשר לפרוש מן
הכותים, וגזירתם נתקבלה.

במעשה האחרון נאמר 'לא זו משם עד שעשאוּ עובדי כוכבים
גמורין'. מבררת הגמרא: **מֵאִי** – לענין מה הם נחשבים כעוֹבְדֵי
בּוֹכְבִּים גְּמוּרִין. משיבה הגמרא: **אֲמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק**, **לְכַמֵּל**
רְשׁוֹת וְלִיתֵן רְשׁוֹת. שגזרו על הכותים והחשיבו אותם כגוים אפילו
לענין עירובי חצרות ושיתופי מבואות בשבת. שישראל ששכח ולא
השתתף בעירוב מלפני השבת, ונמצא שאוסר על כל הדיירים את
השימוש בחצר או במבוי, יכול לבטל רשותו ולסלק את עצמו מן
השותפות במקום, ועל ידי זה החצר משמשת רק לאותם שהשתתפו
בעירוב, ומותר לשאר הדיירים להוציא מביהם לחצר, אך גוי הדר
בחצר אינו יכול להשתתף בעירוב, ואף לא לבטל את רשותו, או לתת
אותה במתנה, ואין תקנה אלא לשכור ממנו את חלקו בחצר. וגזרו
על הכותי שאף הוא לא יוכל לבטל רשות ולתת רשות, ואין לו תקנה
אלא בשכירות כגוי גמור.

וּבְדִתְנֵינָא, **יִשְׂרָאֵל** אפילו אם הוא **מוֹמֵר** לחלל שבת בצינעא אך
מִשְׁמַר שְׁבִתוֹ בְּשׁוּק – בפרהסיא, הרי הוא כישראל, ואם לא
השתתף בעירוב עם שכניו שבחצר או במבוי, **מְכַמֵּל רְשׁוֹת וְנוֹתֵן**
רְשׁוֹת, ודי בזה להחזיר להם לטלטל ברשות המשותפת. **וְשִׁאֲנוּ**
מִשְׁמַר שְׁבִתוֹ בְּשׁוּק, **אֵינּוּ מְכַמֵּל רְשׁוֹת וְנוֹתֵן רְשׁוֹת**. **מִפְּנֵי שִׁאֲמְרוּ**
חַכְמִים, **יִשְׂרָאֵל נוֹתֵן רְשׁוֹת וּמְכַמֵּל רְשׁוֹת**, **וְכַעֲבָד בּוֹכְבִּים הָדָר**
בחצר אין תקנה לטלטל שם עד שישפכו ממנו הישראל את רשותו.
ומומר לחלל שבת בפרהסיא דינו כעובד כוכבים. מבארת הגמרא:
בְּיָצֵד עושה הישראל את נתינת הרשות או את הביטול, **אֲמַר לוֹ** –
לשכנו, **רְשׁוֹתִי קְנוֹיָה לָךְ**, או **רְשׁוֹתִי מְבִטְלָת לָךְ**, קָנָה השכן את
רשותו לאותה שבת, **וְאֵינּוּ צָרִיד לְזַבֵּת לוֹ בְּקֵינָא חֲלִיפִין**, אלא די
בדיבור.

לעיל הובאו דברי רבי זירא שאמר שאין הקדוש ברוך הוא מביא
תקלה אפילו לבהמתם של צדיקים שיאכלו דבר איסור. הגמרא
מביאה שמועות השייכות לענין זה: **רַבִּי יוֹרְא וְרַב אִסִּי אֵיקְלְעוּ** –
נקלעו **לְפִנְיָהֶן דְּרָאִי** – של העיר 'ראי' שהיו עמי הארץ, **אֵיתָו**
לְקַמְיָהוּ – הביאו לפניהם **בְּצִיצִים מְצֻנְפִּיקוֹת** מרוב צליה, שטרפו
ועברו אותן בִּין. **רַבִּי יוֹרְא לֹא אָכַל** מהבציצים, **וְרַב אִסִּי אָכַל**. **אֲמַר**
לִיה רַבִּי יוֹרְא, **לְרַב אִסִּי**, **וְלֹא חִיֵּשׁ מֵר** – האם אינך חושש
לְתַעְרוֹבֶת דְּמֵאִי שיטנה במאכל. **אֲמַר לִיה** רב אסי **לֹא אֲדַעְתָּא** –
כיון שהיין לא הובא לפני בפני עצמו, אלא על ידי תערובת, לא נתתי
אל לבי שהמאכל שאכלתי היה מעורב בדמאי. **אֲמַר רַבִּי יוֹרְא** –
תמה היה לעצמו, **אֲפֻשֶּׁר** – האם יתכן הדבר שגִּזְרוּ חכמים על
תַּעְרוֹבֶת דְּמֵאִי אסוריה באכילה, **וּמִסְתַּיְעָא מִלִּיתָא דְּרַב אִסִּי**
לְמִיכַל אִיסוּרָא – ומשמים יסייעו שיכשל רב אסי בשוגג באכילת
איסור, **הִשְׁתַּא בְּהִמְתֵּן שֶׁל צִדִּיקִים**, כגון חמורו של רבי פנחס בן
יאיר, **אֵין חֲקֻדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תַּקְלָה עַל יְדֵךְ**, שהבהמה תאכל
דבר האסור לה וכפי שתספר הגמרא להלן (ב-ג), **צִדִּיקִים עֲצִימֵן לֹא**
כָּל שֶׁכֵּן שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן.

נֶפֶס – יצא **רַבִּי יוֹרְא** לברר דין זה, דֵּק – דקדק במשניות ובברייתות,
וְאֲשֶׁכְּח – ומצא שאכן לא גזרו חכמים על תערובת דמאי. (דתנן)
[דִּתְנֵינָא] בתוספתא (דמאי פ"א ה"ח), **חֲבֵר הִלּוּקְתָּ יִין מֵעַם הָאֶרֶץ** על
מנת לַתֵּת לַתוֹךְ הַמְּוִרִים – שומן דגים, או לַתוֹךְ הַחֲלוֹנוֹתִית –
משקה העשוי ממים ויין ושמן אפרסמון, או שלוקח ממנו **כְּרִשְׁיָנִין**

תוספות

להחליף להטיב לו — אף להרע אינה חשודה.

התם נמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קריא – פירש בקונטרס: מורה הוראת היתר לעצמה, לטובה אני מתכוונת, בר בי רב ליכול חמימא בניחוחא. ואין הלשון משמע כן, ד"מוריא" משמע שמורה לעצמה היתר לעכב משלו, כמו "מוריא ואמרה תורא מדישה קאביל". ועוד תנן במתניתין: מעשר את שהוא נתן לה ואת שהוא

נטל הימנה מפני שחשדה שמחלפת. רבי יוסי

אומר: אין אנו אחרין לרמנים. ומפרש רבינו מנחם, דביתמא קאמר: בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קריא? ואני טרחתי בשבילה אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף אף על פי שטורחת בשבילה, דרך שכנים שטורחים זה בשביל זה. **אשת** חבר טוחנת עם אשת עם הארץ – פירש בקונטרס: טוחנת תבואה של עם הארץ בפירש דחבורה נותנת לה ואוכלת – דליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעשר, דכין דטמאה היא אינה נוגעת, ונסתמא עומדת מרחוק, וקשה: דרך משנה מתניא במסכת טהרות (פרק ז), ולפירוש הקונטרס הוה ליה למיתני במסכת דמאי! ועוד קשה: דפירש דחבורה נותנת לה ואוכלת – אלמא חשדה לגנוב משל בעלה, ואין זה גולה, דאין הבעל מקפיד דבר מועט, כדתנן ב"הגול בתרא" (בבא קמא קט"א): מקביל מן הנשים דבר מועט לצדקו וגם זה דחוק מאד שמחלק בין אשת חבר לאשת עם הארץ, דעביד איניש דמינשי ואכיל מה דיהבי ליה, אבל לתת לאחרים אי לא ריגילה בגול לא מינשיא. ועוד: היאך טוחנת עמה אשת חבר? הרי היא מסייעת עובדי עבודה, ובסוף "הניקין" (גיטין ס"א), מוכח דאסור, לרבא דמפרש מתניתין דמאכלת אשת חבר לאשת עם הארץ נפה ובכרה ובוררת

וטוחנת עמה – בעם הארץ דרבי מאיר, וטמאה וטהרה דרבנן. אבל בסתם עם הארץ – לא, כי היכי דלא תטחון עם חברתה החשודה על השביעית. ולאבי דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן – שרי לסייעה בכל ענין. והבא הא אסרין בזמן שהיא טהורה! ולכא לאוקומי ההיא בזמן שהיא טמאה, ודלא כרבי שמעון בן אלעזר, דהא בהדיא קתני: בוררת, ובוררת נוגעת היא! ומפרש רבינו גונבל וכן רבינו תם: שבתבואה של וחברו איירי, בזמן שהיא טמאה – בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה כטמאה, שאז היא נזהרת מליגע בתבואה. אבל לא בזמן שמחזקת עצמה כטהורה – דאז היא נזהרת מליגע בתבואה, ומטמאה לה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בזמן שמחזקת עצמה כטמאה חזקה לא תטחון, מפני שחבורתה, אשת עם הארץ אחר שסבורה להיות טהורה, נותנת לה ואוכלת. ובתוספתא דטהרות פרק שמיני קתני: אף על פי שאינה אוכלת – נותנת לאחרים ואוכלים. והשתא פריך שפיר: השתא מגול גולה תבואה של אשת חבר, חילופי מיבעיא? **והתיר** רבי את

בית שאן כולה על ידו – משמע דאין מעשר נהג בחוצה לארץ. וכן משמע בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (נח"ב) דקאמר: ריש לקיש אקילע ולבצרה, חזינהו דאבלי פירי דלא עשרה, אסר להו. אתא לקמי' דרבי יוחנן. אמר: אדמקטורק עלך זיל דור, וד"בצרה" לאו היינו "בצר", ודבצרהו בחוצה לארץ היא אינה חייבת במעשר. ותימה: דבפרק "עד כמה" (בבבא קמא) מוכח כולה שמעתתא דתרימנה נהגת בחוצה לארץ. ואין לומר כדפירש הכא בקונטרס, דדוקא תרומת דגן תירוש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא – בחוצה לארץ הוי מדרבנן, אבל בשאר פירות – לא. דהא בפרק קמא דביצה (י"ב) גבי אפושפופיה דרבה בר בר חנה הוה ליה איסורייתא דהרדלא, משמע הסוגיא דחייב במעשר. ובריש "כיצד מברכין" (ברכות ל"א) רבי אליעזר אומר: צלף מתעשר האבינות והקפריסין. רבי עקיבא אומר: אין מתעשרין אלא האבינות בלבד. ואמר רב יהודה: צלף ערלה בחוצה לארץ – זורק את האבינות, ואוכל את הקפריסין. ופריך: ולימא הלכה כרבי עקיבא! ומשני: הוה אמינא אפילו בארץ, קא משמע לן בחוצה לארץ. ולימא: כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ! אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר ירק וצלף, דבארץ גופה דרבנן, אבל ערלה דבארץ דאורייתא – לא. משמע בהדיא דמעשר ירק וצלף נהג בחוצה לארץ! ואומר רבינו תם: דהבא ובפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נח"ב) איירי בדמאי, דאינו נהג בחוצה לארץ. כדתנן במסכת דמאי (פרק א משנה ג) מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. אבל דאי טבל חייב בכל מקום. וכן משמע דמירי הכא בדמאי, מדפריך לקמן: ודילמא רב מאיר נתן עינו בצד זה ואכל בצד אחר, דלא שרי אלא בדמאי. וקשה מירושלמי דפרק שלישי דדמאי: רבן שמעון בן גמליאל שלח ליה רבי יוסי רביי תארו, ואמר ליה: זה בא ליד מוקסרין. ולמדתו ממנו שלשה דברים: שהוא דאי, ושלא בא לידו אחר. שהוא דאי – שפירות מוקסרין דאי, ושואו טמא – שמוכרצין ערלה מיין, פירוש: חכוש. ולא בא לידו אחר – שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה. ואם תאמר: דילמא עישר, והוצרך להדיעו משום הכשר! ויש לומר: דאם לא היה אלא ערלה אחד היה רבי יוסי מדיעו בפירוש. ופריך: וליעשר ממנו עליו ומשני: אין דין בני אדם ששולחין לחביריהו דברים חסרים. ופריך: ולא מתניתין היא, רבי יוסי מתיר בדאי ובלבד שידיעו משנה היא באותו פרק, שרבי יוסי מתיר לשלוח לחבירו דאי טבל ובלבד שידיעו שאינו מעושר; ושמן היה ביד רבי יוסי אחר, ומה שלא עישר – לפי שהודיעו, שעל כן היה אומר זה בא ליד מוקסרין ומשני: אף על גב דפליג אדורבן – לא היה עבד עובדא כותיה. ופריך: ולא מפירות המותרין בקסרין הם? דרבי התיר קסרין, והתיר בית שאן! ומשני: רבן שמעון בן גמליאל קדם רבי הוה. משמע דלאחר שהותר היה פטור אפילו דאי, דההוא אתרוג דאי הוה! וצריך לפרש: ולא מפירות דמותרין בקסרין. דהתם בירושלמי בפרק שני דדמאי אמרין: אלו המניין האסורים בבית שאן, ואלו המניין האסורים בקסרין, פירוש: משום דמאי. משום דאלו מינין היו רגילין באלו המקומות לבא מארץ ישראל, והידועין שלא באו מארץ ישראל פטורין משום דמאי וחייבין משום דאי, בפירוש רבינו תם. ופריך: והלא אתרוג המותרין שאין מביאין אותן מארץ ישראל, אלא בקסרין עצמה גדל, ומדור דמותר לשלוח דאי בחוצה לארץ בהודעה, ולא נחלקו אלא בטבל בארץ ישראל. ואם כן מנא לן שלא בא ליד רבי יוסי אחר? ואפילו היה בידו אחר – היה יכול לשלוח דאי טבל בהודעה בחוצה לארץ, אפילו לרבנן! ומשני: דעדיין לא הותרה קסרין בימי רבי יוסי, והיו מחזיקין אותה בחזקת ארץ ישראל. ומיהו, במקום אחר מצא רבינו יצחק בירושלמי במסכת חלה, פרק "שתי נשים"

ולעלמא – דליכא למימר לחטיב מתכוונת. לא חיישין – שמא תחליף לטולל היפה לעצמה? והתנן הנותן לפונדקית שלו – לתקן לו עיסה וקדירה. **מפני שחשדה מחלפת** – והא הכא דלאו לטובה היא, דאיש נכרי הוא. ובמסכת דמאי תנינא לה, ולא קתני "המתקלקל". אלמא על הגול חשודה. **התם נמי מוריא בו** – התם נמי לטובה היא מתכוונת. והא דלא תנא בה

"המתקלקל", משום דאפילו אין מתקלקל נמי, אם נצטנן הלחם קודם שאכלו – מחלפת ליה, דמוריא הוראה לעצמה: לטובה אני מתכוונת, בר בי רב ליכול חמימא בו. אבל נותן לשכנתו – אין לה לחוש עליה, ולא מחלפת לטובה, שהרי אין סמוך עליה תמיד כאבסנאי, ולחזר נמי לא חשידא אגול, ולאחלוף – לגול, לא חישין? **טוחנת** – מסייעת להנהיג את הרחיים כשהיא טוחנת את התבואה של עם הארץ. **בזמן** – שאשת חבר טמאה ליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר, דכין דטמאה היא – אינה רגילה ליגע במה שהיא עוסקת בו שמתאמנה, וסתמה עומדת מרחוק היא ולא נגעה. **אבל לא בזמן שהיא טהורה** – דהואיל וסתמה נוגעת – חיישין שמא תשכח ותאכל, שבתירתה נותנת לה ואוכלת – אלמא שחשדה לגנוב משל בעלה ולהאכיל את חבירתה. ואשת חבר, אף על פי שאינה רגילה לא לאכול גול ולא לאכול דבר שאינו מעושר – חיישין לשכחה, דעביד איניש דמינשי ואכיל מאי דיהבי ליה, אבל לתת לאחרים, אי לאו דחשדה ורגילה בגול – לא מינשיא. **מוריא** – היתר לעצמה. **תורא**

מדישה קאביל – זו הוהיל ומסייעת אותה (זו) לא הוי גול. **העיד רבי יהושע** – הא נמי משום אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי חזיקים נקט לה. **עלה של ירק** – ולא עישר. **והתיר רבי** – על פי עדות זו. **את בית שאן כולה** – לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבלן. קא סלקא דעתין: קסבר רבי מאיר לאו מארץ ישראל היא, ומעשר דגן בחוצה לארץ הוא נהג מדרבנן, והאיל ובארץ דאורייתא. אבל מעשר ירק, דבארץ גופיה דרבנן – לא גזר מדי בחוצה לארץ. דאי מארץ ישראל היא, אף על גב דרבי מאיר ורבי אחר חורבן הוה – הא קיימא לן: מעשר דגן דאורייתא וירק דרבנן, דקדושה אחרונה דמורא קדשה אף לעתיד לבא, כדקתני: התיר רבי את בית שאן – מכלל דשרי מקומות נהג בהן. **ובתת נחש הנחשת** – בחזקתו מלך יהודה כתיב.

מקום

הא נמי משום אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי חזיקים נקט לה. **עלה של ירק** – ולא עישר. **והתיר רבי** – על פי עדות זו. **את בית שאן כולה** – לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבלן. קא סלקא דעתין: קסבר רבי מאיר לאו מארץ ישראל היא, ומעשר דגן בחוצה לארץ הוא נהג מדרבנן, והאיל ובארץ דאורייתא. אבל מעשר ירק, דבארץ גופיה דרבנן – לא גזר מדי בחוצה לארץ. דאי מארץ ישראל היא, אף על גב דרבי מאיר ורבי אחר חורבן הוה – הא קיימא לן: מעשר דגן דאורייתא וירק דרבנן, דקדושה אחרונה דמורא קדשה אף לעתיד לבא, כדקתני: התיר רבי את בית שאן – מכלל דשרי מקומות נהג בהן. **ובתת נחש הנחשת** – בחזקתו מלך יהודה כתיב.

חולין דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קסג

ודאי שחשודה היא להחליף ולקחת את הטוב לעצמה, ומדוע הנותן
 לשכנתו אינו חושש להחלפה.
 מתרצת הגמרא: **אמר רב יוסף, הָתָם נָמִי** – אף שם אין היא חשודה
 על גול גמור, אלא דמוזיא – שמורה דיתר לעצמה לקחת מהחטים
 ולתתם לחברתה, וְאִמְרָה, תוֹרָא מְדִישִׁיה קֶאָכִיל – 'השור אוכל
 מדישו', והיינו שכשם שהתורה אמרה (דברים כה ד) 'לא תחטם שור
 בְּדִישׁוֹ', אף חברתי שמסייעת לטחון תאכל מהחטים, אך במקום שאין
 לה להורות דיתר אינה חשודה על הגול, ולכן הנותן לשכנתו אינו
 חושש שמא החליפה.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה שאין הקדוש ברוך הוא מביא
 תקלה על ידי הצדיקים: **העיד רבי יהושע בן לוי, ר' חמי של רבי**
מאיר לפני רבי, על רבי מאיר, שאכל עֵלָה שֶׁל יָרֵךְ בְּבֵית שְׁאָן
 בלא שעישרו, וְהִתִּיר רְבִי על פי עדות זו **אֵת בֵּית שְׁאָן בּוֹלָה**
 לאכול ירק ופירות האילן הגדלים שם בלא מעשר, ואף שידוע
 בודאות שאינם מעושרים, עַל יָדוֹ – על פי עדות זו, שהבין רבי
 שטעמו של רבי מאיר שאכל ממקום זה בלא מעשר, הוא משום
 שסבר שבית שאן היא מחוץ לגבולות ארץ ישראל, ולכן פטורה
 מהמעשר.
 חברו עֲלֵיו אֲחֵיו וכל בית אביו של רבי, ואמרו לו, **מָקוֹם שְׁאֲבוּתִיד**
ואבות אבוותיך נהגו בו איסור, אֵתָה תִּנְהַג בּוֹ הֵיטֵר. דָּרַשׁ לֵהוֹן
 רבי בתשובה לדבריהם, **מָקְרָא** זה שנאמר על חזקיהו מלך יהודה
 (מלכים ב' יח ד), **וְכַתַּת נַחֵשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֶשֶׁה, בִּי עַד הַיָּמִים**
הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְרִים לוֹ וְיִקְרָא לוֹ נְחֹשֶׁתָּהּ. ולכאורה יש
 לתמוה, **אֲפֹשֶׁר בָּא אֶסָא** ומלך בדרורות הקודמים לפני חזקיהו, ולא
 בְּיַעֲרֹוֹ לנחש הנחושות, וּבָא יְהוֹשֻׁפָּט ומלך ולא בְּיַעֲרֹוֹ, וְהֵלֵא כָּל
 עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבַע עוֹלָם אֶסָא וְיְהוֹשֻׁפָּט שקדמו לחזקיהו כבר בְּיַעֲרֹוֹם,
 ומדוע לא ביערו את נחש הנחושות,

ועירבו בעיסה או בקדירה, ובאופן כזה גזרו. אך אם התערבות
 נעשתה ברשות העם הארץ, יש לומר שבאופן כזה לא גזרו על
 הדמאי.
 תירוץ נוסף: **רַבָּרָם אָמַר, שְׁאֵנִי שְׁאוּר וְתַבְלִין דְּלַמְעָמָא עֶבֶד** –
 שהם ניתנים במאכל לצורך טעם, וְדַבֵּר שְׁנוֹתֵי מַעְמָא ומתקן את כל
 המאכל, הרי הוא נחשב עיקר המאכל, ולא כְּמִיל, ולכן אין זה נחשב
 תערובת דמאי, אלא מאכל שעיקרו דמאי וחייב במעשר. אבל יין
 בביצים או במוריס, וכן שאר הדברים שנשנו בברייתא הראשונה,
 אינם עיקר המאכל, והרי הם בטלים בתערובת, ולכן לא חייבוהו
 חכמים להפריש מהם מעשר, כאמור לעיל.
 בברייתא האחרונה שנינו שכאשר החבר נותן לשכנתו אשת עם
 הארץ את כל הדברים הנצרכים לעיסה ולקדירה אין חוששים
 שמא החליפה אותם באחרים. מקשה הגמרא: וְלִחְלוּפִי **לֹא**
חִיִּישִׁינָּה – וכי אין חוששים שאשת עם הארץ תחליף ותטול את
 שלו ותתן את שלה, וְהִתְנָן במסכת דמאי (פ"ג מ"ד), **חֶבֶר הַנּוֹתָן**
לְחֻמָּתוֹ עֵיסָה לֵאפוֹת, מַעֲשֵׂר אֵת שֶׁהוּא נּוֹתֵן לָהּ, וְאֵת שֶׁהוּא
נוֹטֵל מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֹשׂוּדָה שֶׁתֵּהָא מִחֻלְפָּת את הלחם
הַמִּתְקַלְקֵל באפיה בלחם טוב משלה, ולכן חייב לעשר לפני שנותן
 לה, כדי שאם תחליפנו לא יתן לפניו מכשול, ואף חייב לעשר את
 שהוא נוטל ממנה שמא החליפה והרי זה דמאי. הרי שחוששים
 להחלפה.
 מתרצת הגמרא: אין עם הארץ חשוד על הגול, ולכן באדם זר כגון
 הנותן לשכנתו אין חוששים להחלפה, אך הָתָם – בנותן לחמותו
 שונה הדבר, (כרתניא) [בְּרִיתָנָהּ] מַעְמָא – כמפורש במשנה עצמה
 את טעם החשש, **אָמַר רְבִי יְהוּדָה, רְיוּזָה הִיא** – החמות בְּתַלְתָּהּ
 [בטובת] בָּתָהּ, וּבְיוֹשָׁה מִתְחַנֵּה לַתֵּל לוֹ לַחֵם מְקוּלָקֵל. ובאופן כזה
 שמחליפה מתוך כוונה טובה אכן חשודה היא להחליף, אך כאשר
 מדובר באדם שאין דעתה להחליף כדי להיטיב לו, אף להרע אינה
 חשודה להחליף.

מקשה הגמרא: וְכִי לִעְלָמָא – לשאר האנשים שאין חשש שמתכוונת
 להיטיב להם **לֹא חִיִּישִׁינָּה** שתחליף כדי לקחת היפה לעצמה, וְהִתְנָן
 במשנה (שם פ"ג מ"ד) **הַנּוֹתָן לְפִנְדָּקִית שְׁלֹו, מַעֲשֵׂר אֵת שֶׁהוּא נּוֹתֵן**
לָהּ וְאֵת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִיָּמֶנָה, מִפְּנֵי שֶׁחֹשׂוּדָה מִחֻלְפָּת. ומבואר שאף
 אכסנאי ר"ז שאין סיבה שתחליף הפונדקית לטובתו, מכל מקום יש
 לחשוש שמחליפה, והיינו משום שחשודה לקחת היפה לעצמה, ואף
 הנותן לשכנתו היה צריך לחשוש שמא החליפה.
 מתרצת הגמרא: הָתָם נָמִי – אף בפונדקית החשש שמחליפה הוא
 משום דמוזיא – שמורה דיתר בכך לטובת האכסנאי, וְאִמְרָה, **כִּר**
כִּי רַב לִיכּוֹל חִמְיָמָא וְאֶסָא אִיכּוֹל קְרִיָּדָא – מאחר והאכסנאי הוא
 תלמיד הלומד כל היום לפני רבו וכשהוא מאחר לבוא ארוחתו
 מתקררת, יקח הוא את הפת החמה שלי ואטול לעצמי את הפת שלו
 שנתקררה. וחשש זה אינו אלא באכסנאי שסמוך עליה תמיד, אך
 בשכנה שאין סמוך עליה אין חשש שתחליף לטובתו, ואף אין לחשוש
 שמא תחליף כדי לקחת את היפה לעצמה, שאינה חשודה על הגול.
 מקשה הגמרא עוד: וְלִחְלוּפִי **לֹא חִיִּישִׁינָּה** – וכי אין חוששים שתחליף
 כדי לגזול, וְהִתְנָנָא, אֵשֶׁת חֶבֶר מוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ,
 ומסייעת לה לטחון את תבואת בעלה רק בְּזִמְן שֶׁהִיא – אשת החבר
 מִמָּמָה, שכיון שטמאה היא, נזהרת לעמוד מרחוק ולא לגעת באוכל
 כדי שלא תטמאנו, ולכן אין חשש שתאכל מן הדמאי, אֲכָל לֹא
 תטחון עמה בְּזִמְן שֶׁהִיא מוֹחֶנֶת, כיון שבאופן זה נוגעת היא בחטים
 כדרכה, ויש לחוש שמא תאכל מהחטים ונמצא שאכלה מן הדמאי.
 רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֵף בְּזִמְן שֶׁהִיא מִמָּמָה **לֹא תִטְחֹן עִם**
אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁחֲבִירָתָהּ נּוֹתֵנָת לָהּ וְאִכְלָתָה, ולכן אף
 שאינה נוגעת בחטים יש לחשוש שתאכל מהם. ומבואר שחשודה
 אשת עם הארץ לגזול חטים מבעלה ולהאכילם לחברתה. ויש לומר,
 הַשְׁתָּא מִיגֹוֹל גִּזְלָה, חֲלוּפִי מִיבְעָיָא – אם מצינו שחשודה היא לגזול,

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

לַעֲשׂוֹת מִהֵן מְחִינִין – מאכל של כרשנים ותבלין מעורבים, או
 עֲדָשִׁים לַעֲשׂוֹת מִהֵן רְסִיסִין – מאכל העשוי מעדשים ותבלין
 מעורבים, חֵיב לעשר אותם משום תקנת רַבָּנִי, באופן שלדק סתם
 מעם הארץ, וְאִין צִירִךְ לִזְמַר שְׁחִיב לעשר אותם משום וְדָאִי –
 כשאמר לו המוכר בפירוש 'לא הפרשתי מהם'. ואף שכל הדברים
 הללו סופם להתערב בדברים אחרים (שאינם חייבים במעשר),
 הואיל ובאו לידו של החבר מידו של העם הארץ כשהם בעינם ולא
 בתערובת, חייב לעשרם. וְהֵן עֲצָמָן – מאכלים אלו אם נקנו מעם
 הארץ כשהם כבר מעורבים, מוֹחֶרִין באכילה ואין צריך לעשרם,
 מִפְּנֵי שֶׁהֵן הִגִּיעוּ לידו כשהם כבר תַּעֲרֹכָת. הרי מפורש במשנה
 שלא גזרו חכמים על דמאי כשהוא בתערובת, ואם כן לא נכשל רב
 אסי בשום איסור.
 מקשה הגמרא: וְכִי לֹא נִזְרו חכמים עַל תַּעֲרֹכָת דְּמָאִי שְׁחִיב
 במעשר, וְהִתְנָנָא, הַנּוֹתֵן לְשִׁכְנָתוֹ שְׁחִיב אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ, עֵיפָה
 לַאֲפוֹת בשבילו, וְנָתַן לָהּ שְׁאוּר לַהֲתַפּוֹת הָעִיסָה, וְכֵן אִם מִסֵּר לָהּ
 קְדִירָה לְכַשֵּׁל בשבילו, וְנָתַן לָהּ אֵת הַתַּבְלִין לְצוּרֵךְ הַתַּבְשִׁיל, אִינּוּ
 חוֹשֵׁשׁ לְשְׁאוּר וְתַבְלִין שֶׁבָּה לֹא מִשּׁוֹם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂר,
 כלומר אינו צריך לחשוש שהחליפה את השאור או את התבלין
 ונתנה שאור ותבלין אחרים משלה שאסורים משום שביעית או שלא
 הפרישה מהם מעשר, משום שעמי הארץ אינם חשודים על הגול.
 וְאִם אָמַר לָהּ עֲשֵׂי לִי אֵת הָעִיסָה או אֵת הַתַּבְשִׁיל מִשְׁלִיכִי, כלומר
 את השאור או את התבלין תתני משלך, חוֹשֵׁשׁ לְשְׁאוּר וְתַבְלִין שֶׁבָּה
 מִשּׁוֹם שְׁבִיעִית וּמִשּׁוֹם מַעֲשֵׂר, וצריך להפריש מעשר משום תקנת
 דמאי, ואף על פי שהדמאי מגיע לידו כשהוא כבר מעורב. הרי מוכח
 כמאן שגזרו על תערובת דמאי, וסותרת ברייתא זו את הברייתא
 הקודמת שאמרה שחכמים לא גזרו על תערובת דמאי.
 מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם בְּזִינּוֹן דְּקָאָמַר לָהּ עֲשֵׂי לִי מִשְׁלִיכִי,
 שתיקח את השאור והתבלין משלה, ועשתה את הדבר בשליחותה,
 הרי זה כְּמָאֵן דְּעֲרִיב בְּיָדֵיהֶם דְּמִי, כאילו הוא לקח ממנה דמאי בעין

נשיא, כל האומר לי לידר מִמֶּנָּה ו-מהנשיאות, אני מְטִיל עָלַי
קוּמְקוּם שֶׁל מִים חֲמִין.
ומוסיפה הבריתא, שכן מצינו בשאול המלך, שְׁהָרִי שְׁאוּל בָּרַח
מִמֶּנָּה - מן השררה, ואף על פי כן בְּשַׁעֲלָה על כסא מלכותו, בָּקַשׁ
לְהַרְזֵנּוּ אֶת הָיָד שֶׁלֹא יטול המלוכה מידי.
חזרת הגמרא לדון במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: אָמַר לִיה מֶר
קִישִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב הִסְדָּא לֵאבִי, רַבִּי מֵאִיר שֶׁסָּבַר שְׁבִית חוּנִיּוּ הִיָּה
לְעִבּוּדָה זֹרָה, הָאִי קָרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה - הפסוק הזה [ביום] הָיָה הָיָה
מִזְבֵּחַ לָהּ בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם וגו', שרבי יהודה למד ממנו שביית חוני

נעשה לשם שמים, מֵאִי עָבִיד לִיה - מִהּ הוּא לומד ממנו.
השיב לו אביו: מִיָּבְעִי לִיה לְכַדְתִּנִּיא, שְׁלֹאֲחֵר מִפְּלִתוֹ שֶׁל סִנְחָרִיב
מֶלֶךְ אֲשׁוּר, שְׁבֹא לִכְבוֹשׁ אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִיַּד חֻזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְנִיגַף
בְּיַד שָׁמַיִם וּבִרְחַל לֶאֱרָצוֹ, יֵצֵא חֻזְקִיָּה וּמִצָּא חֲמִישָׁה בְּנֵי מְלָכִים שֶׁהָיוּ
יוֹשְׁבֵינֵי בְּקִרְוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁתַּפְסֵם סִנְחָרִיב כְּשֶׁכֶּשֶׁב אֶת מִצְרַיִם וְכוּשׁ
וְהַבִּיאֵם עִמּוֹ לִירוּשָׁלַיִם, וְחֻזְקִיָּה הוֹצִיאֵם לְחוּפְשִׁי וְהִדְיָן שֶׁלֹא לְעִבּוּד
עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים, וְקִיבְלוּ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְחָזְרוּ לְמִצְרַיִם. וְהוּא
שְׁנֵאמֶר (ישעיה יט יח) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חֲמִשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
מְדַבְּרוֹת שְׁפֹת בְּנֵעַן

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

דִּאֲחָאָב אֶבּוּל גְּבִרִי דִּיהוֹשָׁפָט - מִהּ שֶׁשָּׁחַטוּ אֲנָשִׁי אֲחָאָב שְׁהָיוּ
רָשָׁעִים וְשָׁחִיטָתָם פְּסוּלָה, אֲכָלוּ אֲנָשִׁי יְהוֹשָׁפָט, וּמִהּ דְּבִבְתָּ עַל יַדִּי
עוֹבְדֵיהָ שְׁהִיָּה צִדִּיק, אֶבּוּל יְהוֹשָׁפָט שֶׁהִקְפִּיד עַל שְׁחִיטָה כְּשִׁירָה.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא סָלְקָא דְּעִתָּךְ שֶׁלֹא הָיוּ אֲנָשִׁי יְהוֹשָׁפָט בְּשָׂרִים,
שֶׁכֵּן מְדַמְּבוּאָר בַּפְּסוּק 'מוֹשֵׁל מְקֻשֵּׁב עַל דְּבַר שֶׁקֶר כָּל מְשָׁרְתָיו
רָשָׁעִים', שְׁעִבְדֵי הָרָשָׁע אֵף הֵם רָשָׁעִים, מִשְׁמַע הָא מוֹשֵׁל הַמְּקֻשֵּׁב
לְדַבֵּר אֱמֶת, מְשָׁרְתָיו צִדִּיקִים, שֶׁאֵף עֲבָדֵיו צִדִּיקִים, וּבִהְכָרַח הָיוּ

אֲנָשִׁי יְהוֹשָׁפָט צִדִּיקִים וְאֵם אֲכָן אֲכָלוּ מֵאֲנָשִׁי אֲחָאָב שְׁהָיוּ רָשָׁעִים,
מוֹכַח שֶׁשָּׁחִיטָתָם כְּשִׁירָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְדִלְמָא זָבוּחַ גְּבִרִי דִּאֲחָאָב אֶבּוּל אֲחָאָב וְגְבִרִיָּה -
מִהּ שֶׁשָּׁחַטוּ אֲנָשִׁי אֲחָאָב אֲכָלוּ אֲחָאָב וְאֲנָשִׁי, זָבוּחַ גְּבִרִי דִּיהוֹשָׁפָט
אֶבּוּל יְהוֹשָׁפָט וְגְבִרִיָּה - וּמִהּ שֶׁשָּׁחַטוּ אֲנָשִׁי יְהוֹשָׁפָט אֲכָלוּ יְהוֹשָׁפָט
וְאֲנָשִׁי.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מט' בסיון, ובעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם
על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרף לו מתאים לתוכן כתבו.

ובמ"ש אודות מצב פרנסתו הדחוק והאפשרית שישע בשליחות ממחלקה דתית, לאיזה זמן לחו"ל,
שכנראה ממכתבו המשכורת בעד זה מספיקה לא רק להוצאה ופרנסה בהווה, אלא שנשאר כסף לסילוק
החובות שמקודם.

הנה כפי הנשמע הנוסעים בשליחות כהנ"ל יש ביכולתם להתנהג בענינים הרוחניים מתאים
למצפונם, וא"כ הוא, וזוגתו תחי' מסכימה לנסיעה כזו, נכון להתעניין בדבר, ובפרט שהרי גם פרנסה
רוחנית בהענין שיוכל להפיץ היהדות ברוח ישראל סבא במקומות לשם יסע.

במ"ש אודות האכזבה שיש לו כשמתבונן בכתתו בה השקיע מאמצים כ"כ רבים. - הנה כפי הנשמע
מהצד, ברור שיש לו כשרונות בשטח החינוך, ולכן אחת משתי אלה, או שאינו מעריך את התוצאות ורואה
אותם לא בהתאם המציאות (שהיא טובה יותר מאשר מתארה), או שמנצל את הכשרונות לא באופן
המתאים, ועל כזה נאמר ותשועה ברוב יועץ. אבל בכל אופן שצריך לנצל כשרונותיו בהחינוך, והרי גם
ההצעה שבסעיף א' כנראה כוונתו לענינים של חינוך במקום לשם יסעו

לפלא שאינו מזכיר בהנוגע לפעולות במסגרת צעירי אגו"ח אף שבטוחני שגם בזה מתעסק, והשי"ת
יצליחו וזוגתו תחי' בכל האמור.

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה
כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1. הַטּוּעָה בְּבִרְכָּה אֲמֻצָּעִית שֶׁל תְּפִילֹת הַשִּׁבְתָּ וְהַחֲלִיף שֶׁל תְּפִילָה זוּ בְּשֵׁל תְּפִילָה הָאַחֶרֶת שֶׁל שִׁבְתָּ אִם נִזְכָּר
- 2 קוֹדֵם שְׁפִיטָה בְּרִכָּה זוּ שֶׁל תְּפִילָה הָאַחֶרֶת צָרִיךְ לְפָסוּק וְלַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בְּרִכָּה זוּ מִתְּפִילָה שֶׁל עֲכָשִׁיו^{כא} וְאִם
- 3 סִיּוּם בְּרִכָּה זוּ אֵינוֹ חֹזֵר לְפִי שְׁעִיקָר בְּרִכָּה הָאֲמֻצָּעִית הוּא רִצָּה נָא בְּמִנּוּחֵינִי שֶׁהוּא שְׁוֶה בְּכָל הַתְּפִילֹת:

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיף א

הלכתא רבתא

כא[מתפלה של עכשיו - ופוסק באמצע הברכה, דלא שייך
כאן המובא לעיל סעיף ב' לגבי ברכות של יום חול שמן

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז אבל אם היו שותפין בדבר שאין צריך לעשות בו שום
- 2 מלאכה כגון שהיו שותפין בתנור שכל מי שמסיק התנור
- 3 ואופה בו נותן להם שכר ואין מוטל עליהם כלל עסק היסק
- 4 התנור רק עסק קבלת השכר מוטל על שניהם בשוה אע"פ שלא
- 5 התנו בתחלה בשעה שנשתתפו שיהא עסק קבלת השכר מוטל
- 6 על הנכרי לבדו שיקבל לעצמו שכר השבת הן רב הן מעט ושכר
- 7 יום אחד להישראל לבדו אם אח"כ לא אמר להנכרי שיתעסק
- 8 לבדו לקבל שכר השבת ושיתעסק הוא לבדו לקבל שכר יום
- 9 אחר אלא הנכרי מעצמו התעסק לבדו לקבל שכר השבת
- 10 והישראל לבדו התעסק ביום אחר ואח"כ בשעת חלוקה נתרצה
- 11 הנכרי מאליו לחלוק כל השכר בשוה הרי זה מותר לדברי הכל
- 12 שכאן אין לומר משום שנמצא שלמפרע היה להישראל חלק
- 13 בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו שהרי כאן
- 14 לא עבד הנכרי כלום רק שיקבל שכר השבת ושכר זה נוטלו
- 15 ממנו הישראל בהבלעה שבשאר הימים:

- 16 ז ואפילו אם הם שותפין בדבר שצריך לעשות בו מלאכה אם
- 17 אין הישראל עושה בחול כנגד מה שהנכרי עושה בשבת
- 18 אלא כל ימות החול הם מתעסקים בשוה שניהם ביחד או זה
- 19 חצי יום וזה חצי יום או זה יום וזה יום לבד מיום השבת
- 20 שהנכרי מתעסק בו לבדו אזי מותר להישראל לחלוק עמו כל
- 21 השכר בשוה לדברי הכל דכיון שאין הישראל פורע להנכרי
- 22 כלום בעד עבודתו בשבת שהרי אינו עובד כנגד זה בחול כלום
- 23 א"כ מה שעובד הנכרי בשבת לבדו הוא מתכוין לטובת עצמו
- 24 בלבד כדי להשתכר ואינו כשלוcho של הישראל שאינו עושה
- 25 בשבילו כלל ואף שאח"כ מגיע להישראל הנאה מזה שחולק
- 26 עמו בשוה אין בכך כלום כיון שהנכרי לא נתכוין להנאת
- 27 הישראל אלא לטובת עצמו.

- 28 ומכל מקום יזהר שלא לחלוק שכר השבת אלא בהבלעה עם
- 29 שאר הימים אע"פ שמעיקר הדין אין כאן איסור משום שכר
- 30 שבת שהרי אין להישראל חלק כלל במלאכת הנכרי בשבת ומה
- 31 שחולק עמו בשוה מתנה הוא שנותן לו מכל מקום יש לאסור
- 32 לפי שנראה הדבר כאלו הוא נוטל שכר שבת כיון שיש לו חלק
- 33 באותו דבר שהנכרי עושה בו המלאכה בשבת:

- 34 ז וכן ישראל שיש לו תנור שכולו שלו ונותנו לנכרי שיסיקנו
- 35 ויאפה לכל מי שירצה לאפות ויחלוק עמו השכר בשוה מדי
- 36 יום ביום יכול לחלוק עמו אף שכר השבתות בהבלעה לפי
- 37 שהנכרי מתכוין בעבודתו בשבת לטובת עצמו ואינו כשלוcho של
- 38 הישראל כיון שאין המלאכה מוטלת כלל על הישראל רק על
- 39 הנכרי לבדו וגם אין הישראל מצוה לו שיעשה בשבת אלא
- 40 מעצמו הוא עושה להנאת עצמו והישראל נהנה מאליו.
- 41 ומכל מקום לא יניחנו לכתחלה להתעסק בתנורו בשבת אלא
- 42 במקומות שמותרים שם להשכיר תנור לנכרים והנכרים
- 43 מתעסקים בתנור אף בשבתות ואין חוששין שם למראית העין
- 44 מטעם שנתבאר בס' רמ"ג אבל במקומות אחרים אסור לכתחלה
- 45 מפני מראית העין כמו שנתבאר שם לענין שכירות:

- 46 י וכן הדין במרחץ ורחיים וחנוות.
- 47 אם אין הישראל חולק עם הנכרי שכר כל הימים בשוה אלא כל
- 48 השכר של יום אחד להישראל הן רב הן מעט וכל השכר של
- 49 יום ב' להנכרי הן רב הן מעט אסור לו ליטול שכר יום אחד
- 50 כנגד שכר יום השבת שנטל הנכרי לעצמו שאם יטול כל השכר
- 51 של יום אחד בחול כנגד יום השבת נמצא שטרח הנכרי להתעסק
- 52 בתנור באותו היום של חול בעד שכר יום השבת שנטל כולו
- 53 לעצמו והרי נהנה הישראל מטורח זה שהוא שכר שבת שלא
- 54 בהבלעה:

- 55 יא ואפילו התנה עמו כן מתחלה קודם שנשתתף עמו בשכר
- 56 התנור אין זה מועיל כלום שאין התנאי מועיל אלא כשיש
- 57 להנכרי חלק בגוף הדבר שעושה בו המלאכה שאז כשמתנה עמו
- 58 מתחלה שיהא שכר השבת להנכרי לבדו ושכר יום אחד
- 59 להישראל לבדו הרי זה כמקנה לו חלקו שיש לו בגוף אותו דבר
- 60 שיהא כל גוף אותו דבר קנוי להנכרי לבדו כל ימי השבתות
- 61 וביום אחד כנגדן להישראל לבדו אבל כאן שכל גוף התנור הוא
- 62 של הישראל אף שהתנה עמו שיהא התנור בשבת להנכרי לבדו
- 63 מכל מקום לא הקנהו לו קנין גמור לחלוטין לכל השבתות אף
- 64 אם לא יתעסק בתנור כנגדן בחול בשביל שכר הישראל אלא
- 65 הקנהו על תנאי על מנת שיתעסק בחול כנגד השבת והרי זה

1 כמשכירו לו לשבתות בעד שיעסוק בשבילו בחול והרי הוא
2 נוטל שכר שבת שלא בהבלעה:
3 **יב** אבל מותר לו להתנות עם הנכרי (מתחלה) שיטול לעצמו
4 שכר ב' או ג' ימים וכנגד זה יתן להישראל שכר ב' או ג'
5 ימים אחרים אף על פי שהשבת הוא באותן הימים שנוטל הנכרי
6 וכנגדו נוטל הישראל אין בזה איסור משום שכר שבת כיון
7 שנוטלו בהבלעה עם יום אחר ומכל מקום אין תנאי זה מועיל
8 אלא כשהקנה לו חלק בגוף התנור דהיינו שבימים אלו שהשבת
9 בתוכם גוף התנור הוא קנוי להנכרי שנמצא הוא עושה מלאכה
10 בתנור שלו ואינו נראה כשלוחו של ישראל אבל אם לא הקנה
11 לו חלק בגוף התנור אסור לומר לו שיטול לו שכר ימים אלו
12 שהשבת בתוכם בעד שייסיק לו בחול דכיון שמסיק בשבת
13 בתנורו של ישראל ויש ריוח לישראל בהיסק השבת שאם לא
14 היה מסיק בשבת לעצמו לא היה מסיק לישראל בחול הרי נראה
15 כאלו מסיק בשבת בשביל הישראל ובשליחותו שצוהו לעסוק
16 בשבת:
17 **יג** אפילו אם המלאכה מוטלת גם על הישראל כגון שהם

18 שותפים בתנור או במרחץ או ברחיים או במלאכה או בסחורה
19 בחנות אין איסור כשלא התנו מתחלה אלא כשהוא עובד לבדו
20 ביום אחד בחול כנגד השבת שעבד הנכרי לבדו ונוטל כל שכר
21 יום שהוא לעצמו אבל אם כל ימות החול הם שוים בעבודה
22 ובשכר יכול להשכיר כל השבתות לנכרי בהבלעה שיעבוד לבדו
23 ב' או ג' ימים ויטול כל השכר לעצמו הן רב הן מעט רק שיתן
24 להישראל דבר קצוב בעד ב' או ג' ימים אלו אע"פ שהשבת
25 בכללם אין בכך כלום כיון שאינו מצוה לו שיעשה בשבת
26 והנכרי עושה מעצמו לטובתו.
27 ואף במקומות שאסורים שם להשכיר לנכרי תנור מרחץ ורחיים
28 מפני מראית העין מכל מקום כאן כיון שהנכרי שותף עמו אין
29 כאן מראית העין שהכל יודעין שיש להנכרי חלק במלאכה זו
30 ולהנאת עצמו הוא מתכוין ומטעם זה בכל מקום שהתירו
31 בשותפות נכרי התירו אפילו עושה בפרהסיא ואין חוששין
32 למראית העין:

חלק ב סימן רמה, ישראל ונכרי איך יתנהגו בשותפות. סעיפים ד"ג

לקוטי תורה

1 תכלית ירידת הנשמה למטה כדי להפוך את הרע
2 לטוב
3 **ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנם, ויהיה אם**
4 **נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.**
5 **ואיתא במשנה על זה,** [וכי נחש ממית או נחש מחי,
6 אלא] **בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה**
7 **ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים** [היו
8 מתרפאין] **כו'.**
9 **וקשה למה ליה לנחש כלל, אלא ויהיה אם נשך**
10 **הנחש יסתכל כלפי מעלה.**
11 מאחר שכל הכוונה בעשיית נחש הנחשת
12 ובשימתו על הנס היתה רק כדי לעורר את ישראל
13 להסתכל כלפי מעלה ולשעבד את לבם להקב"ה – אם
14 כן ה' יכול לצוות להם שכל מי שינשכנו הנחש
15 "יסתכל כלפי מעלה" (וישעבד את לבו להקב"ה),
16 ולמה הוצרך בכלל לנחש הנחשת?
17 **ועוד, מהו ההסתכלות כלפי מעלה, הלא מבואר**
18 **בענין תפלה שיהיו עיניו למטה ולבו למעלה.**
19 עוד צריך להבין: גבי תפלה אמרו חז"ל שיהיו
20 "עיניו למטה ולבו למעלה", הרי שגם בעת התפילה
21 שהאדם צריך לכוון את לבו למעלה, מכל מקום, אינו
22 צריך להסתכל כלפי מעלה (ואדרבה "יהיו עיניו
23 למטה"); ומדוע כאן, בנוסף לכך שהיו משעבדים את

24 לבם למעלה לאביהם שבשמים, היו צריכים גם
25 להסתכל כלפי מעלה?
26 **ולהבין זה, נקדים לחקור בענין ירידת הנשמה**
27 **בעולם הזה.**
28 כדי להבין זה, יש לעיין ו"לחקור" (היינו להתבונן
29 היטב) בענין – ששואלים ודורשים בו הרבה בכתבי
30 חסידות – למה ירדה הנשמה למטה לעולם הזה
31 הגשמי, והרי היא ירדה גדולה ועצומה לנשמה לגבי
32 מדרגתה טרם ירידתה?
33 **כי עיקר תכליתו לדבק בקונו באהבה ויראה.**
34 והנה, בהרבה מקומות מבואר שעיקר התכלית
35 בירידת הנשמה למטה הוא שהאדם יתדבק בהקב"ה,
36 ודביקות אמיתית היא, כשהדביקות אינה רק בהנהגתו
37 בפועל בדרכי השם, במחשבה דיבור ומעשה, אלא גם
38 בפנימיות לבבו, היינו באהבת ה' ויראתו.
39 שכן, "דביקות אמיתית" בהקב"ה פירושה שמהות
40 האדם קשורה ודבוקה עם הקב"ה, ואם דביקותו בה'
41 היא רק במעשיו דיבוריו ומחשבותיו, הרי כל דביקותו
42 הוא רק בכחות החיצוניים שלו – בעוד שעיקר מהותו,
43 היינו פנימיות רגשי לבבו, אינו חדור ומלא בעניני
44 אלקות ועבודת ה'.
45 ולפיכך, עיקר תכלית בריאת האדם וירידת נשמתו
46 למטה הוא שלבבו יהי' מלא ברגשי אהבת ה' ויראתו,

1 המביאות אותו לקיום התורה והמצוות בפועל,
2 ובעבודה זו הוא מתדבק בקונו בכל מהותו.

3 ועיקר הדביקות הוא בתפלה, שהתיבות הם יותר
4 קרובים להבנת האדם.

5 אף שאהבת ה' ויראתו הן מצוות תמידיות
6 (כמבואר בהקדמת ספר החינוך), מכל מקום, עיקר
7 הדביקות בהקב"ה באהבה ויראה היא בעת התפלה
8 דוקא – כי ענין התפלה הוא "עבודה שבלב", היינו,
9 שבעת התפלה האדם מדבק ומקשר נפשו באהבה
10 ויראה להקב"ה.

11 וזהו שתיקנו חז"ל לומר בתפלה פסוקים ומזמורים
12 מיוחדים שעניני גדלות ה' המתוארים בהם הם קרובים
13 ביותר להבנת האדם – כדי שעל ידי ההתבוננות
14 הראוי' בתיבות ובפסוקים אלו יתעורר האדם להידבק
15 בהקב"ה באהבה ויראה.

16 – נמצא לפי זה שעיקר תכלית בריאת האדם וירידת
17 נשמתו למטה היא בשביל עבודת התפלה, כי עיקר
18 התדבקות האדם בקונו "באהבה ויראה" הוא בתפלה.

19 [אך דבר זה, שעיקר תכלית ירידת הנשמה למטה הוא
20 לידבק בקונו באהבה ויראה (על ידי עבודת התפלה), צריך
21 ביאור, כי:]

22 ובודאי קודם צאת [ירידת] הנשמה בעולם הזה,
23 וגם אחר הסתלקותו מן הגוף, הוא מתדבק יותר
24 באהבה ויראה פנימיות.

25 אין ספק שכאשר הנשמה נמצאת למעלה בעולמות
26 העליונים – הן לפני ירידתה למטה, והן לאחר
27 הסתלקותה מן הגוף – היא מתדבקת באלקות באהבה
28 ויראה במדריגה גבוהה יותר, ומעומק פנימיות הלב
29 יותר מהדביקות שהיא יכולה להגיע אלי' בהיותה
30 בעולם הזה בתוך גוף גשמי, עד ש"אין ערך ודמיון
31 ביניהם כלל", "לא מינה ולא מקצתה".

32 שהגוף אינו מניחו לעבוד את ה'.

33 שהרי בעולם הזה, הגוף הגשמי והחומרי מעכב
34 את הנשמה, ואינו מניחה "לעבוד את ה'" כרצונה,
35 היינו להתדבק אליו ית' באהבה ויראה.

36 ואדרבה, מחמת חומרו יכריח את הנשמה ליהנות
37 אף מגופניות.

38 לא זו בלבד שהגוף אינו מניח את הנשמה
39 להתדבק בהקב"ה, אלא אדרבה, מחמת חומריותו
40 מכריח הגוף את הנשמה ליהנות מדברים גשמיים

41 ("גופניות"), היינו שהגוף פועל "הגשמה" בנשמת
42 האדם, כי היות שהנשמה הקדושה מלובשת בתוך
43 הגוף ומתאחדת עמו, הרי כאשר הגוף נהנה
44 מהתענוגים הגופניים, גם הנשמה (המלובשת בתוכו)
45 מוכרחת "לקבל" השפעה כלשהי מהנאה גופנית זו.

46 ואף כי הנשמה אינה רוצה בזה, כי מקור חוצבה
47 חלק אלוה ממעל, ורצונה לידבק בבוראה יותר.

48 וזאת – אע"פ שהנשמה מצד עצמה אינה רוצה
49 כלל בתענוגים אלו, כי היות שמקור חוצבה היא "חלק
50 אלקה ממעל", הרי היא נמשכת ומשתוקקת אך ורק
51 להידבק יותר ויותר באלקים חיים – אלא שהגוף
52 "מכריח את הנשמה ליהנות אף מגופניות".

53 [ומזה מובן, שהאמור לעיל אשר ירידת הנשמה למטה
54 היא כדי "לדבק בקונו באהבה ויראה", אין זה בשביל
55 תועלת הנשמה עצמה, שהרי אדרבה, בירידת הנשמה
56 למטה והתלבשותה בגוף גשמי אין כאן אלא ירידה גדולה
57 ועצומה במדריגת דביקותה בקונה.

58 ועל כרחך צריך לומר שיש כוונה ותכלית אחרת
59 בעבודה זו של דביקות האדם בקונו באהבה ויראה.

60 וזהו שממשיך:]

61 והנה מבואר בזה, מאן דלא מהפך מרירו למתקא
62 לית ליה חולקא בהאי עלמא [בעולם הבא] כלום.
63 כי זה כל האדם, לא נברא אלא בשביל זה.

64 איתא בזהר: מי שאינו מהפך את ה"מר" ל"מתוק"
65 (היינו את הרע לקדושה – כי הרע נקרא "מר"
66 והקדושה נק' "מתוק"), אין לו חלק בעולם הבא כלל.
67 והטעם לעונש חמור כל כך על העדר העבודה של
68 הפיכת הרע לקדושה הוא לפי שזוהי תכלית כל האדם,
69 ו"לא נברא אלא בשביל זה".

70 – ולפי זה מובן היטב ענין ירידת הנשמה למטה,
71 כי אע"פ שלנשמה עצמה היא ירידה גדולה במדריגת
72 דביקותה בה', מכל מקום ירדה למטה כדי לזכך את
73 הגוף והנפש הבהמית, כי על ידי שהנשמה בהיותה
74 מלובשת בגוף מתדבקת בקונה באהבה ויראה, הרי גם
75 הגוף והנפש הבהמית (שהם רע ו"מר") מתהפכים
76 לקדושה ול"מתוק", וזהו עיקר כוונת בריאת האדם
77 ותכלית ירידת נשמתו לעולם הזה.

78 [וראי' לדבר, שעיקר התכלית בירידת הנשמה למטה
79 הוא כדי להפוך "מרירו למתקא" – ולא בשביל עצם
80 דביקות הנשמה עצמה בהקב"ה על ידי עבודת התפלה:]

1 שהרי בבית ראשון לא היו מתפללין כלל, גם בבית
2 שני תקנו אנשי כנסת הגדולה תפלה קצרה.

3 כידוע, חובת התפלה היא רק מדרבנן, ובזמן בית
4 ראשון "לא היו מתפללין כלל", וגם בזמן בית שני –
5 כאשר אנשי כנסת הגדולה תיקנו להתפלל תפלת
6 שמונה עשרה בכל יום – התפללו "תפלה קצרה"
7 בלבד, ואילו הפסוקים והמזמורים של פסוקי דזמרה
8 שהם אריכות התפלה, נתקנו בדורות שאחר חורבן בית
9 שני.

10 ולפי זה, לא יתכן לומר שכל התכלית בירידת
11 הנשמה למטה היא רק לצורך הנשמה עצמה שתדבק
12 בהקב"ה באהבה ויראה על ידי עבודת התפלה – שהרי
13 במשך כמה וכמה דורות (עד זמן בית שני) לא היו
14 מתפללין כלל, וגם אחר כך (בזמן בית שני) לא היו
15 אומרים את כל הפסוקים והמזמורים שבתפלה.

16 ובודאי כל העבודה שלהם לא היה כי אם על דרך
17 זה, להפוך מירידו למתקא.

18 אלא ודאי שעיקר תכלית ירידת הנשמה למטה הוא

19 בשביל העבודה דהפיכת הגוף והנפש הבהמית
20 לקדושה ("מרירו למיתקא"), ובעבודה זו עסקו גם
21 בדורות ההם, לפני התקנה להתפלל בכל יום, ורק על
22 ידי זה זכו לחלק בעולם הבא (כנ"ל מדברי הזהר).
23 [לסיכום:

24 המבואר בהרבה מקומות שעיקר תכלית ירידת
25 הנשמה למטה הוא בשביל דביקותה בקונה באהבה ויראה
26 על ידי עבודת התפלה, אין הכוונה בזה לתועלת הנשמה
27 עצמה, שהרי: א) אדרבה, בעולם הזה דביקות הנשמה בה'
28 היא במדריגה פחותה הרבה ממדריגת דביקותה למעלה.
29 ב) במשך הרבה דורות לא היתה כלל עבודת התפלה.

30 אלא בהכרח לומר שעיקר תכלית ירידת הנשמה
31 למטה הוא כדי להפוך את הגוף והנפש הבהמית ("מרירו")
32 – לטוב ("מתקא"); אלא שבדורות אלו האחרונים אי
33 אפשר להפוך את הגוף ממירור למתקא רק על ידי דביקות
34 הנשמה באהבה ויראה בתפלה, משא"כ בדורות
35 הראשונים היו יכולים להפוך את הגוף מחושך לאור גם
36 בלי עבודת התפלה (כפי שיתבאר לקמן פרק ג)].

ד"ה יענש משה נחש נחזש נחזש

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

20 ודיבור והיינו שם הוי"ה כסדרו דוקא שהוא י"ה חו"ב
21 שבא להשפיע בו"ה שהן מדות ודיבור להיות גם הן יוצאין
22 מהעלם לגילוי כנ"ל (ולכאורה הרי יש בכלל מאתיים מנה
23 ואם בחי' חו"ב האירו ממקורם הנעלם בעצמות למה צריך
24 הילול ושבח למדות ודיבור שכלולים בחו"ב כו' אך ידוע
25 דיח"ע דחו"ב הוא בפנימיותם לעצמם למעלה הוא הרבה
26 מבחי' אור שפעם לזו"נ שהן מדות ודיבור שזהו שם הוי"ה
27 כסדרו מוחין דחו"ב שבזו"נ כו' ע"כ הוצרך להיות תחלה
28 ההלל במקור דחו"ב לעצמן ואח"כ הילול בפני עצמו לי"ה
29 שבזו"נ שהוא שם הוי"ה כאשר מוחי' דאו"א נמשכים
30 לזו"נ וזהו הללויה ואח"כ יהללו לשם הוי"ה והא בהא
31 תלי' וכמ"ש כי ביי"ה כו' וכמאמר מה שמו אדם קדמא
32 שהוא אור אבא מה שם בנו חכמה שבזו"א כו' (וזהו
33 שבפסד"ז או' חמשה הללוי' שפותח וחותרם בהללוי' לבד
34 תהלה לדוד להיות כי הלל ליה בראש וסוף הוא המקור
35 האמתי להמשכת אור חדש בשמות דהוי"ה שהוא חו"ב
36 שבמדות ודיבור שנק' יחוד זו"נ בש"ע) ולכך קדם פסד"ז
37 לשתיים לפני' דק"ש מפני שפסד"ז שייך לתפלי' וכאשר
38 דקדק לומר לעולם יסדר שבחו כו' ואח"כ יתפלל ולא אמר

1 (מה) וזהו הללו י"ה תחלה שהוא בחי' ההילול שהוא
2 תוס' אור בהיר לי"ה שהן חו"ב דאצילות
3 שיהי' נק' בשם חכים ומבין שהן שרשי כל האצילות כידוע
4 בכוונות דפ' ראשון הוי"ה אלקינו חו"ב שנק' תרין רעין
5 דל"מ כחדא שריין כו' שהחכמה נמשך מאין ליש בהשגה
6 דבינה אך א"א להיות יח"ע דחו"ב בק"ש כ"א ע"י הלל
7 לי"ה תחלה בפסד"ז (וכמ"ש במ"א שמטעם זה יש מקום
8 ושרש לפסד"ז למעלה מק"ש ותפלי' ור"י שא' יהי' חלקי
9 עם גומרי ההלל בכל יום כו' לפי שנשמתו הי' דבוק ביח"ע
10 דחו"ב ע"י מצו' ת"ת כמו בתורתו אומנתו שפטו' מן
11 התפלי' וחייב בק"ש) ועתה בדורות האחרוני' שהנשמות
12 נמוכות ביותר להיותם מבחי' עקביים צריכים למקור עליון
13 ביותר שיאיר בכח נשמתם והיינו במה שמאריכים בפסד"ז
14 בהללויה שמעוררי' מבחי' העלם העצמות להאיר בשם
15 הוי"ה דנשמות שלהם וד"ל (וזהו שא' יסדר אדם שבחו
16 של מקום תחלה ואח"כ יתפלל משום דשבחו זה הוא עיקר
17 ומקור שיהא זה גורם תוס' אור בשם הוי' בח"י ברכות
18 דש"ע וד"ל) והנה אחר שההילול הוא לי"ה שהן חו"ב
19 צריך להלל ולהוציא לאור מן ההעלם לו"ה שהן המדות

יתכן להקדים הלול העבד להלול רבו כו' אך הנה ידוע
שיש ב' מיני עבד א' עבד אלקי' והב' עבד הוי"ה כמו
משה שנק' עבד הוי"ה ופי' עבד ה' הוא כמו ענין עובד
אלקים שענינו לברר ולתקן לשם אלקים כידוע כך יתפרש
עבד להוי"ה לתקן לשם הוי"ה כו':

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש
בברואים להחיותם, ובחי' פנים היא הספירה עצמה
המיוחדת במאצילה ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת
החכמה שהיא מיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד
כי הקב"ה וחכמתו א' כמש"ל ומה שמאיר ומתפשט
מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית
ומתלבש בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה
שבאצילות פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו
ה' מדריגות זו למעלה מזו שהן בחי' השכל ומדות
ומחשבה ודיבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם
שהחיות המתפשט מהנשמה ומלוכש בכח המעשה הוא
כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש בכח הדיבור
שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ומלוכש במחשבה
ומדות ושכל כן עד"ז ממש הוא בחי' חכמתו ית' מה
שיוכל להתפשט ממנה להשפיע בתחתונים כולם הם כאין
לגבי בחי' פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמי' כלא
חשיב וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול
ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל א"ס
ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם
המצומצם באיזה עשיה גשמיות וחומריות ממש ולכן
מרע"ה שהשיג עד אחוריים דחכמה זכה שתנתן על ידו
התורה שהם נובלות חכ' שלמעלה פי' מה שנוכל ויורד
למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה
הוא קיום מצות ל"ת ועשה בפועל ומעשה כמאמר היום
לעשותם (ע"ז ג' א') וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה
(קדושין מ' ב') והלומד שלא לעשות נוח לו שנהפכה
שלייתו וכו' (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) וכל אדם מוכרח
להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצות בפועל ממש עכ"ל.
ומובן מזה שדוקא בחי' טעמי תורה שנתגלו למרע"ה שעל
זה כיון באומרו חכמת אלהות ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות
התורה כו' הוא שנק' בחי' אחוריים נובלות דחכמה שהוא
מה שיוכל להתפשט ממנה בתחתונים בע"ג ומרע"ה בכלל,
אבל עיקרי טעמי התורה כמו שהן בידעת עצמו כביכול
זהו פנימי' החכמה וע"ז נאמר ופני לא יראו (כי פנימי'

ואח"כ יקרא ק"ש ויתפלל כו' כי ק"ש יכול לקרות בלא
פסוד"ז לפי שיח"ע דחו"ב הוא בק"ש ויחוד זו"נ בש"ע
וד"ל) והנה בקריאת ההלל אומר הללויה הללו עבדי הוי'
הללו את שם הוי"ה יהי שם הוי"ה מבורך כו' ויש להבין
למה הקדים הללו עבדי הוי"ה להלל לשם הוי"ה עצמו וכי

(שע"ט) לשאת הכהנים הארון על הכתף שנאמר כי
עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו
(במדבר ז' ט') וענין זאת המצוה פי' הרמב"ם פ"ב מהל'
כלי המקדש הלכה י"ב י"ג וז"ל בעת שמוליכים הארון
ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על
העגלות אלא מצוה לנוטלו על הכתף ולפי ששכח דוד
ונשאו על העגלות נפרץ פרץ בעוזה כו' כשנושאים אותו
על הכתף נושאי' פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם
לפנים עכ"ל: הנה להבין כ"ז יש לבאר תחלה מעלת
הלוחות שהיו מונחים בארון שהיו כתובים משני עבריהם
ומבואר בירושלמי דשקלים פ"ו הביאום הרע"ב ותוי"ט
פ"ה דאבות מ"ו שהיו נקראים מכל הארבע צדדים וסיים
שם התוי"ט בשם הרמ"ע שהי' זה מעשה אלקים בלתי
משוער בשכלינו כו' והיינו שלא היתה בהן בחי' פנים
ואחור ע"ש: ולהבין ענינם, הוא בהקדים מארז"ל נובלות
חכמה שלמעלה תורה (ב"ר פ"ז) שלכאורה אינו מובן
אמרם ז"ל שהתורה היא בחי' נובלות בלבד דהא כתיב
ואהי' אצלו כו' שעשועים כו' (משלי ח' ל') אצלו דייקא
משחקת לפניו לפניו דייקא הרי שהיא אמיתית שעשועים
של הקב"ה בכבודו ובעצמו ולא נובלות לבד שהנובלות
הוא בחי' אחוריים וחיצוני' לבד, אך הענין דשניהם אמת
דמ"ש נובלות חכמה שלמעלה תורה קאי על התורה
שניתנה לנו שגם בחי' חכמת האלקות ב"ה המלוכשת בה
וכפי מה שהשיג מרע"ה נק' בחי' אחוריים דחכמה וכמ"ש
במשה וראית את אחורי (שמות ל"ג) שהוא בחי'
אחוריים דאבא ופני לא יראו שהוא בחי' פנימי' אבא ששם
לא הי' למשה שום השגה והי' למעלה מחכ' אלקות
שנתגלה למשה שז"ס התורה שלפנינו ומ"מ הרי שם דוקא
בפנימית אבא שרש התורה ותכליתה ועיקרה וע"ז נאמר
ואהי' אצלו כו' שעשועים כו', וביאור הענין נעתיק ל'
הזהב באגה"ק (סי' י"ט) ע"פ עוטה אור כשלמה דט"ו וז"ל
והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלוכשת בתרי"ג מצות
התורה נק' בשם בחי' אחוריים דחכמה כי כל אחוריים
שבספירות הן מדריגות החיצונות והתחתונות במעלה

1 אבא הוא פנימי ע"י כמ"ש בפע"ח ומובא במ"א ע"פ כי
2 תצא למלחמה בביאור ג' תקס"ה ובחי' ע"י הוא בחי'
3 שעשוע המלך בעצמותו ואחי' אצלו שעשועי' ונעלמה
4 מעיני כל חי (איוב כ"ח כ"א)) וילמד הסתום מן המפורש
5 בכי"ק במ"א ע"פ מארז"ל (ע' סוטה ל"ה א') דוד זמירות
6 קרית להו (אגה"ק סי' ל"ו) כו' מעלתה זו כו' מבחי'
7 אחוריים כו' נובלות חכמה כו' אבל פנימי' שבעומק שהוא
8 פנימי' התורה היא מיוחדת לגמרי בא"ס ב"ה כו' יעו"ש,
9 והנה הלוחות שבארון נמשכו מבחי' פנימית (ובזאת

10 מעלתם יתירה על התורה שלפנינו הכתובה בידי בור"ד כי
11 בלוחות כתיב והמכתב מכתב אלהים כו' (שמות ל"ב ט"ז))
12 ולכן לא היתה בהן בחי' פנים ואחור גם בגשמיות שזהו
13 נגד השכל להיות כתובים משני עבריהם ויהיו נקראים מכל
14 צדדיהם בשוה אלא מחמת גילוי בחי' פנים העליון בהם
15 ולכן נצטוונו לשאת הארון על הכתף לחבר ולייחד את
16 הכתפים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא ח"ע
17 בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון ע"כ תוכן
18 דבריו שם:

מצות משא הארון בכתף

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **להבין** בתוס' ביאור שורש ענין נטילת ידיים, צ"ל מארז"ל
2 בתד"א הובא בילקוט ות"י כי תשא רמז שפ"ו כל
3 האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש, ולכאור' יפלא הלא
4 נט"י לתרומה הוא מח"י דבר (שבת י"ד) ואיך יהי' בהם
5 חומר כבא על אשת איש חיוב סקילה דאורייתא. וגם מה
6 ענינם זל"ז.
7 **וצ"ל** שורש ענין נט"י, דבסידור מהרי"ק פי' לפי
8 שבחור"ב מלובש' חור"ג דא"א הם מי החסדי' וצריך
9 להמשיך מים אלו ע"י חור"ב לז"א. וזהו ענין שכל את ידיו
10 ות"א אחכמינו לידוהי פי' ל' שכל שהמשיך שכל בידים
11 ממקור השכל, כי ע"י נט"י מתחברי' א"א בז"א ע"י חור"ב.
12 וכענין שפי' הבחיי כי נתכוון בעשר אצבעות ידיו להמשיך
13 הברכה ממקור החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י, דהנה כתי'
14 ויפוזו זרועי ידיו, וארז"ל יצא קרי מיו"ד אצבעותיו, והיינו
15 כמו שאברהם יצא ממנו כו' שז"ע והידי' כמו"כ בשפע
16 הפנימי ענין מה שיוצא השפע דרך ה"א הוא מה שמקבלי'

17 תוס' יניקה ע"י יסוד המשפיע, אבל ענין ויפוזו זרועי ידיו
18 הוא שנכנס בגופו ע"ד ר' עמרם חסידא וע' באוה"ח ע"פ
19 וימררוהו ורבו, וע"י שעמד בנסיון וכבש את יצרו המשיך
20 מבחי' א"א, וכמארז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו שנא'
21 טוב ארך אפים מגבור ונת' במ"א שממשיך מבחי' א"א.
22 וזהו מאל אביך הוא יעקב קו האמצעי שעולה עד הכתר
23 בחי' א"א וע"י, ול' אל הוא ל' חוזק שז"ע תוקפו דיעקב
24 כו', או י"ל מאל אביך ע"ד הקב"ה קרא ליעקב אל שהוא
25 ל"א נתיבות ושרשם בחי' ש"י עולמות כי יו"ד פעמים ל"א
26 הם ש"י, וש"י הוא מחצה מתר"ך כתר מחצה בחי' א"א
27 כו', והוא הכח והתוקף כי כל הגבוה יותר נותן תוקף
28 בשלמטה הימנו, ולכן מאל תוקף דאביך נמשך לך
29 שתעמוד בנסיון והוא יעזורך על להבא כי אל תאמין
30 בעצמך, או הוא יעזורך לעלות מעלה מעלה שיש כו"כ
31 ענינים שצריכי' להיות בבחי' אתכפיא ואתהפכא שיוכל
32 לבא לזה.

להבין בתוס' ביאור שורש נט"י

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

1 **וזהו** נופת תטופנה שהמשיל תאות העולם המתוקים
2 בראשונה לנופת ואחריתם וסופם מרה כו', וכמ"ש
3 בפ' בהעלותך גבי התאוות תאוה דלבסוף כתיב והי' לכם
4 לזרא והוא בחי' אחריתה של נופת דשפתי זרה שנהפך
5 לזרא והיינו ואחריתה מרה חדה כחרב פיות וכדפי' רש"י
6 שם בשם הר"מ זרא חרב כו', וז"ע מחלה כי מחלה עם
7 היות שפי' חולה יש בו פי' ג"כ ל' מתיקות, כמו חורפי'

8 מחליא לי' כו' וע"פ החדלתי את מתקי (שופטים ט') ת'
9 ית חליי מה מתוק מדבש (שם י"ד) מה הלי מדבש ותהי
10 בפי כדבש מתוק (יחזקאל ג') כדבש הלי ובשבת דף ק"ט
11 ע"ב אתרוגא חליתא ובמגלה ד"ז ע"ב אנא שדרי' לי'
12 חולי', והיינו ג"כ שכלולה מטור"ר ע"כ מצד הטוב שבה יש
13 בה מתיקות ומצד הרע היא מר וצריכה בירור לברר הטוב
14 מהרע ושהרע שבה יודחה כו', אבל כשאנו מברר אז בא

לידי רע גמור כו' כנ"ל וברבות פ' מצורע ס"פ ט"ז והסיר
ה' ממך כל חולי זה היצה"ר שתחלתו מתוק וסופו מר, וכ'
המ"כ שדרש חולי מל' מחלי' לי' שפירושו ממתיק וסופו
מר. ויש לפרש זה בשני דרכים הא' כפשוטו שממתיק לו
איך שמתוק הוא לעשות כן ואחריתה מרה כלענה. הב' יש
לפרש באו"א כי לפי שאין פתגם העונש נמשך במהרה
ע"כ תחילת היצה"ר מתוק וכמ"ש מים גנובים ימתקו
וסופו מר בבוא העונש. והענין הוא דהנה מר עולה במספר
ב"פ ק"ך כנ"ל והם ב"פ ק"ך צרופי אלקי' כי יש ק"ך
צירופי אלקי' דקדושה ע"ב הראשונים הם גבורות
ממותקות מ"ח האחרונים קשים, ואמנם כשמתחברים עוד
ק"ך צירופי דק"נ לינק מהם אז נעשים דינים קשים ביותר
לנתוש ולנתון ולהאביד כו', וזה שארז"ל ברבות פ' ראה
ובאיכה ע"פ מפי עליון א"ר אלעזר מיום שאמר הקב"ה
ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב כו' לא יצאת טובה
לעושי רע ולא רע לעושי טובה אלא טובה כו', א"כ
הנמשך אחר יצה"ר הוא בעצמו ממשיך עליו הרע והמות

ח"ו, וזהו הגם שתחלתו מתוק עכ"ז סופו מר. וזהו שארז"ל
והסיר ה' ממך כל חולי ממך הוא שלא יבואו חליים עליך
כו'. ועז"נ כל המחלה אשר שמתני במצרים, מצרים נק'
תאות גופניות כו' והו"ע המחלה בחי' ק"נ כו', ואם שמוע
תשמע לקול כו' מזה יהי' נמשך שלא אשים עליך מחלה
דק"נ וכמ"ש במד"ר הנ"ל ע"פ והסיר ה' ממך כל חולי זה
יצה"ר. וז"ש הוא ענין רע נתן האלקי' לבנה"א לענות בו
פי' רע הוא היצה"ר כמ"ש כי יצר לב האדם רע, ועז"נ
בורא רע ראה נתתי לפניך כו' ואת הרע, ופי' לענות בו יש
יפרש שיהי' היצה"ר מלאך רע עונה אמן בע"כ והיינו
כמ"ש ואהבת בכל לבך בשני יצריך כו':
קיצור. יקדים אשר בירור עה"ד, סמא דמותא, הוא ע"י
התורה, סמא דחיי, ע"י שאו"ס שלמעלה
מהשתל' מלובש בה, סם חיים מרפא רע דק"נ הנק' מר,
מחלה. מחלה ג"כ פי' מתיקות מצד הטוב שבנוגה, ויבאר
ענין לבושי הנוגה מצ"ע, כשנכללים בטוב, כשנכללים
בגק"ט (נפרד, נבדל). יצה"ר תחלתו מתוק וסופו מר ב' פי'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

אור השכל שבכל מילה הוא לפי צירופי האותיות. התהוות העולמות – משבירת הכלים דתהו.
מתוך רפ"ח ניצוצות נשארו לברר פ"ו, בגימטריא הטבע. בגלות האחרון, האמת אינה נראית
והשקר נראה לאמת.

ג) וְהַעֲנִין בְּנֶה הוּא, דְּהִנֵּה בְּכָל הָאוֹתוֹת הֵנָּה לְפִי אִפֵּן
הַצְּרוּפִים בֵּן יִהְיֶה הָאוֹר שְׁכָל וְהַתֵּן פְּנִימִי
הַמְּמַלֵּא אוֹתָם וְהַסּוֹכֵב אוֹתָם, וְכֵמוּ בְּתִבְתֵּי אֵב, הָרִי יֵשׁ לוֹ
פְּרוּשׁ בְּמוֹכְנוֹ, וְיֵשׁ לוֹ בְּמָה שֶׁהוּא חוּץ מִמֶּנּוּ וּמְסוֹכֵב
מֵאִתּוֹ, וְכֵן בְּתִבְתֵּי בֵּא דְהַמְסוֹכֵב מִמֶּנּוּ הוּא מֵאִין בֵּא וּלְאֵן
בֵּא, וְכֵן הוּא בְּכָל הַתִּבְתּוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מֵה שֶׁמְמַלֵּא אוֹתָם וְיֵמָה
שֶׁסּוֹכֵב אוֹתָם, וְלִכֵּן הָאוֹתוֹת נִקְרָאִים בָּלִים²⁴, וְכֵשֶׁם
שֶׁהַבָּלִים הָרִי הֵם מְקַבְּלִים בְּתוֹכָם אֶת הַנִּתּוֹן בָּהֶם, וְיֵשֶׁנּוּ
בָּלִים מְקַבְּלִים אֶכְל, וְיֵשֶׁנּוּ בָּלִים מְקַבְּלִים מִשְׁקָה, הֵנָּה כֵּמוּ
כֵּן הָאוֹתוֹת הָרִי הֵם מְקַבְּלִים אֶת הָאוֹר-שְׁכָל שְׁבָהֶם, וְכִפִּי

אִפֵּן צְרוּפִי הָאוֹתוֹת בֵּן יִהְיֶה הַתִּבְתֵּי הֵיכָא, בְּדִגְמַת צִיּוֹר
הַפִּית בְּאֶרְכוֹ רַחְבּוֹ וְגִבְהוֹ שֶׁהוּא לְפִי מִסְפָּר הָאֲבָנִים וְסִדְרָם.
וְהֵנָּה הַתְּהוּת עוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ הוּא מְשַׁבֵּר
הַבָּלִים דְּתַהוּ²⁵, שֶׁהֵן הָאוֹתוֹת דְּתַהוּ שֶׁנִּתְפָּרְדּוּ, וּמִהֵן הוּא
הַרְפֵּ"חַ נִיצוּצִים שֶׁצָּרִיכִים לְהַתְפָּרֵד בְּהַ"ד גְּלִיּוֹת²⁶, אֲשֶׁר ר"ב
נִיצוּצוֹת נִתְפָּרְדּוּ בְּגִלּוֹת מְצִירִים²⁷, וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב²⁸ "וְגַם עָרֵב
ר"ב עֵלָה אֶתָּם", וּפ"ו נִיצוּצוֹת בְּגִימְטְרִיא "הַטֵּבַע" צָרִיכִים
לְהַתְפָּרֵד בְּהַ"ד גְּלִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹן,
הַעוֹלָה בְּקִשְׁיוֹ עַל הַשְּׁנֵי גְלִיּוֹת שֶׁקִּדְמוּ לוֹ²⁹, דְּהִנֵּה טֵבַע הָרִי
פְּרוּשׁ צִלְיָלָה וּשְׁקִיעָה³⁰, וְכֵן מִלְשׁוֹן עֵגוּל וְטִבְעַת³¹, דְּעִנֵּן

תורה אור בא ס, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן: תקס"ה חלק א סוף עמוד
רט ואילך; על פרשיות התורה חלק ב עמוד תתפח.

(28) בא יב, לח.

(29) ראה במקומות שצויינו בהערה 34. ובכמה מקומות.

(30) ראה אור התורה שיר השירים חלק א עמוד שטו. ספר
המאמרים תרע"ח ע' פט. תרח"ץ ע' קסז. תרפ"ט ע' 43.

(31) ראה אור התורה נ"ך חלק ב עמוד תתקעז.

(24) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פרק ו. וראה ספר
המאמרים תרפ"ט ע' 183 ובהנסמן שם הערה 41.

(25) בעולם התהו היו אורות מרובים, אך הכלים היו מועטים ולא
היה ביכולתם לקבל את האורות ונשברו.

(26) ראה עץ חיים שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פרק א. תורה אור
וישב כז, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א עמוד קו ואילך.

(27) כנפי יונה חלק ג סימן נו. הובא במגלה עמוקות אופן נח.

1 הַטֵּבַע הוּא מַה שֶּׁהָאָמֶת אֵינוֹ נִרְאֶה, וְהַשֶּׁקֶר נִרְאֶה לְאָמֶת,
2 וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ דְּבַר הַנִּטְבֵּעַ בְּמֵיִם³², שֶׁהַמַּיִם מְכַסִּים אוֹתוֹ
3 מִכָּל צֶדֶד וּפְנֵה, הָרִי בְּאָמֶת הָרִי דְּבַר הַנִּטְבֵּעַ יִשְׁנֶה בְּמִצִּיאוֹת
4 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּגִלּוּי, אֲלָא שֶׁהוּא נֶעְלָם וְנִגְנֹז תוֹךְ הַמַּיִם
5 הַמְכַסִּים אוֹתוֹ כְּטַבַּעַת הַסּוּכָב בְּהַשְׁוָאָה מִכָּל צֶדֶד, אֲכַל לְעֵין
6 הָרוּאָה נִדְמָה שֶׁהַדְּבַר הַנִּטְבֵּעַ אֵינוֹ כָּלֵל בְּמִצִּיאוֹת, וְלֹא זֶה
7 בְּלִבְדֹּ שֶׁהָרוּאָה אֵינוֹ רוּאָה אֶת הָאָמֶת, אֲלָא עוֹד רוּאָה אֶת
8 הַשֶּׁקֶר הַמְכַסֶּה עַל הָאָמֶת, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא הָאָמֶת, וּבִזְוָה

9 הוּא יִתְרוֹן הַחֲשָׁף רַחֲמָנָא לְצִלָּן שֶׁל הָרַבּוּי הָעֲלָמוֹת
10 וְהַסְתָּרִים בְּגִלּוֹת הָאֲחֲרוֹן עַל מַה שֶּׁקָּדְמוֹ לוֹ, דְּאִזְ הִנֵּה הִגַּם
11 שֶׁהָיוּ – לֹא עָלִינוּ – רַבּוּי הָעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים שֶׁל גְּזֵרוֹת
12 רַעוֹת רַחֲמָנָא לְצִלָּן, אֲכַל עַל כָּל פְּנִים הִיָּה נִרְאֶה הָאָמֶת
13 מִתּוֹךְ הַשֶּׁקֶר, וְהֵינּוּ דַּעֲנִינִי הָעוֹלָם לֹא הִטְרִידוּ כָּל כֶּף מִכְמוֹ
14 בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֲרוֹן בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא, דְּכָל הַקָּשִׁי וְהַכֹּכֵד
15 רַחֲמָנָא לְצִלָּן הוּא בְּהַגְבֵּרַת הַטֵּבַע, שֶׁהַשֶּׁקֶר נִרְאֶה לְאָמֶת,
16 וְסוּכָב אֶת הַכָּל כְּעִגּוּל הַסּוּכָב וּמְקִיף קָטָן וְגָדוֹל.

י"ב וי"ג תמוז, תרפ"ט

(32) ראה גם מאמר דיבור המתחיל שובה ישראל תר"ץ פרק ב (ספר המאמרים תר"ץ. ספר המאמרים קונטרסים חלק א עו, ב) [נדרפס גם לעיל עמוד 55 ואילך].

לקוטי דיבורים

1 ענינו של נס הוא למעלה מהשתלשלות. השתלשלות
2 היא טבע. נס הוא המשכה מלמעלה מהשתלשלות. כל נס
3 איזה שיהיה, אם נס המלוּבש בדרכי הטבע, או נס היוצא
4 מדרך הטבע הרי זה הכל המשכה מלמעלה
5 מהשתלשלות. מדוע, איפוא, יהיו בסדר של השתלשלות
6 ויסבלו צרות צרורות, יסורים קשים ומרים, ולאחר מכן
7 יאיר הנס, שהרי השי"ת הוא אבא נעים ועושה טוב? הרי
8 כדאי יותר להמשיך על ידי תורה ומצוות מלמעלה
9 מהשתלשלות בהשתלשלות, והפרנסה מכך תהיה שנפטר
10 מצרור צרות.

חסידות טובעת את ה"שימו לבבכם"

11 בתורה, לאחר כל הדברים של "אלה הדברים אשר
12 דיבר משה"¹,
13 בתחילה היה משה "לא איש דברים"², משה לא היה
14 דברן, הוא היה רק "עובד". לאחר מכן נעשה משה דברן.
15 עבודה בפועל מביאה את החוש שיהיה איכפת לו מצבו
16 של הזולת ושידברו אתו דברי התעוררות, ומשה נעשה
17 לדברן ודיבר דיבורים חדים ובווערים.
18 אותו כבד פה וכבד לשון החל לדבר, וכפי ש"עובד"
19 מדבר. למרות שמשה היה הרי משכיל נפלא, משה הוא
20 במדרגת חכמה דאצילות, מכל מקום בדיבורו עם
21 ישראל הוא מדבר כמו "עובד" זהו היתרון של מדרגת
22 משה על מדרגת חכמה דאצילות. חכמה דאצילות,
23 למרות שהיא בחינה נפלאה, בחינת כ"ח מ"ה, אבל כל

24 זה הוא באצילות. ואילו משה היה למטה בעולם הגשמי,
25 ובעולם זה היה במדרגת חכמה דאצילות. כלומר, בעולם
26 הזה היה בתכלית הביטול, וביהודי הפשוט ביותר מצא
27 את המעלות העמוקות ביותר.
28 משכיל אמיתי מן ההכרח שיהיה "עובד", שכן הרי
29 "אין חכם כבעל הנסיון"³, הנסיון בפועל מאמת אמיתת
30 ענין החכמה, הרי מי שהוא חכם נפלא ומשכיל אמיתי
31 הוא "עובד", ומי שהוא "עובד" הוא "משכיל", כפי שאנו
32 רואים במוחש שאלה שעסקו בעבודה הגיעו למעלות
33 נפלאות הרבה יותר מאשר אלה שעסקו בהשגה בלבד.
34 השכלה ועבודה תלויות זו בזו, ומכל מקום ישנם
35 הבדלים אם ההשכלה מביאה את העבודה או שהעבודה
36 מביאה את ההשכלה. למרות שמשה היה משכיל נפלא
37 היה דיבורו דיבור של עבודה, שכן התגלות כוחות
38 ההשכלה שלו באה על ידי עבודה. ההתחלה היתה
39 "עבודה".
40 "עובד" מדבר לענין, בהנוגע אל הפועל ומוצא בכל
41 דבר את אשר נוגע אל הפועל.
42 הרי אחרי כל הדיבורים החריפים שבפרשות כי תבא
43 נצבים וילך, ואחרי שירת האזינו ואחרי שכתוב⁴ "ויכל
44 משה לדבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל" כלומר
45 שהכל כבר דובר ונאמר, כתוב אז⁵ "ויאמר אליהם שימו
46 לבבכם".

ראקשיק, אדר תרצ"א

(4) דברים לב, מה.

(5) דברים לב, מו.

(1) דברים א, א.

(2) שמות ד, י.

(3) עקדה שער יד.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

- 1 ד. מבלי¹² הבט על הקור הנורא – ספר הרמ"ז להחסיד ר"מ ווילענקער¹³ – ורוב השלג, יצא הר"א
- 2 וקבוצת תלמידיו, ביום הראשון בשבעה לחדש שבט, מקאלישק להאָראָדאָק לחבירו הגדול הרה"צ
- 3 הרמ"מ נ"ע.
- 4 ביום הרביעי בעשרה בשבט באנו להאָראָדאָק ושם מצאנו כינוס צדיקים; המגיד ר' ישראל
- 5 מפאָלאָצק¹⁴ עם קבוצת תלמידיו, המגיד ר' יששכר בער מליובאוויטש¹⁵ עם קבוצת תלמידיו והמגיד
- 6 רבינו מליאָזנא¹⁶ עם שלשה אברכים מעירו.
- 7 כולם נתכנסו לחוג את שבת-שירה אצל זקן תלמידי הרה"מ ממעזריטש אשר הכתירו בתור נציבו
- 8 בחבל רייסיין¹⁷.
- 9 מה נהדר הי' המחזה בשבת מורנו הרמ"מ בראש השלחן, מימינו המגיד מפאָלאָצק וסמוך לו
- 10 המגיד מליאָזנא, לשמאלו המגיד מליובאוויטש וסמוך לו המגיד מקאלישק ואנחנו כלנו עמדנו מסביב
- 11 לשלחן לשמוע את דברי תורתו ושיחותיו הק'.
- 12 בכל שלשת הסעודות אמר הרמ"מ תורה בעמקות נפלאה ובדבקות גדולה והמגיד מליאָזנא הי'
- 13 האחד אשר חזר את דברי תורתו בדיוק, דברים כהוייתן, וכשחזר עליהם איזה פעמים החל לבארם
- 14 ולהסבירם ויעש רושם אדיר על קבוצות התלמידים, ומני אז נתקשרתי אליו.
- 15 בתחלת אייר הלכתי אל כ"ק רבינו מליאָזנא ונתעכבתי שמה כשבועים ואח"כ לקח אותי כ"ק רבינו
- 16 ללכת עמנו למעזריטש להה"מ נ"ע על חג השבועות.
- 17 ובראשית שנת תק"ל העתקתי מושבי מליאָזנא ובעזרת קרובי משפחת חותני שדרו שם עשיתי לי
- 18 מצב מלמדות לפרנס את ב"ב, וכ"ק רבינו נתן לי סדר הלימוד ובשנת תקל"א נכנסתי לקבוצת התלמידים
- 19 אשר יסד כ"ק רבינו בפקודת הה"מ ממעזריטש.
- 20 כפי הסדר שסידר רבינו הי' כל תלמיד לומד לעצמו או שנים שלשה ביחד כחפצם, ושלש פעמים
- 21 בשבוע – ביום הראשון, השלישי והחמישי – הי' רבינו בוחן אותנו ובש"ק הי' אומר תורה לפני כל
- 22 התלמידים ולומד כשעה אחת עם כל כתה וכתה מארבעת הכתות שיסד.
- 23 ובתלמידו זה – החסיד רמ"ז – בחר כ"ק רבינו בשנת תקל"ח למנותו בתור חוזר.
- 24 כשנים עשרה שנה כהן הרמ"ז בכהונת חוזר והעמיד תלמידים הרבה בעלי כשרון בחזרה. ובעלי'
- 25 דשנת תק"ן עלה הרמ"ז לאה"ק תובב"א והוד כ"ק רבינו קבע לו תמיכה חדשית ומשמרת כהונתו בתור
- 26 חוזר עברה להחסיד ר' אפרים שמחה מבצעשענקאָוויטש.

[עא, ב]. וראה ספר השיחות תש"ה ע' 67: אז הגאון הצדיק הרמ"מ האט זיך באזעצט אין האראדאק . . . פלעגן די עלטערער תלמידים דעם מעזריטשערס, הגאון ר' ישכר בער פון ליובאוויטש, דער אלטער רבי פון ליאָזנא, הגאון ר' אברהם פון קאלישק, הגאון ר' ישראל מפאלאצק, הגאון ר' יוסף נח פון ביחאו און נאך, זיך צוזאמענקומען א פאר מאל א יאהר צו הגאון הרמ"מ אין האראדאק אויף עטליכע טעג דורכריידן די תורות וואס זיי האבן געקראגן דורכגעשיקט – דורך שלוחים – בכתב פון מעזריטש.

(12) ראה אודותו – הוספות לספר השיחות תש"ר תש"ח ע' 409. ושי"י.

(13) ראה אודותו – "התמים" חוברת ו ע' ח [רעא, ב] ואילך. ספר השיחות תרצ"א ע' 244. בית רבי ח"א פכ"ו (עו, א).

(14) ראה אודותו – בית רבי ח"א פ"ו (ז, ב). פכ"ה (סה, א).

(15) ראה אודותו – ספר הזכרונות ח"א פ"ז ואילך. ספר השיחות תש"ח ע' 230. ושי"י.

(16) = רבינו הזקן.

(17) ראה מאמר "אבות החסידות" ב"התמים" חוברת ב ע' מח

אגרות קודש

ב"ה ט"ז סיון תרצ"ד

ווארשא

ידידי תלמידנו היקר וו"ח אי"א

הרב מו"ה . . . שי

שלום וברכה.

1 במענה על מכתבו, הנה כל דבר כשהוא במקומו המיוחד
2 לו או אפילו כשהוא רק במקום הראוי לו הוא טוב. אבל
3 כשאנו במקומו הראוי הוא חסרון, והחסרון כפול, כלומר
4 חסרון ומחסור: במקום ששם הוא צריך להיות הוא חסר,
5 ובמקום שנמצא הוא מקלקל.
6 השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב,
7 ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת האדם לחבר שני
8 העולמות הללו להיות לאחדים. שעולם הקר יתחמם באשו של
9 הרתוח, ועולם הרתוח יתיישב במתינותו של המיושב. ואז
10 הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל למורה דרך בחיים של עבודה
11 ופועל במטרה קבועה ישרה ומתונה, אשר תוצאותיהם במדה
12 ידועה מענג את העובד וגורם לו קורת רוח.

13 אבל ההתפעלות לבד היא אש לוהטת המכלה את הגוף
14 ומעגמת את הנפש ותוצאותי שעמום.

15 ברור לי הדבר אשר כל הרהוריו וספקותיו באים ממעין
16 נרפש של מרה שחורה המאוסה בתורת החסידות. הסיבה
17 העיקרית היא עזיבת העבודה, בעבודה שבלב המסודרה לפנינו
18 בדא"ח בסדר מסודר לאיש ואיש כפי יכלתו מהותו וענינו.

19 וכיון שהאדם נוטה מדרכו הראוי לו הנה לאט לאט הולך
20 ותועה בדרכיו. ובתחלה נדמה לו שלפי תנאי הזמן והמקום
21 צריכים לעשות כך כמו שהוא עושה, ובעבור זמן רואה הנהו
22 כי ח"ו נשאר עומד ערום ממה שהי' לו ואל מה ששאף לא
23 הגיע. ואז מתנפל עליו הנה"ב בלבוש שק וממטיר עליו חצי
24 מרה שחורה ועצבות.

25 אמת הדבר כי שאלת המח"י והכלכלה כבדה היא. וע"פ
26 התורה צריך האדם לעשות בזה ככל אשר ביכלתו ולהיות
27 בטוח בחסדו ית' כי הוא ית' יזמין לו פרנסתו ופרנסת ביתו,
28 אבל עם זה צריך להיות חזק במעמד ומצב העבודה בעבודת
29 השם.

30 יקירי וחביבי תלמידי התמימים, ה' עליהם יחיו,
31 במסתרים תבכה נפשי על נפילת רוחכם, אשר בעיקרה באה
32 מהמחסורים הגשמיים. מקרב ולב עמוק הנני מתחנן לה'
33 ומעורר רחמים רבים לפני עבדי השם הוד כ"ק אבותינו
34 רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כי ישאו רנה ותפלה
35

36 בעדינו כולנו עם כל אשר לנו להעמידנו בקרן אורה של פרנסה
37 טובה בגשמיות וברוחניות, ובכל לבי הנני מצדיק אתכם
38 באמרם ז"ל לחם שאלו כהוגן. אבל עם זה לבבי יכאב על
39 הקפאון הנורא.

40 באיזה פנים אנו באים לעורר רחמי אבות קדושים אשר
41 מסרו נפשם הק' על כלל ישראל להעמידם בקרן תורה
42 ועבודה, ובמה אנו עסוקים.

43 צדיקים אנחנו בכל טענותינו, ובודאי כי כל מליצי יושר,
44 חסד וצדק, יתגלגלו במדת הרחמים על דורנו ולפני כסא מרום
45 וקדוש ילכו ויבקשו רחמים על מר גורלנו בגלות המר.

46 אבל אנחנו מה. הצר והמצוק הגשמי - ירחמנו השם - הננו
47 מרגישים בכל עונו ותקפו בהרגש פנימי, לא כן המחסור
48 הרוחני.

49 באזני מצלצל אותו המאמר אשר אמר הוד כ"ק מורנו
50 הגדול נ"ע בעת שהחסיד משקלאוו התאונן לפניו על מר מצבו
51 וכי דרוש לו לשלם חובות, להשיא את בנותיו, ושיהי' לו לחם
52 חקו.

53 השיב הוד כ"ק מורנו הגדול נ"ע בהוד קול קדושתו (כנודע
54 ומקובל אצל אנ"ש שהי' מדבר בקול ניגון): "דו זארגסט אלץ
55 אויף דעם וואס דו בעדארפסט, אויף דעף אויף וואס מען
56 דארף דין זארגסטו גארניט". דברי קדש הקדשים הללו אין
57 צריכים לא ביאור ולא פירוש. מפורשים ומבוארים המה. רבנו
58 אומר "אתה דואג על מה שדרוש לך ואינך דואג בשביל מה
59 אתה דרוש".

60 הדברים הקדושים הללו אינם ח"ו דברי תוכחה בלבד,
61 אלא דברי תורה הם, דברי חכמה והוראה בחיים המה. בשביל
62 מה אתה דרוש ומה שדרוש לך הם אחוזים וקשורים זה בזה.
63 אם תקיים אותו הדבר למה שאתה דרוש יהיו לך אותם
64 הדברים הדרושים לך.

65 מה שדרוש לך, הנה בדאגתך על זה אין ביכלתך להועיל
66 כלל ולמה שאתה דרוש - בידך הוא לעשותו. עשה המוטל עליך
67 לעשותו ואל אלקים הוי' צבאות ימלא כל הדרוש לך בגשמיות
68 וברוחניות.

69 ובדבר שאלתו הפרטית יסיר כל דאגה מלבו. יזכור ימי
70 שבתו - ל"ע - במאסר, וישמח על כל הטוב והחסד אשר עשה
71 ה' עמו. והשי"ת יזמין לו בקרוב מקום המוכשר לפניו בפרנסה
72 טובה במנוחת הדעת אשר יוכל לשקוד בתורה ועבודה,
73 למלאות בעזרתו ית' תעודתו בחיים להאיר באור תורה
74 ועבודה ולעשות סביבה של תורה ועבודה.

[אג"ק מוהריי"צ נרן יד]

פרק ד משנה י

רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, הוּי מִמַּעַט בְּעֶסֶק, וְעֶסֶק בְּתוֹרָה. וְהוּי שְׁפַל רוּחַ בְּפָנֵי כָּל אָדָם. וְאִם בְּטִלְתָּ מִן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לְךָ בְּטִלִּים הֶרְבֵּה בְּגִגְדֶּיךָ. וְאִם עֲמַלְתָּ בְּתוֹרָה הֶרְבֵּה, יֵשׁ שָׂכָר הֶרְבֵּה לְתֵן לְךָ:

נקודות משיחות קודש

ממנו שיהי' שפל רוח גם בפני נכרי. ולכן בוחר אדמו"ר הזקן בגירסא "כל אדם", כמו שאמרו רז"ל⁸ "אתם קרויים אדם", מה שאין כן "האדם" כולל גם אומות העולם⁹.

ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך - אף על פי שמשורת הדין אינו חייב למעט בעסק וללמוד תורה, ולכן אין חלים על זה העונשים החמורים שעל ביטול תורה, מכל מקום מכיון שביטולו לעסוק בתורה הרי זה (בדקות על כל פנים) ענין של ביטול תורה. ולכן העונש הוא שיהיו לו "בטלים הרבה" שיבטלוהו מתלמוד תורה גם בזמנים שמקדיש לזה.

ואם עמלת בתורה הרבה - לימודו של בעל עסק קשור בעמל, כי עליו "לגזול" מזמן העסק, וכן עליו להתייגע בכדי שלא יטרירוהו מחשבות מבלבלות.

והנה, בענין שכר מצוה ידוע¹⁰ שיש סוג של שכר שנוצר בתור מסובב מעשיית המצוה עצמה, ויש סוג של שכר נעלה מזה, שניתן מלמעלה, שלא בגדר שכר במובנו הרגיל. וכן יש והשכר נמשך למטה בעולם הזה באופן שמגיע לאדם השפעה גשמית על-טבעית, ויש והשכר איננו מגיע לאדם בעולם הזה. ולכן אומר:

יש שכר הרבה - שלא תאמר שלמצוה זו, דוקא בגלל יתרונה, אין "שכר הרבה" שבא בתור מסובב מהמצוה עצמה מאחר והשכר נעלה יותר¹¹, מודיע התנא שיש שכר הרבה - שכר במובנו הרגיל.

ליתן לך - שלא תאמר שדוקא במי שתורתו אומנתו מצינו¹² שהיתה פרנסתם מצויה למעלה מדרך הטבע, היינו שהשכר נמשך גם למטה בעולם הזה באופן על-טבעי כנ"ל, אבל זה שאמנם עמל בתורה הרבה אבל אין תורתו אומנתו, הוה אמינא שהשכר לא יגיע אליו (בעולם הזה)¹³, על כן מודיע התנא: "ליתן לך", שהשכר ינתן לו ויגיע אליו בעולם הזה בגשמיות, ולכן (אם כי) "יש שכר הרבה" (שהשכר הוא נעלה ביותר, מכל מקום זהו גם) ליתן לך "למטה בעולם הזה הגשמי"¹⁴.

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות דוקא, דהרי כל אחד מישאל חייב בתלמוד תורה¹, ומקרא מלא דבר הכתוב² "והגית בו יומם ולילה". ב. הקשר בין "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" ל"והוי שפל רוח בפני כל אדם". ג. למה בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "בפני כל אדם" ולא בגירסא "בפני כל האדם"³. ד. "ואם בטלת מן התורה כו'" - העוון והעונש החמור דביטול תורה מפורש בכמה מקומות⁴ ולכאורה אין בענין זה (ש"יש לך בטלים הרבה כנגדך") משום זירוז נוסף. ה. הדיוק "ואם עמלת בתורה" (ולא "למדת"). ו. מהלשון "יש שכר הרבה ליתן לך" מוכח שהחידוש בזה הוא, לא שמגיע לו להאדם שכר, אלא בזה שהשכר ישנו, ובמדה גדולה ("הרבה"), ובמילא מובטח לו לאדם שיקבלנו. וקשה: מהו החידוש בזה שהקב"ה יש לו שכר הרבה לשלם לאדם כל המגיע לו.

והביאור:

ההוראות שבמשנתנו מכוונות לבעל עסק, שמותר לו על פי דין לעשות מלאכתו קבע ותורתו ארעית⁵ ולכן אומר התנא: הוי ממעט בעסק - אם כי אינו חייב בכך על פי שורת הדין. ועסוק בתורה - אם כי בזמן שחוסך יכול הוא לעסוק בעבודה או בגמילות חסדים, רצוי שיעסוק דוקא בתורה. והנהגה כזו באה מתוך "מדת חסידות ואהבת התורה" דוקא, כי על פי דין חייב רק "לקבוע עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה כפי כחו ויכלתו"⁶.

והנה ידוע⁷ שיש מעלה בבעל עסק על יושב אוהל, ולאידך גיסא, יש מעלה ביושב אוהל על בעל עסק. ואדם זה הממעט בעסק ועוסק בתורה הרי הוא לכאורה כליל המעלות, ונעלה גם מבעל עסק וגם מיושב אוהל, וזה עלול להביאו לידי רגש של גאווה וישות. לכן ממשיך

והוי שפל רוח בפני כל אדם - הן בפני בעל עסק והן בפני יושב אוהל.

אמנם, מאחר שמדובר בבעל מעלה כזה, אי אפשר לדרוש

10. ראה של"ה בית אחרון (יב, א"ב).

11. עיין ברכות לד, ב: כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא כו' אבל כו' עין לא ראתה אלקים זולתך כו' רשב"ג אמר זה עדן כו' (ובאור"ת עה"פ ישעי' סד, ג).

12. ברכות לה, ב.

13. ע"ד מארז"ל (סוף מסכת חולין) שכר מצות בהאי עלמא ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.

14. משיחת ש"פ עקב תשכ"ח - על פי רשימת השומעים בלבד. חלק מהביאור נדפס בלקו"ש ח"ז עמ' 187.

1. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח ר"ס קנה.

2. יהושע א, ח.

3. ראה ב"שינוי נוסחאות" למשניות. וראה ביאור הבא.

4. הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ה"ז.

5. ראה הלכות ת"ת שם פ"ג ה"ד.

6. הלכות ת"ת שם.

7. תו"א תרומה פ, ב.

8. יבמות סא, א.

9. תוספות שם ד"ה ואין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 129)

ויקחו אליהם (יט, כ)

בפרות שנעשו בכל הדורות נחקדשו הכהנים מאפר פרתו של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה, עבד נאמן - מסמל מסירת נפש (האדם מוכן למסר את כל מציאותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא בכח אפר פרתו, כי טמאה זו מורה על פרוד מהקב"ה, שהרי הדבקות באלקים חיים מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרוד זה, יש לעורר את הכח של מסירת נפש לה.

שני י" וילקח אלוהים ויטביל במים איש טהור והיה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: י" והיה הטהור על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: כ ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי גדה לא-זרק עליו טמא הוא: כא והיתה להם לחקת עולם ומזה מיר-הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עדה-ערב: כב וכל אשר יגע-בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עדה-ערב: פ כ ויבאו בני-ישראל כל-העדה מדבר-צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: ד ולא-היה מים לעדה ויקהל משה ועל-אהרן: ג וידיב העם עם-משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ד ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ה ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל-המקום הרע הזה לא מקום זרע ויתאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות: ו ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל-פתח אהל מועד ויפלעו על-פניהם וירא כבוד-יהוה אליהם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ חקת תשמ"ה)

לא מקום זרע ויתאנה וגפן ורמון (כ, ה)

יש לשאל, בשלמא חטא ושעורה כלולים ב"זרע", אבל מדוע לא הזכירו זית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר, שטענתם הייתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו במצרים, ובפעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואלו שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו נרות המנוחה. דבש - כשבאו לאילים מצאו שם שבעים תמרים.

פרשת חקת

יט * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: כ זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ג ונתתם אותה אל-אלעזר הכהן והוציא אותה אל-מחוז למחנה ושחט אותה לפניו: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-זכב פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ה ושחף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף: ו ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: זי) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עדה-ערב: ח והשרף אותה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עדה-ערב: ט ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי גדה חטאת הוא: (ישראל) י) וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עדה-ערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: יא הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: יב הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: יג כל הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי גדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: יד זאת התורה אדם פיימות באהל כל-הנפא אל-האהל וכל-אשר באהל יטמא שבעת ימים: טו וכל כלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא: טז וכל אשר יגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: יז ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל-כלי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 468)

וישלח משה מלאכים (כ, יד)

ה' משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מקדש' שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את ההנהגה בזמן הגלות, אדום, כה אמר אחיך ישראל - אף שגוף יהודי נדמה בחמירותו לגוף לא-יהודי, ו'אחים' הם, פי שניהם זקוקים לאכילה ושתייה וכדומה, הנה דרך המלך - מלכו של עולם, דרך ה', גלף - בכל הקשור לדתנו, למוד התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

חמישי כב ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל־העדה ה' ה'ה: כב ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן ב'ה' ה'ה' על־גבול ארץ־אדום לאמר: כב יאסף אהרן אל־עמיו כי לא יבא אל־הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר־מרייתם את־פי למי מריבה: כב קח את־אהרן ואת־אלעזר ב'נו והעל אתם ה'ה' ה'ה: כב והפשט את־אהרן את־בגדיו והלבשתם את־אלעזר ב'נו ואהרן יאסף ומת שם: כב ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל־ה'ה' ה'ה' לעיני כל־העדה: כב ויפשט משה את־אהרן את־בגדיו וילבש אתם את־אלעזר ב'נו וימת אהרן שם בראש הה' וי'רד משה ואלעזר מן־הה'ה: כב ויראו כל־העדה כי גוע אהרן ויבכו את־אהרן שלשים יום כל בית ישראל: כב בא וישמע הפנעני מלך־ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי: כב וי'רד ישראל נדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן את־העם הזה בידי והחרמתי את־עריהם: כב וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את־הפנעני ויחרם אתהם ואת־עריהם ויקרא שם המקום חרמה: כב ויסעו מהר הה' דרך ים־סוף לסבב את־ארץ אדום ותקצר נפש־העם בדרך: כב וי'דבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: כב וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את־העם וימת עם־רב מישראל: כב ויבא העם אל־משה ויאמרו חטאנו כי־דברנו ביהוה ובך התפלל אל־יהוה

שליש וי'דבר יהוה אל־משה לאמר: כב קח את־המטה והקהל את־העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל־הפלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן־הפלע והשקית את־העדה ואת־בעירם: כב ויקח משה את־המטה מלפני יהוה כאשר צוהו: כב ויקהלו משה ואהרן את־הקהל אל־פני הפלע ויאמר להם שמעו־נא המרים המך הפלע הזה נוציא לכם מים: כב וירם משה את־ידו ויך את־הפלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: כב ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן יען לא־האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את־הקהל הזה אל־הארץ אשר־נתתי להם: כב המה מי מריבה אשר רבו בני־ישראל את־יהוה ויקדש בם: כב

~ נקודות משיחות קודש ~ (סוד השיחות תשמ"ט א עמ' 398)

והשקית את העדה ואת בעירם (כ, ח)

"מפאן שחם הקב"ה על ממונם של ישראל" (רש"י). בטעם הדבר אומר הפלע שם טוב (כתר שם טוב סימן ריח), שזכסיו של אדם הם חלק מעבודתו, ויש בהם נצוצות של קדשה השייכים לשרש נשמתו.

רביעי יד וישלח משה מלאכים מקדש אל־מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל־התלואה אשר מצאתנו: כב וירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו: כב ונצעק אל־יהוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: כב נעברה נא בארץך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך גלף לא נטה ימין ושמאול עד אשר־נעבר גבלך: כב ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן־בחרב אצא לקראתך: כב ויאמרו אליו בני־ישראל במסלה נעלה ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם רק אינך־דבר ברגלי אעברה: כב ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וב'ד חזקה: כב וימאן אדום נתן את־ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו: כב

וַיֹּסֶר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנֶּחֱשׁ וַיִּתְּפֹלֵל מִשָּׁה בְּעַד הָעָם:
 ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ
 עַל־גֵּם וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וְחָיָ: ט וַיַּעַשׂ
 מֹשֶׁה נֶחֱשׁ נָחֹשֶׁת וַיִּשְׁמָהוּ עַל־הֵגָם וְהָיָה אִם־נִשְׁכָּה
 הַנֶּחֱשׁ אֶת־אִישׁ וְהָבִיט אֶל־נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשֶׁת וְחָיָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצש"ק חקת תשל"ח)

דָּרָךְ הָאֲמָרִים (כא, א)

"דָּרָךְ הַגָּב, שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמִּרְגָּלִים" (רש"י). הַגֵּעַ בַּעֲצֻמָּה:
 הַמִּרְגָּלִים, שֶׁהוֹצִיאוּ דַּבַּת הָאָרֶץ רָעָה וְהִבִּיאוּ אֶסּוֹן עַל הָעָם, הֵם
 גַּם אֵלּוּ שֶׁסָּלְלוּ אֶת הַדָּרָךְ לְכָל הָעָם! וַיֹּשֶׁ לֹּמֶר, שֶׁהַמִּרְגָּלִים זָכוּ
 לְכָךְ בְּגִלּוֹל פְּעֻלָּה טוֹבָה אַחַת - הַלִּיכָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְיחוֹת
 ה' וְקִיָּים הַצּוּרִי לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ. לֹמֶר לָךְ, שֶׁאִפְלוּ פְעֻלָּה טוֹבָה
 אַחַת גּוֹרֶמֶת עֲלֵיו בָּאָרֶץ הַגִּשְׁמִית וְהַפִּיכָתָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

שְׂשִׁי וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ: י וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ
 וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב
 בְּמִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: יב מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרָד:
 יג מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֶרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר
 הַיָּצֵא מִגִּבְלֵי הָאֲמָרִי כִּי אֶרְנוֹן גִּבּוֹל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב
 וּבֵין הָאֲמָרִי: יד עַל־כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחָמֹת יְהוָה
 אֶת־זֶהֱב בְּסוּפָה וְאֶת־הַנַּחֲלִים אֶרְנוֹן: טו וְאַשֶּׁר
 הַנַּחֲלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לַגִּבּוֹל מוֹאָב:
 טז וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה
 יִסָּף אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם: ס זֶה יֵשִׁיר
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאָר עֲנוּ־לָהּ:
 ז' בָּאָר חֲפְרוּתָ שְׂרִים כְּרוּתָ גְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק
 בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנָה: ט ומִמִּתְנָה נַחֲלִיאל
 וּמִנַּחֲלִיאל בְּמֹת: י ומִבְּמֹת הַנִּיָּא אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
 מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 75)

וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אוֹתוֹ וְחָיָ (כא, ח)

"בְּזֶמֶן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפֵלִין כְּלָפִי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת
 לָבָם. . . הָיוּ מִתְרַפְּאִים" (רש"י). וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לָבָם - הָיִינוּ כָּל
 הַלֵּב, כּוֹלָל הַיָּצָר הָרַע. וְאֶתְהַפְּכָא זֶה בְּנֶפֶשׁ, הַפִּיכָת הַיָּצָר הָרַע
 לְטוֹב, פְּעֻלָּה אֶתְהַפְּכָא גַם בְּעוֹלָם: הַנֶּחֱשׁ עֲצָמוֹ, שֶׁהִמִּית עִם רֵב,
 הִבִּיא רְפוּאָה וְחַיִּים.

שְׂבִיעִי כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
 הָאֲמָרִי לֵאמֹר: כב אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נָטָה בַּשָּׂדֶה

וּבְכָרָם לֹא נִשְׁתָּה מִי בָאָר בְּדָרָךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּה עַד
 אֲשֶׁר־נִעְבְּרָה גִּבְלָךְ: ט וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל
 עֵבֶר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיַת
 יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהִצָּה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:
 טז וַיִּכְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירָשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֶרְנוֹן
 עַד־יַבֵּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עֹז גִּבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן: כז וַיִּקַּח
 יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־
 עָרֵי הָאֲמָרִי בַּחֲשֹׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָיָה: טח כִּי חֲשָׁבוֹן
 עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמָרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ
 מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִדָּו עַד־אַרְנוֹן:
 טט עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלִים בָּאוּ חֲשֹׁבוֹן תְּבִנָּה וְתַפּוּנָן
 עִיר סִיחֹן: כז כִּי־אֵשׁ יֵצֵאָה מִחֲשֹׁבוֹן לְהַבִּיהַ מִקְרִית
 סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב בְּעָלֵי בְּמֹת אֶרְנוֹן: כח אוֹי־לָךְ
 מוֹאָב אֲכַדְתָּ עִם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיתוֹ
 בַּשְּׂבִית לְמֶלֶךְ אֲמָרִי סִיחֹן: יג וַיִּירָם אֲבָד חֲשֹׁבוֹן
 עַד־דִּיבֵן וְנָשִׁים עַד־נָפַח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: לא וַיֵּשֶׁב
 יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצֵן הָאֲמָרִי: לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל
 אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי־הָיָה כְּתִיב וַיִּירָשׁ קָרִי וַיִּירָשׁ
 אֶת־הָאֲמָרִי אֲשֶׁר־שָׁם: טז וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דָרָךְ הַבָּשָׁן
 וַיֵּצֵא עֹז מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְיַתָּם הוּא וְכָל־עַמּוֹ
 לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵל־
 תִּירָא אוֹתוֹ כִּי בִידְךָ נָתַתִּי אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
 וְאֶת־אַרְצוֹ וְעֲשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ
 הָאֲמָרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בַּחֲשֹׁבוֹן: טז וַיִּכּוּ אוֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו
 וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלָתִי הַשְּׂאִיר־לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ
 אֶת־אַרְצוֹ: כב וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
 בְּעֶרְבֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 127)

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתֶיהָ (כא, לב)

לְכַאֲוָהָ, הָרִי שֶׁלְּחֹו אוֹתָם לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר, וּמִדּוּעַ לְכַדּוּהָ. וַיֹּשֶׁ
 לֹמֶר, שֶׁהֵם שְׂעָרוֹ שְׂשִׁלְיחוֹת זֶה נִתְּנָה לָהֶם בְּאֶפֶן שְׂעָלִיהֶם לְהִבִּין
 שֶׁהַכּוֹנֶנָה אֵינָה רַק לְרַגֵּל, וְלָכֵן עָלִיהֶם לְמַלֵּא אוֹתָהּ יַחַד עִם כּוֹנֶנָה
 הַפְּנִימִית, בְּכַחֲנִית תָּן לָהֶם וְיִחָפֶם עוֹד (וַיֹּשֶׁ לֹמֶר, שֶׁלֹּאֲחַר
 הַכְּשָׁלוֹן שֶׁל הַמִּרְגָּלִים הָרַשׁוֹנִים, הַתְּקַנָּם בָּהֶם מֵעַיִן "אֵין אָדָם
 עוֹמֵד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שֶׁנִּכְשַׁל בָּהֶם").

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִיחִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיָּה דְרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמאלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה לשבת ראש חודש

מפטיר ט וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימים ושני עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: . עֲלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ . וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תָּמִימִם: י . וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה

בְּשֶׁמֶן לֶפָר אֶחָד וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֵאמֹר אֶחָד: י . וְעֲשָׂרִים עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ אֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה: י . וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַיּוֹם יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישִׁת הַיּוֹם לֵאמֹר וּרְבִיעֶת הַיּוֹם לִכְבֹּשׁ יִיז וְזֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: ט . וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִיחִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיָּה דְרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמאלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזכור שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת בישיעהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי: ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואליה אביט אל עני וגברותו וחרד על דברי: ג שוחט השור מבה איש זבח השל ערף כלב מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און גסהמה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גם אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו: ה שמעו דברי יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז במרם תחיל ילדה במרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע בזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת כירחלה גם ילדה ציון את בנייה: ט האני אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו וישבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב כי כה א אמר יהוה הנני נטה אליה בנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנהמכם ובירושלים תנחמו: ד וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה יד יהוה את עבדיו וזעם את איביו: טו כיהנה יהוה באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה אפו ונערתו בלהבי אש: טז כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו חללי יהוה: יז המתקדשים והמטהרים אל הגזות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקין והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל הגוים תרשים פול ולוד משכי קשת תכל ויון האנים הרחקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים: כ והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה ליהוה בפסחים וברכב ובצפים ובפרדים ובפרדות על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם מהם אקח לפהנים ללוים אמר יהוה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה בן יעמד זרעכם ושמכם: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם

קפא

לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כִּי וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא
כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

רק לקריאה בציבור

כִּי וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מִתָּחַר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֵיךָ: מִבֵּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זֶרְעִי
וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיְגַל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מֶלֶךְ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:37	5:35	8:37	8:35	9:07	9:09	10:19	10:21	19:52	19:52	20:19	20:19	19:32	20:31
חיפה (ק)	5:32	5:30	8:34	8:32	9:04	9:06	10:17	10:18	19:56	19:56	20:23	20:23	19:26	20:35
ירושלים (ק)	5:32	5:30	8:34	8:33	9:04	9:05	10:16	10:18	19:54	19:54	20:21	20:21	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:36	5:34	8:36	8:34	9:07	9:08	10:19	10:20	19:54	19:53	20:21	20:21	19:34	20:33
אוסטריה וינה (ק)	4:53	4:50	8:23	8:20	8:52	8:54	10:13	10:15	21:03	21:04	21:42	21:41	20:45	22:02
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:33	7:33	9:24	9:24	9:56	9:56	10:45	10:46	17:13	17:15	17:41	17:43	16:57	17:55
אוקראינה אודסה (ק)	5:05	5:02	8:27	8:29	8:59	9:01	10:19	10:21	20:56	20:57	21:33	21:32	20:38	21:36
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:39	4:36	8:07	8:05	8:37	8:39	9:59	10:01	20:48	20:49	21:27	21:26	20:30	21:30
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:57	4:53	8:29	8:26	8:59	9:01	10:22	10:24	21:23	21:21	22:03	22:02	21:04	22:06
אוקראינה קייב (ק)	4:47	4:43	8:21	8:18	8:50	8:52	10:13	10:15	21:16	21:17	21:59	21:57	20:59	22:01
אוקראינה דונייצק (ק)	4:29	4:26	7:57	7:55	8:27	8:29	9:48	9:50	20:36	20:37	21:14	21:13	20:18	21:17
איטליה מילאנו (ק)	5:35	5:32	8:57	8:55	9:27	9:29	10:47	10:48	21:19	21:20	21:55	21:54	21:01	22:13
אקוואדור קיטו (ח)	6:06	6:05	8:39	8:40	9:09	9:10	10:12	10:13	18:28	18:29	18:51	18:52	18:11	18:56
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:59	7:59	9:54	9:53	10:25	10:26	11:16	11:17	17:54	17:56	18:21	18:23	17:38	18:35
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:05	9:05	10:54	10:54	11:24	11:25	12:12	12:13	18:31	18:33	19:00	19:03	18:15	19:07
ארה"ב בולטימור (ק)	5:41	5:39	8:50	8:51	9:22	9:24	10:38	10:39	20:40	20:39	21:10	21:10	20:22	21:14
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:25	5:22	8:37	8:39	9:08	9:10	10:25	10:27	20:35	20:35	21:07	21:06	20:17	21:21
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:26	5:23	8:37	8:39	9:09	9:11	10:26	10:27	20:35	20:34	21:06	21:06	20:16	21:21
ארה"ב דטרויט (ק)	5:55	5:52	9:10	9:12	9:42	9:44	10:59	11:01	21:17	21:17	21:50	21:49	20:59	22:05
ארה"ב היוסטן (ק)	6:22	6:19	9:18	9:19	9:50	9:51	11:01	11:03	20:29	20:29	20:55	20:55	20:11	21:07
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:39	8:44	8:45	9:15	9:17	10:29	10:30	20:12	20:12	20:40	20:40	19:55	20:52
ארה"ב מיאמי (ק)	6:31	6:29	9:23	9:22	9:54	9:56	11:04	11:05	20:19	20:19	20:44	20:44	20:01	20:55
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:20	5:18	8:31	8:33	9:04	9:06	10:21	10:22	20:31	20:31	21:03	21:02	20:13	21:20
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:14	5:11	8:29	8:31	9:00	9:02	10:18	10:20	20:35	20:35	21:08	21:07	20:17	21:21
בוליביה לה פאס (ח)	6:52	6:51	9:12	9:13	9:41	9:42	10:39	10:40	18:20	18:21	18:43	18:45	18:03	18:49
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:28	5:25	9:03	9:01	9:33	9:35	10:57	10:59	22:05	22:04	22:47	22:45	21:46	23:13
בלגיה בריסל (ק)	5:29	5:26	9:04	9:02	9:33	9:36	10:57	10:59	22:04	22:03	22:46	22:45	21:46	23:10
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:18	4:14	8:06	8:03	8:34	8:37	10:02	10:04	21:43	21:41	22:33	22:31	21:23	22:35
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:44	6:43	8:53	8:54	9:24	9:25	10:19	10:20	17:35	17:37	17:59	18:01	17:19	18:08
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:29	6:28	8:39	8:40	9:10	9:11	10:05	10:06	17:23	17:25	17:47	17:49	17:06	17:56
בריטניה לונדון (ק)	4:43	4:39	8:20	8:18	8:49	8:51	10:14	10:16	21:27	21:25	22:10	22:08	21:08	22:34
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:40	4:37	8:23	8:21	8:52	8:54	10:19	10:20	21:46	21:45	22:34	22:31	21:27	23:03
גרמניה ברלין (ק)	4:44	4:41	8:23	8:21	8:53	8:55	10:18	10:20	21:37	21:36	22:22	22:20	21:18	22:24
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:14	5:11	8:47	8:49	9:17	9:20	10:41	10:43	21:45	21:43	22:25	22:24	21:26	22:28
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:48	6:48	8:57	8:58	9:27	9:28	10:22	10:23	17:33	17:35	17:58	18:00	17:17	18:04
הודו בומביי (ח)	6:03	6:01	8:47	8:48	9:19	9:21	10:27	10:28	19:22	19:22	19:46	19:46	19:04	19:50
הודו פונה (ח)	5:58	5:56	8:43	8:44	9:15	9:16	10:22	10:24	19:18	19:19	19:42	19:43	19:01	19:47
הונגריה בודפשט (ק)	4:47	4:44	8:13	8:11	8:43	8:45	10:04	10:06	20:49	20:48	21:26	21:25	20:30	21:29
טורקיה איסטנבול (ק)	5:33	5:30	8:44	8:46	9:16	9:18	10:33	10:35	20:43	20:43	21:15	21:14	20:25	21:18
יוון אתונה (ק)	6:03	6:01	9:10	9:12	9:42	9:44	10:57	10:59	20:55	20:55	21:25	21:24	20:37	21:28

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:08	5:11	8:33	8:35	9:06	9:08	10:26	10:28	21:06	21:06	21:43	21:42	20:48	21:46
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:52	6:54	9:44	9:46	10:14	10:15	11:22	11:24	20:26	20:27	20:51	20:51	20:09	20:55
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	8:02	8:01	9:42	9:43	10:15	10:15	11:01	11:01	17:03	17:06	17:34	17:36	16:47	17:40
נפאל קטמנדו (ח)	5:03	5:05	8:02	8:04	8:33	8:34	9:44	9:45	19:10	19:10	19:36	19:36	18:52	19:40
סינגפור סינגפור (ח)	6:59	7:00	9:29	9:30	10:01	10:02	11:03	11:04	19:16	19:17	19:38	19:39	18:59	19:43
פולין ורשא (ק)	4:10	4:14	7:51	7:54	8:22	8:25	9:48	9:50	21:07	21:05	21:51	21:49	20:48	21:53
פרו לימה (ח)	6:26	6:27	8:44	8:45	9:17	9:18	10:15	10:16	17:56	17:57	18:19	18:20	17:39	18:24
צרפת לאיון (ק)	5:48	5:51	9:12	9:14	9:43	9:45	11:03	11:05	21:39	21:38	22:14	22:13	21:20	22:32
צרפת פריז (ק)	5:44	5:47	9:15	9:17	9:46	9:49	11:09	11:10	22:03	22:02	22:42	22:40	21:44	23:02
קולומביה בוגוטה (ח)	5:40	5:41	8:18	8:19	8:48	8:49	9:51	9:53	18:18	18:19	18:41	18:42	18:01	18:46
קנדה טורונטו (ק)	5:33	5:36	8:53	8:55	9:25	9:26	10:43	10:45	21:07	21:07	21:41	21:40	20:49	21:57
קנדה מונטריאול (ק)	5:03	5:06	8:26	8:28	8:58	9:00	10:17	10:19	20:51	20:50	21:26	21:25	20:33	21:44
קפריסין לרנקה (ק)	5:32	5:34	8:35	8:37	9:08	9:10	10:21	10:23	20:04	20:04	20:32	20:32	19:46	20:36
רוסיה מוסקבה (ק)	4:39	4:43	8:33	8:36	9:03	9:06	10:33	10:35	22:25	22:23	23:20	23:17	22:06	23:55
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:23	5:26	8:49	8:51	9:21	9:24	10:42	10:44	21:24	21:23	22:01	22:00	21:06	22:04
שווייץ ציריך (ק)	5:25	5:28	8:54	8:56	9:24	9:27	10:46	10:48	21:32	21:31	22:10	22:08	21:14	22:27
תאילנד בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:31	8:32	9:03	9:05	10:09	10:10	18:51	18:52	19:15	19:15	18:34	19:19

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il